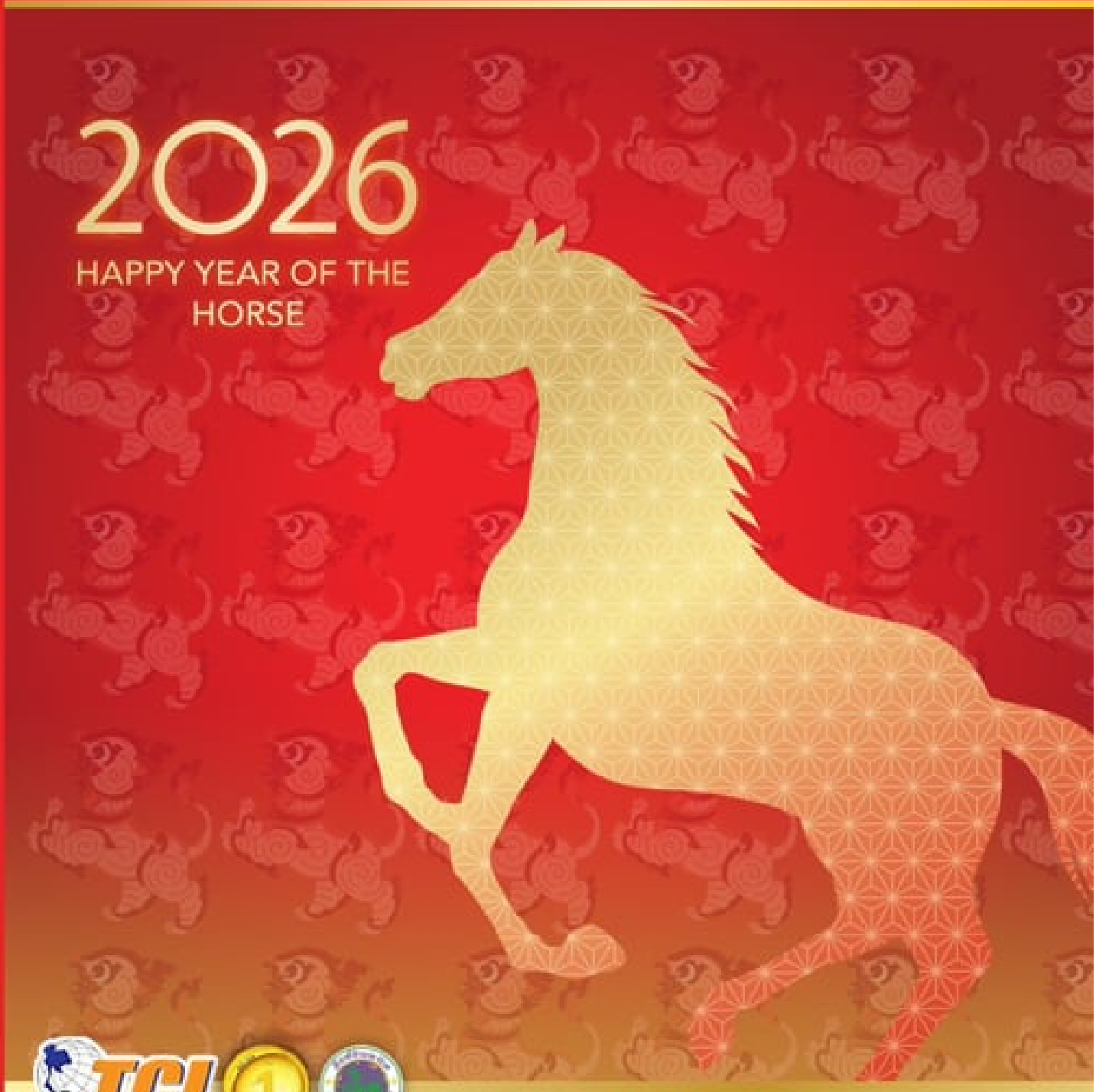
JLGI วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น

JOURNAL OF LOCAL GOVERNANCE AND INNOVATION

VOLUME 10 ISSUE 1 JANUARY - APRIL 2026
ISSN 3027-8120 (PRINT) ISSN 2673 – 0405 (ONLINE)

PROGRAM IN POLITICAL SCIENCE
FACULTY OF HUMANNITIES AND SOCIAL SCIENCES
SURINDRA RAJABHAT UNIVERSITY

วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น Journal of Local Governance and Innovation ISSN 3027-8120 (Print) ISSN 2673 – 0405 (Online)

กำหนดเผยแพร่ :

วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น I Journal of Local Governance and Innovation

ISSN 3027-8120 (Print) ISSN 2673-0405 (Online)

มีกำหนดเผยแพร่ปีละ 3 ฉบับ คือ

ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน) / (January – April)

ฉบับที่ 2 (May – August) / (May – August)

ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม) / (September – December)

วัตถุประสงค์ :

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การบริหารการจัดการ สหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การศึกษาและบูรณาการศาสตร์เพื่อการพัฒนา

เงื่อนไขการตีพิมพ์ :

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความ (Peer Reviewer) จากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อยสามท่าน โดยบทความผู้นิพนธ์ภายนอกได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายในและผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกคนละหนึ่งท่าน หรือผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกอย่างน้อยสองท่าน ส่วนบทความผู้นิพนธ์ภายในได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสารมีความเชี่ยวชาญตรงตามสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องจากหลากหลายสถาบัน และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ ทั้งนี้จะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อผู้นิพนธ์บทความและผู้นิพนธ์บทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความเช่นเดียวกัน (Double-Blind Peer Review) และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร ทั้งนี้บทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์จะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาเสนอขอตีพิมพ์ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์อื่น ๆ หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้นิพนธ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อกองบรรณาธิการก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์ **สำหรับทัศนะและข้อคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้ เป็นของผู้นิพนธ์แต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ**

ที่ปรึกษา

อธิการบดี รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

คณบดี ผู้บริหารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

บรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ : อาจารย์ ดร.วิจิตรา โพธิสาร

กองบรรณาธิการ :

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ :	รองศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน	
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริพัฒณ์ ลาภจิตร	
	อาจารย์ ดร.วิโรจน์ ทองปลิว	
หน่วยงานภายนอก :	รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคณาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
	รองศาสตราจารย์ ดร.โชติ บดีรัฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
	รองศาสตราจารย์ ดร.เศรษฐวัฒน์ โชควรกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถาพร วิชัยรัมย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสกสรรค์ สนวา	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรณรงศักดิ์ สุธรรมดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

กองเลขานุการวารสาร :

เลขานุการ : อาจารย์วิเชียร พรมแก้ว

ผู้ช่วยเลขานุการ : นางปิยนุช ผมพันธ์

ศิลปกรรม : นายณัฐนันท์ แสงสว่าง / นายอนันต์ แสวงมี

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ : นางนุตสรา มิ่งมงคล / นางสาวศศิธร จันครา / นางสาวอุษณีย์ จะมัวดี / นางสาวรุจิราพร ศาลางาม / นางสาวภัทพร ศรีโกตะเพชร

Fast-track Indexing System & DOI : นายอธิมาตร เพิ่มพูน

สำนักงาน :

กองบรรณาธิการวารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น
สาขารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ อาคาร 38 ชั้น 6
186 หมู่ที่ 1 ถนนสุรินทร์ – ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
โทรศัพท์/โทรสาร 044 513 369, 091 835 8558, 088 723 5944
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jlgisrru
E-mail : jlgisrru@srru.ac.th
ISSN 3027-8120 (Print)
ISSN 2673-0405 (Online)

บทบรรณาธิการ (Editorial)

วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น (Journal of Local Governance and Innovation: JLGI) ยังคงทำหน้าที่เป็นเวทีทางวิชาการในการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการเมือง การปกครอง การบริหารรัฐกิจ และนวัตกรรมการพัฒนาท้องถิ่น โดยยึดมั่นในมาตรฐานทางวิชาการ จริยธรรมการวิจัย และกระบวนการพิจารณาบทความอย่างเข้มข้น อันเป็นรากฐานสำคัญของความน่าเชื่อถือในระดับประเทศ

การก้าวเข้าสู่ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 นับเป็นหมุดหมายสำคัญของการพัฒนาวารสารในเชิงคุณภาพและเชิงระบบ เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ในฐานะ “มหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น” ตลอดจนเกณฑ์การประเมินผลงานทางวิชาการของ ก.พ.อ. และมาตรฐานคุณภาพของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) รวมถึงแนวปฏิบัติของวารสารวิชาการในระดับสากล

ในฉบับนี้ วารสารได้ดำเนินการปรับปรุง ขอบเขตวารสาร (Aims & Scope) ให้มีความชัดเจนและเฉพาะทางยิ่งขึ้น โดยมุ่งตีพิมพ์เฉพาะบทความวิจัยและบทความวิชาการ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ในสาขารัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ด้านการปกครองและกฎหมายท้องถิ่น การบริหารจัดการและนวัตกรรมการบริหารและเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งนี้ บทความต้องเชื่อมโยงกับประเด็นสำคัญด้านการเมือง การปกครอง การบริหารรัฐกิจ นโยบายสาธารณะ และการพัฒนาท้องถิ่น รวมถึงประเด็นร่วมสมัย เช่น Local Governance, Digital Governance, Public Policy, Community Development, Administrative Innovation และ GovTech

ควบคู่กันนี้ วารสารได้ยกระดับมาตรฐานการเผยแพร่ให้สอดคล้องกับระบบวิชาการสากล โดยดำเนินการ ลงทะเบียนรหัสประจำบทความ (DOI) ผ่าน Crossref เพื่อเพิ่มความสามารถในการสืบค้นและการอ้างอิงในระดับนานาชาติ และปรับใช้ระบบ Article ID (e-Location ID) แทนการกำหนดเลขหน้าต่อเนื่อง เพื่อรองรับการเผยแพร่ในรูปแบบดิจิทัลและวารสารแบบเปิด (Open Access) อย่างมีประสิทธิภาพ

การปรับปรุงดังกล่าวสะท้อนการยกระดับวารสารทั้งในมิติของ “ขอบเขตองค์ความรู้” และ “ระบบการจัดการบทความ” อันเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาวารสารสู่มาตรฐานระดับประเทศ และมุ่งสู่การยอมรับในระดับนานาชาติ โดยยังคงยืนหยัดในอัตลักษณ์ของการเป็นพื้นที่ทางวิชาการที่เชื่อมโยง “การปกครอง–นวัตกรรม–ท้องถิ่น” อย่างมีความหมาย

กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณผู้นิพนธ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ร่วมกันขับเคลื่อนวารสารอย่างต่อเนื่อง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารฉบับนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการยกระดับองค์ความรู้และการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม
บรรณาธิการ

สารบัญ (Content)

หน้า (Page)

กองบรรณาธิการ (Editorial Board) **I**

บทบรรณาธิการ (Editorial) **III**

บทความวิจัย (Research Articles)

การพัฒนาเยาวชนสู่สังคมคุณธรรมด้วยการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี e296148
Developing Youth toward a Virtuous Society through Awareness of Technology related Crime
บุษกร วัฒนบุตร, ตระกูล จิตวัฒนากร, วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ
Busakorn Watthanabut, Trakul Chitwattanakorn, Wongwit Muenthep

ประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์และประชาชนชาวไทย e296149
Effectiveness of Training Management Based on Practice of Dhamma – Nava “Among thai Sangha and People
พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตฺติโสภโณ), พระเมธีวัชรประชาทร (ประยูร นนฺทิโย), พระครูเมธีสิริธรรมบัณฑิต (ปัญญา ปญฺญาสิริ), สุรพล สุยะพรหม
Phrakhrusuthikittitbundit (Krisada Kittisobhano), Phrametheewatcharaprachathorn (Prayoon Nonthiyo), Phrakhrumedhisiridhammbundit (Panya Panyasiri), Surapol Suyaprom4

การพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มด้านอุตสาหกรรมและโยธาตามแผนพัฒนาท้องถิ่น e296150
Development of Digital Platforms for industry and Public works According to the local Development plan
รุ่งภพ คงฤทธิ์ระจัน, มนตรี พานิชยานุวัฒน์
Rungphop Kongritrajun, Montri Panichayanuwat

แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสัสดีในจังหวัดตรัง : การวิเคราะห์ตามทฤษฎีแรงจูงใจสองปัจจัยของ Herzberg e296156
Work Motivation of Military Conscription Officers in Trang Province: A Qualitative Study Based on Herzberg’s Two-Factor Theory
วิสุทธิณี ธานีรัตน์
Wisuttinee Taneerat

สารบัญ (Content)

หน้า (Page)

แบบจำลองสมการโครงสร้างเพื่อทำนายผลสัมฤทธิ์การสื่อสารของนักเล่าเรื่องชุมชน : กรณีศึกษา โอทอปนวัตวิถีจังหวัดร้อยเอ็ด e296163
Predicting Communication Effectiveness of Community Storytellers through SEM: A case Study of OTOP Inno-life in Roi Et Province
ชินวัตร เชื้อสระคู
Chinnawat Chuesraku

การบริหารจัดการการผลิตนวัตกรรมผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน อำเภอยะหา จังหวัดยะลา e296171
Production Management of Innovative Shrimp Chili Paste Cookies Made from Stone Banana Flour in Yaha District, Yala Province.
ย่าร่อนะ ศรีอาหมัด, รอมลี เจะดอเลาะ
Yarona Sriaremhad, Romalee Cheadoloh

จากผู้กระทำความผิดสู่การฟื้นฟูให้รู้แจ้ง: พุทธนวัตกรรมการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณในภาคอีสานตอนล่าง กลุ่ม 2 e296404
Rebuilding the lives of offenders towards enlightened rehabilitation: A Buddhist Innovation for enhancing and improving the occupational skills of repeat offenders with the aim of restoring their inner strength in the lower Isan region 2
วรเชษฐ์ โทอื้น, วีรนุช พรมจักร์, อิทธิพล ป้องทอง, และ สมชัย แสนภูมี
Worachet Tho-un, Weranuch Promjak, Ittipol Pongthong, Somchai Saenphumi

การพัฒนารูปแบบ “ชุมชนกรุณา” ในบริบทการดูแลผู้ป่วยสูงอายุระยะท้ายและครอบครัวในระบบบริการแบบประคับประคองขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาชุมชนกรุณาโดยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ e296682
The Model Development of Compassionate Communities in Thailand from the Study of Kalasin Municipality’s Community-Based Palliative Care System for the End-of-Life Elderly Patients and their Families
จิรพรรณ นฤภัทร
Jiraphan Naruepatr

สารบัญ (Content)

หน้า (Page)

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังที่ได้รับผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทานเพื่อความยั่งยืน e296774
Sustainable Water Resource Management in the Pak Phanang River Basin Affected by Irrigation Encroachmen
ก่อพงศ์ เจ้ยแก้ว, รุ่งรัตนา เจริญจิตต์
Kophong Jaeikaew, Roongrattana Jaroenjitt

ศักยภาพการวางแผนการจัดการไฟป่าของอาสาสมัครในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง: กรณีศึกษาบ้านแม่ลานคำ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ e297184
Planning Capacity for Wildfire Management of Volunteers in Highland Agricultural Communities: A Case Study of Ban Mae Lan Kham, Samoeng Tai Subdistrict, Samoeng District, Chiang Mai Province
ปภพ จี้รัตน์, พงศกร กาวิชัย, เกศสุดา สิทธิสันติ, จริยา โกเมนต์, พิชญ์ จิตต์ภักดี, สิทธิชัย ธรรมขัน, กริช สุริยะชัยพันธ์, สมคิด แก้วทิพย์
Papob Jeerat, Pongsakorn Kawichai, Katesuda Sitthisuntikul, Jariya Koment, Pit Jitpakdee, Sittichai Thummakun, Krit Suriyachaipun, Somkid Kaewthip

การจัดการอัตลักษณ์ชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมพื้นที่ศึกษาทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี e297381
Community Identity Management Based on Participatory Processes for Creating Environmentally Friendly Community-Based Tourism: A Case Study of the Red Lotus Sea, Kumphawapi District, Udon Thani Province
สุรพงษ์ แสงเรณู, ณัฏฐนันธ์ สุวรรณวงก์, ปานฤทัย พุทธทองศรี, วิศิษฐ์ศิริ ชูสกุล, อรวรรณ เจริญรัตน์
Surapong Sangranoo, Natthaanant Suwanwong, Panruethai Putthongsri, Wisitsiri Chusakul, and Orawan Charoenrut

ยุทธศาสตร์การพัฒนาสมรรถนะองค์กรสำหรับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ e297658
Organizational Competency Development Strategy for the National Office of Buddhism
พระมหาวชิรวิทย์ ยางไชย, ฉลอง พันธุ์จันทร์
Phramaha Vachirawit Yangchai, Chalong Phanchan

สารบัญ (Content)

หน้า (Page)

ปัญหาและแนวทางการออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน e298432
Problems and Guidelines for Issuing Land Title Deeds in Land Reform Areas
นพฉัต สุดเกษม, และ สืบพงศ์ สุขสม
Nopachat Sudkasem, Suebpong Suksom

แนวทางพัฒนาบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในเขตภาคเหนือของประเทศไทย e300020
Guidelines for Effective Administrative Management Development of Provincial Farmers Councils in Northern Thailand
ธันวา ไวยบท, กฤษณะ ดาราเรือง, รุ่งรดิศ คงยั่งยืน
Thunwa Wiyabot, Kritsana Dararuang2, Rungradit Kongyoungyune

ปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ที่มีผลกระทบต่อการสร้างคุณค่าและความยั่งยืนในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย e297724
Factors in Strategic Management of Modern Public Sector Organization to Impact on Creating Value and Sustainability in Local Government Organizations in Mueang District, Chiang Rai Province
นวลนภา จุลสุทธิ, สิปราง เจริญผล, กัสมา กาซ้อน
Nualnapa Chullasutti, Siprang Charoenphol, Kasama Kasorn

การพัฒนาภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง e299199
Developing Buddhist Administrative Leadership to Reduce Political Inequality
บุญมี แก่นนาคำ, พระครูกิตติวราทร, จำรัส บุดดาพงษ์
Boonmee Khannakham, Phra Khru Kittiwarathorn, Chamrat Buddaphong

การพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ e296665
Development of Design Thinking Skills among Young Farmers in Chiang Mai Province
ณัฐพล อมรชัยยาพิทักษ์, สนิท สิทธิ, ภาวิณี อารีศรีสม, พุฒิสรรค์ เครือคำ
Nuttapol Amornchaiyapituk, Snit Sitti, Pawinee Areesrisom, Phutthisun Kruekum

การพัฒนาตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อเพิ่มมูลค่าและยกระดับรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไหล บ้านคำไหล ตำบลโพนเมือง อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี e299834
Development of Lygodium Woven Baskets to Add Value and Sustainably Enhance Community Income: A Case Study of Ban Kham Lai, Phon Mueang Subdistrict, Lao Suea Kok District, Ubon Ratchathani Province, Thailand
กุลวดี ละม้ายจีน, วัชราภรณ์ จันทนุกูล

สารบัญ (Content)

หน้า
(Page)

Kulvadee Lamaijeen, Watcharaporn Jantanukul
การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร e300229
Developing the Competencies of Personnel in the Yasothon Provincial Administrative Organization
อรัญญา ยุบลพันธุ์, เสกสรรค์ สนวา
Aranya Yubonphan, Seksan Sonwa
ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมขององค์กรกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบในการพัฒนาบริการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบางคูวัด e299907
The Relationship Between Organizational Readiness and the Application of Design thinking in elderly service Development in Local Administrative Organizations: A case study of Bangkhuwat Town Municipality
ปิยากร หวังมหาพร
Piyakorn Whangmahaporn

บทความวิชาการ (Academic Articles)

การพัฒนานวัตกรรมดิจิทัลเพื่อการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตเชิงรุกสำหรับบุคลากรในโรงพยาบาล e296217
Developing Digital Innovations for Proactive Mental Well-being Promotion among Hospital Personnel
ยโสธรา แสนเขื่อน, บุษกร วัฒนบุตร, วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ
Yasothara Sankhuan, Busakorn Watthanabut, Wongwit Muenthep

การพัฒนาเยาวชนสู่สังคมคุณธรรมด้วยการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี
Developing Youth toward a Virtuous Society through Awareness of Technology related Crime

บุษกร วัฒนบุตร[1], ตระกูล จิตวัฒนากร[2], และ วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ[3*]
Busakorn Watthanabut[1], Trakul Chitwattanakorn[2], and Wongwit Muenthep[3]
[1-3]คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ; Faculty of Liberal Arts, North Bangkok University, Thailand.
*Corresponding Author; e-mail : wongwit.mu@northbkk.ac.th
DOI : 10.65205/jlgisrru.2026.e296148

Received : December 4, 2025; **Revised :** January 6, 2026; **Accepted :** February 7, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาเยาวชนสู่สังคมคุณธรรมด้วยการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปของคุณธรรมดิจิทัลและการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยีของเยาวชน 2) พัฒนากระบวนการเสริมสร้างทักษะความเป็นพลเมืองดิจิทัลเชิงคุณธรรม และ 3) เสนอแนวทางเชิงกระบวนการในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ดำเนินการร่วมกันระหว่างหลักสูตรการพัฒนาธุรกิจและทุนมนุษย์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ และหน่วยงานปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ปอท.) กลุ่มเป้าหมาย คือ เยาวชนจากโรงเรียน 6 แห่ง ในจังหวัดปทุมธานีและนนทบุรี รวมผู้เข้าร่วม 480 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามก่อน–หลัง แบบสังเกตพฤติกรรม และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา สถิติทดสอบความแตกต่าง และการวิเคราะห์เนื้อหาแบบองค์รวม

ผลการวิจัยพบว่า ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม เยาวชนมีคุณธรรมดิจิทัลอยู่ในระดับปานกลางถึงดี แต่ยังขาดการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง และมีความรู้ด้านอาชญากรรมทางเทคโนโลยีในระดับพื้นฐาน หลังเข้าร่วมกิจกรรม คะแนนเฉลี่ยด้านคุณธรรมดิจิทัลและการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยีเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) โดยเด่นชัดในมิติความรับผิดชอบ การตระหนักรู้ความเสี่ยง และการตัดสินใจเชิงจริยธรรม ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพสะท้อนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ การเชื่อมโยงคุณธรรมกับสถานการณ์ไซเบอร์ และการเกิดพฤติกรรมป้องกันภัยดิจิทัล

องค์ความรู้ใหม่ คือ โมเดลการพัฒนาเยาวชนสู่พลเมืองดิจิทัลเชิงคุณธรรม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างความรู้พื้นฐาน การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การตัดสินใจเชิงจริยธรรม และการเสริมพลังเครือข่ายการเรียนรู้ ซึ่งสามารถใช้เป็นกรอบเชิงกระบวนการในการพัฒนาเยาวชนไทยอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ (Keywords) : การพัฒนาเยาวชน, สังคมคุณธรรม, การรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

Citation : Watthanabut, B., Chitwattanakorn, T., & Muenthep, W. (2026). Developing Youth toward a Virtuous Society through Awareness of Technology related Crime. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296148. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296148

Abstract

This research, "Youth Development toward a Moral Society through Awareness of Technology-Related Crimes," aimed to: 1) examine the general conditions of digital morality and awareness of technology-related crimes among youth; 2) develop a process for enhancing moral-based digital citizenship skills; and 3) propose a process-oriented approach for developing youth into socially responsible digital citizens. The study employed an Action Research methodology and was collaboratively conducted by the Program of Business and Human Capital Development, North Bangkok University, and the Technology Crime Suppression Division (TCSD). The target group consisted of 480 youths from six schools in Pathum Thani and Nonthaburi provinces. Research instruments included pre-test and post-test questionnaires measuring digital morality and awareness of technology-related crimes, behavioral observation forms, and focus group discussions. Data were analyzed using descriptive statistics, pre–post difference tests, and holistic content analysis.

The findings revealed that prior to participation, youths demonstrated a moderate to good level of digital morality but lacked behavioral application in real-life situations, while their knowledge of technology-related crimes remained at a basic level. After participating in the experiential learning process, the mean scores for digital morality and awareness of technology-related crimes significantly increased ($p < .05$), particularly in the dimensions of responsible digital media use, risk awareness, and ethical decision-making. Qualitative analysis reflected three holistic outcomes: 1) a shift in attitudes from passive technology users to critical users; 2) the integration of moral principles with real-life cyber situations; and 3) the emergence of self-protective and prosocial behaviors in digital environments.

The new body of knowledge derived from this study is a Moral-Based Digital Citizenship Development Model, consisting of four core stages: 1) building foundational knowledge of cyber threats and digital morality; 2) experiential learning through simulations of real-world situations; 3) ethical analysis and decision-making in digital contexts; and 4) strengthening learning networks among families, schools, communities, and government agencies. This model serves as a practical process framework for developing Thai youth into morally grounded, responsible digital citizens capable of coexisting sustainably with technology.

Keywords : Youth Development, Moral Society, Cybercrime Literacy

Citation : บุษกร วัฒนบุตร, ตระกูล จิตวัฒนากร, และ วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ. (2569). การพัฒนาเยาวชนสู่สังคมคุณธรรมด้วยการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296148.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296148

บทนำ (Introduction)

ในยุคสังคมดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ทั้งในด้านการสื่อสาร การศึกษา และเศรษฐกิจ แม้จะสร้างความสะดวกสบาย แต่ก็ส่งผลให้เกิดปัญหาอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่ทวีความซับซ้อนมากขึ้นทั่วโลก โดยมีมูลค่าความเสียหายกว่า 6 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2565 (Cybersecurity Ventures, 2022) สำหรับประเทศไทย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2566) รายงานว่า ประชากรกว่าครึ่งเคยถูกหลอกลวงทางออนไลน์ สะท้อนถึงความเปราะบางของสังคมไทยที่ยังขาดภูมิคุ้มกันทางดิจิทัลและคุณธรรมในการใช้เทคโนโลยี แม้ภาครัฐจะมีมาตรการป้องกัน แต่อาชญากรรมไซเบอร์ยังคงพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากรากฐานของความโลภและการขาดคุณธรรม การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน ซึ่งเป็นกำลังหลักของประเทศ จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มี ภูมิคุ้มกันทางจิตใจและทางดิจิทัล ควบคู่กับการรู้เท่าทันสื่อ เพื่อใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบ มีเมตตา และเคารพสิทธิของผู้อื่น (UNESCO, 2023)

การกล่อมเกลาทางสังคมผ่านครอบครัว โรงเรียน และศาสนา จึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณธรรม สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งให้คนมีเหตุผลและภูมิคุ้มกัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) อย่างไรก็ตาม สถิติจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (2566) พบว่า มีคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีกว่า 3.9 แสนคดี มูลค่าความเสียหายกว่า 4.9 หมื่นล้านบาท แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการสร้างภูมิคุ้มกันทางคุณธรรมและเทคโนโลยีแม้การแก้ไขปัญหาพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ในสังคมดิจิทัล โดยเฉพาะอาชญากรรมทางเทคโนโลยี จะอาศัยกฎหมาย มาตรการควบคุม และบทลงโทษเป็นกลไกหลัก แต่แนวทางดังกล่าวมุ่งแก้ไขที่ปลายเหตุ และอาศัยการบังคับจากภายนอกเป็นสำคัญ จึงไม่สามารถป้องกันการกระทำผิดได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่ยังอยู่ในกระบวนการพัฒนาความคิด การตัดสินใจ และจิตสำนึกทางจริยธรรม “คุณธรรม” จึงเป็นสิ่งที่ทำหน้าที่เป็นฐานคิดและแรงจูงใจภายใน เป็นกลไกสำคัญที่กฎหมายไม่สามารถทดแทนได้ โดยเฉพาะในบริบทการศึกษา ซึ่งสามารถพัฒนาให้คุณธรรมกลายเป็นสมรรถนะและพฤติกรรมที่สังเกตได้ การปลูกฝังคุณธรรมสามารถลดพฤติกรรมเสี่ยงและเสริมสร้างความรับผิดชอบของเยาวชน และเพราะแนวทางนี้มีศักยภาพในการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างได้อย่างยั่งยืนมากกว่าการพึ่งพากฎหมายเพียงอย่างเดียว

ด้วยเหตุนี้ การวิจัยเรื่อง การพัฒนาสังคมคุณธรรมด้วยการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างทักษะความเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล จึงมุ่งสร้างองค์ความรู้เพื่อบูรณาการคุณธรรมกับการรู้เท่าทันเทคโนโลยี อันจะนำไปสู่การพัฒนาเยาวชนให้มีจิตสำนึกพลเมืองดี ใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ และเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมไทยสู่ความยั่งยืนในอนาคต ภายใต้กรอบแนวคิดดังกล่าว “คุณธรรมดิจิทัล” จึงสามารถอธิบายได้ในฐานะสมรรถนะที่พัฒนาได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ มิใช่คุณลักษณะเชิงคงที่ โดยเฉพาะเมื่อการเรียนรู้ถูกออกแบบให้ผู้เรียนเผชิญสถานการณ์เสี่ยงทางดิจิทัล วิเคราะห์ผลกระทบเชิงจริยธรรม และตัดสินใจภายใต้เงื่อนไขที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง การบูรณาการคุณธรรมเข้ากับกิจกรรมเชิงประสบการณ์จึงทำหน้าที่เป็นกลไกกลาง (mechanism) ที่เชื่อมความรู้ ความตระหนักรู้ และพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบเข้าด้วยกัน

Citation : Watthanabut, B., Chitwattanakorn, T., & Muenthep, W. (2026). Developing Youth toward a Virtuous Society through Awareness of Technology related Crime. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296148. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296148

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปการพัฒนาสังคมคุณธรรมของเยาวชนในสถาบันการศึกษา
2. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยีของเยาวชนในสถาบันการศึกษา
3. เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างทักษะความเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัลของเยาวชนในสถาบันการศึกษา
4. เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาเยาวชนสู่สังคมคุณธรรมด้วยการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

การพัฒนาเยาวชนเป็นรากฐานสำคัญของสังคมคุณธรรม โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต เยาวชนจึงต้องได้รับการพัฒนาให้มีความรู้เท่าทันสื่อ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจ และมีคุณธรรมในการใช้ชีวิตอย่างรับผิดชอบต่อสังคมดิจิทัล การพัฒนาเยาวชนไทยสะท้อนถึงความจำเป็นในการสร้างพลเมืองรุ่นใหม่ที่มีความรู้ ทักษะ และค่านิยมที่ถูกต้อง เนื่องจากปัญหาด้านพฤติกรรม เช่น ความก้าวร้าวและการไม่ยึดถือวัฒนธรรมดั้งเดิม ยังคงเป็นประเด็นท้าทายของสังคม (สมพงษ์ จิตระดับ และอัญญมณี บุญซื่อ, 2551)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 มุ่งเน้นการพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพ มีสมรรถนะสูง และมีคุณธรรมจริยธรรม (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2567) สอดคล้องกับแนวคิดของกรมกิจการเด็กและเยาวชน (2565) ที่ส่งเสริมให้เยาวชนเติบโตอย่างสมดุลทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ โดยเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจิตสำนึกความเป็นพลเมือง พร้อมเสริมสร้างความรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ซึ่งเป็นภัยคุกคามใหม่ในยุคดิจิทัล

นอกจากนี้ การพัฒนาเยาวชนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากภาครัฐ เอกชน ชุมชน และครอบครัว เพื่อสร้างกลไกการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน เช่น การดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชนที่เปิดโอกาสให้เยาวชนแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม (UNDP, 2020) ทั้งนี้ การปลูกฝังทักษะชีวิต เช่น การคิดวิเคราะห์ การจัดการอารมณ์ และความซื่อสัตย์สุจริต ควบคู่กับการรู้เท่าทันเทคโนโลยี จะช่วยให้เยาวชนสามารถดำรงตนได้อย่างเหมาะสม หลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงทางไซเบอร์ และเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

แนวคิดสังคมคุณธรรม

แนวคิดเรื่อง “สังคมคุณธรรม” เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมให้เกิดความสงบสุขและมั่นคง โดยตั้งอยู่บนหลักความดี ความถูกต้อง และความเป็นธรรม ซึ่งช่วยหล่อหลอมให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติและเอื้ออาทร (ชัยณรงค์ ศรีมันตะ, 2563) แนวคิดนี้สัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับจริยธรรม (Ethics) ที่มาจากรากศัพท์ Ethos หมายถึงอุปนิสัยหรือขนบธรรมเนียมที่สะท้อนความรับผิดชอบต่อสังคม จริยธรรมจึงเป็นหลักศีลธรรมที่ใช้ประเมินพฤติกรรมมนุษย์ให้ดำเนินชีวิตอย่างมีระเบียบและคุณค่า

การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมเป็นกระบวนการพัฒนาจิตใจควบคู่กับความรู้ เพื่อให้บุคคลเป็นคนดีที่สังคมต้องการ (ปิยะธิดา ขจรชัยกุล, 2561) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) อธิบายว่า จริยธรรม คือ ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระเมธีธรรมาภรณ์ (2544) และ

Citation : บุษกร วัฒนบุตร, ตระกูล จิตวัฒนากร, และ วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ. (2569). การพัฒนาเยาวชนสู่สังคมคุณธรรมด้วยการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296148.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296148

พระราชวรมุนี (ประยุตต์ ปยุตฺโต) (2528) ที่เห็นว่าจริยธรรมคือการดำเนินชีวิตด้วยความดีงามทางกาย วาจา และใจ เพื่อสร้างประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น

ในมิติทางสากล Bandura (1977) อธิบายว่าจริยธรรมเกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม ส่วน Arbuthnot & Faust (1981), Pojman (1995) เห็นว่าจริยธรรมคือหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความถูกผิดทางพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับค่านิยมและความยุติธรรมทางสังคม แนวคิดเหล่านี้สอดคล้องกับ ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี (2549) ที่มองว่าจริยธรรมช่วยควบคุมพฤติกรรมและสร้างเสถียรภาพแก่สังคม อีกทั้ง บุญมี แท่นแก้ว (2552) ชี้ว่าจริยธรรมสัมพันธ์กับศาสนา เพราะศีลธรรมเป็นเครื่องฝึกกาย วาจา ใจ ให้ประพฤติชอบด้วยความสมัครใจ จึงกล่าวได้ว่าจริยธรรมเป็นกลไกสำคัญของ “สังคมคุณธรรม” ที่นำไปสู่ความสงบสุขและความยั่งยืนของสังคมโดยรวม

แนวคิดการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

การรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (Cybercrime Awareness) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการรับรู้ เข้าใจ และตระหนักถึงภัยคุกคามในโลกไซเบอร์ รวมถึงการป้องกันตนเองจากอาชญากรรมทางเทคโนโลยี เช่น ฟิชชิ่ง มัลแวร์ และการฉ้อโกงออนไลน์ โดยพื้นฐานแนวคิดนี้อิงจาก ทฤษฎีความกลัว (Fear Theory) ของ Witte (1992) ที่อธิบายว่าความกลัวเป็นกลไกทางจิตวิทยาและชีวภาพที่ช่วยให้มนุษย์หลีกเลี่ยงอันตรายได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม หากความกลัวมีมากเกินไปอาจนำไปสู่ภาวะวิตกกังวลหรือความผิดปกติทางจิต เช่น โรคกลัว (phobia) หรือภาวะเครียดหลังเหตุการณ์ร้ายแรง (PTSD)

การอธิบายพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีของเยาวชนในบริบทความเสี่ยงทางไซเบอร์ สามารถอธิบายได้อย่างเป็นระบบผ่านแนวคิด ทฤษฎีแรงจูงใจเพื่อการป้องกัน (Protection Motivation Theory: PMT) ซึ่งเสนอว่าการตัดสินใจของบุคคลในการป้องกันตนเองจากภัยคุกคามเกิดจากกระบวนการประเมิน 2 ด้าน ได้แก่ การประเมินภัยคุกคาม (threat appraisal) ซึ่งประกอบด้วยการรับรู้ความรุนแรงและโอกาสเสี่ยงของภัย และการประเมินความสามารถในการรับมือ (coping appraisal) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการรับรู้ประสิทธิผลของพฤติกรรมป้องกัน ความสามารถของตนเอง และต้นทุนของการป้องกัน (Rogers, 1975; Rogers, 1983) ในบริบทของอาชญากรรมทางเทคโนโลยี เยาวชนจำนวนมากอาจรับรู้ถึงความเสี่ยงของภัยไซเบอร์ในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่แปรเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมป้องกันที่เหมาะสม เนื่องจากขาดทั้งความตระหนักเชิงจริยธรรมและความเชื่อมั่นในการตัดสินใจเชิงคุณธรรม การบูรณาการคุณธรรมดิจิทัลเข้ากับกระบวนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์จึงสามารถทำหน้าที่เสริมทั้งการประเมินภัยคุกคามและการประเมินการรับมือ อันนำไปสู่แรงจูงใจภายในในการใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบ กรอบแนวคิด PMT จึงสามารถนำมาใช้เป็นฐานในการออกแบบกระบวนการพัฒนาเยาวชน เพื่ออธิบายและทดสอบการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติ การตัดสินใจเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากอาชญากรรมทางเทคโนโลยีอย่างเป็นรูปธรรม

ในมิติของสังคมโลกาภิวัตน์ Ferscha et al. (2013) อธิบายว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) แม้จะเชื่อมโยงผู้คนทั่วโลก แต่ก็เปิดช่องให้เกิดภัยคุกคามใหม่ในพื้นที่ไซเบอร์ที่ไร้ขอบเขต ทั้งนี้ Kalinin & Vlasova (2006) จัดอันดับภัยคุกคามสำคัญ เช่น สแปมอีเมล มัลแวร์ และฟิชชิ่ง ซึ่งส่งผลกระทบทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม สอดคล้องกับรายงานของ Norton Life Lock (2025) ที่พบว่าคอมพิวเตอร์ทั่วโลกติดสปายแวร์ แม้มีระบบป้องกันแล้วก็ตาม อาชญากรรมทางไซเบอร์จึงไม่เพียงกระทบต่อเศรษฐกิจ แต่ยังส่งผลต่อพฤติกรรม ค่านิยม และจริยธรรมในโลกออนไลน์ จำเป็นต้องมีมาตรการบูรณาการทั้งด้านกฎหมาย การศึกษา และคุณธรรม เพื่อให้สังคมใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์และปลอดภัย

Citation : Watthanabut, B., Chitwattanakorn, T., & Muenthep, W. (2026). Developing Youth toward a Virtuous Society through Awareness of Technology related Crime. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296148. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296148

แนวคิดความเป็นพลเมืองดิจิทัล

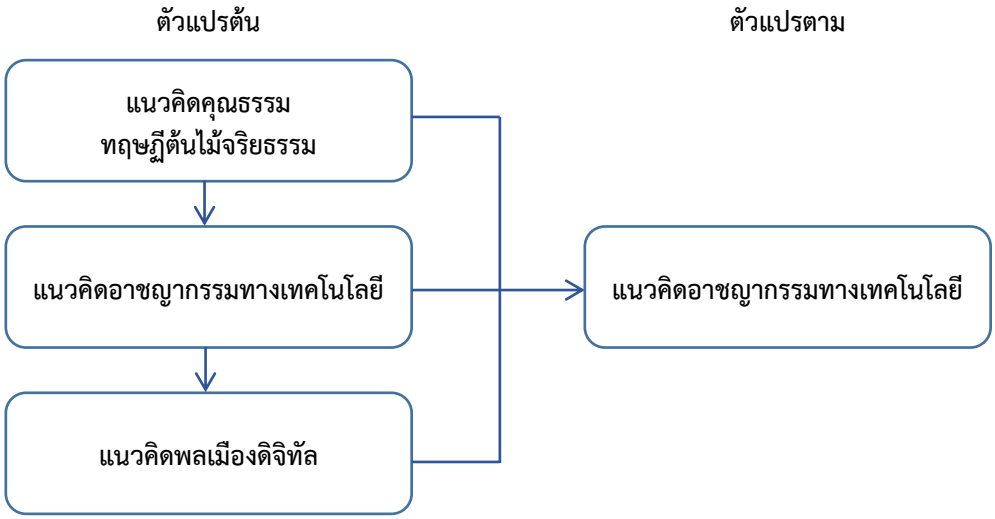
ความเป็นพลเมืองดิจิทัลหมายถึงความสามารถของบุคคลในการใช้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์อย่างรับผิดชอบ เคารพสิทธิผู้อื่น และตระหนักถึงผลกระทบจากการกระทำในโลกดิจิทัล (Ribble, Bailey & Ross, 2004) แนวคิดนี้เกิดขึ้นจากบริบทที่อินเทอร์เน็ตและ Internet of Things (IoT) กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน (Atzori, Iera, & Morabito, 2010) จึงต้องนิยามคำว่า “พลเมือง” ใหม่ให้ครอบคลุมทั้งโลกจริงและโลกเสมือน

องค์ประกอบของพลเมืองดิจิทัลแบ่งเป็น 3 มิติ ได้แก่ การเคารพสิทธิผู้อื่น (Respect) ความรู้และการรู้เท่าทัน (Educate) และการปกป้องตนเองและผู้อื่น (Protect) (Ribble & Bailey, 2007) ขณะเดียวกัน World Economic Forum (2016) ได้นิยามทักษะสำคัญ 8 ประการ เช่น การจัดการอัตลักษณ์ดิจิทัล การคิดเชิงวิจารณญาณ และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม

ในบริบทไทย พลเมืองดิจิทัลต่อยอดจากพลเมืองชาติและพลเมืองโลก มุ่งพัฒนาเยาวชนให้ใช้เทคโนโลยีอย่างมีส่วนร่วม ปลอดภัย และสร้างสรรค์ โดยมีคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, 2561) การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการบ่มเพาะจิตสำนึกพลเมืองดิจิทัล ผ่านการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ การปกป้องข้อมูลส่วนตัว และการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ (Poth, 2023) ซึ่งนำไปสู่สังคมดิจิทัลที่มีคุณธรรมและความรับผิดชอบอย่างยั่งยืน โดยงานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดจากทฤษฎีความกลัว (Fear Theory) มาใช้ในส่วนของ การรับรู้ภัยคุกคาม โดยมุ่งสร้างความตระหนักถึงความรุนแรงของผลกระทบ (perceived severity) และโอกาสเกิดความเสี่ยง (perceived vulnerability) ผ่านกิจกรรมเชิงประสบการณ์ เช่น กรณีศึกษาและสถานการณ์จำลอง เพื่อกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมตระหนักถึงผลลัพธ์ที่อาจเกิดจากพฤติกรรมไม่เหมาะสมในสังคมดิจิทัล ขณะเดียวกันได้นำทฤษฎีการจัดการความกลัว (Terror Management Theory: TMT) มาปรับใช้ในมิติ การกำกับความกลัวด้วยกรอบคุณค่า โดยออกแบบกิจกรรมสะท้อนคิดและการอภิปรายเชิงจริยธรรม เพื่อช่วยให้ผู้เข้าร่วมจัดการความกลัวผ่านการยึดโยงกับคุณค่า ความหมายชีวิต และอัตลักษณ์ทางศีลธรรม ผลลัพธ์คือความกลัวไม่ได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือกดดัน แต่ถูกแปรเปลี่ยนเป็นแรงจูงใจภายในที่ส่งเสริมการตัดสินใจเชิงคุณธรรมและพฤติกรรมที่รับผิดชอบ

Citation : บุษกร วัฒนบุตร, ตระกูล จิตวัฒนากร, และ วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ. (2569). การพัฒนาเยาวชนสู่สังคมคุณธรรมด้วยการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296148.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296148

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่มุ่งพัฒนากระบวนการเสริมสร้างทักษะความเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล ผ่านการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี โดยมีหลักสูตรการพัฒนาธุรกิจและทุนมนุษย์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ ร่วมกับหน่วยงานปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ปอท.) กองบังคับการตำรวจสอบสวนกลาง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นผู้ขับเคลื่อนโครงการ เพื่อบูรณาการองค์ความรู้ บุคลากร และกระบวนการเรียนรู้สู่การพัฒนาสังคมคุณธรรมอย่างยั่งยืน

การดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 3 ขั้นตอนสำคัญ คือ

1. การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Study)

ศึกษาวรรณกรรม เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้านการพัฒนาสังคมคุณธรรม การรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี การพัฒนาหลักสูตร และการเสริมสร้างทักษะความเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล รวมถึงแนวทางการประเมินผลหลักสูตรและการพัฒนาวิทยากร โดยเน้นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา และชุมชน

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 จัดฝึกอบรมหลักสูตร “การพัฒนาสังคมคุณธรรมด้วยการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี” ในโรงเรียนเป้าหมาย 6 แห่ง (จังหวัดปทุมธานีและนนทบุรี) รวมผู้เข้าร่วม 480 คน เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะความเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อวิเคราะห์บริบทและแนวทางการพัฒนาสังคมคุณธรรม จากนั้นจัดประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) กับผู้เชี่ยวชาญเพื่อถอดบทเรียนและออกแบบหลักสูตรต้นแบบ โดย

Citation : Watthanabut, B., Chitwattanakorn, T., & Muenthep, W. (2026). Developing Youth toward a Virtuous Society through Awareness of Technology related Crime. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296148. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296148

วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ก่อนนำร่างหลักสูตรไปทดลองใช้ (Sand Box) ในโรงเรียนที่มีระดับความรู้เฉลี่ยต่ำที่สุด

ระยะที่ 2 พัฒนาหลักสูตรต้นแบบให้สมบูรณ์และเผยแพร่ในรูปแบบออนไลน์ภายใต้ชื่อ “หลักสูตรการพัฒนาสังคมคุณธรรมด้วยการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี” โดยร่วมมือกับตำรวจไซเบอร์พัฒนาแอปพลิเคชันแจ้งเตือนภัยมิจฉาชีพ พร้อมจัดอบรมตัวแทนนักเรียนจำนวน 36 คน ให้เป็น “วิทยากรเยาวชนพลเมืองดิจิทัล” ประจำโรงเรียน

ระยะที่ 3 ติดตามและประเมินผลการฝึกอบรม พร้อมจัดเวทีสัมมนาร่วมระหว่างนักเรียน ชุมชน หน่วยงานราชการ เอกชน และภาคีเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และขยายผลการพัฒนาสังคมคุณธรรมด้วยการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

3. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบผสมผสาน (Mixed Methods) โดยข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามถูกวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา เพื่อเปรียบเทียบระดับความรู้และพฤติกรรมก่อน–หลังการอบรม ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและโมเดลการเสริมสร้างสังคมคุณธรรมในยุคดิจิทัล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมุ่งเน้นพื้นที่จังหวัดปทุมธานีและนนทบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมสูง มีระบบสาธารณูปโภคและคมนาคมที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งมีความหนาแน่นของประชากรในระดับสูงที่สุดในปี 2566 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566) ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาเยาวชนให้มีความรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยีและสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม

กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 3 กลุ่มหลัก ได้แก่

1. กลุ่มเยาวชน นักเรียนจากโรงเรียนเป้าหมายจำนวน 6 แห่ง แห่งละ 80 คน รวมทั้งสิ้น 480 คน เข้าร่วมการอบรมหลักสูตรการพัฒนาสังคมคุณธรรมด้วยการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชน รวม 44 คน ประกอบด้วย

   2.1 ผู้บริหารโรงเรียน 6 แห่ง แห่งละ 2 คน รวม 12 คน

   2.2 ตัวแทนสภานักเรียน 6 แห่ง แห่งละ 2 คน รวม 12 คน

   2.3 ผู้แทนชุมชน 12 คน

   2.4 ผู้เชี่ยวชาญด้านการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี 5 คน

   2.5 วิทยากรผู้ฝึกอบรม 3 คน

3. กลุ่มวิทยากรประจำโรงเรียน นักเรียนแกนนำจากสภานักเรียน โรงเรียนละ 6 คน รวมทั้งสิ้น 36 คน ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และขับเคลื่อนกิจกรรมในโรงเรียน

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างทั้งสามกลุ่มนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสะท้อนมิติการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งสถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานสนับสนุน เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาเยาวชนสู่สังคมคุณธรรมที่ยั่งยืนด้วยการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล

Citation : บุษกร วัฒนบุตร, ตระกูล จิตวัฒนากร, และ วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ. (2569). การพัฒนาเยาวชนสู่สังคมคุณธรรมด้วยการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296148.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296148

เครื่องที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือที่พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครอบคลุมทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมุ่งสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านการพัฒนาสังคมคุณธรรมและการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย 5 ประเภทหลัก ดังนี้

1. แบบสอบถามก่อน–หลังการฝึกอบรม เป็นแบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้เกี่ยวกับสังคมคุณธรรมและอาชญากรรมทางเทคโนโลยี 2) ทัศนคติและการรับรู้ความเสี่ยงในสังคมดิจิทัล และ 3) พฤติกรรมและทักษะความเป็นพลเมืองดิจิทัล แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน มีค่า ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 และผ่านการทดสอบความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) เท่ากับ 0.89

2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สำหรับผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัย กลไก และแนวทางการพัฒนาสังคมคุณธรรมในสถานศึกษา จากผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยเนื้อหาครอบคลุมปัจจัย กลไก และแนวทางการพัฒนาสังคมคุณธรรมในสถานศึกษา แบบสัมภาษณ์ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ มีค่า IOC ระหว่าง 0.80–1.00

3. การประชุมเชิงปฏิบัติการและสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อระดมความคิดเห็นและถอดบทเรียนจากผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรแกนนำนักเรียน เพื่อถอดบทเรียน และพัฒนาหลักสูตรแกนนำนักเรียน โดยใช้แนวคำถามที่ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและสังคมคุณธรรม

4. แบบประเมินพฤติกรรมเยาวชน เพื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงด้านคุณธรรมและพฤติกรรม

ที่สอดคล้องกับดัชนีสังคมคุณธรรม เป็นแบบประเมินพฤติกรรมเชิงสังเกต ครอบคลุมมิติ กาย วาจา และจิตสำนึก ตามกรอบสังคมคุณธรรม โดยให้ครูเป็นผู้ประเมินร่วมกับการประเมินตนเองของนักเรียน เครื่องมือนี้มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86

5. รายงานและบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) เพื่อติดตามการนำผลการวิจัยไปใช้จริงในสถานศึกษาและชุมชน เพื่อสะท้อนความยั่งยืนของผลลัพธ์เชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ

ผลการวิจัย (Research Results)

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปการพัฒนาสังคมคุณธรรมของเยาวชนในสถาบันการศึกษา

ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปด้านการพัฒนาสังคมคุณธรรมของเยาวชนในสถาบันการศึกษาพบว่า เยาวชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และวินัยในระดับดี แต่ยังขาดการนำความรู้นั้นไปปรับใช้ในชีวิตจริงอย่างต่อเนื่องและชัดเจน โดยเฉพาะในด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมที่ยังไม่แสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมมากนัก สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างเชิงคุณภาพ ระหว่างความรู้กับการปฏิบัติ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมในยุคปัจจุบัน

ส่วนที่ 2 สภาพทั่วไปในการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยีของเยาวชนในสถาบันการศึกษา

จากการศึกษาภาพรวมของเยาวชนในสถาบันการศึกษาจำนวน 480 คน ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีและนนทบุรี พบว่าแม้ว่าพวกเขาจะมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับ "อาชญากรรมทางเทคโนโลยี" เช่น การหลอกลวงออนไลน์ การกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ หรือการเผยแพร่เนื้อหาผิดกฎหมาย แต่ยังขาดความ

Citation : Watthanabut, B., Chitwattanakorn, T., & Muenthep, W. (2026). Developing Youth toward a Virtuous Society through Awareness of Technology related Crime. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296148. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296148

เข้าใจในเชิงลึกต่อรูปแบบที่ซับซ้อน เช่น deep-fake, phishing ขั้นสูง รวมถึงมาตรการตามกฎหมายและการป้องกันที่ครบถ้วน ซึ่งสะท้อนช่องว่างเชิงความรู้ที่มีนัยสำคัญต่อการสร้างความตระหนักของพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizen) ในยุคปัจจุบัน

ด้านพฤติกรรม แม้เยาวชนบางส่วนจะสามารถนำความรู้ไปใช้ เช่น ตั้งค่าความเป็นส่วนตัว ใช้รหัสผ่านซับซ้อน เปิดใช้งานการยืนยันตัวตนแบบสองขั้นตอน และคิดวิเคราะห์ก่อนแชร์ข้อมูล แต่ก็ยังมีอีกหลายส่วนที่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัว ใช้เทคโนโลยีไปในทางที่ไม่เหมาะสม หรือหลงเชื่อข่าวปลอมอย่างไร้การตั้งคำถาม นั่นแสดงให้เห็นว่า ความรู้เพียงระดับพื้นฐานไม่อาจแปรเป็นพฤติกรรมเชิงรับผิดชอบได้อย่างเต็มที่ หากไม่มี “ตระหนักรู้” ในเชิงลึกควบคู่ไปด้วย

ตารางที่ 1 การพัฒนาสังคมคุณธรรมของเยาวชนในสถาบันการศึกษา ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

รายการด้านสังคมคุณธรรมของเยาวชน	ก่อน (n = 480)		หลัง (n = 480)		t	p-value
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านความรู้	3.82	.791	3.88	.785	2.041*	.042
2. ด้านพฤติกรรม	2.17	.297	4.03	.734	51.579*	.000

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนที่ 3 กระบวนการเสริมสร้างทักษะความเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัลของเยาวชนในสถาบันการศึกษา

กระบวนการเสริมสร้างทักษะความเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัลของเยาวชนในสถาบันการศึกษา พบว่า การพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่เข้มแข็งมิใช่เพียงเรื่องของการสอนเทคโนโลยีหรือการใช้สื่อออนไลน์เท่านั้น แต่เป็นการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่บูรณาการองค์ความรู้ ทักษะ และคุณธรรมเข้าด้วยกัน ตามกรอบแนวคิดระบบ (System Approach) ที่ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า (บุคลากร - โครงสร้างพื้นฐาน - หลักสูตร) กระบวนการ (Active Learning, Project-Based Learning, เวิร์กช็อปปฏิบัติ) ผลลัพธ์ (เยาวชนรู้เท่าทันฯ มีพฤติกรรมรับผิดชอบ) และการประเมินผล (วัดความรู้ ทักษะ พฤติกรรม)

การวิจัยล่าสุดพบว่า “ปัจจัยนำเข้า” เช่น ครู ผู้บริหาร และบุคลากรที่มีความรู้ด้านดิจิทัลและพลเมืองดิจิทัล พร้อมสื่อและโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการเรียนรู้เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้กระบวนการดำเนินได้อย่างต่อเนื่อง ขณะที่ “กระบวนการ” ที่เน้นการปฏิบัติจริง เช่น การอภิปรายเชิงจริยธรรม การจำลองสถานการณ์ภัยไซเบอร์ โครงงานดิจิทัล ช่วยเสริมทักษะคิดวิเคราะห์และรู้เท่าทันสื่อได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mitchell & Beseler (2023) ที่ได้ศึกษา The impact of youth digital citizenship education: Insights from a cluster-randomized controlled trial outcome evaluation of the BeInternet Awesome (BIA) curriculum ที่พบว่าโปรแกรมพลเมืองดิจิทัลช่วยเพิ่มความรู้เรื่องความปลอดภัยออนไลน์และความเชื่อมั่นในการจัดการปัญหาดิจิทัล (knowledge & self-efficacy) แม้ว่าจะยังไม่พบผลเชิงพฤติกรรมในบางด้านอย่างชัดเจน

ส่วนที่ 4 แนวทางการพัฒนาเยาวชนสู่สังคมคุณธรรมด้วยการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

Citation : บุษกร วัฒนบุตร, ตระกูล จิตวัฒนากร, และ วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ. (2569). การพัฒนาเยาวชนสู่สังคมคุณธรรมด้วยการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296148.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296148

การพัฒนาการเรียนรู้ของเยาวชนในยุคดิจิทัลไม่อาจแยกทักษะด้านเทคโนโลยีออกจากคุณธรรมได้ หากแต่ควรถูกบูรณาการควบคู่กันอย่างเป็นระบบ ผลการศึกษาพบว่า แม้เยาวชนจะมีความสามารถด้านเทคโนโลยีและการใช้สื่อออนไลน์เป็นอยู่แล้ว แต่กลับขาดความตระหนักรู้เชิงคุณธรรมอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้นการสร้าง “เครือข่ายจริยธรรมทางดิจิทัล” ที่ครอบคลุมครอบครัว สถาบันการศึกษา ชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน จึงเป็นแนวทางที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง

เริ่มที่ครอบครัวซึ่งทำหน้าที่เป็นแบบอย่างสำคัญ ควรกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้สมาร์ตโฟนและสื่อดิจิทัล เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้การจัดการตนเองควบคู่ไปกับทักษะด้านอื่น ต่อยอดที่สถาบันการศึกษาซึ่งควรจัดการเรียนรู้อย่างรอบด้าน นำเนื้อหาเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี เช่น การหลอกลวงออนไลน์ การกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ และการจัดการข้อมูลส่วนตัว เข้ามาผนวกกับกิจกรรมทางจริยธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ เมตตา และมีวินัย การส่งเสริมให้เยาวชนคิดวิเคราะห์ สอบถาม และตั้งคำถามถึงผลกระทบจากการใช้เทคโนโลยีจึงกลายเป็นหัวใจของการพัฒนา ในขณะเดียวกัน ชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชนต่างก็มีบทบาทสำคัญ ชุมชนใช้สื่อท้องถิ่นสร้างการรู้เท่าทัน ภาครัฐและเอกชนจัดโครงการเช่น “Cyber Camp” เพื่อเสริมภูมิคุ้มกันทางดิจิทัลอย่างเป็นรูปธรรม

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปการพัฒนาสังคมคุณธรรมของเยาวชนในสถาบันการศึกษา

ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปด้านการพัฒนาสังคมคุณธรรมของเยาวชนในสถาบันการศึกษาพบว่า เยาวชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และวินัยในระดับดี แต่ยังขาดการนำความรู้นั้นไปปรับใช้ในชีวิตจริงอย่างต่อเนื่องและชัดเจน โดยเฉพาะในด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมที่ยังไม่แสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมมากนัก สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างเชิงคุณภาพ ระหว่างความรู้กับการปฏิบัติ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมในยุคปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม เมื่อเยาวชนได้เข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาคุณธรรม พบว่ามีพัฒนาการในทางบวก พฤติกรรมเชิงคุณธรรมมีความเด่นชัดขึ้นและแสดงออกผ่านการกระทำที่รับผิดชอบ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น และรู้จักยับยั้งชั่งใจมากขึ้น ผลลัพธ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของกิจกรรมพัฒนาเยาวชนในฐานะ “เครื่องมือเชิงประสบการณ์” ที่ช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ดีกว่าการเรียนรู้เชิงทฤษฎีเพียงอย่างเดียว

ในเชิงองค์ความรู้ ผลการศึกษานี้ชี้ว่า การพัฒนาคุณธรรมไม่อาจอาศัยการให้ข้อมูลหรือความรู้เท่านั้น แต่ต้องควบคู่ไปกับการสร้าง “ประสบการณ์ตรง” ที่กระตุ้นให้เยาวชนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ruenphongphun, Sukkamart & Pimdee (2021) ที่ยืนยันว่า การพัฒนาทักษะพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาไทยต้องผสานระหว่างความรู้กับความรับผิดชอบทางสังคมอย่างสมดุล ขณะเดียวกัน กาญจนา มีศิลปวิกกัย (2566) ก็เสนอว่า เยาวชนยุคดิจิทัลควรได้รับการพัฒนาให้มีการรับรู้ตนเอง ความรู้เท่าทันดิจิทัล การตระหนักรู้ทางสังคม และการบริหารจัดการตนเอง เพื่อให้สามารถเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณธรรมได้อย่างแท้จริง

Citation : Watthanabut, B., Chitwattanakorn, T., & Muenthep, W. (2026). Developing Youth toward a Virtuous Society through Awareness of Technology related Crime. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296148. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296148

ส่วนที่ 2 สภาพทั่วไปในการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยีของเยาวชนในสถาบันการศึกษา

จากการศึกษาภาพรวมของเยาวชนในสถาบันการศึกษาจำนวน 480 คน ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีและนนทบุรี พบว่าแม้ว่าพวกเขาจะมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับ “อาชญากรรมทางเทคโนโลยี” เช่น การหลอกลวงออนไลน์ การกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ หรือการเผยแพร่เนื้อหาผิดกฎหมาย แต่ยังขาดความเข้าใจในเชิงลึกต่อรูปแบบที่ซับซ้อน เช่น deep-fake, phishing ขั้นสูง รวมถึงมาตรการตามกฎหมายและการป้องกันที่ครบถ้วน ซึ่งสะท้อนช่องว่างเชิงความรู้ที่มีนัยสำคัญต่อการสร้างความตระหนักของพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizen) ในยุคปัจจุบัน

ด้านพฤติกรรม แม้เยาวชนบางส่วนจะสามารถนำความรู้ไปใช้ เช่น ตั้งค่าความเป็นส่วนตัว ใช้รหัสผ่านซับซ้อน เปิดใช้งานการยืนยันตัวตนแบบสองขั้นตอน และคิดวิเคราะห์ก่อนแชร์ข้อมูล แต่ก็ยังมีอีกหลายส่วนที่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัว ใช้เทคโนโลยีไปในทางที่ไม่เหมาะสม หรือหลงเชื่อข่าวปลอมอย่างไร้การตั้งคำถาม นั่นแสดงให้เห็นว่า ความรู้เพียงระดับพื้นฐานไม่อาจแปรเป็นพฤติกรรมเชิงรับผิดชอบได้อย่างเต็มที่หากไม่มี “ตระหนักรู้” ในเชิงลึกควบคู่ไปด้วย

การสร้างความตระหนักรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพจึงต้องก้าวไปไกลกว่าการรับรู้ถึง “ภัย” ให้ถึงขั้น “เข้าใจผลกระทบต่อจิตใจ สังคม และกฎหมาย” และรู้จักบทบาทตนเองในฐานะส่วนหนึ่งของเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยควรพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ ผ่านสถานการณ์จำลอง (simulation) โครงงานจริง และกิจกรรมเชิงวิเคราะห์เชิงจริยธรรม เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ ตรวจสอบความเสี่ยง และจัดการภัยไซเบอร์ได้อย่างมีประสิทธิผล

ความสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา มีศิลปวิกกัย (2566) ที่ได้ศึกษาความท้าทายของการเป็นพลเมืองดิจิทัลสำหรับเยาวชนในอาชญากรรมไซเบอร์ พบว่า เยาวชนจำเป็นต้องมีองค์ประกอบทั้งการมีสติรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล ตระหนักรู้สังคม และจัดการตนเองได้” (self-management) เพื่อสร้างตัวตนที่เข้มแข็งในโลกไซเบอร์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของเราในเรื่องของช่องว่างระหว่างความรู้พื้นฐานกับทักษะและพฤติกรรมที่เหมาะสมในการป้องกันภัยออนไลน์ นอกจากนี้ งานวิจัยของ ปองสุข ศรีชัย, วิยะดา มีศรี และ รจนา บุญลพ (2567) การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลสำหรับเยาวชนกลุ่มเสี่ยงต่อการกระทำความผิดพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ในจังหวัดเชียงราย พบว่าโมเดลกิจกรรมที่พัฒนาคุณลักษณะของพลเมืองดิจิทัลให้เยาวชนกลุ่มเสี่ยงสามารถยกระดับคะแนนด้านพลเมืองดิจิทัลอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งรับรองว่า “กิจกรรมเชิงปฏิบัติ” เป็นปัจจัยสำคัญ

ดังนั้น องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ เยาวชนต้องมีทั้งความรู้ ทักษะ และจิตสำนึกในเวลาเดียวกัน และการพัฒนาต้องอาศัยกระบวนการที่ บูรณาการ ระหว่างการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ กิจกรรมจำลอง และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรในสถานศึกษา เพื่อให้พฤติกรรมเชิงรับผิดชอบในโลกดิจิทัลเกิดขึ้นอย่างยั่งยืน ถือเป็นคุณค่าเชิงวิชาการที่สำคัญสำหรับนักวิจัยและผู้ปฏิบัติงานด้านการศึกษาและพลเมืองดิจิทัล

ส่วนที่ 3 กระบวนการเสริมสร้างทักษะความเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัลของเยาวชนในสถาบันการศึกษา

กระบวนการเสริมสร้างทักษะความเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัลของเยาวชนในสถาบันการศึกษา พบว่าการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่เข้มแข็งมิใช่เพียงเรื่องของการสอนเทคโนโลยีหรือการใช้สื่อออนไลน์เท่านั้น แต่เป็นการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่บูรณาการองค์ความรู้ ทักษะ และคุณธรรมเข้า

Citation : บุษกร วัฒนบุตร, ตระกูล จิตวัฒนากร, และ วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ. (2569). การพัฒนาเยาวชนสู่สังคมคุณธรรมด้วยการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296148.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296148

ด้วยกัน ตามกรอบแนวคิดระบบ (System Approach) ที่ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า (บุคลากร - โครงสร้างพื้นฐาน - หลักสูตร) กระบวนการ (Active Learning, Project-Based Learning, เวิร์กช็อปปฏิบัติ) ผลลัพธ์ (เยาวชนรู้เท่าทันฯ มีพฤติกรรมรับผิดชอบ) และการประเมินผล (วัดความรู้ ทักษะ พฤติกรรม)

การวิจัยล่าสุดพบว่า “ปัจจัยนำเข้า” เช่น ครู ผู้บริหาร และบุคลากรที่มีความรู้ด้านดิจิทัลและพลเมืองดิจิทัล พร้อมสื่อและโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการเรียนรู้เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้กระบวนการดำเนินได้อย่างต่อเนื่อง ขณะที่ “กระบวนการ” ที่เน้นการปฏิบัติจริง เช่น การอภิปรายเชิงจริยธรรม การจำลองสถานการณ์ภัยไซเบอร์ โครงงานดิจิทัล ช่วยเสริมทักษะคิดวิเคราะห์และรู้เท่าทันสื่อได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mitchell & Beseler (2023) ที่ได้ศึกษา The impact of youth digital citizenship education: Insights from a cluster-randomized controlled trial outcome evaluation of the BeInternet Awesome (BIA) curriculum ที่พบว่าโปรแกรมพลเมืองดิจิทัลช่วยเพิ่มความรู้เรื่องความปลอดภัยออนไลน์และความเชื่อมั่นในการจัดการปัญหาดิจิทัล (knowledge & self-efficacy) แม้ว่าจะยังไม่พบผลเชิงพฤติกรรมในบางด้านอย่างชัดเจน

ผลลัพธ์ที่ได้จากงานวิจัยชี้ว่าเยาวชนสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นพลเมืองดิจิทัลที่เข้มแข็ง (Resilient Digital Citizen) ได้จริง ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัยและมีคุณธรรม แต่จะเกิดได้อย่างยั่งยืนก็ต่อเมื่อมี “การประเมินผล” ที่เป็นเชิงกระบวนการและผลลัพธ์ และมี “เครือข่ายความร่วมมือ” ระหว่างครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาในประเทศเม็กซิโกของ Morales-Álvarez, Valdés-Cuervo & Parra-Pérez (2025) ที่ได้ศึกษา Supportive parenting and adolescents digital citizenship behaviors: The mediating role of self-regulation ที่พบว่าการสนับสนุนจากผู้ปกครอง และการมีระบบควบคุมช่วยส่งเสริมพฤติกรรมพลเมืองดิจิทัลขอเยาวชนได้โดยผ่านกลไกการควบคุมตนเอง (self-regulation)

ส่วนที่ 4 แนวทางการพัฒนาเยาวชนสู่สังคมคุณธรรมด้วยการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

การพัฒนาการเรียนรู้ของเยาวชนในยุคดิจิทัลไม่อาจแยกทักษะด้านเทคโนโลยีออกจากคุณธรรมได้ หากแต่ควรถูกบูรณาการควบคู่กันอย่างเป็นระบบ ผลการศึกษาพบว่า แม้เยาวชนจะมีความสามารถด้านเทคโนโลยีและการใช้สื่อออนไลน์เป็นอยู่แล้ว แต่กลับขาดความตระหนักรู้เชิงคุณธรรมอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้นการสร้าง “เครือข่ายจริยธรรมทางดิจิทัล” ที่ครอบคลุมครอบครัว สถาบันการศึกษา ชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน จึงเป็นแนวทางที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง

เริ่มที่ครอบครัวซึ่งทำหน้าที่เป็นแบบอย่างสำคัญ ควรกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้สมาร์ตโฟนและสื่อดิจิทัล เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้การจัดการตนเองควบคู่ไปกับทักษะด้านอื่น ต่อยอดที่สถาบันการศึกษาซึ่งควรจัดการเรียนรู้อย่างรอบด้าน นำเนื้อหาเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี เช่น การหลอกลวงออนไลน์ การกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ และการจัดการข้อมูลส่วนตัว เข้ามาผนวกกับกิจกรรมทางจริยธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ เมตตา และมีวินัย การส่งเสริมให้เยาวชนคิดวิเคราะห์ สอบถาม และตั้งคำถามถึงผลกระทบจากการใช้เทคโนโลยีจึงกลายเป็นหัวใจของการพัฒนา ในขณะเดียวกัน ชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชนต่างก็มีบทบาทสำคัญ ชุมชนใช้สื่อท้องถิ่นสร้างการรู้เท่าทัน ภาครัฐและเอกชนจัดโครงการเช่น “Cyber Camp” เพื่อเสริมภูมิคุ้มกันทางดิจิทัลอย่างเป็นรูปธรรม

Citation : Watthanabut, B., Chitwattanakorn, T., & Muenthep, W. (2026). Developing Youth toward a Virtuous Society through Awareness of Technology related Crime. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296148. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296148

แนวทางนี้สะท้อนถึงการผสมผสานสองประเด็นสำคัญคือ การปลูกฝังคุณธรรม และ การสร้างภูมิคุ้มกันทางดิจิทัล ให้เยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาด มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และพร้อมสนับสนุนสังคมดิจิทัลที่ปลอดภัย และยั่งยืน

เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยของ Ruenphongphun, Sukkamart & Pimdee (2021) ในงานวิจัยเรื่อง Thai Undergraduate Digital Citizenship Skills Education: A Second-Order Confirmatory Factor Analysis ซึ่งพบว่า ร่องรอยดิจิทัล (digital footprint) และการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ (cyberbullying) เป็นตัวชี้วัดสำคัญของทักษะพลเมืองดิจิทัล และต้องเสริมด้วยกฎหมาย ความเป็นเพื่อนร่วมงาน และคุณธรรมผลการวิจัยของเราสอดคล้องกับบทค้นพบดังกล่าวในแง่ที่ว่า การพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ หากแต่ต้องควบคู่กับคุณธรรมและการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัยโดยภาพรวมสะท้อนอย่างชัดเจนว่า แม้เยาวชนในสถาบันการศึกษาจะมีความรู้และความเข้าใจด้านคุณธรรม จริยธรรม และการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยีในระดับที่น่าพอใจ แต่ยังคงขาดการประยุกต์ใช้ความรู้ดังกล่าวในชีวิตจริงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งชี้ให้เห็นช่องว่างสำคัญระหว่าง “ความรู้” กับ “การปฏิบัติ” อันเป็นประเด็นที่การเรียนรู้เชิงทฤษฎีเพียงอย่างเดียวไม่สามารถตอบโจทย์ได้ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับกรอบทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) ที่อธิบายว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจะเกิดขึ้นได้จริงเมื่อผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง ผ่านการลงมือปฏิบัติ การเผชิญสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลอง การสะท้อนคิด และการเชื่อมโยงประสบการณ์กับคุณค่าและการตัดสินใจของตนเอง งานวิจัยนี้จึงชี้ว่า “ประสบการณ์เชิงจริยธรรม” ที่เปิดโอกาสให้เยาวชนได้คิดวิเคราะห์ และรับรู้ผลกระทบของการกระทำในมิติส่วนบุคคล สังคม และกฎหมาย เป็นกลไกสำคัญที่สามารถทลายกำแพงระหว่างการรู้กับการทำ และนำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมเชิงคุณธรรมและความเป็นพลเมืองดิจิทัลอย่างยั่งยืนในบริบทของสถาบันการศึกษา

ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

1. การบูรณาการคุณธรรมกับความรู้ดิจิทัล

การพัฒนาเยาวชนยุคใหม่ต้องเชื่อมโยงคุณธรรมเข้ากับความรู้เท่าทันเทคโนโลยีอย่างเป็นองค์รวม เพื่อสร้างสมดุลระหว่างความเก่งทางเทคโนโลยีและความดีทางจริยธรรม

2. การเรียนรู้เชิงประสบการณ์

การจัดกิจกรรมจริง เช่น การจำลองสถานการณ์หรือโครงงานคุณธรรม ช่วยให้เยาวชนเกิดการตระหนักรู้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเชิงคุณธรรมได้อย่างยั่งยืน

3. การสร้างจิตสำนึกเชิงคุณธรรมดิจิทัล

การรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยีต้องเริ่มจากการปลูกฝังความตระหนักรู้ ถึงผลกระทบทางจิตใจ สังคม และกฎหมาย มากกว่าการให้ข้อมูลเพียงอย่างเดียว

4. ระบบนิเวศการเรียนรู้แบบบูรณาการ

การพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณธรรม ต้องอาศัยความร่วมมือของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และภาครัฐอย่างต่อเนื่องและมีระบบ

Citation : บุษกร วัฒนบุตร, ตระกูล จิตวัฒนากร, และ วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ. (2569). การพัฒนาเยาวชนสู่สังคมคุณธรรมด้วยการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296148.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296148

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ควรจัดทำนโยบายบูรณาการคุณธรรมดิจิทัลระดับชาติ ภาครัฐควรจัดทำนโยบายด้านการศึกษาและเยาวชนที่ผนวกการรู้เท่าทันเทคโนโลยีกับการปลูกฝังคุณธรรม เช่น การสร้างหลักสูตร “พลเมืองดิจิทัลคุณธรรม” ที่ทุกสถาบันการศึกษานำไปใช้ได้จริง

2. สร้างเครือข่ายจริยธรรมทางดิจิทัลระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ และกิจกรรมออนไลน์เชิงคุณธรรม ที่ส่งเสริมให้เยาวชนรู้เท่าทันข่าวปลอม กลั่นแกล้งออนไลน์ และการละเมิดสิทธิผู้อื่น โดยมีหน่วยงานรัฐและเอกชนร่วมกันขับเคลื่อน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ครอบครัวเป็นต้นแบบแห่งการใช้เทคโนโลยีอย่างมีคุณธรรม ผู้ปกครองควรกำหนดแนวทางการใช้สื่อดิจิทัลร่วมกับบุตรหลาน เช่น เวลาการใช้ การตั้งคำถามถึงเนื้อหา และการสนทนาเรื่องผลกระทบของสื่อ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในครอบครัว

2. สถาบันการศึกษาควรจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการคุณธรรมกับเทคโนโลยี เช่น การจัดเวิร์กช็อป “คิดก่อนแชร์” หรือ “Digital Ethics Camp” ที่ให้เยาวชนได้ลงมือทำจริงในสถานการณ์จำลอง เพื่อเสริมทักษะคิดวิเคราะห์และความรับผิดชอบต่อโลกออนไลน์

3. ภาคเอกชนและชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมเชิงสังคมดิจิทัล การร่วมสร้างโครงการ Cyber Volunteer หรือเยาวชนอาสาออนไลน์ปลอดภัย ช่วยให้เยาวชนมีพื้นที่ในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสังคม สร้างประสบการณ์ตรงและความภาคภูมิใจในคุณธรรมการเป็นผู้ให้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมเชิงดิจิทัล (Digital Ethics) ในระดับอุดมศึกษา เพื่อออกแบบหลักสูตรต้นแบบสำหรับนักศึกษาที่จะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

2. ควรทำการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) เพื่อประเมินประสิทธิผลของกิจกรรมหรือหลักสูตรที่บูรณาการคุณธรรมกับการรู้เท่าทันเทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ

3. ควรศึกษาบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ในการเป็นพื้นที่สร้างสังคมคุณธรรม เพื่อค้นหาแนวทางใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือส่งเสริมจริยธรรมแทนที่จะเป็นภัย

เอกสารอ้างอิง (References)

กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2565). *รายงานการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี.* กรมกิจการเด็กและเยาวชน.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2567). *แผนพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิตตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

กาญจนา มีศิลปวิกกัย. (2566). ความท้าทายของการเป็นพลเมืองดิจิทัลสำหรับเยาวชนในอาชญากรรมไซเบอร์. *วารสารเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มทร. พระนคร. 8*(1), 123–129.

ชัยณรงค์ ศรีมันตะ. (2563). *แนวคิดสังคมคุณธรรม.* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Citation : Watthanabut, B., Chitwattanakorn, T., & Muenthep, W. (2026). Developing Youth toward a Virtuous Society through Awareness of Technology related Crime. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296148. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296148

ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2549). *จริยธรรมกับการพัฒนาสังคม.* สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บุญมี แท่นแก้ว. (2552). *ศีลธรรมกับการพัฒนาคุณธรรมในสังคมไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น].

ปองสุข ศรีชัย, วิยะดา มีศรี และรจนา บุญลพ. (2567). การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลสำหรับเยาวชนกลุ่มเสี่ยงต่อการกระทำความผิดพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ในจังหวัดเชียงราย. สักทอง: *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.). 30*(2), 32–45.

ปิยะธิดา ขจรชัยกุล. (2561). *คุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิต.* สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2544). *จริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม.* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชวรมุนี (ประยุตต์ ปยุตฺโต). (2528). *จริยธรรมและการเจริญภาวนา.* มูลนิธิพุทธธรรม.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.* นานมีบุ๊คส์.

วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง. (2561). *พลเมืองในยุคดิจิทัล.* สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.).

สมพงษ์ จิตระดับ และอัญญมณี บุญซื่อ. (2551). *รายงานการศึกษาเรื่องพฤติกรรมเยาวชนไทยในยุคโลกาภิวัตน์.* ศูนย์วิจัยเยาวชนไทย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *รายงานสถานการณ์เศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ปี 2565.* สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *รายงานสถิติภัยคุกคามทางออนไลน์ของประเทศไทย พ.ศ. 2564–2566.* สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2566). *รายงานสถิติอาชญากรรมทางเทคโนโลยีของประเทศไทย (มีนาคม 2565–พฤศจิกายน 2566).* สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). *Statistical Yearbook Thailand 2023.* ตารางประชากรลงทะเบียนจำแนกตามจังหวัด พ.ศ. 2565. สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

Arbuthnot, J., & Faust, D. (1981). Moral development and behavior: Theory, research, and social issues. Holt, Rinehart and Winston.

Bandura, A. (1977). Social learning theory. Prentice Hall.

Cybersecurity Ventures. (2022). Cybercrime report 2022: Damage costs prediction by 2025. Retrieved from https://cybersecurityventures.com/

Ferscha, A., Holzmann, C., & Oppl, S. (2013). Information and Communication Technology (ICT) and social interaction in the digital age. Springer.

Greenberg, J., Solomon, S., & Pyszczynski, T. (2015). The worm at the core: On the role of death in life. Random House.

Citation : บุษกร วัฒนบุตร, ตระกูล จิตวัฒนากร, และ วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ. (2569). การพัฒนาเยาวชนสู่สังคมคุณธรรมด้วยการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296148.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296148

Jones,L.M., Mitchell, K. J., & Beseler, C. L. (2023). The impact of youth digital citizenship education: Insights from a cluster-randomized controlled trial outcome evaluation of the Be Internet Awesome (BIA) curriculum. Contemporary School Psychology.

Kalinin, A., & Vlasova, A. (2006). Information security and cyber threats: Trends and challenges. Journal of Information Security Studies, 12(2), 45–59.

Morales-Álvarez, A., Valdés-Cuervo, A. A., & Parra-Pérez, L. G. (2025). Supportive parenting and adolescents digital citizenship behaviors: The mediating role of self-regulation. Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace, 19(1).

Nurse, J. R. C. (2018). Cybercrime and you: How criminals attack and the human factors that they seek to exploit. IEEE Security & Privacy, 16(3), 22–27.

Pojman, L. P. (1995). Ethics: Discovering right and wrong. Wadsworth.

Cybersecurity Ventures. (2022). Cybercrime to cost the world $6 trillion annually by 2022. Retrieved from https://cybersecurityventures.com/cybercrime-damages-6-trillion-by-2021/

Poth, D. (2023). Digital citizenship in action: Empowering students to lead online safety initiatives. Educational Technology Journal, 47(3), 45–52.

Ribble, M., & Bailey, G. (2007). Digital citizenship in schools: Nine elements all students should know. International Society for Technology in Education.

Ribble, M., Bailey, G., & Ross, T. (2004). Digital citizenship: Addressing appropriate technology behavior. Learning & Leading with Technology, 32(1), 6–9.

Rogers, R. W. (1975). A protection motivation theory of fear appeals and attitude change. The Journal of Psychology, 91(1), 93–114.

Rogers, R. W. (1983). Cognitive and physiological processes in fear appeals and attitude change: A revised theory of protection motivation. In J. T. Cacioppo & R. E. Petty (Eds.), Social psychophysiology: A sourcebook (pp. 153–176). Guilford Press.

Ruenphongphun, P., Sukkamart, A., & Pimdee, P. (2021). Thai undergraduate digital citizenship skills education: A second order confirmatory factor analysis. World Journal on Educational Technology: Current Issues, 13(3), 370–385.

UNESCO. (2023). Guidelines on digital citizenship education for youth. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

United Nations Development Programme (UNDP). (2020). Youth engagement and sustainable development in Thailand. UNDP Thailand.

Witte, K. (1992). Putting the fear back into fear appeals: The extended parallel process model. Communication Monographs, 59(4), 329–349.

World Economic Forum. (2016). Digital media and society: Implications in a hyperconnected era. World Economic Forum.

Citation : Watthanabut, B., Chitwattanakorn, T., & Muenthep, W. (2026). Developing Youth toward a Virtuous Society through Awareness of Technology related Crime. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296148. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296148

Citation : บุษกร วัฒนบุตร, ตระกูล จิตวัฒนากร, และ วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ. (2569). การพัฒนาเยาวชนสู่สังคมคุณธรรมด้วยการรู้เท่าทันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296148.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296148

ประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์และประชาชนชาวไทย

Effectiveness of Training Management Based on Practice of Dhamma – Nava “Among thai Sangha and People

พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตฺติโสภโณ)[1*], พระเมธีวัชรประชาทร (ประยูร นนฺทิโย)[2], พระครูเมธีสิริธรรมบัณฑิต (ปัญญา ปญฺญาสิริ)[3], และ สุรพล สุยะพรหม[4]

Phrakhrusuthikittitbundit (Krisada Kittisobhano)[1*], Phrametheewatcharaprachathorn (Prayoon Nonthiyo)[2], Phrakhrumedhisiridhammbundit (Panya Panyasiri)[3], and Surapol Suyaprom[4]

[1-4]คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

*Corresponding Author; e-mail : krisada.sae@mcu.ac.th

DOI : 10.65205/jlgisrru.2026.e296149

Received : December 4, 2025; **Revised :** January 26, 2026; **Accepted :** February 7, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาความพึงพอใจของพระสงฆ์และประชาชนชาวไทยที่มีต่อประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์และประชาชนชาวไทย และ 2. เสนอแนะในการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์และประชาชนชาวไทย เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 37 จังหวัดทั่วประเทศ จำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มพระสงฆ์ 5,711 รูป และกลุ่มประชาชนทั่วไป 7,834 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ลักษณะของแบบสอบถามทั้งปลายปิดและปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งผู้บริหารจังหวัด พระสังฆาธิการ ประชาชนและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ จังหวัดละ 4 รูปหรือคน รวมทั้งสิ้น 148 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า 1. คณะสงฆ์ไทยมีความพึงพอใจต่อประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.11, S.D.= 0.74) เช่นเดียวกับประชาชนชาวไทยที่มีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.06, S.D.= 0.73) โดยทั้งสองกลุ่มมีความพึงพอใจในระดับมากในทุกด้านที่ประเมิน 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผู้เข้ารับการฝึกอบรม 2) ด้านเนื้อหาและหลักสูตร 3) ด้านกระบวนการฝึกอบรม 4) ด้านวิทยากร 5) ด้านสภาพแวดล้อม 6) ด้านการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย และ 7) ด้านการบริหารจัดการ และ 2. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์และประชาชนชาวไทย ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรย่อยที่จำเพาะเจาะจงตามกลุ่มเป้าหมาย เช่น เยาวชน วัยทำงาน และผู้สูงอายุ 2) การพัฒนาสื่อดิจิทัลและ

Citation : Kittisobhano, K., Nonthiyo, P., Panyasiri, P., & Suyaprom, S. (2026). Effectiveness of Training Management Based on Practice of Dhamma – Nava “Among thai Sangha and People. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296149. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296149

แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อการเข้าถึงที่ง่ายขึ้น การใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่เน้นการปฏิบัติจริงและกิจกรรมกลุ่ม 3) การพัฒนาศักยภาพวิทยากรผู้สอนอย่างต่อเนื่องทั้งด้านทักษะการสอนและเทคโนโลยี 4) การสร้างเครือข่ายอาสาสมัครหรือพี่เลี้ยงเพื่อติดตามและให้คำแนะนำแก่ผู้ผ่านการอบรมอย่างต่อเนื่อง และ 5) การผลักดันให้เป็นนโยบายสำคัญของคณะสงฆ์และหน่วยงานราชการเพื่อการขยายผลอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ (Keywords) : ประสิทธิผล, ธรรมนาวา “วัง”, การฝึกอบรม

Abstract

This research article aimed to 1) examine the satisfaction of Thai monks and the Thai public toward the effectiveness of training management based on the Dhamma-Nava “Wang” principle for the Sangha and Thai people, and 2) propose recommendations for improving the effectiveness of such training management. This study employed Mixed Methods Research. The quantitative research component collected data from sample groups in 37 provinces nationwide, comprising two groups: 5,711 monks and 7,834 laypeople, using Cluster Sampling. The research instrument used for data collection was a questionnaire, which included both closed-ended and open-ended questions. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation. The qualitative research component involved Documentary Analysis and In-depth Interviews with 148 key informants. These informants included experts, provincial executives, Sangha administrators, and participating people and youth (4 individuals per province). The qualitative data were analyzed using Content Analysis.

The research findings were as follows: 1. The Thai Sangha had satisfaction with the effectiveness of the training management at an overall high level ($\overline{X}$ = 4.11, S.D. = 0.74). Similarly, the Thai people showed satisfaction at an overall high level ($\overline{X}$ = 4.06, S.D. = 0.73). Both groups reported high levels of satisfaction in all seven assessed areas: 1) participants, 2) content and curriculum, 3) training process, 4) lecturers, 5) environment, 6) support from network partners, and 7) administration. 2. Recommendations for developing the effectiveness of the training management for the Thai Sangha and people included: 1) developing specific sub-curriculums tailored for target groups such as youth, the working-age population, and the elderly; 2) developing digital media and online platforms for easier access, and using Active Learning processes that emphasized practice and group activities; 3) continuously developing the potential of lecturers in both teaching skills and technology; 4) creating a volunteer or mentor network to follow up and provide continuous guidance to trainees; and 5) promoting the program as a key policy for the Sangha and government agencies to ensure sustainable expansion.

Keywords : Effectiveness, Dhamma Nawa “Wang”, Training

Citation : พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตฺติโสภโณ), พระเมธีวัชรประชาทร (ประยูร นนฺทิโย), พระครูเมธีสิริธรรมบัณฑิต (ปัญญา ปญฺญาสิริ), และ สุรพล สุยะพรหม. (2569). ประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์ และประชาชนชาวไทย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296149.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296149

บทนำ (Introduction)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริและพระราชกรณียกิจในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในฐานะพุทธมามกะและองค์อัครศาสนูปถัมภก โดยทรงน้อมนำหลักธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเผยแผ่ให้ประชาชนเข้าใจและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ธรรมนาวา “วัง” จึงเป็นแนวทางปฏิบัติที่พระราชทานเพื่อให้พุทธศาสนิกชนเข้าถึงธรรมะอย่างแท้จริงผ่านการศึกษาและภาวนา หลักสูตร “ปูทาง สู่ ธรรมนาวา วัง” มุ่งส่งเสริมการศึกษาธรรมะและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ และช่วยให้ประชาชนปฏิบัติธรรมตามฐานะของตนเพื่อความสุขและความเจริญของสังคม ทั้งนี้ พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดให้จัดพิมพ์หนังสือธรรมะฉบับธรรมนาวา “วัง” เป็นธรรมทาน ประกอบด้วยหลักปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์และอริยสัจ 4 เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และพระราชกุศลแด่บูรพมหากษัตริย์ หนังสือทั้ง 4 เล่ม ได้แก่ หลักการชาวพุทธ อริยสัจภาวนา หลักปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2568) และ แนวทางปฏิบัติธรรมนาวา “วัง” ถ่ายทอดหลักธรรมอย่างเข้าใจง่ายพร้อมภาพฝีพระหัตถ์ ช่วยให้ทุกเพศทุกวัยเข้าถึงสาระธรรมได้อย่างลึกซึ้ง บทความนี้มุ่งวิเคราะห์ผลกระทบของหนังสือดังกล่าวต่อสังคมไทย และเสนอแนวทางส่งเสริมการใช้หนังสือในระดับชุมชนและสังคมเพื่อสืบสานพระราชปณิธานแห่งการเผยแผ่พระพุทธธรรม

หนังสือ ธรรมนาวา “วัง” เป็นพระราชนิพนธ์ที่มุ่งเผยแผ่แนวทางการดับทุกข์ด้วยปัญญา โดยยึดหลัก อริยสัจ 4 ซึ่งเป็นแก่นแท้ของพุทธสันติวิธี เพื่อการพัฒนาชีวิตและสังคมอย่างยั่งยืน หนังสือชุดนี้มี 4 เล่ม ได้แก่ หลักการชาวพุทธ อริยสัจภาวนา หลักปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ และ แนวทางปฏิบัติธรรมนาวา “วัง” (หนังสือพิมพ์ข่าวสดออนไลน์, 2568) เนื้อหามีลักษณะเข้าใจง่ายแต่ลึกซึ้ง พร้อมภาพวาดฝีพระหัตถ์เพื่อสื่อสารแนวคิดทางธรรมอย่างงดงามและเข้าถึงได้ทุกวัย หลักการสำคัญในหนังสือสะท้อนอุดมการณ์ของพุทธสันติวิธี ที่เน้นการพัฒนาปัญญาและจิตใจให้สงบสุข โดย (1) สอนการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมด้วยเมตตา อดทน และมีสติ (2) นำเสนอแนวทางภาวนาเพื่อดับทุกข์ตามอริยสัจ 4 (3) ให้ขั้นตอนการฝึกสติและปัญญาเพื่อความพ้นทุกข์ และ (4) ชี้แนะแนวปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันอย่างเป็นระบบ หนังสือยังส่งเสริมการเผยแพร่ธรรมะในรูปแบบใหม่ เช่น โครงการฝึกสมาธิในชุมชน การอบรมธรรมะ การเผยแพร่ผ่านสื่อดิจิทัล และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเข้าถึงทุกวัย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในสามด้านสำคัญ คือ 1. สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดับทุกข์ ทำให้ประชาชนเข้าใจหลักอริยสัจ 4 อย่างลึกซึ้ง 2. เสริมสร้างความสงบสุขในชุมชน ด้วยการลดความขัดแย้งและส่งเสริมความสามัคคี 3. เผยแพร่วัฒนธรรมพุทธในสังคมไทย ให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคงและร่วมสมัย หลักการปฏิบัติของ ธรรมนาวา “วัง” มุ่งเน้นให้ผู้คน 1. ยึดพึ่งพระรัตนตรัยอย่างมีคุณค่า 2. แก้ไขความงมงาย ด้วยการเข้าใจหลักธรรมอย่างแท้จริง 3. พึ่งพาตนเองตามหลักกรรม โดยตระหนักว่าผลแห่งความสำเร็จเกิดจากการกระทำของตน 4. สร้างองค์ความรู้ในอริยสัจ 4 เพื่อพัฒนาชีวิตและจิตใจให้พ้นทุกข์ 5. สืบทอดพระศาสนา ผ่านการทำความเข้าใจคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างถูกต้อง

การจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์และประชาชนชาวไทย เพื่อจะได้เรียนรู้หลักการปฏิบัติ เพื่อความพ้นทุกข์ของพระพุทธองค์ และนำไปใช้ได้กับชีวิตในทันที เหมือนกับหลายคนที่ได้นำไปใช้แล้ว เปลี่ยนแปลงชีวิตของตนเอง ทั้งสุขภาพความสัมพันธ์ การใช้ชีวิตในทุกมิติโครงการปูทางสู่การตื่นรู้ ธรรมนาวา “วัง” จัดขึ้นเพื่อเผยแพร่หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ตามแนวพระราชดำริในหนังสือธรรมนาวา “วัง” อันทรงคุณค่า นำพาสู่ความสงบ และ ปัญญาในชีวิต กิจกรรมภายในงานประกอบด้วย การบรรยายธรรม การฝึกสมาธิ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สามารถนำไปใช้ได้กับชีวิตในทันที เหมือนกับหลายคนที่ได้นำไปใช้แล้ว เปลี่ยนแปลงชีวิตของตนเอง ทั้งสุขภาพความสัมพันธ์ การใช้ชีวิตในทุก

Citation : Kittisobhano, K., Nonthiyo, P., Panyasiri, P., & Suyaprom, S. (2026). Effectiveness of Training Management Based on Practice of Dhamma – Nava “Among thai Sangha and People. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296149. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296149

มิติ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแนวธรรมนาวา"วัง" นี้ พระราชญาณวชิรชิโนภาส (พระอาจารย์ทวีวัฒน์ จารุวณฺโณ) ได้กำหนดแผนงานการเผยแผ่พระะพุทธศาสนาไว้ 3 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 ใช้หลักสูตร "เพื่อการตื่นรู้" ในการเสริมสร้างให้ประชาชนมีศรัทธายึดมั่นในพระรัตนตรัย เป็นที่พึงอันประเสริฐ สร้างความเข้าใจที่มาของทุกข์ และแนวทางการปฏิบัติให้พ้นจากความทุกข์ ขั้นที่ 2 ใช้หลักสูตร "เพื่อการ รู้แจ้ง" สำหรับอบรมเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติให้แก่ผู้ตั้งใจเข้ามาเรียนรู้ ให้เข้มข้นมากขึ้นถึงวิธีการคลายจากความทุกข์ตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคล ต่อเนื่องจากขั้นที่ 1 และขั้นที่ 3 เป็นหลักสูตรการสร้าง "ครูสัมมาทิฏฐิ" สำหรับผู้มีจิตอาสาซึ่งผ่านหลักสูตรขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 มาแล้ว เน้นการฝึกให้เป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดธรรมให้แก่ผู้ต้องการเรียนรู้การเป็นชาวพุทธที่ดี

คณะทีมงานวิจัยมุ่งศึกษาประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามแนวทาง ธรรมนาวา "วัง" ซึ่งเป็นแนวทางในการถ่ายทอดความรู้และคุณธรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคณะสงฆ์และประชาชนชาวไทย ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาวิธีการฝึกอบรมที่เหมาะสมและตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ยังช่วยให้สามารถวางแผนเพื่อขยายผลการฝึกอบรมไปยังกลุ่มประชาชนอื่น ๆ ได้ทั่วประเทศ เพื่อสนับสนุนพระราชปณิธานขององค์พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการสร้างความเจริญก้าวหน้าด้านคุณธรรมและจริยธรรมในสังคม

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของพระสงฆ์และประชาชนชาวไทยที่มีต่อประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา "วัง" สำหรับคณะสงฆ์และประชาชนชาวไทย

2. เพื่อเสนอแนะในการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา "วัง" สำหรับคณะสงฆ์และประชาชนชาวไทย

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผล

"ประสิทธิผล" หมายถึงผลสำเร็จของการดำเนินงานที่บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์การ หรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Kaplan & Norton, 1996) ประสิทธิผลจึงเป็นตัวชี้วัดความสามารถขององค์การในการสร้างผลผลิตและผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ (Cameron & Whetten, 1983) โดยสามารถจำแนกได้เป็น 2 ระดับ ได้แก่ 1. ประสิทธิผลของบุคคล (Individual Effectiveness) ซึ่งมุ่งเน้นผลสำเร็จของการปฏิบัติงานส่วนบุคคล และ 2. ประสิทธิผลขององค์การ (Organizational Effectiveness) ซึ่งมุ่งเน้นผลรวมของการดำเนินงานขององค์การ (Etzioni, 1964)

แนวคิดของ Kaplan และ Norton (1996) ได้นำเสนอกรอบแนวคิด "Balanced Scorecard" ซึ่งเป็นเครื่องมือในการประเมินประสิทธิผลขององค์การใน 4 มิติ ได้แก่ ด้านการเงิน ด้านผู้รับบริการ ด้านกระบวนการภายใน และด้านการเรียนรู้และพัฒนา โดยถือเป็นแนวทางสำคัญที่ใช้ประเมินความสำเร็จขององค์กรในเชิงองค์รวม

นอกจากนี้ Likert (1967) อธิบายว่าประสิทธิผลขององค์การขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของบุคลากร ความร่วมมือในทีม และบรรยากาศขององค์การที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่วน Katz และ Kahn (1978) ได้เสนอ

Citation : พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตฺติโสภโณ), พระเมธีวัชรประชาทร (ประยูร นนฺทิโย), พระครูเมธีสิริธรรมบัณฑิต (ปัญญา ปญฺญาสิริ), และ สุรพล สุยะพรหม. (2569). ประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา "วัง" สำหรับคณะสงฆ์ และประชาชนชาวไทย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296149.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296149

แนวคิดเชิงระบบ (System Theory) ว่าองค์การที่มีประสิทธิผลต้องสามารถปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อม และรักษาสมดุลระหว่างปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลลัพธ์ (Output)

การประเมินประสิทธิผลขององค์การสามารถวัดได้จากหลายแนวทาง ได้แก่ 1. การบรรลุเป้าหมาย (Goal-Attainment Approach) 2. การวัดเชิงระบบ (System Approach) 3. การวัดเชิงกลยุทธ์เฉพาะส่วน (Strategic Constituencies Approach) และ 4. การวัดเชิงคุณค่า (Competing Values Approach) (Cameron & Quinn, 1999)

แนวคิดการจัดการฝึกอบรม

การพัฒนาบุคลากรและการฝึกอบรมผ่านการจัดโครงการฝึกอบรมจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรหรือหน่วยงานมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถ และทัศนคติในการทำงานของบุคลากรผู้รับผิดชอบด้านการฝึกอบรม รวมถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ การบริหารงานฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพจึงไม่ใช่เพียงการเข้าใจขั้นตอนและกระบวนการฝึกอบรมเท่านั้น แต่ผู้ดำเนินงานฝึกอบรมจำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์อย่างกว้างขวาง เช่น สังคมวิทยา จิตวิทยา และศาสตร์การจัดการ เพื่อช่วยให้สามารถกำหนดหลักสูตรและโครงการฝึกอบรมได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทขององค์กร นอกจากนี้ ยังควรมีความรู้ด้านการบริหารและการพัฒนาบุคลากรด้วยวิธีการอื่นนอกเหนือจากการฝึกอบรม มีความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้และปฏิบัติต่อผู้เข้าอบรมได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนมีความรู้พื้นฐานด้านการวิจัยทางสังคมศาสตร์สำหรับการสำรวจ รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลที่จำเป็นต่อการบริหารงานฝึกอบรม อีกทั้งผู้ดำเนินการฝึกอบรมควรมีทักษะการสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เพื่อให้สามารถประสานงานและดำเนินงานฝึกอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์, 2545)

สำหรับขอบเขตด้านเนื้อหานั้น คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์และประชาชนชาวไทย ประกอบไปด้วย 1) ปัจจัยด้านผู้เข้ารับการฝึกอบรม ประกอบด้วย แรงจูงใจ (Motivation) แรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นปัจจัยสำคัญ เช่น ความสนใจในเนื้อหาและความต้องการพัฒนาทักษะส่วนตัว และความพร้อม (Readiness) การเตรียมตัวและระดับความรู้พื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีผลต่อการเรียนรู้ 2) ปัจจัยด้านเนื้อหาและหลักสูตร ประกอบด้วย ความเหมาะสมของเนื้อหา (Relevance of Content) เนื้อหาต้องสอดคล้องกับเป้าหมายการฝึกอบรมและความต้องการของคณะสงฆ์และประชาชน และความชัดเจนและเข้าใจง่าย (Clarity) การนำเสนอเนื้อหาที่ชัดเจนและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ 3) ปัจจัยด้านกระบวนการฝึกอบรม ประกอบด้วย วิธีการฝึกอบรม (Training Methods) วิธีการที่เหมาะสม เช่น การบรรยาย กิจกรรมเชิงปฏิบัติ หรือการฝึกงานภาคสนาม มีผลต่อการเรียนรู้ และเครื่องมือและสื่อ (Training Tools and Materials) การใช้สื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยีช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการฝึกอบรม 4) ปัจจัยด้านวิทยากร ประกอบด้วย คุณสมบัติของวิทยากร (Trainer's Qualifications) วิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญและสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ดีส่งผลต่อความสำเร็จของการฝึกอบรม และการสื่อสาร (Communication Skills) ความสามารถในการสื่อสารและสร้างความเข้าใจให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรม 5) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย สถานที่ฝึกอบรม (Training Environment) บรรยากาศที่เหมาะสมและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอ และระยะเวลา (Duration) ระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับการฝึกอบรมช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ 6) ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย ประกอบด้วย การสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย(Management Support) การสนับสนุนและความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายช่วยสร้าง

Citation : Kittisobhano, K., Nonthiyo, P., Panyasiri, P., & Suyaprom, S. (2026). Effectiveness of Training Management Based on Practice of Dhamma – Nava “Among thai Sangha and People. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296149. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296149

ความสำเร็จในการจัดการฝึกอบรม และการติดตามผล (Follow-up) การประเมินผลและติดตามการนำความรู้ไปใช้ในงานจริง

แนวคิดตามหลักธรรมนาวา “วัง”

หลักธรรมนาวา “วัง” เป็นหนังสือชุดพระราชทานที่จัดวางคู่มือชีวิต ในรูปกระบวนการ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนเรียนรู้และฝึกปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดปัญญาในการดับทุกข์อย่างเป็นระบบ แกนกลางของชุดหนังสือยืนอยู่บนสัจจศาสตร์หรือความจริงอันประเสริฐคืออริยสัจ 4 โดยทำให้สาระที่มักถูกมองว่ายากกลายเป็นลำดับวิธีที่ทำตามได้จริงในชีวิตประจำวัน หนังสือทั้ง 4 เล่ม ได้แก่ หลักการชาวพุทธ อริยสัจภาวนา หลักปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ และแนวทางปฏิบัติธรรมนาวา “วัง” จัดเรียงจากความเข้าใจที่ถูกต้องไปสู่การภาวนาและต่อยอดเป็นแนวปฏิบัติที่ทำได้จริง พร้อมอธิบายหลักธรรมสำคัญ เช่น พระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง อริยสัจ 4 มรรคมีองค์ 8 ขันธ์ 5 ธาตุกัมมัฏฐาน และการพิจารณากาย เพื่อให้ผู้ศึกษามีกรอบคิดที่ไม่หลงรูปแบบแต่เข้าถึงเป้าหมายคือความพ้นทุกข์ นัยสำคัญของธรรมนาวา “วัง” จึงอยู่ที่การจัดระบบความรู้ให้เป็นกระบวนการเรียนรู้และฝึกตนที่เชื่อมเหตุและผลอย่างตรงไปตรงมา เปิดพื้นที่ให้พิสูจน์ด้วยการลงมือปฏิบัติ และเน้นการเปลี่ยนแปลงภายในมากกว่าการรู้เชิงทฤษฎี (พระจารุวณฺโณ ภิกฺขุ, 2567)

ในเชิงแนวคิดเชิงปฏิบัติ ธรรมนาวา “วัง” วางเส้นทางฝึกที่ค่อย ๆ ลดความยึดมั่นในกายและใจด้วยการทำให้ผู้ปฏิบัติเห็นความจริงของสภาวะตามลำดับ เริ่มจากการอธิษฐานจิตเข้าถึงพระรัตนตรัยเพื่อสร้างฐานศรัทธาและพลังใจ จากนั้นฝึกท่องธาตุกัมมัฏฐาน 4 เพื่อมองกายเป็นเพียงธาตุ และพิจารณากาย 6 ขั้นตอนเพื่อเห็นความไม่เที่ยง ต่อด้วยการท่องและเรียนรู้ขันธ์ 5 แล้วฝึกกำหนดดูการเกิดดับของอารมณ์อย่างมีสติ เมื่อเริ่มเห็นการเกิดดับชัดขึ้น จึงนำขันธ์ 5 ลงสู่อริยสัจ 4 โดยจัดประสบการณ์ตรงให้เห็นทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ ความดับทุกข์ และแนวปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ กระบวนการนี้ทำให้การภาวนาไม่ลอยตัว แต่เป็นการฝึกมรรคในชีวิตจริงอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังเสริมด้วยการแผ่เมตตา การขอขมาลาโทษ และการใช้พระปริตรในฐานะเครื่องคุ้มครองใจ รวมทั้งการประกาศทานและอุทิศบุญเพื่อหนุนการดำรงชีวิตด้วยกุศลผลลัพธ์ที่มุ่งหมายจึงไม่ใช่เพียงความสงบชั่วคราว แต่เป็นการค่อย ๆ ถอนรากของตัณหาและอวิชชาตามลำดับ จนเกิดความรู้แจ้งภายในที่นำไปสู่ความคลายทุกข์อย่างยั่งยืน (พระจารุวณฺโณ ภิกฺขุ, 2567)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ (Concepts and Theories of Management)

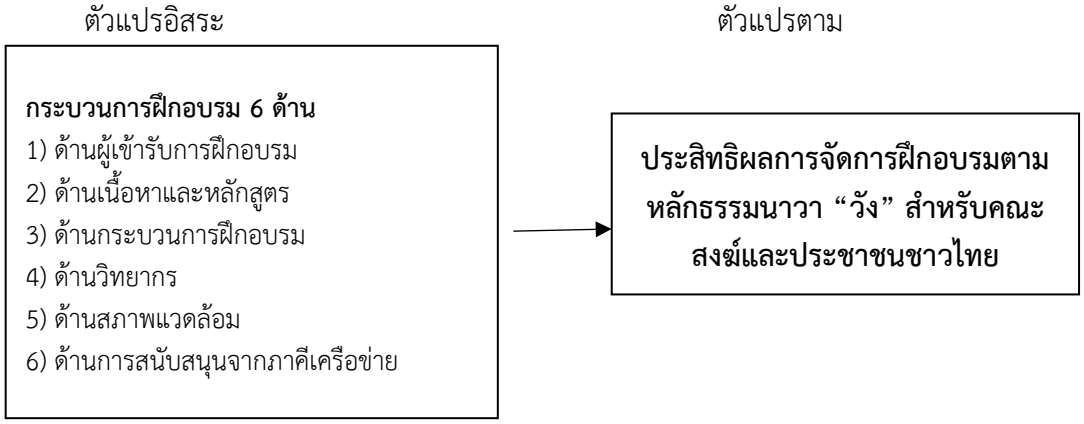
แนวคิดเรื่องการบริหารจัดการมีพัฒนาการจากการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) ของ Frederick W. Taylor (1911) ซึ่งเน้นประสิทธิภาพของการทำงาน ผ่านการศึกษาวิธีการทำงานอย่างเป็นระบบและการใช้แรงจูงใจทางเศรษฐกิจ ต่อมา Henri Fayol (1916) ได้พัฒนาแนวคิดหลักการบริหาร 14 ประการ และกระบวนการบริหาร 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning), การจัดองค์การ การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม

Luther Gulick (1937) ได้ต่อยอดแนวคิดนี้ในรูปแบบ POSDCoRB ซึ่งใช้เป็นหลักการบริหารในองค์การสมัยใหม่ ส่วน Max Weber (1947) ได้เสนอแนวคิด Bureaucratic Management โดยเน้นการบริหารที่มีระบบกฎระเบียบและความเป็นเหตุเป็นผล ในปัจจุบัน แนวคิดการบริหารได้ขยายไปสู่ การบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) ซึ่งให้ความสำคัญกับการปรับตัวขององค์การต่อสภาพแวดล้อม การพัฒนาองค์การให้ยั่งยืน และการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) (Drucker, 1993) ทั้งนี้เมื่อประยุกต์กับบริบทของพระพุทธศาสนา การบริหารจัดการเชิงพุทธ เน้นหลักอิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ

Citation : พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตฺติโสภโณ), พระเมธีวัชรประชาทร (ประยูร นนฺทิโย), พระครูเมธีสิริธรรมบัณฑิต (ปัญญา ปญฺญาสิริ), และ สุรพล สุยะพรหม. (2569). ประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์ และประชาชนชาวไทย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296149.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296149

จิตตะ วิมังสา) และหลักสัปปายะ 7 เพื่อให้การบริหารเป็นไปด้วยความเมตตาและปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์, 2547)

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยพระสงฆ์และประชาชนที่เข้าร่วมการอบรมโครงการธรรมนาวา “วัง” ในพื้นที่ 37 จังหวัดทั่วประเทศไทย โดยมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 51,416 รูปหรือคน แบ่งเป็นพระสงฆ์จำนวน 13,951 รูป และประชาชนจำนวน 33,884 คน ครอบคลุมพื้นที่ทุกภูมิภาคของประเทศ ได้แก่ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

คณะผู้วิจัยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) (พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ, 2564) ในการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้เท่ากับ 0.05 ทั้งนี้ ได้ดำเนินการคำนวณแยกตามรายจังหวัด เพื่อให้ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมและสะท้อนบริบทของแต่ละพื้นที่ เช่น พระสงฆ์ในกรุงเทพมหานครมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 425 รูป คำนวณได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 207 รูป เป็นต้น

เมื่อรวมกลุ่มตัวอย่างจากทั้ง 37 จังหวัด พบว่า งานวิจัยนี้มีกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 12,545 รูปหรือคน แบ่งเป็นกลุ่มพระสงฆ์จำนวน 6,251 รูป และกลุ่มประชาชนจำนวน 6,294 คน ซึ่งกระจายอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศ ดังแสดงในตารางที่ 1

Citation : Kittisobhano, K., Nonthiyo, P., Panyasiri, P., & Suyaprom, S. (2026). Effectiveness of Training Management Based on Practice of Dhamma – Nava “Among thai Sangha and People. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296149. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296149

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ที่	ภาค	จังหวัด	กลุ่มพระสงฆ์		กลุ่มประชาชน	
			ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1	กลาง	กรุงเทพมหานคร	425	207	4,100	365
2		กำแพงเพชร	100	80	495	222
3		ชัยนาท	100	80	1,500	316
4		นครนายก			1,980	333
5		นครปฐม			1,870	330
6		นครสวรรค์	1,000	286		
7		ปทุมธานี	59	52	2,300	341
8		ปราจีนบุรี	33	31	217	141
9		พระนครศรีอยุธยา	900	277	298	171
10		เพชรบูรณ์	250	154	650	248
11		ลพบุรี	1,150	297	2,120	337
12		สมุทรปราการ	101	81	1,880	330
13		สระบุรี	600	240	681	252
14		อุทัยธานี	298	171		
15	ตะวันตก	สุพรรณบุรี	400	200	800	267
16	ตะวันออก	ชลบุรี	240	150	250	154
17		ระยอง	750	261	750	261
18	เหนือ	เชียงราย	100	80	495	222
19		เชียงใหม่	400	200	1,500	316
20		น่าน	100	80	495	222
21		พิษณุโลก	250	154	1,950	332
22		ลำพูน	253	155		
23		สุโขทัย	100	80	495	222
24		กาฬสินธุ์	198	133	1,005	287
25		ขอนแก่น	495	222	495	222
26		นครราชสีมา	26	25		
27		มหาสารคาม	880	275	1,980	333
28	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ร้อยเอ็ด	900	277	2,500	345
29		เลย	100	80	93	76
30		ศรีสะเกษ	298	171	298	171
31		สุรินทร์	1,350	309		
32		หนองคาย	297	171	297	171
33		หนองบัวลำภู	1,200	300		
34		อุบลราชธานี	199	133	1,300	306
35	ใต้	ปัตตานี	150	110	446	211
36		นราธิวาส	100	80	495	222
37		กระบี่	149	109	149	109

3.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ได้มาจากพื้นที่ 37 จังหวัดทั่วประเทศ โดยคณะผู้วิจัยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวมทั้งสิ้นจำนวน 148 รูปหรือคน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีบทบาท หน้าที่ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินโครงการธรรมนาวา “วัง” ซึ่งสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนกระบวนการดำเนินงาน บริบทพื้นที่ และผลที่เกิดขึ้นจากโครงการได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

Citation : พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตฺติโสภโณ), พระเมธีวัชรประชาทร (ประยูร นนฺทิโย), พระครูเมธีสิริธรรมบัณฑิต (ปัญญา ปญฺญาสิริ), และ สุรพล สุยะพรหม. (2569). ประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์ และประชาชนชาวไทย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296149.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296149

1) กลุ่มพระสังฆาธิการ คือ เจ้าคณะจังหวัด จำนวน 37 รูป ซึ่งทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการจัดอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์และประชาชนในจังหวัด

2) กลุ่มข้าราชการที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้ว่าราชการจังหวัด จำนวน 37 คน ซึ่งอำนวยความสะดวกในการจัดอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์และประชาชนในจังหวัด

3) กลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้อง คือ ประชาชนที่เข้าอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” ในจังหวัด จำนวน 37 คน

4) กลุ่มเยาวชนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เยาวชนที่เข้าอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” ในจังหวัด จำนวน 37 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Introduced Interview Form) แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นคำชี้แจงให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทราบ ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) เกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติ ตลอดถึงกระบวนการในการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์และประชาชนชาวไทย ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (CVI) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ (Content Validity for Scale , S-CVI) เท่ากับ 1.00

3.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ **ตอนที่ 1** เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ อายุ การศึกษาชั้นสูงสุด และประสบการณ์ในการจัดการพื้นที่มรดกโลก ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) **ตอนที่ 2** เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์และประชาชนชาวไทย ใน 6 ด้าน ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางในประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์และประชาชนชาวไทย ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question) หาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1971) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.977

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้มอบหมายให้ผู้ช่วยผู้วิจัยซึ่งเป็นคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพื้นที่ทั้ง 37 จังหวัด ทำหน้าที่ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ทั้งในส่วนของการแจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่าง และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามที่กำหนดไว้ในแผนการวิจัย ทั้งนี้ ผู้ช่วยผู้วิจัยได้รับการชี้แจงแนวทาง ขั้นตอน และจริยธรรมในการวิจัยให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้การเก็บข้อมูลมีความเป็นระบบและลดความคลาดเคลื่อนจากผู้เก็บข้อมูล

ภายหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละพื้นที่แล้ว ผู้ช่วยผู้วิจัยได้ส่งข้อมูลทั้งหมดกลับมายังคณะผู้วิจัยส่วนกลาง เพื่อดำเนินการตรวจสอบความครบถ้วน ความถูกต้อง และความสอดคล้องของข้อมูลก่อนนำไปใช้ในการวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีวิจัยที่กำหนดไว้ต่อไป

Citation : Kittisobhano, K., Nonthiyo, P., Panyasiri, P., & Suyaprom, S. (2026). Effectiveness of Training Management Based on Practice of Dhamma – Nava “Among thai Sangha and People. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296149. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296149

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและแนวโน้มของตัวแปรที่ศึกษา อันเป็นพื้นฐานในการอธิบายผลการวิจัยในภาพรวมอย่างเป็นระบบ

5.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงอุปนัย โดยใช้แนวคิดการวิเคราะห์เชิงประเด็นหรือเชิงสาระ เพื่อสกัดประเด็นสำคัญ รูปแบบ และความหมายที่ปรากฏจากข้อมูลภาคสนาม ทั้งนี้ เพื่อเสริมความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย ได้ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า ซึ่งประกอบด้วยการตรวจสอบจากแหล่งข้อมูล ผู้วิจัย กรอบแนวคิดหรือทฤษฎี และวิธีการวิจัย เพื่อยืนยันความสอดคล้องและความถูกต้องของข้อค้นพบจากการวิจัย

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์และประชาชนชาวไทย พบว่า

คณะสงฆ์และประชาชนชาวไทยมีความพึงพอใจต่อประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังตารางที่ 2 และ 3 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความพึงพอใจของคณะสงฆ์ไทยที่มีต่อประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” โดยภาพรวม

(n=5,711)

ประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง”	ระดับความพึงพอใจ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1) ด้านผู้เข้ารับการฝึกอบรม	4.23	0.73	มาก
2) ด้านเนื้อหาและหลักสูตร	4.07	0.82	มาก
3) ด้านกระบวนการฝึกอบรม	4.06	0.80	มาก
4) ด้านวิทยากร	4.07	0.82	มาก
5) ด้านสภาพแวดล้อม	4.09	0.83	มาก
6) ด้านการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย	4.12	0.82	มาก
7) ด้านการบริหารจัดการ	4.09	0.80	มาก
ภาพรวม	**4.11**	**0.74**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า พบว่า คณะสงฆ์ไทยมีความพึงพอใจต่อประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.11, S.D.= 0.74) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

Citation : พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตฺติโสภโณ), พระเมธีวัชรประชาทร (ประยูร นนฺทิโย), พระครูเมธีสิริธรรมบัณฑิต (ปัญญา ปญฺญาสิริ), และ สุรพล สุยะพรหม. (2569). ประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์ และประชาชนชาวไทย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296149.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296149

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความพึงพอใจของประชาชนชาวไทยที่มีต่อประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” **โดยภาพรวม**

(n=7,834)

ประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรม ตามหลักธรรมนาวา “วัง”	ระดับความพึงพอใจ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1) ด้านผู้เข้ารับการฝึกอบรม	4.12	0.77	มาก
2) ด้านเนื้อหาและหลักสูตร	4.01	0.84	มาก
3) ด้านกระบวนการฝึกอบรม	4.03	0.79	มาก
4) ด้านวิทยากร	4.08	0.82	มาก
5) ด้านสภาพแวดล้อม	4.06	0.82	มาก
6) ด้านการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย	4.10	0.80	มาก
7) ด้านการบริหารจัดการ	4.04	0.77	มาก
ภาพรวม	**4.06**	**0.73**	**มาก**

จากตารางที่ 3 พบว่า ประชาชนชาวไทยมีความพึงพอใจต่อประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.06, S.D.= 0.73) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

จากการศึกษาประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์และประชาชนชาวไทย พบว่า พระภิกษุผู้ตอบแบบสอบถามโครงการธรรมนาวา “วัง” ส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุที่มีอายุ 21-30 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีการกระจายตัวของที่จำพรรษาครอบคลุมทั่วประเทศ โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง ส่วนใหญ่เคยผ่านการอบรมโครงการ โดยเฉพาะหลักสูตร 1 วัน รู้จักโครงการผ่านสื่อออนไลน์และเครือข่ายทางสังคม และส่วนใหญ่เพิ่งเริ่มต้นปฏิบัติตามแนวทางของโครงการได้ไม่นาน ทั้งนี้พระภิกษุผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.11, S.D.= 0.74) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ในขณะที่ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามโครงการธรรมนาวา “วัง” มีสัดส่วนเพศชายและเพศหญิงใกล้เคียงกัน ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเยาวชนและคนวัยทำงานตอนต้น มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและปริญญาตรี ประกอบอาชีพนักเรียน/นักศึกษาและรับราชการเป็นหลัก มีการกระจายตัวของที่อยู่อาศัยครอบคลุมทั่วประเทศ โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง มากกว่าครึ่งเคยผ่านการอบรมโครงการ โดยเฉพาะหลักสูตร 1 วัน รู้จักโครงการผ่านเครือข่ายทางสังคมและสื่อออนไลน์ และส่วนใหญ่ยังไม่เคยปฏิบัติตามแนวทางของโครงการมาก่อน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงโอกาสในการขยายการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติตามแนวทางธรรมนาวา “วัง” ให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้นในอนาคต เมื่อพิจารณาระดับความพึงพอใจของประชาชนชาวไทยที่มีต่อประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” โดยภาพรวมพบว่าประชาชนชาวไทยมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.06, S.D.= 0.73) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เช่นเดียวกัน

Citation : Kittisobhano, K., Nonthiyo, P., Panyasiri, P., & Suyaprom, S. (2026). Effectiveness of Training Management Based on Practice of Dhamma – Nava “Among thai Sangha and People. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296149. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296149

สอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงคุณภาพที่สะท้อนให้เห็นว่า หลักสูตรธรรมนาวา “วัง” เป็นแนวทางการฝึกอบรมและปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ที่มีจุดเด่นสำคัญหลายประการ ได้แก่ ความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายทุกเพศวัย ที่มีการปรับเนื้อหาและรูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความสามารถของแต่ละบุคคล มีเป้าหมายในการปลูกฝังคุณธรรม พัฒนาทักษะชีวิต ผ่านการระลึกถึงพระรัตนตรัยและการฝึกทักษะการรู้เท่าทันอารมณ์ มีความครอบคลุมทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ผ่านการบรรยายยกตัวอย่างจากผู้มีประสบการณ์จริง การสนทนาธรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการฝึกปฏิบัติจริง โดยมีสื่อเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสนับสนุน มีเนื้อหาที่ครอบคลุมหลักธรรมสำคัญ เช่น อริยสัจ 4 ธาตุกรรมฐาน 4 ฯลฯ ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน มีการจัดลำดับเนื้อหาและกิจกรรมจากง่ายไปยาก พร้อมการสอดแทรกกิจกรรมที่สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้าอบรม มีการยกตัวอย่างบุคคลต้นแบบที่หลากหลายเพื่อสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้ปฏิบัติ และที่สำคัญที่สุด คือมีเป้าหมายหลักเพื่อการดับทุกข์ เยียวยาจิตใจ สร้างสุขภาวะ และยกระดับคุณภาพชีวิตของปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวม

กระบวนการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนทั่วไป ในการร่วมกันขับเคลื่อนองค์ความรู้และกิจกรรมการปฏิบัติธรรมสู่กลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง ผ่านรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งการจัดฝึกอบรมในสถานศึกษา ชุมชน การส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน ตลอดจนการเผยแผ่หลักธรรมผ่านช่องทางสื่อต่างๆ ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวนี้ นอกจากจะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ต่อยอดองค์ความรู้ ยังช่วยกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติธรรมอย่างแพร่หลาย อันจะนำมาซึ่งสันติสุขอย่างแท้จริงและยั่งยืนแก่ปวงชน ตามเจตนารมณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

2. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์และประชาชนชาวไทย พบว่า

1) ด้านผู้เข้ารับการฝึกอบรม ควรแบ่งกลุ่มผู้เข้าอบรมตามช่วงวัย การศึกษา หรือความสนใจ เพื่อปรับเนื้อหาและกิจกรรมให้เหมาะสม สร้างแรงจูงใจด้วยการมีส่วนร่วม อภิปราย ตั้งคำถาม และให้ข้อมูลหลักสูตรล่วงหน้า

2) ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ควรปรับเนื้อหาให้กระชับ เข้าใจง่าย เชื่อมโยงกับการใช้ในชีวิตจริง จัดทำสื่อที่หลากหลาย และพัฒนาหลักสูตรแบบชุดการเรียนรู้ย่อย (modular) เพื่อความยืดหยุ่นในการจัดอบรม

3) ด้านกระบวนการฝึกอบรม ควรใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก ลงมือปฏิบัติ ทำกิจกรรมกลุ่ม อภิปราย ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์ ประเมินผลหลากหลายวิธี เช่น แบบสอบถาม การสะท้อนความคิดเห็น

4) ด้านวิทยากร ควรคัดเลือกวิทยากรที่มีทั้งความรู้และทักษะการถ่ายทอด จัดอบรมพัฒนาวิทยากรอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ใช้กิจกรรมและสื่อให้การอบรมน่าสนใจขึ้น

5) ด้านสภาพแวดล้อม ควรจัดสถานที่อบรมให้เงียบสงบ สะอาด ปลอดภัย เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดอุปกรณ์อำนวยความสะดวกให้เพียงพอ แบ่งสัดส่วนพื้นที่ให้เหมาะกับกิจกรรมแต่ละอย่าง

6) ด้านการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย ควรสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อช่วยสนับสนุน ประสานกับสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์ในวงกว้าง และสร้างเครือข่ายอาสาสมัครเพื่อติดตาม ส่งเสริมผู้ผ่านการอบรม

Citation : พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตฺติโสภโณ), พระเมธีวัชรประชาทร (ประยูร นนฺทิโย), พระครูเมธีสิริธรรมบัณฑิต (ปัญญา ปญฺญาสิริ), และ สุรพล สุยะพรหม. (2569). ประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์ และประชาชนชาวไทย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296149.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296149

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

1 ประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์และประชาชนชาวไทย

การจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์และประชาชนชาวไทย ทั้งด้านผู้เข้ารับการฝึกอบรม ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ด้านกระบวนการฝึกอบรม ด้านวิทยากร ด้านสภาพแวดล้อม และด้านการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย มีประสิทธิภาพสูง ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรธรรมนาวา “วัง” ได้พัฒนาองค์ประกอบต่างๆ ของการฝึกอบรมให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ทั้งการปรับเนื้อหาและรูปแบบกิจกรรมให้สอดรับกับความสนใจ ความสามารถ และช่วงวัยของผู้เข้าอบรม มีการจัดลำดับเนื้อหาและกิจกรรมที่เหมาะสม ใช้วิทยากรที่มีความรู้ความสามารถ และมีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ สะท้อนให้เห็นว่า หลักสูตรธรรมนาวา “วัง” ให้ความสำคัญกับการออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมอย่างรอบด้าน คำนึงถึงความต้องการและบริบทของผู้เข้าอบรมเป็นหลัก โดยสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ (2562) ที่ศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยตามหลักพุทธธรรม พบว่า รูปแบบที่เหมาะสมควรปรับให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย โดยการนำชุมชน ผู้ปกครอง และสถานศึกษามาสนับสนุนบทบาทการอบรมด้วย จึงจะทำให้เกิดผลสำเร็จ ทั้งยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระครูภาวนาโชติคุณ (กุ้ยไฮ้ ชุตินฺธโร) (2559) ที่ศึกษารูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี พบว่า ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน คือ เนื้อหาที่เข้าใจง่าย การจัดกิจกรรมที่หลากหลาย การใช้สื่อที่น่าสนใจ การประเมินผลที่ครอบคลุม และการบูรณาการหลักธรรมที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง จึงจะทำให้ผู้เข้าอบรมเห็นคุณค่าและเกิดการเปลี่ยนแปลง และยังสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ สมชัย กลิ่นจันทร์ และคณะ (2559) ได้เสนอไว้ นั่นคือ ควรจัดตั้งศูนย์กลางในการเผยแผ่ธรรมะที่ทันสมัย มีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยี และใช้สื่อออนไลน์ต่างๆ ให้เป็นประโยชน์ ซึ่งหากนำมาประยุกต์ใช้กับหลักสูตรธรรมนาวา “วัง” ก็จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเผยแผ่หลักธรรมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น จึงเห็นได้ว่า ผลการวิจัยในครั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยที่มีผู้เคยศึกษามาก่อน ทั้งนี้เพราะว่า การจัดการฝึกอบรมให้มีประสิทธิผลจะต้องให้ความสำคัญกับการออกแบบองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของผู้เข้าอบรม ทั้งในด้านเนื้อหา รูปแบบกิจกรรม วิทยากร การประเมินผล สื่อการสอน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ดังที่หลักสูตรธรรมนาวา “วัง” ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาองค์ประกอบเหล่านี้อย่างครบถ้วนและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย ทำให้สามารถบรรลุเป้าหมายในการเผยแผ่หลักธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับคณะสงฆ์และประชาชนชาวไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์และประชาชนชาวไทย

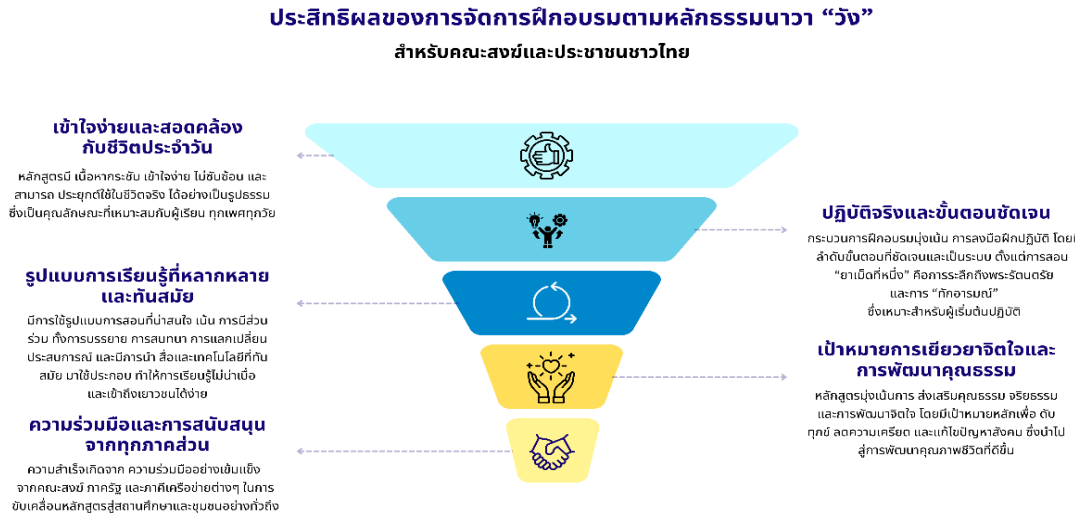
พระสงฆ์และประชาชนชาวไทยมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” ทั้งด้านผู้เข้ารับการฝึกอบรม ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ด้านกระบวนการฝึกอบรม ด้านวิทยากร ด้านสภาพแวดล้อม และด้านการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย ทั้งนี้เนื่องจากการปรับปรุงองค์ประกอบเหล่านี้ให้สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของกลุ่มเป้าหมายจะช่วยให้การฝึกอบรมบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ (2562) ได้ศึกษาพบว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมควรคำนึงถึงการปรับรูปแบบให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย และอาศัยความ

Citation : Kittisobhano, K., Nonthiyo, P., Panyasiri, P., & Suyaprom, S. (2026). Effectiveness of Training Management Based on Practice of Dhamma – Nava “Among thai Sangha and People. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296149. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296149

ร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งสถานศึกษา ชุมชน และครอบครัว จึงจะประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ คุณพระครูภาวนาโชติคุณ (กุ้ยไฮ้ ชุตินฺธโร) (2559) ที่พบว่า รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมต้องคำนึงถึงเนื้อหาที่เข้าใจง่าย การจัดกิจกรรมที่หลากหลาย การใช้สื่อที่น่าสนใจ ตลอดจนการใช้หลักธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง จึงจะทำให้ผู้เข้าอบรมเห็นคุณค่าและเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม นอกจากนี้ สมชัย กลิ่นจันทร์ และคณะ (2559) ยังได้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพ คือ การจัดตั้งศูนย์การเผยแผ่ธรรมะที่ทันสมัย การพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยี และการประยุกต์ใช้สื่อออนไลน์ต่างๆ ซึ่งหากนำมาปรับใช้กับการจัดอบรมธรรมนาวา “วัง” ก็น่าจะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง ข้อเสนอแนะดังกล่าวยังสอดรับกับ กรศิริ คตภูธร (2558) ที่ได้ศึกษายุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน ซึ่งแนะนำว่าควรปรับรูปแบบและวิธีการให้ทันสมัย เน้นกิจกรรมที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม สอนให้รู้จักการสร้างสุขภาวะทางจิตใจ และใช้สื่อสังคมออนไลน์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้ศาสนาคงความเป็นเสาหลักของสังคมไทยสืบไป

โดยสรุปจึงเห็นได้ว่า ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่หลักธรรมและการส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพตามที่ปรากฏในงานวิจัยอื่น ๆ ทั้งในแง่ของการปรับปรุงองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของกลุ่มเป้าหมาย การใช้รูปแบบและกิจกรรมที่หลากหลาย การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ การพัฒนาบุคลากร รวมถึงการสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ซึ่งหากสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง ก็จะช่วยให้การเผยแผ่หลักธรรมและการปลูกฝังคุณธรรมในสังคมไทยเกิดผลสัมฤทธิ์และนำมาซึ่งความมั่นคงอย่างยั่งยืนต่อไป

ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

Citation : พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตฺติโสภโณ), พระเมธีวัชรประชาทร (ประยูร นนฺทิโย), พระครูเมธีสิริธรรมบัณฑิต (ปัญญา ปญฺญาสิริ), และ สุรพล สุยะพรหม. (2569). ประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์ และประชาชนชาวไทย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296149.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296149

จากภาพที่ 2 พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดประสิทธิผลของการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์และประชาชนชาวไทย สามารถสรุปเป็น 5 ประเด็นหลักได้ดังนี้

1. หลักสูตรที่เข้าใจง่ายและสอดคล้องกับชีวิตประจำวัน หลักสูตรมี เนื้อหากระชับ เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน และสามารถ ประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่เหมาะสมกับผู้เรียนทุกเพศทุกวัย

2. การเน้นการปฏิบัติจริงและขั้นตอนที่ชัดเจน กระบวนการฝึกอบรมมุ่งเน้น การลงมือฝึกปฏิบัติ โดยมี ลำดับขั้นตอนที่ชัดเจนและเป็นระบบ ตั้งแต่การสอน “ยาเม็ดที่หนึ่ง” คือการระลึกถึงพระรัตนตรัย และการ “ทักอารมณ์” ซึ่งเหมาะสำหรับผู้เริ่มต้นปฏิบัติ

3. รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายและทันสมัย มีการใช้รูปแบบการสอนที่น่าสนใจ เน้น การมีส่วนร่วม ทั้งการบรรยาย การสนทนา การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และมีการนำ สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย มาใช้ประกอบ ทำให้การเรียนรู้ไม่น่าเบื่อและเข้าถึงเยาวชนได้ง่าย

4. เป้าหมายการเยียวยาจิตใจและการพัฒนาคุณธรรม หลักสูตรมุ่งเน้นการ ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาจิตใจ โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อ ดับทุกข์ ลดความเครียด และแก้ไขปัญหาสังคม ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

5. ความร่วมมือและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน ความสำเร็จเกิดจาก ความร่วมมืออย่างเข้มแข็งจากคณะสงฆ์ ภาครัฐ และภาคีเครือข่ายต่างๆ ในการขับเคลื่อนหลักสูตรสู่สถานศึกษาและชุมชนอย่างทั่วถึง

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์ไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” ให้เป็นโครงการหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพัฒนาคุณธรรมของคณะสงฆ์และประชาชน โดยมีการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และการสนับสนุนที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง

2. ควรมีการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขยายผลการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” ไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายในวงกว้าง ทั้งในระดับชาติ ภูมิภาค และท้องถิ่น โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน ครอบครัว และผู้ด้อยโอกาส

3. ควรส่งเสริมให้มีการเผยแพร่หลักธรรมนาวา “วัง” ผ่านช่องทางที่หลากหลาย ทั้งออนไลน์และออฟไลน์ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย และควรมีการใช้ประโยชน์จากสื่อสังคมออนไลน์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรพัฒนาหลักสูตรธรรมนาวา “วัง” ให้มีความยืดหยุ่น สามารถปรับเนื้อหาและกิจกรรมตามความต้องการและบริบทของผู้เข้าอบรมแต่ละกลุ่มได้ เช่น แยกหลักสูตรตามช่วงวัย ระดับการศึกษา หรือความสนใจ

2. ควรเพิ่มการใช้สื่อการเรียนรู้และกิจกรรมที่หลากหลายน่าสนใจ เปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้มีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้การอบรมน่าสนใจและเกิดประสิทธิผลมากขึ้น

Citation : Kittisobhano, K., Nonthiyo, P., Panyasiri, P., & Suyaprom, S. (2026). Effectiveness of Training Management Based on Practice of Dhamma – Nava “Among thai Sangha and People. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296149. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296149

3. ควรใช้สื่อเทคโนโลยีและช่องทางออนไลน์ต่างๆ ในการเผยแพร่และจัดอบรมหลักธรรมนาวา “วัง” ให้ทั่วถึง สะดวก และเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา เช่น ทำเป็นคลิปวิดีโอ บทความ อินโฟกราฟิก เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์และสื่อสังคมออนไลน์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาติดตามผลสัมฤทธิ์ของการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” ในระยะยาว เพื่อประเมินความยั่งยืนของการพัฒนาคุณธรรมและคุณภาพชีวิตของผู้เข้ารับการอบรม

2. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเจาะลึก เพื่อศึกษารูปแบบและปัจจัยความสำเร็จในการประยุกต์ใช้หลักธรรมนาวา “วัง” ในบริบทต่างๆ เช่น ในองค์กร สถานศึกษา ชุมชน เป็นต้น เพื่อค้นหาแนวทางการขยายผลที่เหมาะสม

3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของรูปแบบการจัดอบรมธรรมนาวา “วัง” รูปแบบต่างๆ เช่น การอบรมในชั้นเรียน การอบรมผ่านสื่อออนไลน์ การอบรมแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

เอกสารอ้างอิง (References)

กรศิริ คตภูธร. (2558). ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, 4*(2), 54–69.

ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์. (2545). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์.* กรุงเทพฯ: บริษัท ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด (มหาชน).

พระครูภาวนาโชติคุณ (กุ้ยไฮ้ ชุตินฺธโร). (2559). รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 5*(3), 63–80.

พระจารุวณฺโณ ภิกฺขุ. (2567). *หลักการชาวพุทธ ธรรมนาวา “วัง”.* เชียงใหม่: สถานศึกษาธรรมดอยธรรมนาวา.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2547). *พุทธวิธีบริหาร.* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรมผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 8*(1), 59–70.

พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ. (2564). *ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการเชิงพุทธ.* พระนครศรีอยุธยา: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมชัย กลิ่นจันทร์, และคณะ. (2559). การเผยแผ่พระพุทธศาสนา: การพัฒนารูปแบบและวิธีการเชิงรุกของคณะสงฆ์ไทย. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 5*(1), 205–215.

สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2568). ข่าวสารประชาสัมพันธ์ทั่วไป. สืบค้น 2568, 16 มกราคม จาก https://ayutthaya.prd.go.th/th/content/category/detail/id/9/iid/323793

หนังสือพิมพ์ข่าวสดออนไลน์. (2568,). “เลขาธิการพระราชวัง” เชิญหนังสือธรรมนาวา “วัง” ถวายแด่เจ้าคณะจังหวัดบึงกาฬ. สืบค้นจาก https://www.banmuang.co.th/news/politic/405141#:~:text=หนังสือธรรมนาวา%20”วัง”%20มี,ทุกวัยเข้าถึงได้ง่าย

Citation : พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตฺติโสภโณ), พระเมธีวัชรประชาทร (ประยูร นนฺทิโย), พระครูเมธีสิริธรรมบัณฑิต (ปัญญา ปญฺญาสิริ), และ สุรพล สุยะพรหม. (2569). ประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์ และประชาชนชาวไทย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296149.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296149

Cameron, K. S., & Quinn, R. E. (1999). Diagnosing and changing organizational culture: Based on the competing values framework. Addison-Wesley.

Cameron, K. S., & Whetten, D. A. (1983). Organizational effectiveness: A comparison of multiple models. Academic Press.

Cronbach, L. J. (1971). Essentials of psychological testing (4th ed.). New York: Harper & Row.

Drucker, P. F. (1993). Management: Tasks, responsibilities, practices. HarperBusiness.

Etzioni, A. (1964). Modern organizations. Prentice-Hall.

Fayol, H. (1916). Administration industrielle et générale. Dunod.

Gulick, L. (1937). Notes on the theory of organization. In L. Gulick & L. Urwick (Eds.), Papers on the science of administration. Institute of Public Administration.

Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1996). The balanced scorecard: Translating strategy into action. Harvard Business Press.

Katz, D., & Kahn, R. L. (1978). The social psychology of organizations (2nd ed.). Wiley.

Likert, R. (1967). The human organization: Its management and value. McGraw-Hill.

Nadler Leonard. (1982). Designing Training Program : The Critical Events Mode. Massachusetts :Addison-Wesley Publishing Company,

Citation : Kittisobhano, K., Nonthiyo, P., Panyasiri, P., & Suyaprom, S. (2026). Effectiveness of Training Management Based on Practice of Dhamma – Nava "Among thai Sangha and People. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296149. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296149

Citation : พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตฺติโสภโณ), พระเมธีวัชรประชาทร (ประยูร นนฺทิโย), พระครูเมธีสิริธรรมบัณฑิต (ปัญญา ปญฺญาสิริ), และ สุรพล สุยะพรหม. (2569). ประสิทธิผลการจัดการฝึกอบรมตามหลักธรรมนาวา “วัง” สำหรับคณะสงฆ์ และประชาชนชาวไทย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296149.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296149

Journal of Local Governance and Innovation : Vol. 10 No. 1 (2026) : January-April : Article ID: e296150
วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น : ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (2569) : มกราคม-เมษายน ISSN 3027-8120 (Print) ISSN 2673-0405 (Online)

การพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มด้านอุตสาหกรรมและโยธาตามแผนพัฒนาท้องถิ่น

Development of Digital Platforms for industry and Public works According to the local Development plan

รุ่งภพ คงฤทธิ์ระจัน[1*], และ มนตรี พานิชยานุวัฒน์[2]

Rungphop Kongritrajun[1*], and Montri Panichayanuwat[2]

[1-2]โรงเรียนกฎหมายและการเมือง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต; School of Law and Politics, Suan Dusit University, Thailand.

*Corresponding Author; e-mail : rungphop_pa@hotmail.com

DOI : 10.65205/jlgisrru.2026.e296150

Received : December 4, 2025; **Revised :** January 28, 2026; **Accepted :** February 7, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความโปร่งใส การป้องกันการทุจริต และการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตามแผนพัฒนาท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้ 1.เพื่อจัดทำระบบฐานข้อมูลดิจิทัลเกี่ยวกับแผนพัฒนาท้องถิ่นและการบริหารความเสี่ยงด้านอุตสาหกรรม และโยธา 2.เพื่อออกแบบดิจิทัลแพลตฟอร์มการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนกับหน่วยงานของรัฐในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านอุตสาหกรรมและโยธา 3.เพื่อประเมินและเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงดิจิทัลแพลตฟอร์มด้านอุตสาหกรรมและโยธาตามแผนพัฒนาท้องถิ่น การดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชนใน 4 จังหวัดตัวแทนแต่ละภูมิภาค ได้แก่ เชียงใหม่ นครราชสีมา กาญจนบุรี และนครศรีธรรมราช กรอบแนวคิดที่ใช้ประกอบการวิจัย ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชน หลักธรรมาภิบาล การพัฒนาท้องถิ่นด้านอุตสาหกรรมและโยธา การประยุกต์ใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม และการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า วัตถุประสงค์ที่ 1: พบว่า ขั้นตอนของการพิจารณาการกลั่นกรองโครงการและการจัดลำดับความสำคัญของโครงการเพื่อบรรจุในแผนพัฒนาท้องถิ่น ไม่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทุจริตเข้ามามีส่วนร่วมในการคัดกรองและเรียงลำดับความสำคัญของโครงการ และควรมีการจัดทำจัดทำระบบฐานข้อมูลดิจิทัลเกี่ยวกับแผนพัฒนาท้องถิ่นร่วมด้วย วัตถุประสงค์ที่ 2: พบว่า การออกแบบการใช้เทคโนโลยีและดิจิทัลแพลตฟอร์มจะต้องออกแบบเพื่อส่งเสริมความโปร่งใสลดปัญหาการทุจริตตามหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ การระบุรายละเอียดการจัดซื้อจัดจ้าง ขอบเขตงาน (TOR) งบประมาณ และสถานะโครงการ ซึ่งช่วยลดโอกาสการทุจริตและสร้างความโปร่งใสในกระบวนการดำเนินงานของหน่วยงาน วัตถุประสงค์ที่ 3: พบว่า ข้อเสนอแนะจากผู้ใช้และผู้ประเมินมุ่งไปที่การเพิ่มฟังก์ชันเสริม เช่น

Citation : Kongritrajun, R., & Panichayanuwat, M. (2026). Development of Digital Platforms for industry and Public works According to the local Development plan. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296150. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296150

การเชื่อมโยงข้อมูลภาครัฐแบบเปิด (Open Government Data) การประยุกต์ใช้ Blockchain เพื่อความโปร่งใส การสร้างเวทีประชาคมเสมือนจริง (Virtual Town Hall)

คำสำคัญ (Keywords) : แผนพัฒนาท้องถิ่น, อุตสาหกรรมและโยธา, ดิจิทัลแพลตฟอร์ม

Abstract

This research aims to enhance transparency, prevent corruption, and promote public participation in the local development planning process. The objectives are: 1) to develop a digital database system for local development plans and industrial/public works risk management; 2) to design a digital platform that facilitates public engagement with government agencies; and 3) to evaluate and propose improvement guidelines for the platform. This study employs a mixed-methods approach, integrating both quantitative and qualitative research. Data were collected from government agencies, local administrative organizations, and citizens in four representative provinces: Chiang Mai, Nakhon Ratchasima, Kanchanaburi, and Nakhon Si Thammarat. The conceptual framework is grounded in public participation, good governance, local industrial and public works development, digital platform application, and open government data. The research findings are as follows: Regarding the first objective, the study identified a critical gap in the project screening and prioritization process, noting a lack of involvement from anti-corruption entities; thus, an integrated digital database is essential. For the second objective, the platform design must emphasize transparency and corruption reduction by disclosing procurement details, Terms of Reference (TOR), budgets, and project statuses in alignment with good governance principles. Finally, for the third objective, user evaluations suggest enhancing the platform with advanced features, including Open Government Data integration, Blockchain technology for data integrity, and Virtual Town Halls to foster digital community participation.

Keywords : Local Development Planning, Industry and Public works, Digital Platform

บทนำ (Introduction)

ปัจจุบัน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้กลายเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนความก้าวหน้าของประเทศ โดยเฉพาะการนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการแผ่นดินเพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันและการให้บริการสาธารณะ การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนนั้นจำเป็นต้องเริ่มต้นจาก

Citation : รุ่งภพ คงฤทธิ์ระจัน, และ มนตรี พานิชยานุวัฒน์. (2569). การพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มด้านอุตสาหกรรมและโยธาตามแผนพัฒนาท้องถิ่น. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296150.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296150

ฐานรากที่แข็งแกร่ง นั่นคือ “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด การเพิ่มศักยภาพของชุมชนในการจัดการตนเอง ควรมีการส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสมัยใหม่มาเป็นสะพานเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างรัฐและเอกชน เพื่อสร้างชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน เพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารงานภาครัฐในยุคปัจจุบันมีความจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลากหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาชน ผ่านกระบวนการบริหารจัดการในลักษณะเครือข่าย ซึ่งช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วม การสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน และการบรรลุเป้าหมายเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทย การพัฒนาท้องถิ่นนับเป็นกลไกสำคัญที่รองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบัน ซึ่งหนึ่งในแนวทางที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานต่อการพัฒนา คือ การจัดทำระบบสาธารณูปโภคที่มีคุณภาพ เช่น ถนน ระบบสาธารณสุข ไฟฟ้า และประปา เป็นต้น โดยเฉพาะการก่อสร้างถนนซึ่งถือเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และมักถูกกำหนดไว้ในทุกแผนพัฒนาท้องถิ่น อย่างไรก็ดี แม้ว่าการดำเนินโครงการดังกล่าวจะมีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน แต่กลับพบปัญหาในด้านความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือ โดยมีข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างและการใช้งบประมาณที่เกินความจำเป็น อีกทั้งยังพบปัญหาการทุจริตในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (สำนักงาน ป.ป.ช.) ในปีพ.ศ. 2562 – 2568 ระบุว่า หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลุ่มที่ถูกร้องเรียนด้านการทุจริตสูงที่สุด โดยมีจำนวนเรื่องร้องเรียนคิดเป็นสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 30 ของเรื่องทั้งหมด (สำนักงาน ป.ป.ช., 2565)

จากข้อมูลดังกล่าวองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีกลไกการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพด้านความโปร่งใส โดยการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจสอบโครงการก่อสร้างถนนและการซ่อมบำรุงถนน เพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน การติดสินบน และการใช้งบประมาณอย่างไม่เหมาะสม ดังนั้น การพัฒนา Digital Platform จึงมิได้เป็นเพียงการยกระดับประสิทธิภาพการตรวจสอบ แต่ยังเป็นกระบวนการสร้างวัฒนธรรมความโปร่งใสและปลูกฝังค่านิยมด้านความรับผิดชอบต่อการใช้งบประมาณของประเทศ จากปัญหาและความท้าทายดังกล่าว จึงควรมีการศึกษาและพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเสริมสร้างกลไกการตรวจสอบโครงการพัฒนาท้องถิ่น

Citation : Kongritrajun, R., & Panichayanuwat, M. (2026). Development of Digital Platforms for industry and Public works According to the local Development plan. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296150. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296150

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อจัดทำระบบฐานข้อมูลดิจิทัลแพลตฟอร์มเกี่ยวกับแผนพัฒนาท้องถิ่นและการบริหารความเสี่ยงด้านอุตสาหกรรมและโยธา

2. เพื่อออกแบบดิจิทัลแพลตฟอร์มการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนกับหน่วยงานของรัฐในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านอุตสาหกรรมและโยธา

3. เพื่อประเมินและเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงดิจิทัลแพลตฟอร์มด้านอุตสาหกรรมและโยธาตามแผนพัฒนาท้องถิ่น

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

1. แนวคิดการบริหารท้องถิ่นกับการพัฒนาแผนพัฒนาท้องถิ่น

การบริหารท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศในระดับพื้นที่ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำและดำเนินการตามแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้การพัฒนาสอดคล้องกับบริบท ความต้องการ และปัญหาของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง แนวคิดดังกล่าวตั้งอยู่บนหลักการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมของประชาชน และความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ซึ่งได้รับการรับรองอย่างชัดเจนภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่มุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะหน่วยงานหลักในการจัดบริการสาธารณะและการพัฒนาเชิงพื้นที่ (โชคสุข กรกิตติชัย, 2560)

การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นถือเป็นเครื่องมือสำคัญของการบริหารท้องถิ่น เนื่องจากเป็นกระบวนการกำหนดทิศทางการพัฒนา การจัดสรรทรัพยากร และการดำเนินโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระยะกลางและระยะยาว โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2552) ได้กำหนดแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน การบูรณาการแผนจากทุกภาคส่วน และการเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาระดับชาติและระดับพื้นที่ ทั้งนี้ กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมิได้เป็นเพียงกระบวนการทางเทคนิค แต่เป็นกระบวนการเชิงนโยบายที่ต้องอาศัยกลไกการบริหารจัดการที่โปร่งใสและตรวจสอบได้

อย่างไรก็ตาม งานศึกษาหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่า การบริหารแผนพัฒนาท้องถิ่นยังเผชิญกับปัญหาสำคัญ ได้แก่ ความไม่โปร่งใสในการดำเนินโครงการ การทุจริตคอร์รัปชัน และการขาดกลไกติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะโครงการด้านอุตสาหกรรมและโยธาซึ่งเกี่ยวข้องกับงบประมาณจำนวนมากและส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน (สำนักงาน ป.ป.ช., 2565) ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดของการบริหารท้องถิ่นแบบเดิมที่เน้นการตรวจสอบภายหลังมากกว่าการป้องกันความเสี่ยงเชิงระบบ

Citation : รุ่งภพ คงฤทธิ์ระจัน, และ มนตรี พานิชยานุวัฒน์. (2569). การพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มด้านอุตสาหกรรมและโยธาตามแผนพัฒนาท้องถิ่น. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296150.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296150

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงถูกนำมาใช้เป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลของการบริหารท้องถิ่น งานศึกษาของอรทัย ก๊กผล (2552) ชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการรับฟังความคิดเห็น แต่ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานของกตัญญู แก้วหานาม และพิมพ์ลิขิต แก้วหานาม (2558) ที่พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นช่วยเพิ่มความโปร่งใสและลดข้อร้องเรียนจากประชาชนในพื้นที่ ในบริบทของสังคมดิจิทัล แนวคิดการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารภาครัฐได้รับความสำคัญมากขึ้น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การเปิดเผยข้อมูล และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวาง (ลั่นทม จอนจวบทรง และณธภร ธรรมบุญวริศ, 2562) ทิพย์ศริน ภัคธนกุล และทศพล เชี่ยวชาญประพันธ์ (2566) อธิบายว่า การเปิดเผยข้อมูลภาครัฐผ่านระบบดิจิทัลเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนารัฐบาลแบบเปิด ซึ่งช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูล ตรวจสอบการดำเนินงาน และมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพนอกจากนี้ บทบาทของพลเมืองในการต่อต้านการทุจริตยังได้รับการเน้นย้ำในงานของวรธา มงคลสืบสกุล (2566) ที่ชี้ว่า การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมผ่านกลไกที่เหมาะสมจะช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมการต่อต้านการทุจริตในระดับท้องถิ่น ขณะที่สมยศ ศรีเกต (2564) เห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามรัฐธรรมนูญเป็นฐานสำคัญของการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในทุกระดับ

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาแผนพัฒนาท้องถิ่นในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องบูรณาการแนวคิดการบริหารท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชน และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับการบริหารงานท้องถิ่นไปสู่รูปแบบที่มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และมุ่งป้องกันความเสี่ยงด้านการทุจริตตั้งแต่ต้นทาง อันเป็นฐานแนวคิดสำคัญที่นำไปสู่กรอบแนวคิดการวิจัยในบทต่อไป

2. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวคิดพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาท้องถิ่นในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากการพัฒนาพื้นที่ไม่อาจบรรลุผลได้อย่างยั่งยืน หากขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากนโยบายและโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แนวคิดดังกล่าวตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าประชาชนมิใช่เพียงผู้รับบริการจากภาครัฐเท่านั้น แต่เป็นผู้มีสิทธิ มีศักยภาพ และมีบทบาทในการร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนา การตัดสินใจ และการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในระดับพื้นที่ (อรทัย ก๊กผล, 2552) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ให้การรับรองสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารราชการอย่างชัดเจน โดยกำหนดให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา การตัดสินใจ และการตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนมิใช่

Citation : Kongritrajun, R., & Panichayanuwat, M. (2026). Development of Digital Platforms for industry and Public works According to the local Development plan. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296150. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296150

เพียงกลไกเสริมทางการบริหาร แต่เป็นหลักการพื้นฐานที่มีฐานทางกฎหมายรองรับ (โชคสุข กรกิตติชัย, 2560; สมยศ ศรีเกต, 2564)

ในเชิงแนวคิด การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถจำแนกได้หลายระดับ ตั้งแต่การรับรู้ข้อมูล การให้ความคิดเห็น การปรึกษาหารือ ไปจนถึงการมีอำนาจร่วมในการตัดสินใจและการกำกับตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐ อรทัย ก๊กผล (2552) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมที่มีความหมายต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูล เข้าใจเนื้อหาของนโยบาย และมีช่องทางในการสะท้อนข้อคิดเห็นที่สามารถส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารท้องถิ่นได้จริง มิใช่เป็นเพียงการมีส่วนร่วมเชิงสัญลักษณ์

งานศึกษาของกตัญญู แก้วหานาม และพิมพ์ลิขิต แก้วหานาม (2558) ซึ่งศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบโครงการและการใช้งบประมาณช่วยเพิ่มระดับความโปร่งใสและความไว้วางใจต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งยังช่วยลดข้อร้องเรียนและความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยดังกล่าวยังชี้ให้เห็นข้อจำกัดสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนมักเกิดขึ้นเฉพาะบางช่วงของกระบวนการ เช่น ช่วงการประชาคมหรือการรับฟังความคิดเห็น แต่ขาดความต่อเนื่องในขั้นตอนการติดตามและประเมินผลในมิติของการต่อต้านการทุจริต การมีส่วนร่วมของประชาชนถูกมองว่าเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลของการบริหารท้องถิ่น วรธา มงคลสืบสกุล (2566) ชี้ให้เห็นว่า บทบาทของพลเมืองในการตรวจสอบและแจ้งเบาะแสการทุจริตเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมการต่อต้านคอร์รัปชันในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะเมื่อประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและมีช่องทางในการร้องเรียนที่ปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ ข้อมูลของสำนักงาน ป.ป.ช. (2565) ยังสะท้อนให้เห็นว่าข้อร้องเรียนด้านการทุจริตในระดับท้องถิ่นมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแสดงถึงทั้งปัญหาการทุจริตและการตื่นตัวของประชาชนในการใช้สิทธิในการตรวจสอบอย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของประชาชนในทางปฏิบัติยังเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ เช่น ข้อจำกัดด้านข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการบริหารท้องถิ่น รวมถึงข้อจำกัดด้านเวลาและช่องทางการมีส่วนร่วม ซึ่งทำให้การมีส่วนร่วมยังคงกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มประชาชนบางกลุ่ม และไม่สามารถขยายไปสู่ประชาชนในวงกว้างได้อย่างทั่วถึง (อรทัย ก๊กผล, 2552)

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารท้องถิ่นสมัยใหม่ โดยเฉพาะในมิติของการเสริมสร้างความโปร่งใส การตรวจสอบ และการต่อต้านการทุจริต อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมในรูปแบบดั้งเดิมยังมีข้อจำกัดด้านความต่อเนื่องและประสิทธิผล ซึ่งนำไปสู่ความจำเป็นในการพัฒนาเครื่องมือและกลไกใหม่ ๆ เพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน อันเป็นฐานแนวคิดสำคัญที่เชื่อมโยงไปสู่การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงานท้องถิ่นในยุคปัจจุบัน

Citation : รุ่งภพ คงฤทธิ์ระจัน, และ มนตรี พานิชยานุวัฒน์. (2569). การพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มด้านอุตสาหกรรมและโยธาตามแผนพัฒนาท้องถิ่น. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296150.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296150

3. แนวคิดการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานภาครัฐและท้องถิ่น

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานภาครัฐและท้องถิ่นเป็นพัฒนาการสำคัญของการบริหารราชการในยุคปัจจุบัน ภายใต้บริบทของสังคมดิจิทัล เทคโนโลยีมิได้ทำหน้าที่เป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนการทำงานของภาครัฐเท่านั้น หากแต่เป็นกลไกเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อรูปแบบ วิธีการ และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้จึงถูกมองว่าเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด (ทิพย์ศริน ภัคธนกุล และทศพล เชี่ยวชาญประพันธ์, 2566)

แนวคิดการบริหารงานภาครัฐด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลมีรากฐานมาจากการพัฒนาระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์และรัฐบาลแบบเปิด ซึ่งมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการปรับปรุงกระบวนการทำงานของภาครัฐ การให้บริการสาธารณะ และการเปิดเผยข้อมูลให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐไทยที่ให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนภาครัฐไปสู่ระบบดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานและลดข้อจำกัดของระบบราชการแบบเดิม (ทิพย์ศริน ภัคธนกุล และทศพล เชี่ยวชาญประพันธ์, 2566)ในบริบทของการบริหารท้องถิ่น เทคโนโลยีดิจิทัลถูกนำมาใช้ในหลายมิติ ตั้งแต่การจัดเก็บและบริหารจัดการข้อมูล การให้บริการประชาชนผ่านช่องทางออนไลน์ การสื่อสารและรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน ไปจนถึงการเปิดเผยข้อมูลด้านงบประมาณและการดำเนินโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การใช้เทคโนโลยีในลักษณะดังกล่าวช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและมีส่วนร่วมกับการบริหารงานท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่องมากขึ้น

ลั่นทม จอนจวบทรง และณธภร ธรรมบุญวริศ (2562) อธิบายว่า การเปลี่ยนผ่านสู่ระบบดิจิทัลมิใช่เพียงการนำเทคโนโลยีมาใช้แทนกระบวนการเดิม แต่เป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงาน โครงสร้างองค์กร และวัฒนธรรมการทำงานของภาครัฐ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างเต็มที่ ในบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้จึงต้องคำนึงถึงความพร้อมของบุคลากร โครงสร้างพื้นฐาน และการยอมรับของประชาชนในพื้นที่ควบคู่กันไปหนึ่งในประเด็นสำคัญของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานภาครัฐและท้องถิ่น คือ บทบาทของเทคโนโลยีในการเสริมสร้างความโปร่งใสและการต่อต้านการทุจริต การเปิดเผยข้อมูลภาครัฐผ่านระบบดิจิทัลช่วยให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการดำเนินงาน การใช้งบประมาณ และความคืบหน้าของโครงการได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดรัฐบาลแบบเปิดที่มุ่งเน้นการเข้าถึงข้อมูล การมีส่วนร่วม และความรับผิดของภาครัฐ (ทิพย์ศริน ภัคธนกุล และทศพล เชี่ยวชาญประพันธ์, 2566) ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (สำนักงาน ป.ป.ช., 2565) แสดงให้เห็นว่าการร้องเรียนเกี่ยวกับการทุจริตในระดับท้องถิ่นยังคงเป็นปัญหาสำคัญ โดยเฉพาะในโครงการที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณจำนวนมาก การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการข้อมูล การติดตามโครงการ และการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะจึงถูกมองว่าเป็น

Citation : Kongritrajun, R., & Panichayanuwat, M. (2026). Development of Digital Platforms for industry and Public works According to the local Development plan. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296150. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296150

กลไกสำคัญในการลดช่องว่างของข้อมูลและเพิ่มโอกาสในการตรวจสอบจากภาคประชาชนนอกจากบทบาทด้านความโปร่งใสแล้ว เทคโนโลยีดิจิทัลยังมีศักยภาพในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการบริหารงานท้องถิ่น ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเสนอความคิดเห็น แจ้งปัญหา และติดตามผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างสะดวกและต่อเนื่อง ซึ่งช่วยขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมจากรูปแบบดั้งเดิมที่จำกัดอยู่ในเวทีประชาคมไปสู่การมีส่วนร่วมในลักษณะเชิงปฏิบัติการมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานภาครัฐและท้องถิ่นยังเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ เช่น ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล และทักษะด้านดิจิทัลของบุคลากรและประชาชนในพื้นที่ หากการนำเทคโนโลยีมาใช้ขาดการออกแบบที่คำนึงถึงบริบทของท้องถิ่น อาจก่อให้เกิดช่องว่างใหม่และลดประสิทธิผลของการบริหารงานได้ (ลั่นทม จอนจวบทรง และณธภร ธรรมบุญวริศ, 2562)

สรุปได้ว่า แนวคิดการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานภาครัฐและท้องถิ่นเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมของประชาชน อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีมาใช้จำเป็นต้องบูรณาการเข้ากับโครงสร้างการบริหาร กลไกการกำกับดูแล และบริบทของท้องถิ่นอย่างรอบด้าน เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสามารถสนับสนุนการบริหารงานท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิผลและยั่งยืน ซึ่งเป็นฐานแนวคิดสำคัญที่นำไปสู่การพิจารณาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและการประเมินผลในหัวข้อต่อไป

4.การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและการประเมินผล

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาท้องถิ่นเป็นแนวทางสำคัญที่ได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่องในบริบทของการบริหารงานภาครัฐยุคใหม่ เนื่องจากเทคโนโลยีดิจิทัลมีศักยภาพในการสนับสนุนการวางแผน การดำเนินงาน และการติดตามประเมินผลการพัฒนาในระดับพื้นที่อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งต้องเผชิญกับข้อจำกัดด้านทรัพยากร งบประมาณ และบุคลากร การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้จึงถูกมองว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพและยกระดับคุณภาพของการบริหารแผนพัฒนาท้องถิ่นให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2552) ในกระบวนการจัดทำและขับเคลื่อนแผนพัฒนาท้องถิ่น เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการจัดการข้อมูลเชิงพื้นที่และข้อมูลโครงการอย่างเป็นระบบ การมีฐานข้อมูลกลางที่เชื่อมโยงข้อมูลด้านปัญหา ความต้องการของประชาชน โครงการพัฒนา และงบประมาณ ช่วยให้ผู้บริหารท้องถิ่นสามารถใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งยังช่วยลดความซ้ำซ้อนของโครงการและเพิ่มความสอดคล้องระหว่างแผนพัฒนาท้องถิ่นกับแผนพัฒนาระดับพื้นที่และระดับชาติ (สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการจังหวัด สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2562) นอกจากบทบาทด้านการวางแผนแล้ว เทคโนโลยีดิจิทัลยังมีบทบาทสำคัญในการติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญต่อการสร้างความคุ้มค่าและความโปร่งใสใน

Citation : รุ่งภพ คงฤทธิ์ระจัน, และ มนตรี พานิชยานุวัฒน์. (2569). การพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มด้านอุตสาหกรรมและโยธาตามแผนพัฒนาท้องถิ่น. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296150.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296150

การใช้งบประมาณสาธารณะ การใช้ระบบดิจิทัลในการติดตามความก้าวหน้าโครงการช่วยให้สามารถตรวจสอบสถานะของโครงการได้แบบใกล้เคียงเวลาจริง ลดปัญหาการรายงานผลที่ล่าช้าหรือไม่ครบถ้วน และช่วยให้ผู้บริหารสามารถปรับแก้การดำเนินงานได้อย่างทันท่วงที (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2552) ในมิติของการประเมินผล เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเปิดโอกาสให้การประเมินผลการพัฒนาไม่จำกัดอยู่เฉพาะการประเมินภายในของหน่วยงานรัฐเท่านั้น แต่สามารถขยายไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนอื่น ๆ ผ่านการเปิดเผยข้อมูลผลการดำเนินงานและการรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งมุ่งเน้นให้ประชาชนมีบทบาทในการติดตาม ตรวจสอบ และสะท้อนความคิดเห็นต่อผลลัพธ์ของนโยบายและโครงการพัฒนา (อรทัย ก๊กผล, 2552) การเปิดเผยข้อมูลการดำเนินงานและผลการประเมินผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลยังมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความโปร่งใสและการต่อต้านการทุจริตในระดับท้องถิ่น ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (สำนักงาน ป.ป.ช., 2565) ชี้ให้เห็นว่าปัญหาการทุจริตในระดับท้องถิ่นยังคงมีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างและการใช้งบประมาณ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเปิดเผยข้อมูลโครงการ งบประมาณ และผลการดำเนินงานต่อสาธารณะจึงช่วยเพิ่มโอกาสในการตรวจสอบจากภาคประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการเสริมสร้างกลไกการกำกับดูแลเชิงป้องกันมากกว่าการตรวจสอบภายหลัง บทบาทของประชาชนในการประเมินผลการพัฒนาท้องถิ่นยังเชื่อมโยงกับแนวคิดพลเมืองตื่นรู้และการมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริต วรธา มงคลสืบสกุล (2566) เห็นว่า การเปิดช่องทางให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็น แจ้งปัญหา หรือร้องเรียนผ่านระบบดิจิทัลช่วยเสริมสร้างบทบาทของพลเมืองในการกำกับดูแลการใช้อำนาจรัฐในระดับพื้นที่ ทั้งยังช่วยสร้างวัฒนธรรมความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างรัฐและประชาชน อย่างไรก็ตาม การออกแบบระบบดิจิทัลเพื่อการประเมินผลจำเป็นต้องคำนึงถึงความปลอดภัย ความน่าเชื่อถือของข้อมูล และการคุ้มครองผู้ร้องเรียน เพื่อให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในการใช้ระบบดังกล่าว แม้ว่าเทคโนโลยีดิจิทัลจะมีศักยภาพสูงในการสนับสนุนการพัฒนาและการประเมินผลในระดับท้องถิ่น แต่การนำมาใช้ในทางปฏิบัติยังเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ เช่น ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ความสามารถด้านเทคโนโลยีของบุคลากรท้องถิ่น และความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีของประชาชนในพื้นที่ หากขาดการออกแบบระบบที่เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น เทคโนโลยีอาจไม่สามารถสร้างผลลัพธ์ตามที่คาดหวัง และอาจกลายเป็นภาระเพิ่มเติมต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ลั่นทม จอนจวบทรง และณธภร ธรรมบุญวริศ, 2562)

ดังนั้น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและการประเมินผลเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความคุ้มค่าในการบริหารแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะเมื่อเทคโนโลยีถูกบูรณาการเข้ากับกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนและการกำกับดูแลเชิงป้องกัน องค์ความรู้ดังกล่าวเป็นฐานสำคัญในการพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัยและโมเดลการบริหารแผนพัฒนาท้องถิ่นด้วย

Citation : Kongritrajun, R., & Panichayanuwat, M. (2026). Development of Digital Platforms for industry and Public works According to the local Development plan. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296150. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296150

ดิจิทัลแพลตฟอร์มและกลไกการตรวจสอบร่วม ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาท้องถิ่นอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และยั่งยืน

5) แนวคิดเชิงระบบกับการบริหารและพัฒนาท้องถิ่น

แนวคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) เป็นกรอบแนวคิดที่มุ่งอธิบายการทำงานขององค์การหรือกระบวนการต่าง ๆ ในลักษณะของระบบที่มีองค์ประกอบหลายส่วนเชื่อมโยงและพึ่งพาซึ่งกันและกัน โดยให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์ และผลกระทบระหว่างองค์ประกอบ มากกว่าการพิจารณาองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งอย่างแยกส่วน แนวคิดดังกล่าวถูกนำมาใช้ในการบริหารภาครัฐอย่างแพร่หลาย เนื่องจากภารกิจของภาครัฐมีลักษณะซับซ้อน เกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน หลายภาคส่วน และส่งผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง ในบริบทของการบริหารและพัฒนาท้องถิ่น แนวคิดเชิงระบบช่วยให้การจัดทำและบริหารแผนพัฒนาท้องถิ่นสามารถมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างนโยบาย แผนงาน โครงการ งบประมาณ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และประชาชนในพื้นที่อย่างเป็นองค์รวม การพัฒนาท้องถิ่นจึงมิใช่เพียงการดำเนินโครงการรายโครงการ แต่เป็นกระบวนการที่ต้องคำนึงถึงผลกระทบทั้งในระยะสั้นและระยะยาว รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม โครงสร้างพื้นฐาน และธรรมาภิบาล การมองการพัฒนาในลักษณะดังกล่าวช่วยลดปัญหาการดำเนินงานที่ขาดความเชื่อมโยง และเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การประยุกต์แนวคิดเชิงระบบเข้ากับการบริหารท้องถิ่นมีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการบริหารจัดการ เนื่องจากระบบดิจิทัลสามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการรวบรวม วิเคราะห์ และเชื่อมโยงข้อมูลจากหลายแหล่งเข้าด้วยกัน ทั้งข้อมูลด้านแผนงาน โครงการ งบประมาณ และข้อมูลจากประชาชน ทำให้ผู้บริหารท้องถิ่นสามารถมองเห็นภาพรวมของการพัฒนาในระดับพื้นที่ได้อย่างชัดเจนมากขึ้น ส่งผลให้การวางแผน การติดตาม และการประเมินผลมีความเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ แนวคิดเชิงระบบยังช่วยอธิบายบทบาทของการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะองค์ประกอบสำคัญของระบบการบริหารท้องถิ่น ประชาชนมิได้เป็นเพียงผู้รับผลลัพธ์ของนโยบายและโครงการพัฒนา แต่เป็นส่วนหนึ่งของระบบที่สามารถส่งข้อมูล ความคิดเห็น และการตรวจสอบย้อนกลับไปยังผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างต่อเนื่อง เมื่อบูรณาการการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้ากับเทคโนโลยีดิจิทัลภายใต้กรอบแนวคิดเชิงระบบจะช่วยเสริมสร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความยืดหยุ่นของระบบการบริหารท้องถิ่น ภายใต้การศึกษานี้ แนวคิดเชิงระบบถูกนำมาใช้เชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถูกมองว่าเป็น “ระบบเปิด (Open System)” ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นประชาชน หน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง กฎหมาย นโยบาย และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

Citation : รุ่งภพ คงฤทธิ์ระจัน, และ มนตรี พานิชยานุวัฒน์. (2569). การพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มด้านอุตสาหกรรมและโยธาตามแผนพัฒนาท้องถิ่น. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296150.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296150

กรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดเชิงระบบสามารถอธิบายผ่านองค์ประกอบหลัก 4 ส่วน ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลลัพธ์ (Output) และการป้อนกลับ (Feedback) โดยปัจจัยนำเข้าประกอบด้วย นโยบายและแผนพัฒนาท้องถิ่น ทรัพยากรด้านงบประมาณ บุคลากร โครงสร้างการบริหาร และเทคโนโลยีดิจิทัลที่นำมาใช้สนับสนุนการบริหารงาน ส่วนกระบวนการครอบคลุมการบริหารจัดการแผนพัฒนาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชน การเปิดเผยข้อมูล และการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการดำเนินงาน ติดตาม และตรวจสอบโครงการพัฒนา โดยผลลัพธ์ของระบบ ได้แก่ ประสิทธิภาพและความโปร่งใสของการดำเนินโครงการพัฒนาท้องถิ่น คุณภาพของบริการสาธารณะ ความพึงพอใจของประชาชน และความสามารถในการลดปัญหาการทุจริตหรือข้อร้องเรียน ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวจะถูกนำไปใช้เป็นข้อมูลในกระบวนการป้อนกลับ เพื่อปรับปรุงการวางแผน การตัดสินใจ และการพัฒนาระบบดิจิทัลในรอบถัดไปอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น การบูรณาการแนวคิดเชิงระบบเข้ากับกรอบแนวคิดการวิจัยจึงช่วยให้การศึกษานี้ไม่มองการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเพียงเครื่องมือทางเทคนิค แต่เป็นส่วนหนึ่งของระบบการบริหารท้องถิ่นที่เชื่อมโยงการบริหาร การมีส่วนร่วมของประชาชน และการประเมินผลเข้าด้วยกันอย่างเป็นพลวัต อันจะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และยั่งยืนในระยะยาว

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

งานวิจัยนี้ใช้กรอบแนวคิดที่พัฒนาขึ้นใหม่เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกลไกเชิงสถาบัน เทคโนโลยีดิจิทัล และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการยกระดับการบริหารแผนพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลเชิงรุก โดยกรอบแนวคิดดังกล่าวตั้งอยู่บนแนวคิดว่าการพัฒนาแผนพัฒนาท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใส จำเป็นต้องบูรณาการทั้งโครงสร้างการกำกับดูแลและเครื่องมือทางเทคโนโลยีเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

ในมิติของ ปัจจัยนำเข้า (Input) ของกรอบแนวคิดประกอบด้วย

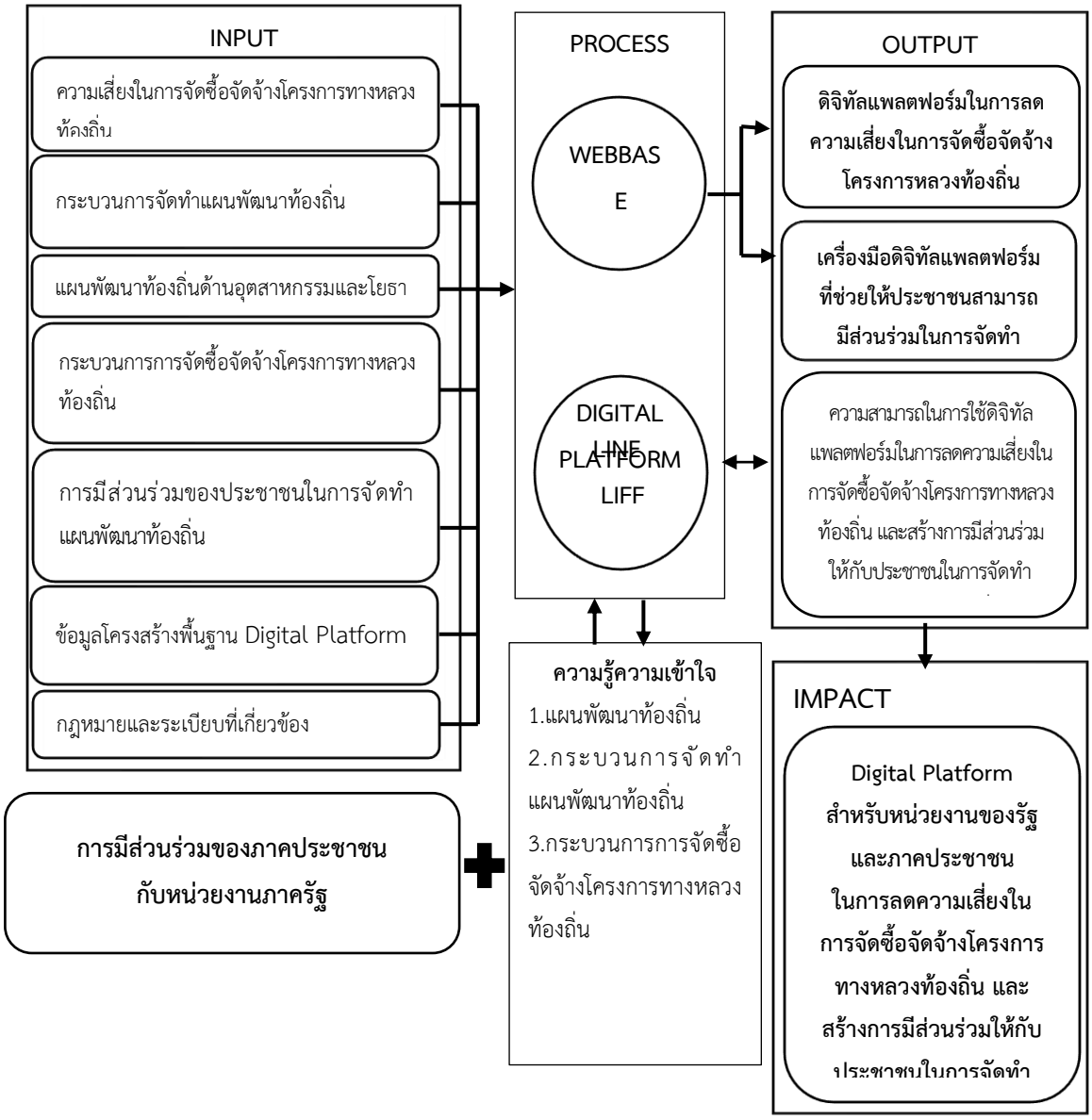
(1) กลไกเชิงสถาบัน ได้แก่ คณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของหน่วยงานด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและ

(2) กลไกเชิงเทคโนโลยี ได้แก่ ดิจิทัลแพลตฟอร์มแบบมีส่วนร่วม ซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางข้อมูล การสื่อสาร และการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ

ปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อ กระบวนการ (Process) ของการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การเสนอปัญหาและความต้องการของประชาชน การจัดทำโครงการ การจัดสรรงบประมาณ การติดตามความคืบหน้า ไปจนถึงการตรวจสอบและการร้องเรียน โดยดิจิทัลแพลตฟอร์มช่วยให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมมากขึ้น ผลจากกระบวนการดังกล่าวนำไปสู่ ผลลัพธ์ (Output/Outcome) ได้แก่ การเพิ่มความโปร่งใส การลดความเสี่ยงด้านการทุจริต การเสริมสร้างความ

Citation : Kongritrajun, R., & Panichayanuwat, M. (2026). Development of Digital Platforms for industry and Public works According to the local Development plan. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296150. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296150

เชื่อมั่นของประชาชน และการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนการเปลี่ยนผ่านจากการกำกับดูแลแบบตรวจสอบภายหลังไปสู่การกำกับดูแลเชิงป้องกัน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นต้นแบบเชิงนโยบายสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นได้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มอุตสาหกรรมและโยธา ตามแผนพัฒนาท้องถิ่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับมาตรการและตัวชี้วัดในการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดซื้อจัดจ้างโครงการก่อสร้างทางหลวงท้องถิ่น พร้อมทั้งแนวทางและ

Citation : รุ่งภพ คงฤทธิ์ระจัน, และ มนตรี พานิชยานุวัฒน์. (2569). การพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มด้านอุตสาหกรรมและโยธาตามแผนพัฒนาท้องถิ่น. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296150.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296150

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการขับเคลื่อนมาตรการและตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดซื้อจัดจ้างโครงการก่อสร้างทางหลวงท้องถิ่น พร้อมทั้งศึกษาข้อมูลการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านการสร้างและซ่อมบำรุงทางหลวงท้องถิ่น หลักธรรมาภิบาลเพื่อการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันและแนวทางการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน ข้อมูลโครงสร้างพื้นฐาน Digital Platform หลักการและแนวคิดเครือข่ายภาคประชาชน รวมทั้งบริบทกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง

1.ประชากรกลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น

1.1 หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กรมบัญชีกลาง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.2 ภาคประชาชน ได้แก่ สภาองค์กรชุมชน คณะกรรมการชุมชน ผู้แทนชุมชน

2.เครื่องมือในการวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

2.2 แบบสอบถามประเมินการใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม

3.การรวบรวมและเก็บข้อมูล

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการนำ Digital Platform เพื่อส่งเสริมให้ภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและจัดทำแบบสอบถามเพื่อประเมินการใช้ Digital Platform

3.2 รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้องกับข้อปฏิบัติและข้อกฎหมายในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จากผู้เชี่ยวชาญ

4.ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีจำนวนสายทางที่รับผิดชอบมากที่สุดของ 4 ภูมิภาค ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ คือ เทศบาลนครเชียงใหม่ จังหวัดนครราชสีมา คือ เทศบาลนครนครราชสีมา จังหวัดกาญจนบุรี คือ เทศบาลเมืองปากแพรก และจังหวัดนครศรีธรรมราช คือ เทศบาลนครนครศรีธรรมราช

5.การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

5.2 การนำ Digital Platform มาทดสอบเพื่อยืนยันความถูกต้องจากกลุ่มนักวิชาการด้านการบริหารงานท้องถิ่นและนักพัฒนาระบบ Digital Platform

ผลการวิจัย (Research Results)

การพัฒนาและประเมินระบบฐานข้อมูลดิจิทัลแพลตฟอร์มที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและการบริหารความเสี่ยงด้านอุตสาหกรรมและโยธา โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างเครื่องมือที่ช่วยให้การบริหารจัดการท้องถิ่นมีความเป็นระบบ โปร่งใส และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

Citation : Kongritrajun, R., & Panichayanuwat, M. (2026). Development of Digital Platforms for industry and Public works According to the local Development plan. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296150. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296150

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ขั้นตอนของการพิจารณาการกลั่นกรองโครงการและการจัดลำดับความสำคัญของโครงการเพื่อบรรจุในแผนพัฒนาท้องถิ่น ไม่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทุจริตเข้ามามีส่วนร่วมในการคัดกรองและเรียงลำดับความสำคัญของโครงการ ดังนั้น เพื่อเป็นการยกระดับการปฏิบัติงานด้านการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น จึงควรมีการเพิ่มหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบโดยตรงต่อการป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ เข้าไปมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นและขาดการจัดทำระบบฐานข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของประชาชน ดังนั้น เพื่อเป็นการยกระดับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมและป้องกันการทุจริต ควรพิจารณาการเปิดตำแหน่งให้หน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการป้องกันการทุจริตเข้าไปเป็นคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีบทบาทในการคำให้ปรึกษา ข้อเสนอแนะในการคัดกรองโครงการเพื่อบรรจุในแผนพัฒนาท้องถิ่นและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีร่วมสมัยเข้ามาเป็นเครื่องมือเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า โปร่งใส การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นยังมีข้อจำกัดทั้งช่องทางและจำนวนผู้เข้าร่วม นอกจากนั้น การบริหารความเสี่ยง ยังพบปัญหาทุจริตและการจัดการงบประมาณที่ไม่เหมาะสม วิอเคราะห์สภาพปัญหา ได้ดังนี้ ปัญหาด้านความต้องการของประชาชนที่แท้จริง ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน การขาดการบริหารความเสี่ยง และควรสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีและดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและเพื่อป้องกันการทุจริต โดยแนวทางแก้ไขปัญหาจะต้องมีเครื่องมือทางเทคโนโลยีในลักษณะของดิจิทัลแพลตฟอร์ม เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดให้ ดิจิทัลแพลตฟอร์ม มีบทบาทดังนี้ 1. การรับฟังความคิดเห็น แอปพลิเคชัน “มีส่วนร่วม” สามารถรวบรวมความคิดเห็นจากประชาชน เช่น ฟังก์ชันของแอปพลิเคชัน ที่สามารถเสนอแนะหรือรับความคิดเห็นในแผนพัฒนาท้องถิ่น ช่วยสะท้อนความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง 2.การตรวจสอบและติดตาม จะมีฟังก์ชันของแอปพลิเคชัน สามารถติดตามสถานะกระบวนการและขั้นตอนของการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและโครงการของการจัดซื้อจัดจ้างโครงการทางหลวงท้องถิ่น

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ข้อมูลการประเมินประสิทธิภาพของดิจิทัลแพลตฟอร์มด้านอุตสาหกรรมและโยธา ตามแผนพัฒนาท้องถิ่น พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย การใช้งานได้จริงของแอปพลิเคชันมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 การใช้งานที่ง่ายและสะดวก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 และประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้งาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 ตามลำดับ โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินเป็นรายด้าน พบว่า 1) ด้านการใช้งานได้จริงของแอปพลิเคชัน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 โดยผู้ประเมินเห็นว่าการใช้แอปพลิเคชัน “มีส่วนร่วม” จะช่วยในการพัฒนาท้องถิ่นได้ เป็นอันดับแรก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.50) 2) ด้านการใช้งานที่ง่ายและสะดวกของแอปพลิเคชัน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42

Citation : รุ่งภพ คงฤทธิ์ระจัน, และ มนตรี พานิชยานุวัฒน์. (2569). การพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มด้านอุตสาหกรรมและโยธาตามแผนพัฒนาท้องถิ่น. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296150.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296150

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การอภิปรายผลข้อมูล จะเป็นการนำเสนอการอภิปรายผลที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การยกระดับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมและป้องการทุจริต ควรพิจารณาการเปิดตำแหน่งให้หน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการป้องกันการทุจริตเข้าไปเป็นคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีบทบาทในการให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ ในการคัดกรองโครงการเพื่อบรรจุในแผนพัฒนาท้องถิ่น และสามารถให้คำปรึกษา การตั้งข้อสังเกตในการเฝ้าระวังการทุจริตในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งจะสามารถเพิ่มความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทิพย์ศริน ภัคธนกุล และทศพล เชี่ยวชาญประพันธ์, 2566 ที่อธิบายว่า แนวคิดการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐเพื่อสร้างรัฐบาลแบบเปิด การเปิดเผยข้อมูลภาครัฐเป็นกลไกที่สำคัญยิ่งในการสร้างรัฐบาลแบบเปิด เพื่อเสริมสร้างความโปร่งใสในการใช้อำนาจของรัฐบาลและส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทุกระดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการตรวจสอบ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ในการบริหารงานและการตรวจสอบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งช่วยให้กระบวนการตรวจสอบมีประสิทธิภาพและครอบคลุมมากขึ้น แอปพลิเคชัน “มีส่วนร่วม” มีบทบาทสำคัญในด้านนี้ โดยฟังก์ชันช่วยบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละขั้นตอนของโครงการ เช่น การประมูลและการใช้งบประมาณ เพื่อให้ประชาชนและเจ้าหน้าที่สามารถตรวจสอบข้อมูลได้ เช่น ความคืบหน้า การเบิกจ่ายงบประมาณ และกำหนดการเสร็จสิ้น สิ่งเหล่านี้ตอบสนองต่อแนวคิดการใช้เทคโนโลยีช่วยเพิ่มความแม่นยำและลดโอกาสเกิดการบิดเบือนข้อมูลหรือการทุจริต สอดคล้องกับ สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, 2563 ที่เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลช่วยให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการ ตัดสินใจของรัฐบาล แพลตฟอร์มการมีส่วนร่วมทางอิเล็กทรอนิกส์และช่องทางโซเชียลมีเดียกลายเป็นช่องทาง สำหรับประชาชนในการแสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ และมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือสาธารณะ การมีส่วนร่วมที่เพิ่มขึ้นนี้ช่วยให้รัฐบาลเข้าใจความต้องการและความพึงพอใจของประชาชน ได้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 ประสิทธิภาพของดิจิทัลแพลตฟอร์มด้านอุตสาหกรรมและโยธา ตามแผนพัฒนาท้องถิ่น ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งด้านการใช้งานได้จริงของแอปพลิเคชัน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินเป็นรายด้าน พบว่า 1) ด้านการใช้งานได้จริงของแอปพลิเคชัน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยผู้ประเมินเห็นว่าการใช้แอปพลิเคชัน “มีส่วนร่วม” จะช่วยในการพัฒนาท้องถิ่นได้ เป็นอันดับแรก 2) ด้านการใช้งานที่ง่ายและสะดวกของแอปพลิเคชัน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยผู้ประเมินเห็นว่าการติดตามสถานะของข้อมูลแผนการพัฒนาท้องถิ่นและกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างโครงการก่อสร้างทางหลวงท้องถิ่นสามารถทำได้สะดวกสอดคล้องกับ สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, 2563 ที่เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลช่วยให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการ ตัดสินใจของรัฐบาล

Citation : Kongritrajun, R., & Panichayanuwat, M. (2026). Development of Digital Platforms for industry and Public works According to the local Development plan. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296150. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296150

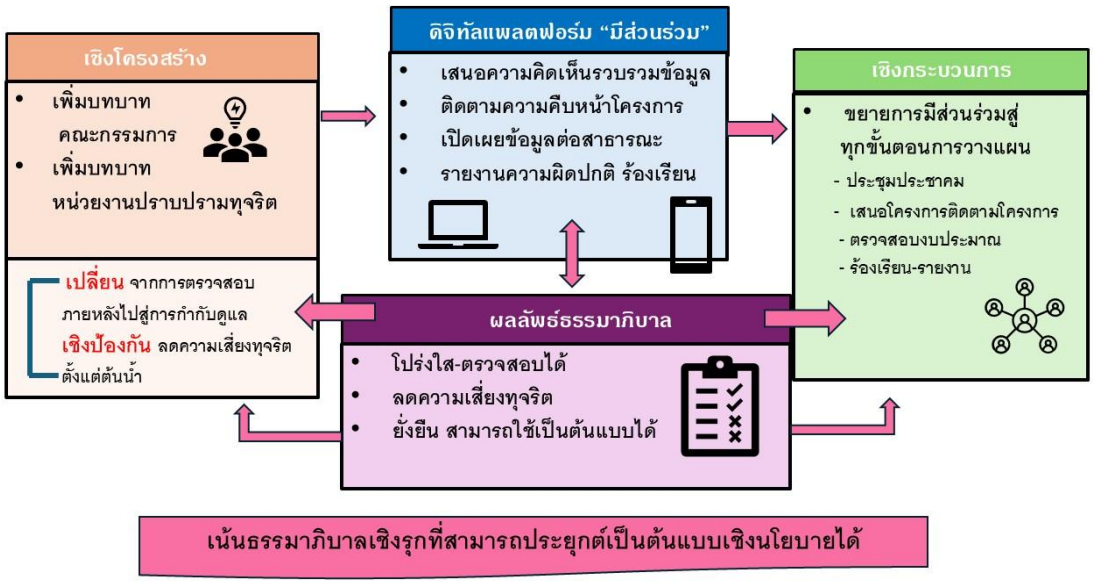
แพลตฟอร์มการมีส่วนร่วมทางอิเล็กทรอนิกส์และช่องทางโซเชียลมีเดียกลายเป็นช่องทาง สำหรับประชาชนในการแสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ และมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือสาธารณะ

ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

งานวิจัยนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในเชิงการบริหารงานภาครัฐและการพัฒนาท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับกลไกการกำกับดูแลและการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นระบบ ซึ่งสามารถสรุปเป็น “โมเดลการบริหารแผนพัฒนาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมด้วยดิจิทัลแพลตฟอร์มและกลไกคณะกรรมการร่วมตรวจสอบ”

ในเชิงโครงสร้าง งานวิจัยเสนอกรอบแนวคิดใหม่ที่ผสานกลไกเชิงสถาบัน โดยเพิ่มบทบาทของคณะกรรมการและหน่วยงานด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เข้ากับกลไกเชิงเทคโนโลยีผ่านดิจิทัลแพลตฟอร์มแบบมีส่วนร่วม ซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมข้อมูล การติดตามโครงการ และการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ การผสานกลไกดังกล่าวนำไปสู่รูปแบบการบริหารงานที่เปลี่ยนจากการตรวจสอบภายหลังไปสู่การกำกับดูแลเชิงป้องกัน ช่วยลดความเสี่ยงด้านการทุจริตตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนและการใช้งบประมาณ

ในเชิงกระบวนการ งานวิจัยแสดงให้เห็นว่าการใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์มช่วยขยายการมีส่วนร่วมของประชาชนจากการเข้าร่วมเวทีประชาคมแบบดั้งเดิมไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องในทุกขั้นตอนของการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ตั้งแต่การเสนอปัญหา การติดตามโครงการ ไปจนถึงการตรวจสอบและร้องเรียน ส่งผลให้การมีส่วนร่วมเปลี่ยนจากเชิงสัญลักษณ์ไปสู่การมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติการ และสะท้อนแนวทางธรรมาภิบาลเชิงรุกที่สามารถประยุกต์ใช้เป็นต้นแบบเชิงนโยบายได้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่ในเชิงการบริหารงานภาครัฐและการพัฒนาท้องถิ่น

Citation : รุ่งภพ คงฤทธิ์ระจัน, และ มนตรี พานิชยานุวัฒน์. (2569). การพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มด้านอุตสาหกรรมและโยธาตามแผนพัฒนาท้องถิ่น. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296150.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296150

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1) การติดตามและประเมินผลแอปพลิเคชัน การพัฒนาตัวชี้วัดความสำเร็จ (KPIs) ที่ชัดเจน เช่น จำนวนผู้ใช้งาน ความพึงพอใจของประชาชน และการลดข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการทุจริต และนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ รับฟังความคิดเห็นจากผู้ใช้งานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปปรับปรุงแอปพลิเคชันให้ตรงกับความต้องการและข้อจำกัดในพื้นที่

2) การวิจัยครั้งต่อไปมุ่งเน้นการศึกษาการเชื่อมโยงข้อมูลของกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและหน่วยงานป้องกันการทุจริตภายในประเทศ เพื่อให้สามารถติดตามความก้าวหน้าและตรวจสอบการดำเนินงานของผู้รับเหมา/ผู้รับจ้าง รวมถึงการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานที่ได้รับงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อการป้องกันทุจริตติดสินบน อย่างยั่งยืนในอนาคต

3) ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปเป็นฐานข้อมูลเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นนำไปวิเคราะห์ความต้องการการพัฒนาท้องถิ่นภาคประชาชนในอนาคต และเป็นข้อมูลให้กับหน่วยงานที่มีบทบาทการป้องกันการทุจริต เพื่อการติดตามและป้องกันการทุจริตใน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง (References)

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2552). *แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น.* กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.

กตัญญู แก้วหานาม, & พิมพ์ลิขิต แก้วหานาม. (2558). รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 4*(2), 82–98.

โชคสุข กรกิตติชัย. (2560). *ทิศทางการปกครองส่วนท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

ทิพย์ศริน ภัคธนกุล, & ทศพล เชี่ยวชาญประพันธ์. (2566). *การเปิดเผยข้อมูลภาครัฐสู่การเป็นรัฐบาลแบบเปิด: นวัตกรรมการบริหารราชการแผ่นดินยุคดิจิทัลของประเทศไทย.* https://www.dga.or.th/wp-content/uploads/2016/11/file_8fa586cf682605b8cbaf62cefcf901c0.pdf

ลั่นทม จอนจวบทรง, & ณธภร ธรรมบุญวริศ. (2562). การแปลงรูปสู่ธุรกิจดิจิทัลก่อนถูกยุบสลาย. *วารสารธุรกิจปริทัศน์, 11*(2), 216–231.

วรธา มงคลสืบสกุล. (2566). บทบาทของพลเมืองกับการสร้างการมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน. *วารสารวิชาการ ป.ป.ช., 16*(1), 20–35.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2565). สถิติการเปิดเผยข้อมูลการร้องเรียนการทุจริตของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565.https://www.nacc.go.th/category/2020011009304731/list

Citation : Kongritrajun, R., & Panichayanuwat, M. (2026). Development of Digital Platforms for industry and Public works According to the local Development plan. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296150. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296150

สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการจังหวัด สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2562). *คู่มือการจัดทำและประสานแผนพัฒนาในระดับพื้นที่.* สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.

สมยศ ศรีเกต. (2564). การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญของประชาชน https://www.parliament.go.th

อรทัย ก๊กผล. (2552). คู่คิด *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับนักบริหารท้องถิ่น.* จรัญสนิทวงศ์การพิมพ์.

World Health Organization, & United Nations Children's Fund. (1978). Primary health care: Report of the International Conference on Primary Health Care, Alma-Ata, USSR, 6–12 September 1978. World Health Organization.

Citation : รุ่งภพ คงฤทธิ์ระจัน, และ มนตรี พานิชยานุวัฒน์. (2569). การพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มด้านอุตสาหกรรมและโยธาตามแผนพัฒนาท้องถิ่น. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296150.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296150

Journal of Local Governance and Innovation : Vol. 10 No. 1 (2026) : January-April : Article ID: e296156
วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น : ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (2569) : มกราคม-เมษายน ISSN 3027-8120 (Print) ISSN 2673-0405 (Online)

แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสัสดีในจังหวัดตรัง : การวิเคราะห์ตามทฤษฎีแรงจูงใจสองปัจจัยของ Herzberg

Work Motivation of Military Conscription Officers in Trang Province: A Qualitative Study Based on Herzberg's Two-Factor Theory

วิสุทธิณี ธานีรัตน์[1*]

Wisuttinee Taneerat[1*]

[1]คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง; Faculty of Commerce and Management, Prince of Songkla University, Trang Campus, Thailand.

*Corresponding Author; e-mail : wisuttinee@psu.ac.th

DOI : 10.65205/jlgisrru.2026.e296156

Received : December 4, 2025; **Revised :** January 14, 2026; **Accepted :** February 7, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสัสดีในเขตพื้นที่จังหวัดตรัง (2) เพื่อเสนอแนวทางการเพิ่มแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสัสดีในเขตพื้นที่จังหวัดตรัง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มย่อยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นข้าราชการสัสดีในจังหวัดตรัง จำนวน 30 คน เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสัสดีได้รับอิทธิพลจากทั้งปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัย โดยปัจจัยจูงใจที่มีผลสูง ได้แก่ ความสำเร็จของงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ความก้าวหน้าในงาน ความรับผิดชอบ และลักษณะของงาน ขณะที่ปัจจัยอนามัยที่สำคัญ ได้แก่ นโยบายการบริหาร การควบคุมบังคับบัญชา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และผลตอบแทน ส่วนสภาพแวดล้อมทางกายภาพมีผลค่อนข้างน้อย งานวิจัยเสนอแนวทางการเพิ่มแรงจูงใจเชิงบูรณาการ 3 มิติ ซึ่งสามารถใช้เป็นกรอบในการพัฒนานโยบายและการบริหารทรัพยากรมนุษย์ภาครัฐในระดับพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ (Keywords) : แรงจูงใจ, การปฏิบัติงาน, สัสดี, ทฤษฎีแรงจูงใจสองปัจจัยของ Herzberg, การบริหารทรัพยากรมนุษย์ภาครัฐ

Abstract

This study aimed to (1) examine the work motivation of military conscription officers in Trang Province, and (2) propose guidelines to enhance their motivation in performing official duties. This research employed a qualitative approach. Data were collected through in-depth interviews and focus group discussions with 30 key informants. The primary research instrument was a semi-structured interview guide. The data were analyzed using content analysis.

The findings reveal that the work motivation of military conscription officers is influenced by both motivator and hygiene factors. Key motivators include job achievement,

Citation : Taneerat, W. (2026). Work Motivation of Military Conscription Officers in Trang Province: A Qualitative Study Based on Herzberg's Two-Factor Theory. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296156. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296156

recognition, career advancement, responsibility, and job characteristics. Significant hygiene factors consist of administrative policies, supervisory practices, interpersonal relationships, and compensation, while the physical work environment has a comparatively limited impact. The study further proposes an integrated three-dimensional approach to enhancing work motivation, encompassing psychological motivation, organizational structure and management systems, and interpersonal relationships and work environment. These findings provide a practical framework for human resource management and policy development in local public sector organizations.

Keywords : Motivation, Work, Military Conscription Officers, Herzberg's Two-Factor Theory, Public Sector Human Resource Management

บทนำ (Introduction)

สำหรับการดำเนินงานขององค์การต่างๆ สิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหารงาน ประกอบด้วย คน (Man) เงิน (Money) วัสดุหรืออุปกรณ์ (Material) และการบริหารจัดการ (Management) หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า 4M's ซึ่งถือเป็นแนวคิดพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์และบริหารทรัพยากรในการดำเนินงานขององค์การ โดยเฉพาะคน หรือทรัพยากรมนุษย์ เนื่องจากเป็นกุญแจหลักที่จะส่งผลต่อการดำเนินงานเพื่อให้สามารถบรรลุประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์การได้นั่นเอง (Robbins, & Judge, 2018) ดังนั้น เมื่อทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นทรัพยากรทางการบริหารที่มีความสำคัญมากที่สุด ผู้บริหารขององค์การจึงต้องทำหน้าที่ในการดึงศักยภาพของแต่ละบุคคลออกมาเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์กับการดำเนินงานและการบรรลุเป้าหมายขององค์การ นอกจากนี้ กระบวนการเสริมสร้างแรงจูงใจเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้แก่บุคลากรมักเป็นแนวทางหนึ่งที่มีการนำมาปรับใช้เพื่อจูงใจบุคลากรให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน เนื่องจากการมีแรงจูงใจที่เหมาะสมและเพียงพอจะช่วยกระตุ้นให้บุคลากรเกิดความมุ่งมั่น ตั้งใจ และพร้อมที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อบรรลุเป้าหมายองค์การอย่างมีประสิทธิผล ซึ่งถือเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพและคุณภาพของการทำงานขององค์การ (Heckhausen, & Heckhausen, 2018)

ในส่วนของการจัดการกำลังพลหรือทรัพยากรมนุษย์ทางการทหารนั้น ตำแหน่งสัสดีถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นกลไกหลักในการบริหารจัดการกำลังพลของกองทัพ โดยทำหน้าที่เป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างประชาชนระดับพื้นที่กับหน่วยทหารต้นสังกัด ช่วยให้การจัดหากำลังพลในยามปกติและภาวะฉุกเฉินดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังทำหน้าที่ช่วยส่งเสริมให้เยาวชนมีวินัยและจิตสำนึกในการป้องกันประเทศผ่านระบบการฝึกนักศึกษาวิชาทหาร ซึ่งมีส่วนช่วยเสริมสร้างความมั่นคงในระยะยาว ตลอดจนสัสดียังทำหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ ชัดเจนและครบถ้วนเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์และสวัสดิการสามารถเพิ่มแรงจูงใจให้กับบุคคลในการสมัครเข้ารับราชการทหาร ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญที่สัสดีต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องอีกด้วย (สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม, 2557; กองทัพบก, 2562) อย่างไรก็ดี จากการศึกษา พบว่า การสร้างแรงจูงใจของประชาชนในการตัดสินใจสมัครเข้ารับราชการเป็นทหารกองประจำการนั้น มีปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ความมีเกียรติและศักดิ์ศรี ความก้าวหน้าในอาชีพ การได้รับการยอมรับนับถือ ความมั่นคง และเงินเดือนและสวัสดิการ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ ผู้ที่ทำหน้าที่

Citation : วิสุทธิณี ธานีรัตน์. (2569). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสัสดีในจังหวัดตรัง : การวิเคราะห์ตามทฤษฎีแรงจูงใจสองปัจจัยของ Herzberg. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296156.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296156

สัสดีจึงมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารและสร้างภาพลักษณ์ให้เกิดการรับรู้จากกลุ่มประชาชนทั่วไปได้เป็นอย่างดี (เกียรติขจร บุญคำภา, สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล, & วรรณวิภา ไตลังคะ, 2566)

ดังนั้น ข้าราชการสัสดีในฐานะบุคคลสำคัญที่ต้องปฏิบัติภารกิจด้านงานกำลังพลของกองทัพในมิติต่างๆ ซึ่งด้วยลักษณะงานมักเกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรง และจำต้องใช้องค์ความรู้ทั้งด้านการบริหาร งานกำลังพล และการสื่อสาร ดังนั้น แรงจูงใจในการทำงานจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งผลต่อประสิทธิภาพและความรับผิดชอบต่อภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของสัสดี โดยในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยนำทฤษฎีแรงจูงใจสองปัจจัยของ Herzberg มาเป็นขอบเขตในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย รวมทั้งนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำข้อเสนอแนวทางการเพิ่มแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของสัสดีอย่างเป็นระบบและยั่งยืน เพื่อจะได้สามารถพัฒนานโยบายและกลยุทธ์การบริหารกำลังพลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตลอดจนส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของกองทัพในสายตาประชาชน สังคมโดยรวม ทั้งในระดับพื้นที่และระดับประเทศได้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่างานวิจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการภาครัฐจะมีการศึกษาอย่างต่อเนื่อง แต่การศึกษาที่มุ่งเน้นแรงจูงใจของข้าราชการสัสดีในระดับพื้นที่ยังมีจำนวนจำกัด โดยเฉพาะงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งอธิบายประสบการณ์ มุมมอง และความหมายของแรงจูงใจจากผู้ปฏิบัติงานโดยตรง นอกจากนี้ งานศึกษาส่วนใหญ่ยังคงเน้นการวิเคราะห์ในภาพรวมระดับประเทศหรือใช้ข้อมูลเชิงปริมาณเป็นหลัก ส่งผลให้ยังขาดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับบริบทเฉพาะของพื้นที่ ซึ่งมีความแตกต่างทั้งด้านโครงสร้างการบริหาร วัฒนธรรมองค์การ และความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระดับท้องถิ่น ช่องว่างดังกล่าวสะท้อนความจำเป็นของการวิจัยเชิงคุณภาพระดับพื้นที่ เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่สามารถอธิบายแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสัสดีได้อย่างรอบด้านและสอดคล้องกับบริบทจริง

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสัสดีในเขตพื้นที่จังหวัดตรัง
2. เพื่อเสนอแนวทางการเพิ่มแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสัสดีในเขตพื้นที่จังหวัดตรัง

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ (Motivation)

แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ คือ การอธิบายถึงแรงผลักดันหรือพลังภายในที่กระตุ้นให้บุคคลกระทำพฤติกรรมบางอย่างเพื่อตอบสนองความต้องการหรือบรรลุเป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่ง แรงจูงใจเป็นสิ่งที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทาง ความเข้มข้น และความต่อเนื่องของพฤติกรรม ในส่วนองค์ประกอบหลักของแรงจูงใจ ประกอบด้วย

1) ความต้องการ (Needs) เป็นความรู้สึกขาดหรือความปรารถนาที่บุคคลต้องการเติมเต็ม เช่น ความหิว ความมั่นคง การยอมรับ

2) แรงขับ (Drives) เป็นสภาวะตึงเครียดภายในที่เกิดจากความต้องการ ทำให้บุคคลต้องหาวิธีลดความตึงเครียดนั้น

3) เป้าหมาย (Goals) เป็นสิ่งที่บุคคลมุ่งหวังจะบรรลุเพื่อระงับแรงขับหรือตอบสนองความต้องการ (Heckhausen, & Heckhausen, 2018)

Citation : Taneerat, W. (2026). Work Motivation of Military Conscription Officers in Trang Province: A Qualitative Study Based on Herzberg's Two-Factor Theory. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296156. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296156

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงาน สามารถแบ่งออกได้ 2 ลักษณะ คือ

1) แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) โดยเป็นแรงผลักดันจากภายในตนเองที่ทำให้บุคคลอยากทำงานหรือปฏิบัติภารกิจอย่างเต็มใจ ไม่ขึ้นกับสิ่งตอบแทนภายนอก เช่น ความภาคภูมิใจ ความรู้สึกผูกพันต่อภารกิจและองค์การ ความต้องการประสบความสำเร็จ ความพึงพอใจจากการได้พัฒนาตนเอง เป็นต้น

2) แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) เป็นแรงผลักดันที่เกิดจากสิ่งกระตุ้นภายนอก เช่น เงินเดือน สวัสดิการและสิทธิพิเศษ รางวัล คำชม การเลื่อนตำแหน่ง ระเบียบวินัย เป็นต้น (Ryan & Deci, 2000; พัฒน์ภูมิ ภู่วัฒนวนิชย์, วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง, & มยุรี รัตนเสริมพงศ์, 2565)

ความสำคัญของการสร้างแรงจูงใจ

การที่องค์การหรือผู้บริหารจะให้บุคคลทำงานอย่างเต็มที่ องค์การหรือผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญของการจูงใจต่อบุคลากรในองค์การดังต่อไปนี้

1) ต่อองค์การ คือ ช่วยทำให้องค์การได้คนดีทำให้บุคลากรที่ดีขององค์การอยู่กับองค์การตลอดไป

2) ต่อผู้บริหาร คือ ช่วยให้การมอบอำนาจหน้าที่ของผู้บริหารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลช่วยขจัดปัญหาข้อขัดแย้งในการบริหารงานและเอื้ออำนวยต่อการสั่งการ

3) ต่อบุคลากร คือ การที่บุคคลสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ขององค์การและในขณะเดียวกันก็ตอบสนองความต้องการของตนไปพร้อม ๆ กัน (กชชยา รัตนวรชาติ, 2563)

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนแนวคิดและงานวิจัยด้านแรงจูงใจในการทำงาน ทั้งในและต่างประเทศ พบว่าแม้นักวิชาการจะนิยามแรงจูงใจแตกต่างกันตามกรอบทฤษฎีที่ใช้ แต่มี ฉันทามติร่วมกันว่าแรงจูงใจเป็นพลังภายในที่กำหนดทิศทาง ความเข้มข้น และความต่อเนื่องของพฤติกรรมการทำงาน (Heckhausen & Heckhausen, 2018; Ryan & Deci, 2000) โดยงานคลาสสิกและงานร่วมสมัยส่วนใหญ่เห็นพ้องว่าแรงจูงใจประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความต้องการ แรงขับ และเป้าหมาย ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างสภาพภายในบุคคลกับพฤติกรรมที่แสดงออกในบริบทการทำงาน งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศมีจุดร่วมที่สำคัญคือ การจำแนกแรงจูงใจในการทำงานออกเป็น แรงจูงใจภายใน และ แรงจูงใจภายนอก โดยแรงจูงใจภายในเกี่ยวข้องกับความหมายของงาน ความภาคภูมิใจ ความรู้สึกเป็นเจ้าของภารกิจและการพัฒนาตนเอง ขณะที่แรงจูงใจภายนอกเกี่ยวข้องกับผลตอบแทน ระบบการบริหาร และสิ่งจูงใจจากองค์การ (Ryan & Deci, 2000; Herzberg et al., 1959) งานวิจัยไทยจำนวนมากก็ให้ข้อค้นพบในทิศทางเดียวกัน โดยชี้ว่าแรงจูงใจทั้งสองลักษณะมีบทบาทร่วมกันต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรภาครัฐ (กชชยา รัตนวรชาติ, 2563; พัฒน์ภูมิ ภู่วัฒนวนิชย์ และคณะ, 2565)

แม้จะมีกรอบแนวคิดร่วมกัน แต่งานวิจัยมีความแตกต่างในด้าน น้ำหนักความสำคัญของแต่ละปัจจัย โดยงานต่างประเทศ โดยเฉพาะในบริบทภาครัฐ มักให้ความสำคัญกับแรงจูงใจภายในและคุณค่าเชิงจริยธรรมของการบริการสาธารณะ เช่น แนวคิด Public Service Motivation (Perry & Wise, 1990; Rainey, 2009) ขณะที่งานวิจัยไทยจำนวนไม่น้อยยังคงเน้นแรงจูงใจภายนอก เช่น เงินเดือน สวัสดิการ และโครงสร้างการบังคับบัญชา อันสะท้อนบริบทระบบราชการและวัฒนธรรมองค์การที่แตกต่างกัน นอกจากนี้งานส่วนใหญ่ยังเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ทำให้ยังขาดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับความหมายของแรงจูงใจจากมุมมองของผู้ปฏิบัติงานจริงในแต่ละพื้นที่ ดังนั้น จากช่องว่างดังกล่าว งานวิจัยปัจจุบันจึงต่อยอดองค์ความรู้เดิมโดยนำแนวคิดแรงจูงใจทั้งภายในและภายนอกมาศึกษาในลักษณะเชิงคุณภาพระดับพื้นที่ เพื่ออธิบายแรงจูงใจในมิติที่เชื่อมโยงกับบริบทการทำงาน โครงสร้างการบริหาร และความสัมพันธ์ในองค์การอย่างรอบ

Citation : วิสุทธิณี ธานีรัตน์. (2569). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสัสดีในจังหวัดตรัง : การวิเคราะห์ตามทฤษฎีแรงจูงใจสองปัจจัยของ Herzberg. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296156.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296156

ด้าน การต่อยอดเช่นนี้ช่วยขยายการประยุกต์ใช้ทฤษฎีแรงจูงใจจากระดับนามธรรมสู่การอธิบายเชิงประจักษ์ในบริบทเฉพาะของข้าราชการระดับพื้นที่ ซึ่งยังเป็นกลุ่มที่มีงานศึกษาค่อนข้างจำกัดในวรรณกรรมเดิม

1. ทฤษฎีแรงจูงใจสองปัจจัยของ Herzberg (Two-Factor Theory)

ทฤษฎีแรงจูงใจสองปัจจัยของ Frederick Herzberg (1959) เป็นทฤษฎีแรงจูงใจที่ได้รับความนิยมและมีอิทธิพลในวงการบริหารจัดการและจิตวิทยาองค์การ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่ออธิบายปัจจัยที่มีอิทธิพลและกระตุ้นให้บุคคลเกิดแรงจูงใจในการทำงาน รวมทั้งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นสาเหตุของความไม่พึงพอใจ โดยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) ปัจจัยจูงใจ (Motivator Factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของงานและการเติมเต็มทางจิตใจ ซึ่งมีผลในการกระตุ้นให้บุคคลพัฒนาตนเองและมีแรงจูงใจในการทำงาน ตัวอย่างของปัจจัยนี้ ได้แก่ ความสำเร็จ การยอมรับจากผู้อื่น ลักษณะของงานที่ท้าทายและมีความหมาย ความรับผิดชอบ โอกาสในการเติบโตและความก้าวหน้าในงาน

2) ปัจจัยสุขอนามัย (Hygiene Factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งไม่ได้ทำให้เกิดแรงจูงใจโดยตรง แต่หากขาดไปจะทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ ตัวอย่างเช่น เงินเดือน ความมั่นคงในงาน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล นโยบายขององค์การและการบริหาร สภาพแวดล้อมทางกายภาพของการทำงาน

สำหรับประเด็นสำคัญของทฤษฎีนี้คือ การลดปัจจัยสุขอนามัยจะช่วยลดความไม่พอใจ แต่ไม่ได้แปลว่าจะเพิ่มแรงจูงใจ ในทางกลับกัน การส่งเสริมปัจจัยจูงใจจะช่วยเพิ่มความพึงพอใจและแรงขับในการทำงานของบุคคล อย่างไรก็ตาม ในเชิงประยุกต์ ทฤษฎีแรงจูงใจสองปัจจัยของ Herzberg มีอิทธิพลต่อการออกแบบงาน และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะแนวคิดเรื่อง การเพิ่มคุณค่าของงาน ซึ่งเสนอว่าการปรับเปลี่ยนงานให้มีความหลากหลาย มีความรับผิดชอบ และมีความหมายมากขึ้น จะช่วยสร้างแรงจูงใจจากภายในให้แก่พนักงานได้ (Hackman & Oldham, 1976) นอกจากนี้ ทฤษฎีแรงจูงใจสองปัจจัยของ Herzberg ดังกล่าว ยังคงเป็นพื้นฐานสำคัญในการออกแบบกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพและความพึงพอใจของบุคลากรในองค์การ โดยเฉพาะในบริบทที่ต้องอาศัยการบริหารทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น องค์การภาครัฐ โรงเรียน หรือภาคธุรกิจบริการ

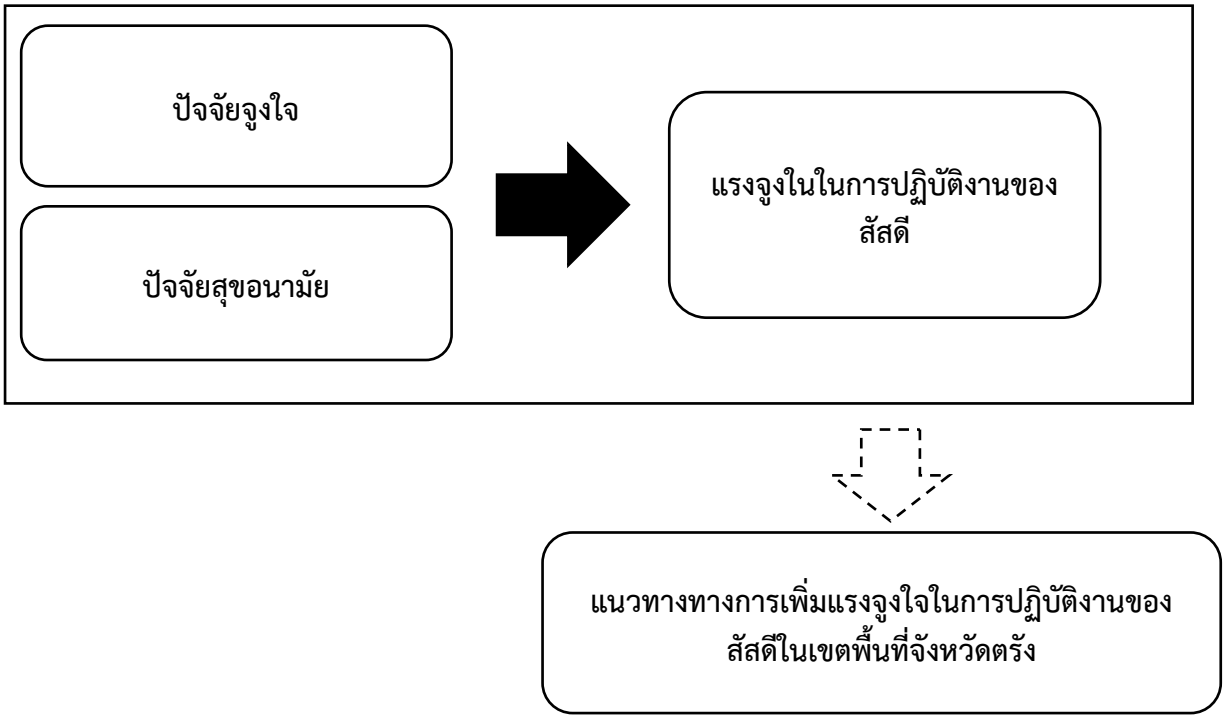
งานวิจัยในช่วงที่ผ่านมา ทั้งในและต่างประเทศมีฉันทามติสอดคล้องกับแนวคิดของ Herzberg โดยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรภาครัฐได้รับอิทธิพลจากทั้งปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัย งานศึกษาหลายฉบับชี้ว่า ปัจจัยจูงใจ เช่น ความหมายของงาน ความสำเร็จจากการปฏิบัติภารกิจ และการได้รับการยอมรับ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการทำงาน ความผูกพันต่อองค์การ และความตั้งใจคงอยู่ในงาน (Alshmemri, Shahwan-Akl, & Maude, 2017; Cerasoli, Nicklin, & Ford, 2014) ขณะเดียวกัน ปัจจัยอนามัย เช่น นโยบายการบริหาร ความเป็นธรรมในการบังคับบัญชา และระบบค่าตอบแทน ก็ยังคงมีบทบาทสำคัญต่อทัศนคติและพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรภาครัฐ นอกจากนี้ งานวิจัยร่วมสมัยบางส่วนได้ต่อยอดแนวคิดของ Herzberg โดยเสนอว่าในบริบทของภาครัฐ ซึ่งมีลักษณะโครงสร้างองค์การแบบลำดับชั้นและอยู่ภายใต้กฎระเบียบอย่างเข้มงวด ปัจจัยอนามัยอาจมิได้มีบทบาทเพียงการป้องกันความไม่พึงพอใจเท่านั้น แต่สามารถส่งผลต่อแรงจูงใจโดยรวมได้โดยตรง หากปัจจัยดังกล่าวอยู่ในระดับที่ไม่เหมาะสม (Perry & Wise, 1990; Ritz, Brewer, & Neumann, 2016) ข้อค้นพบนี้สะท้อนความแตกต่างจากข้อเสนอเดิมของ Herzberg และชี้ให้เห็นความจำเป็นในการพิจารณาบริบทเฉพาะขององค์การภาครัฐควบคู่กับกรอบทฤษฎี

Citation : Taneerat, W. (2026). Work Motivation of Military Conscription Officers in Trang Province: A Qualitative Study Based on Herzberg's Two-Factor Theory. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296156. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296156

สำหรับบริบทประเทศไทย งานวิจัยด้านแรงจูงใจของข้าราชการส่วนใหญ่ยังคงใช้กรอบทฤษฎีของ Herzberg เป็นฐานในการวิเคราะห์ และพบผลลัพธ์ที่สอดคล้องกันว่า ปัจจัยจูงใจด้านความสำเร็จ ความก้าวหน้า และความรับผิดชอบ มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการทำงานมากกว่าปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (กชชยา รัตนวรชาติ, 2563; พัฒน์ภูมิ ภู่วัฒนวนิชย์ และคณะ, 2565) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเชิงปริมาณในภาพรวมระดับองค์การ ทำให้ยังขาดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับการรับรู้ ความหมาย และเงื่อนไขเชิงบริบทของแรงจูงใจในระดับพื้นที่ จากการสังเคราะห์วรรณกรรมดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า แม้ทฤษฎีสองปัจจัยของ Herzberg จะยังคงมีพลังในการอธิบายแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรภาครัฐ แต่ยังมีช่องว่างขององค์ความรู้ที่สำคัญ ได้แก่ การขาดงานวิจัยเชิงคุณภาพที่นำกรอบทฤษฎีดังกล่าวมาปรับใช้เพื่ออธิบายแรงจูงใจของข้าราชการเฉพาะสายงานในระดับพื้นที่ งานวิจัยนี้จึงมีบทบาทในการต่อยอดทฤษฎีของ Herzberg ผ่านการวิเคราะห์เชิงลึกจากประสบการณ์ของข้าราชการสัสดี เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับบริบทการบริหารการปกครองในระดับท้องถิ่นอย่างแท้จริง

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ในการวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสัสดีในจังหวัดตรังในครั้งนี้ จากการทบทวนวรรณกรรม เอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัยไว้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากภาพที่ 1 กรอบแนวคิดนี้แสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างปัจจัยจูงใจและปัจจัยสุขอนามัยตามทฤษฎีของ Herzberg กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสัสดี โดยผลการวิเคราะห์

Citation : วิสุทธิณี ธานีรัตน์. (2569). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสัสดีในจังหวัดตรัง : การวิเคราะห์ตามทฤษฎีแรงจูงใจสองปัจจัยของ Herzberg. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296156.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296156

นำไปสู่การสังเคราะห์แนวทางเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ภาครัฐในระดับพื้นที่อย่างเหมาะสมกับบริบท

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยใช้กระบวนวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ลักษณะเป็นการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามเหมือนกันทุกคน และใช้การสนทนากลุ่มย่อย ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิดที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้าง (Creswell & Poth, 2020)

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเจาะจงเลือกข้าราชการสัสดีซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดตรัง ได้แก่ สัสดีจังหวัด ผู้ช่วยสัสดีจังหวัด สัสดีอำเภอ ผู้ช่วยสัสดีอำเภอ เสมียนหน่วยสัสดีอำเภอ และเสมียนหน่วยสำนักงาน จำนวน 30 คน ครอบคลุมทั้ง 10 อำเภอในจังหวัดตรัง

ตารางที่ 2 จำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำแนกตามรายอำเภอ

อำเภอ	จำนวนผู้ให้ข้อมูล (คน)
-เมืองตรัง	3
-กันตัง	3
-ย่านตาขาว	3
-ปะเหลียน	3
-สิเกา	3
-ห้วยยอด	3
-วังวิเศษ	3
-นาโยง	3
-รัษฎา	3
-หาดสำราญ	3
รวม	**30**

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญก่อนการนำไปใช้เก็บข้อมูล ซึ่งมีส่วนประกอบทั้งหมด 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา และอายุงาน

ส่วนที่ 2 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของสัสดีในเขตพื้นที่จังหวัดตรัง ครอบคลุมในส่วนของปัจจัยต่างๆ แบ่งออกเป็น 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยจูงใจ และปัจจัยสุขอนามัย

ส่วนที่ 3 แนวทางการเพิ่มแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของสัสดีในเขตพื้นที่จังหวัดตรัง

สำหรับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการยกระดับความน่าเชื่อถือของข้อมูลตามหลักความเข้มแข็งทางระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบคุณภาพข้อมูล ได้แก่ 1) ในด้านความ

น่าเชื่อถือ ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง (triangulation) ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มย่อย รวมทั้งใช้การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูล (member checking) เพื่อยืนยันความสอดคล้องระหว่างการตีความของผู้วิจัยกับประสบการณ์จริงของผู้ให้ข้อมูล 2) ในด้านความสามารถในการถ่ายโอนผลการวิจัย ผู้วิจัยให้คำอธิบายบริบทของพื้นที่ ลักษณะงาน และบทบาทของข้าราชการสัสดีอย่างละเอียด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้อ่านพิจารณาความเหมาะสมในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในบริบทอื่น 3) สำหรับความคงเส้นคงวา ผู้วิจัยจัดทำบันทึกกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบ (audit trail) ตั้งแต่การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จนถึงการสังเคราะห์ข้อค้นพบ เพื่อให้สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ และ 4) ในด้านความเป็นกลางของข้อมูล ผู้วิจัยใช้การสะท้อนตนเองของผู้วิจัย (reflexivity) และแยกบทบาทระหว่างข้อมูลเชิงประจักษ์กับการตีความเชิงทฤษฎีอย่างชัดเจน เพื่อลดอคติและเพิ่มความโปร่งใสของกระบวนการวิจัย

4. การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยโดยกำหนดแนวคำถามเพื่อมุ่งหวังให้รับทราบข้อมูลรายละเอียด และนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เพื่ออธิบายตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาอย่างเป็นขั้นตอน สำหรับในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยไม่ได้เสนอผ่านคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ แต่ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการพิทักษ์สิทธิ์ให้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลทุกคนก่อนเริ่มกระบวนการศึกษา ทั้งนี้ ในการบันทึกเสียงและภาพถ่ายของผู้เข้าร่วมวิจัย ผู้วิจัยขออนุญาตผู้เข้าร่วมการวิจัยก่อนทุกครั้งและรอจนกว่าผู้เข้าร่วมวิจัยอนุญาต หลังจากนั้น ผู้วิจัยจึงจะดำเนินการบันทึก แต่หากผู้เข้าร่วมวิจัยไม่ประสงค์ให้มีการบันทึกเสียงและภาพถ่ายใด ๆ ก็เป็นสิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัยในการปฏิเสธ ผู้วิจัยจะไม่คะยั้นคะยอหรือเชิญชวนให้บันทึกต่อไป โดยผู้เข้าร่วมสามารถตัดสินใจเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมการศึกษาครั้งนี้ รวมถึงการถอนตัวจากโครงการได้ โดยก่อนเริ่มกระบวนการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้มีการชี้แจงพร้อมอธิบายวิธีการตอบอย่างถูกต้องให้ผู้เข้าร่วมการวิจัยได้ทราบ รวมถึงชี้แจงให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ และผู้วิจัยใช้รหัสแทนการเรียกชื่อในระหว่างการสัมภาษณ์ เพื่อไม่ให้มีการระบุถึงตัวตนของผู้ให้ข้อมูลในการบันทึกคำสัมภาษณ์ นอกจากนี้ จะไม่มีการเผยแพร่ผลการวิจัยที่มีข้อมูลที่ระบุถึงตัวตนของผู้เข้าร่วมการวิจัย แต่จะนำเสนอเป็นข้อมูลวิชาการในภาพรวมเท่านั้น และจะไม่มีการส่งต่อข้อมูลของผู้เข้าร่วมการวิจัยไปให้กับบุคคลอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ จึงใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และสรุปประเด็นโดยการวิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของแต่ละบุคคลตามวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิดการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างเป็นระบบและนำไปสู่การเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน แสดงความสำคัญของข้อมูลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

Citation : วิสุทธิณี ธานีรัตน์. (2569). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสัสดีในจังหวัดตรัง : การวิเคราะห์ตามทฤษฎีแรงจูงใจสองปัจจัยของ Herzberg. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296156.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296156

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดเป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 25-56 ปี ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 73.3 รองลงมา คือ ศาสนาอิสลาม จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 26.7 เกินกว่าครึ่งมีวุฒิการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรี จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 66.7 รองลงมา คือ กำลังศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 20 และระดับปริญญาโท จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 13 มีอายุงานตั้งแต่ 5 ปี จนถึง 35 ปี

2. แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของสัสดีในเขตพื้นที่จังหวัดตรัง

สำหรับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของสัสดีในเขตพื้นที่จังหวัดตรัง ครอบคลุมในส่วนของปัจจัยต่างๆ แบ่งออกเป็น 2 ปัจจัย ได้แก่

2.1 ปัจจัยจูงใจ เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของงานและการเติมเต็มทางจิตใจ ซึ่งมีผลในการกระตุ้นให้บุคคลพัฒนาตนเองและมีแรงจูงใจในการทำงาน โดยผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่าองค์ประกอบของปัจจัยจูงใจส่งผลผลต่อแรงจูงใจในการทำงานค่อนข้างมาก ซึ่งสามารถอธิบายองค์ประกอบแต่ละด้าน ได้ดังนี้

1) ด้านความสำเร็จของงาน จากการศึกษา พบว่า การที่ผู้ปฏิบัติงานสามารถดำเนินงานจนบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย รวมทั้งสามารถแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับงานได้ จะส่งผลต่อความภาคภูมิใจในการทำงานและทำให้ผลการปฏิบัติงานมีคุณภาพมากขึ้น

2) ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ในประเด็นนี้ พบว่า การที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับการยกย่องชมเชย ให้กำลังใจ แสดงความยินดี ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและรูปแบบไม่เป็นทางการจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานเมื่อสามารถปฏิบัติงานได้จนบรรลุผลสำเร็จ ตลอดจนการได้รับการยกย่องว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญ เป็นบุคคลดีเด่น เป็นต้นแบบในการทำงาน จะยิ่งส่งผลต่อการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้น

3) ด้านความก้าวหน้าในงาน สำหรับในส่วนของปัจจัยด้านนี้ ถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเป็นอย่างมาก โดยหากผู้บังคับบัญชามีการมอบหมายงานที่มีโอกาสในการเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งในหน้าที่การงานที่สูงขึ้นอย่างเป็นธรรมจะส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ การที่ผู้ปฏิบัติงานได้มีโอกาสในการได้รับการฝึกอบรม ศึกษาต่อ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของตน และได้รับคุณวุฒิที่สูงขึ้น ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการส่งเสริมแรงจูงใจ

4) ด้านความรับผิดชอบ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่า การที่ได้ปฏิบัติหน้าที่หรืองานที่มีอิสระและโอกาสในการตัดสินใจในการทำงาน โดยปราศจากการควบคุมที่เข้มงวดอย่างใกล้ชิดจนเกินไป ทั้งนี้ หากไม่ขัดต่อกฎระเบียบที่กำหนด ผู้ปฏิบัติยิ่งจะมีแรงจูงใจในการปฏิบัติเพิ่มมากขึ้น

5) ด้านลักษณะของงาน จากการสัมภาษณ์ พบว่า หากลักษณะงานที่ปฏิบัติตรงกับความรู้ความสามารถและเป็นงานที่น่าสนใจและท้าทายความสามารถให้อยากทำงานตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการสามารถส่งผลให้เกิด แรงจูงใจในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการมีเป้าหมายที่ชัดเจน ผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจในบทบาทและความรับผิดชอบ มีการสนับสนุนและทราบความเห็น สามารถใช้สมรรถนะและทักษะที่เหมาะสม โดยการมีลักษณะเหล่านี้ในงานมักจะช่วยเพิ่มโอกาส ในการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายเนื่องจากผู้ปฏิบัติงานมีความพร้อมและสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มที่ในการปฏิบัติงานได้

Citation : Taneerat, W. (2026). Work Motivation of Military Conscription Officers in Trang Province: A Qualitative Study Based on Herzberg's Two-Factor Theory. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296156. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296156

2.2 ปัจจัยสุขอนามัย เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งไม่ได้ทำให้เกิดแรงจูงใจโดยตรง แต่หากขาดไปจะทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ โดยผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่าองค์ประกอบของปัจจัยสุขอนามัยส่งผลผลต่อแรงจูงใจในการทำงานค่อนข้างมาก ซึ่งสามารถอธิบายองค์ประกอบแต่ละด้านได้ดังนี้

1) ด้านนโยบายการบริหารงาน จากการศึกษา พบว่า นโยบาย ข้อกำหนดและแนวทางในการบริหารงานของผู้บังคับบัญชาทั้งทางตรงและทางอ้อม หากมีการเปลี่ยนแปลงจนขาดเอกภาพในการดำเนินงาน สามารถส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานได้

2) ด้านการควบคุมบังคับบัญชา จากการศึกษา พบว่า บุคลากรที่ปฏิบัติงานในหน้าที่หรืองานที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงานโดยปราศจากการควบคุมอย่างใกล้ชิด ทำให้มีอิสระในการตัดสินใจในการดำเนินงานได้อย่างเต็มที่สามารถส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานได้ ซึ่งการปฏิบัติงานที่ไม่มีการควบคุมส่งผลให้เกิดความภูมิใจในการปฏิบัติงาน และงานมีคุณภาพมากกว่าการควบคุมอย่างใกล้ชิด

3) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ในส่วนของประเด็นนี้ ผู้ปฏิบัติงานให้ข้อมูลว่าหากการทำงานในองค์การมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้บับบัญชากับบุคลากรและผู้ร่วมงาน มีความสามัคคี สามารถทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี จะทำให้บรรยากาศในการทำงานเป็นไปอย่างฉันท์มิตร แต่หากมีสถานการณ์ความสัมพันธ์ที่ไม่ดี เกิดปัญหาขึ้นระหว่างบุคคล และโดยเฉพาะระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ปฏิบัติงาน จะเป็นส่วนหนึ่งที่ไม่ส่งผลต่อการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ในทางตรงกันข้าม อาจเป็นปัจจัยที่บั่นทอนกำลังใจในการทำงานได้

4) ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ในด้านนี้ครอบคลุมทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน เช่น อาคารสถานที่ ห้องทำงาน วัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน และอื่นๆ ดังนั้น เกี่ยวกับปัจจัยด้านนี้ ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่าเป็นปัจจัยหนึ่ง หากมีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดี เป็นส่วนหนึ่งทีส่งผลต่อแรงจูงใจในการทำงาน แต่ถึงแม้สภาพแวดล้อมในการทำงานไม่เอื้ออำนวย แต่ไม่ได้ส่งผลต่อการขาดแรงจูงใจในการทำงาน ซึ่งในปัจจัยนี้ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่พิจารณาว่าเป็นด้านที่ส่งผลต่อการทำงานน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่นๆ ในปัจจัยนี้

5) ด้านเงินเดือนและผลประโยชน์เกื้อกูล สำหรับค่าจ้าง ค่าตอบแทน เงินเดือนหรือรายได้อื่นๆ ที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับ รวมทั้งสวัสดิการ และสิทธิประโยชน์ต่างๆ

3. แนวทางการเพิ่มแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของสัสดีในเขตพื้นที่จังหวัดตรัง

ผลการศึกษาแนวทางการเพิ่มแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของสัสดีในเขตพื้นที่จังหวัดตรัง พบว่า การเพิ่มแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของสัสดีนั้น ควรมีการจัดทำแผนพัฒนาและส่งเสริมแรงจูงใจของข้าราชการสัสดีในระดับจังหวัด โดยจำเป็นต้องครอบคลุมในมิติต่างๆ ที่สำคัญใน 3 มิติ ดังนี้

3.1 มิติด้านจิตวิทยาและการสร้างแรงจูงใจภายใน โดยควรมุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการสร้างความภูมิใจในอาชีพ เช่น โครงการสัสดีต้นแบบที่เชิดชูผู้ปฏิบัติงานดีเด่น ตลอดจนส่งเสริมการยอมรับผ่านระบบคำชื่นชมอย่างเป็นทางการ (recognition system)

3.2 มิติด้านโครงสร้างองค์การและระบบบริหาร โดยควรมีการปรับระบบการประเมินผลและค่าตอบแทนให้มีความเป็นธรรมและสะท้อนภาระงานจริง สนับสนุนเส้นทางความก้าวหน้าในสายงาน ผ่านระบบพี่เลี้ยง (mentoring) หรือการพัฒนาศักยภาพเชิงวิชาชีพ ตลอดจนควรมีการพิจารณาปรับบทบาทบางส่วนให้ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่

Citation : วิสุทธิณี ธานีรัตน์. (2569). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสัสดีในจังหวัดตรัง : การวิเคราะห์ตามทฤษฎีแรงจูงใจสองปัจจัยของ Herzberg. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296156.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296156

3.3 มิติด้านความสัมพันธ์และสภาพแวดล้อมในการทำงาน โดยควรมีการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร เช่น เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประจำปีเพื่อแสดงผลงานที่มีแนวปฏิบัติงานที่ดี ตลอดจนสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการวางแผนงานในระดับพื้นที่ และส่งเสริมให้มีการพัฒนาทักษะทางสังคม (soft skills) ผ่านหลักสูตรภายใน

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสัสดีในเขตพื้นที่จังหวัดตรัง ผลการวิจัยในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า องค์ประกอบของปัจจัยจูงใจ ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีสองปัจจัยของ Herzberg มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมแรงจูงใจในการทำงานของผู้ให้ข้อมูลอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในด้านความสำเร็จของงาน ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ด้านความก้าวหน้าในงาน ด้านความรับผิดชอบ และด้านลักษณะของงาน ซึ่งสะท้อนถึงแรงผลักดันภายในที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของงานโดยตรง ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Herzberg ที่ระบุว่าปัจจัยจูงใจเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน และเป็นแรงผลักดันที่นำไปสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและความพึงพอใจในระยะยาว (คทาวุธ ชัยยัง, 2562)

อย่างไรก็ตาม ในขณะเดียวกัน ปัจจัยอนามัยก็พบว่ามีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการทำงานไม่น้อยเช่นกัน โดยเฉพาะด้านนโยบายการบริหารงาน ด้านการควบคุมบังคับบัญชา ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และด้านเงินเดือนและผลประโยชน์เกื้อกูล สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดระบบการบริหารจัดการและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อป้องกันความไม่พึงพอใจในการทำงาน แม้ว่าปัจจัยเหล่านี้อาจไม่สามารถกระตุ้นแรงจูงใจได้โดยตรง แต่การขาดปัจจัยดังกล่าวอาจนำไปสู่ความไม่พึงพอใจและแรงจูงใจที่ลดลงได้ (พัฒน์ภูมิ ภู่วัฒนวนิชย์, วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง, & มยุรี รัตนเสริมพงศ์, 2565)

นอกจากนี้ ผลการวิจัยพบว่า ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน เป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการทำงานน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับองค์ประกอบอื่นในกลุ่มปัจจัยอนามัย ซึ่งเป็นประเด็นที่แตกต่างจากผลการวิจัยในบริบทอื่นที่มักให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพในที่ทำงานมากกว่า ในกรณีนี้อาจสะท้อนถึงบริบทเฉพาะของผู้ปฏิบัติงานด้านสัสดีที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล นโยบายที่ชัดเจน และโอกาสในการได้รับการยอมรับมากกว่าปัจจัยด้านกายภาพของสถานที่ทำงาน (พงศ์ชยณัฐ สุรสิทธิ์, 2564) โดยสรุป ผลการวิจัยนี้ช่วยตอกย้ำแนวคิดของทฤษฎีสองปัจจัยของ Herzberg ว่าทั้งปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัยต่างมีบทบาทในลักษณะเฉพาะในการส่งเสริมแรงจูงใจในการทำงาน และชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารในภาคราชการ โดยเฉพาะในหน่วยงานทางการทหาร ควรให้ความสำคัญทั้งในด้านการออกแบบเนื้องานที่ส่งเสริมแรงจูงใจภายใน และการสร้างระบบบริหารจัดการที่เอื้อต่อความพึงพอใจในการทำงาน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเสนอแนวทางการเพิ่มแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสัสดีในเขตพื้นที่จังหวัดตรัง จากผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สัสดีในเขตพื้นที่จังหวัดตรัง สะท้อนให้เห็นถึงการจัดวางกลยุทธ์เชิงระบบที่ครอบคลุมทั้งในเชิงจิตวิทยา โครงสร้างองค์การ และบริบททางสังคมในสถานที่ทำงาน โดยสามารถอภิปรายในแต่ละมิติที่สำคัญได้ดังนี้:

1) มิติด้านจิตวิทยาและการสร้างแรงจูงใจภายใน สำหรับแนวทางในมิตินี้เน้นการส่งเสริมแรงจูงใจที่เกิดจากแรงผลักดันภายในตนเองของผู้ปฏิบัติงาน อาทิ การสร้างความภาคภูมิใจในบทบาทหน้าที่ การเปิดโอกาสให้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ รวมถึงการกำหนดเป้าหมายที่มีความท้าทายและมีความหมาย

Citation : Taneerat, W. (2026). Work Motivation of Military Conscription Officers in Trang Province: A Qualitative Study Based on Herzberg's Two-Factor Theory. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296156. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296156

ต่อบทบาทหน้าที่ของตนเอง ทั้งนี้สอดคล้องกับ Herzberg ที่ชี้ว่าปัจจัยจูงใจ เช่น ความสำเร็จ การได้รับการยอมรับ และลักษณะของงาน เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจและความผูกพันต่อการทำงานอย่างแท้จริง (Pákozdi, & Bárdos, 2020)

2) มิติด้านโครงสร้างองค์การและระบบบริหาร ในส่วนของมิตินี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของระบบและโครงสร้างการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม โดยเน้นการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน โปร่งใส การจัดระบบการสื่อสารภายในหน่วยงานที่มีประสิทธิผล การมอบหมายงานตามความสามารถ และมีการประเมินผลอย่างเป็นระบบ การบริหารในลักษณะนี้ช่วยลดความคลุมเครือ ลดแรงกดดันในการทำงาน และสร้างบรรยากาศของความมั่นคงและไว้วางใจ ซึ่งสอดคล้องกับปัจจัยอนามัยในทฤษฎีของ Herzberg ที่ช่วยลดความไม่พึงพอใจในการทำงาน (Firmansyah, & Paramita, 2024)

3) มิติด้านความสัมพันธ์และสภาพแวดล้อมในการทำงาน แนวทางในมิตินี้เน้นความสำคัญของความสัมพันธ์ที่ดีในที่ทำงาน ทั้งระหว่างเพื่อนร่วมงานและระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงาน เช่น บรรยากาศที่ส่งเสริมความร่วมมือ การเปิดรับความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งแม้ว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพจะมีผลในระดับหนึ่ง แต่ในบริบทของสัสดีพบว่าความสัมพันธ์ทางสังคมในที่ทำงานมีความสำคัญมากกว่าในการส่งเสริมแรงจูงใจและความรู้สึกผูกพันกับองค์กร (Macovei, & Argintaru, 2016)

ดังนั้น แนวทางการเพิ่มแรงจูงใจของสัสดีในพื้นที่จังหวัดตรังต้องอาศัยการบูรณาการทั้งในเชิงจิตวิทยา โครงสร้างการบริหาร และบริบททางสังคมในที่ทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดแบบองค์รวมในการพัฒนาแรงจูงใจในการทำงานในภาคราชการ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืนและสามารถสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่อง

ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

งานวิจัยนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่โดยการอธิบายความสำคัญเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสัสดีในระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นกลุ่มบุคลากรภาครัฐที่ยังมีงานศึกษาทางวิชาการค่อนข้างจำกัด โดยผลการวิจัยได้ยืนยันและขยายการประยุกต์ใช้ทฤษฎีสองปัจจัยของ Herzberg ในบริบทงานด้านความมั่นคงและการปกครองระดับจังหวัด ทั้งในมิติของปัจจัยจูงใจและปัจจัยอนามัย พร้อมทั้งสะท้อนลำดับความสำคัญของปัจจัยต่าง ๆ ตามมุมมองของผู้ปฏิบัติงานจริงได้อย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ งานวิจัยยังนำเสนอกรอบแนวทางการเพิ่มแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสัสดีในลักษณะบูรณาการ 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านจิตวิทยาและแรงจูงใจภายใน มิติด้านโครงสร้างองค์การและระบบบริหาร และมิติด้านความสัมพันธ์และสภาพแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งช่วยเติมเต็มช่องว่างของงานวิจัยเดิมที่มักมุ่งเน้นเพียงด้านใดด้านหนึ่ง ผลการศึกษานี้จึงมีคุณค่าเชิงวิชาการในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ภาครัฐ และมีคุณค่าเชิงประยุกต์ในการใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับกำหนดนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการบุคลากรสัสดีในระดับพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนยิ่งขึ้น

Citation : วิสุทธิณี ธานีรัตน์. (2569). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสัสดีในจังหวัดตรัง : การวิเคราะห์ตามทฤษฎีแรงจูงใจสองปัจจัยของ Herzberg. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296156.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296156

ภาพที่ 2 องค์ความรู้และคุณค่าจากงานวิจัย แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสัสดีในจังหวัดตรัง

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหารของหน่วยงานทั้งในในระดับจังหวัดและอำเภอควรมีการนำผลการวิจัยไปใช้ในการออกแบบนโยบายบริหารงานบุคคล เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงานของข้าราชการสัสดีอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

2. ผู้ทำหน้าที่ในการดูแลด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควรมีการพิจารณาพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรม หรือกิจกรรมเสริมสร้างแรงจูงใจที่เน้นการกระตุ้นแรงจูงใจภายใน เช่น การส่งเสริมความภาคภูมิใจในบทบาท การให้โอกาสในการเติบโต และการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม

3. ผู้บริหารระดับสูงที่มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับปรุงโครงสร้างระบบราชการทหารในส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะเรื่องนโยบายบริหารงานบุคคล การประเมินผล และการให้รางวัลที่สอดคล้องกับแรงจูงใจของเจ้าหน้าที่ได้

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1.ควรมีการศึกษาข้าราชการสัสดีในพื้นที่จังหวัดอื่นหรือในระดับภูมิภาค เพื่อเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความแตกต่างของปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจตามบริบททางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และโครงสร้างองค์กรที่แตกต่างกัน

2. ควรมีการศึกษาปัจจัยเสริมอื่นที่อาจมีผลต่อแรงจูงใจ เช่น ภาวะผู้นำของผู้บังคับบัญชา หรือวัฒนธรรมภายในหน่วยงาน ซึ่งอาจมีอิทธิพลทางอ้อมต่อแรงจูงใจและความผูกพันของบุคลากร

Citation : Taneerat, W. (2026). Work Motivation of Military Conscription Officers in Trang Province: A Qualitative Study Based on Herzberg's Two-Factor Theory. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296156. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296156

เอกสารอ้างอิง (References)

กองทัพบก. (2562). *คู่มือปฏิบัติงานสัสดีอำเภอ.* กรุงเทพฯ: กรมกำลังพลทหารบก.

กชชยา รัตนวรชาติ. (2563). *แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการ กรมข่าวทหารบก* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม].

คทาวุธ ชัยยัง. (2562). *ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของกำลังพลหน่วยพร้อมรบเคลื่อนที่เร็วของกองทัพบก* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. วิทยาลัยการทัพบก.

เกียรติขจร บุญคำภา, สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล, & วรรณวิภา ไตลังคะ. (2566). การจูงใจในการตัดสินใจสมัครเข้ารับราชการเป็นทหารกองประจำการของหน่วยทหารแห่งหนึ่งในพื้นที่จังหวัดลพบุรี. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 9*(3), 39-50.
สืบค้นจาก https://so04.tci-thaijo.org/index.php/WTURJ/article/view/268438

พัฒน์ภูมิ ภู่วัฒนวนิชย์, วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง และ มยุรี รัตนเสริมพงศ์. (2565). แรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสังกัดกองเทคนิค กองบิน 2 จังหวัดลพบุรี. *Journal of Roi Kaensarn Academi, 7*(9), 15–32.

พงศ์ชยณัฐ สุรสิทธิ์. (2564). *แรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการทหารกรมการเงินทหารบก* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม. (2557). *พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497 และที่แก้ไขเพิ่มเติม.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

หฤทัย อาจปรุ, สินีนาฏ ลิ้มนิยมธรรม, และ ปิยะวัฒน์ วงษ์วานิช. (2563). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรสังกัดกรมแพทย์ทหารเรือ. *วารสารวิชาการโรงเรียนนายเรือด้านสังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์ และศึกษาศาสตร์, 7*(1), 79-96.

Alshmemri, M., Shahwan-Akl, L., & Maude, P. (2017). Herzberg's two-factor theory. *Life Science Journal, 14*(5), 12–16.

Cerasoli, C. P., Nicklin, J. M., & Ford, M. T. (2014). Intrinsic motivation and extrinsic incentives jointly predict performance: A 40-year meta-analysis. *Psychological Bulletin, 140*(4), 980–1008. https://doi.org/10.1037/a0035661

Creswell, J. W. & Poth, C. N. (2020). Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches (4th ed.). SAGE Publication Inc.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry, 11*(4), 227–268.https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01

Firmansyah, P., & Paramita, V. S. (2024). Analysis of Motivation and Work Discipline in Implementation of the Duties of Army Soldiers in the Unit Yonif 623/Bwu in South Kalimantan. *Komando (Kompetensi Manajemen dan Organisasi): Bisnis dan Pertahanan, 1*(2), 70-79.

Hackman, J. R., & Oldham, G. R. (1976). Motivation through the design of work: Test of a theory. *Organizational Behavior and Human Performance, 16*(2), 250–279. https://doi.org/10.1016/0030-5073(76)90016-7

Citation : วิสุทธิณี ธานีรัตน์. (2569). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสัสดีในจังหวัดตรัง : การวิเคราะห์ตามทฤษฎีแรงจูงใจสองปัจจัยของ Herzberg. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296156.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296156

Heckhausen, J., & Heckhausen, H. (2018). Motivation and action: Introduction and overview. Motivation and action, 1-14. Berlin, Germany: Springer.

Herzberg, F., Mausner, B., & Snyderman, B. B. (1959). The motivation to work (2nd ed.). New York: John Wiley & Sons.

Macovei, C. M., & Argintaru, L. M. (2016). Factors affecting the work motivation of officers in the Romanian Army. *Scientific Bulletin, 21*(42), 102-108.https://doi.org/10.1515/bsaft-2016-0043

Pákozdi, M., & Bárdos, G. (2020). Qualitative analysis of motivations for being a soldier. *Strategic Impact, 75*(2). 60-74

Perry, J. L., & Wise, L. R. (1990). The motivational bases of public service. *Public Administration Review, 50*(3), 367–373.

Rainey, H. G. (2009). Understanding and managing public organizations (4th ed.). Jossey-Bass.

Ritz, A., Brewer, G. A., & Neumann, O. (2016). Public service motivation: A systematic literature review and outlook. *Public Administration Review, 76*(3), 414–426.https://doi.org/10.1111/puar.12505

Robbins, S. P., & Judge, T. A. (2019). Organizational behavior (18th ed.). Pearson.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology, 25*(1),54–67. https://doi.org/10.1006/ceps.1999.1020

Citation : Taneerat, W. (2026). Work Motivation of Military Conscription Officers in Trang Province: A Qualitative Study Based on Herzberg's Two-Factor Theory. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296156. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296156

Citation : วิสุทธิณี ธานีรัตน์. (2569). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสัสดีในจังหวัดตรัง : การวิเคราะห์ตามทฤษฎีแรงจูงใจสองปัจจัยของ Herzberg. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296156.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296156

แบบจำลองสมการโครงสร้างเพื่อทำนายผลสัมฤทธิ์การสื่อสารของนักเล่าเรื่องชุมชน : กรณีศึกษา โอทอปนวัตวิถีจังหวัดร้อยเอ็ด

Predicting Communication Effectiveness of Community Storytellers through SEM: A case Study of OTOP Inno-life in Roi Et Province

ชินวัตร เชื้อสระคู[1*]

Chinnawat Chuesraku[1*]

[1]วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม; College of Political Science and Administration, Mahasarakham University, Thailand.

*Corresponding Author; e-mail : chinnawat.c@msu.ac.th

DOI : 10.65205/jlgisrru.2026.e296163

Received : December 4, 2025; **Revised :** February 17, 2026; **Accepted :** February 19, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยคุณลักษณะของนักเล่าเรื่องชุมชนกับผลสัมฤทธิ์ทางการสื่อสาร งานวิจัยชิ้นนี้ใช้การศึกษาเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือการวิจัย ประชากรเป็นวิสาหกิจชุมจำนวน 770 คนใน 20 อำเภอของจังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 360 คนซึ่งมาจากการคำนวณตัวแปรสังเกตได้ 18 ตัวแปร การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง โดยมีการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัด การตรวจสอบความสอดคล้องตัวแบบสมการโครงสร้าง และการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวม ผลการวิจัยาพบว่า การถดถอยพหุคูณ ทักษะ ความรู้ ความเข้าใจในสังคมและวัฒนธรรมและทัศนคติของผู้พูดสามารถพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ของการสื่อสารได้ร้อยละ 56.5 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) และการประเมินความพอดีของแบบจำลอง (Model Fit Indices) แบบจำลองมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (χ^2/df =0.930, GFI = 0.964, CFI =1.000, RMSEA) = 0.000) ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง ทางอ้อมและอิทธิพลรวม แสดงให้เห็นปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการสื่อสาร โดยการเข้าใจสังคมและวัฒนธรรมมีอิทธิพลทางตรงสูงสุดต่อผลสัมฤทธิ์ของการสื่อสาร (β =090**, $p < 0.01$) และทัศนคติของนักเล่าเรื่องมีอิทธิพลทางตรงที่ส่งผลรองลงมา (β =059*, $p < 0.05$) ในด้านอิทธิพลรวมพบว่า การเข้าใจสังคมและวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์การสื่อสารอย่างมีนัยสำคัญ (β =074*, $p < 0.05$) ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์ได้นำเสนอต่อกลุ่มเป้าหมายต่างๆได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ควรจัดทำคู่มือมาตรฐานสำหรับนักเล่าเรื่องชุมชน มีการฝึกอบรมตลอดจนสร้างระบบรับรองผู้ฝึกสอนการเล่าเรื่อง ชุมชน ควรจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นประจำชุมชนแต่ละชุมชน หลังจากนั้นให้ภาครัฐเป็นเจ้าภาพในการสร้างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนและระหว่างนักเล่าเรื่องด้วยกัน ภาคเอกชนและหน่วยธุรกิจในพื้นที่ควรยกระดับการสนับสนุนช่องทางการจัดจำหน่ายให้กับชุมชนโดยใช้หลักการการพึ่งพาอาศัยกัน เช่น จัดตั้งพื้นที่ในห้างสรรพสินค้าให้มีความถี่มากขึ้นและจัดนักเล่าเรื่องชุมชนมาประจำจุดขายในช่วงวันหยุด หรือผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมยังสามารถเชิญนักเล่าเรื่องชุมชนไปจัดกิจกรรมร่วมกับแขกผู้มาพักได้

คำสำคัญ (Keywords) : สมการโครงสร้าง, ผลสัมฤทธิ์, การสื่อสาร, นักเล่าเรื่องชุมชน, โอทอปนวัตวิถี

Citation : Chuesraku, C. (2026). Predicting Communication Effectiveness of Community Storytellers through SEM: A case Study of OTOP Inno-life in Roi Et Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296163. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296163

CC BY NC ND

Abstract

The objective of this research was to create a model of the causal relationship between community storytellers' characteristic factors and communication achievement. This study employed quantitative research using questionnaires as a tool. The population consisted of 770 community enterprises in 20 districts of Roi Et province. The sample size comprised 360 individuals, calculated based on 18 observed variables. Data analysis utilized structural equation modeling, including multiple regression analysis, confirmatory factor analysis of the measurement model, structural equation model fit assessment, and direct, indirect, and total effect analysis. The results indicated that social and cultural understanding, knowledge, and attitudes of the speaker could predict communication effectiveness by 56.5%. Confirmatory factor analysis (CFA) and model fit indices (χ^2/df = 0.930, GFI = 0.964, CFI = 1.000, RMSEA = 0.000) confirmed that the model was consistent with empirical data. The analysis of direct, indirect, and total effects revealed the factors influencing communication effectiveness. Social and cultural understanding had the highest direct impact on communication effectiveness (β = 0.90**, $p < 0.01$), followed by the storyteller's attitudes (β = 0.59*, $p < 0.05$). In terms of total effects, social and cultural understanding significantly influenced communication effectiveness (β = 0.74*, $p < 0.05$). Recommendations for utilization were presented to various target groups, including government agencies. Standard manuals should be developed for community storytellers, training should be provided, and a system for certifying storytelling instructors should be established. Communities should establish local cultural learning centers in each community. Subsequently, the government should host networking events to facilitate knowledge sharing between communities and among storytellers. The private sector and local businesses should increase their support for community distribution channels based on the principle of interdependence. For example, space in shopping malls should be provided more frequently, and community storytellers should be stationed at sales points during weekends. Hotel businesses can also invite community storytellers to organize activities with guests.

Keywords : SEM, Effectiveness, Communication, Community Storytellers, OTOP Inno-life

บทนำ (Introduction)

กระแสการท่องเที่ยวของโลกได้เปลี่ยนแปลงไปนับจากเหตุการณ์การระบาดใหญ่ซึ่งส่งผลกระทบอย่างรุนแรงทุกภาคส่วนที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว สิ่งที่สะท้อนปรากฏการณ์ดังกล่าวได้แก่จำนวนของนักท่องเที่ยวที่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญนับตั้งแต่ ปี 2562 ที่เกิดเหตุการณ์โควิด 19 จนกระทั่งปี 2565 จากข้อมูลจากองค์การการท่องเที่ยวโลกได้ประเมินว่าการท่องเที่ยวระหว่างประเทศฟื้นกลับมาได้เพียง 63% ของระดับก่อนโควิด (UNWTO, 2022) เช่นเดียวกันกับที่การท่องเที่ยวในประเทศไทยซึ่งได้รับผลกระทบเชิงลบทางเศรษฐกิจอย่างหนัก เช่น รายงานจากสำนักปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2564) ระบุว่า

Citation : ชินวัตร เชื้อสระคู. (2569). แบบจำลองสมการโครงสร้างเพื่อทำนายผลสัมฤทธิ์การสื่อสารของนักเล่าเรื่องชุมชน : กรณีศึกษาโอทอปนวัตวิถีจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296163.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296163

มูลค่าการใช้จ่ายของผู้เยี่ยมเยียนชาวต่างประเทศหรือรายได้จากการท่องเที่ยวในประเทศไทยจาก 1.95 ล้านล้านบาท ในปี พ.ศ. 2563 เหลือเพียง 0.38 ล้านล้านบาท โดยปลายทางของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ชอบเดินทางไปยังแหล่งที่มีชื่อเสียง เช่น ภูเก็ต พัทยา กลับลดลงอย่างมาก อย่างไรก็ตามจากความเปราะบางของจุดหมายปลายทางของสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมหรือเมืองหลัก หลังจากเหตุการณ์ระบาดใหญ่กลับพบว่าเมืองรอง (Secondary Destinations) ถูกค้นพบว่าเป็นโอกาสใหม่ที่ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ต้องเผชิญกับความแออัดหรือความเสี่ยงทางสุขภาพจึงทำให้เกิดการกระจายตัวมายังแหล่งท่องเที่ยวเมืองรองมากขึ้น ซึ่งปัจจุบันศักยภาพทางด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเมืองรองในประเทศไทยมีบทบาทเพิ่มขึ้นจากรูปแบบที่มีความหลากหลายแม้จะยังไม่เป็นที่นิยมมากนัก อาทิ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เช่น ในจังหวัดเมืองรองในภาคใต้ที่มีน้ำพุร้อน การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดสุโขทัย หรือการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของจังหวัดพิษณุโลกที่มีเมืองเก่าเกี่ยวกับพระนเรศวรมหาราช ซึ่งจากตัวอย่างเมืองรองเหล่านี้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวมีเมืองความสนใจเฉพาะ (Niche Tourism) เป็นอย่างดี เพื่อให้โอกาสทางการท่องเที่ยวเมืองรองเหล่านี้แปรเปลี่ยนเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ภาครัฐจึงได้ผลักดันแนวคิด OTOP นวัตวิถี เพื่อใช้เป็นกลไกหลักในการดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการนำภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์มาแปลงเป็นรายได้ให้กระจายอยู่ภายในชุมชน สร้างชุมชนเข้มแข็ง ทุกคนพร้อมเป็นเจ้าบ้าน ซึ่งแตกต่างจาก OTOP เดิม ที่ต้องนำสินค้าออกไปขายนอกชุมชนและทุกอย่างขึ้นกับหน่วยงานของรัฐสู่การเพิ่มชองทางสร้างรายได้ตามความต้องการ โดยการขายสินค้าอยู่ในชุมชนที่มาจากการท่องเที่ยวให้ชุมชนเป็นเจ้าบ้านที่ดี ชวนกันคิด ชวนกันทำผ่านการผลิตสินค้าและบริการ รวมทั้งมีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระดับชุมชนที่มีเสน่ห์ดึงดูด และมีคุณค่าเพียงพอให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือน และใช้จ่ายเงินในทุกกิจกรรมของชุมชน ซึ่งรายได้จะกระจายอยู่กับคนในชุมชน ทุกคนมีความสุข เป็นการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชนและเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างแท้จริง

จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นหนึ่งในจังหวัดเมืองรองในภาคอีสานที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องหลังจากเหตุการณ์โควิด 19 โดยจังหวัดร้อยเอ็ดถูกจัดอยู่ในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ซึ่งตั้งอยู่บริเวณตอนกลางของภาคฯ โดยนอกจากจังหวัดร้อยเอ็ดแล้ว ยังประกอบด้วยจังหวัดขอนแก่น(เมืองหลัก) มหาสารคามและกาฬสินธุ์ ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2565) ซึ่งสำรวจหลังจากเหตุการณ์โควิด 19 ระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2565 พบว่า รายได้จากผู้มาเยือนของจังหวัดร้อยเอ็ดมีจำนวน 781 ล้านบาท ในขณะที่กาฬสินธุ์และมหาสารคามมีรายได้เท่ากับ 644 ล้านบาทและ580 ล้านบาทตามลำดับ ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยว นอกจากนั้น ร้อยเอ็ดยังเป็นจังหวัดที่มีแหล่งอารยธรรมศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่มีเสน่ห์และอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งมีการท่องเที่ยวหลายมิติที่สะท้อนความต้องการที่หลากหลายของนั้นประกอบไปด้วย วัดวาอารามและโบราณสถานที่สวยงาม เช่น กู่กาสิงห์ วัดประชาคมวนาราม วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม วัดบูรพาภิราม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดร้อยเอ็ดหรือจังหวัดอื่นๆ แม้แต่ละพื้นที่จะมีทุนที่ดี อันได้แก่ วัดโบราณสถาน และอัตลักษณ์ท้องถิ่น แต่การที่จะทำให้การท่องเที่ยวระดับชุมชนประสบความสำเร็จย่อมต้องอาศัยการสนับสนุนและส่งเสริมจากภาคส่วนต่างๆ โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (2561) ได้มีแนวคิด นวัติวิถี ที่ต้องการต่อยอดพัฒนา OTOP แบบเดิมมาเป็น ชุมชนท่องเที่ยว แบนวัตวิถี อันมีเป้าหมายเพื่อนำไปสู่การเพิ่มรายได้ให้กระจายสู่ชุมชนทั้งระบบซึ่งชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีเป็นแนวคิดพัฒนา OTOP รูปแบบใหม่ โดยให้ขายสินค้าอยู่ภายในชุนชน เป็นการสร้างรายได้เพิ่มให้ชุมชน นำเสน่ห์ ซึ่งถึงแม้จังหวัดร้อยเอ็ดจะมีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังที่กล่าวไปแต่นักเล่า

Citation : Chuesraku, C. (2026). Predicting Communication Effectiveness of Community Storytellers through SEM: A case Study of OTOP Inno-life in Roi Et Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296163. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296163

เรื่องส่วนใหญ่อาจเป็นปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้สูงอายุที่มีความรู้มากแต่ ขาดทักษะการนำเสนอให้น่าสนใจหรือเล่าประวัติศาสตร์ที่ยืดยาวจนนักท่องเที่ยวเบื่อหน่าย ไม่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ได้ ดังนั้น ข้อจำกัดด้านทักษะการสื่อสารที่ยังเน้นการให้ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์แบบท่องจำ ขาดการผูกเรื่องราว (Storytelling) ให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตหรือผลิตภัณฑ์ OTOP อย่างมีอารมณ์ความรู้สึก ทำให้ไม่สามารถสร้างความประทับใจหรือกระตุ้นการตัดสินใจซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยวได้เท่าที่ควร

จากที่กล่าวมา ความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยวโอทอปวัตวิถีไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสวยงามของศิลปะวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมตลอดจนสินค้าชุมชนเท่านั้น แต่เครื่องมือหนึ่งที่ใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวได้แก่การเล่าเรื่องผ่านนักเล่าเรื่องชุมชน ยังเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เพราะการสื่อสารช่วยสร้างกระแสความสนใจด้วยการสร้างและขยายเนื้อหาสาระผ่านผู้เชี่ยวชาญหรือนักเล่าเรื่องในชุมชนให้นำมาสู่การเยือนและเกิดการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง โดยในการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ทำให้การเล่าเรื่องแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจนประสบความสำเร็จในมิติต่างๆ ได้แก่ ทักษะในการสื่อสาร ปัจจัยด้านทัศนคติและความรู้ของผู้ส่งสาร ความเข้าใจในประเด็นทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวและผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นหากนักเล่าเรื่องสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแม้จะมีการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนและโอทอปนวัตวิถีหลายชิ้น แต่ยังขาดการวิจัยที่ใช้เครื่องมือเชิงปริมาณที่ศึกษาเกี่ยวกับโมเดลเชิงสาเหตุในการอธิบายหรือทำความเข้าใจถึงคุณลักษณะต่างๆซึ่งเป็นปัจจัยไปสู่ผลสัมฤทธิ์ในการสร้างเรื่องเล่าของชุมชน การใช้สมการโครงสร้าง (SEM) จะช่วยให้เห็นภาพรวมของมิติต่างๆที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมอันนำไปสู่ความสำเร็จจากนักเล่าเรื่องชุมชน

ผลการศึกษาครั้งนี้มีความมุ่งหวังเพื่อที่จะนำเสนอแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นให้ยั่งยืนโดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้นำแบบจำลองสมการโครงสร้าง (SEM) มาเป็นเครื่องมือเพื่อใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรต่างๆที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ด้านการสื่อสาร ซึ่งผลการศึกษาจากต้นแบบแหล่งท่องเที่ยวนวัตวิถีในจังหวัดร้อยเอ็ดนี้จะสามารถนำไปประยุกต์เพื่อวางแผนและพัฒนากลยุทธ์ด้านการสื่อสารเพื่อส่งเสริมไม่เฉพาะแต่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่สามารถต่อยอดไปยังการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่นให้มีคุณภาพ เติบโต เข้มแข็งและยั่งยืน อันนำไปสู่การพัฒนาในด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนและขยายผลไปยังอุตสาหกรรมด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อสร้างแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยคุณลักษณะของนักเล่าเรื่องชุมชนกับผลสัมฤทธิ์ทางการสื่อสาร

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

1) แนวคิดเกี่ยวกับการเล่าเรื่อง (Storytelling)

การเล่าเรื่องเป็นรูปแบบการสื่อสารที่มีความพิเศษและแตกต่างจากการสื่อสารทั่วไปในหลายประการ นักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาและนิยามการเล่าเรื่องในมุมมองที่หลากหลาย ผู้วิจัยได้รวบรวมและสรุปผู้ให้ความหมายของการเล่าเรื่องมาพอสังเขปดังนี้ Walter (2015) นิยามการเล่าเรื่องเป็นศิลปะของการนำเสนอข้อมูลและประสบการณ์ที่มีโครงสร้างเรื่องราว ประกอบด้วยตัวละคร เหตุการณ์ และข้อความที่เชื่อมโยงกันอย่างมีเหตุผล นอกจากนั้น Heath และ Heath (2017) นำเสนอแนวคิดการเล่าเรื่องที่เน้นคุณสมบัติของเรื่องราวที่ทำให้ผู้ฟังติดใจ ซึ่งประกอบด้วยหลักการหกประการ ได้แก่ ความเรียบง่าย ความ

Citation : ชินวัตร เชื้อสระคู. (2569). แบบจำลองสมการโครงสร้างเพื่อทำนายผลสัมฤทธิ์การสื่อสารของนักเล่าเรื่องชุมชน : กรณีศึกษาโอทอปนวัตวิถีจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296163.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296163

แปลกใหม่ ความเป็นรูปธรรม ความน่าเชื่อถือ อารมณ์ และเรื่องราว โดยการเล่าเรื่องที่มีประสิทธิภาพต้องสามารถทำให้ผู้ฟังจดจำและถ่ายทอดต่อได้ง่าย ในขณะที่ Alexander (2020) ได้นิยามการเล่าเรื่องว่าเป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงข้อมูลใหม่กับความรู้เดิมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเล่าเรื่องในการศึกษาช่วยสร้างบริบทที่มีความหมายสำหรับการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและจดจำข้อมูลได้ดีกว่าการนำเสนอข้อมูลแบบตรงไปตรงมา ในส่วนของผู้ให้ความหมายชาวไทย มานพ วราภรณ์ (2563) สรุปว่าการเล่าเรื่องเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีรากฐานลึกซึ้งในสังคมไทย มีบทบาทในการถ่ายทอดภูมิปัญญา ประเพณี และค่านิยมจากรุ่นสู่รุ่น การเล่าเรื่องในบริบทไทยมักผสมผสานระหว่างความบันเทิงและการให้คำสอน โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและสร้างความสนุกสนาน และสุดารัตน์ ปิติวัฒนกุล (2564) นิยามการเล่าเรื่องเป็นเครื่องมือในการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีความหมายและน่าจดจำ การเล่าเรื่องในการท่องเที่ยวต้องสามารถเชื่อมโยงระหว่างอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของสถานที่ สุดารัตน์เน้นว่าการเล่าเรื่องที่มีประสิทธิภาพในการท่องเที่ยวต้องมีความถูกต้องทางประวัติศาสตร์ ความน่าสนใจ และความสามารถในการสร้างอารมณ์ร่วมกับนักท่องเที่ยว

สรุปแล้ว การเล่าเรื่อง เป็นรูปแบบการถ่ายทอดที่น่าสนใจ มีหลักการหรือโครงสร้างเฉพาะ เช่น เน้นการใช้อารม์ สร้างภาพในสมองของผู้ฟังให้จดจำและติดตาม ซึ่งการเล่าเรื่องที่มีประสิทธิภาพจะทำให้ผู้ฟังคล้อยตามและยังต้องเป็นผู้เล่าเรื่องที่มีความรู้ ทักษะ และภาษาการสื่อสารที่ดีด้วย

2) แนวคิดด้านโอทอปนวัตวิถี (OTOP Inno-life)

โอทอปนวัตวิถีเป็นการพัฒนาต่อยอดจากโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ที่มีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 (FAO, 2021) โดยมีการผสมผสานแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและการใช้นวัตกรรมเข้ากับวิถีชีวิตชุมชน และคำว่า "นวัตวิถี" เกิดจากการผสมคำระหว่าง "นวัตกรรม" (Innovation) กับ "วิถีชีวิต" (Way of Life) ซึ่งสะท้อนถึงการนำความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยีมาผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และบริการของชุมชน การพัฒนาในลักษณะนี้ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนเท่านั้น แต่ยังช่วยอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไปด้วย หากพิจารณาถึงการให้นิยาม กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (2561) ได้ให้ความหมายของโอทอปนวัตวิถีว่า เป็นการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวที่ใช้เสน่ห์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์ แปลงเป็นรายได้ให้กับชุมชน โดยมุ่งเน้นการขายสินค้าและบริการภายในชุมชน แทนการนำผลิตภัณฑ์ออกไปขายนอกพื้นที่ ทำให้ครอบครัวและลูกหลานยังอยู่ร่วมกันในชุมชน สร้างความเข้มแข็งและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างแท้จริง การดำเนินงานดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนจากการผลักดันสินค้ามาเป็นการสร้างรายได้ตามความต้องการ และอภิชาต โตดิลกเวชช์ (2561) อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชนในขณะนั้น อธิบายว่า โอทอปนวัตวิถีเป็นการยกระดับจากโอทอปดั้งเดิมที่เน้นการผลิตและขายสินค้า มาสู่การสร้างชุมชนท่องเที่ยวระดับหมู่บ้านหรือ "แอ่งเล็ก" ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว โดยนำนวัตกรรมมาผสมผสานกับวิถีชีวิตของชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง ผ่านการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และบริการท้องถิ่น รวมถึงการเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเพื่อกระจายรายได้สู่คนในชุมชนอย่างทั่วถึง

โดยสรุป โอทอปนวัตวิถี เป็นแนวคิดการคือ การใช้ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการของท้องถิ่น โดยผลลัพธ์ไม่เพียงการสร้างรายได้เท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนที่ดีขึ้น

Citation : Chuesraku, C. (2026). Predicting Communication Effectiveness of Community Storytellers through SEM: A case Study of OTOP Inno-life in Roi Et Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296163. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296163

3) การสังเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การสื่อสาร

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการสื่อสารเป็นประเด็นที่นักวิจัยทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศทำการศึกษามาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในบริบทของการสื่อสารชุมชนและการเล่าเรื่อง โดยผู้วิจัยได้รวบรวมงานที่ศึกษาเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะต่างๆของผู้ส่งสาร นักสื่อสาร หรือผู้ส่งสารมานำเสนอดังนี้ ผลการศึกษาในประเทศ สายสุนีย์ เลิศวรสิริกุล (2558) ได้ศึกษาอิทธิพลของความเข้าใจทางวัฒนธรรมต่อประสิทธิผลการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม พบว่าผู้ที่มีความเข้าใจในวัฒนธรรมของผู้รับสาร รวมถึงการมีทักษะสามารถเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ภาษา และสัญลักษณ์ที่เหมาะสม ช่วยลดความเข้าใจผิดและสร้างความรู้สึกที่ดีต่อกันได้ ในด้านของ ศิริวรรณ พิริยคุณธร (2560) ได้ศึกษาบทบาทของความรู้ในเรื่องที่จะเล่าและความเข้าใจด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ต่อประสิทธิภาพการสื่อสารของปราชญ์ชาวบ้าน พบว่าความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ตรงและการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นทำให้การเล่าเรื่องมีความน่าเชื่อถือ มีรายละเอียดที่ชัดเจนและสามารถยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมได้ ซึ่งช่วยให้ผู้รับสารเข้าใจและจดจำเนื้อหาได้ดี ในขณะที่ สุภาพร สุกสีเหลือง (2561) ได้ขยายแนวคิดเรื่องทักษะการสื่อสารไปสู่มิติของการสื่อสารเชิงวัฒนธรรม โดยพบว่านอกจากทักษะพื้นฐานแล้ว ทักษะในการอ่านบริบททางสังคม การเลือกใช้ภาษาที่เหมาะสม และการแสดงออกทางอวัจนภาษาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น

นอกจากนั้น ธีรพงษ์ ประเสริฐผล (2561) ได้ศึกษาความสำคัญของความรู้ ความเข้าใจในบริบทสังคมต่อการสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชน พบว่านักพัฒนาที่มีความรู้ในเรื่องเล่า เช่น โครงสร้างสังคม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และความเข้าใจในวิถีชีวิตของชุมชน สามารถออกแบบกระบวนการสื่อสารที่สอดคล้องกับความต้องการและสร้างการมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมชาย ลักษณานุรักษ์ (2562) ได้ศึกษาทัศนคติของนักสื่อสารชุมชนต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่าทัศนคติที่ดี ความภูมิใจในท้องถิ่นและการมีความเข้าใจในวัฒนธรรมและส่งผลให้นักสื่อสารชุมชนมีความกระตือรือร้นในการถ่ายทอดเรื่องราวมีความใส่ใจในรายละเอียด และสามารถสร้างอารมณ์ร่วมกับผู้รับสารได้ดี ในขณะที่ สุรศักดิ์ จิรวัสตร์มงคล (2562) ได้เสนอว่าในยุคข้อมูลข่าวสาร ความรู้ของผู้สื่อสารไม่ได้จำกัดเพียงความรู้เฉพาะด้านในเรื่องที่เล่า แต่รวมถึงทักษะเกี่ยวกับการจัดการข้อมูล การคัดกรองข้อมูล และการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบที่เหมาะสมกับผู้รับสารแต่ละกลุ่มด้วย อรอนงค์ สวัสดิ์บุรี (2563) ได้เพิ่มเติมว่าทัศนคติต่อผู้รับสารก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน โดยผู้ส่งสารที่มีทัศนคติว่าผู้รับสารเป็นบุคคลที่มีคุณค่า และยิ่งเป็นผู้มีความรู้และมีประสบการณ์ที่น่าสนใจ จะสามารถสร้างการสื่อสารแบบสองทางที่มีประสิทธิภาพได้ดีกว่าผู้ที่มองผู้รับสารเป็นเพียงผู้รับข้อมูลฝ่ายเดียว และปาริชาติ วลัยเสถียร (2563) ได้ขยายแนวคิดโดยเสนอว่าความเข้าใจในสังคมและวัฒนธรรมไม่ใช่เพียงเรื่องทางวิชาการ แต่ต้องรวมถึงความรู้และความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับบริบทที่หลากหลาย ซึ่งเป็นทักษะสำคัญสำหรับนักสื่อสารในสังคมพหุวัฒนธรรม

งานวิจัยต่างประเทศ Archibald (2008) ศึกษาการเล่าเรื่องในบริบทของชนพื้นเมือง พบว่าความเข้าใจในวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน รวมถึงทัศนคติของการเป็นผู้ให้ต้องการถ่ายทอดความรู้ การเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อความสัมพันธ์ของชุมชนรวมเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การเล่าเรื่องมีพลัง Sadik (2008) ได้ศึกษาการใช้การเล่าเรื่องดิจิทัลในการเรียนการสอน พบว่าความรู้ด้านเทคโนโลยีของครูและนักเรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การเล่าเรื่องดิจิทัลประสบความสำเร็จ โดยต้องมีทักษะในการเล่าเรื่องและเทคนิคการผลิตสื่อ ElShafie (2018) ได้ศึกษาการใช้เรื่องเล่าในการสื่อสารวิทยาศาสตร์ พบว่าทัศนคติของผู้สื่อสารที่

Citation : ชินวัตร เชื้อสระคู. (2569). แบบจำลองสมการโครงสร้างเพื่อทำนายผลสัมฤทธิ์การสื่อสารของนักเล่าเรื่องชุมชน : กรณีศึกษาโอทอปนวัตวิถีจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296163.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296163

เชื่อว่าการเล่าเรื่องเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ และการมีความรู้ที่ซับซ้อนแต่สื่อสารได้เข้าใจ ส่งผลให้สามารถสร้างการสื่อสารที่มีความหมายและเข้าถึงผู้รับสารได้ดีขึ้น

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการสื่อสาร

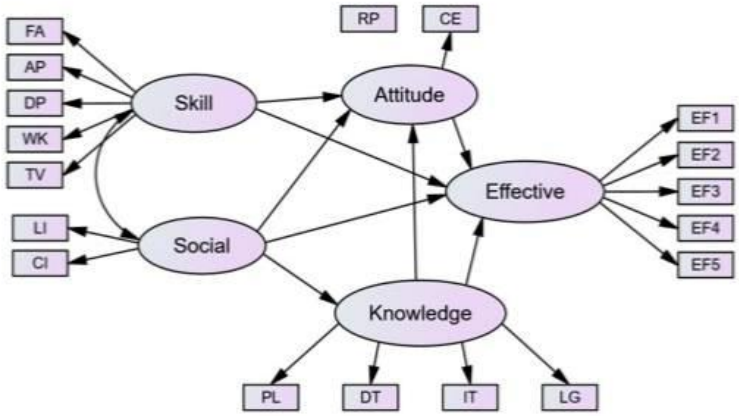
ผู้วิจัย (ปี)	ทักษะการสื่อสาร	ทัศนคติของผู้เล่าเรื่อง	ความรู้ในเรื่องที่เล่า	ความเข้าใจในสังคมและวัฒนธรรมในบริบทพื้นที่
สายสุนีย์ เลิศวรสิริกุล (2558)	x			x
ศิริวรรณ พิริยคุณธร (2560)			x	x
สุภาพร สุกสีเหลือง (2561)	x			x
ธีรพงษ์ ประเสริฐผล (2561)			x	x
สมชาย ลักษณานุรักษ์ (2562)		x		x
สุรศักดิ์ จิรวัสตร์มงคล (2562)	x		x	
อรอนงค์ สวัสดิ์บุรี (2563)		x	x	
ปาริชาติ วลัยเสถียร (2563)			x	x
Archibald (2008)		x		x
Robin (2016)	x	x		
Sadik (2008)	x		x	
ElShafie (2018)		x	x	
รวม	**5**	**5**	**7**	**7**

ที่มา : สังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องระหว่าง ปี พ.ศ. 2558 - ปัจจุบัน

จากการสังเคราะห์งานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การสื่อสาร พบว่าตัวแปรทั้ง 4 ประการ ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจในสังคมและวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลสัมฤทธิ์การสื่อสารอย่างชัดเจน โดยมีข้อค้นพบที่สำคัญดังนี้ จากตารางสังเคราะห์พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มักศึกษาตัวแปรมากกว่าหนึ่งตัวแปรพร้อมกัน โดยเฉพาะทักษะการสื่อสารมักถูกศึกษาร่วมกับความรู้หรือความเข้าใจในสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยเหล่านี้มีความเชื่อมโยงและส่งเสริมซึ่งกันและกัน งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าทักษะการเล่าเรื่องไม่ได้จำกัดเพียงความสามารถในการพูด แต่รวมถึงการเรียบเรียงเนื้อหา การปรับเนื้อหาให้เหมาะกับผู้ฟัง และการจริงใจ ให้เกียรติผู้ฟังหรือการมีทัศนคติของการเป็นนักสื่อสารที่ดี

Citation : Chuesraku, C. (2026). Predicting Communication Effectiveness of Community Storytellers through SEM: A case Study of OTOP Inno-life in Roi Et Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296163. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296163

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิเคราะห์ตัวแปรจำแนกออกเป็น 5 ตัวแบบ ได้แก่ ตัวแปรต้นประกอบด้วย ตัวแบบทักษะในการสื่อสารของผู้พูด(Skill) ตัวแบบการเข้าใจสังคมและวัฒนธรรม(Social) ตัวแบบทัศนคติ(Attitude) และตัวแบบความรู้ (Knowledge) และตัวแปรแฝงได้แก่ ตัวแบบผลสัมฤทธิ์การสื่อสาร (Effective) และตัวแบบในภาพรวมทั้งหมด มีรายละเอียดดังนี้ 1) ทักษะในการสื่อสาร วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัวแปร คือ น้ำเสียงของผู้พูด (TV) การเดิน กระฉับกระเฉง มีชีวิตชีวา (WK) การยืนและนั่งที่สง่างาม ทรงตัวดี (DP) กริยาท่าทาง (AP) และการแสดงสีหน้า (FA) 2) การเข้าใจสังคมและวัฒนธรรม วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 2 ตัวแปร คือ สามารถเชื่อมโยงและแทรกเรื่องราว (LI) และมีข้อมูล ข้อบังคับและสื่อสารชี้แจง (CI) 3) ทัศนคติของผู้พูด วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 2 ตัวแปร คือ การให้เกียรติและเป็นผู้รับฟังที่ดี (RP) และการควบคุมอารมณ์และการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า (CE) 4) ความรู้ของผู้พูด วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร คือ มีการจัดลำดับและวางโครงเรื่อง (PL) มีข้อมูลประกอบในเนื้อหา (DT) การมีไหวพริบ ปฏิภาณ (IT) และความสามารถในการใช้ภาษาที่ง่าย (LG) และ 5) ผลสัมฤทธิ์การสื่อสาร วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัวแปร คือ ผู้ฟังเข้าใจและประทับใจ (EF1) ผู้ฟังยอมรับและมีความน่าเชื่อถือ (EF2) ข้อมูลมีความน่าสนใจและเป็นประโยชน์ (EF3) ข้อมูลกลั่นกรอง ถูกต้องและเหมาะสม (EF4) และ“ผู้เล่าเรื่อง” เป็นช่องทางประชาสัมพันธ์ของชุมชนให้เป็นที่รู้จัก (EF5)

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) ในส่วนของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง อธิบายได้ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ หน่วยชั้นในการสุ่มตัวอย่างคืออำเภอซึ่งครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัด โดยเป็นผู้ประกอบการ OTOP จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 770 คน ซึ่งครอบคลุมใน 20 อำเภอและกระจายตัวใน 77 หมู่บ้าน (กรมพัฒนาชุมชน, 2566) โดยผู้ประกอบการดังกล่าวมีบทบาททั้งในการเป็นนักเล่าเรื่องหรือสมาชิกที่เหลือมีความเกี่ยวข้องในการรับรู้และรับฟังเรื่องเล่าในชุมชนเมื่อมีผู้เดินทางมาเยี่ยมเยียน ในส่วน

Citation : ชินวัตร เชื้อสระคู. (2569). แบบจำลองสมการโครงสร้างเพื่อทำนายผลสัมฤทธิ์การสื่อสารของนักเล่าเรื่องชุมชน : กรณีศึกษาโอทอปนวัตวิถีจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296163.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296163

ของการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามหลักการของการวิเคราะห์ด้วยโมเดลสมการโครงสร้าง กลุ่มตัวอย่างควรมีจำนวนไม่น้อยกว่า 200 หน่วยตัวอย่าง (Kline, 2011) นอกจากนี้ Schumacher and Lomax (2010) เสนอว่าการวิเคราะห์สมการโครงสร้างสามารถกำหนดจากตัวแปรสังเกตได้ โดยตัวแปรสังเกตได้ 1 ตัวแปร ควรมีตัวอย่าง 10-20 ตัวอย่างเป็นอย่างน้อย ในงานวิจัยนี้จำนวนตัวแปรสังเกตได้ 18 ตัวแปร จึงประมาณค่าและคำนวณขนาดตัวอย่าง จำนวน 20*18 = 360 กลุ่มตัวอย่าง วิธีการสุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ 1 เก็บข้อมูลใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Samplings) โดยใช้อำเภอเป็นชั้นการสุ่ม เนื่องจากผู้ประกอบการกระจายอยู่ใน 20 อำเภอของจังหวัดแล้วใช้การจัดสรรตัวอย่างโดยการคำนวณตัวอย่างในแต่ละขั้นตามสัดส่วน เช่น อำเภอเมืองร้อยเอ็ดมีผู้ประกอบการ 30 คนจากประชากร 770 คน ขนาดกลุ่มตัวอย่างจะเท่ากับ (30*360)/770 = 14 คน หลังจากนั้น ขั้นตอนที่ 2 ภายในแต่ละอำเภอผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยจัดทำผู้ประกอบการทั้งหมดในอำเภอนั้น แล้วใช้ตารางสุ่มเลือกตัวอย่างต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย 6 ตอน ประกอบด้วยตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ และระดับการศึกษา จำนวน 3 ข้อ ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับ “ขีดความสามารถของผู้พูด”วัดตัวแปรต้น 4 มิติ คือ ทักษะในการสื่อสาร จำนวน 5 ด้าน ปัจจัยด้านทัศนคติของผู้พูด จำนวน 2 ด้าน ระดับความรู้ของผู้พูด จำนวน 4 ด้าน การเข้าใจสังคมและวัฒนธรรมจำนวน 2 ด้าน และ ตอนที่ 3 ตัวแปรตาม วัดความคิดเห็นเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์การสื่อสาร ประกอบด้วย 5 ด้าน โดยวัดระดับความคิดเห็นเห็นด้วย ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตรวัดประเมินค่าโดยนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์น้ำหนัก ระดับ จากนั้นนำไปบันทึกและวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำผลการวิเคราะห์ที่ได้มาแปลความหมายรายข้อ รายด้าน และความหมายในภาพรวม ในด้านการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามแบ่งออกเป็นกาตรวจสอบความตรงและความน่าเชื่อถือ การตรวจสอบความตรงนอกจากจะให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) ที่มีผลการประเมินเท่ากับ 1 แล้ว เมื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างโดยการใช้ CFA ผลการวิเคราะห์ตัวแปรแฝงทุกตัวมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.53 – 0.96 ($p < 0.01$) และมีค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดลที่ยอมรับได้ ในด้านการตรวจสอบความน่าเชื่อถือใช้วิธีการหาความสอดคล้องภายในซึ่งสัมประสิทธิ์ครอนบาค อยู่ระหว่าง 0.73 - 0.87

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ประสานความร่วมมือไปยังสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทดูแลและส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโครงการโอทอปนวัตวิถี โดยผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม ไปยังพัฒนาชุมชนอำเภอ 20 อำเภออำเภอที่ตั้งของชุมชนท่องเที่ยวนวัตวิถี จ.ร้อยเอ็ดที่มีข้อมูลจำนวนประมาณ 77 หมู่บ้าน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าความถี่ (Frequency) 2) การแปรผลระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับขีดความสามารถของนักเล่าเรื่องและประสิทธิภาพของการสื่อสาร แปลผลค่าเฉลี่ยตามสูตร (Best & Kahn, 1993) ดังนี้คือ 4.21-5.00 หมายถึง มากที่สุด 3.41- - 4.20 หมายถึง มาก 2.61–3.40 = ปานกลาง, 3.41–4.20 = มาก และ 4.21–5.00 = มากที่สุด 3) การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equations Modeling : SEM) โดย

Citation : Chuesraku, C. (2026). Predicting Communication Effectiveness of Community Storytellers through SEM: A case Study of OTOP Inno-life in Roi Et Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296163. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296163

ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อประเมินความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์การวิเคราะห์เส้นทาง และการทดสอบสมมติฐานการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างแบบจำลองกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยใช้ดัชนีต่าง ๆ ตามแนวทางของ Hooper et al. (2008), MacCallum et al. (1996), Diamantopoulos & Siguaw (2000) และ Schumacker & Lomax (2010) ซึ่งได้แก่ ค่าไคว์สแควร์สัมพัทธ์ (X^2/df) ต้องน้อยกว่า 3.00, ค่าดัชนี RMSEA ต้องอยู่ระหว่าง 0.05-0.08 หรือน้อยกว่า, ค่า GFI และ NFI ต้องมากกว่า 0.90, ค่า CFI ต้องมากกว่า 0.90, ค่า RMR ควรเท่ากับหรือต่ำกว่า 0.08, ค่าดัชนี PGFI, PNFI ต้องไม่ต่ำกว่า 0.50

ผลการวิจัย (Research Results)

นำเสนอออกเป็น 4 ส่วนได้แก่ การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัด การตรวจสอบความสอดคล้องตัวแบบสมการโครงสร้าง และการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวม

การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณทักษะ ความรู้ ความเข้าใจและทัศนคติของผู้พูดที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ด้านการสื่อสารที่มีต่อชุมชนและนักท่องเที่ยว

ตัวแปรพยากรณ์	b	SE_{bj}	β	t
Skill	0.165	0.060	0.154	2.725**
Attitude	0.219	0.048	0.238	4.606**
Knowledge	0.264	0.063	0.255	4.195**
Social	0.221	0.048	0.250	4.567**
R=0.752, R^2 = 0.565, Adjusted R^2 = 0.559, SE_{est} = 0.357, F = 95.781**, a = 0.608				

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 พบว่า ทักษะในการสื่อสาร (Skill) ทัศนคติของผู้พูด (Attitude) ความรู้ของผู้พูด (Knowledge) และการเข้าใจสังคมและวัฒนธรรม (Social) ร่วมกันพยากรณ์ ประสิทธิภาพของการสื่อสาร (Effective) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรพยากรณ์ในรูปของคะแนนดิบ (b) เท่ากับ 0.165, 0.219, 0.264 และ 0.221 ในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ 0.154, 0.238, 0.255 และ 0.250 ตามลำดับ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.752 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ของการสื่อสาร ได้ร้อยละ 56.5

Citation : ชินวัตร เชื้อสระคู. (2569). แบบจำลองสมการโครงสร้างเพื่อทำนายผลสัมฤทธิ์การสื่อสารของนักเล่าเรื่องชุมชน : กรณีศึกษาโอทอปนวัตวิถีจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296163.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296163

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัด

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัด

ตัวแปรแฝง	ตัวแปรสังเกตได้	Factor Loading	CR	AVE	Model Fit Indices			
					χ^2/df	GFI	CFI	RMSEA
1) ทักษะการสื่อสาร	TV, WK, DP, AP, FA	0.59- 0.71**	0.51	0.51	0.39	0.997	1.000	0.000
2) ทัศนคติของผู้พูด	RP, CE	0.53 - 0.96**	0.60	0.60	0.28	0.998	1.000	0.000
3) ความรู้ของผู้พูด	PL, DT, IT, LG	0.54– 0.80**	0.52	0.52	0.74	0.998	0.998	0.040
4) การเข้าใจสังคมและวัฒนธรรม	LI, CI	0.69 – 0.73**	0.50	0.50	0.04	1.000	1.000	0.000
5) ผลสัมฤทธิ์การสื่อสาร	EF1, EF2, EF3, EF4, EF5	0.72 – 0.81**	0.57	0.57	0.51	0.996	1.000	0.008

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (P < 0.01)

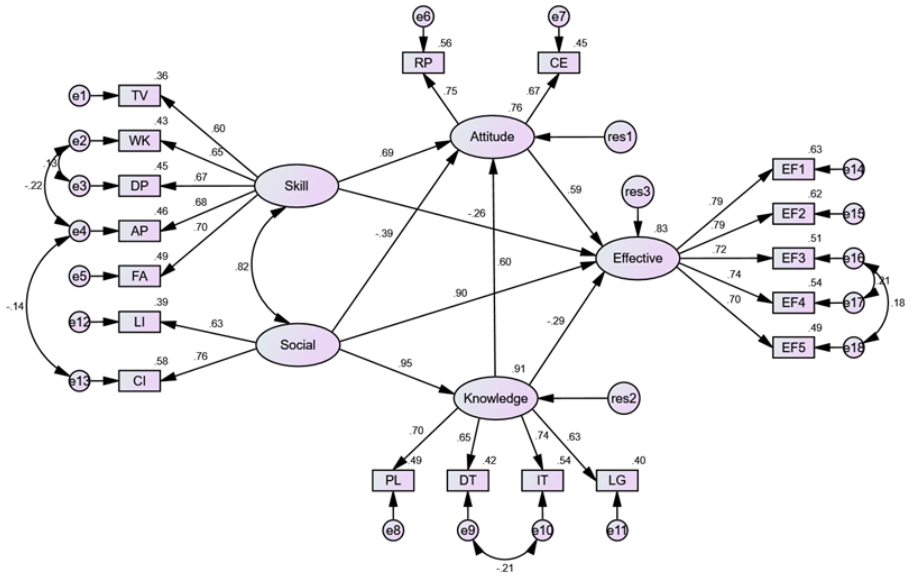
เพื่อตรวจสอบความตรงในเชิงทฤษฎีของตัวแบบการวัดกับข้อมูลในเชิงประจักษ์ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis)ผู้วิจัยได้ทำการจำแนกการวิเคราะห์ออกเป็น 5 ตัวแบบ ได้แก่ ตัวแบบทักษะในการสื่อสาร ตัวแบบทัศนคติของผู้พูด ตัวแบบความรู้ของผู้พูด ตัวแบบการเข้าใจสังคมและวัฒนธรรม ตัวแปรผลสัมฤทธิ์การสื่อสาร และตัวแบบในภาพรวมทั้งหมด มีรายละเอียดดังนี้ เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ตามเกณฑ์ขั้นต่ำเพื่อความน่าเชื่อถือของตัวแบบเชิงโครงสร้าง ที่ $\lambda \geq 0.50$ (Hair et.al., 2010 และ Kline, 2015) จะพบว่า ตัวแปรสังเกตได้ในแต่ละตัวแปรมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างในระดับปานกลางถึงสูง โดยเฉพาะตัวแปรตามผลสัมฤทธิ์การสื่อสารที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.72 – 0.81 ซึ่งสะท้อนถึงเนื้อหาตัวแปรแฝงได้ดี ในส่วนของค่าน่าเชื่อถือเชิงรวม (CR) และสัดส่วนความแปรปรวนที่อธิบายได้ (AVE) ซึ่งสะท้อนความเชื่อมั่นของชุดตัวแปรว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่เพียงใดนั้น จะพบว่าข้อมูลที่ได้จากการคำนวณ CR ≥ 0.50 และ AVE ≥ 0.50 แสดงถึงความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) และความเที่ยงตรงเชิงเหมือน (Convergent Validity) ที่ยอมรับได้ (Fornell & Larcher, 1981) และมีค่าเพียงพอสำหรับการวิจัยในขั้นต้น (Nunnally & Bernstein, 1994) ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อพิจารณาเกณฑ์มาตรฐานของดัชนีความสอดคล้องของตัวแบบ ซึ่งประกอบด้วย χ^2/df GFI CFI RMSEA จะพบว่า ค่า Chi-square/ degrees of freedom (χ^2/df) อยู่ระหว่าง 0.04 – 0.74 ซึ่งหมายถึงอยู่ในเกณฑ์ที่ดีเยี่ยม (Schumacker & Lomax, 2016) ค่า Goodness of Fit Index ในทุกตัวแปรแฝงมีค่ามากกว่า 0.95 โดยอยู่ระหว่าง 0.996 – 1.000 แปรความหมายได้ว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดีเยี่ยม (Bentler, 1990) ในขณะที่ค่า Comparative Fit Index มีค่าระหว่าง 0.99 – 1.00 สะท้อนถึงความดีเยี่ยม (Hu & Bentler, 1999) และตัวชี้วัดที่ประเมินความสอดคล้องของแบบจำลองสถิติที่สร้างขึ้นกับข้อมูลจริงในด้าน RMSEA มีค่าน้อยกว่า 0.05 ซึ่งถือว่ามีความเหมาะสมดีเยี่ยม (Steiger, 1990) สรุป

Citation : Chuesraku, C. (2026). Predicting Communication Effectiveness of Community Storytellers through SEM: A case Study of OTOP Inno-life in Roi Et Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296163. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296163

ได้ว่า ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดตัวแปรแฝงทั้ง 5 ตัว มีความน่าเชื่อถือและมีความตรงเชิงโครงสร้าง โดยที่ทุกตัวแปรผ่านเกณฑ์มาตรฐานทั้งในด้านค่าน้ำหนักองค์แระกอบ ความน่าเชื่อถือโดยรวม และการประเมินความสอดคล้องของแบบจำลองตามเกณฑ์ของการใช้สถิติ SEM

ผลการตรวจสอบความสอดคล้องตัวแบบสมการโครงสร้าง

เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของทักษะ ความรู้ ความเข้าใจและทัศนคติของผู้พูดที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ด้านการสื่อสารที่มีต่อชุมชนและนักท่องเที่ยว ตามสมมติฐานที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบ บอิทธิพลทางตรง (direct effect) อิทธิพลทางอ้อม (indirect effect) และอิทธิพลรวม (total effect) ต่อประสิทธิภาพของการสื่อสาร โดยการวิจัยครั้งนี้ได้นำตัวแปรสังเกตจำนวน 18 ตัวแปรของตัวแปรแฝงจำนวน 5 ตัวแปร มาวิเคราะห์ตรวจสอบความสอดคล้องของตัวแบบการวิจัยในรูปแบบก่อนและหลังการปรับตัวแบบ มีรายละเอียดดังนี้

Chi-square/df = .930, GFI = .964, CFI = 1.000, NFI = .960,
RMR = .012, RMSEA = .000

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของทักษะ ความรู้ ความเข้าใจและทัศนคติของผู้พูดที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ด้านการสื่อสารที่มีต่อชุมชน

เมื่อพิจารณาผลการทดสอบความสอดคล้องของตัวแบบสมการเชิงโครงสร้างของทักษะ ความรู้ ความเข้าใจและทัศนคติของผู้พูดที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ด้านการสื่อสารที่มีต่อชุมชนและนักท่องเที่ยว ที่ตั้งไว้ตามสมมติฐานที่เสนอกับข้อมูลเชิงประจักษ์หลังการปรับตัวแบบการวิจัย มีค่าไค-สแควร์ ต่อค่าองศาอิสระ (χ^2/df) เท่ากับ 0.930 โดยมีค่าน้อยกว่า 2 และจากค่าไค-สแควร์ มีความไวต่อขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จึงเสนอว่าให้พิจารณาดัชนีอื่นประกอบด้วย ซึ่งค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (GFI) เท่ากับ 0.964 มีค่าดัชนีความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.000 มีดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 1.000 และมีค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของค่าความคลาดเคลื่อน (RMR) เท่ากับ 0.012 จึงเป็นไปตามเงื่อนไข สรุปได้ว่า ตัวแบบสมการโครงสร้างของทักษะ ความรู้ ความเข้าใจและทัศนคติของผู้พูดที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ด้านการสื่อสารที่มีต่อชุมชนและนักท่องเที่ยว หลังการปรับตัวแบบการวิจัยมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้

Citation : ชินวัตร เชื้อสระคู. (2569). แบบจำลองสมการโครงสร้างเพื่อทำนายผลสัมฤทธิ์การสื่อสารของนักเล่าเรื่องชุมชน : กรณีศึกษาโอทอปนวัตวิถีจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296163.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296163

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวม

เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวม ตามตารางที่ 4 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ด้านการสื่อสารที่มีต่อชุมชนและนักท่องเที่ยวเป็นตัวแปรตาม จะได้รับอิทธิพลรวมในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากปัจจัยเชิงสาเหตุทัศนคติของผู้พูด มีค่าเท่ากับ 0.59 โดยเป็นอิทธิพลทางตรงทั้งหมดและไม่มีอิทธิพลทางอ้อม ส่วนปัจจัยทัศนคติของผู้พูด เป็นตัวแทรก จะได้รับอิทธิพลรวมในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากปัจจัยเชิงสาเหตุทักษะในการสื่อสาร มีค่าเท่ากับ 0.69 โดยเป็นอิทธิพลทางตรงทั้งหมดและไม่มีอิทธิพลทางอ้อม นอกจากนั้น ปัจจัยด้านความรู้ของผู้พูด จะได้รับอิทธิพลรวมในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากปัจจัยเชิงสาเหตุการเข้าใจสังคมและวัฒนธรรม มีค่าเท่ากับ 0.95 โดยเป็นอิทธิพลทางตรงทั้งหมดและไม่มีอิทธิพลทางอ้อม

ตารางที่ 4 น้ำหนักอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวม

Endogenous variables	R^2	Effect	Exogeneous Variable			
			การเข้าใจสังคมและวัฒนธรรม (Social)	ทักษะในการสื่อสาร (Skill)	ความรู้ของผู้พูด (Know-ledge)	ทัศนคติของผู้พูด (Attitude)
ความรู้ของผู้พูด (Knowledge)	0.91	Direct Effect	0.95**	-	-	-
		Indirect Effect	-	-	-	-
		Total Effect	0.95**	-	-	-
ทัศนคติของผู้พูด (Attitude)	0.76	Direct Effect	-0.39	0.69**	0.60**	-
		Indirect Effect	0.57	-	-	-
		Total Effect	0.19	0.69**	0.60**	-
ผลสัมฤทธิ์การสื่อสาร (Effective)	0.83	Direct Effect	0.90**	-0.26	-0.29	0.59*
		Indirect Effect	-0.16	0.41	0.35	-
		Total Effect	0.74**	0.15	0.07	0.59*

** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($P < 0.01$)

* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($P < 0.05$)

จากตารางที่ 4 ที่แสดงน้ำหนักอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวม ผลการศึกษาพบว่า การเข้าใจสังคมและวัฒนธรรม มีความสามารถในการทำนายและอธิบายความรู้ของผู้พูด ในภาพรวมได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาตัวเลขตาราง การเข้าใจสังคมและวัฒนธรรม (Social) มีอิทธิพลทางตรงต่อความรู้ของผู้พูด (Knowledge) และเป็นอิทธิพลรวมอยู่ในระดับสูง และมีนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ (β =0.95, $p < .01$) และพบว่า สัดส่วนของความแปรปรวนที่ มีค่าเท่ากับ 0.91 (R^2 = 0.91) ซึ่งหมายความว่าร้อยละ 91 ของค่าความแปรปรวนในปัจจัยความรู้ของผู้พูด สามารถถูกอธิบายและทำนายโดยปัจจัยการเข้าใจสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งอาจสื่อได้ถึงการที่นักเล่าเรื่องชุมชนมีความเข้าใจบริบทสังคมและวัฒนธรรมดีจะทำให้เพิ่มความรู้ขึ้นมาก โดยค่าอิทธิพลที่สูงเกือบสมบูรณ์สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันระหว่างองค์ความรู้กับบริบททางสังคมวัฒนธรรม กล่าวคือ ในบริบทของ OTOP นวัตวิถี ผู้ที่เข้าใจบริบทสังคมและวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งย่อมเป็นผู้ที่ครอบครองคลังความรู้ของชุมชนโดยอัตโนมัติ

Citation : Chuesraku, C. (2026). Predicting Communication Effectiveness of Community Storytellers through SEM: A case Study of OTOP Inno-life in Roi Et Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296163. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296163

ทักษะในการสื่อสาร มีความสามารถในการทำนายและอธิบายทัศนคติของผู้พูด โดยพบว่า ทักษะในการสื่อสาร (Skill) มีอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลรวมต่อทัศนคติของผู้พูด (Attitude) อยู่ในระดับสูง และมีนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ ($\beta = 0.69$, $p < .01$) และพบว่า สัดส่วนของความแปรปรวนมีค่าเท่ากับ 0.76 ($R^2 = 0.76$) ซึ่งหมายความว่าร้อยละ 76 ของค่าความแปรปรวนในปัจจัยทัศนคติของผู้พูดสามารถถูกอธิบายและทำนายโดยปัจจัยทักษะในการสื่อสาร (Skill) สะท้อนให้เห็นหลักการของการมีทักษะการสื่อสารที่ดีของผู้พูดที่จะช่วยสร้างทัศนคติที่ดีของผู้พูดได้

เช่นเดียวกันกับคุณลักษณะด้านความรู้ของผู้พูด ตารางที่ 2 พบว่า ความรู้ของผู้พูด (Knowledge) มีอิทธิพลต่อทัศนคติของผู้พูด (Attitude) อยู่ในระดับสูง และมีนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ ($\beta = 0.60$, $p < .01$) และพบว่า สัดส่วนของความแปรปรวนมีค่าเท่ากับ 0.76 ($R^2 = 0.76$) หรืออนุมานได้ว่าร้อยละ 76 ของค่าความแปรปรวนในปัจจัยทัศนคติของผู้พูด สามารถถูกอธิบายและทำนายโดยปัจจัยความรู้ของผู้พูด

การเข้าใจสังคมและวัฒนธรรม ความรู้ของผู้พูด และทัศนคติของผู้พูด รวมกัน มีความสามารถในการทำนายและอธิบายประสิทธิภาพของการสื่อสาร ในภาพรวมได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยการเข้าใจสังคมและวัฒนธรรม มีอิทธิพลทางตรง ต่อผลสัมฤทธิ์ของการสื่อสาร (Effective) อยู่ในระดับสูงมาก และมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = 0.90$, $p < .01$) อย่างไรก็ตามปัจจัยการเข้าใจสังคมและวัฒนธรรม (Social) มีอิทธิพลทางอ้อม (IE) ต่อประสิทธิภาพของการสื่อสาร (Effective) โดยผ่านปัจจัย ความรู้ของผู้พูด (Knowledge) และทัศนคติของผู้พูด (Attitude) เท่ากับ -0.16 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ประสิทธิภาพของการสื่อสาร (Effective) สามารถถูกอธิบายและทำนายโดยปัจจัย การเข้าใจสังคมและวัฒนธรรม (Social) ปัจจัยความรู้ของผู้พูด (Knowledge) และปัจจัยทัศนคติของผู้พูด (Attitude) ถูกอธิบายและทำนายได้เท่ากับร้อยละ 83 ซึ่งถือได้ว่าอยู่ในระดับที่สูง แสดงว่าผลการการเข้าใจสังคมและวัฒนธรรม ความรู้ของผู้พูด และทัศนคติของผู้พูด รวมกัน มีความสามารถในการทำนายและอธิบาย ผลสัมฤทธิ์ของการสื่อสาร ในภาพรวมได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

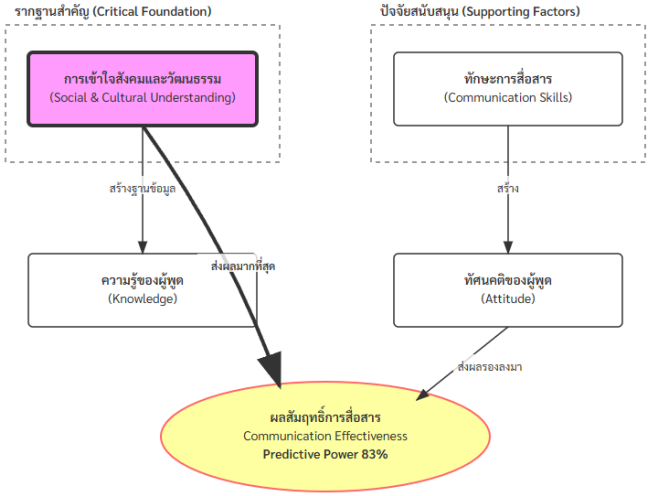
งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างคุณลักษณะของนักเล่าเรื่องชุมชนกับผลสัมฤทธิ์ทางการสื่อสาร ผลการวิจัยค้นพบประเด็นที่น่าสนใจว่า การเข้าใจสังคมและวัฒนธรรม (Social) เป็นปัจจัยชี้นำที่มีอิทธิพลสูงสุด ทั้งต่อความรู้ของผู้พูดและผลสัมฤทธิ์ของการสื่อสารโดยตรง ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าผลลัพธ์เชิงประจักษ์นี้สะท้อนให้เห็นถึง "จิตวิญญาณ" ของนักเล่าเรื่องชุมชนที่มิได้ขึ้นอยู่กับทักษะวาทศิลป์เพียงอย่างเดียว แต่รากฐานความสำเร็จเกิดจากการตกผลึกในบริบทสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ซึ่งเปรียบเสมือนต้นทุนทางปัญญาที่สำคัญกว่าเทคนิควิธีการ แม้ผลการวิจัยจะพบว่าอิทธิพลทางอ้อมผ่านตัวแปรส่งผ่านจะไม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญ แต่พลังของปัจจัยทางสังคมที่สามารถทำนายผลสัมฤทธิ์รวมร่วมกับปัจจัยอื่นได้สูงถึงร้อยละ 83 นั้น สอดคล้องและสนับสนุนแนวคิดการสื่อสารเชิงบริบท (Contextual Communication) ที่เชื่อว่าความเข้าใจบริบททางวัฒนธรรมคือหัวใจของการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากนั้นมีผลการศึกษาที่ให้ความสอดคล้องและสนับสนุนแนวคิดคุณลักษณะของผู้สื่อสาร อันได้แก่ ความรู้ของผู้พูด ทัศนคติของผู้พูด ทักษะในการสื่อสารและการเข้าใจสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การสื่อสารอย่างมีนัยสำคัญ ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ถ่ายทอดมีผลต่อประสิทธิภาพการสื่อสารและการเรียนรู้ งานวิจัยของ Puripunyavanich (2025) ที่ประเมิน

Citation : ชินวัตร เชื้อสระคู. (2569). แบบจำลองสมการโครงสร้างเพื่อทำนายผลสัมฤทธิ์การสื่อสารของนักเล่าเรื่องชุมชน : กรณีศึกษาโอทอปนวัตวิถีจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296163.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296163

โปรแกรมฝึกอบรมออนไลน์ 48 ชั่วโมงที่ออกแบบมาสำหรับครูสอนภาษาอังกฤษประจำการในโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศไทย ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ความรู้ ทักษะและทัศนคติของผู้สอนส่งผลต่อความสำเร็จต่อระดับการเรียนรู้ โดยทำให้ความสามารถด้านภาษาอังกฤษของผู้เข้ารับการอบรมสูงขึ้น นอกจากนั้นผลการศึกษางานวิจัยชิ้นนี้ยังมีความสอดคล้องกับ งานของ Hou et al. (2025) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการออกเสียงวรรณยุกต์ไทยของนักเรียนชาวจีนที่พูดภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง ผลการศึกษาพบว่าผู้เรียนชาวจีนสะท้อนให้เห็นว่าการที่ผู้พูดมีทักษะและการเข้าใจในสังคมและวัฒนธรรมของผู้ฟังมีผลต่อการรับรู้และความเข้าใจภาษาที่สองมากยิ่งขึ้น ในมิติคุณสมบัติด้าน การเข้าใจสังคมและวัฒนธรรม มีความสามารถในการทำนายผลสัมฤทธิ์การสื่อสารอยู่ในระดับสูงมาก และมีนัยสำคัญทางสถิติ (β = 0.90, p <.01) มีความสอดคล้องกับหลายงานวิจัยที่พบว่า นักเล่าเรื่องที่สื่อสารไปยังนักท่องเที่ยวโดยเป็นผู้ที่มีความเข้าใจลึกซึ้งเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นจะช่วยทำให้เรื่องราวมีคุณค่าและสร้างความประทับใจกับผู้ฟังและยังเกิดความรู้ผูกพันกับพื้นที่ (Dionísio et al, 2021; Mtapuri et al, 2021; Yuxin et al, 2024; Kapa et al, 2022) และมิติด้านทัศนคติของนักเล่าเรื่องมีอิทธิพลทางตรงที่ส่งผลถึงผลสัมฤทธิ์การสื่อสารรองลงมา (β =059*, p < 0.05) จากการเข้าใจสังคมและวัฒนธรรมนั้น มีผลการศึกษาที่สอดคล้องได้แก่ งานวิจัยของ Khater et al (2025) ที่ศึกษาเรื่องผลกระทบของการเล่าเรื่องในคู่มือการท่องเที่ยวต่อการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมและงานวิจัยของ Kapa et al (2022) ที่สำรวจความสามารถของมัคคุเทศก์กับการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยว ผลการศึกษาทั้งสองชิ้นต่างก็สรุปว่า ความเป็นมิตรและความเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวและยิ่งไปกว่านั้นทัศนคติการมีทัศนคติของผู้เล่าเรื่องช่วยสร้างบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนที่ดี สรุปได้ว่าผลการศึกษาที่รวบรวมมาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า คุณสมบัติที่มีของนักเล่าเรื่องทั้ง 4 ด้าน อันได้แก่ ความรู้ ทักษะ ทัศนคติและการเข้าใจสังคมและวัฒนธรรมมีอิทธิพลสำคัญต่อการสร้างประสบการณ์ที่น่าจดใจให้กับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน

ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

“แบบจำลองสมการโครงสร้างเพื่อทำนายผลสัมฤทธิ์การสื่อสารของนักเล่าเรื่องชุมชน : กรณีศึกษาโอทอปนวัตวิถีจังหวัดร้อยเอ็ด” ผู้วิจัยสรุปตามผังมโนทัศน์ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ใหม่ผังมโนทัศน์ข้อเสนอ “แบบจำลองสมการโครงสร้างเพื่อทำนายผลสัมฤทธิ์การสื่อสารของนักเล่าเรื่องชุมชน : กรณีศึกษาโอทอปนวัตวิถีจังหวัดร้อยเอ็ด

Citation : Chuesraku, C. (2026). Predicting Communication Effectiveness of Community Storytellers through SEM: A case Study of OTOP Inno-life in Roi Et Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296163. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296163

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1) ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวที่เป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่พบว่าแหล่งท่องเที่ยว เช่น โบราณสถาน(ปรางค์กู่) ทำให้ภาคอีสานเป็นจุดหมายที่สามารถพบได้ทั่วไป การมีโครงการนวัตวิถีของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย จึงสะท้อนให้เห็นว่าภาครัฐต้องเข้ามาช่วยบริหาร โดยให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนช่วยสร้างรายได้สร้างผลกระทบเชิงบวกทั้งในเชิงสังคมและเศรษฐกิจ โดยมีนักเล่าเรื่องชุมชนเป็นผู้ช่วยสร้างเสน่ห์ ผู้วิจัยได้เสนอแนะการนำผลการศึกษานี้ไปใช้ประโยชน์ตามกลุ่มเป้าหมายดังนี้ ในส่วนของภาครัฐหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่กรมพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจัดให้มีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ จากผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นว่า การเข้าใจสังคมและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่สำคัญอันดับแรกที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ของการสื่อสาร หน่วยงานภาครัฐจึงควรมีคู่มือมาตรฐานสำหรับนักเล่าเรื่องชุมชน มีการฝึกอบรมตลอดจนสร้างระบบรับรองผู้ฝึกสอนการเล่าเรื่อง (Certified Trainer) เพื่อเป็นบุคคลที่จะช่วยสร้างและพัฒนานักเล่าเรื่องรุ่นใหม่ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องต่อไป นอกจากนั้นอาจพิจารณาให้งบประมาณผู้ที่สนใจทำงานวิจัยและสนับสนุนการวิจัยในเรื่อง นักเล่าเรื่อง เพื่อยกระดับประสิทธิภาพให้ดียิ่งขึ้นไป ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชน ควรจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นประจำชุมชนแต่ละชุมชน หลังจากนั้นให้ภาครัฐเป็นเจ้าภาพในการสร้างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนและระหว่างนักเล่าเรื่องด้วยกัน หน่วยงานภาครัฐอาจสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในท้องถิ่น (Public-Private Partnership) ในการสนับสนุนหลักสูตรเทคนิคการเพิ่มมูลค่าทางการขาย (Upselling Course) เนื่องจากผู้มุ่งหวัง (Prospect) เมื่อเปลี่ยนบทบาทมาเป็นนักท่องเที่ยวผู้เยี่ยมเยือนเมื่อจากความประทับใจและบอกต่อซึ่งจะส่งผลต่อยอดขายสินค้าและบริการของชุมชนมากขึ้น เช่น สินค้าโอทอป ที่พักโฮมสเตย์ในชุมชน เป็นต้น โดยภาคเอกชน ยกระดับการสนับสนุนช่องทางการจัดจำหน่ายให้กับชุมชนใช้หลักการการพึ่งพาอาศัยกัน เช่น จัดตั้งพื้นที่ในห้างสรรพสินค้าให้มีความถี่มากขึ้นและจัดนักเล่าเรื่องชุมชนมาประจำจุดขายในช่วงวันหยุดเพื่อสร้างประสบการณ์และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ หรืออาจจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนนการฝึกอบรมร่วมกับภาครัฐหรือให้ทุนการศึกษาเพื่อส่งเสริมเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีความสนใจเป็นนักเล่าเรื่อง หรือผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมยังสามารถเชิญนักเล่าเรื่องชุมชนไปจัดกิจกรรมร่วมกับแขกผู้มาพักได้

2) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

ผู้วิจัยขอเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปในด้านของประเภทการศึกษา ประชากร กลุ่มตัวอย่างและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยในส่วนของรูปแบบการศึกษางานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ ทำให้ไม่ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพจึงควรใช้การวิจัยเชิงคุณภาพร่วมด้วย เช่น ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักท่องเที่ยว การสนทนากลุ่มกับผู้ประกอบการโอทอปนวัตวิถี โดยศึกษาเป็นงานวิจัยเชิงผสม (Mixed Method) นอกจากนั้นประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ 360 คนมาจากวิสาหกิจชุมชนทั้งหมดที่สะท้อนคุณลักษณะของการเป็นนักเล่าเรื่อง เพื่อความสมบูรณ์ของผลการศึกษาจึงควรเพิ่มประชากรเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศเพื่อแสดงความคิดเห็นในฐานะของการเป็นผู้ใช้บริการว่ามีความต้องการหรือความคาดหวังอย่างไร ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ของการสื่อสาร (Effective) วัดเพียงผลลัพธ์ (Output) เช่น สร้างความประทับใจ ความน่าเชื่อถือ ข้อมูลมีความน่าสนใจ เป็นต้น เนื่องจากเป้าประสงค์ของโครงการนวัตวิถีเพื่อสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากโดยชุมชนโดยเน้นการผลักดันสินค้ามาเป็นรายได้นั้น ตัวแปรตามที่ใช้วัดควรคำนึงถึง ผลกระทบ (Outcome) เช่น คำถามเพื่อวัด

Citation : ชินวัตร เชื้อสระคู. (2569). แบบจำลองสมการโครงสร้างเพื่อทำนายผลสัมฤทธิ์การสื่อสารของนักเล่าเรื่องชุมชน : กรณีศึกษาโอทอปนวัตวิถีจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296163.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296163

การรับรู้ว่า การเล่าเรื่องชุมชนช่วยสร้างงาน กระจายรายได้ให้เพิ่มขึ้น ช่วยทำให้นักท่องเที่ยวอยากซื้อสินค้าชุมชนมากขึ้น ความพึงพอใจ ความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำหรือเรื่องเล่าช่วยสืบานประเพณีให้ดีงามคงอยู่ต่อไป เป็นต้น นอกจากนั้น งานวิจัยชิ้นนี้นำเสนอผลการศึกษาในมุมของร้อยเอ็ดซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคอีสาน จึงควรมีการศึกษาในบริบทพื้นที่ทางภูมิศาสตร์อื่น เช่น ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ เพื่อศึกษาความแตกต่างของวัฒนธรรมการเล่าเรื่องในแต่ละภูมิภาคต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

กรมพัฒนาชุมชน. (2566).รายงานประจำปี 2566 *กรมพัฒนาชุมชน.* กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาชุมชน.

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2561). คู่มือบริหารโครงการชุมชนท่องเที่ยวนวัตวิถี. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.

ธีรพงษ์ ประเสริฐผล. (2561). บทบาทของความเข้าใจบริบทสังคมในการสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. *วารสารพัฒนาสังคม, 20*(2), 45-62.

ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2563). *ความไวทางวัฒนธรรม: ทักษะสำคัญของนักสื่อสารในสังคมพหุวัฒนธรรม.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มานพ วราภรณ์. (2563). การเล่าเรื่องในบริบทวัฒนธรรมไทย: การศึกษาเชิงมานุษยวิทยา. *วารสารไทยศึกษา, 18*(1), 234-251.

ศิริวรรณ พิริยคุณธร. (2560). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับประสิทธิภาพการสื่อสารของปราชญ์ชาวบ้าน:กรณีศึกษาภาคเหนือตอนบน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 24*(3), 167-184.

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2564). รายงานสรุปการจัดทำบัญชีประชาชาติด้านการท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2563. https://anyflip.com/vlhbe/fkdo/basic/

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). การสำรวจที่พักแรม พ.ศ.2565. สืบค้นจากเว็บไซต์สำนักงานสถิติแห่งชาติ

สมชาย ลักษณานุรักษ์. (2562). ทัศนคติของนักสื่อสารชุมชนต่อการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น. *วารสารวิจัยและพัฒนา, 15*(2), 89-106.

สายสุนีย์ เลิศวรสิริกุล. (2558). *การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม: บทบาทของความเข้าใจทางวัฒนธรรมต่อประสิทธิผลการสื่อสาร.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุดารัตน์ ปิติวัฒนกุล. (2564). การเล่าเรื่องในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: การสร้างประสบการณ์ที่มีความหมาย. *วารสารการจัดการการท่องเที่ยวและการโรงแรม, 17*(3), 423-440.

สุภาพร สุกสีเหลือง. (2561). ทักษะการสื่อสารเชิงวัฒนธรรม: มิติใหม่ของการสื่อสารในสังคมไทย. *วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิตย์, 11*(1), 234-251.

สุรศักดิ์ จิรวัสตร์มงคล. (2562). การจัดการความรู้และการสื่อสารในยุคดิจิทัล. *วารสารบริหารธุรกิจ, 42*(164), 23-40.

อรอนงค์ สวัสดิ์บุรี. (2563). ทัศนคติต่อผู้รับสาร: ปัจจัยสำคัญในการสร้างการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม. *วารสารการสื่อสารมวลชน, 28*(1), 145-162.

อภิชาต โตดิลกเวชช์. (2561). นโยบายและแนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี. เอกสารประกอบการบรรยายกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.

Alexander, P. (2020). Storytelling in education and human resource development. *Educational Psychology Review, 32*(2), 267-289.

Citation : Chuesraku, C. (2026). Predicting Communication Effectiveness of Community Storytellers through SEM: A case Study of OTOP Inno-life in Roi Et Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296163. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296163

Archibald, J. (2008). Indigenous storywork: Educating the heart, mind, body, and spirit. UBC Press.

Bentler, P. M. (1990). Comparative Fit Indexes in Structural Models. *Psychological Bulletin, 107*, 238- 246.http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.107.2.238

Best, J. W., & Kahn, J. V. (1993). Research in Education (7th ed.). Allyn and Bacon.

Diamantopoulos, A., & Siguaw, J. A. (2000). Introducing LISREL. London: Sage Publications. https://doi.org/10.4135/9781849209359

Dionísio, M., & Nisi, V. (2021). Leveraging Transmedia storytelling to engage tourists in the understanding of the destination's local heritage. Multimedia Tools and Applications, 80, 34813 - 34841. https://doi.org/10.1007/s11042-021-10949-2.

ElShafie, S. J. (2018). Making science meaningful for broad audiences through stories. Integrative and Comparative Biology, 58(6), 1213-1223. https://doi.org/10.1093/ icb/icy103

Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2021). The story of One ambon One Product: OTOP in Thailand. https://www.fao.org/s/cb5640en/cb5640en.pdf.

Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Structural Equation Models with Unobservable Variablesand Measurement Error: Algebra and Statistics. Journal of Marketing Research, 18, 382-388. http://dx.doi.org/10.2307/3150980

Hair, J.F., Black, W.C., Babin, B.J., and Anderson, R.E. (2010). Multivariate Data Analysis. 7th Edition, Pearson, New York

Heath, C., & Heath, D. (2017). Made to stick: Why some ideas survive and others die (2nd ed.). Random House.

Hooper, D., Coughlan, J., & Mullen, M. R. (2008). Structural Equation Modelling: Guidelines for Determining Model Fit. The Electronic Journal of Business Research Methods, 6, 53-60.

Hou, P., & Kraisame, S. (2025). Accentedness Perception in L2: An Investigation of Thai Monophthong Pronunciation of Chinese Students Languages. Mahidol University. https://doi.org/10.3390/ languages10010011.

Hu, L. T., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff Criteria for Fit Indexes in Covariance Structure Analysis: Conventional Criteria versus New Alternatives. Structural Equation Modeling, 6, 1-55. http://dx.doi.org/10.1080/10705519909540118

Kapa, M., De Crom, E., & Hermann, U. (2022). AN EXPLORATION OF TOURIST GUIDES' COMPETENCIES TO CREATE MEMORABLE TOURIST EXPERIENCES. GeoJournal of Tourism and Geosites. https://doi.org/10.30892/gtg.44421-953.

Khater, M., Ibrahim, O., Al-Salim, F., & Faik, M. (2025). Weaving tales: the impact ofstorytelling in tourism guides on cultural immersion. Tourism Recreation Research. https://doi.org/10.1080/02508281.2024.2448887.

Citation : ชินวัตร เชื้อสระคู. (2569). แบบจำลองสมการโครงสร้างเพื่อทำนายผลสัมฤทธิ์การสื่อสารของนักเล่าเรื่องชุมชน : กรณีศึกษาโอทอปนวัตวิถีจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296163.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296163

Kline, R. B. (2015). Principles and Practice of Structural Equation Modeling. New York: Guildford Press.

_____. (2011). Principles and practice of structural equation modeling (3rd ed.). New York: Guilford Press.

MacCallum, R. C., Browne, M. W., & Sugawara, H. M. (1996). Power Analysis and Determination of Sample Size for Covariance Structure Modeling. PsychologicalMethods, 1, 130-149.https://doi.org/10.1037/1082-989X.1.2.130

Mtapuri, O., Thanh, T., Giampiccoli, A., & Dłu**ż**ewska, A. (2021). Expansion and Specification Of Knowledge, Skills, Attitudes and Practices Survey Model for Community-Based Tourism Development. Sustainability. https://doi.org/10.3390/su131910525.

Puripunyavanich, Mintra (2025). Measuring the Effectiveness of an Online Teacher Training Program for In-Service Secondary School Teachers: Trainees' Reactions andLearning. LEARN Journal of Language Education and Acquisition Research Network. https://doi.org/10.70730/yvsd7249.

Sadik, A. (2008). Digital storytelling: A meaningful technology-integrated approach for engaged student learning. Educational Technology Research and Development, 56(4), 487-506. https://doi.org/10.1007/s11423-008-9091-8

Schumacker, R.E. and Lomax, R.G. (2010). A Beginners Guide to Structural Equation Modeling. Routledge, New York.

Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2016). A Beginner's Guide to Structural Equation Modeling (4th ed.) New York: Routledge.

Steiger, J.H. (1990) Structural Model Evaluation and Modification: An Interval Estimation Approach. Multivariate Behavioral Research, 25, 173-180. https://doi.org/10.1207/s15327906mbr2502_4

UNWTO. (2022). Impact assessment of the COVID-19 outbreak on international tourism. https://www.untourism.int/impact-assessment-of-the-covid-19-outbreak-on-international-tourism.

Walter, C. (2015). The art of narrative presentation: Voice, gesture, and storytelling techniques. Performance Studies Quarterly, 42(3), 287-304.

Yuxin, F., Qin, J., Lv, X., Tian, Y., & Meng, W. (2024). Exploring the influence of historical storytelling on cultural heritage tourists' revisit intention: A case study of the Mogao Grottoes inDunhuang. PLOS ONE, 19. https://doi.org/10.1371/journal.pone. 0307869.

Citation : Chuesraku, C. (2026). Predicting Communication Effectiveness of Community Storytellers through SEM: A case Study of OTOP Inno-life in Roi Et Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296163. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296163

Citation : ชินวัตร เชื้อสระคู. (2569). แบบจำลองสมการโครงสร้างเพื่อทำนายผลสัมฤทธิ์การสื่อสารของนักเล่าเรื่องชุมชน : กรณีศึกษาโอทอปนวัตวิถีจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296163.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296163

Journal of Local Governance and Innovation : Vol. 10 No. 1 (2026) : January-April : Article ID: e296171
วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น : ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (2569) : มกราคม-เมษายน ISSN 3027-8120 (Print) ISSN 2673-0405 (Online)

การบริหารจัดการการผลิตนวัตกรรมผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน อำเภอยะหา จังหวัดยะลา

Production Management of Innovative Shrimp Chili Paste Cookies Made from Stone Banana Flour in Yaha District, Yala Province

ย่าร่อนะ ศรีอาหมัด[1*], และ รอมลี เจะดอเลาะ[2]

Yarona Sriaremhad[1*], and Romalee Cheadoloh[2]

[1]คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา; Full-time lecturer, Faculty of Management Sciences, Yala Rajabhat University, Thailand.

[2]คณะวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา; Full-time lecturer, Faculty of Science Technology and Agriculture, Yala Rajabhat University, Thailand.

*Corresponding Author; e-mail : yarona.s@yru.ac.th

DOI : 10.65205/jlgisrru.2026.e296171

Received : December 5, 2025; **Revised :** January 6, 2026; **Accepted :** April 13, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยนำเข้าและกระบวนการบริหารจัดการการผลิตคุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน 2) พัฒนานวัตกรรมการบริหารจัดการการผลิต และ 3) วิเคราะห์ผลลัพธ์ของการบริหารจัดการดังกล่าว ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากกลุ่มแปรรูปอาหารฮาลาลในอำเภอยะหา ด้วยการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างโดยการพรรณนาวิเคราะห์ และการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากผู้บริโภคในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย การขยายผลนวัตกรรมกระบวนการผลิตแป้งกล้วยและผลิตภัณฑ์จากแป้งกล้วยเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กลุ่มเกษตรกรและธุรกิจชุมชนอำเภอยะหา จังหวัดยะลา ที่ได้รับทุนสนับสนุนจาก บพท. และได้รับรางวัลทั้งในระดับชาติและในพื้นที่ ได้แก่ รางวัลเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ รางวัลกิจกรรมการลงพื้นที่จริง และรางวัลนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งยังได้รับการคุ้มครองอนุสิทธิบัตรสำหรับผลิตภัณฑ์คุกกี้แป้งกล้วยหินน้ำพริกกุ้งเสียบ ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยนำเข้าประกอบด้วยแรงงานที่มีสมรรถนะระดับ 7 วัตถุดิบกล้วยหินที่ได้รับการรับรองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เทคโนโลยีการผลิตอาหารสุขภาพจากแป้งกล้วยหิน ทุนในพื้นที่ และข้อมูลการตลาดออนไลน์ 2) นวัตกรรมการบริหารจัดการมุ่งใช้ระบบสื่อสารและข้อมูลดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และ 3) ผลลัพธ์สะท้อนว่าการใช้กล้วยหินตกเกรดพัฒนาเป็นแป้งกล้วยและผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ช่วยเพิ่มศักยภาพการผลิตและมูลค่าเศรษฐกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ งานวิจัยนี้เป็นต้นแบบการบริหารจัดการนวัตกรรมอาหารชุมชนที่สามารถขยายผลเชิงพาณิชย์ได้อย่างยั่งยืน

Citation : Sriaremhad, Y., & Cheadoloh, R. (2026). Production Management of Innovative Shrimp Chili Paste Cookies Made from Stone Banana Flour in Yaha District, Yala Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296171. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296171

คำสำคัญ (Keywords) : การบริหารจัดการ, กล้วยหิน, นวัตกรรม, แป้งกล้วย, ผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบหิน

Abstract

This research aimed to 1) study the input factors and production management processes of shrimp chili paste cookies made from rock banana flour, 2) develop an innovation in production management, and 3) analyze the outcomes of such management. A mixed-methods research design was employed. The qualitative phase collected data from a halal food processing group in Yaha District through focus group discussions and semi-structured interviews, using descriptive analysis. The quantitative phase collected data from consumers in the three southern border provinces through questionnaires, and the data were analyzed using descriptive statistics. This study was part of a research project on scaling up innovations in banana flour production processes and banana flour products to add value to farmer groups and community enterprises in Yaha District, Yala Province. The project was funded by the Thailand Program Management Unit for Area-Based Development (PMU-A) and received awards at both national and local levels, including the Rajabhat University Network Award, the Site Visit Activity Award, and the Innovation for Local Development Award. The shrimp chili paste rock banana flour cookie product was also granted petty patent protection. The results revealed that 1) Input factors consisted of labor with competency level 7, rock bananas certified as a geographical indication (GI) product, health food production technology using rock banana flour, local capital, and online marketing information, 2) The management innovation focused on utilizing digital communication and information systems to enhance production efficiency, and 3) The outcomes reflected that transforming downgraded rock bananas into banana flour and commercial products significantly increased production capacity and community economic value. This research serves as a prototype for innovative community food management that can be sustainably scaled up for commercial expansion.

Keywords : Banana Flour, Innovation, Management, Shrimp Paste Banana Flour Cookie, Stone Banana

Citation : ย่าร่อนะ ศรีอาหมัด, และ รอมลี เจะดอเลาะ. (2569). การบริหารจัดการการผลิตนวัตกรรมผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน อำเภอยะหา จังหวัดยะลา. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296171.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296171

บทนำ (Introduction)

รัฐบาลไทยส่งเสริมการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาชุมชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและยกระดับเศรษฐกิจฐานราก ผ่านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอัตลักษณ์และมาตรฐานรองรับ (รายงานผลการดำเนินงานรัฐบาล, 2565) ขณะเดียวกัน แนวโน้มอาหารเพื่อสุขภาพเติบโตสูง โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่มีรีซิสแทนต์สตาร์ช ซึ่งทำหน้าที่คล้ายใยอาหารและช่วยส่งเสริมระบบทางเดินอาหาร (Nugent, 2005; Topping & Clifton, 2001) แป้งกล้วยเป็นแป้งทนต่อการย่อย (Resistant Starch-RS) และอาหารฟังก์ชัน (Functional Food) จึงเป็นวัตถุดิบที่มีศักยภาพสูงในการนำมาพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์และตอบสนองความต้องการของตลาดอาหารสมัยใหม่

กล้วยหินเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะยะลา และได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ในปี 2565 สะท้อนเอกลักษณ์ คุณภาพ และชื่อเสียงของผลผลิต (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2565) อย่างไรก็ตาม กล้วยหินตกเกรดคิดเป็นประมาณร้อยละ 20 ของผลผลิต และยังถูกนำไปใช้ประโยชน์น้อย โอกาสในการเพิ่มมูลค่าจึงสูญเสียไปจำนวนมาก โครงงานก่อนหน้า (ย่าร่อนะ ศรีอาหมัด, 2566) พบว่า เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology) สามารถใช้แปรรูปกล้วยหินเป็นแป้งกล้วยหินและผลิตเบเกอรี่เพื่อสุขภาพได้อย่างมีศักยภาพ ดังนั้น การพัฒนานวัตกรรมแป้งกล้วยหินและผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน จึงเป็นแนวทางสำคัญในการเพิ่มมูลค่ากล้วยหินตกเกรด ตอบสนองความต้องการผู้บริโภคกลุ่มรักสุขภาพ และสร้างรายได้ให้เกษตรกรและธุรกิจชุมชนในจังหวัดยะลาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาปัจจัยนำเข้าและกระบวนการในการบริหารจัดการการผลิตนวัตกรรมผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน
2. เพื่อพัฒนานวัตกรรมการบริหารจัดการการผลิตนวัตกรรมผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน
3. เพื่อวิเคราะห์ผลลัพธ์การบริหารจัดการการผลิตนวัตกรรมผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

นวัตกรรม

นวัตกรรม (Innovation) เป็นผลผลิตจากการประยุกต์ใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างหรือปรับปรุงสิ่งใหม่ให้มีคุณค่าและประสิทธิภาพที่สูงขึ้น (นพดล เหลืองภิรมย์, 2557) โดยมุ่งเน้นการสร้างผลิตภัณฑ์หรือบริการที่มีความแตกต่างเพื่อตอบสนองช่องว่างทางการตลาดและเพิ่มขีดความสามารถในการ

Citation : Sriaremhad, Y., & Cheadoloh, R. (2026). Production Management of Innovative Shrimp Chili Paste Cookies Made from Stone Banana Flour in Yaha District, Yala Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296171. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296171

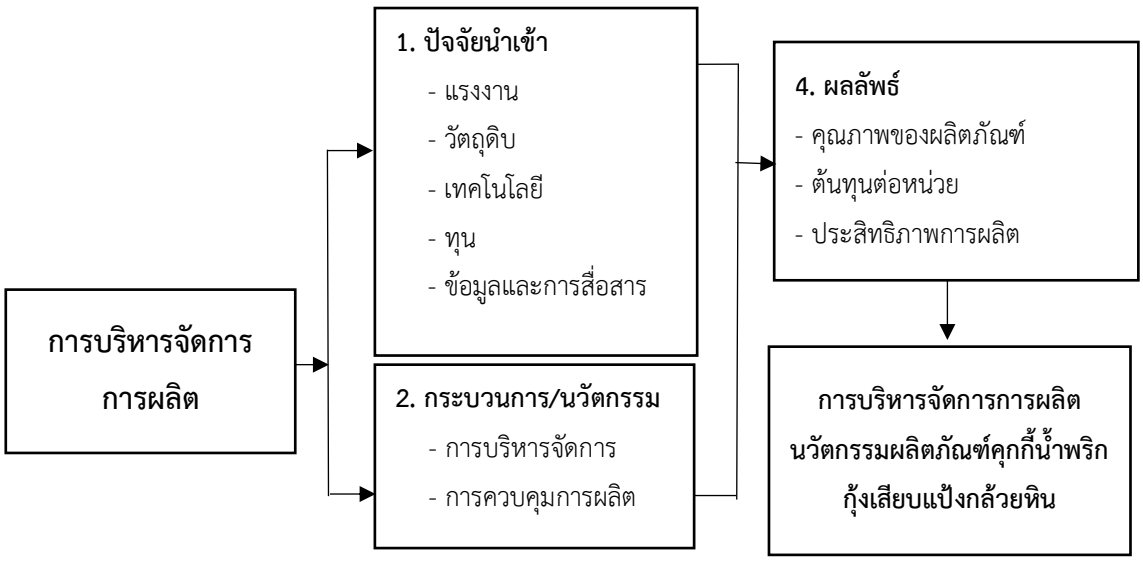
แข่งขัน (ธงชัย สันติวงษ์, 2553; จิราวรรณ วุฒิสวัสดิ์, 2557) ในเชิงวิชาการสามารถจำแนกนวัตกรรมที่สำคัญออกเป็น 2 ด้าน คือ 1) นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product Innovation) ซึ่งเป็นการพัฒนาหรือปรับปรุงคุณสมบัติและประสิทธิภาพของสินค้าให้ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เพื่อเพิ่มประโยชน์ใช้สอย (Functional properties) และสร้างคุณค่าที่เหนือกว่าคู่แข่งขัน (OECD/Eurostat, 2018; Schilling, 2020) และ 2) นวัตกรรมกระบวนการ (Process Innovation) ซึ่งมุ่งเน้นการปรับปรุงวิธีการผลิตและเทคโนโลยีเพื่อลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพ และควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้มีความสม่ำเสมอ (Gopalakrishnan & Jiang, 2018) การบูรณาการนวัตกรรมทั้งสองส่วนนี้จึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับระบบเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน

การบริหารจัดการการผลิต

อ้างอิงตามกรอบ Input–Process–Output ซึ่งอธิบายว่าการนำปัจจัยนำเข้า เช่น วัตถุดิบ แรงงาน ทุน และเครื่องจักร เข้าสู่กระบวนการแปรสภาพจะทำให้เกิดผลผลิต (Heizer & Render, 1999; Gaither, 1996) โดยการบริหารการผลิตต้องจัดการและควบคุมทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและต้นทุนเหมาะสม (Starr, 1996) แนวคิดดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญของงานวิจัยนี้ในการพัฒนานวัตกรรมการผลิตคุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหินให้มีมาตรฐานและสร้างคุณค่าเพิ่มจากทรัพยากรท้องถิ่น

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

กรอบแนวคิดการวิจัยนี้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า กระบวนการผลิต และผลลัพธ์ด้านคุณภาพ ประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ เพื่ออธิบายกลไกการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรและเทคโนโลยีในชุมชนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

Citation : ย่าร่อนะ ศรีอาหมัด, และ รอมลี เจะดอเลาะ. (2569). การบริหารจัดการการผลิตนวัตกรรมผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน อำเภอยะหา จังหวัดยะลา. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296171.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296171

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยนี้เป็นแบบผสมผสานเชิงคุณภาพและปริมาณ ดำเนินการระหว่างมิถุนายน 2567 – มิถุนายน 2568 ในพื้นที่อำเภอยะหา จังหวัดยะลา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาหรืออาศัยในจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคผลิตภัณฑ์ จากข้อมูลคาดประมาณประชากรรายจังหวัดประจำปี พ.ศ.2569 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่ามีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้นประมาณ 1,378,800 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 400 คน คำนวณตามสูตร Cochran ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าคลาดเคลื่อน 5%

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ประกอบการแปรรูปอาหารฮาลาล จำนวน 7 คน คัดเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์สมรรถนะนวัตกรชุมชน ประกอบด้วย ประธาน 1 คน รองประธาน 1 คน ฝ่ายผลิต 1 คน และฝ่ายการตลาด/จำหน่าย 4 คน รวมทั้งสิ้น 7 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ประเด็นการสนทนากลุ่ม และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างตามประเด็นวิจัย 4 ด้าน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป ปัจจัยนำเข้า กระบวนการผลิต แนวทางนวัตกรรมและข้อเสนอแนะ โดยใช้คำถามติดตามเสริม ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณเก็บด้วยแบบสอบถาม 3 ส่วน คือ ข้อมูลทั่วไป พฤติกรรมและทัศนคติด้านบรรจุภัณฑ์ ราคา การจัดจำหน่าย การตลาด และการยอมรับผลิตภัณฑ์ด้วย Hedonic Scale 5 ระดับ เครื่องมือพัฒนาจากเอกสารและข้อมูลเชิงคุณภาพ ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และมีค่าความเชื่อมั่น 0.87

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ประกอบการแปรรูปอาหารฮาลาลในอำเภอยะหา จำนวน 7 คน ผ่านการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ครอบคลุมปัจจัยนำเข้า กระบวนการผลิต และแนวทางพัฒนา ข้อมูลบันทึกเสียง ถอดความ และวิเคราะห์ด้วย Descriptive Content Analysis ดำเนินการในเดือนพฤศจิกายน 2567 ตามเอกสารเลขที่รับรองโครงการ (Soc-1-2567-013) ลงวันที่ 25 ตุลาคม 2567 แบบสอบถามเชิงปริมาณพัฒนาจากผลเชิงคุณภาพ เก็บจากผู้บริโภค 400 คนในสามจังหวัดชายแดนใต้ด้วยการสุ่มแบบสะดวก ครอบคลุมข้อมูลทั่วไป พฤติกรรม ทัศนคติ และการยอมรับด้านประสาทสัมผัส (Hedonic Scale 5 ระดับ) ข้อมูลตรวจสอบความครบถ้วนก่อนวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา

Citation : Sriaremhad, Y., & Cheadoloh, R. (2026). Production Management of Innovative Shrimp Chili Paste Cookies Made from Stone Banana Flour in Yaha District, Yala Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296171. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296171

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ใช้การพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายกระบวนการและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตนวัตกรรม ส่วนข้อมูลจากแบบประเมินการยอมรับด้านประสาทสัมผัสและทัศนคติผู้บริโภควิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

ผลการวิจัย (Research Results)

วัตถุประสงค์ที่ 1 ปัจจัยนำเข้าและกระบวนการในการบริหารจัดการการผลิตนวัตกรรมผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน

1.1 แรงงาน

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มแปรรูปอาหารฮาลาล 7 คนมีความพร้อมทางสังคมเพิ่มจาก SRL5 เป็น SRL7 และมีสมรรถนะหลากหลายระดับ ได้แก่ ระดับ 4 (2 คน) ระดับ 3 (2 คน) ระดับ 2 (2 คน) และระดับ 1 (1 คน) (ตารางที่ 1) สะท้อนการพัฒนาศักยภาพด้านเครือข่าย เทคโนโลยี และการจัดการเรียนรู้ที่สนับสนุนการยกระดับนวัตกรรมการผลิตอย่างยั่งยืน

ตารางที่ 1 ระดับสมรรถนะของนวัตกรชุมชนในแต่ละมิติ

ระดับสมรรถนะ	เครือข่ายความร่วมมือ
4 (สูงสุด)	ประสานเครือข่ายนอกพื้นที่ ระดมทรัพยากร พัฒนาเทคโนโลยี และสร้างพื้นที่เรียนรู้ยั่งยืน
3	ประสานเครือข่าย ถ่ายทอดเทคโนโลยี พัฒนา LIP และจัดระบบการเรียนรู้อย่างเป็นทางการ
2	ระดมทรัพยากรในพื้นที่ ปรับใช้เทคโนโลยีกับภูมิปัญญา และสนับสนุนกิจกรรมเรียนรู้
1 (เริ่มต้น)	ประสานงานภาคีในพื้นที่ ใช้ภูมิปัญญาเดิม และจัดกิจกรรมเรียนรู้พื้นฐาน

1.2 วัตถุดิบ

ผลการวิจัยพบว่า กล้วยหินเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของจังหวัดยะลาและขึ้นทะเบียน GI ปี 2565 สะท้อนคุณภาพและศักยภาพเชิงพาณิชย์ กล้วยหินดิบห่ามมีรีซิสแทนต์สตาร์ชสูง ซึ่งดีต่อระบบทางเดินอาหาร (Nugent, 2005; Topping & Clifton, 2001) การแปรรูปเป็นแป้งกล้วยหินจึงเพิ่มมูลค่าและเหมาะ

Citation : ย่าร่อนะ ศรีอาหมัด, และ รอมลี เจะดอเลาะ. (2569). การบริหารจัดการการผลิตนวัตกรรมผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน อำเภอยะหา จังหวัดยะลา. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296171.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296171

ต่อการพัฒนาเป็นอาหารฟังก์ชัน การต่อยอดเป็นคุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหินโดยผสานวัตถุดิบท้องถิ่น เช่น น้ำพริกกุ้งเสียบและมะม่วงหิมพานต์ ทำให้ผลิตภัณฑ์มีเอกลักษณ์และศักยภาพเชิงธุรกิจยั่งยืน

1.3 เทคโนโลยี

ผลการวิจัยพบว่า การใช้การสนทนากลุ่มช่วยปรับเทคโนโลยีการผลิตให้สอดคล้องกับระดับความพร้อมทางสังคม (จาก SRL1 เป็น SRL2) ของกลุ่มผู้ผลิต โดยปรับจากเดิมที่ใช้แป้งกล้วยน้ำว้า ไปสู่การพัฒนาเทคโนโลยีผลิตแป้งกล้วยหินที่เหมาะกับบริบทพื้นที่และทรัพยากรจริง ส่งผลให้สามารถพัฒนากระบวนการทำเบเกอรี่สุขภาพจากแป้งกล้วยหินได้อย่างมีประสิทธิภาพ (จาก TRL5 เป็น TRL 7) และต่อยอดเป็นนวัตกรรมคุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหินที่ตอบโจทย์ด้านวัตถุดิบ กระบวนการผลิต และความต้องการผู้บริโภคในพื้นที่

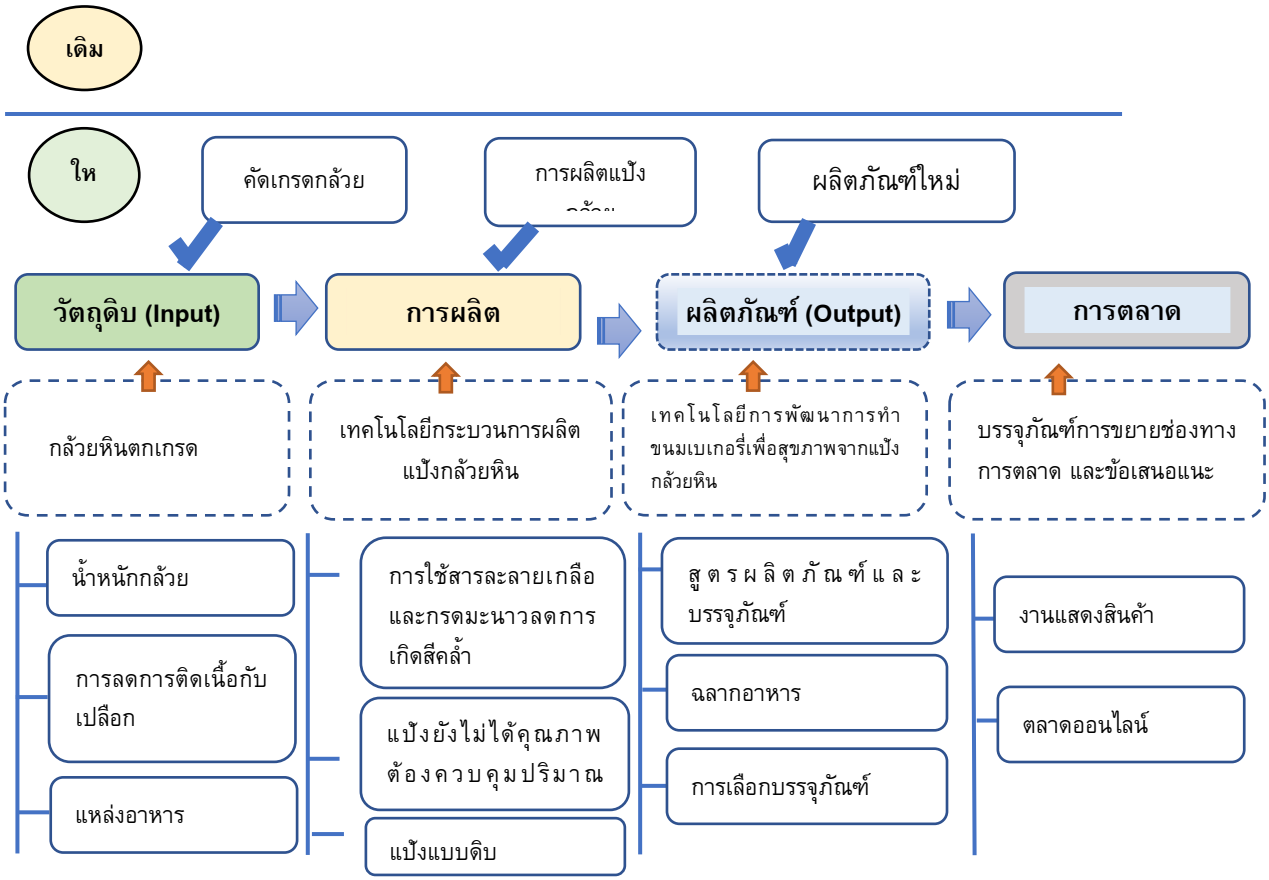
1.4 ทุน

ผลการวิจัยพบว่า การผลิตคุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหินใช้เงินทุนเริ่มต้น 30,000 บาท มาจากสมาชิกกลุ่มทั้ง 7 คน สำหรับจัดซื้อวัตถุดิบหลัก ค่าแรงงาน พลังงาน และบรรจุภัณฑ์ ส่วนอุปกรณ์สำคัญ เช่น เตาอบและเครื่องผสมเป็นทรัพย์สินของกลุ่ม การบริหารต้นทุนเน้นใช้วัตถุดิบท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจให้ชุมชนเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 125.37

1.5 ข้อมูลและการสื่อสาร

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้ผลิตใช้การสื่อสารภายในผ่านแอปพลิเคชัน LINE เพื่อประสานงานด้านการผลิตและการจัดหาวัตถุดิบอย่างรวดเร็ว ส่วนการสื่อสารภายนอกดำเนินผ่านช่องทางออนไลน์และการประชุมร่วมกับหน่วยงานสนับสนุน ขณะที่การสื่อสารกับลูกค้าใช้ทั้งเพจชุมชน ร้านค้าปลีก และบูธจำหน่ายตามงานเทศกาลในอำเภอเมืองยะลา ภาพที่ 2

Citation : Sriaremhad, Y., & Cheadoloh, R. (2026). Production Management of Innovative Shrimp Chili Paste Cookies Made from Stone Banana Flour in Yaha District, Yala Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296171. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296171

ภาพที่ 2 ปัจจัยนำเข้าและกระบวนการในการบริหารจัดการการผลิตนวัตกรรมผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน

วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนานวัตกรรมการบริหารจัดการการผลิตนวัตกรรมผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน

2.1 การบริหารจัดการ

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการการผลิตนวัตกรรมคุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน ได้รับการพัฒนาใน 5 ด้านหลัก ได้แก่ แรงงาน วัตถุดิบ เทคโนโลยี ทุน และข้อมูลการสื่อสาร ตารางที่ 2

Citation : ย่าร่อนะ ศรีอาหมัด, และ รอมลี เจะดอเลาะ. (2569). การบริหารจัดการการผลิตนวัตกรรมผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน อำเภอยะหา จังหวัดยะลา. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296171.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296171

ตารางที่ 2 การบริหารจัดการการผลิตนวัตกรรมผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน

ประเด็น	การบริหารจัดการในรูปแบบเดิม	นวัตกรรมการบริหารจัดการ	ผลลัพธ์
แรงงาน	แบ่งงานแบบดั้งเดิม ไม่พัฒนาศักยภาพ	ใช้ Competency & SRL จัดงานตามความถนัด เพิ่มประสิทธิภาพทีม	พนักงานมีทักษะเฉพาะด้านสูงขึ้น ทำงานได้รวดเร็วและลดความผิดพลาดในการผลิต
วัตถุดิบ	แปรรูปพื้นฐาน มูลค่าเพิ่มต่ำ	ใช้แป้งกล้วยหิน GI พัฒนา Functional Food เพิ่มมูลค่าและตอบโจทย์ตลาดสุขภาพ	ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง (High Value) และขยายฐานลูกค้ากลุ่มคนรักสุขภาพ
เทคโนโลยี	ใช้เทคโนโลยีพื้นฐาน ขาดระบบควบคุมคุณภาพ	ใช้ Appropriate Technology ควบคุมความชื้น สี สูตรอบ และเลือกบรรจุภัณฑ์เหมาะสม	มาตรฐานสินค้าคงที่ (Standardization) ยืดอายุการเก็บรักษา และลดของเสียจากการผลิต
ทุน	ใช้ทุนหมุนเวียน ไม่มีแผนต้นทุน	พัฒนาระบบ Cost Management ใช้วัตถุดิบท้องถิ่น และเข้าถึงทุนสนับสนุน	ต้นทุนการผลิตลดลงจากการจัดการที่เป็นระบบ และมีสภาพคล่องทางการเงินที่ดีขึ้น
ข้อมูลและการสื่อสาร	สื่อสารไม่เป็นระบบผ่าน LINE ไม่บันทึกข้อมูล	ใช้ Digital Communication & Data Management เช่น LINE OA และGoogle Sheets	การสื่อสารกับลูกค้าเป็นมืออาชีพมากขึ้น มีฐานข้อมูลที่แม่นยำสำหรับวางแผนธุรกิจ

2.2 การควบคุมการผลิต

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้ผลิตกำหนดเกณฑ์คัดเลือกกล้วยหินตกเกรด (น้ำหนัก <15 กก./เครือ หรือขนาดผล <3×8 ซม.) เพื่อใช้ผลิตแป้งกล้วยหิน โดยผลวิเคราะห์แป้งพบใยอาหาร 4.84 กรัม/100 กรัม ค่าสี 92.18±0.82 และความชื้น 8.67±0.93 ซึ่งเหมาะสมต่อการผลิตคุกกี้ ด้านบรรจุภัณฑ์ ผู้บริโภค 30 คน

Citation : Sriaremhad, Y., & Cheadoloh, R. (2026). Production Management of Innovative Shrimp Chili Paste Cookies Made from Stone Banana Flour in Yaha District, Yala Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296171. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296171

พึงพอใจด้านราคา ฉลาก และข้อมูลอย่างมีนัยสำคัญ ($p<0.05$) ส่วนปริมาณบรรจุและความสะดวกไม่แตกต่างกัน ($p>0.05$) กระบวนการผลิตถูกกำหนดเป็นคู่มือมาตรฐาน พร้อมควบคุมอุณหภูมิอบ 180°C นาน 10–15 นาที ผลการประเมินประสาทสัมผัสให้คะแนนรวม 4.31 (พึงพอใจมาก) โดยคะแนนรายด้านไม่แตกต่างกัน ($p>0.05$) แสดงถึงความสม่ำเสมอของคุณภาพ ตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยการยอมรับทางประสาทสัมผัสของผลิตภัณฑ์ (n = 30)

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย ± ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ลักษณะปรากฏ	4.31 ± 0.64^{a}
สี	4.33 ± 0.6^{a}
กลิ่น	4.29 ± 0.66^{a}
เนื้อสัมผัส	4.33 ± 0.61^{a}
รสชาติ	4.28 ± 0.69^{a}
ความชอบโดยรวม	4.31 ± 0.63^{a}

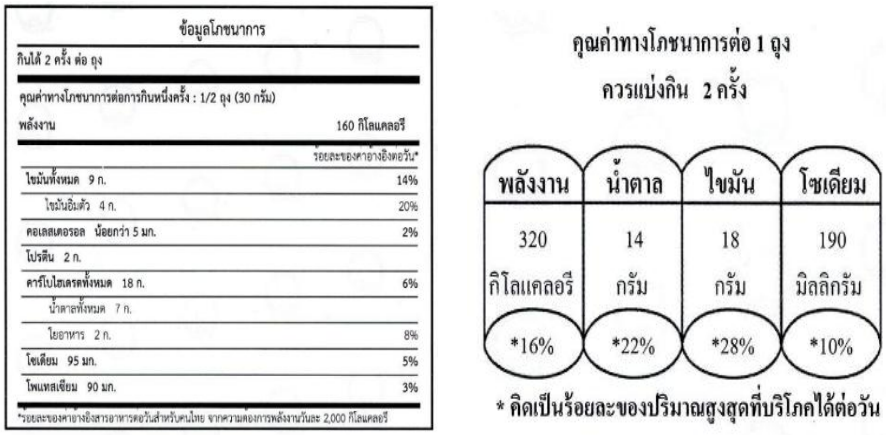
หมายเหตุ: ค่าเฉลี่ยที่มีตัวอักษรเหนือเหมือนกันไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.05
ที่มา : ย่าร่อนะ ศรีอาหมัด (2567)

วัตถุประสงค์ที่ 3 การวิเคราะห์ผลลัพธ์การบริหารจัดการการผลิตนวัตกรรมผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน

3.1 คุณภาพของผลิตภัณฑ์

ผลการวิจัยพบว่า ผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหินมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ โดยข้อมูลโภชนาการจากห้องปฏิบัติการที่ได้รับรอง ISO/IEC 17025 (บริษัท ห้องปฏิบัติการกลาง (ประเทศไทย) จำกัด) ระบุว่าให้พลังงาน 160 กิโลแคลอรีต่อ 30 กรัม ไขมันทั้งหมด 14% ไขมันอิ่มตัว 20% คาร์โบไฮเดรต 6% ใยอาหาร 8% โซเดียม 5% และโพแทสเซียม 3% กระบวนการผลิตเป็นไปตามหลักสุขาภิบาลอาหาร ได้รับการรับรองเลขสารบบอาหาร 95-2-01265-6-0002 และควบคุมอุณหภูมิการอบอย่างเหมาะสม บรรจุภัณฑ์ให้ข้อมูลชัดเจนและใช้งานสะดวก ผลิตภัณฑ์มีเอกลักษณ์จากแป้งกล้วยหินที่มีใยอาหารและ Resistant starch สูง ผสานกับรสชาติจากน้ำพริกกุ้งเสียบ ทำให้มีศักยภาพในตลาดอาหารสุขภาพและสินค้านวัตกรรมชุมชน

Citation : ย่าร่อนะ ศรีอาหมัด, และ รอมลี เจะดอเลาะ. (2569). การบริหารจัดการการผลิตนวัตกรรมผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน อำเภอยะหา จังหวัดยะลา. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296171.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296171

ภาพที่ 3 ข้อมูลโภชนาการและคุณค่าทางโภชนการ

ภาพที่ 4 ฉลากบรรจุภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน

3.2 ต้นทุนต่อหน่วย

จากการวิจัยพบว่า ต้นทุนการผลิตต่อ 50 ชิ้นประกอบด้วย ต้นทุนวัตถุดิบร้อยละ 75 ต้นทุนแรงงานร้อยละ 15 และค่าใช้จ่ายทั่วไปร้อยละ 10 ซึ่งได้จากการบันทึกต้นทุนจริงของกลุ่มผู้ผลิตในปี 2567 ภายใต้การควบคุมของผู้วิจัย จากการวิเคราะห์ต้นทุนร่วมกับตลาดเป้าหมาย กำหนดราคาจำหน่ายที่ 69 บาทต่อถุง (105 กรัม) ทำให้มีกำไรขั้นต้น 15.68 บาทต่อหน่วย หรือร้อยละ 22.74 อยู่ในช่วงราคาตลาดผลิตภัณฑ์เบเกอรี่พื้นถิ่น (60–80 บาทต่อถุง) สะท้อนถึงความสามารถแข่งขันของผลิตภัณฑ์ในพื้นที่อำเภอยะหา จังหวัดยะลา

3.3 ประสิทธิภาพการผลิต

การประยุกต์ใช้แป้งกล้วยหินตกเกรดร่วมกับการปรับขั้นตอนการผลิตทำให้ผลผลิตเพิ่มจาก 50 เป็น 120 ถุงต่อรอบ (เพิ่มขึ้นร้อยละ 140) โดยไม่เพิ่มแรงงานหรือเวลาการทำงาน ขณะเดียวกัน เวลาผลิตต่อรอบลดลงจาก 4 ชั่วโมง 30 นาที เหลือ 4 ชั่วโมง จากการจัดลำดับงานและเตรียมวัตถุดิบผ่านการประสานงานใน LINE คุณภาพผลิตภัณฑ์มีเสถียรภาพมากขึ้น โดยความเบี่ยงเบนน้ำหนักคุกกี้ลดจาก ±0.5 เหลือ ±0.2

Citation : Sriaremhad, Y., & Cheadoloh, R. (2026). Production Management of Innovative Shrimp Chili Paste Cookies Made from Stone Banana Flour in Yaha District, Yala Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296171. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296171

กรัม ข้อมูลทั้งหมดได้จากการบันทึกการผลิตจริง สอดคล้องกับหลักการ Lean Production ที่ช่วยลดความสูญเปล่าและเพิ่มประสิทธิภาพ พร้อมศักยภาพต่อยอดสู่ธุรกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

วัตถุประสงค์ที่ 1 ปัจจัยนำเข้าและกระบวนการในการบริหารจัดการการผลิตนวัตกรรมผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน

จากการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้ผลิตคุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหินใช้กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดทั้งออนไลน์และออฟไลน์อย่างบูรณาการ เช่น เพจชุมชน Facebook ร้านค้าปลีก คาเฟ่ ตลาดชุมชน และการออกบูธงานรัฐ เพื่อต้องการเพิ่มการรับรู้และการเข้าถึงตลาด ซึ่งสอดคล้องกับ ดาวเดือน อินเตชะ (2566) สิริภัทร์ โชติช่วง และคณะ (2565) และภัทรพล ชุ่ยมี (2565) ที่ยืนยันว่าการสื่อสารหลายช่องทางช่วยเพิ่มการรับรู้และการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารชุมชน ด้านการสื่อสารภายใน กลุ่มใช้ LINE เป็นเครื่องมือหลักในการวางแผนการผลิต การจัดซื้อ และการแบ่งงาน ส่งผลให้การทำงานมีความรวดเร็วและลดข้อผิดพลาด สอดคล้องกับ หฤทัย วงค์หรอด และคณะ (2567) รวมถึงวิภวานี เผือกบัวขาว และคณะ (2564) ที่ชี้ว่าการสื่อสารภายในที่มีประสิทธิภาพเสริมสมรรถนะและเสถียรภาพของวิสาหกิจชุมชน อีกทั้งความร่วมมือกับหน่วยงานสนับสนุน เช่น มหาวิทยาลัยและพัฒนาชุมชน มีส่วนสำคัญต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้และการยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ รุจิกาญจน์ สานนท์ และณฐมน บัวพรมมี (2567) และ วิภวานี เผือกบัวขาว และคณะ (2567) โดยสรุป ระบบสื่อสารที่มีประสิทธิภาพทั้งภายในและภายนอกเป็นปัจจัยสำคัญต่อการจัดการผลิต การเข้าถึงตลาด และการขับเคลื่อนนวัตกรรมของกลุ่มผู้ผลิตในระดับชุมชนอย่างเป็นระบบ

วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนานวัตกรรมการบริหารจัดการการผลิตนวัตกรรมผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน

จากการวิจัยพบว่า การพัฒนานวัตกรรมการบริหารจัดการการผลิตคุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหินดำเนินอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การคัดเลือกกล้วยหินตกเกรด การตรวจฉลากโภชนาการ การทดสอบบรรจุภัณฑ์ การจัดทำคู่มือการผลิต และการกำหนดอุณหภูมิเวลาอบที่เหมาะสม ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพสม่ำเสมอ สอดคล้องกับ ณัฐณิชา อินทร์เพ็ญ (2568) ที่พบว่าข้อมูลฉลากและการออกแบบบรรจุภัณฑ์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ รวมทั้งสอดคล้องกับ หัสยา วงศ์วัน และจักพันธ์ พรนิมิต (2567) ที่ยืนยันว่าการใช้เครื่องมือควบคุมคุณภาพเชิงสถิติช่วยลดข้อบกพร่องของการผลิตโดยรวมนวัตกรรมการบริหารจัดการที่พัฒนาขึ้นช่วยยกระดับคุณภาพสินค้า ประสิทธิภาพกระบวนการ และการเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มผู้ผลิต สอดคล้องกับ สุชีลา ตาลอำไพ และคณะ (2567) และบุญชู สงวนความดี (2567) ที่ชี้ว่างานพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนต้องอาศัยการจัดการผลิต บรรจุภัณฑ์ การตลาด และเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ผลลัพธ์สะท้อนศักยภาพการยกระดับกลุ่มผู้ผลิตได้อย่างเป็นรูปธรรม

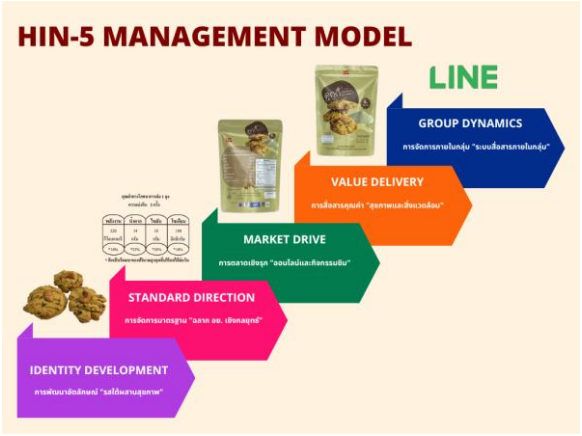
Citation : ย่าร่อนะ ศรีอาหมัด, และ รอมลี เจะดอเลาะ. (2569). การบริหารจัดการการผลิตนวัตกรรมผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน อำเภอยะหา จังหวัดยะลา. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296171.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296171

วัตถุประสงค์ที่ 3 การวิเคราะห์ผลลัพธ์การบริหารจัดการการผลิตนวัตกรรมผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน

จากการวิจัยพบว่า ระบบการบริหารจัดการที่พัฒนาขึ้นสามารถยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งด้านโภชนาการ ความปลอดภัย และความสม่ำเสมอของการผลิต โดยฉลากโภชนาการและบรรจุภัณฑ์ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน และกระบวนการผลิตปฏิบัติตามหลักสุขาภิบาลอาหาร พร้อมได้รับเลขสารบบอาหาร อย. 95-2-01265-6-0002 ผลประเมินทางประสาทสัมผัสมีค่าเฉลี่ย 4.31 อยู่ในระดับมาก สะท้อนการยอมรับในทุกองค์ประกอบ ได้แก่ ลักษณะปรากฏ สี กลิ่น รสชาติ และเนื้อสัมผัส ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับ ถกลรัตน์ ทักษิมา และคณะ (2566) ที่ยืนยันว่ามาตรฐานกระบวนการผลิตเป็นปัจจัยหลักต่อการยอมรับของผู้บริโภค รวมถึงสนับสนุนผลการศึกษาของ รัชดา อุยยืนยงค์ และกิตธวัช บุญทวี (2567) ที่ระบุว่ามาตรฐานโภชนาการและความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์อาหารชุมชนเป็นตัวกำหนดความเชื่อมั่นผู้บริโภค โดยสรุป การควบคุมคุณภาพเชิงระบบร่วมกับการใช้วัตถุดิบท้องถิ่นที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูงช่วยยืนยันความเป็นไปได้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงนวัตกรรมที่สามารถแข่งขันได้ในตลาดอาหารสุขภาพอย่างยั่งยืน

ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

งานวิจัยนี้ยกระดับกล้วยหินตกเกรดสู่นวัตกรรมคุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน และสร้างองค์ความรู้ใหม่ 5 ด้าน พัฒนาเป็นโมเดลความรู้ใหม่ HIN 5 MANAGEMENT MODEL ที่เกิดจากการบริหารจัดการการผลิตนวัตกรรม ได้แก่ 1) อัตลักษณ์ “รสใต้ผสานสุขภาพ” 2) ฉลากบรรจุภัณฑ์เชิงกลยุทธ์ที่สอดคล้องมาตรฐาน อย. 3) การตลาดเชิงนวัตกรรมผ่านออนไลน์และกิจกรรมชิม 4) การสื่อสารคุณค่าด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของวัตถุดิบท้องถิ่น และ 5) ระบบสื่อสารภายในกลุ่มผู้ผลิตที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความต่อเนื่องของนวัตกรรม ทั้งหมดนี้สะท้อนศักยภาพการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 5 โมเดลความรู้ใหม่ HIN 5 MANAGEMENT MODEL

Citation : Sriaremhad, Y., & Cheadoloh, R. (2026). Production Management of Innovative Shrimp Chili Paste Cookies Made from Stone Banana Flour in Yaha District, Yala Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296171. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296171

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1) ควรมีการสนับสนุนการใช้ แนวทางการบริหารจัดการคุกกี้แป้งกล้วยหินนี้ในการสื่อสารการตลาดของจังหวัด เพื่อเป็นต้นแบบของนวัตกรรมอาหารชุมชน 2) ควรผลักดันผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหินให้เข้าสู่ระบบ OTOP และสินค้า GI เพื่อเป็นการยกระดับมาตรฐานและขยายตลาดให้กว้างขึ้น 3) ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับ กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดของวิสาหกิจแป้งกล้วยหิน เพื่อทำความเข้าใจวิธีการเข้าถึงผู้บริโภคในกลุ่มตลาดสุขภาพ 4) ควรมีการวิจัยเพื่อสร้างอัตลักษณ์สินค้าชุมชนของผลิตภัณฑ์โดยเฉพาะในมิติที่เชื่อมโยงกับการ "รสใต้ผสานสุขภาพ" และการใช้ระบบสื่อสารภายในที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

เอกสารอ้างอิง (References)

กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2565). *สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์: กล้วยหินจังหวัดยะลา*. กรมทรัพย์สินทางปัญญา.

โกศล ดีศิลธรรม. (2553). *เพิ่มศักยภาพการแข่งขันด้วยแนวคิด Lean*. สำนักพิมพ์เอ็มแอนด์อี.

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. (2567). *ประกาศมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เรื่อง แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์*. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

จิราวรรณ วุฒิสวัสดิ์. (2557). *พื้นฐานการประกอบธุรกิจขนาดเล็ก*. วัฒนาพานิช.

ณัฐณิชา อินทร์เพ็ญ. (2568). การศึกษากระบวนการขอมาตรฐานอาหารและยาผ่านการสื่อสารการตลาดบนบรรจุภัณฑ์ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี (ฉบับบัณฑิตศึกษา), 3*(2), 69–79.

ดาวเดือน อินเตชะ. (2566). การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์กลุ่มน้ำพริกกรอบสมุนไพรบ้านเมาะหลวง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง. *วารสาร มทร.อีสาน ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 10*(2), 67–77.

ถกลรัตน์ ทักษิมา, ปิยะพงษ์ ยงเพชร, และปณิธี สุวรรณอมรเลิศ. (2566). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาดุกแดดเดียวของวิสาหกิจชุมชนโดยใช้ตู้อบพลังงานแสงอาทิตย์ “รุ่นหลังเต่า”. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น), 18*(2), 40–52.

ธงชัย สันติวงษ์. (2553). *การบริหารเชิงกลยุทธ์*. ไทยวัฒนาพานิช.

นพดล เหลืองภิรมย์. (2557). *การจัดการนวัตกรรม*. ดวงกมล.

บริษัท ห้องปฏิบัติการกลาง (ประเทศไทย) จำกัด. (2569). *รายงานผลการทดสอบคุณค่าทางโภชนาการและสารสำคัญในผลิตภัณฑ์แป้งกล้วย (เลขที่รายงาน TRSK68/00546)*. ศูนย์บริการสาขาสงขลา บริษัท ห้องปฏิบัติการกลาง (ประเทศไทย) จำกัด.

Citation : ย่าร่อนะ ศรีอาหมัด, และ รอมลี เจะดอเลาะ. (2569). การบริหารจัดการการผลิตนวัตกรรมผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน อำเภอยะหา จังหวัดยะลา. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296171.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296171

บุญชู สงวนความดี. (2567). กระบวนการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อนำไปสู่การถ่ายทอดอย่างยั่งยืนในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 6*(3), 1–13.

ภัทรพล ชุ่มมี. (2565). การวิเคราะห์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดปทุมธานี. *วารสารพัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่, 7*(8), 287–299.

ย่าร่อนะ ศรีอาหมัด. (2566). *โครงงานนักศึกษารายวิชาผู้ประกอบการรุ่นเยาว์* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตที่ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

ย่าร่อนะ ศรีอาหมัด. (2567). *การขยายผลนวัตกรรมกระบวนการผลิตแป้งกล้วยและผลิตภัณฑ์จากแป้งกล้วยเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กลุ่มเกษตรกรและกลุ่มธุรกิจชุมชน อำเภอยะหา จังหวัดยะลา*. หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.).

รัชดา อุยยืนยงค์, และกิตธวัช บุญทวี. (2567). การออกแบบตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ปลาซิวแก้วอบแห้งสำหรับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ผลิตปลาซิวแก้วเพื่อจำหน่ายจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร, 41*(2), 219–235.

รุจิกาญจน์ สานนท์, และณฐมน บัวพรมมี. (2567). การพัฒนาขีดความสามารถทางการตลาดของธุรกิจวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเพาะเลี้ยงเห็ดด้วยการตลาดดิจิทัลและการสื่อสารทางการตลาด. *วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, 10*(1), 173–185.

วิภวานี เผือกบัวขาว, ช่วงชัย ชุปวา, สาโรช เผือกบัวขาว, บัณฑิตพงษ์ ศรีอำนวย, และพนิต ศรีประดิษฐ์. (2567). รูปแบบการสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 8*(2), 151–163.

วิภวานี เผือกบัวขาว, บัณฑิตพงษ์ ศรีอำนวย, สาโรช เผือกบัวขาว, และพนิต ศรีประดิษฐ์. (2564). รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าวบ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6*(11), 127–142.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). ตารางประชากรจากการคาดประมาณ จำแนกตามกลุ่มอายุ รายจังหวัดและเพศ พ.ศ. 2568–2570. ใน *สมุดสถิติรายปีประเทศไทย 2567*. https://www.nso.go.th

สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี. (2565). *รายงานผลการดำเนินงานของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี*. สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

สิริภัทร์ โชติช่วง, กนกวรรณ คันธินทระ, ณัฏฐธิดา ทิมจิตต์, ปิยธิดา คงชาติ, และปิยธิดา บุญยัง. (2565). การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์น้ำพริกหอยนางรม. *วารสารวิเทศศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 12*(2), 1–27.

Citation : Sriaremhad, Y., & Cheadoloh, R. (2026). Production Management of Innovative Shrimp Chili Paste Cookies Made from Stone Banana Flour in Yaha District, Yala Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296171. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296171

สุชีลา ตาลอำไพ, อินทร์ อินอุ่นโชติ, และพงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์. (2567). การเพิ่มศักยภาพพัฒนานวัตกรรมและฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่นให้เกิดกิจกรรมทางการตลาดของชุมชนโดยการสร้างงาน สร้างรายได้ให้เกิดขึ้นในท้องถิ่นชุมชน ตำบลศรีวิลัย อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารวิจัยวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 8*(2), 395–409.

หฤทัย วงค์หรอด, เจตน์สฤษฎ์ สังขพันธ์, และชุติมา หวังเบ็ญหมัด. (2567). รูปแบบและแนวทางในการสร้างวิสาหกิจชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดสงขลา. *วารสารพุทธศาสตร์ มจร อุบลราชธานี, 6*(3), 71–80.

หัสยา วงศ์วัน, และจักพันธ์ พรนิมิตร. (2567). การควบคุมคุณภาพด้วยวิธีการทางสถิติเพื่อลดต้นทุนในโรงงานอุตสาหกรรมเซรามิก. *วารสารสถิติประยุกต์และเทคโนโลยีสารสนเทศ, 9*(1), 24–41.

Cochran, W. G. (1977). *Sampling techniques* (3rd ed.). John Wiley & Sons.

Gaither, N. (1996). *Production and operations management* (6th ed.). Dryden Press.

Gopalakrishnan, S., & Jiang, Y. (2018). Critical review of technology and process innovation: 1990–2010. *IEEE Transactions on Engineering Management, 65*(1), 31–43.

Heizer, J., & Render, B. (1999). *Production and operations management* (5th ed.). Prentice Hall.

Nugent, A. P. (2005). Health properties of resistant starch. *Nutrition Bulletin, 30*(1), 27–54.

OECD/Eurostat. (2018). *Oslo manual 2018: Guidelines for collecting, reporting and using data on innovation* (4th ed.). OECD Publishing.

Schilling, M. A. (2020). *Strategic management of technological innovation* (6th ed.). McGraw-Hill Education.

Starr, M. K. (1996). *Operations management: A systems approach*. Boyd & Fraser.

Topping, D. L., & Clifton, P. M. (2001). Short-chain fatty acids and human colonic function: Roles of resistant starch and nonstarch polysaccharides. *Physiological Reviews, 81*(3), 1031–1064.

Citation : ย่าร่อนะ ศรีอาหมัด, และ รอมลี เจะดอเลาะ. (2569). การบริหารจัดการการผลิตนวัตกรรมผลิตภัณฑ์คุกกี้น้ำพริกกุ้งเสียบแป้งกล้วยหิน อำเภอยะหา จังหวัดยะลา. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296171.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296171

จากผู้กระทำความผิดสู่การฟื้นฟูให้รู้แจ้ง: พุทธนวัตกรรมการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณในภาคอีสานตอนล่าง กลุ่ม 2

Rebuilding the lives of offenders towards enlightened rehabilitation: A Buddhist Innovation for enhancing and improving the occupational skills of repeat offenders with the aim of restoring their inner strength in the lower Isan region 2

วรเชษฐ์ โทอื้น[1], วีรนุช พรมจักร์[2], อิทธิพล ป้องทอง[3], และ สมชัย แสนภูมี[4*]

Worachet Tho-un[1], Weranuch Promjak[2], Ittipol Pongthong[3], and Somchai Saenphumi[4*]

[1-3]คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย; Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University, Thailand.

[4]คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์; Faculty of Humanities and Social Sciences, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Thailand.

*Corresponding Author; e-mail : somchai.saen@vru.ac.th

DOI : 10.65205/jlgisrru.2026.e296404

Received : December 12, 2025; **Revised :** February 2, 2026; **Accepted :** February 7, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

ภาคอีสานตอนล่าง กลุ่ม 2 ถูกจัดเป็นพื้นที่วิกฤติ เนื่องจากช่วง พ.ศ. 2560–2564 พบคดีความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหายรวม 64,676 คดี จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนในการฟื้นฟู เยียวยา และลดการกระทำผิดซ้ำ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ประเมินสถานการณ์ความผิดทางอาญาที่เกิดจากความพลาดพลั้ง พลัดหลง พลัดตก พลัดพราก และกระทำความผิดซ้ำของกลุ่มเปราะบางที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคุมประพฤติจังหวัด ในภาคอีสานตอนล่าง กลุ่ม 2 (2) ออกแบบพุทธนวัตกรรมเพื่อพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ และ (3) ถ่ายทอดนวัตกรรมเพื่อสร้างเครือข่ายและขยายผล ใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนาแบบผสานวิธี เก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา 1,536 คน และเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 40 คน ประเมินนวัตกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญ 13 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติพรรณนา $PNI_{modified}$ สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการถดถอยพหุคูณ ข้อมูลเชิงคุณภาพตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธีสามเส้า ผลการวิจัยชี้ว่า การยกระดับสัมมาชีพเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำควรทำแบบองค์รวม บูรณาการพุทธธรรมกับสังคมศาสตร์ การศึกษา และจิตวิทยา นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัย คือ “รูปแบบพุทธนวัตกรรมการคืนคนดีสู่สังคม” 3 มิติ คือ (1) พุทธธรรม พัฒนาจิตและศีลธรรมเป็นฐานสัมมาชีพ (2) การเรียนรู้ทางสังคม แบบอย่างที่ดี ระบบพี่เลี้ยง และชุมชนการเรียนรู้ และ (3) ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ เสริมพลังใจ ความหมายชีวิต และคุณค่าในตน ผลผลิตสำคัญ คือ แนวทางฟื้นฟูผู้กระทำผิดซ้ำ ระบบสารสนเทศเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ และองค์ความรู้ที่เผยแพร่สู่สาธารณะ

Citation : Tho-un, W., Promjak , W., Pongthong, I., & Saenphumi, S. (2026). Rebuilding the lives of offenders towards enlightened rehabilitation: A Buddhist Innovation for enhancing and improving the occupational skills of repeat offenders with the aim of restoring their inner strength in the lower Isan region 2. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296404. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296404

คำสำคัญ (Keywords) : การฟื้นฟูให้รู้แจ้ง, ทำผิดซ้ำ, ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ, ทักษะแห่งสัมมาชีพ, พุทธนวัตกรรม

Abstract

Lower Northeastern Thailand (Cluster 2) is designated a critical area because, during 2017–2021 (B.E. 2560–2564), there were 64,676 cases in which the state was the injured party, indicating an urgent need for rehabilitation, psychosocial healing, and recidivism reduction (National Statistical Office of Thailand, 2021). This study aimed to: (1) assess the situation of criminal offenses associated with missteps, being lost/disoriented, accidental falls, and separation/bereavement, as well as repeat offending among vulnerable groups under provincial Probation Office supervision in Lower Northeastern Thailand (Cluster 2); (2) design a Buddhist-based innovation to develop and enhance samma-ajiva (Right Livelihood) skills among repeat offenders in order to restore spiritual resilience; and (3) transfer the innovation to build networks and scale up implementation. A mixed-methods research-and-development design was employed. Quantitative data were collected via questionnaires from a quota-sampled group of 1,536 participants, and qualitative data were obtained through in-depth interviews with 40 key informants. The innovation was evaluated by 13 experts. Quantitative analyses included descriptive statistics, the modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$), Pearson's correlation, and multiple regression. Qualitative trustworthiness was established through triangulation. Findings indicate that enhancing Right Livelihood to prevent recidivism should be implemented through a holistic approach integrating Buddhist principles with social sciences, education, and psychology. The resulting innovation "the Buddhist Innovative Model for Reintegrating Good Citizens into Society" comprises three dimensions: (1) a Buddhist-dharma dimension emphasizing mental cultivation and moral discipline as the foundation for Right Livelihood; (2) a social learning dimension emphasizing positive role models, mentoring systems, and learning communities; and (3) a spiritual resilience dimension emphasizing empowerment, meaning in life, and self-worth. Key outputs include an innovative rehabilitation approach for repeat offenders, an information system to prevent reoffending, and publicly disseminated knowledge.

Keywords : Rehabilitation for Enlightenment, Recidivism, Spiritual Resilience, Right livelihood skills, Buddhist innovation

Citation : วรเชษฐ์ โทอื้น, วีรนุช พรมจักร์, อิทธิพล ป้องทอง, และ สมชัย แสนภูมี. (2569). จากผู้กระทำความผิดสู่การฟื้นฟูให้รู้แจ้ง: พุทธนวัตกรรมการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณในภาคอีสานตอนล่าง กลุ่ม 2. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296404.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296404

บทนำ (Introduction)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) เป็นกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศตามรัฐธรรมนูญ กำหนดวิสัยทัศน์ให้ประเทศไทย “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และขับเคลื่อนผ่านยุทธศาสตร์ 6 ด้าน ได้แก่ ความมั่นคง การแข่งขัน ทรัพยากรมนุษย์ โอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สิ่งแวดล้อม และการปรับสมดุลระบบบริหารภาครัฐ โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ด้านโอกาสและความเสมอภาคเป็นฐานสำคัญต่อการฟื้นฟู เยียวยา และพัฒนากลุ่มเป้าหมายให้กลับสู่การประกอบอาชีพสุจริต (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 (อำนาจเจริญ ศรีสะเกษ ยโสธร อุบลราชธานี) จึงนำยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บท แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 กรอบแผนพัฒนาภาค พ.ศ. 2566–2570 และนโยบายรัฐบาลมาเป็นกรอบกำหนดทิศทางเชิงพื้นที่เน้นการทำงานแบบเครือข่ายครอบคลุม 8 ด้าน

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาเชิงคลัสเตอร์ “เกษตรสร้างมูลค่า ศูนย์กลางการค้า โลจิสติกส์ และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เชื่อมโยงภูมิภาค” ภายใต้กรอบนโยบายและแผนพัฒนากลุ่มจังหวัด พ.ศ. 2566–2570 ซึ่งกำหนดตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ และคุณภาพชีวิตอย่างเป็นระบบ วิสัยทัศน์ดังกล่าวสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมที่เน้นการพัฒนาคนทุกมิติทุกช่วงวัยควบคู่กับการลดช่องว่างเชิงโอกาสระหว่างพื้นที่ ในบริบทนี้ กระทรวงยุติธรรมและสำนักงานยุติธรรมจังหวัดทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงพื้นที่เพื่อเชื่อมโยงเป้าหมายการพัฒนากับการคุ้มครองสิทธิของประชาชน ผ่านภารกิจให้คำปรึกษากฎหมาย รับเรื่องร้องเรียนร้อง ทุกข์ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และสร้างเครือข่ายยุติธรรมชุมชนลงสู่ระดับตำบลและหมู่บ้าน หลักฐานเชิงเอกสารชี้ว่าการจัดตั้งสำนักงานยุติธรรมจังหวัดและศูนย์ยุติธรรมชุมชนช่วยลดอุปสรรคในการเข้าถึงความยุติธรรม และเสริมสร้างความเสมอภาคทางสังคม (วรพล พินิจ, 2560; อัคคกร ไชยพงษ์ และคณะ, 2561) จึงทำให้พื้นที่นี้เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำหรับขับเคลื่อนการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานความยุติธรรมแบบบูรณาการ กล่าวโดยนัยหนึ่ง คือ สถิติคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหายในพื้นที่อีสานตอนล่าง กลุ่ม 2 รวม 64,676 คดี ได้สะท้อนภาพแห่งปรากฏการณ์ “แรงกดทับทางเศรษฐกิจ” ในระดับภูมิภาคที่เชื่อมโยงกับอาชญากรรมโดยตรงผ่านกลไก “รายได้ไม่พอ–หนี้สูง–งานมั่นคงต่ำ” โดยเฉพาะภาคอีสานมีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่ำและรายจ่ายสูงกว่ารายได้ต่อเนื่อง ทำให้ต้องก่อหนี้เพิ่ม และมีสัดส่วนครัวเรือนเป็นหนี้สูงมาก (รวมถึงจังหวัดอีสานตอนล่างหลายจังหวัด) อีกทั้งหลักฐานเชิงเศรษฐมิติในประเทศไทย พบว่า “อัตราการว่างงานที่เพิ่มขึ้นสัมพันธ์กับอาชญากรรมรวมที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ” ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดเชิงวิชาการ “เศรษฐศาสตร์อาชญากรรม” ที่ชี้ว่า “เมื่อผลตอบแทนจากงานสุจริตต่ำและไม่แน่นอน ต้นทุนและโอกาสของการกระทำผิดย่อมสูงขึ้น” ดังนั้น “มิติสัมมาชีพ” จึงจำเป็นในเชิงนโยบาย เพราะการยกระดับทักษะอาชีพ–รายได้ที่สุจริต–วินัยและคุณธรรม เป็นการลดปัจจัยเศรษฐกิจผลักดันการกระทำผิดซ้ำในระดับโครงสร้าง (ไม่ใช่พึ่งการลงโทษเพียงอย่างเดียว)

ผู้วิจัยศึกษาสถานการณ์อาชญากรรมในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ช่วงปี 2560–2564 จากฐานข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหายรวม 64,676 คดี สะท้อนภาระงบประมาณและความเปราะบางเชิงโครงสร้างที่ควรได้รับ “มาตรการฟื้นฟูเชิงระบบ มากกว่าการลงโทษแบบประจานดั้งเดิม” (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2564) ประเด็นดังที่กล่าวมาได้สอดคล้องกับแผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2564–2568 ที่มุ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญาของมนุษยชาติ

Citation : Tho-un, W., Promjak , W., Pongthong, I., & Saenphumi, S. (2026). Rebuilding the lives of offenders towards enlightened rehabilitation: A Buddhist Innovation for enhancing and improving the occupational skills of repeat offenders with the aim of restoring their inner strength in the lower Isan region 2. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296404. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296404

โดยเฉพาะ “ปฏิบถ วิถีที่ 4” ซึ่งเน้นการฟื้นฟู เยียวยา และนำพาผู้เปราะบางกลับสู่ความสงบ (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2564) และในเชิงทฤษฎี “หลักสัมมาชีพและเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ” ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) สะท้อนสารัตถะโดยนัยว่า “การพัฒนาเศรษฐกิจต้องควบคู่ปัญญาและคุณธรรมเพื่อให้มนุษย์มีภูมิปัญญาทั้งด้านจิตใจและการประกอบอาชีพ” (Payutto, 1992; Sarwade, 2016) ขณะเดียวกัน Braithwaite เสนอแนวคิด “Reintegrative Shaming” ที่สะท้อนมุมมองว่า “การสร้างความละอายเชิงสมานฉันท์และเปิดทางคืนสู่ชุมชนอย่างมีศักดิ์ศรี ช่วยลดการกระทำผิดซ้ำได้ดีกว่าการตีตรา” (Braithwaite, 1989) ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนาพุทธนวัตกรรมเพื่อยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพและความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณของผู้กระทำผิดซ้ำ ผ่านบริบท (1) ประเมินสถานการณ์และปัจจัยเสี่ยงเชิงโครงสร้าง (2) พัฒนาแอปพลิเคชันเสวนาธรรมเสมือนจริงเพื่อขัดเกลาจิตใจและเสริมทักษะสัมมาชีพ และ (3) เสนอรูปแบบความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย หน่วยงานยุติธรรม และภาคประชาชน เพื่อใช้พุทธนวัตกรรมเป็นภูมิคุ้มกันทางสังคมภายใต้กรอบปฏิบถ วิถีที่ 4 ร่วมกับแนวคิดการฟื้นฟูผู้กระทำผิดสมัยใหม่

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อประเมินสถานการณ์ความผิดทางอาญาที่เกิดจากความพลาดพลั้ง พลัดหลง พลัดตก พลัดพราก และกระทำความผิดซ้ำของกลุ่มเปราะบางที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดในภาคอีสานตอนล่าง กลุ่ม 2
2. เพื่อออกแบบพุทธนวัตกรรมการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ
3. เพื่อถ่ายทอดพุทธนวัตกรรม การสร้างเครือข่ายหรือขยายผลการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณด้วยหลักพุทธนวัตกรรมในภาคอีสานตอนล่าง

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การบูรณาการแนวคิดและทฤษฎีหลายสาขาช่วยให้การศึกษาเกี่ยวกับการฟื้นฟูผู้กระทำผิดเชิงพุทธมีฐานคิดที่แข็งแรงและเข้าใจได้เป็นระบบ โดยแก่นของพุทธศาสนาเน้นกฎแห่งกรรม ความรับผิดชอบต่อผลของการกระทำ และการฝึกไตรสิกขา (ศีล–สมาธิ–ปัญญา) เพื่อเปลี่ยนแปลงตนเองจากภายในอย่างลึกซึ้ง (Rahula, 1959) มุมมองนี้สอดคล้องกับการเยียวยาภายในจิตใจและการให้ความหมายใหม่ต่อประสบการณ์ความทุกข์ในระดับปัจเจกบุคคล ขณะเดียวกัน ศาสตร์ทางสังคมวิทยาอธิบายว่า “การเป็นผู้กระทำผิดเกิดจากการปฏิสัมพันธ์และการตีตราของสังคม” (Blumer, 1969) ส่วนทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมชี้ว่า “พฤติกรรมเรียนรู้เกิดจากการศึกษาต้นแบบ การเลียนแบบ การเสริมแรง และความเชื่อมั่นในตนเอง” (Bandura, 1977) ดังนั้น กระบวนการฟื้นฟูที่มีกลุ่มเพื่อนเชิงบวก ชุมชนศรัทธา พระสงฆ์หรือผู้นำชุมชนเป็นแบบอย่างจึงมีเหตุผลรองรับชัดเจน ส่วนในระดับระบบแนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มองอาชญากรรมว่า “เป็นความเสียหายต่อความสัมพันธ์ที่ต้องร่วมกันเยียวยาระหว่างเหยื่อ ผู้กระทำผิด และชุมชน ไม่ใช่เน้นลงโทษโดยรัฐฝ่ายเดียว” (UNODC, 2020) รวมถึงแนวคิดของ Braithwaite (1989) ที่เสนอแนวทาง “การตำหนิอย่างเคารพศักดิ์ศรี (การแนะนำอย่างให้เกียรติ) และเปิดทางกลับคืนสู่สังคม” ซึ่งสอดคล้องกับหลัก

Citation : วรเชษฐ์ โทอื้น, วีรนุช พรมจักร์, อิทธิพล ป้องทอง, และ สมชัย แสนภูมี. (2569). จากผู้กระทำความผิดสู่การฟื้นฟูให้รู้แจ้ง: พุทธนวัตกรรมการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณในภาคอีสานตอนล่าง กลุ่ม 2. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296404.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296404

เมตตา–กรุณา–อุเบกขา รวมทั้ง “แนวคิดด้านการพัฒนาทุนมนุษย์และการเรียนรู้ตลอดชีวิต มองการฟื้นฟูเป็นการลงทุนในระยะยาวผ่านระบบการศึกษา ทักษะอาชีพ และทักษะสังคมและจิตใจ” (Coleman, 1988; Jarvis, 2004; ศักรินทร์ ชนประชา, 2562) และแนวคิดความยืดหยุ่นทางจิตวิญญาณช่วยอธิบายการฟื้นตัวด้วยความหวังและศรัทธา โดยผลงานทางวิชาการของไทย พบว่า ศาสนา ชุมชนและแรงศรัทธามีบทบาทในการเสริมพลังภายใน (Thong-on et al., 2025) เมื่อนำหลักการทั้งหมดมารวมกัน จึงได้กรอบคิดที่ครอบคลุมทั้งสังคม จิตใจ การเรียนรู้ และจิตวิญญาณ

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา (Research & Development) โดยเริ่มตั้งแต่ศึกษาสภาพปัญหา ศึกษาถึงความต้องการจำเป็น ตีความ วิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิด พัฒนารูปแบบ ทดลองใช้ และปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทชุมชนในพื้นที่ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ระเบียบวิธีวิทยาการวิจัย การวิจัยนี้ใช้เทคนิคการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods) โดยดำเนินงานภายใต้ระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา (Research & Development) กำหนดตัวแปรการวิจัย (Research Variables) จากผลการทบทวนวรรณกรรม เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตีความ (Interpretation) วิเคราะห์ (Analyze) และสังเคราะห์ข้อมูล (Synthetic) เพื่อนำไปใช้เป็นฐานข้อมูล (Data Base) ในการสร้างเครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview Form) ตามหลักการและวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังต่อไปนี้

1.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) มีองค์ประกอบ คือ (1) สถานการณ์ที่เป็นสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (Need Assessment) สำหรับการแก้ปัญหาของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับเยาวชนผู้ที่กระทำความผิดซ้ำ (2) กิจกรรมพุทธนวัตกรรมการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ และ (3) วิธีการหรือรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธนวัตกรรมการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำ

Citation : Tho-un, W., Promjak , W., Pongthong, I., & Saenphumi, S. (2026). Rebuilding the lives of offenders towards enlightened rehabilitation: A Buddhist Innovation for enhancing and improving the occupational skills of repeat offenders with the aim of restoring their inner strength in the lower Isan region 2. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296404. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296404

1.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ผู้วิจัยกำหนดคุณลักษณะที่สังเกตได้ของตัวแปรตาม คือ (1) ผลการศึกษาสถานการณ์ที่เป็นสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น สำหรับการแก้ปัญหาของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับเยาวชนผู้ที่กระทำความผิดซ้ำ ในเขตพื้นที่ในภาคอีสานตอนล่าง กลุ่ม 2 และ (2) รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธนวัตกรรมการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ ในเขตพื้นที่ในภาคอีสานตอนล่าง กลุ่ม 2

1.3 ผลลัพธ์การวิจัย (Research Results) คือ (1) ผลลัพธ์การทดลองใช้รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธนวัตกรรมการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ (2) คู่มือการฟื้นฟูให้รู้แจ้ง (ฉบับพกพา) รูปแบบการพัฒนาผู้กระทำผิดซ้ำ และ (3) เวบแอบพลิเคชัน (Web Application) ระบบสารสนเทศข้อมูลผู้กระทำผิดเพื่อป้องกันกระทำผิดซ้ำ: ฟื้นฟูให้รู้แจ้ง

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีรายละเอียดดังนี้

ก. ประชากร (Population) มีองค์ประกอบและคุณลักษณะ คือ เป็นเยาวชนและมีอายุ ตั้งแต่ 18-25 ปี ที่มีภูมิลำเนาในทะเบียนราษฎร์และอาศัยอยู่จริงในภาคอีสานตอนล่าง กลุ่ม 2 จำนวน 395,575 คน

ข. กลุ่มตัวอย่าง (Sample) มีองค์ประกอบและคุณลักษณะ คือ เป็นเยาวชนกลุ่มย่อยที่มีคุณสมบัติเป็นตัวแทนที่ดี มีลักษณะเหมือนหรือใกล้เคียงกับประชากรเป้าหมายมากที่สุด จำนวนทั้งสิ้น 1,536 คน ใช้เทคนิคการเลือกตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) ใช้เกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion Criteria) คือ (1) กลุ่มตัวอย่างเป็นเยาวชนตามช่วงอายุที่กำหนด มีหลักฐานยืนยันการทำผิดซ้ำ (2) อยู่ภายใต้การกำกับของสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดในภาคอีสานตอนล่าง กลุ่ม 2 (3) ในช่วงเวลาเก็บข้อมูลวิจัย สามารถตอบแบบสอบถามได้ครบถ้วนและยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยโดยสมัครใจ และ (4) หากเป็นผู้ไม่บรรลุนิติภาวะต้องมีผู้ปกครองยินยอม เกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria) คือ (1) หากพบว่าคุณสมบัติไม่เข้าเกณฑ์หรือไม่มีหลักฐานผิดซ้ำ (2) อยู่นอกพื้นที่วิจัย ณ เวลาเก็บข้อมูล ไม่อยู่ในการกำกับของคุมประพฤติจังหวัด (3) ตอบแบบสอบถามไม่ได้ข้อมูลซ้ำ ไม่ครบถ้วนเกินเกณฑ์ และ (4) ปฏิเสธหรือถอนตัวออกโดยสมัครใจ

ค. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 40 คน ใช้เกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion Criteria) คือ (1) เป็นผู้มีคุณวุฒิ คุณสมบัติ หรือมีประสบการณ์ตรงกับขอบเขตการวิจัย (2) เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการวิจัย และ (3) ยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยโดยสมัครใจ เกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria) คือ (1) ตรวจพบคุณสมบัติไม่เป็นไปตามเกณฑ์ (2) ตอบแบบสอบถามไม่ได้ ข้อมูลซ้ำ ไม่ครบถ้วนเกินเกณฑ์ (3) ปฏิเสธหรือถอนตัวออกโดยสมัครใจ และ (4) เกิดเหตุสุดวิสัยที่คณะผู้วิจัยไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) แบ่งขั้นตอนการวิจัยเป็น 4 ระยะ มีรายละเอียดและขั้นตอนการวิจัย ดังต่อไปนี้ (นพวรรณ ชุมพล และธีรวุฒิ เอกะกุล, 2567)

2.1 ระยะที่ 1 (Research 1) การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น ศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Data) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) เพื่อประเมินความต้องการจำเป็น (Need Assessment) ในการแก้ปัญหาของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับเยาวชนผู้ที่กระทำความผิดซ้ำ

2.1.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) ใช้กลุ่มตัวอย่าง 1,536 คน กำหนดขนาดตัวอย่างจากตารางของ Krejcie and Morgan (รังสรรค์ โฉมยา และสมบัติ ท้ายเรือคำ, 2566) โดยจัดสัดส่วนที่เหมาะสมและเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้

Citation : วรเชษฐ์ โทอื้น, วีรนุช พรมจักร์, อิทธิพล ป้องทอง, และ สมชัย แสนภูมี. (2569). จากผู้กระทำความผิดสู่การฟื้นฟูให้รู้แจ้ง: พุทธนวัตกรรมการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณในภาคอีสานตอนล่าง กลุ่ม 2. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296404.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296404

ความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) เครื่องมือวิจัยคือ แบบสอบถามปลายปิด (Close-Ended Questionnaire) ใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ท (Likert) เก็บข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณจากตัวแปรที่สังเกตได้ (Observable Variables) จาก 7 ด้าน จำนวน 35 ข้อ และแปรผลด้วยสถิติ

2.1.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) เช่น ผู้นำศาสนา นักวิชาการในมหาวิทยาลัย และผู้มีประสบการณ์ตรง (Direct Experience) เป็นต้น ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) จำนวน 40 คน ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) จากนั้นตีความ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ จัดลำดับความสำคัญ ตรวจสอบความถูกต้อง และเปรียบเทียบข้อมูลเชิงคุณภาพกับข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่า $PNI_{Modified}$ เพื่อนำไปพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับเยาวชน (ไพฑูรย์ โพธิสาร และสุนันท์ ศลโกสุม, 2562)

2.2 ระยะที่ 2 (Development 1) การสร้างนวัตกรรม (Innovation) ผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) ที่ได้จากค่า $PNI_{Modified}$ และข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ที่ได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาสร้าง “รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธนวัตกรรมการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ” โดยใช้หลักพุทธนวัตกรรมการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเป็นพื้นฐาน พร้อมตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน (ผจงจิต อินทสุวรรณ, 2548)

2.3 ระยะที่ 3 (Research 2) การทดลองใช้รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธนวัตกรรมการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณและการประเมินผล (Result) ผู้วิจัยนำรูปแบบฯ ไปทดลองใช้ในพื้นที่วิจัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร พร้อมบันทึกผลที่เกิดขึ้นระหว่างทดลองใช้

2.4 ระยะที่ 4 (Development 2) การยืนยันรูปแบบใช้การประเมินแบบอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 13 คน ใช้วิธีการเลือกผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในงานวิจัยครั้งนี้ คือ ความรอบรู้ ชำนาญ และประสบการณ์ของผู้ประเมินเป็นหลัก การประเมินใช้วิธีการสังเกต การวิพากษ์ การวิเคราะห์ และสังเคราะห์คุณภาพของรูปแบบฯ เพื่อพิจารณาความสอดคล้องและความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (ศุภมาส ชุมแก้ว และปัญญา ธีรวิทยเลิศ, 2567) รวมทั้งการสร้างคู่มือการฟื้นฟูให้รู้แจ้ง (บับพกพา) รูปแบบการพัฒนาผู้กระทำผิดซ้ำ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คณะผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือวิจัยโดยเริ่มจาก (1) การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิด้วยการลงพื้นที่สำรวจปรากฏการณ์ก่อนการทำวิจัย และข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย และสื่อออนไลน์ (Online) เพื่อระบุขอบเขตและประเด็นสำคัญ (2) สร้างเครื่องมือวิจัยฉบับร่าง (3) เสนอและแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ (4) นำเครื่องมือวิจัย (ฉบับร่าง) เสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบมาตรฐานความตรงและความเที่ยง (5) ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและผลการตรวจสอบมาตรฐานพบว่า ค่าความเชื่อมั่น (IOC) อยู่ระหว่าง 710–.873 ค่า Cronbach’s alpha coefficient = .789 และ (6) นำเครื่องมือวิจัยไปทดลองใช้กับกลุ่มนักเรียน นักศึกษาที่เป็นเยาวชนในเขตพื้นที่อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร ทั้งนี้เพราะพื้นที่ดังกล่าวมีบริบทใกล้เคียงกันกับพื้นที่วิจัย จำนวน 30 คน ก่อนนำไปประยุกต์ใช้จริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) ด้วยแบบสอบถามออนไลน์ หากได้ข้อมูลไม่ครบถ้วน จะลงพื้นที่วิจัยเก็บเพิ่มเติมแบบสุ่มบังเอิญ และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

Citation : Tho-un, W., Promjak , W., Pongthong, I., & Saenphumi, S. (2026). Rebuilding the lives of offenders towards enlightened rehabilitation: A Buddhist Innovation for enhancing and improving the occupational skills of repeat offenders with the aim of restoring their inner strength in the lower Isan region 2. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296404. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296404

(Qualitative Data) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มแบบอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จนได้ข้อมูลที่อิ่มตัว การวิจัยครั้งนี้ ได้รับการรับรองจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (วจ. 0091/2568 ลงวันที่ 18 เมษายน 2568) จากนั้นผู้วิจัยได้ประสานส่วนราชการและผู้นำชุมชนในพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 40 คน ผู้วิจัยได้กำหนดรหัส “KI” (Key informants) ตั้งแต่ KI:01 – KI:40 ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลตามหลักจรรยาบรรณการวิจัยและหลักจริยธรรมการวิจัยในคน พร้อมจัดสนทนากลุ่มแบบอิงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 13 คน ตรวจสอบข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามให้ครบตามกลุ่มตัวอย่าง และตรวจสอบความน่าเชื่อถือข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Data Triangulation) ได้แก่ ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเวลา (ลงพื้นที่วิจัย 3 ครั้ง) ความเที่ยงตรงด้านข้อมูล (เปรียบเทียบกับแนวคิดทฤษฎี) และความเที่ยงตรงด้านบุคคล (ใช้ผู้สัมภาษณ์/ผู้บันทึก 3 คนและให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบเนื้อหา ก่อนวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป)

5. การพิทักษ์สิทธิ์ (Protection of Human Rights of Informants)

ผู้วิจัยได้ยึดถือตามหลักจรรยาบรรณการวิจัยในมนุษย์ ตามแนวทางสภาวิจัยแห่งชาติ (National Research Council of Thailand) และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแหงชาติ ที่ครอบคลุมหลักการเคารพในศักดิ์ศรีของบุคคล (Respect for Persons) การไม่ก่อให้เกิดอันตราย (Beneficence) และความเป็นธรรม (Justice) โดยคุ้มครองสิทธิผู้ให้ข้อมูลผ่านการขอความยินยอมอย่างรู้ข้อมูล การรักษาความลับและข้อมูลส่วนบุคคล การลดความเสี่ยงและผลกระทบ การเคารพสิทธิและศักดิ์ศรี การจัดเก็บและทำลายข้อมูลอย่างเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแหงชาติ, 2560) และคณะผู้วิจัยได้ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

6. สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

6.1 การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เริ่มจากการทดสอบการแจกแจงปกติ โดยพิจารณาค่าความเบ้ (Skewness) และค่าความโด่ง (Kurtosis) ร่วมกับการใช้สถิติ Kolmogorov–Smirnov (K–S test) หากข้อมูลมีลักษณะเป็นปกติ จึงดำเนินการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) รวมทั้งสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เช่น สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) สำหรับการประเมินสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบ ใช้วิธีคำนวณดัชนี Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$) โดยมีสูตรการคำนวณ $PNI_{modified} = (I – D) / D$ เพื่อระบุระดับความต้องการจำเป็นให้ชัดเจนและเป็นระบบ (อรรณพ จีนะวัฒน์ และสุบิน ยุระรัช, 2559)

6.2 การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Data Triangulation) ดังนี้ (1) ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเวลา (Time Triangulation) ได้ตรวจสอบข้อมูลในเวลาที่ต่างกัน 3 ครั้ง (2) ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านข้อมูล (Data Triangulation) ได้ใช้ผู้เก็บข้อมูล 3 คน และได้อ่านทวนข้อมูลให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความตรงกันของผู้บันทึก และเปรียบเทียบกับกรอบแนวคิดทฤษฎี งานวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในบทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ (3) ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านบุคคล (Interviewee Triangulation) งานวิจัยนี้ใช้ผู้เก็บข้อมูลมากกว่า 3 คน เก็บทวนซ้ำข้อมูลและเทียบผลโดยรวม และ 4) การสรุปเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยใช้การตีความ การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์เนื้อหา แล้วอธิบายผลแบบเชิงพรรณนา (ตระกูล จิตวัฒนากร และคณะ, 2567)

Citation : วรเชษฐ์ โทอื้น, วีรนุช พรมจักร์, อิทธิพล ป้องทอง, และ สมชัย แสนภูมี. (2569). จากผู้กระทำความผิดสู่การฟื้นฟูให้รู้แจ้ง: พุทธนวัตกรรมการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณในภาคอีสานตอนล่าง กลุ่ม 2. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296404.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296404

ผลการวิจัย (Research Results)

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 1,536 ชุด และทดสอบการแจกแจงด้วยสถิติ Kolmogorov–Smirnov พบว่า D = 0.093, p = 0.068 > .05 จึงสรุปได้ว่าข้อมูลมีการแจกแจงแบบปกติ (Normal Distribution) เหมาะสมต่อการใช้สถิติพาราเมตริก (Parametric) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องแบบสามเส้า จัดหมวดหมู่ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตีความ และสังเคราะห์ ตามหลักระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ผลการนำเสนอมีความน่าเชื่อถือและเป็นระบบ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) สภาพและปัญหาของการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

ประเด็นที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) ความต้องการจำเป็น (Need Assessment) พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ จำนวน 7 ด้าน คือ (1) บริบทด้านหลักพุทธธรรม (2) บริบทด้านปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (3) บริบทด้านความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (4) ด้านการเรียนรู้ทางสังคม (5) บริบทด้านทุนมนุษย์ (6) บริบทด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ (7) บริบทด้านความยืดหยุ่นทางจิตวิญญาณ โดยภาพรวมพบข้อมูลที่สะท้อนผลความต้องการจำเป็นในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.04, S.D. = 0.64) เมื่อจำแนกผลการคำนวณด้วยค่าสถิติ $PNI_{Modified}$ พบว่า ลำดับที่ 1 คือ มิติความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (PNI=0.534) เป็นจุดหมายที่ต้องเร่งพัฒนามากที่สุด ลำดับที่ 2 คือ การเรียนรู้ทางสังคม และ หลักพุทธธรรม (PNI≈0.225 และ 0.222) และลำดับที่ 3 คือ ปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (PNI=0.099)

ประเด็นที่ 2 ผลการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและตรวจสอบสามเส้าข้อมูล ได้พบประเด็นสาระสำคัญโดยองค์รวม คือ “การสร้างความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณควรทำควบคู่กับทักษะทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ผู้กระทำผิดซ้ำสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน และการยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำไม่อาจเกิดขึ้นได้เพียงจากการฝึกอาชีพเท่านั้น แต่ต้องอาศัยการพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic Development) ที่เชื่อมโยงจิตใจ ศีลธรรม ปัญญา และสังคมเข้าด้วยกัน การบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการพัฒนาทักษะชีวิตจะเป็นหนทางสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณและคืนคนดีสู่สังคมอย่างยั่งยืน”

ประเด็นที่ 3 รายงานผลสรุปภาพรวมของการสัมมนาและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเข้มข้นของผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship Seminar) จำนวน 13 ท่าน พบว่า สารัตถะที่หนึ่ง การพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำจำเป็นต้องใช้แนวทางแบบองค์รวมที่ผสานหลักพุทธธรรมเข้ากับศาสตร์ทางสังคมศาสตร์ การศึกษา และจิตวิทยา สารัตถะที่สอง ผลสรุปเชิงนวัตกรรมที่ได้ คือ การสร้างรูปแบบพุทธนวัตกรรมการคืนคนดีสู่สังคมที่ประกอบด้วย 3 มิติสำคัญ ได้แก่ (1) มิติพุทธธรรม: พัฒนาจิตและศีลธรรมให้เป็นฐานของการประกอบสัมมาชีพ (2) มิติการเรียนรู้ทางสังคม: สร้างแบบอย่าง สร้างพี่เลี้ยง และชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน และ (3) มิติความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ: เสริมพลังใจและความภาคภูมิใจในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า และสารัตถะที่สาม คือ ผลลัพธ์ของการสัมมนาครั้งนี้ คือ การ

Citation : Tho-un, W., Promjak , W., Pongthong, I., & Saenphumi, S. (2026). Rebuilding the lives of offenders towards enlightened rehabilitation: A Buddhist Innovation for enhancing and improving the occupational skills of repeat offenders with the aim of restoring their inner strength in the lower Isan region 2. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296404. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296404

ได้ข้อเสนอแนวทางเชิงพุทธนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้กระทำผิดซ้ำให้กลายเป็นพลเมืองที่มีศักยภาพทั้งทางอาชีพและจิตใจ พร้อมกลับมาสร้างประโยชน์แก่สังคมอย่างยั่งยืน

ประเด็นที่ 4 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (r) ระหว่างตัวแปรทั้ง 7 ด้าน (Pearson's Correlation) พบว่า ตัวแปรทั้ง 7 ด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวก (Positive Correlation) ต่อกันทั้งหมดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (r) ระหว่างตัวแปรทั้ง 7 ด้าน

ตัวแปร	1	2	3	4	5	6	7
1. หลักพุทธธรรม	1	.48***	.52***	.44***	.46***	.42***	.68***
2. ปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์		1	.51***	.47***	.43***	.39***	.56***
3. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์			1	.49***	.45***	.43***	.60***
4. การเรียนรู้ทางสังคม				1	.57***	.59***	.53***
5. ทุนมนุษย์					1	.63***	.58***
6. การเรียนรู้ตลอดชีวิต						1	.61***
7. ความยืดหยุ่นทางจิตวิญญาณ							1

หมายเหตุ: *p < .05, **p < .01, ***p < .001

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation) ระหว่างตัวแปรทั้ง 7 ด้าน พบว่า ทุกคู่มีความสัมพันธ์เชิงบวก และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ p < .001 เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า ความสัมพันธ์สูงที่สุด คือ "ด้านหลักพุทธธรรม" กับ "ด้านความยืดหยุ่นทางจิตวิญญาณ" (r = .68*) หมายความว่า ผู้ที่รับรู้มีระดับด้านหลักพุทธธรรมสูง มักมีความเข้มแข็งและความยืดหยุ่นทางจิตวิญญาณสูงตามไปด้วยอย่างเด่นชัด รองลงมา คือ ความสัมพันธ์ระหว่าง "ทุนมนุษย์" กับ "การเรียนรู้ตลอดชีวิต" (r = .63*), และระหว่าง "การเรียนรู้ตลอดชีวิต" กับ "ความยืดหยุ่นทางจิตวิญญาณ" (r = .61*), รวมถึง "ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์" กับ "ความยืดหยุ่นทางจิตวิญญาณ" (r = .60*) ภาพโดยรวมของผลทางสถิตินี้ชี้ว่ามิติการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพ เชื่อมโยงกับความเข้มแข็งภายใน อย่างมีนัยสำคัญ

ประเด็นที่ 5 ผลการวิเคราะห์พหุถดถอย พบว่า กระบวนการพัฒนามนุษย์เชิงพุทธแบบบูรณาการมีอิทธิพลโดยตรงต่อการเสริมสร้างพลังจิตใจให้ผู้กระทำผิดซ้ำสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมั่นคง ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า "พุทธนวัตกรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาองค์รวมของมนุษย์ตั้งแต่ระดับจิตใจ ปัญญา ไปจนถึงการดำรงชีวิตในสังคมสามารถอธิบายความเปลี่ยนแปลงในระดับจิตวิญญาณได้อย่างเป็นรูปธรรม" ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พุทธปรัชญาเชิงปฏิบัติ (Pragmatic Buddhism) ที่มองว่าการฝึกฝนจิตและการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม ย่อมส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและจิตใจในระยะยาว ดังตารางที่ 2 และ 2 ดังนี้

Citation : วรเชษฐ์ โทอื้น, วีรนุช พรมจักร์, อิทธิพล ป้องทอง, และ สมชัย แสนภูมี. (2569). จากผู้กระทำความผิดสู่การฟื้นฟูให้รู้แจ้ง: พุทธนวัตกรรมการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณในภาคอีสานตอนล่าง กลุ่ม 2. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296404.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296404

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์พหุถดถอยเพื่อทำนายความยืดหยุ่นทางจิตวิญญาณ

ตัวแปรอิสระ	B	β (Beta)	t	Sig.	VIF
ค่าคงที่ (Constant)	0.245	-	2.31	.021	-
1. หลักพุทธธรรม	0.312	.372***	12.48	<.001	1.91
2. ปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์	0.118	.143***	6.07	<.001	1.74
3. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	0.164	.196***	7.85	<.001	1.83
4. การเรียนรู้ทางสังคม	0.096	.112***	5.44	<.001	2.02
5. ทุนมนุษย์ (Human Capital)	0.129	.153***	6.92	<.001	1.68
6. การเรียนรู้ตลอดชีวิต	0.107	.121***	5.71	<.001	1.79

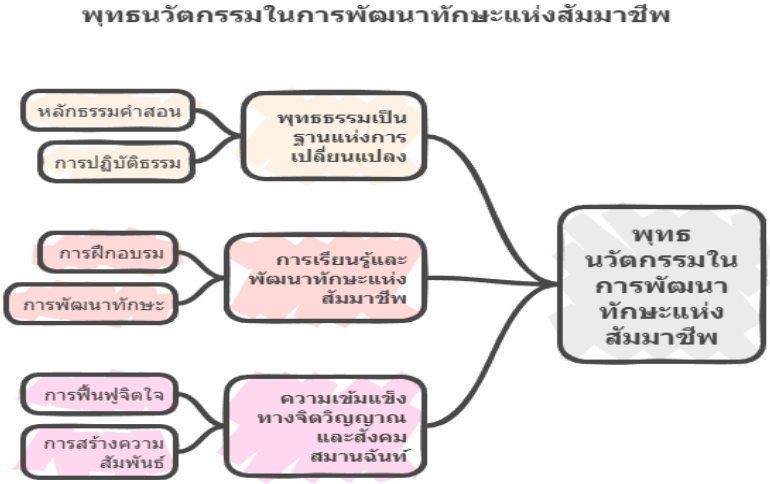
ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบน้ำหนักอิทธิพลระหว่างตัวแปร

ลำดับ	ตัวแปร (องค์ประกอบนวัตกรรม)	β (Standardized)	เทียบกับค่าสูงสุด (100)	สัดส่วนเมื่อเทียบกับผลรวม β
1	หลักพุทธธรรม	.372	100.00	33.90
2	ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	.196	52.70	17.90
3	ทุนมนุษย์ (Human Capital)	.153	41.10	13.90
4	ปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์	.143	38.40	13.00
5	การเรียนรู้ตลอดชีวิต	.121	32.50	11.00
6	การเรียนรู้ทางสังคม	.112	30.10	10.20

ภาพรวมของผลการวิเคราะห์พหุถดถอย (Multiple Regression Analysis) แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ หลักพุทธธรรม, ปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์, ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์, การเรียนรู้ทางสังคม, ทุนมนุษย์ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถร่วมกันทำนาย “ความยืดหยุ่นทางจิตวิญญาณของผู้กระทำผิดซ้ำ” ได้ร้อยละ 61.7 (R^2 = .617) ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) การวิเคราะห์เพิ่มเติมเชิงคุณภาพทางสถิติ พบข้อมูลดังนี้ (1) ค่า VIF (1.68–2.02) แสดงว่าไม่มีปัญหาด้านภาวะความสัมพันธ์เชิงเส้นหลายตัวแปร (Multicollinearity) หรือความสัมพันธ์ซ้ำซ้อนระหว่างตัวแปรอิสระ (ทั้งนี้เพราะค่า VIF < 10) (2) ค่า $F = 409.85$, $p < .001$ แสดงว่าโมเดลโดยรวมมีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่า “ตัวแปรอิสระอย่างน้อยหนึ่งตัวมีอิทธิพลต่อความยืดหยุ่นทางจิตวิญญาณอย่างมีนัยสำคัญ” และ (3) ค่าสัมประสิทธิ์ Beta สูงสุด คือ หลักพุทธธรรม (.372) แสดงว่าหลักพุทธธรรมเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อความยืดหยุ่นทางจิตวิญญาณ รองลงมาคือ ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (.196) และทุนมนุษย์ (.153) ดังนั้น จึงสรุปเชิงตีความได้ว่า (1) แบบจำลองมีความสามารถในการทำนายความยืดหยุ่นทางจิตวิญญาณได้ดี (R^2 = .617) (2) ความคลาดเคลื่อนเฉลี่ยของแบบจำลองอยู่ในระดับต่ำ (RMSE ≈ 0.45) และ (3) ตัวแปรสำคัญที่สุด คือ หลักพุทธธรรม ซึ่งสะท้อนว่าการยึดมั่นในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาช่วยส่งเสริมให้บุคคลมีความเข้มแข็งทางจิตใจและฟื้นคืนจากภาวะวิกฤตได้ดียิ่งขึ้น

Citation : Tho-un, W., Promjak , W., Pongthong, I., & Saenphumi, S. (2026). Rebuilding the lives of offenders towards enlightened rehabilitation: A Buddhist Innovation for enhancing and improving the occupational skills of repeat offenders with the aim of restoring their inner strength in the lower Isan region 2. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296404. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296404

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 พุทธนวัตกรรมการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ ผลการวิจัยพบว่า มีบริบทแห่งมิติที่สำคัญ คือ (1) พุทธธรรมเป็นฐานแห่งการเปลี่ยนแปลง (2) การเรียนรู้และพัฒนาทักษะแห่งสัมมาชีพ และ (3) ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณและสังคมสมานฉันท์ ความเข้มแข็ง แสดงได้ดังภาพที่ 1 การพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ มีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 2 พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาทักษะแห่งสัมมาชีพ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 มุ่งสร้างเครือข่ายและขยายผลการพัฒนาทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อเสริมความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณด้วยพุทธนวัตกรรม โดยมีผลลัพธ์ 3 ส่วนคือ (1) แนวทางการประยุกต์ใช้พุทธนวัตกรรม (2) คู่มือ “ฟื้นฟูให้รู้แจ้ง” (ฉบับพกพา) และ (3) เว็บแอปพิเคชันระบบสารสนเทศป้องกันการกระทำผิดซ้ำ “ฟื้นฟูให้รู้แจ้ง” ผู้วิจัยจัดทำและเผยแพร่คู่มือ แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณะ พร้อมนำไปใช้ในการสอนรายวิชาระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ ภาคการศึกษาที่ 2/2568

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเชื่อมโยงผลการพัฒนาและทดลองใช้นวัตกรรมกับวัตถุประสงค์การวิจัย แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและบริบทของพื้นที่ศึกษาเพื่ออธิบายความหมายเชิงลึก ผลที่เกิดขึ้นจริง เสนอแนวทางเชิงปฏิบัติและเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาที่มีประสิทธิผล และสอดคล้องกับชุมชนท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 พบว่า ตัวแปรที่สังเกตได้ จำนวน 7 ด้าน ที่ส่งผลต่อรูปแบบพุทธนวัตกรรมการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ 4.04) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.64) และข้อมูลเชิงคุณภาพได้สะท้อนการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำจำเป็นต้องใช้แนวทางแบบองค์รวมที่ผสานหลักพุทธธรรมเข้ากับศาสตร์ทางสังคมศาสตร์ การศึกษา และจิตวิทยา ผลสรุปเชิงนวัตกรรมที่ได้ คือ “การสร้างรูปแบบพุทธนวัตกรรมการคืนคนดีสู่สังคม” ที่ประกอบด้วย 3 มิติ คือ (1) มิติพุทธธรรม (2) มิติการเรียนรู้ทางสังคม และ (3) มิติความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ ดังนั้น ผลการวิจัย

Citation : วรเชษฐ์ โทอื้น, วีรนุช พรมจักร์, อิทธิพล ป้องทอง, และ สมชัย แสนภูมี. (2569). จากผู้กระทำความผิดสู่การฟื้นฟูให้รู้แจ้ง: พุทธนวัตกรรมการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณในภาคอีสานตอนล่าง กลุ่ม 2. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296404.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296404

ดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นว่าข้อมูลมีความต้องการจำเป็นในการรูปแบบพุทธนวัตกรรมการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ สอดคล้องกับการศึกษาของ ธนัท ติระพรชัย (2567) ศึกษาเรื่อง “พุทธนวัตกรรมกับการพัฒนาทุนมนุษย์” ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาเกี่ยวกับพุทธนวัตกรรมกับการพัฒนาทุนมนุษย์ ซึ่งนวัตกรรมคือการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่การสร้างคุณค่าและมูลค่า เพิ่มความสร้างสรรค์ต่อยอดไม่รู้จบเพื่อพัฒนาจิตใจและสังคมจากทั้ง 4 องค์ประกอบ คือ ศาสนบุคคล ศาสนธรรม ศาสนวัตถุ และศาสนพิธี โดยเฉพาะจากศาสนบุคคลหรือทุนมนุษย์ โดยหลักพุทธนวัตกรรมสำหรับการพัฒนาทุนมนุษย์นั้นมีเป็นจำนวนมาก และสรุปลงในหลักธรรมหมวด 3 คือ หลักไตรสิกขา อันประกอบด้วย ศีลสิกขา จิตสิกขา ปัญญาสิกขา ซึ่งถือเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาทุนมนุษย์ โดยถือเป็นการเรียนรู้เพื่อเป็นมนุษย์ที่เต็มบริบูรณ์ เพราะได้รับการพัฒนาทั้งทางกายและทางจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีจิตใจที่เปี่ยมด้วยปัญญา สามารถเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถเพื่อการทุ่มเทการทำงานให้กับองค์การและสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นบุคคลที่มีความพร้อม มีความจริงใจและทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรหรือเป็นบุคคลในองค์กรที่สามารถสร้างคุณค่าของระบบการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้ และสอดคล้องกับการศึกษาของ ปิยะนุช มาสิงห์ และคณะ (2567) ที่ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการบูรณาการพุทธจริยศาสตร์กับการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวผู้กระทำผิดในการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำของสำนักงานคุมประพฤติ” ผลการศึกษาพบว่า (1) พุทธจริยศาสตร์ที่ใช้บูรณาการกับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวผู้กระทำผิด คือ หลักธรรมที่ใช้ควบคุมความประพฤติของมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์ตระหนักถึงคุณงามความดี ได้แก่ โอวาทปาฏิโมกข์ ประกอบด้วย การงดเว้นจากการทำบาปทั้งปวง กระทำแต่ความดี ทำจิตใจให้ผ่องใส และไตรสิกขาสาม ประกอบด้วย สีลสิกขา จิตตสิกขา และปัญญาสิกขา (2) การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวผู้กระทำผิด คือ การใช้อุปกรณ์รับ-ส่งสัญญาณอิเล็กทรอนิกส์ที่ติดตัวไว้กับผู้กระทำความผิดที่ถูกปล่อยตัวชั่วคราวเพื่อติดตามความประพฤติ เพื่อตรวจสอบความเคลื่อนไหวหรือตำแหน่งของผู้ถูกควบคุมความประพฤติตามกฎกระทรวงยุติธรรม ในการติดตามตัวผู้ถูกควบคุมความประพฤติจามเงื่อนไขของศาลในการปล่อยตัวให้ออกไปดำเนินชีวิตนอกเรือนจำ (3) รูปแบบการบูรณาการพุทธจริยศาสตร์กับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวผู้กระทำผิดในการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำของสำนักงานคุมประพฤติ คือ การนำหลักโอวาทปาฏิโมกข์และหลักไตรสิกขามาอบรมผู้กระทำผิดก่อนติดในการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำของสำนักงานคุมประพฤติเพื่อสร้างจิตสำนึกให้กับผู้กระทำความผิดให้มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักยับยั้ง ชั่งใจ และไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 พบว่า พุทธนวัตกรรมการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ มีบริบทแห่งมิติที่สำคัญ คือ (1) พุทธธรรมเป็นฐานแห่งการเปลี่ยนแปลง (2) การเรียนรู้และพัฒนาทักษะแห่งสัมมาชีพ และ (3) ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณและสังคมสมานฉันท์ ความเข้มแข็ง และการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำในพื้นที่ภาคอีสานตอนล่างควรอาศัยกระบวนการบูรณาการระหว่าง “พุทธธรรม–การเรียนรู้–การพัฒนาเชิงมนุษย์” อย่างเป็นระบบ โดยมีแก่นแนวคิด (Core) อยู่ที่ “การฟื้นคืนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์” ธัญญรัศม์ ธนวัติอภิชาตโชติ (2567) ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการให้การปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูสำหรับเด็กและเยาวชนกระทำความผิด” ผลการวิจัยพบว่า (1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ประกอบด้วย สภาพปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนครอบครัวที่ไม่ได้เอาใจใส่ แตกแยก สั่งสอนที่ดี หรือที่ว่าสุขภาพจิตที่ดีเริ่มที่บ้านสิ่งแวดล้อมกับค่านิยมของสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่

Citation : Tho-un, W., Promjak , W., Pongthong, I., & Saenphumi, S. (2026). Rebuilding the lives of offenders towards enlightened rehabilitation: A Buddhist Innovation for enhancing and improving the occupational skills of repeat offenders with the aim of restoring their inner strength in the lower Isan region 2. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296404. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296404

นั้น การอบรมสั่งสอน และมีการศึกษาน้อยสาเหตุของปัญหา (2) รูปแบบให้การปรึกษาแบบบูรณาการตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูสำหรับเด็กและเยาวชนกระทำความผิดการพัฒนาการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนนั้นควรจำเป็นต้องมีนโยบายการพัฒนาและการดำเนินงานที่ชัดเจนของศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อให้การมาตรการพิเศษมีความเป็นเอกภาพต้องมีรูปแบบการฝึกอบรมมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่เหมาะแก่สถานการณ์ของผู้ปฏิบัติ งานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนที่บ่งชี้ถึงปัญหาอุปสรรคที่สำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด การคัดเลือกผู้ให้คำปรึกษาที่มีความรู้ ความเข้าใจในสิทธิเด็กและเยาวชน และ (3) นำเสนอรูปแบบพุทธจิตวิทยาในการบำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนกระทำผิด ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาประวัติความเป็นมาของเด็ก รู้สภาพปัญหาที่แท้จริงของเด็ก, ขั้นตอนที่ 2 ให้คำปรึกษาเด็ก, ขั้นตอนที่ 3 ขอความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ ขั้นตอนที่ 4 ติดตามดูแล ขัดเกลา, ขั้นตอนที่ 5 ส่งเสริมสนับสนุนให้การศึกษาและอาชีพตามความสนใจ ความถนัด, ขั้นตอนที่ 6 ประเมินผล รวมทั้งสอดคล้องกับการศึกษาของ พงศ์สรัญ หัสชู และคณะ (2567) ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครปฐม” ผลการวิจัยสะท้อนว่า ประเด็นที่ 1 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครปฐม พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดซ้ำมากที่สุด คือ ด้านเศรษฐกิจ รองลงมา คือ ปัจจัยด้านสังคมและปัจจัยด้านครอบครัว ตามลำดับ ประเด็นที่ 2 การพัฒนากระบวนการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครปฐม พบว่า มีขั้นตอน 6 ขั้นตอน ดังนี้ (1) ค้นหาสาเหตุที่นำมาสู่การกระทำผิดซ้ำ (2) ศึกษาแนวคิดสำหรับป้องกัน (3) การพัฒนาคู่มือและออกแบบกิจกรรม (4) จัดวิพากษ์ความเหมาะสมของคู่มือและกิจกรรม (5) จัดกิจกรรมตามคู่มือ และ (6) ประเมินผลกิจกรรม และประเด็นที่ 3 แนวทางการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครปฐม ประกอบด้วย 4 กระบวนการ ดังนี้ (1) กระบวนการให้ความรู้ (2) กระบวนการสร้างจิตสำนึกที่ดี โดยใช้หลักศีล (3) กระบวนการให้โอกาสได้แสดงออก และ (4) กระบวนการสร้างภาคีเครือข่ายในการร่วมกันแก้ไข ให้โอกาส และป้องกันการกระทำผิดซ้ำ

ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

งานวิจัยนี้สร้างความรู้ใหม่ (New Knowledge) หรือข้อค้นพบใหม่ (New Finding) คือ “พุทธธรรมสามารถออกแบบเป็นนวัตกรรมที่วัดผลและถ่ายทอดได้ ไม่ใช่กิจกรรมศาสนาเฉพาะบุคคล” โดยเชื่อมกับระบบดิจิทัล “ฟื้นฟูให้รู้แจ้ง” เพื่อประเมิน ติดตาม และสนับสนุนการฟื้นฟูอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งชี้ว่า “การขยายผลให้ยั่งยืนต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย หน่วยงานยุติธรรม และชุมชนเป็นเครือข่ายเดียวกัน” พร้อมนี้ “การยกระดับสัมมาชีพเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำไม่ใช่แค่การฝึกอาชีพ แต่ต้องเป็นการฟื้นฟูแบบองค์รวม” ที่ทำงานร่วมกัน 3 ส่วน คือ (1) พุทธธรรม เป็นฐานวินัยใจและศีลธรรม (2) การเรียนรู้ทางสังคม ผ่านแบบอย่างที่ดี ระบบพี่เลี้ยง และชุมชนเรียนรู้ และ (3) ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ ที่เสริมพลังใจ ความหมายชีวิต และคุณค่าในตน จึงช่วยให้ผู้กระทำผิดซ้ำ “เปลี่ยนตัวตน” จาก “ผู้ถูกตีตรา” ไปสู่ “พลเมืองที่มีศักยภาพและศักดิ์ศรี” ได้จริง ดังภาพที่ 3 ข้อค้นพบจากการวิจัย

Citation : วรเชษฐ์ โทอื้น, วีรนุช พรมจักร์, อิทธิพล ป้องทอง, และ สมชัย แสนภูมี. (2569). จากผู้กระทำความผิดสู่การฟื้นฟูให้รู้แจ้ง: พุทธนวัตกรรมการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณในภาคอีสานตอนล่าง กลุ่ม 2. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296404.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296404

ภาพที่ 3 ข้อค้นพบจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการวิจัยสะท้อนว่า การพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำจำเป็นต้องอาศัย “พุทธนวัตกรรม” ที่บูรณาการพุทธธรรม การเรียนรู้ และการพัฒนาเชิงมนุษย์อย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายเพื่อฟื้นคืนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสร้างความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณให้แก่ผู้กระทำผิดซ้ำ องค์ประกอบสำคัญ 7 ด้าน ได้แก่ พุทธธรรม ปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การเรียนรู้ทางสังคม ทุนมนุษย์ การเรียนรู้ตลอดชีวิต และความยืดหยุ่นทางจิตวิญญาณ ควรถูกนำมาใช้ร่วมกันเพื่อพัฒนาทั้งจิตใจและอาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการสร้าง “ศูนย์พุทธนวัตกรรมชุมชน” เพื่อเป็นพื้นที่เรียนรู้และฟื้นฟูจิตใจ ควบคู่กับการพัฒนาอาชีพและทักษะชีวิต โดยมุ่งเน้นให้ผู้กระทำผิดซ้ำกลับคืนสู่สังคมด้วยศักดิ์ศรี ความเข้าใจ และสันติสุข ทั้งในระดับปัจเจกและชุมชน

ข้อเสนอแนะการใช้ประโยชน์

ผู้ให้ทุนวิจัยควรกำหนดทุนแบบมุ่งผลลัพธ์ สนับสนุนโครงการนำร่องและงบติดตาม 6–12 เดือน พร้อมจัดทำชุดเครื่องมือมาตรฐานของ “ศูนย์พุทธนวัตกรรมชุมชน” เพื่อใช้ซ้ำและเทียบผลได้ ส่วนราชการควรบูรณาการเป็นเส้นทางฟื้นฟูก่อน–หลังพ้นโทษ ทำ MOU ข้ามหน่วย ใช้กระบวนการสมานฉันท์ จัดการรายกรณี และระบบพี่เลี้ยงอาชีพ-ชีวิต สถานศึกษาพัฒนาเป็นหลักสูตรระยะสั้นรับรองได้ จัดคลินิกอาชีพ (Career Clinic) ทำวิจัยประเมินผล และเชื่อมฝึกงาน–จ้างงาน ชุมชนและวัดจัดพื้นที่ปลอดภัย กิจกรรมจิตใจ–อาชีพ–สังคม ลดตราบาป มีกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน และวัดผลด้วยตัวชี้วัดอาชีพ การเรียนรู้ จิตวิญญาณ การยอมรับ และการลดผิดซ้ำ

Citation : Tho-un, W., Promjak , W., Pongthong, I., & Saenphumi, S. (2026). Rebuilding the lives of offenders towards enlightened rehabilitation: A Buddhist Innovation for enhancing and improving the occupational skills of repeat offenders with the aim of restoring their inner strength in the lower Isan region 2. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296404. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296404

เอกสารอ้างอิง (References)

กระทรวงมหาดไทย สำนักงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2. (2567). แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 พ.ศ. 2566–2570 (ฉบับทบทวนประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2569). http://www.osmnortheast-s1.moi.go.th/plan_develop.php

คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561–2580). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก. https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF

ตระกูล จิตวัฒนากร, นันทนา ชวศิริกุลฑล, นพพงศ์ เกิดเงิน, และจำเนียร จวงตระกูล. (2567). การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านนักวิจัย: กลยุทธ์เพื่อสร้างความเชื่อถือได้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ. Research Community and Social Development Journal Social Science, 18(3), 521-532. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/NRRU/article/view/270348

ธนัท ติระพรชัย. (2567). พุทธนวัตกรรมกับการพัฒนาทุนมนุษย์. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์, 7*(1), 319-319. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jidir/article/view/267643

ธัญญรัศม์ ธนวัติอภิชาตโชติ. (2567). รูปแบบการให้การปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อแก้ไขบำบัด ฟื้นฟู สำหรับเด็กและเยาวชนกระทำความผิด. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 9*(2), 333-344. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/mcjou/article/view/277477

นพวรรณ ชุมพล และธีรวุฒิ เอกะกุล. (2567). การวิจัยและพัฒนา: กระบวนการและแนวทางการประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาสมรรถนะครู ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. Ubon Ratchathani *Journal of Research and Evaluation, 13*(2), 129-139. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/ubonreseva/article/view/278545

ปิยะนุช มาสิงห์, สุวิน ปั้นทอง, และพระมหาปพน กตสารโร (แสงย้อย). (2567). รูปแบบการบูรณาการพุทธจริยศาสตร์กับการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวผู้กระทำผิดในการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำของสำนักงานคุมประพฤติ. *Dhammathas Academic. 24*(2). 73-83. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas/article/view/268198

ผจงจิต อินทสุวรรณ. (2548). การใช้สถิติในงานวิจัยทางภาษา. *วารสาร JOLING (Journal of Language and Linguistics), 24*(1), 45-58. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/joling

พงศ์สรัญ หัสชู, พระมหาประกาศิต ฐิติปสิทธิกร, และพระครูปลัดประวิทย์ วรธมฺโม. (2567). แนวทางการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครปฐม. *วารสารวิจยวิชาการ, 7*(4), 237-254. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jra/article/view/267263

ไพฑูรย์ โพธิสาร และสุนันท์ ศลโกสุม. (2562). การใช้สถิติอ้างอิงทดสอบสมมติฐานในการวิจัยเพื่อพัฒนาการสอนของครู. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, 8*(2), 1-8. https://so01.tci-thaijo.org/index.php/NBU/article/view/277794

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2564). แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2564–2568.

รังสรรค์ โฉมยา และสมบัติ ท้ายเรือคำ. (2566). เทคนิคการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. *วารสารมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 42*(4), 566-584.

Citation : วรเชษฐ์ โทอื้น, วีรนุช พรมจักร์, อิทธิพล ป้องทอง, และ สมชัย แสนภูมี. (2569). จากผู้กระทำความผิดสู่การฟื้นฟูให้รู้แจ้ง: พุทธนวัตกรรมการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณในภาคอีสานตอนล่าง กลุ่ม 2. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296404.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296404

วรพล พินิจ. (2560). บทบาทของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดกับการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่ออำนวยความยุติธรรมในสังคม. *วารสารสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยทักษิณ, 6*(2), 41–63.

ศักรินทร์ ชนประชา. (2562). การศึกษาตลอดชีวิต. *วารสาร AL-NUR, 14*(26), 159–176. สืบค้นจาก https://so01.tci-thaijo.org/index.php/NUR_YIU/article/view/137662

ศุภมาส ชุมแก้ว และปัญญา ธีรวิทยเลิศ. (2567). รูปแบบการบริหารงานโดยใช้วิธีการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ในงานวิจัยด้านการบริหารการศึกษา. *วารสารคุรุสภาวิทยาจารย์, 5*(3), 15-28. https://ph02.tci-thaijo.org/index.php/withayajarnjournal/article/view/255407

สำนักงานกิจการยุติธรรม (สกธ.). (2564). รายงานสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมประจำปี พ.ศ. 2564. PDF: https://www.oja.go.th/wp-content/uploads/2022/09/WhitePaper2021.pdf

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2560). จริยธรรมการวิจัยในคน. *วารสาร Thai Dent Public Health Journal, 22*(2), 70–72.

อรรณพ จีนะวัฒน์ และสุบิน ยุระรัช. (2559). การเลือกใช้ระเบียบวิธีทางสถิติให้เหมาะกับปัญหาวิจัยทางการบริหารการศึกษา. *Veridian E-Journal, Silpakorn University, 9*(2), 1396-1415.

อัคคกร ไชยพงษ์, วชิรวิชญ์ อิทธิธนาศุภวิชญ์, และนิรมล ยินดี. (2561). *การศึกษาบทบาทและศักยภาพของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต , หาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี].

Bandura, A. (1977). Social learning theory. Prentice-Hall.

Blumer, H. (1969). Symbolic interactionism: Perspective and method. University of California Press.

Braithwaite, J. (1989). Crime, shame and reintegration. Cambridge University Press. https://www.cambridge.org/core/books/crime-shame-and-reintegration/8A32C9C4BCA66D5E0EBE1E5F8A4583D5

Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. American Journal of Sociology, 94(Suppl.), S95–S120.

Jarvis, P. (2004). Adult education and lifelong learning: Theory and practice (3rd ed.). Routledge. https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203561560

Payutto, P. A. (1992). Buddhist economics. Bangkok: Buddhadhamma Foundation. Retrieved from https://r.jordan.im/download/economics/Buddhist_Economics.pdf

Rahula, W. (1959). What the Buddha taught. Gordon Fraser.

Sarwade, W. (2016). Resource management based on Buddhist approach for sustainable development. Journal of Economics and Development Studies, 4(1), 21–24. Retrieved from

Thong-on, R., Kaewkerd, O., Chaiyasit, Y., & Waiwitriyaku, N. (2025). Discovering the essence of spiritual resilience and implications for mental health practice: A metasynthesis. Bangkok Medical Journal, 21(2), 109–116.

Citation : Tho-un, W., Promjak , W., Pongthong, I., & Saenphumi, S. (2026). Rebuilding the lives of offenders towards enlightened rehabilitation: A Buddhist Innovation for enhancing and improving the occupational skills of repeat offenders with the aim of restoring their inner strength in the lower Isan region 2. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296404. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296404

United Nations Office on Drugs and Crime. (2020). Handbook on restorative justice programmes (2nd ed.). United Nations Office on Drugs and Crime.

Citation : วรเชษฐ์ โทอื้น, วีรนุช พรมจักร์, อิทธิพล ป้องทอง, และ สมชัย แสนภูมี. (2569). จากผู้กระทำความผิดสู่การฟื้นฟูให้รู้แจ้ง: พุทธนวัตกรรมการพัฒนาและยกระดับทักษะแห่งสัมมาชีพของผู้กระทำผิดซ้ำเพื่อฟื้นคืนกลับสู่ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณในภาคอีสานตอนล่าง กลุ่ม 2. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296404.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296404

Journal of Local Governance and Innovation : Vol. 10 No. 1 (2026) : January-April : Article ID: e296682
วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น : ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (2569) : มกราคม-เมษายน ISSN 3027-8120 (Print) ISSN 2673-0405 (Online)

การพัฒนารูปแบบ “ชุมชนกรุณา” ในบริบทการดูแลผู้ป่วยสูงอายุระยะท้ายและครอบครัวในระบบบริการแบบประคับประคองขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาชุมชนกรุณาโดยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

The Model Development of Compassionate Communities in Thailand from the Study of Kalasin Municipality’s Community-Based Palliative Care System for the End-of-Life Elderly Patients and their Families

จิรพรรณ นฤภัทร[1*]

Jiraphan Naruepatr[1*]

[1]คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; Faculty of Social Administration, Thammasat University, Thailand.

*Corresponding Author; e-mail : e-mail : jiraphan@tu.ac.th

DOI : 10.65205/jlgisrru.2026.e296682

Received : December 20, 2025; **Revised :** March 28, 2026; **Accepted :** March 28, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อรวบรวม วิเคราะห์องค์ความรู้เรื่องชุมชนกรุณาจากการดูแลผู้ป่วยสูงอายุระยะท้ายและครอบครัวในระบบบริการแบบประคับประคองในระดับชุมชน และศึกษาเทียบเคียงกับแนวทางการพัฒนาชุมชนกรุณาในรัฐเกราลา ประเทศอินเดีย 2) เพื่อสังเคราะห์รูปแบบแนวทางชุมชนกรุณาสำหรับชุมชนภาคอีสานตอนบน และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะต่อแนวทางการสร้างชุมชนกรุณาที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆในชุมชน รวบรวมข้อมูลโดยสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจงและสนทนากลุ่มกับผู้มีบทบาทหลักในเครือข่ายอาสาชุมชนกรุณาโดยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ 36 คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มแกนนำหลักกลุ่มจิตอาสาเมืองน้ำดำ และผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงานเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ 2) กลุ่มภาคีหลัก ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม หน่วยดูแลแบบประคับประคอง โรงพยาบาลกาฬสินธุ์ หน่วยปฐมภูมิในเครือข่ายโรงพยาบาลกาฬสินธุ์และเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประธานชุมชน ภาคธุรกิจเอกชนและองค์การกุศล และ 3) กลุ่มจิตอาสาจากครอบครัวผู้ป่วยฯที่ได้รับบริการ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ผลศึกษาพบว่า เครือข่ายอาสาสอดคล้องทั้งกับคุณลักษณะสำคัญของชุมชนกรุณา 9 ประการและหน้าที่ทางสังคมและการเมืองการปกครองของกฎบัตรเมืองกรุณา 5 ประการ มีนวัตกรรมศูนย์เรียนรู้ชุมชนกรุณาเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ทำหน้าที่เสมือน “องค์กรรณรงค์ สนับสนุน” แต่พบข้อจำกัดคือรูปแบบการทำงานเป็นเชิงรับ ยังไม่มีกลไกสร้างการมีส่วนร่วมกับเยาวชน อาจส่งผลต่อการขยายบริการและประสิทธิภาพการบริการในอนาคต ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติคือ ยึดหลักการทำงานโปร่งใส บริหารจัดการตามหลัก SMART พัฒนาหลักสูตรอบรมจิตอาสาตามบริบทวัฒนธรรม และจัดระบบนิเวศชุมชนเอื้อให้เกิดสุขภาวะดีและยั่งยืน ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายคือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดโครงสร้างและมีกลไกเพื่อสร้างการรับรู้และระดมทรัพยากรสนับสนุน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตแบบองค์รวม สร้างความเข้มแข็งของชุมชน

Citation : Naruepatr, J. (2026). The Model Development of Compassionate Communities in Thailand from the Study of Kalasin Municipality’s Community-Based Palliative Care System for the End-of-Life Elderly Patients and their Families. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296682. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296682

คำสำคัญ (Keywords) : ชุมชนกรุณา, ระบบบริการแบบประคับประคองระดับชุมชน, ผู้ป่วยสูงอายุ, องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

This study employed a qualitative, descriptive– analytical research design. Its objectives were: 1. to collect and analyze knowledge on compassionate communities derived from the care of elderly patients at the end of life and their families within community-based palliative care services, and to compare these findings with approaches to compassionate community development in the state of Kerala, India; 2. to synthesize a model of compassionate community development for the upper northeastern region; and 3. to examine recommendations for building compassionate communities that foster collaboration between the public sector and other community stakeholders. Data were collected through purposive in-depth interviews and focus group discussions with 36 key actors within the compassionate community volunteer network of Kalasin Municipality. Participants comprised: 1) the core volunteer leaders of the Namdam City Volunteer Group, along with administrators and operational staff of Kalasin Municipality; 2) principal partners, including Buddhist monks, Christian and Muslim religious leaders, the palliative care unit of Kalasin Hospital, primary care units within the Kalasin Hospital and Kalasin Municipality networks, village health volunteers, community leaders, private business representatives, and charitable organizations; and 3) volunteer family members of patients who had received services, as well as three experts. The findings indicate that the volunteer network aligns with the nine key characteristics of compassionate communities and the five social and political functions articulated in the Compassionate City Charter. An innovative Compassionate Community Learning Center established by Kalasin Municipality functions as an “advocacy and support organization.” However, limitations were identified: the operational model remains largely reactive and lacks mechanisms to engage youth participation, potentially constraining future service expansion and effectiveness. Practical recommendations include adherence to principles of transparency, management guided by SMART criteria, development of culturally contextualized volunteer training curricula, and the creation of a supportive community ecosystem conducive to sustainable well-being. At the policy level, local administrative organizations should establish structures and mechanisms to enhance public awareness and mobilize supportive resources in order to improve holistic quality of life and strengthen community resilience.

Keywords : Compassionate Communities, Community-Based Palliative Care System, Elderly Patients, Local Administration

Citation : จิรพรรณ นฤภัทร. (2569). การพัฒนารูปแบบ “ชุมชนกรุณา” ในบริบทการดูแลผู้ป่วยสูงอายุระยะท้ายและครอบครัวในระบบบริการแบบประคับประคองขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาชุมชนกรุณาโดยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296682. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296682

บทนำ (Introduction)

สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรครั้งสำคัญ โดยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (completed-aged society) มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2566 และมีแนวโน้มที่จะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (super-aged society) ในระยะเวลาอันใกล้นี้ ปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุที่ถดถอยและข้อจำกัดต่างๆที่มากขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น หมายถึงความต้องการการดูแลทางสุขภาพที่เพิ่มขึ้นตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประชากรสูงอายุที่มีแนวโน้มจะเผชิญกับการมีโรคร่วมกันหลายโรค (multimorbidity) และมีภาวะแทรกซ้อน ซึ่งต้องการการดูแลสุขภาพที่ซับซ้อนมากกว่าประชากรวัยอื่นๆ โรคเหล่านี้ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ป่วย แต่ยังสร้างภาระทางเศรษฐกิจและภาระทางสังคมในวงกว้าง กระทบทั้งกับครอบครัวผู้ป่วยเองและสังคมโดยรวม อีกทั้ง การศึกษาวิจัยในระดับชุมชนในประเทศไทย พบว่า ความชุกของความต้องการการดูแลแบบประคับประคอง (palliative care need prevalence) ของผู้ป่วยสูงอายุระยะท้ายมีมากกว่าผู้ป่วยระยะท้ายวัยอื่นๆ (Kitreerawutiwong et al., 2025) ภาวะความเจ็บป่วยเรื้อรังที่นำไปสู่ภาวะพึ่งพิงและระยะท้ายของชีวิตของผู้ป่วยสูงอายุ ส่งผลให้ "การบริการการดูแลแบบประคับประคอง (palliative care service)" ทวีความสำคัญยิ่งขึ้นในฐานะระบบบริการสุขภาพที่มุ่งเน้นการบรรเทาความทุกข์ทรมานแบบองค์รวม เพื่อให้ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตที่ดีจนวาระสุดท้าย สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของศรีเวียง ไพโรจน์กุล และคณะ (2567) ที่พบจำนวนผู้ป่วยที่ต้องการบริการการดูแลแบบประคับประคองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีโรคเรื้อรังและต้องการการดูแลระยะยาวที่ใช้ทั้งเวลาและความเอาใจใส่

อย่างไรก็ตาม แม้ระบบบริการสุขภาพของไทยจะมีการพัฒนาระบบการดูแลแบบประคับประคองมาอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ปรากฏแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติว่าด้วยการสร้างเสริมสุขภาวะในระยะท้ายของชีวิต พ.ศ. 2557 – 2559 ที่เป็นรูปธรรมแรกในระดับนโยบาย การจัดบริการยังคงให้ความสำคัญกับบทบาทหลักของโรงพยาบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงพยาบาลของภาครัฐ มีทีมสหวิชาชีพ (palliative care team) และอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เป็นทีมฯที่เข้าไปดูแลผู้ป่วยฯและครอบครัวที่บ้าน แต่มักไม่พบบทบาทการเข้ามามีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมของผู้ป่วยและบทบาทชุมชน โดยเฉพาะผู้ดูแลที่เป็นคนในครอบครัว เพื่อนสนิท หรือคนในชุมชน ที่มีส่วนอย่างมากต่อการดูแลและการตัดสินใจในการดูแลผู้ป่วยช่วงท้ายของชีวิต โดยที่คนกลุ่มนี้มักถูกลดทอนบทบาทลงเมื่อผู้ป่วยได้รับการรักษาในโรงพยาบาล ทั้งที่ชุมชน มีศักยภาพการเสริมพลังผู้ดูแลผู้ป่วย มีคุณค่าบางอย่างในการสนับสนุนดูแลระยะท้ายของชีวิต การตายดี (good death) ในชุมชนจึงเป็นการส่งเสริมการตายดีที่บ้าน และต้องการการเข้าใจในการดูแลแบบองค์รวม มีทักษะ ความรู้ทางวิชาการที่สามารถนำมาใช้กับการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายในชุมชนได้ ทั้งยัง สอดคล้องกับทิศทางนโยบายของการพัฒนาการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายของไทยมุ่งเน้นการดูแลที่บ้านหรือในชุมชนมากกว่าภายในโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลรูปแบบอื่นๆ ดังนโยบายสถานชีวาภิบาลที่เกิดขึ้นเมื่อปีพศ.2567 เพื่อตอบโจทย์การดูแลในช่วงท้ายของชีวิตในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้ป่วยฯเปราะบาง และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยจำนวนมาก ทั้งในและต่างประเทศ (พีสฟูล เดธ (Peaceful death) , 2564; Lui, Huang, & Wang, 2022; Whitelaw, Vijay, & Clark, 2024) กล่าวได้ว่า ระบบบริการการดูแลแบบประคับประคองในระดับชุมชนของประเทศ ยังต้องการการการพัฒนาเชิงโครงสร้างอย่างเป็นระบบ ให้ความสำคัญกับบทบาทการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน โดยเฉพาะองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีความพร้อม ทั้งในเชิงทรัพยากรและการระดมความร่วมมือในรูปเครือข่ายทำงาน ทั้งนี้ เพื่อให้การดูแลแบบประคับประคอง

Citation : Naruepatr, J. (2026). The Model Development of Compassionate Communities in Thailand from the Study of Kalasin Municipality's Community-Based Palliative Care System for the End-of-Life Elderly Patients and their Families. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296682. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296682

โดยเฉพาะในผู้ป่วยสูงอายุระยะท้าย มีคุณภาพ มีบริการทั่วถึง ตอบสนองความต้องการของผู้ป่วยและครอบครัว และเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการดูแลที่บ้านในชุมชนของกลุ่มผู้ป่วยกลุ่มเปราะบาง กรณีของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์เป็นกรณีศึกษาแนวทางการจัดบริการสนับสนุนการดูแลแบบประคับประคองในระดับชุมชนที่น่าสนใจ เทศบาลฯได้แสดงบทบาทหลักในการสนับสนุนเครือข่ายความร่วมมือ (social partnership) ให้การช่วยเหลือครอบคลุมภาคส่วนต่างๆ ในชุมชน และพัฒนานโยบายที่เอื้อต่อการดูแลผู้ป่วยและครอบครัวในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ชุมชนกรุณาโดยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์เป็นผลต่อเนื่องจากแผนโครงการ “อาสาสร้างสุขสุดท้าย ที่ปลายทางชีวิต” ซึ่งมีการบัญญัติในแผนพัฒนาสี่ปีของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2561 ส่งผลให้ครอบครัวและชุมชนในเขตเมืองกาฬสินธุ์ เกิดความรับรู้และสื่อสารเรื่องความตายต่อกันได้อย่างเปิดเผย ตระหนักต่อหน้าที่ที่ชุมชนพึงต้องเกื้อกูล ช่วยเหลือกันและกัน เพื่อนำไปสู่การ “ตายดี (good death)” โดยเฉพาะการเข้าถึงบริการของกลุ่มผู้ป่วยเปราะบางในชุมชน รูปธรรมความสำเร็จของการดูแลสุขภาวะของชุมชนเมืองกาฬสินธุ์ในรูปแบบของเครือข่ายการทำงานเช่นนี้ สอดคล้องกับหัวใจสำคัญของแนวคิด “ชุมชนกรุณา (compassionate communities approach)” ที่ว่า การตายเป็นเรื่องทางสังคม ไม่ใช่เรื่องทางการแพทย์หรือสาธารณสุขเท่านั้น และเนื่องจากชุมชนเป็นทั้งแหล่งทรัพยากรในการดูแลชีวิตและการตาย ดังนั้น ชีวิตที่ดีและการตายที่สงบจำเป็นต้องสร้างความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ของชุมชนเอง จนได้รับรางวัลระดับประเทศจำนวนมาก เช่น รางวัลที่ 1 กองทุนระบบการดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (Long Term Care: LTC) จากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติเขต 7 จังหวัดขอนแก่นเมื่อปี พ.ศ. 2560 ทำให้เทศบาลฯกลายเป็นที่ศึกษาดูงานระบบการบริหารจัดการงานการดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขของ อปท. ทั่วประเทศ รางวัลพระปกเกล้าสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านการเสริมสร้างเครือข่ายรัฐ เอกชน และประชาชน ติดต่อกัน 3 ปี นำมาสู่รางวัลพระปกเกล้าทองคำในปี พ.ศ. 2561 รางวัลเมืองสุขภาพดี (Healthy City) ระดับทอง จากกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เหล่านี้เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ การนำองค์ความรู้ใหม่ในการดูแลผู้ป่วยสูงอายุระยะท้ายและครอบครัวในระบบบริการแบบประคับประคองโดยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ที่ได้จากการวิเคราะห์ประสบการณ์การทำงานแบบมีส่วนร่วม ในรูปเครือข่ายทำงานระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาสังคม และการศึกษาเทียบเคียงกับแนวทางการพัฒนาชุมชนกรุณาในการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายและครอบครัวในระบบบริการแบบประคับประคองของรัฐเกราลา ประเทศอินเดีย ที่ดำเนินการต่อเนื่องมานานกว่า 20 ปี และประสบผลสำเร็จเป็นที่ยอมรับในระดับสากล มาสังเคราะห์รูปแบบ “ชุมชนกรุณา” ที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย จะเป็นประโยชน์ ทั้งต่อการพัฒนาระบบการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายและครอบครัวในระบบบริการแบบประคับประคองในระดับชุมชน และประโยชน์ต่อการพัฒนามนุษย์และการใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่าสอดคล้องกับวิถีชีวิตและทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชน ซึ่งเป็นการพัฒนาสุขภาวะของคนทั้งชุมชนที่ยั่งยืนกว่า และประโยชน์ต่อแนวทางการพัฒนาชุมชนกรุณาให้สามารถถ่ายทอด เผยแพร่ให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศ ที่มีบริบทสังคมวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน ให้สามารถประยุกต์ใช้ในเชิงปฏิบัติ เป็นแนวทางในการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อสุขภาวะระยะท้ายของผู้สูงอายุและครอบครัว ที่เป็นการลดความเหลื่อมล้ำด้านสุขภาพในสังคมสูงวัย และมีส่วนต่อการสร้างเสริมสุขภาวะโดยรวมของชุมชน

Citation : จิรพรรณ นฤภัทร. (2569). การพัฒนารูปแบบ “ชุมชนกรุณา” ในบริบทการดูแลผู้ป่วยสูงอายุระยะท้ายและครอบครัวในระบบบริการแบบประคับประคองขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาชุมชนกรุณาโดยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296682. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296682

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อรวบรวม วิเคราะห์องค์ความรู้เรื่องชุมชนกรุณาจากการดูแลผู้ป่วยสูงอายุระยะท้ายและครอบครัวในระบบบริการแบบประคับประคองในระดับชุมชน และศึกษาเทียบเคียงกับแนวทางการพัฒนาชุมชนกรุณาในการดูแลดังกล่าวในรัฐเกราลา ประเทศอินเดีย

2. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบแนวทางชุมชนกรุณาในบริบทการดูแลผู้ป่วยสูงอายุระยะท้ายและครอบครัวในระบบบริการแบบประคับประคอง สำหรับชุมชนภาคอีสานตอนบน

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะต่อแนวทางการสร้างชุมชนกรุณาที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆในชุมชน

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

1. แนวคิดการดูแลแบบประคับประคอง (Palliative Care Approach)

นิยามการดูแลแบบประคับประคองขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization : WHO) ที่ปรับเปลี่ยนในปี ค.ศ. 2002 และใช้มาจนถึงปัจจุบัน หมายถึง แนวทางการดูแลที่เน้นคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยและครอบครัว โดยเป็นผู้ป่วยที่ป่วยด้วยโรคที่คุกคามต่อชีวิต ด้วยการป้องกันและบรรเทาความทุกข์ทรมานที่เกิดขึ้น ตั้งแต่ในระยะแรกของโรค เพื่อให้เกิดการเข้าถึงการดูแลรักษาอาการเจ็บปวดจากโรคและปัญหาต่างๆ ครอบคลุมทั้งอาการเจ็บป่วยทางกาย ปัญหาทางจิตใจและสังคม และปัญหาทางจิตวิญญาณ (WHO, 2002) มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันและบรรเทาความทุกข์ทรมานต่างๆ อันเกิดจากความเจ็บป่วยจากโรคที่คุกคามถึงแก่ชีวิต ให้แก่ผู้ป่วยทั้งในวัยผู้ใหญ่และวัยเด็ก และครอบครัว เป็นการดูแลแบบองค์รวมที่ให้ความสำคัญต่อแนวความคิดการดูแลที่คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ โดยให้การดูแลความทุกข์ทรมาน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ต่อมา WHO ประกาศสนับสนุนให้การดูแลรักษาแบบประคับประคองถูกควบรวมอยู่ในระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าของทุกประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะการดูแลในระดับปฐมภูมิ หรือระดับชุมชน เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) พร้อมทั้งกำหนดให้การดูแลแบบประคับประคองเป็นสิทธิมนุษยชนด้านสุขภาวะด้วย และกำหนดหลักการสำคัญของการดูแลแบบประคับประคองที่ประกอบด้วย เรื่องการสนับสนุนเชิงนโยบาย มีโครงสร้างการทำงานเป็นระบบ เชื่อมถึงระบบบริการระดับปฐมภูมิ ให้บริการการดูแลแบบองค์รวมและทันการณ์ ตอบสนองความต้องการของผู้ป่วยฯและครอบครัว เรื่องการสร้างความตระหนักและพัฒนาศักยภาพของปัจเจก ครอบครัวและชุมชน ทั้งสองเรื่องนี้ WHO ถือว่าเป็น “รากฐาน” สำคัญที่ต้องทำขึ้นก่อน ตามด้วยเรื่องการพัฒนาศักยภาพบุคลากรสาธารณสุขอย่างต่อเนื่อง เรื่องการสนับสนุนการศึกษาและการวิจัย และเรื่องการเข้าถึงยาจำเป็น โดยนำแนวคิดเรื่องชุมชนกรุณา มาเป็นเครื่องมือในการวางรากฐานเพื่อสร้างความตระหนักและพัฒนาศักยภาพของปัจเจก ครอบครัวและชุมชน ในขณะที่ มาตรฐานการดูแลแบบประคับประคองในระดับชุมชนที่ WHO กำหนดความจำเป็นขั้นต่ำในระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิ (Essential Package of Palliative Care for Primary Health Care : EP PHC) ประกอบด้วย 4 เรื่องสำคัญ (2021) ได้แก่ 1) การเข้าถึงยาที่ปลอดภัย มีประสิทธิภาพทางคลีนิค และราคาไม่แพง 2) การมีอุปกรณ์หรือเครื่องมือทางการแพทย์ที่ใช้งานง่าย และราคาไม่แพง 3) มีการสนับสนุนทางสังคมและความต้องการจำเป็นพื้นฐาน และ 4) บุคลากรสุขภาพ อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนและครอบครัวของผู้ป่วยฯ ได้รับการอบรมความรู้และมีทักษะด้านการดูแลแบบประคับประคองขั้นพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง โดยหัวใจ

Citation : Naruepatr, J. (2026). The Model Development of Compassionate Communities in Thailand from the Study of Kalasin Municipality's Community-Based Palliative Care System for the End-of-Life Elderly Patients and their Families. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296682. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296682

สำคัญของความเป็นไปได้ในการที่ผู้ป่วยฯและครอบครัวจะตัดสินใจเลือกรูปแบบการดูแลแบบประคับประคองในชุมชน หรือที่บ้านพักของผู้ป่วยฯคือ การสนับสนุน ช่วยเหลือในการดูแลอาการเจ็บป่วยทางกายจากโรค และการสนับสนุนด้านอื่นๆจากทั้งคนในครอบครัวและในชุมชน (Department of Health and Aged Care Australian Government, 2023)

ในส่วนของความหมายคำว่า “การดูแลแบบประคับประคอง”สำหรับประเทศไทยนั้น สำนักงานสุขภาพแห่งชาติได้ประกาศใช้นิยามปฏิบัติการ (Operational Definition) ของคำที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการดูแลแบบประคับประคองสำหรับประเทศไทยอย่างเป็นทางการเมื่อปีพ.ศ.2563 ว่าหมายถึง “การดูแลผู้ที่มีภาวะจำกัดชีวิต (life limiting conditions) หรือภาวะคุกคามต่อชีวิต (life threatening conditions) โดยมีจุดประสงค์เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิต บำบัดเยียวยา และบรรเทาทุกข์ทางกาย จิต อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ ตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของการเจ็บป่วยจนกระทั่งเสียชีวิต ครอบคลุมถึงครอบครัวและผู้ที่มีสัมพันธ์ของผู้นั้นด้วย อาจจัดบริการทั้งในและนอกสถานบริการ” รวมทั้งกำหนดหลักการการดูแลแบบประคับประคอง คือ 4 C ได้แก่ 1) Center คือ การให้ความสำคัญกับผู้ป่วยฯและครอบครัว 2) Comprehensive คือ การให้บริการครอบคลุมความต้องการทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณของผู้ป่วยฯและครอบครัว 3) Coordinated การทำงานร่วมกันแบบสหสาขาวิชาชีพ รวมถึงร่วมกับคนในครอบครัวผู้ป่วยฯและชุมชน และ 4) Continuous ความต่อเนื่องในการดูแลผู้ป่วยฯและมีการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่อง ในส่วนของรูปแบบการดูแลแบบประคับประคองในระดับชุมชน นอกเหนือจากการจัดบริการในลักษณะเครือข่ายบริการระดับจังหวัด (provincial healthcare network) หรือเขตสุขภาพ (area health) ยังมีการจัดบริการอย่างไม่เป็นทางการโดยองค์กรศาสนา หรือโดยชุมชน ดังกรณีการจัดการดูแลกันเองของจิตอาสาภาคส่วนต่างๆในชุมชน ที่เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนแนวคิดชุมชนกรุณาในการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายของกลุ่ม “พีสฟูล เดธ”

แม้จะมีพัฒนาการความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ระบบบริการการดูแลแบบประคับประคองในประเทศไทยยังคงเผชิญปัญหาและอุปสรรคหลายประการ โดยเฉพาะประสิทธิภาพของระบบบริการสุขภาพแบบไร้รอยต่อ (seamless health service) ที่สนับสนุนการดูแลที่บ้าน แม้ปัจจุบัน จะมีกลไกหลักของอสม. ในการให้การดูแล แต่ในทางปฏิบัติ กลับพบช่องว่างของการตกหล่นของผู้ป่วยระยะท้ายจำนวนมาก ที่ส่งผลตามมาต่อการเข้าถึงการบริการ โดยเฉพาะผู้ป่วยระยะท้ายกลุ่มเปราะบาง อีกทั้ง ยังต้องการบทบาทการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีหน้าที่หลัก (ตามกฎหมาย) ในการดูแลคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่น ตลอดถึงการใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคมจากภาคส่วนต่างๆในชุมชน เพื่อให้การตายที่บ้านและความโศกเศร้าจากการสูญเสีย เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพจากการบริการสุขภาพแบบไร้รอยต่อที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างภาครัฐท้องถิ่น อาสาสมัครภาคส่วนต่างๆ และภาคสาธารณสุข ในขณะที่ การรวมกลุ่มของจิตอาสาหรือภาคประชาชนในการดูแลกันในชุมชนยังเป็นลักษณะการกระจายตามชุมชนต่างๆและ ยังมีไม่มากนัก ดังเช่น กลุ่มจิตอาสาเมืองน้ำดำ เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์และเครือข่ายบริการสุขภาพระยะท้าย (จิรพรรณ นฤภัทร, 2563) ชุมชนกรุณาพะตง จังหวัดสงขลา เป็นต้น

2. แนวคิดชุมชนกรุณา (Compassionate Communities Approach)

แนวคิดชุมชนกรุณามีที่มาจากข้อเสนอโครงการ “เมืองสุขภาวะ (Healthy City)” ขององค์การอนามัยโลก ที่ต้องการส่งเสริมกลยุทธ์ด้านสุขภาพให้ขยายกว้างขวางในระดับชุมชน และถือเป็นภาคปฏิบัติประการหนึ่งของ “กฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter)” ซึ่งประกาศขึ้นเมื่อ ปี ค.ศ.1986 มุ่งเน้นความสำคัญของแนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพแนวใหม่ (new public health) ครอบคลุมมิติทางสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย “สุขภาพดีถ้วนหน้า” แนวคิดชุมชนกรุณาถูกพัฒนาจากศาสตราจารย์อัล

Citation : จิรพรรณ นฤภัทร. (2569). การพัฒนารูปแบบ “ชุมชนกรุณา” ในบริบทการดูแลผู้ป่วยสูงอายุระยะท้ายและครอบครัวในระบบบริการแบบประคับประคองขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาชุมชนกรุณาโดยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296682. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296682

ลัน คีเลเฮียร์ (Allan Kellehear) ซึ่งสรุปที่มาและความจำเป็นของแนวคิดดังกล่าวไว้ว่า การดูแลแบบประคับประคองทางการแพทย์เน้นบทบาทของวิชาชีพทางการแพทย์ในการดูแลมิติทางกาย โดยเฉพาะในโรงพยาบาล โดยมักละเลยบทบาทของชุมชน ในขณะที่ การดูแลผู้ป่วยระยะท้ายส่วนใหญ่ มักเป็นเรื่องทางจิตสังคม ซึ่งดูแลได้ด้วยทักษะพื้นฐานที่ไม่ต้องการความรู้ทางการแพทย์ขั้นสูง สามารถดูแลได้โดยคนในครอบครัวของผู้ป่วยฯและสมาชิกในชุมชน ด้วยเหตุนี้ ครอบครัวและชุมชนจึงจำเป็นต้องมีส่วนรับผิดชอบและมีบทบาทในการดูแลคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยในช่วงท้าย การปล่อยให้การดูแลผู้ป่วยระยะท้ายเป็นความรับผิดชอบเฉพาะบุคลากรการแพทย์ จึงอาจไม่ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของผู้ป่วยฯ (Kellehear, 2005) ทั้งยังไม่สอดคล้องกับปัญหาความขาดแคลนและภาระงานที่หนักของบุคลากรสุขภาพเช่นปัจจุบัน และยังได้สรุปคุณลักษณะสำคัญของชุมชนหรือเมืองกรุณา 9 ประการ ประกอบด้วย 1) มีนโยบายการดูแลสุขภาพในระดับท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับความกรุณา 2) ตระหนักถึงความต้องการของผู้ป่วยด้วยโรคคุกคามถึงชีวิต และผู้ที่ประสบกับความสูญเสีย 3) ตระหนักถึงความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม 4) มีนโยบายและแผนงานของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการดูแลแบบประคับประคองและความสูญเสีย 5) สนับสนุนให้ชุมชนเข้าร่วมหรือมีประสบการณ์หลากหลายในการสนับสนุน ช่วยเหลือกันในชุมชน 6) ส่งเสริมและสนับสนุน “การดำรงอยู่” ของคนกลุ่มน้อยในชุมชน และการรำลึกถึงความสูญเสียที่สำคัญของชุมชน 7) จัดให้การบริการการดูแลแบบประคับประคองและการสูญเสียเป็นไปอย่างทั่วถึงและเข้าถึงได้โดยง่าย 8) ตระหนักและมีแผนการดูแลกลุ่มคนเปราะบางทางเศรษฐกิจ และ 9) อนุรักษ์และสนับสนุนภูมิปัญญาทางจิตวิญญาณและเรื่องเล่าของชุมชน ให้เป็นเครื่องมือหนึ่งของการให้บริการการดูแลแบ บประคับประคองและการสูญเสียในชุมชน แนวคิดชุมชนกรุณาถูกยอมรับจาก WHO และนักวิชาการในระดับสากลว่า เป็นเครื่องมือหนึ่งในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตระยะท้ายให้กับผู้ป่วย ฯ สร้างความเป็นธรรมด้านสุขภาพระยะท้ายให้กับทุกคนในชุมชน ได้มีโอกาสที่จะเข้าถึงการดูแลที่ดี และมีคุณภาพชีวิตช่วงท้ายที่ดี ปัจจุบัน แนวคิดชุมชนกรุณาถูกนำไปประยุกต์ใช้ในหลายประเทศทั่วโลก เช่น อังกฤษ สก๊อตแลนด์ ไอร์แลนด์ ออสเตรเลีย แคนาดา สเปน เป็นต้น รวมถึงประเทศในภูมิภาคเอเชีย ได้แก่ อินเดีย และไต้หวัน นอกจากนี้ กฎบัตรเมืองกรุณา (Compassionate City Charter) ที่เป็นเสมือนแผนปฏิบัติการ (action plan) ในการขับเคลื่อนแนวคิดชุมชนกรุณา เป็นแนวทางการผสมผสานระหว่างการสนับสนุนเชิงนโยบายจากบนลงล่าง (top down policy support) กับการพัฒนาความผูกพันและการมีส่วนร่วมของชุมชนจากล่างขึ้นบน (bottom up community engagement and development) ที่เกิดจากความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐส่วนท้องถิ่นและองค์กรชุมชนของการพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนทางสังคม (social partnerships) สอดคล้องกับหลักการของการพัฒนาชุมชน (community development) เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของคนทั้งชุมชนหรือสังคม โดยมีเป้าประสงค์หลักที่ว่าด้วยเรื่องหน้าที่ทางสังคมและการเมืองการปกครอง 5 ประการ ได้แก่ 1) การให้ความรู้และสร้างความตระหนักในการร่วมรับผิดชอบเพื่อพัฒนาชุมชนกรุณา 2) สนับสนุนนวัตกรรมทางสังคมที่เกิดจากการร่วมมือกัน 3) ขับเคลื่อนปฏิบัติการทางการเมืองและสังคมระดับท้องถิ่น 4) สร้างแนวร่วมการดูแลแบบประคับประคองและการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย และ 5) จุดประกายการเปลี่ยนแปลงนโยบายสุขภาพระดับชาติ ในส่วนของชุมชนกรุณาในประเทศไทยนั้นเริ่มต้นขึ้นจากเครือข่ายพุทธิกา ที่ต้องการสร้างองค์ความรู้เรื่องประโยชน์จากเรื่องความตายแก่สาธารณชน กระทั่ง ปรับการดำเนินงานในนามกลุ่มอิสระ ภายใต้ชื่อกลุ่ม “พีสฟูล เดธ” หรือต่อมาในชื่อ “มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาชุมชนกรุณา (มสชก.) โดยขยายงานโครงการชุมชนกรุณาเพื่อการอยู่และตายดี ซึ่ง

Citation : Naruepatr, J. (2026). The Model Development of Compassionate Communities in Thailand from the Study of Kalasin Municipality’s Community-Based Palliative Care System for the End-of-Life Elderly Patients and their Families. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296682. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296682

เป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งในการขับเคลื่อนคุณภาพชีวิตที่ดีระยะท้ายให้แก่ผู้ป่วย ฯและครอบครัวในสังคมไทย ด้วยการสร้างความตระหนักรู้แก่สาธารณะ ผ่านการให้ความรู้ การพัฒนาทักษะผู้เกี่ยวข้องและจิตอาสา และการขยายผลเชิงปฏิบัติการชุมชนกรุณาไปทั่วประเทศ อย่างไรก็ตาม ยังพบว่า การพัฒนาชุมชนกรุณาของมสชก.ยังคงเป็นลักษณะการกระจายตัวในกลุ่มคนเล็กๆ ที่มีความสนใจอย่างไม่เป็นทางการ ในขณะที่ การพัฒนาชุมชนกรุณาร่วมกับองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นทางการยังคงมีไม่มากนัก

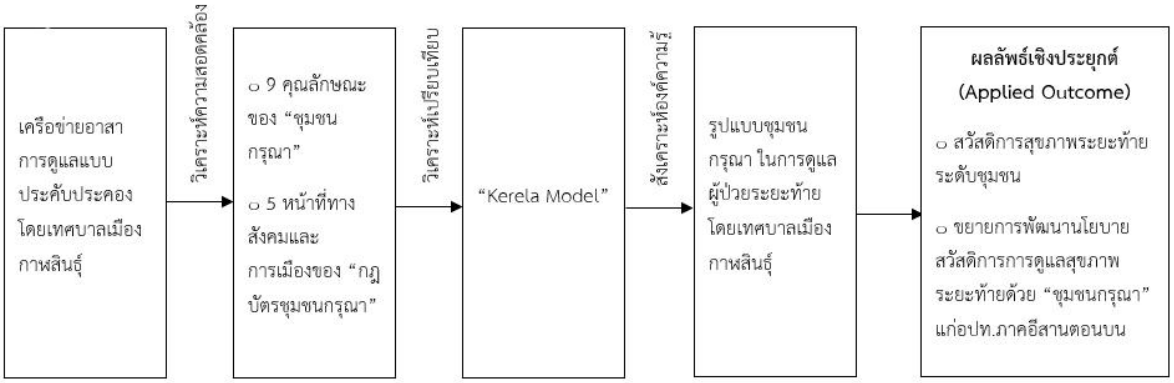
3. เกราล่าโมเดล (Kerala Model) : ปฏิบัติการส่งมอบการดูแลแบบประคับประคอง

รูปแบบชุมชนกรุณาของรัฐเกราลา (Kerala) หรือรัฐเกรละ ทางตอนใต้ของประเทศอินเดีย หรือ “เกราล่าโมเดล” เป็นต้นแบบของการดูแลแบบประคับประคองในระดับชุมชน (community-based palliative care) แก่กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาของ WHO และถือเป็นชุมชนกรุณาแห่งแรกของโลก ที่เป็นรูปแบบการปฏิบัติการพัฒนาชุมชนจากล่างขึ้นบนในการดูแลแบบประคับประคอง (bottom-up community development in palliative care) ในรูปหุ้นส่วนการทำงานระหว่างคนในชุมชนหลากหลายอาชีพกับตัวแทนองค์กรหลักของชุมชน รวมตัวกันเป็นกลุ่มจิตอาสา ช่วยกันจัดตั้งและดำเนินการศูนย์การดูแลผู้ป่วยระยะท้ายแบบประคับประคอง (palliative care center) ขึ้นในแต่ละชุมชน งานของศูนย์ดูแลแบบประคับประคองในชุมชนมีบริการที่หลากหลายและขยายขอบเขตไปไกลกว่าบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข เช่น การจัดอาหารให้ครอบครัวผู้ป่วยที่ยากจน การสนับสนุนทุนการศึกษาสำหรับเด็กในครอบครัวที่ยากจน การฝึกอบรมอาชีพ การสนับสนุนด้านจิตใจและอารมณ์ การประสานให้ผู้ป่วยและครอบครัวได้รับสิทธิสวัสดิการที่รัฐจัดให้ เป็นต้น เกราล่าโมเดลจัดเป็นการดูแลแบบประคับประคองอย่างไม่เป็นทางการ ที่เกิดขึ้นจากการริเริ่มและสนับสนุนขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ชื่อ “Institute of Palliative Madecine (IPM)” โดยแต่ละชุมชนจะรวมตัวช่วยเหลือกันในรูปเครือข่ายภายใต้ชื่อ “เครือข่ายเพื่อนบ้านสำหรับการดูแลแบบประคับประคอง (Neighborhood Network for Palliative Care : NNPC)” ที่มีสมาชิกองค์กรเครือข่ายรวม 60 องค์กร ครอบคลุมสมาชิกปัจเจกอาสามากกว่า 12 ล้านคน ถือเป็นเครือข่ายการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายแบบประคับประคองของภาคประชาชนที่ใหญ่ที่สุดในโลก ซึ่งมีกลุ่มแพทย์และพยาบาลให้การสนับสนุนวิชาการทางคลีนิค และทำงานร่วมกับภาครัฐส่วนท้องถิ่น ความเป็นเจ้าของเครือข่าย NNPC ของชุมชน สะท้อนให้เห็นจากทุนดำเนินการส่วนใหญ่ที่มาจากการระดมทุนจากคนในท้องถิ่น การเห็นพ้องต้องกันถึงความต้องการจำเป็นของการจัดบริการการดูแลผู้ป่วยติดเตียงและผู้ป่วยระยะท้ายในชุมชน และร่วมกันอุทิศตนเพื่อแก้ปัญหาสุขภาพและพึ่งพาตนเองของชุมชน จนเติบโตเป็นเครือข่ายขนาดใหญ่ที่มีผู้ป่วยรับบริการมากกว่า 2,500 คนต่อสัปดาห์ และขยายขอบเขตการให้บริการต่อเนื่องทุกๆปี (Libby, Suresh and Mathews, 2010) ส่งผลให้รัฐเกราลาเป็นรัฐที่มีการจัดบริการการดูแลแบบประคับประคองให้กับประชากรของรัฐได้มากถึงกว่าร้อยละ 90 คิดเป็นสัดส่วนของประชากรร้อยละ 3 ของประชากรอินเดียทั้งประเทศ Kumar (2013) สรุปปัจจัยความสำเร็จของชุมชนกรุณาของรัฐเกราลา ได้แก่ 1) ความตระหนักรู้ของสาธารณชนในเรื่องความจำเป็นของการบริการการดูแลแบบประคับประคองในชุมชน ซึ่งเป็นผลจากการแสดงบทบาทเป็นผู้เอื้ออำนวยของหน่วยงานภาครัฐในระดับอำเภอ และการสร้างความตระหนักรู้จากสื่อท้องถิ่น 2) การตระหนักถึงความสำคัญของนโยบายเรื่องกระจายอำนาจการปกครอง 3) บทบาทนำของพยาบาลในการทำให้การดูแลที่บ้านผู้ป่วยฯเกิดขึ้นได้ เกราลาโมเดลจึงเป็นกลยุทธ์การพัฒนาของการ “หันกลับสู่ชุมชน (community turn)” ซึ่งถือได้ว่า เป็นนวัตกรรมของการร่วมมือร่วมใจกัน ที่เป็นการผสมผสานรูปแบบ “จากล่างขึ้นบน (down to top)” เข้ากับรูปแบบ “จากบนลงล่าง (top to down)”

Citation : จิรพรรณ นฤภัทร. (2569). การพัฒนารูปแบบ “ชุมชนกรุณา” ในบริบทการดูแลผู้ป่วยสูงอายุระยะท้ายและครอบครัวในระบบบริการแบบประคับประคองขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาชุมชนกรุณาโดยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296682. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296682

โดยมี NNPC เป็นเสมือนเครื่องมือการพัฒนาชุมชน เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อร่วมกันสร้างสวัสดิการสุขภาพพื้นฐานที่จำเป็นของคนในชุมชนเอง

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากเครือข่ายอาสานี้เป็นกลุ่มเดียวในภาคอีสาน ที่มีการรวมตัวกันทำงานอาสาเพื่อการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายตั้งแต่ปี พ.ศ.2561 สอดคล้องกับแนวคิดชุมชนกรุณา จึงเลือกพื้นที่วิจัยนี้ โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ในเครือข่ายอาสาการบริการแบบประคับประคองโดยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์แบบเจาะจง (purposive sampling) รวม 36 คน ประกอบด้วย 1.1) กลุ่มแกนนำหลักกลุ่มจิตอาสาเมืองน้ำดำ และผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงานเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ 11 คน 1.2) กลุ่มภาคีหลัก ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม หน่วยดูแลแบบประคับประคองโรงพยาบาลกาฬสินธุ์ หน่วยปฐมภูมิในเครือข่ายโรงพยาบาลกาฬสินธุ์และเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประธานชุมชน ภาคธุรกิจเอกชนและองค์การกุศล 18 คน และ 1.3) กลุ่มจิตอาสาจากครอบครัวผู้ป่วยฯที่ได้รับบริการ จำนวน 4 ครอบครัว รวม 7 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องในประเด็นที่ศึกษา 3 คน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการศึกษาวิจัยเชิงกรณีศึกษา (Case Study Research Method) ใช้กรณีศึกษาเครือข่ายอาสาการบริการการดูแลแบบประคับประคองโดยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ (Kalasin Municipality’s voluntary palliative care network) เป็นต้นแบบ เก็บรวบรวมข้อมูล 3 วิธีหลัก ได้แก่ 2.1) ศึกษาข้อมูลเอกสารทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับการดูแลแบบประคับประคอง แนวคิดชุมชนกรุณาและชุมชนกรุณาในรัฐเกราลา เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย 2.2) วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ใช้เทคนิคการอ้างอิงต่อเนื่องหรือแบบลูกโซ่ (snowball or chain sampling) และใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลโดยวิธีการโยงสามเส้า (triangulation) ในการทวนสอบข้อมูล เพื่อวิเคราะห์ปรากฏการณ์และสังเคราะห์รูปแบบชุมชนกรุณาโดยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ และ 2.3) สนทนาเฉพาะประเด็น (focus group discussions) กับ 2.3.1) แกนนำเครือข่ายอาสา

Citation : Naruepatr, J. (2026). The Model Development of Compassionate Communities in Thailand from the Study of Kalasin Municipality’s Community-Based Palliative Care System for the End-of-Life Elderly Patients and their Families. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296682.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296682

โดยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ เพื่อสังเคราะห์รูปแบบชุมชนกรุณาเมืองกาฬสินธุ์ และ 2.3.2) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องในประเด็นที่ศึกษาและผู้เกี่ยวข้องหลักในพื้นที่ศึกษา เพื่อนำผลการสังเคราะห์ที่ได้ ไปทวนสอบความถูกต้อง

3. การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิเคราะห์ด้วยการตีความแบบอุปนัย (analytic induction) จากข้อค้นพบในพื้นที่กรณีศึกษาเพื่อสร้างข้อสรุป มาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับคุณลักษณะสำคัญของเมืองกรุณา 9 คุณลักษณะ และหน้าที่ทางสังคมและการเมืองการปกครองของกฎบัตรเมืองกรุณา 5 ประการ และวิเคราะห์เปรียบเทียบ (comparative analysis) แนวทางการพัฒนาชุมชนกรุณาระหว่างเครือข่ายอาสาโดยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์กับ “เกราลาโมเดล”

3.2 สังเคราะห์รูปแบบชุมชนกรุณาโดยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จากการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย (Research Results)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า กรณีเครือข่ายอาสาบริการการดูแลแบบประคับประคองโดยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์มีความสอดคล้องกับคุณลักษณะสำคัญของชุมชนหรือเมืองกรุณาทั้ง 9 ลักษณะ และสอดคล้องกับหน้าที่ทางสังคมและการเมืองการปกครองของกฎบัตรเมืองกรุณาครบทั้ง 5 ประการ โดยสรุป คือ

1. ความสอดคล้องกับคุณลักษณะสำคัญของชุมชนหรือเมืองกรุณา

ตารางที่ 1 สรุปเปรียบเทียบกรณีศึกษาชุมชนกรุณารัฐเกราลากับชุมชนกรุณาเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

รัฐเกราลา	เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์
คุณลักษณะที่ 1 มีนโยบายการดูแลสุขภาพในระดับท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับความกรุณา	
นโยบายการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายแบบประคับประคองเป็น “สิทธิมนุษยชน” กระจายอำนาจให้สถาบันปกครองภาครัฐส่วนท้องถิ่น (LSGIs) ทำงานร่วมกับ“เครือข่ายเพื่อนบ้านสำหรับการดูแลแบบประคับประคอง (NNPC) มีหลักทำงานสร้างความตระหนักการ “ร่วมทุกข์ร่วมสุข”ของคนในชุมชน มีอิสระจากการพึ่งพาแหล่งทุนภายนอก	นโยบายเมืองสุขภาวะ ยุทธศาสตร์สร้างชุมชนเข้มแข็ง พลเมืองร่วมพัฒนา และพัฒนาระบบสุขภาพเอื้ออาทรเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี และโครงการจุติสุขาวดี สร้างสุขที่ปลายทางชีวิต บรรจุในแผนพัฒนาท้องถิ่นระหว่างปีงบประมาณ 2562 – 2567 ต่อเนื่องนับแต่พศ.2561 ที่เกิดจากการขยายผลธรรมนูญสุขภาพชุมชน
คุณลักษณะที่ 2 ตระหนักถึงความต้องการของผู้ป่วยด้วยโรคคุกคามถึงชีวิตและผู้ประสบความสูญเสีย	
ตอบสนองความต้องการด้านจิตสังคม(psychosocial need) และความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิต ในรูปศูนย์การดูแลผู้ป่วยระยะท้ายแบบประคับประคอง ตอบสนองความต้องการเสียชีวิตที่บ้าน	หลักการทำงานยึดมั่นการตอบสนองความต้องการทางจิตใจและสังคม สิทธิของผู้ป่วยฯ นำไปสู่ศักดิ์ศรี “การตายดี” มีบทบาทเป็นที่พึ่งสำคัญของผู้ป่วยฯและครอบครัวผ่านพ้นความทุกข์ทางจิตใจ ช่วยประคับประคองยามทุกข์ รวมถึงช่วยเหลือความเดือดร้อนขั้นพื้นฐานทำให้ความต้องการเสียชีวิตที่บ้านเป็นจริง
คุณลักษณะที่ 3 ตระหนักถึงความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม	
ให้บริการดูแลสอดคล้องกับความเชื่อทางศาสนา ยึดถือจารีตปฏิบัติ ไม่เลือกปฏิบัติจากความแตกต่างในการนับถือศาสนา เพศสภาพ ชนชั้นวรรณะ ฯลฯ	ให้บริการแบบไม่เป็นทางการ มีพลวัตปรับเปลี่ยน ขยายงานตามความต้องการของผู้ป่วยฯและครอบครัว ประยุกต์คำสอนของพุทธศาสนาเรื่อง พรหมวิหาร 4 ความเชื่อเรื่อง “บุญ” และการปฏิบัติของชุมชนอีสานสำหรับคนใกล้ตาย
คุณลักษณะที่ 4 มีนโยบายและแผนงานของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการดูแลแบบประคับประคองและความสูญเสีย	

Citation : จิรพรรณ นฤภัทร. (2569). การพัฒนารูปแบบ “ชุมชนกรุณา” ในบริบทการดูแลผู้ป่วยสูงอายุระยะท้ายและครอบครัวในระบบบริการแบบประคับประคองขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาชุมชนกรุณาโดยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296682. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296682

รัฐเกราลา	เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์
มีทั้งแผนปฏิบัติการระยะสั้น (ฝึกอบรมบุคลากรสุขภาพและจิตอาสาของภาครัฐส่วนกลางและท้องถิ่น และเตรียมความพร้อมเรื่องยาระงับปวด) และแผนระยะยาว (พัฒนาระบบกำกับมาตรฐาน ระบบฐานข้อมูล ระบบการศึกษา ฯลฯ) การบริการแบบประคับประคองเป็นส่วนหนึ่งในระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิ และเป็นบริการสุขภาพพื้นฐานที่รัฐเกราลาจัดให้ประชาชนโดยไม่มีค่าใช้จ่าย	แผนปฏิบัติการของนโยบายเมืองสุขภาวะเพิ่มโครงการวันชุมชนกรุณา โครงการการพัฒนาศักยภาพกลุ่มผู้นำจิตอาสา มีกองสวัสดิการสังคมเป็นผู้รับผิดชอบหลัก เครือข่ายอาสาฯช่วยสร้างความเข้าใจของภาคส่วนเกี่ยวข้องในการทำงานบริการดูแลแบบประคับประคองในชุมชน และพัฒนาระบบงานอย่างไม่เป็นทางการขึ้น
คุณลักษณะที่ 5 สนับสนุนให้ชุมชนเข้าร่วมหรือมีประสบการณ์หลากหลายในการสนับสนุนช่วยเหลือกันในชุมชน	
การปฏิบัติงานมีความยืดหยุ่นและระดม “สรรพกำลัง” ของชุมชนสมาชิกเครือข่ายฯ เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนจิตอาสา	เครือข่ายอาสาฯช่วยเปิดพื้นที่สาธารณะของการแสดงน้ำใจ พึ่งพาอาศัยกัน การปฏิบัติงาน“ร่วมด้วยช่วยกัน” มีความยืดหยุ่นตามโอกาส ความสามารถที่มีของสมาชิกเครือข่ายฯ
คุณลักษณะที่ 6 ส่งเสริมและสนับสนุน “การดำรงอยู่” ของคนกลุ่มน้อยในชุมชนและการรำลึกถึงความสูญเสียที่สำคัญของชุมชน	
สร้างการเข้าถึงบริการดูแลสุขภาพระยะท้ายของกลุ่มคนเปราะบาง ทำให้จำนวนคนเปราะบางในรัฐเกราลาเข้าถึงบริการได้มากกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับรัฐอื่นๆในประเทศอินเดีย มีงานประจำปี “IPM Curios Palliative Care Carnival” ของ IPM องค์กรที่ปรึกษา LSGIs เพื่อสร้างความตระหนักในการรำลึกถึงความตายและความสูญเสีย โดยเฉพาะแก่เยาวชนให้เป็นกำลังสำคัญ สร้างการเปลี่ยนแปลงระบบบริการสุขภาพระยะท้ายในระดับสากล ร่วมขับเคลื่อนสังคม]	กลุ่มเป้าหมายหลักในการให้บริการคือ คนเปราะบางเช่น กลุ่มผู้ป่วยผู้สูงอายุระยะท้าย กลุ่มผู้ป่วยพิการระยะท้าย กลุ่มผู้ป่วยคนไร้บ้านระยะท้าย ฯลฯ มีกิจกรรมสื่อสารรำลึกความสูญเสีย จัดขึ้นตามประเพณีวัฒนธรรมอีสาน แต่ยังไม่พัฒนาเชื่อมโยง เพื่อประโยชน์ต่อการสร้างความตระหนัก ความสำคัญของเรื่องนี้ให้คนในชุมชน
คุณลักษณะที่ 7 จัดบริการการดูแลแบบประคับประคองและการสูญเสียให้ทั่วถึง และเข้าถึงง่าย	
ศูนย์การดูแลแบบประคับประคองประคับประคองตั้งในชุมชน และดำเนินงานโดยอาสาสมัครที่เป็นคนในชุมชน กรณีโปรแกรมการดูแลที่บ้านของศูนย์ TIPsขององค์กร “Pallium India” (หนึ่งในสมาชิก NNPC) จัดระบบบริการโดยแบ่งเป็น 20 โซน แต่ละโซนมี “ศูนย์ประสานงาน (Linking Centre)” โดยอาสาสมัครในพื้นที่ ทำหน้าที่เฝ้าระวัง ค้นหา คัดกรองผู้ป่วยระยะท้ายในชุมชน และประสานงานเจ้าหน้าที่รัฐท้องถิ่น หรือบุคลากรสุขภาพเมื่อเยี่ยมบ้าน	สื่อสังคมออนไลน์ทุกช่องทางของเทศบาลฯ โทรศัพท์สายด่วนและโปสเตอร์ แอปพลิเคชัน Call Me Back สื่อท้องถิ่น (หอกระจายข่าว และวิทยุชุมชน) สื่อสารแบบ “ซึ่งหน้า (face to face)” หรือบอกต่อแบบ “ปากต่อปาก” การสื่อสารโดยสมาชิกเครือข่ายอาสาฯ
คุณลักษณะที่ 8 ตระหนักและมีแผนการดูแลกลุ่มคนเปราะบางทางเศรษฐกิจ	
กลุ่มเป้าหมายหลักของการบริการคือ กลุ่มคนเปราะบาง ให้บริการยืดหยุ่นตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและระดมทรัพยากรระหว่างกันของเพื่อนในเครือข่ายฯ	โครงการจุติสุขาวดี มีเกณฑ์ให้ความช่วยเหลือการจัดงานฌาปนกิจศพตามเศรษฐานะ ขยายผลเชิงปฏิบัติกลไก “พระคิลาธรรม”ของภาครัฐ ช่วยให้เข้าถึงสิทธิบริการทางสังคมอื่นๆนอกเหนือจากสิทธิสุขภาพ เช่น สิทธิในการรับเงินช่วยเหลือเพื่อซ่อมแซมบ้านพักอาศัยตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุพศ.2546 ฯลฯ
คุณลักษณะที่ 9 อนุรักษ์และสนับสนุนภูมิปัญญาทางจิตวิญญาณและเรื่องเล่าของชุมชน ให้เป็นเครื่องมือหนึ่งของการให้บริการการดูแลแบบประคับประคองและการสูญเสียในชุมชน	
ใช้แนวคิดเรื่องเล่าของผู้ป่วยฯและผู้ดูแล	ใช้หลักคำสอนทางศาสนาและประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อท้องถิ่น

ที่มา : จิรพรรณ นฤภัทร (2568)

กล่าวโดยสรุป เครือข่ายอาสาโดยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์มีความสอดคล้องกับ “เกราล่าโมเดล” โดยเปรียบเทียบ อย่างไรก็ตาม หากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการสนับสนุนเชิงนโยบายระดับชาติใน

Citation : Naruepatr, J. (2026). The Model Development of Compassionate Communities in Thailand from the Study of Kalasin Municipality's Community-Based Palliative Care System for the End-of-Life Elderly Patients and their Families. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296682.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296682

การพัฒนาชุมชนกรุณาเพื่อการดูแลระยะท้าย ดังเช่นรัฐบาลรัฐเกราลา จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของระบบบริการสุขภาพแบบไร้รอยในระดับชุมชน และขยายการเข้าถึงบริการดังกล่าวได้ครอบคลุม ทั่วถึงมากยิ่งขึ้น

2. ความสอดคล้องกับหน้าที่ทางสังคมและการเมืองการปกครองของธรรมนูญเมืองกรุณา ปฏิบัติการขับเคลื่อนทางสังคมและการเมืองเกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ สั่งสมเป็นองค์ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ ความไว้เนื้อเชื่อใจ ความร่วมมือร่วมใจกันเพื่อบรรลุเป้าประสงค์ร่วมของเครือข่ายอาสาโดยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ โดยเฉพาะสมาชิกจำนวนมากของเครือข่ายอาสาฯ ที่เป็นกลุ่มคนจากครอบครัว ญาติพี่น้องหรือกลุ่มเพื่อนของผู้ป่วยระยะท้ายผู้เคยได้รับบริการอาสานี้ได้ร่วมสร้างการเปลี่ยนแปลงในชุมชนฯคือ 1) ผู้ป่วยและครอบครัวได้รับการดูแลสุขภาวะแบบองค์รวม ทำให้เข้าใจสถานการณ์ของโรค ที่จะเอื้อไปสู่การยอมรับความตายและการเตรียมตัวตายได้ และสร้างการเข้าถึงสิทธิการดูแลสุขภาพระยะท้าย คืนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิการตายดีให้กับผู้ป่วยฯกลุ่มคนเปราะบาง (เช่น ผู้ป่วยสูงอายุติดเตียงหรือผู้ป่วยสูงอายุระยะสุดท้าย ผู้ป่วยระยะท้ายที่เป็นคนไร้บ้าน ฯลฯ) 2) เทศบาลฯได้แสดงหน้าที่การดูแลคุณภาพชีวิตของประชากรในเขตปกครอง ด้วยการพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคม (social protection system) ในชุมชนฯ ช่วยให้ระบบบริการสุขภาพระยะท้ายในชุมชนเชื่อมกับระบบบริการสุขภาพที่เป็นทางการจากโรงพยาบาล ขยายงานการดูแลพระสงฆ์อาพาธระยะท้าย และยังช่วยสร้าง “หุ้นส่วนการพัฒนาชุมชน (community partnership)” พัฒนาทุนมนุษย์ (human capital) สร้างวัฒนธรรมความตายพูดได้ การเตรียมตัวตายในชุมชนฯ และ 3) ภาคส่วนสาธารณสุขได้พัฒนาความสัมพันธ์ ความเข้าใจ และการยอมรับ ให้เกียรติกันระหว่างบุคลากรสาธารณสุขและภาคประชาชนจิตอาสา อีกทั้งการทำงานของจิตอาสายังช่วยลดภาระงานการดูแลผู้ป่วยฯด้วย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบแผนการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนกรุณาเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ มีโครงสร้างการบริหารจัดการอย่างโดยคณะกรรมการอำนวยการ ประกอบด้วยตัวแทนจาก 3 ภาคส่วนหลัก ได้แก่ จากเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ภาคสาธารณสุข และภาคประชาชน มีบทบาทหลักในการสร้างและกำกับคุณภาพมาตรฐานการบริการ และมีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อรวบรวมองค์ความรู้แนวคิดชุมชนกรุณาจากการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายในระบบบริการแบบประคับประคอง 2) เพื่อสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นในการพัฒนาแนวคิดชุมชนกรุณา และ 3) เพื่อสนับสนุนการขยายผลในเชิงรูปธรรมของแนวคิดชุมชน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 จากการวิจัยพบข้อเสนอแนะทั้งในเชิงปฏิบัติและเชิงนโยบาย กล่าวคือ เชิงปฏิบัติเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนกรุณาเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ และเชิงนโยบาย คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดโครงสร้างและกลไกเพื่อสร้างการรับรู้และระดมทรัพยากรสนับสนุนกว้างขวาง ให้เป็นรากฐานจริยธรรมของชุมชนจากความกรุณา เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมและสร้างความเข็มแข็งของชุมชน

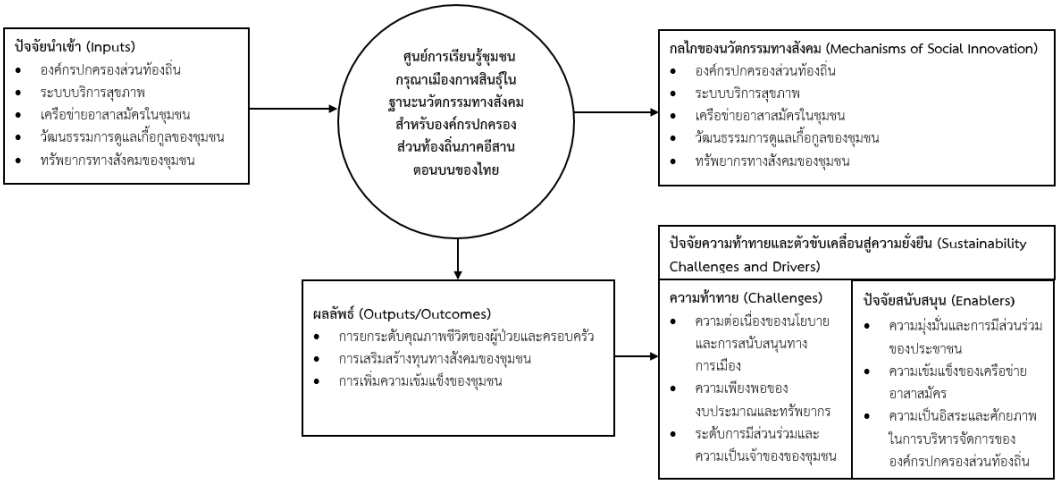
อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การศึกษาวิจัยเครือข่ายอาสาบริการการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายและครอบครัวในระบบบริการแบบประคับประคอง ถือเป็นหุ้นส่วนบริการสังคม (social service partnership) มีบทบาทหลักในการดูแลสุขภาพในมิติสังคม (social aspect of care) ร่วมกันขับเคลื่อนสังคม (social action) จากการระดมทรัพยากรในชุมชน ทำให้เกิดเป็น “พลัง (synergy)” พบความสอดคล้องกับแนวคิดชุมชนกรุณาในเรื่องคุณลักษณะสำคัญของชุมชนกรุณา เมื่อเปรียบเทียบกับ “เกราลาโมเดล” ของรัฐเกราลา ประเทศอินเดีย ในขณะที่ ข้อจำกัดที่พบเรื่องรูปแบบการทำงานเชิงรับ ขาดกิจกรรมหนุนเสริมการปรับเปลี่ยนทัศนคติแก่

Citation : จิรพรรณ นฤภัทร. (2569). การพัฒนารูปแบบ “ชุมชนกรุณา” ในบริบทการดูแลผู้ป่วยสูงอายุระยะท้ายและครอบครัวในระบบบริการแบบประคับประคองขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาชุมชนกรุณาโดยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296682. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296682

เยาวชน ยังคงเป็นความท้าทายสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืน การขยายบริการและประสิทธิภาพการบริการของชุมชนกรุณาโดยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ทั้งนี้ การทำงานเชิงรุก หรือคือการแทรกแซงอาการ (เจ็บป่วย) นับแต่เริ่มต้น (early intervention) เพื่อลดทอนความอันตราย (harm reduction) ที่อาจเกิดขึ้นแก่ผู้ป่วยฯ ถือเป็นเป้าประสงค์สำคัญประการหนึ่งของแนวคิดชุมชนกรุณา ในส่วนของความสอดคล้องกับเรื่องหน้าที่ทางสังคมและการเมืองการปกครองของกฎบัตรเมืองกรุณานั้น เกี่ยวข้องโดยตรงกับการทำหน้าที่ทางสังคมและการเมืองขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะ “เจ้าภาพหลัก (main actor)” ในการสร้างปัจจัยเอื้อต่างๆ ทั้งการพัฒนาศักยภาพ นำไปสู่การปรับเปลี่ยนทัศนคติ การฟื้นคืนทุนทางสังคมเดิมและสร้างทุนทางสังคมใหม่ การจัดสรรงบประมาณ หรือจัดสรรสถานที่และอุปกรณ์การแพทย์จำเป็นต่างๆ เกิดเป็นนโยบายสวัสดิการสุขภาพระยะท้ายร่วมกันกับคนในชุมชนเมืองกาฬสินธุ์ โดยเฉพาะการทำหน้าที่ส่งมอบบริการดูแลแบบประคับประคองให้กลุ่มคนเปราะบางสามารถเข้าถึงบริการฯในยามต้องการ

ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

ภาพที่ 2 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกรุณาเมืองกาฬสินธุ์ในฐานะนวัตกรรมทางสังคม

นวัตกรรมทางสังคมของชุมชนกรุณาจากการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายและครอบครัวในการบริการแบบประคับประคอง โดยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ในรูป “ศูนย์เรียนรู้ชุมชนกรุณาเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์” ทำหน้าที่เสมือน “องค์กรรณรงค์ สนับสนุน (advocacy organization)” แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย สร้างความตระหนักเรื่องความสำคัญของการพัฒนาระบบการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายแบบประคับประคองบนฐานของชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ฯจึงเป็นพัฒนาการเชิงรูปธรรมของการประกาศต่อสาธารณะ แสดงความร่วมมือร่วมใจ ความพร้อมและความภาคภูมิใจของคนเมืองกาฬสินธุ์ในการส่งเสริมสุขภาพเชิงรุกเรื่องความตายและการสูญเสีย อย่างไรก็ดี ยังคงมีปัจจัยท้าท้าย โดยเฉพาะเรื่องเจตจำนงของคนในชุมชนในความมุ่งมั่นต่อเนื่อง โดยไม่อิงกับการสนับสนุนของภาคการเมืองท้องถิ่น กอปรกับการไม่มีโครงสร้างกฎหมายรองรับการดำเนินงานดังกล่าวในปัจจุบัน ที่ล้วนเกี่ยวข้องกับเรื่องความยั่งยืนของศูนย์เรียนรู้ชุมชนกรุณาในระยะยาว

Citation : Naruepatr, J. (2026). The Model Development of Compassionate Communities in Thailand from the Study of Kalasin Municipality’s Community-Based Palliative Care System for the End-of-Life Elderly Patients and their Families. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296682.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296682

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะทั้งในเชิงปฏิบัติและเชิงนโยบายคือ 1) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ คือ การบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนกรุณาโดยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย 1.1) ควรส่งเสริมหลักความโปร่งใสในการทำงาน (transparency) ส่งผลต่อความไว้วางใจทั้งกับผู้ปฏิบัติงานกันเองและกับคนในชุมชนเมืองกาฬสินธุ์ และส่งผลต่อประสิทธิภาพงาน โดยยึดหลัก SMART คือ การมีเป้าหมายชัดเจน วัดผลได้ มีผู้รับผิดชอบงานตามเป้าหมาย และมีกรอบการทำงานที่ชัดเจนทั้งระยะสั้นและระยะยาว 1.2) ควรมีการพัฒนาคู่มือหรือหลักสูตรการอบรมจิตอาสาชุมชนกรุณา ที่สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมชุมชน 1.3) ควรพิจารณาการจัดระบบนิเวศ (ecosystem) โดยรวมของชุมชน ที่เอื้อต่อการมีสุขภาวะที่ดีและยั่งยืน (นอกเหนือจาก “นิเวศชุมชนกรุณา”) ดังเช่นการจัดการนิเวศแวดล้อมทางกายภาพ (healthy environment) ซึ่งเป็นการทำงานในภาพรวมของการดูแลสุขภาพ (health care) 2) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อยกระดับคุณค่าจากการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายและครอบครัวที่เทศบาลฯได้เริ่มขึ้นแล้ว ให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน กล่าวคือ เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ควรจัดระบบโครงสร้างและกลไกเพื่อสร้างการรับรู้และระดมทรัพยากรสนับสนุนจากภาคส่วนอื่น ๆ ในพื้นที่อย่างกว้างขวาง ขยายผลความร่วมมือที่ได้ช่วยสร้างความไว้วางใจ การรับรู้และความเข้าใจในเงื่อนไขปัจจัยต่าง ๆ ที่มีของชุมชน นำไปขยายผลต่อการทำงานร่วมกันเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตหลากหลายมิติของท้องถิ่น (เช่น การศึกษา เศรษฐกิจ) ที่เป็นเรื่องการพัฒนาความเข็มแข็งของชุมชนในภาพรวม

เอกสารอ้างอิง (References)

จิรพรรณ นฤภัทร. (2563). ทุนทางสังคมในการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายและครอบครัวในรูปแบบระบบบริการแบบประคับประคอง (Palliative Care Service) ของกลุ่มจิตอาสาเมืองน้ำดำและเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์จังหวัดกาฬสินธุ์.

พีสฟูล เดธ (Peaceful Death). (2564). ถอดบทเรียนชุมชนกรุณา “การทำงาน Community Palliative Care”, 29 กุมภาพันธ์ 2567.

ศรีเวียง ไพโรจน์กุล และคณะ. (ธันวาคม 2567). การวิเคราะห์สถานการณ์และแนวทางการพัฒนาระบบบริการการดูแลประคับประคองในโรงพยาบาล. AGING FOCUS มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.). (2563). นิยามปฏิบัติการ (Operational definition) ของคำที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการดูแลแบบประคับประคอง (Palliative care) สำหรับประเทศไทย พ.ศ.2563. www.nationalhealth.or.th

เอกภพ สิทธิวรรณธนะ, ปองกมล สุรัตน์, ฐนิดา อภิชนะกุลชัย และ อัจฉรา ตะนะสุข. (2562). *ชุมชนกรุณานิมิตใหม่ของ สังคมไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สามลดา

Kellehear, A. (1999). Health-promoting palliative care: Developing a social model for practice. Mortality, 4(1), 75–82. https://doi.org/10.1080/713685967

_____ (2005). Compassionate Cities: Public health and end-of-life care. New York: Routledge.

Kitreerawutiwong K., Kitreerawutiwong N., Keeratisiroj O., Mekrungrongwong S., Thongkhamcharoen R., & Raksasataya A. (2025). Assessment Palliative Care Needs in Two Rural Communities in Thailand Through a Household Survey in Journal of the Medical Association of Thailand. 108 (7). 580--587

Kumar, S. (June 2013). Model of Delivery Palliative Care and End-of-Life Care http://www.supportiveandpalliativecare.com/

Sallnow L., Kumar S., & Numpeli M. (February 2010). Home-based Palliative Care in Keral, India : The Neighbourhood Network in Palliative Care in Progress in Palliative Care.18(1). 14-17.

World Health Organization. (2021). Palliative care. Retrieved from

Citation : จิรพรรณ นฤภัทร. (2569). การพัฒนารูปแบบ “ชุมชนกรุณา” ในบริบทการดูแลผู้ป่วยสูงอายุระยะท้ายและครอบครัวในระบบบริการแบบประคับประคองขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาชุมชนกรุณาโดยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296682. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296682

Journal of Local Governance and Innovation : Vol. 10 No. 1 (2026) : January-April : Article ID: e296774
วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น : ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (2569) : มกราคม-เมษายน ISSN 3027-8120 (Print) ISSN 2673-0405 (Online)

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังที่ได้รับผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทานเพื่อความยั่งยืน

Sustainable Water Resource Management in the Pak Phanang River Basin Affected by Irrigation Encroachment

ก่อพงศ์ เจ้ยแก้ว[1*], และ รุ่งรัตนา เจริญจิตต์[2]

Kophong Jaeikaew[1*], and Roongrattana Jaroenjitt

[1]นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายกับการบริหาร คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก; Doctor of Philosophy Program in Law and Administration, Faculty of Law, Krirk University, Thailand.

[2]สาขากฎหมายกับการบริหาร คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก; Department of Law and Administration, Faculty of Law, Krirk University, Thailand.

*Corresponding Author; e-mail : Kophong42@hotmail.com

DOI : 10.65205/jlgisrru.2026.e296774

Received : December 24, 2025; **Revised :** March 3, 2026; **Accepted :** April 12, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำและผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทานในลุ่มน้ำปากพนัง 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลและกระบวนการมีส่วนร่วม 3) เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังที่พัฒนาขึ้นไปใช้อย่างยั่งยืน เป็นวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) โดยแบ่งกระบวนการศึกษาออกเป็น 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การทบทวนวรรณกรรม การวิเคราะห์กฎหมายและนโยบาย การศึกษาผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ การพัฒนารูปแบบด้วยเทคนิคเดลฟาย และการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการน้ำ ผลการวิจัยพบว่า 1) ลุ่มน้ำปากพนังเป็นระบบนิเวศที่สำคัญทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม แต่ประสบปัญหาการบุกรุกพื้นที่ชลประทาน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการใช้ที่ดินไม่เหมาะสม ซึ่งทำให้เกิดปัญหาน้ำเค็มรุก น้ำท่วมและภัยแล้งซ้ำซาก 2) ควรมีการบังคับใช้กฎหมายที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นที่ และการสร้างระบบข้อมูลกลาง รวมทั้งกำหนดนโยบายการจัดการน้ำของไทยอย่างเหมาะสม โดยสามารถเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนจะช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 3) การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนได้ข้อสรุป 8 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) การวางแผนเชิงกลยุทธ์และระบบลุ่มน้ำเดียว (2) การมีส่วนร่วมของชุมชน (3) การจัดการน้ำแบบบูรณาการ (4) การบริหารตามบริบทพื้นที่ (5) การใช้เทคโนโลยีและข้อมูลวิทยาศาสตร์ (6) ภาวะผู้นำเชิงรุก (7) การจัดการเชิงพฤติกรรมและจิตวิทยาสังคม (8) นโยบายและกฎหมายเพื่อความยั่งยืน รูปแบบนี้เน้นการใช้ข้อมูลจริง การมีส่วนร่วมและการประเมินผลแบบต่อเนื่อง เพื่อสร้างระบบบริหารจัดการน้ำที่โปร่งใส ยืดหยุ่นและตรวจสอบได้ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังควรขับเคลื่อนด้วยการบูรณาการระหว่างภาครัฐ เอกชนและชุมชน บนฐานข้อมูลเดียวกันโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อคาดการณ์และบริหารจัดการเชิงรุกและเสริมสร้าง “ธรรมาภิบาลน้ำ” ให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน

Citation : Jaeikaew, K., & Jaroenjitt, R. (2026). Sustainable Water Resource Management in the Pak Phanang River Basin Affected by Irrigation Encroachment. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296774. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296774

คำสำคัญ (Keywords) : ทรัพยากรน้ำ, การบุกรุกพื้นที่ชลประทาน, ลุ่มน้ำปากพนัง

Abstract

This research aims to 1) analyze the effectiveness of laws and policies related to water resource management and the impacts of encroachment on irrigated areas in the Pak Phanang River Basin; 2) develop an integrated water resource management model using digital technology and participatory processes; and 3) assess the suitability and feasibility of sustainably implementing the developed water resource management model in the Pak Phanang River Basin. The research employs a mixed methodology, divided into five main steps: literature review, legal and policy analysis, study of the impacts of encroachment, model development using the Delphi technique, and assessment of the suitability of the water management model. The research findings indicate that 1) the Pak Phanang River Basin is an economically, social, and environmentally significant ecosystem, but faces problems of irrigated area encroachment, climate change, and inappropriate land use, leading to recurring issues such as saltwater intrusion, flooding, and drought; and 2) it recommends the enforcement of laws focusing on local public participation, the establishment of a central information system, and the formulation of appropriate Thai water management policies that are linked to the Sustainable Development Goals. This will help reduce conflict and increase the efficiency of integrated water resource management more effectively. 3) The development of a sustainable water management model has concluded 8 main components: (1) Strategic planning and single basin system (2) Community participation (3) Integrated water management (4) Context-based management (5) Use of technology and scientific data (6) Proactive leadership (7) Behavioral and psychosocial management (8) Policies and laws for sustainability. This model emphasizes the use of factual data, participation and continuous evaluation to create a transparent, resilient and accountable water management system. Water resource management in the Pak Phanang basin should be driven by integration between the government, private sector and communities on the same data using digital technology to predict and proactively manage and strengthen “water governance” to be sustainable.

Keywords : Water Resource, Irrigation Encroachment, Pak Phanang River Basin

บทนำ (Introduction)

ทรัพยากรน้ำเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย การมีน้ำที่เพียงพอและมีคุณภาพดีช่วยสร้างความมั่นคงทางอาหาร ส่งเสริมการเกษตรกรรมอันเป็นฐานเศรษฐกิจหลักของประเทศ สนับสนุนอุตสาหกรรมและการบริการ ตลอดจนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการอนุรักษ์ระบบนิเวศและความสมดุลทางสิ่งแวดล้อม (สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, 2563) อย่างไรก็ตาม ความท้าทายด้านทรัพยากรน้ำของไทยในปัจจุบันมีความซับซ้อนมากขึ้น ทั้งจากการ

Citation : ก่อพงศ์ เจ้ยแก้ว, และ รุ่งรัตนา เจริญจิตต์. (2569). การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังที่ได้รับผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทานเพื่อความยั่งยืน. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296774.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296774

เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเพิ่มขึ้นของประชากร และการใช้ที่ดินที่ไม่เหมาะสมลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช พร้อมพื้นที่ต่อเนื่องในจังหวัดพัทลุงและสงขลา เป็นหนึ่งในลุ่มน้ำที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ของภาคใต้ ครอบคลุมพื้นที่กว่า 1.9 ล้านไร่ มีประชากรประมาณ 600,000 คน (กรมชลประทาน , 2562) ลุ่มน้ำแห่งนี้มีบทบาทสำคัญต่อการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ข้าว ยางพารา และปาล์มน้ำมัน อีกทั้งยังเป็นพื้นที่รองรับระบบชลประทานขนาดใหญ่ที่สนับสนุนเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค อย่างไรก็ตาม การใช้ประโยชน์ที่ดินและทรัพยากรน้ำอย่างไม่สมดุลในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อย่างมีนัยสำคัญ (เกียรติศักดิ์ ศิริสมบัติ, 2564)

การบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำปากพนังที่ยั่งยืนต้องอาศัยการพิจารณาปัจจัยหลายด้านที่เกี่ยวข้อง ทั้งในเชิงกฎหมายและนโยบาย การบริหารจัดการน้ำในระดับท้องถิ่นที่เข้มแข็ง การสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ รวมถึงการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาช่วยในการจัดการทรัพยากรน้ำ เช่น การใช้ระบบการจัดการน้ำอัจฉริยะ (smart water management) ที่สามารถติดตามและวิเคราะห์การใช้น้ำในพื้นที่แบบเรียลไทม์ การประเมินผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรน้ำโดยใช้ข้อมูลจากระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) ก็สามารถช่วยให้การตัดสินใจบริหารจัดการน้ำเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำปากพนังต้องคำนึงถึงการสร้างสมดุลระหว่างการใช้น้ำในภาคเกษตรกรรมและการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ โดยเฉพาะในช่วงที่การใช้ทรัพยากรน้ำมีความตึงเครียดสูง การจัดการน้ำแบบบูรณาการจะช่วยให้ทรัพยากรน้ำถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพและรักษาความยั่งยืนในระยะยาวได้ การบุกรุกพื้นที่ชลประทานโดยเกษตรกรและกลุ่ม ผู้มีอิทธิพลต่าง ๆ ในลุ่มน้ำปากพนังเป็นหนึ่งในปัญหาที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำในพื้นที่ โดยเฉพาะในภาคการเกษตร ซึ่งถือเป็นภาคส่วนที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย เนื่องจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำในการเพาะปลูกพืชเกษตรกรรม เช่น ข้าว ยางพารา และปาล์มน้ำมัน นั้นมีการใช้น้ำในปริมาณมาก การบุกรุกพื้นที่ชลประทานส่งผลให้เกิดความไม่สมดุลในการใช้น้ำ ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการน้ำในพื้นที่ (กนก เกษตรศิลป์, 2563) ซึ่งมีผลกระทบทั้งในด้านการเกษตรและสิ่งแวดล้อม การบุกรุกพื้นที่ชลประทานโดยเกษตรกรและกลุ่มผู้มีอิทธิพลมักเกิดขึ้นจากการขยายพื้นที่การเกษตรไปยังพื้นที่ที่เดิมถูกจัดสรรไว้สำหรับระบบชลประทาน ซึ่งอาจจะเป็นผลมาจากการขาดการควบคุมและบริหารจัดการที่เหมาะสมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การขยายตัวของการเกษตรที่ไม่ได้รับการควบคุมทำให้เกิดการใช้น้ำที่มากเกินไปในบางฤดูกาล จนเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งมีผลกระทบต่อการเพาะปลูกในพื้นที่การเกษตรที่ต้องพึ่งพาน้ำในการเจริญเติบโตของพืช ยิ่งไปกว่านั้น การใช้ประโยชน์จากน้ำอย่างไม่ยั่งยืนในพื้นที่ชลประทาน ยังส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพของระบบนิเวศในลุ่มน้ำปากพนังอีกด้วย ซึ่งการบุกรุกพื้นที่ชลประทานอาจทำให้เกิดการเสื่อมสภาพของดินและแหล่งน้ำ ซึ่งอาจส่งผลให้คุณภาพของน้ำที่ใช้ในการเกษตรลดลง รวมถึงมีการปนเปื้อนของสารเคมีจากการใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงในพื้นที่การเกษตร การนำพื้นที่ชลประทานไปใช้ในการเกษตรโดยไม่ได้รับการควบคุมจะเพิ่มความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ เช่น การสูญเสียแหล่งน้ำที่สำคัญในระบบนิเวศต่าง ๆ รวมถึงการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพที่เกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำในพื้นที่ (สุทธิกานต์ เจริญสุข, 2562)

ปัญหาหลักที่ลุ่มน้ำปากพนังกำลังเผชิญ ได้แก่ การบุกรุกพื้นที่ชลประทานซึ่งส่งผลกระทบต่อการกระจายน้ำและลดประสิทธิภาพของระบบชลประทาน (วรวุฒิ รุจิวงศ์, 2563) การขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง การรุกล้ำของน้ำเค็มในช่วงที่น้ำจืดมีปริมาณน้อย ตลอดจนคุณภาพน้ำที่เสื่อมโทรมจากมลพิษทางการเกษตร

Citation : Jaeikaew, K., & Jaroenjitt, R. (2026). Sustainable Water Resource Management in the Pak Phanang River Basin Affected by Irrigation Encroachment. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296774. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296774

และการเลี้ยงสัตว์น้ำ นอกจากนี้ยังเกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำ ทั้งเกษตรกร ชุมชน และภาคอุตสาหกรรม ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดของกลไกการจัดการทรัพยากรน้ำในปัจจุบัน (เกรียงศักดิ์ เกิดมงคล, 2563) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณางานศึกษาที่มีอยู่จะพบว่า ยังมี “ช่องว่างทางองค์ความรู้ (Research Gaps)” หลายประการที่ยังไม่ได้รับการอธิบายอย่างเป็นระบบ ได้แก่ (1) ยังไม่มีงานวิจัยที่วิเคราะห์ความเชื่อมโยงเชิงสาเหตุระหว่าง “การบุกรุกพื้นที่ชลประทาน” กับ “ช่องว่างธรรมาภิบาลน้ำ (water governance gaps)” ในระดับลุ่มน้ำอย่างเป็นองค์รวม ทั้งประเด็นกฎหมาย–สถาบัน–ข้อมูล (2) ยังไม่มีงานใดประยุกต์ใช้กรอบแนวคิด Adaptive Water Law เพื่อวิเคราะห์ลุ่มน้ำปากพนังโดยตรง แม้พื้นที่นี้จะมีลักษณะปัญหาแบบพลวัต ต้องการกฎหมายที่ปรับตัวตามข้อมูลจริงและความเสี่ยงเชิงพื้นที่ (3) งานที่มีอยู่ในปัจจุบันมักแยกวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ เช่น IWRM, ข้อมูลดิจิทัล, ระบบนิเวศ, หรือกฎหมาย เป็นชิ้นส่วน ทำให้ไม่สามารถอธิบาย “โครงสร้างปัญหาแบบบูรณาการ” ที่อยู่เบื้องหลังการบุกรุกพื้นที่ชลประทานได้ครบถ้วน และ (4) ยังขาดงานที่เชื่อมโยงข้อมูลสถานการณ์เชิงพื้นที่ เช่น GIS–การใช้ที่ดิน–คุณภาพน้ำ เข้ากับข้อจำกัดทางนโยบายในระดับลุ่มน้ำอย่างเป็นระบบ บทความนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อเติมเต็มช่องว่างเหล่านี้ ผ่านการบูรณาการ IWRM + Digital Water Governance + Adaptive Water Law เพื่ออธิบายปัญหาเชิงโครงสร้างของลุ่มน้ำปากพนังและเสนอแนวทางเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับบริบทจริงของพื้นที่ (ศรีสวัสดิ์ ใจความ, 2561)

ดังนั้นการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนัง จึงไม่อาจพึ่งพาเฉพาะมาตรการเชิงวิศวกรรมหรือโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่เท่านั้น หากแต่จำเป็นต้องใช้กรอบแนวคิดการจัดการน้ำแบบบูรณาการ (Integrated Water Resources Management: IWRM) ที่คำนึงถึงกฎหมาย นโยบาย การมีส่วนร่วมของประชาชนและความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ เพื่อสร้างความยั่งยืนในทุกมิติทั้งเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม (Falkenmark & Rockström, 2004) การสร้างแนวทางการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืนในลุ่มน้ำปากพนัง ซึ่งจะช่วยให้การใช้น้ำในพื้นที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถรักษาสมดุลระหว่างการใช้น้ำในภาคเกษตรกรรมกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน การนำรูปแบบการบริหารจัดการน้ำนี้ไปใช้อาจช่วยลดปัญหาการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง และเพิ่มผลผลิตในภาคเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน (กรมทรัพยากรน้ำ, 2563) นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจและการบริหารจัดการน้ำยังช่วยให้เกิดการยอมรับและการร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ ซึ่งจะทำให้การบริหารจัดการน้ำมีความยั่งยืนในระยะยาว โดยประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรน้ำและป้องกันปัญหาการบุกรุกพื้นที่ชลประทานได้ดียิ่งขึ้น จึงได้มีการศึกษาวิจัยการจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการกับความท้าทายจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทาน ในบทเรียนจากลุ่มน้ำปากพนังสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อความยั่งยืน เพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะปัญหาการบุกรุกพื้นที่ชลประทานในลุ่มน้ำปากพนัง พร้อมทั้งมีการพัฒนาการจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการ ให้สอดคล้องของกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพและสมารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืนต่อไป

Citation : ก่อพงศ์ เจ้ยแก้ว, และ รุ่งรัตนา เจริญจิตต์. (2569). การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังที่ได้รับผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทานเพื่อความยั่งยืน. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296774.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296774

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำและผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทานในลุ่มน้ำปากพนัง

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลและกระบวนการมีส่วนร่วม

3. เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังที่พัฒนาขึ้นไปใช้อย่างยั่งยืน

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

การวิจัยการจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการกับความท้าทายจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทาน: บทเรียนจากลุ่มน้ำปากพนังสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อความยั่งยืน มีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ (IWRM) แนวคิด IWRM ได้รับการยอมรับว่าเป็นกรอบหลักของการจัดการน้ำในระดับนานาชาติ เพราะมุ่งสร้าง “ดุลยภาพ” ระหว่างความต้องการใช้น้ำของมนุษย์กับขีดความสามารถของระบบนิเวศ หลักการสำคัญประกอบด้วยการบูรณาการเชิงสถาบัน กฎหมาย นโยบายและข้อมูล เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม โปร่งใสและยั่งยืน (Gleick, 1993) ในประเทศไทยลุ่มน้ำปากพนังเป็นตัวอย่างพื้นที่ที่สะท้อนชัดเจนว่าการจัดการแยกส่วนระหว่างหน่วยงาน ภาคเกษตร ชลประทาน ท้องถิ่นและอนุรักษ์ นำไปสู่ความไม่สมดุลของน้ำและความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้น้ำ การนำ IWRM มาใช้จึงถูกมองเป็นกลไกฟื้นฟูเอกภาพและลดความซ้ำซ้อนของนโยบาย (สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, 2563)

2. กฎหมายและนโยบายทรัพยากรน้ำของไทย ได้แก่ พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 เป็นกฎหมายแม่บทฉบับแรกที่ออกแบบให้รองรับหลักการ IWRM โดยกำหนดคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติและคณะกรรมการลุ่มน้ำเป็นกลไกกำกับนโยบายระดับพื้นที่ (สุภาวดี เจริญสุข, 2562) กฎหมายยังเพิ่มระบบ “อนุญาตการใช้น้ำ” เพื่อลดการใช้น้ำเกินศักยภาพ (เกียรติศักดิ์ ศิริสมบัติ, 2564, หน้า 39) อย่างไรก็ตาม หลักฐานจำนวนมากชี้ว่ากฎหมายยังทำงานไม่เต็มประสิทธิภาพ เนื่องจาก 1) การบังคับใช้ไม่ทั่วถึง 2) อำนาจยังรวมศูนย์ในส่วนกลาง และ 3) หน่วยงานท้องถิ่นขาดบุคลากรและงบประมาณ โดยข้อจำกัดเหล่านี้ทำให้การควบคุม “การบุกรุกพื้นที่ชลประทาน” ซึ่งเป็นปัญหาเฉพาะของลุ่มน้ำปากพนังยังไม่ประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริง (มูลนิธิโครงการหลวง, 2561)

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนและนวัตกรรมดิจิทัล งานวิจัยล่าสุดชี้ว่าน้ำเป็นทรัพยากรที่ “รัฐบริหารไม่สำเร็จเพียงลำพัง” การจัดการน้ำที่ยั่งยืนต้องมีผู้ใช้น้ำเข้ามากำหนดกติกา วางแผนและติดตามผลร่วมกัน (ธีระพล พุ่มพวง, 2564, หน้า 90) โดยแนวคิด Participatory Water Management จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างเกษตรกรต้นน้ำ–ปลายน้ำ และสร้างความร่วมรับผิดชอบต่อระบบน้ำร่วมกัน ขณะเดียวกันเทคโนโลยีอย่าง GIS, Remote Sensing และ Smart Water Management ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐในการคาดการณ์สถานการณ์น้ำ ติดตามคุณภาพน้ำ และสื่อสารข้อมูลแบบเปิดเผยต่อสาธารณะ (Hadi et al., 2019) การใช้ Big Data และระบบเตือนภัยล่วงหน้าจึงถูกมองว่าเป็น “ฐานข้อมูลกลาง” ที่ช่วยให้การตัดสินใจเชิงนโยบายมีความแม่นยำมากขึ้น

4. สถานการณ์และผลกระทบในลุ่มน้ำปากพนัง

4.1 ภูมิศาสตร์และความเปราะบางเชิงระบบนิเวศ ลุ่มน้ำปากพนังครอบคลุมจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา รวมกว่า 3,000 ตร.กม. ประกอบด้วยต้นน้ำป่าดิบชื้น พื้นที่เกษตรกลางน้ำ และพื้นที่

Citation : Jaeikaew, K., & Jaroenjitt, R. (2026). Sustainable Water Resource Management in the Pak Phanang River Basin Affected by Irrigation Encroachment. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296774. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296774

ปลายน้ำเชื่อมป่าพรุควนเคร็งที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ (ธรรมชาติไทย, 2565) การลดลงของพื้นที่ป่าไม้ทำให้ความสามารถกักเก็บน้ำตามธรรมชาติถดถอย (สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ, 2564)

4.2 การบุกรุกพื้นที่ชลประทาน งานศึกษาในพื้นที่พบการขยายพืชเศรษฐกิจน้ำมาก ยางพาราและปาล์มน้ำมัน เข้าไปในเขตชลประทานเดิม ทำให้ระบบกระจายน้ำเสียสมดุล (วรวุฒิ รุจิวงศ์, 2563) ผลกระทบสำคัญ ได้แก่ 1) ความไม่มั่นคงของผลผลิตเกษตร 2) รายได้ลดลง 3) ความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้น้ำ ภาระต้นทุนที่เพิ่มขึ้นทั้งต่อเกษตรกรและรัฐ นอกจากนี้ ยังพบความขัดแย้งระหว่างเกษตรกรกับผู้เลี้ยงสัตว์ น้ำที่ถูกกล่าวหาว่าทำให้คุณภาพน้ำเสื่อมโทรม (Liu, X. et al., 2020) จากข้อมูลเชิงประจักษ์ของกรมชลประทานพบว่า พื้นที่บุกรุกในเขตชลประทานลุ่มน้ำปากพนังมีมากกว่า 120,000 ไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ขยายสวนปาล์มน้ำมันและยางพาราเข้าไปทับพื้นที่รับน้ำและพื้นที่แก้มลิงเดิม (กรมชลประทาน, 2562) ส่งผลให้ประสิทธิภาพการระบายน้ำลดลงอย่างมีนัยสำคัญ และเพิ่มความเสี่ยงต่อการท่วมซ้ำซากในหลายตำบลตอนกลางของลุ่มน้ำ ทั้งนี้ ข้อมูลดังกล่าวสะท้อน “โครงสร้างปัญหาเชิงพื้นที่” ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและธรรมาภิบาลน้ำในระดับลุ่มน้ำ

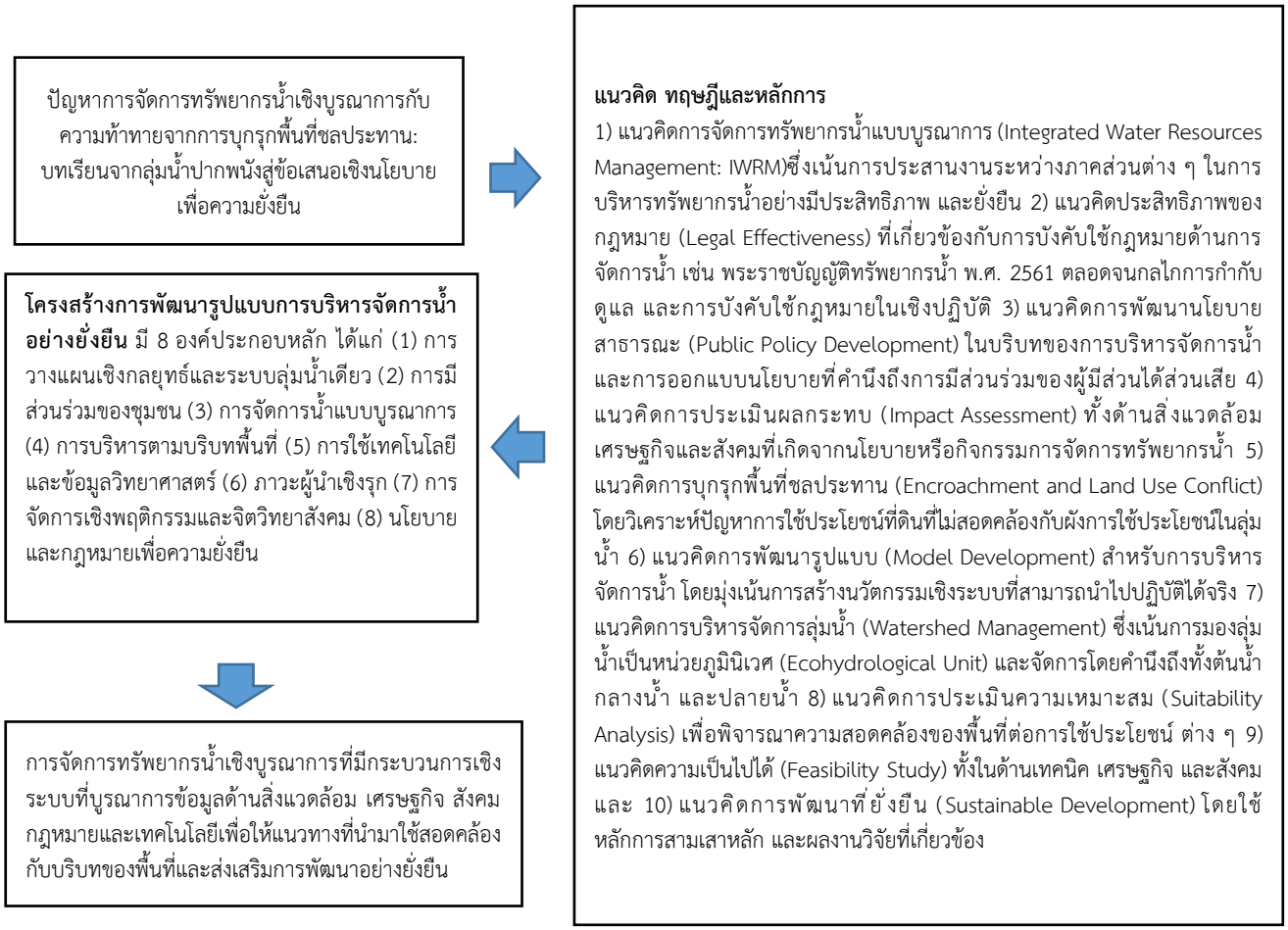
5. อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม

ถือเป็นการแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของโลกอย่างผิดกฎหมายส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของเรา ตั้งแต่อาหารที่เรากินไปจนถึงอากาศที่เราหายใจ ซึ่งอาชญากรด้านสิ่งแวดล้อมเป็นภัยคุกคามร้ายแรงต่อชีวิตประจำวันของเรา โลกของเรา และคนรุ่นอนาคต พรมแดนไม่สามารถจำกัดอาชญากรรมด้านสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งมีตั้งแต่การค้าขายงาช้างและการจับปลาเกินขนาดในสัตว์ป่าคุ้มครอง ไปจนถึงการตัดไม้ทำลายป่าอย่างผิดกฎหมายและการทิ้งขยะอันตราย เส้นทางเดียวกันที่ใช้ลักลอบขนส่งสัตว์ป่าข้ามประเทศและทวีป มักถูกใช้ในการค้าอาวุธ ยาเสพติด และมนุษย์ ที่จริงแล้ว อาชญากรรมทางสิ่งแวดล้อมมักเกิดขึ้นควบคู่ไปกับความผิดอื่นๆ เช่น การปลอมแปลงหนังสือเดินทาง การทุจริต การฟอกเงิน และแม้กระทั่งการฆาตกรรม แตกต่างจากการค้ายาเสพติดและสินค้าผิดกฎหมายอื่นๆ ทรัพยากรธรรมชาติมีจำกัดและไม่สามารถสร้างขึ้นใหม่ได้ในห้องปฏิบัติการ ดังนั้นจึงมีความเร่งด่วนในการต่อสู้กับอาชญากรรมทางสิ่งแวดล้อม (Interpol, 2025)

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

การวิจัยการจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการกับความท้าทายจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทาน: บทเรียนจากลุ่มน้ำปากพนังสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อความยั่งยืน ได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำและผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทานในลุ่มน้ำปากพนัง โดยศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี หลักการ กฎหมาย และนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำและผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทานในลุ่มน้ำปากพนัง เพื่อกำหนดโครงสร้างการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังที่เหมาะสม และการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนัง เป็นกระบวนการเชิงระบบที่บูรณาการข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม กฎหมายและเทคโนโลยีเพื่อให้แนวทางที่นำมาใช้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน (ดูภาพกรอบการวิจัย)

Citation : ก่อพงศ์ เจ้ยแก้ว, และ รุ่งรัตนา เจริญจิตต์. (2569). การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังที่ได้รับผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทานเพื่อความยั่งยืน. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296774.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296774

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยในครั้งนี้เป็นรูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methodology) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research methodology) กับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research methodology) ที่มุ่งเน้นการวิจัยเชิงบูรณาการแบบองค์รวม (Holistically Integrative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population and Sample)

ประชากรเป้าหมาย (Target Population) ได้แก่

1.1 เกษตรกร (กลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทาน)/เกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังที่มีการทำการเกษตรในพื้นที่ชลประทานและเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทาน

1.2 ประชาชนที่อาศัยอยู่ใน 13 อำเภอ ที่ได้รับผลกระทบจากการบริหารจัดการน้ำรวมจำนวนทั้งสิ้น 832,050 คน

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample) ใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) กำหนดระดับความเชื่อมั่น 95% (ระดับค่าคลาดเคลื่อน ±5%) ซึ่งจะต้องคำนวณเพื่อหาจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ที่เหมาะสม และ

Citation : Jaeikaew, K., & Jaroenjitt, R. (2026). Sustainable Water Resource Management in the Pak Phanang River Basin Affected by Irrigation Encroachment. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296774. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296774

กระจายตามสัดส่วนของแต่ละอำเภออย่างเป็นระบบ เทคนิคการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling Technique) ใช้วิธีการสุ่มโดยบังเอิญ (Accidental Sampling) ซึ่งเหมาะสมกับการศึกษาภาคสนามในพื้นที่กว้างและมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร หน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) พื้นที่ศึกษาครอบคลุมลุ่มน้ำปากพนังซึ่งตั้งอยู่ในภาคใต้ของประเทศไทย ครอบคลุมพื้นที่รวม 13 อำเภอ ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช อำเภอปากพนัง, เชียรใหญ่, หัวไทร, เฉลิมพระเกียรติ, ชะอวด, ร่อนพิบูลย์, จุฬาภรณ์, ลานสกา (บางส่วน), พระพรหม (บางส่วน), เมืองนครศรีธรรมราช (บางส่วน) จังหวัดพัทลุงอำเภอควนขนุน, อำเภอป่าพะยอม (บางส่วน) จังหวัดสงขลา อำเภอระโนด (บางส่วน)

2 เครื่องมือวิจัย (Research Instruments)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) โดยพัฒนารายการคำถามให้สอดคล้องกับ ตัวแปรที่ศึกษา พร้อมทั้งผ่านกระบวนการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้ การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และวิเคราะห์ค่าดัชนี ความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence: IOC) รวมถึงการตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability Test) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยมีค่าไม่น้อยกว่า 0.7 โครงสร้างของแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นโดยอิงจากกรอบแนวคิด และตัวแปรในการศึกษา ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทาน ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection)

3.1 ศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและวิเคราะห์บริบทของพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง

3.2 จัดทำหนังสือขออนุญาตจากมหาวิทยาลัยเพื่อประสานกับหน่วยงานทั้ง 13 อำเภอ

3.3 แจกจ่ายแบบสอบถามรูปแบบกระดาษ และแบบออนไลน์ผ่านระบบ Google Forms

3.4 รวบรวมข้อมูลและจัดเตรียมเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างเป็นการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) โดยเริ่มจากการแบ่งเขตลุ่มน้ำเป็น 3 ส่วน (ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ) แล้วจึงสุ่มอำเภอและหมู่บ้านตามสัดส่วนประชากร เพื่อให้มั่นใจว่ากลุ่มตัวอย่างครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มอย่างแท้จริง นอกจากนี้ การพัฒนารูปแบบในขั้นตอนนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบเทคนิคเดลฟาย (Delphi Method) เป็นเทคนิคการวิจัยแบบมีโครงสร้าง (Structured Communication Technique) ที่เหมาะสมในการรวบรวมความเห็นของผู้เชี่ยวชาญหลากหลายสาขา โดยเน้นกระบวนการสร้างฉันทามติ (Consensus Building Process) ผ่านการสอบถามซ้ำหลายรอบ (Iterative Rounds) ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติเชิงพรรณนา และค่ามัธยฐานร่วมกับค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range: IQR)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

การวิเคราะห์ผลข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard of Deviation: SD) เพื่ออธิบายตัวแปรต่าง ๆ ที่วิจัย และทดสอบสมมติฐานการวิจัย

Citation : ก่อพงศ์ เจ้ยแก้ว, และ รุ่งรัตนา เจริญจิตต์. (2569). การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังที่ได้รับผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทานเพื่อความยั่งยืน. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296774.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296774

5. การจัดทำและรวมรวมข้อมูลการวิจัยฉบับสมบูรณ์

การดำเนินการในขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการวิจัย คือ การจัดทำและส่งรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ (Final Research Report Submission) ซึ่งเป็นผลลัพธ์สุดท้ายของกระบวนการวิจัย ที่ได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบตามระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ที่วางไว้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์ข้อค้นพบทางวิชาการ นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังที่ได้รับผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทานอย่างยั่งยืน ที่มีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ และข้อเสนอเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในทางปฏิบัติ (Policy Utilization)

5.1 ใช้ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าความถี่ (Frequency) ของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก และการอาศัยในพื้นที่ เป็นต้น

5.2 ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) กับตัวแปร ที่มีระดับการวัดเชิงปริมาณ ได้แก่ ผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทานในลุ่มน้ำปากพนัง โดยจำแนกเสนอเป็นตารางสำหรับการคำนวณค่าเฉลี่ย (mean) ของตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งแบบสอบถามสามารถแปลความหมายช่วงของการวัด

ผลการวิจัย (Research Results)

การวิจัยเรื่องการจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการกับความท้าทายจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทาน: บทเรียนจากลุ่มน้ำปากพนังสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อความยั่งยืน มีผลวิจัยดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำและผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทานในลุ่มน้ำปากพนัง

1.1 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำพื้นที่ชลประทานในลุ่มน้ำปากพนัง

ภาพรวมของกรอบกฎหมายด้านทรัพยากรน้ำ ผลการการวิจัย พบว่า กรอบกฎหมายไทยด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยเฉพาะ พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 และกฎหมายสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 และกฎหมายที่ดินของรัฐ ล้วนมี “องค์ประกอบครบวงจร” ตั้งแต่การวางยุทธศาสตร์ การอนุญาต การกำกับตรวจสอบ ไปจนถึงกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชน โครงสร้างทางกฎหมายดังกล่าวทำให้ประเทศไทยมีศักยภาพในการจัดการน้ำเชิงระบบ โดยเฉพาะในระดับลุ่มน้ำปากพนัง (นภัสสร ทิพวัลย์, 2562) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความซับซ้อนของภูมิประเทศและสภาพนิเวศ ทั้งพื้นที่น้ำกร่อย พื้นที่เพาะปลูก และเขตชลประทาน อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดที่พบเด่นชัดคือ “ช่องว่างระหว่างกฎหมายกับการปฏิบัติ” กล่าวคือ แม้มีกฎหมายรองรับครบถ้วน แต่การบังคับใช้ยังไม่ต่อเนื่อง ขาดการบูรณาการข้อมูล และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในระดับปฏิบัติการยังไม่เข้มแข็งเพียงพอ ประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมาย ในส่วนของการบังคับใช้กฎหมาย พบว่ามีจุดแข็งสำคัญคือ การกำหนดเขตพื้นที่น้ำ คูคลอง และคันคลอง และพื้นที่กันชนอย่างชัดเจน การวางระบบอนุญาตสามระดับตามประเภทกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรน้ำ และการใช้บทลงโทษแบบ “ไล่ระดับ” เพื่อป้องกันการฝ่าฝืนซ้ำ แต่ในทางปฏิบัติยังมีปัญหาในด้าน การบังคับใช้ที่ไม่ต่อเนื่องและการซ้ำซ้อนของอำนาจหน่วยงาน ทำให้การควบคุม

Citation : Jaeikaew, K., & Jaroenjitt, R. (2026). Sustainable Water Resource Management in the Pak Phanang River Basin Affected by Irrigation Encroachment. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296774. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296774

การบุกรุกพื้นที่ชลประทานหรือการกีดขวางทางน้ำไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิผล (อานนท์ ศรีบุญมาก, 2560)

แนวทางที่เสนอคือการจัดตั้ง “ศูนย์บังคับใช้ภาคสนามระดับอำเภอ” ซึ่งเป็นกลไกบูรณาการภารกิจอนุญาต ตรวจสอบ และสั่งการแก้ไขไว้ในจุดเดียว เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการน้ำแบบ One Stop Service พร้อมนำระบบตรวจสอบความเสี่ยงและเทคโนโลยี GIS มาใช้ในการติดตามการใช้ที่ดิน การบุกรุก และสถานะของโครงสร้างน้ำ นอกจากนี้ยังควรส่งเสริมให้ “องค์กรผู้ใช้น้ำ” ในแต่ละคูคลอง มีอำนาจออกข้อบังคับภายใน เช่น คิวการใช้น้ำ เวลาการสูบ และข้อห้ามกีดขวาง พร้อมกลไกไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระดับชุมชน เพื่อให้กติกาในพื้นที่สามารถบังคับใช้ได้จริง อีกประเด็นหนึ่งคือการพัฒนา ระบบข้อมูลเปิด (Open Data Dashboard) ที่เชื่อมโยงระหว่างกรมชลประทาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ใช้น้ำ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสถานะใบอนุญาต ปริมาณการใช้น้ำ ระดับความเค็ม เหตุขัดข้อง และความคืบหน้าการรื้อสิ่งล่วงล้ำ ช่วยเพิ่มความโปร่งใสและลดดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของ “ธรรมาภิบาลด้านทรัพยากรน้ำ”ความเข้าใจและการรับรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากขาดความเข้าใจร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ผลการวิเคราะห์พบว่า “ความไม่รู้เขตที่ดินของรัฐและขอบเขตทางน้ำ” เป็นสาเหตุหลักของการบุกรุกและการละเมิดกฎหมายโดยไม่เจตนา จึงจำเป็นต้องจัดทำ “แผนที่เดียว–ข้อมูลเดียว” (One Map One Data) ครอบคลุมพื้นที่คูคลอง คันคลอง ประตูน้ำและพื้นที่กันชน พร้อมติดป้ายหลักเขตและ QR Code ให้ตรวจสอบได้หน้างาน เพื่อให้ประชาชนสามารถรู้สิทธิและหน้าที่ของตนอย่างโปร่งใส (กรมทรัพยากรน้ำ, 2563) นอกจากนี้ การสื่อสารเชิงรุกควรดำเนินผ่านหลายช่องทาง เช่น เวทีชุมชน วิทยุท้องถิ่น ไลน์กลุ่ม หรือศูนย์ข้อมูลอำเภอ โดยเฉพาะในช่วงวิกฤตน้ำเค็มรุก หรือน้ำท่วม เพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถวางแผนร่วมกันได้ทันเวลา ควบคู่กับการจัดทำคู่มือ “สิทธิและหน้าที่ของผู้ใช้น้ำ”และ “สิ่งล่วงล้ำลำน้ำคืออะไร” เพื่อสร้างความเข้าใจในกติกาพื้นที่ ลดความขัดแย้งระหว่างต้นน้ำ และปลายน้ำ และเสริมพลังทางสังคมในการเฝ้าระวังการบุกรุกพื้นที่ชลประทาน

การปรับปรุงกฎหมายและกติกาทุติยภูมิ ผลการวิจัยเสนอว่า “การปรับปรุงกฎหมาย” ไม่จำเป็นต้องออกกฎหมายใหม่ แต่ควรเน้นการ ยกระดับกฎระเบียบลูกและคู่มือปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับลักษณะภูมินิเวศของลุ่มน้ำปากพนัง โดยเฉพาะการจัดทำ “ผังน้ำและแผนการใช้ที่ดินเชิงทางน้ำ” ที่เชื่อมโยงระหว่างกรมชลประทาน กรมเจ้าท่า และกรมธนารักษ์ เพื่อป้องกันการใช้ประโยชน์ที่ขัดต่อเส้นทางน้ำหลากหรือพื้นที่รับน้ำ นอกจากนี้ ควรกำหนดให้ ใบอนุญาตใช้น้ำทุกประเภทมี “เงื่อนไขเชิงผลลัพธ์” ที่สามารถวัดผลได้ เช่น อัตราการสูบน้ำ คุณภาพน้ำหลังการใช้ และระยะเวลาการระบาย เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลกับระบบติดตามผล (Dashboard) และสามารถเพิกถอนใบอนุญาตได้ทันทีเมื่อไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข อีกทั้งควรสร้างฐานข้อมูลสิทธิที่ดินของรัฐในพื้นที่คันคลองและประตูน้ำ เพื่อจัดทำข้อตกลงการใช้พื้นที่กับหน่วยงานปฏิบัติอย่างชัดเจน และเปิดเผยต่อสาธารณะเพื่อป้องกัน การทับซ้อนสิทธิประโยชน์ ส่วนในด้านธรรมาภิบาล ควรส่งเสริมให้ “องค์กรผู้ใช้น้ำ” เปิดเผยข้อมูลด้านงบประมาณ การจัดเก็บค่าบำรุงคูคลอง และผลการดำเนินงานต่อสาธารณะ เพื่อสร้างความโปร่งใสและความไว้วางใจจากชุมชน ทั้งนี้ การปรับปรุงกฎหมายควรมุ่งเน้นให้หน่วยงานและชุมชนสามารถ “ตัดสินใจร่วมกัน” บนข้อมูลจริง และมีอำนาจเพียงพอในการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ของตน การประเมินผลและการมีส่วนร่วม ผลการการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การประเมินประสิทธิภาพของกฎหมายควรมี “3 มิติหลัก” ได้แก่ 1) มิติผลลัพธ์ทางทรัพยากรน้ำ เช่น ระยะเวลาการระบายน้ำหลังฝนตกหนัก จำนวนวันน้ำเค็มเกินเกณฑ์ และพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากที่ลดลง 2) มิติวินัยการบังคับใช้กฎหมาย เช่น เวลาการออกคำสั่งหลังรับแจ้งเหตุ อัตราการปฏิบัติตามเงื่อนไขใบอนุญาต และอัตราการ

Citation : ก่อพงศ์ เจ้ยแก้ว, และ รุ่งรัตนา เจริญจิตต์. (2569). การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังที่ได้รับผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทานเพื่อความยั่งยืน. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296774.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296774

รายงานข้อมูลของเครื่องวัดน้ำตรงเวลา 3) มิติความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น จำนวนข้อร้องเรียนที่แก้ไขได้ภายในกำหนด และอัตราการเข้าร่วมเวทีของสมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำ ที่สำคัญคือผลการประเมินต้อง “ผูกกับการปรับแผนและกติกาโดยอัตโนมัติ” เพื่อให้ระบบมีความยืดหยุ่นและเรียนรู้ได้จากสถานการณ์จริง เช่น เมื่อค่าความเค็มสูงกว่ามาตรฐาน ต้องมีการปรับเวลาการเปิด และปิดประตูน้ำทันที หรือเมื่อพบการบุกรุกใหม่ ระบบจะส่งสัญญาณเตือนเพื่อให้หน่วยงานเข้าตรวจสอบในพื้นที่ การมีส่วนร่วมของชุมชนควรถูกยกระดับจาก “การรับฟังความคิดเห็น” ไปสู่ “การร่วมกำหนดกติกาและร่วมรับผิดชอบ” ผ่านกลไกคณะกรรมการลุ่มน้ำที่ประกอบด้วยตัวแทนจากต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ องค์กรผู้ใช้น้ำที่เข้มแข็ง และเครือข่ายอาสาชลประทานที่ทำงานในระดับหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบประชาธิปไตยและตรวจสอบได้

1.2 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำพื้นที่ชลประทานในลุ่มน้ำปากพนัง

ภาพรวมของนโยบายการจัดการทรัพยากรน้ำ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า นโยบายการจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศไทยในปัจจุบันมีความครบถ้วนในเชิงโครงสร้างและทิศทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังที่ถือเป็นระบบนิเวศสำคัญของภาคใต้ ซึ่งนโยบายต่าง ๆ ไม่ได้มุ่งเพียงแก้ไขปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน แต่ยังเน้นการสร้างสมดุลระหว่าง มิติสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ผ่านการบูรณาการนโยบายในหลายระดับ ตั้งแต่นโยบายชาติ แผนแม่บทน้ำ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ไปจนถึงแผนปฏิบัติการระดับลุ่มน้ำ การกำหนดนโยบายใช้น้ำอย่างยั่งยืนได้ยึดหลัก “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทาง โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความมั่นคงทางน้ำให้กับประชาชนในทุกภาคส่วน พร้อมทั้งเชื่อมโยงระบบนโยบายกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เช่น การเข้าถึงน้ำสะอาด (SDG 6) การจัดการสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ (SDG 13) และการลดความเหลื่อมล้ำ (SDG 10) นอกจากนี้ ยังมีการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และสังคมคาร์บอนต่ำ โดยส่งเสริมการใช้น้ำซ้ำ การบำบัดน้ำเสีย และการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานสีเขียว ซึ่งช่วยลดผลกระทบจากมลพิษและเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรน้ำ ทั้งยังสนับสนุนการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยเทคโนโลยี GIS และ Big Data เพื่อจัดทำแผนที่ระบบน้ำและกำหนดเกณฑ์การใช้น้ำอย่างเป็นธรรม การแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ชลประทาน หนึ่งในข้อค้นพบสำคัญคือ การแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ชลประทานจำเป็นต้องอาศัยทั้ง มาตรการทางกฎหมายและนโยบายเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงระหว่างภาครัฐ เอกชนและชุมชน โดยนโยบายในปัจจุบันได้พัฒนาแนวทาง “ยุติธรรมด้านทรัพยากรธรรมชาติ” เพื่อสร้างกลไกที่โปร่งใสและลดความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้น้ำต้นน้ำและปลายน้ำ ผ่านการกำหนดเขตใช้น้ำ การตรวจสอบสิทธิในที่ดิน และการจัดสรรน้ำอย่างเป็นธรรม นอกจากนี้ รัฐยังดำเนินแผน “รื้อคอขวด และคืนทางน้ำ” โดยใช้แนวคิดการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม (Participatory Water Governance) ให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการสำรวจสิ่งล่วงล้ำทางน้ำ ออกแบบมาตรการแก้ไข และติดตามผลการดำเนินงาน ตัวอย่างเช่น การใช้โครงสร้างชะลอน้ำ การขุดลอกคลอง และการกำหนดพื้นที่ตามสูตร 30–30–30–10 เพื่อสร้างสมดุลระหว่างพื้นที่ป่า พื้นที่กักเก็บน้ำ พื้นที่ผลิต และโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงนโยบายการใช้ที่ดินกับการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน (สำนักราชเลขาธิการ, 2542)

อย่างไรก็ดี ปัญหาสำคัญที่ยังคงปรากฏคือความซ้ำซ้อนของอำนาจหน่วยงาน การบังคับใช้นโยบายที่ไม่ต่อเนื่อง และการขาดข้อมูลกลางในการวางแผนระดับพื้นที่ ดังนั้น การยกระดับประสิทธิภาพของนโยบายจำเป็นต้องจัดตั้งกลไก One Basin One Plan One Data เพื่อให้ทุกหน่วยงานทำงานบนฐานข้อมูลเดียวกัน

Citation : Jaeikaew, K., & Jaroenjitt, R. (2026). Sustainable Water Resource Management in the Pak Phanang River Basin Affected by Irrigation Encroachment. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296774. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296774

ลดความขัดแย้งและเพิ่มประสิทธิภาพการตัดสินใจ นโยบายปัจจุบันได้พัฒนาแนวทางความร่วมมือรัฐ เอกชน และประชาชน (PPP/Co-production) โดยให้ภาคเอกชนร่วมลงทุนในโครงการชลประทานและระบบระบายน้ำ ส่วนชุมชนเป็นผู้ร่วมดูแลและติดตามผล (วรรณา จิตตะเมธี. (2561) ทั้งนี้ การทำบันทึกข้อตกลง (MoU/TOR) ระหว่างหน่วยงานและชุมชนระดับตำบล/อำเภอช่วยสร้างความโปร่งใสและลดข้อพิพาทได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ การบูรณาการข้อมูลผ่านระบบ One Map One Plan One Data เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ทุกหน่วยงาน เช่น กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ กรมเจ้าท่า และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำงานบนข้อมูลเดียวกัน ทั้งข้อมูลฝน น้ำท่า ความเค็ม และตำแหน่งโครงการ จึงช่วยลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มความสอดคล้องของนโยบายในภาพรวม การติดตามและประเมินผลนโยบาย การบังคับใช้นโยบายด้านทรัพยากรน้ำต้องมีกลไกติดตามและประเมินผล (Monitoring & Evaluation) ที่เป็นระบบ โดยผลการวิจัยระบุว่าการประเมินที่ดีควรครอบคลุม 3 ระดับ ได้แก่ (1) ผลผลิตของนโยบาย (Outputs) เช่น จำนวนโครงการและพื้นที่ที่ได้รับน้ำ (2) ผลลัพธ์ (Outcomes) เช่น ประสิทธิภาพการระบายน้ำและการลดน้ำท่วมซ้ำซาก และ (3) ผลกระทบ (Impacts) เช่น คุณภาพชีวิตของประชาชนและสมดุลของระบบนิเวศ รวมไปถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและผลกระทบเชิงระบบ การบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืนไม่อาจเกิดขึ้นได้หากขาด “พลังของประชาชน” แนวทางสู่การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน จากผลการวิเคราะห์ พบว่านโยบายด้านการจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังต้องปรับไปสู่ “นโยบายเชิงปรับตัว (Adaptive Policy)” ที่ยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและเศรษฐกิจ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและข้อมูล Real-time ในการตัดสินใจ พร้อมทั้งมีวงรอบการทบทวนนโยบายประจำปี เพื่อให้แผนและโครงการสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์วิกฤต เช่น น้ำท่วมฉับพลัน น้ำเค็มรุก และภัยแล้งได้อย่างทันท่วงที นอกจากนี้ ต้องส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเป็น “เจ้าของน้ำร่วมกัน” (Shared Water Ownership) โดยมีรัฐเป็นผู้กำกับทิศทาง เชื่อมโยงข้อมูลและทรัพยากร ส่วนชุมชนเป็นผู้ดูแลและใช้ประโยชน์อย่างรู้คุณค่า เพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุด คือ “ความมั่นคงทางน้ำ การอนุรักษ์ระบบนิเวศ และการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในลุ่มน้ำปากพนังอย่างยั่งยืน”

Citation : ก่อพงศ์ เจ้ยแก้ว, และ รุ่งรัตนา เจริญจิตต์. (2569). การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังที่ได้รับผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทานเพื่อความยั่งยืน. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296774.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296774

1.3 ผลการวิเคราะห์ผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทานในลุ่มน้ำปากพนัง

ประสิทธิภาพของกฎหมาย	สาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับลุ่มน้ำปากพนัง
1. การบังคับใช้กฎหมาย	**-โครงสร้างสั่งการและแผนแม่บท** กนช. มีอำนาจจัดทำ “นโยบายและแผนแม่บท” ที่เมื่อ ครม. เห็นชอบและประกาศราชกิจจานุเบกษาแล้ว ทุกหน่วยงานต้องยึดถือปฏิบัติ พร้อมกลไกติดตามและประเมินผลโดยตรงของ กนช. (มาตรา 18–19) **-การอนุญาต–กำกับ–เพิกถอนครบวงจร** แบ่งการใช้น้ำเป็น 3 ประเภท; ประเภทที่ 2 และ 3 ต้องมี “ใบอนุญาต” (มาตรา 41–44) และหากฝ่าฝืนคำสั่งพักใช้หรือไม่แก้ไขตามกำหนด อธิบดีมีอำนาจ “เพิกถอนใบอนุญาต” โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการลุ่มน้ำหรือ กนช. (มาตรา 54) **-อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่** มีอำนาจเข้าตรวจในเวลากลางวัน ตรวจค้น กัก ยึดหรืออายัดเอกสารและสิ่งเกี่ยวข้องได้ (และในกรณีฉุกเฉินทำกลางคืนได้) โดยต้องแสดงบัตรและผู้เกี่ยวข้องต้องอำนวยความสะดวก (มาตรา 81) **-บทลงโทษ** ฝ่าฝืนคำสั่งนายกรัฐมนตรีตามศูนย์บัญชาการเฉพาะกิจ/ประกาศแก้ภัยแล้ง–น้ำท่วม โทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี/ปรับไม่เกิน 100,000 บาท (มาตรา 88); ใช้น้ำประเภท 2 โดยไม่อนุญาต โทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี/ปรับไม่เกิน 100,000 บาท (มาตรา 89); ใช้น้ำประเภท 3 โดยไม่อนุญาต โทษจำคุก 1–3 ปี/ปรับ 100,000–300,000 บาท (มาตรา 90)
2. ความเข้าใจและการรับรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	-กฎหมายบังคับ “รับฟังความคิดเห็นของประชาชน” ในหลายจุด เช่น การออกกฎกระทรวงจำแนกประเภทการใช้น้ำ (มาตรา 41 วรรคท้าย) และการออกกฎกระทรวงจัดตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำ (มาตรา 39) รวมทั้งการจัดทำแผนแม่บทระดับชาติ (มาตรา 18) -สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) มีหน้าที่ “ส่งเสริมการมีส่วนร่วม” และ “สื่อสารสร้างจิตสำนึก” (มาตรา 23(10)) และคณะกรรมการลุ่มน้ำมีหน้าที่รณรงค์สร้างจิตสำนึกในเขตลุ่มน้ำ (มาตรา 35(10)) -ข้อมูลการใช้น้ำประเภทที่ 1 ต้องถูกรวบรวมและส่งต่อ สร้างฐานข้อมูลแบบมีส่วนร่วม (มาตรา 42)
3. การปรับปรุงกฎหมาย	-กนช. มีหน้าที่ “เสนอแนะการตรา/แก้ไขเพิ่มเติม” กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการบูรณาการและการมีส่วนร่วม (มาตรา 17(15) และ (7)) -องค์กรผู้ใช้น้ำสามารถ “ออกแบบให้ต่างกันตามลุ่มน้ำ” โดยคำนึงถึงภูมิศาสตร์ ระบบนิเวศ วิถีชีวิต (มาตรา 39) ทำให้เกิดกติกาท้องถิ่นที่ยืดหยุ่นได้มากขึ้น -การกำหนด “ลุ่มน้ำโดยพระราชกฤษฎีกา” และการมี “คณะกรรมการลุ่มน้ำ” เปิดช่องให้กติกาเชิงพื้นที่มีความชัด และปรับปรุงตามสภาพปัญหา (มาตรา 25–27, 35)
4. การประเมินผลกระทบจากการใช้กฎหมาย	-กนช. ต้อง “ติดตามและประเมินผล” การดำเนินตามแผนแม่บท และ “ทบทวน/ปรับปรุงแผนปฏิบัติการ” ให้สอดคล้องสภาพจริง (มาตรา 18–19) -สทนช. มีหน้าที่ “ติดตาม ประเมินผล และเสนอความเห็น” ต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการลุ่มน้ำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (มาตรา 23(8)) -กลไก “ศูนย์บัญชาการเฉพาะกิจ” ใช้ในวิกฤต และหลังเสร็จสิ้นต้อง “รายงานและสรุปผลต่อรัฐสภา” สร้างบทเรียน M&E เชิงสถาบัน (มาตรา 24 วรรคท้าย)
5. การมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานต่างๆ	**-คณะกรรมการลุ่มน้ำ** มีผู้แทนท้องถิ่น องค์กรผู้ใช้น้ำ ภาคส่วนรัฐหลากหลาย และมีอำนาจจัดทำแผนแม่บทลุ่มน้ำ จัดลำดับความสำคัญการใช้น้ำ ควบคุมการใช้น้ำ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และรณรงค์สร้างจิตสำนึก (มาตรา 27, 35) **-องค์กรผู้ใช้น้ำ** ตั้งได้โดยสมัครใจในแต่ละลุ่มน้ำ เพื่อร่วมบริหาร/บำรุงรักษา/อนุรักษ์น้ำในหมู่สมาชิก โดยโครงสร้างและอำนาจกำหนดผ่านกฎกระทรวง และต้องรับฟังความคิดเห็นประชาชนก่อน (มาตรา 38–39) **-การกำหนดผังน้ำ** และการใช้ที่ดินในระบบทางน้ำ บังคับได้หลังประกาศ และห้ามกิจกรรมที่เบี่ยงเบน/กีดขวางการไหล ซึ่งเชื่อมกับแผนป้องกันภัยแล้ง–น้ำท่วม (มาตรา 17(5), 56)

Citation : Jaeikaew, K., & Jaroenjitt, R. (2026). Sustainable Water Resource Management in the Pak Phanang River Basin Affected by Irrigation Encroachment. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296774. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296774

2. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลและกระบวนการมีส่วนร่วม

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการสังเคราะห์เชิงระบบ ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำออกเป็น 8 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การวางแผนเชิงกลยุทธ์และการบริหารเชิงระบบ 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง 3) การจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ 4) การบริหารจัดการตามบริบทพื้นที่ 5) การใช้เทคโนโลยีและข้อมูลวิทยาศาสตร์ 6) ภาวะผู้นำเชิงรุกและการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ 7) การจัดการเชิงพฤติกรรมและจิตวิทยาสังคม และ 8) นโยบายและกฎหมายเพื่อความยั่งยืน องค์ประกอบทั้ง 8 นี้ถือเป็นผลลัพธ์ของการสังเคราะห์จากผลการวิจัยเชิงประจักษ์ในระยะก่อนหน้า โดยผนวกทั้งข้อค้นพบทางกฎหมาย นโยบาย ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมและแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้เกิด “โมเดลการจัดการน้ำเชิงลุ่มน้ำ” ที่มีความยืดหยุ่น โปร่งใส และตรวจสอบได้จริง การวางแผนเชิงกลยุทธ์และการบริหารเชิงระบบ (One Basin One Plan) การจัดการน้ำอย่างยั่งยืนในลุ่มน้ำปากพนังจำเป็นต้องมี “แผนแม่บทและผังน้ำแบบรวมศูนย์” ภายใต้แนวคิด One Basin One Plan ซึ่งทำหน้าที่เป็นกรอบเชิงกลยุทธ์ในการกำหนดทิศทาง เป้าหมาย และตัวชี้วัด (KPI) ที่สะท้อนถึงความมั่นคงทางน้ำทั้งในเชิงปริมาณ คุณภาพ และความเป็นธรรมในการเข้าถึง แนวทางนี้เน้นการบูรณาการข้อมูลจากหน่วยงานรัฐและท้องถิ่น เข้ากับการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นที่ เพื่อกำหนดกติกาการใช้น้ำที่ยึดโยงกับบริบทจริง เช่น การกำหนดระดับความเค็มสูงสุดในฤดูแล้ง หรือเกณฑ์เปิดและปิดประตูน้ำในฤดูน้ำหลาก นอกจากนี้ การวางแผนต้องแปลงสู่ “กติกาการใช้พื้นที่ (Zoning)” ที่มีผลผูกพันเชิงกฎหมาย เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยมีระบบการติดตามและประเมินผล (M&E) อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้แผนการจัดการน้ำสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์และลดผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมถือเป็น “หัวใจของการจัดการน้ำเชิงยั่งยืน” เพราะการจัดการที่ไม่มีฐานทางสังคมย่อมไม่สามารถบังคับใช้ได้จริง การสังเคราะห์ข้อมูลพบว่า กลไกที่มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการลุ่มน้ำคือ คณะกรรมการลุ่มน้ำ และ องค์กรผู้ใช้น้ำ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพื้นที่กลางในการหารือและตัดสินใจร่วมกันระหว่างภาครัฐ ชุมชน และเอกชน เวทีการมีส่วนร่วมในระดับตำบลหรืออำเภอจึงกลายเป็นพื้นที่สำคัญในการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งเรื่องการจัดสรรน้ำ การกำหนดตารางคิวสูบ การดูแลคูคลอง และการรื้อถอนสิ่งกีดขวาง โดยเน้นการสื่อสารที่เข้าใจง่ายและโปร่งใส เพื่อให้เกิดการยอมรับและความร่วมมือในระยะยาว การมีส่วนร่วมยังสร้างทุนทางสังคม (Social Capital) ที่เป็นกลไกสนับสนุนให้ประชาชนเป็น “เจ้าของร่วม” ของกติกาและมาตรการด้านน้ำ

การจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการและบริหารตามบริบทพื้นที่ ผลการสังเคราะห์ชี้ว่า การจัดการทรัพยากรน้ำที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัย “แพ็กเกจบูรณาการ” ที่เชื่อมโยงสถาบัน กฎหมาย นโยบาย และกลไกการจัดสรรน้ำอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการใช้ระบบอนุญาตแบบ Outcome-Based Licensing ซึ่งกำหนดเงื่อนไขการใช้น้ำตามผลลัพธ์ เช่น คุณภาพน้ำที่รักษาไว้ได้ และการไม่บุกรุกพื้นที่ลำน้ำ ในด้านพื้นที่ มาตรการการจัดการต้องสอดคล้องกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคม เช่น การจัดตั้ง “โซนกันชนริมน้ำ” การกำหนดเพดานค่าความเค็ม การออกแบบตารางการระบายน้ำเฉพาะฤดูกาล และการส่งเสริมให้องค์กรผู้ใช้น้ำในแต่ละตำบลเป็นผู้ร่วมออกแบบและกำกับกติกา การบริหารเช่นนี้ช่วยลดความขัดแย้งระหว่างต้นน้ำ–ปลายน้ำ และเพิ่มความยืดหยุ่นของระบบให้ปรับตัวได้ตามสถานการณ์จริง การใช้เทคโนโลยีและข้อมูลวิทยาศาสตร์ (GIS และ Big Data) การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำยุคใหม่ต้องขับเคลื่อน

Citation : ก่อพงศ์ เจ้ยแก้ว, และ รุ่งรัตนา เจริญจิตต์. (2569). การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังที่ได้รับผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทานเพื่อความยั่งยืน. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296774.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296774

ด้วย “หลักฐานเชิงข้อมูล (Data-driven management)” การสังเคราะห์ข้อมูลเสนอให้มีการจัดตั้ง ระบบข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) และ แบบจำลองอุทกวิทยา (Hydrological Modeling) ที่สามารถติดตาม ตรวจสอบ และพยากรณ์สถานการณ์ได้แบบ Real-time ฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ เช่น แผนที่แนวเขตชลประทาน จุดวัดความเค็ม และระดับน้ำ จะถูกนำมารวมใน แดชบอร์ดสาธารณะ (Public Dashboard) เพื่อเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ เพิ่มความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ใช้น้ำ เทคโนโลยีนี้ยังช่วยให้หน่วยงานรัฐตัดสินใจได้ทันท่วงที ในการสั่งการระบบชลประทาน ทั้งการระบายน้ำ ปรับคิวสูบ หรือเตือนภัยน้ำเค็มรุกล้ำ ผลลัพธ์สำคัญคือ การเปลี่ยนการบริหารจาก “การแก้ปัญหาเชิงรับ” ไปสู่ “การจัดการเชิงรุก” ที่สามารถคาดการณ์และเตรียมการล่วงหน้าได้อย่างแม่นยำ ช่วยลดความเสียหายและเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้น้ำทุกภาคส่วน ภาวะผู้นำเชิงรุกและการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ ภาวะผู้นำเป็นตัวแปรเชิงโครงสร้าง ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการจัดการน้ำในลุ่มน้ำปากพนัง ผลการสังเคราะห์พบว่า การแก้ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ชลประทานจำเป็นต้องอาศัย “ผู้นำเชิงรุก (Proactive Leadership)” ที่สามารถเชื่อมโยงการสั่งการระหว่างระดับชาติ ลุ่มน้ำท้องถิ่นได้อย่างเป็นเอกภาพ โครงสร้างที่มีอำนาจ “สั่งการได้ ตรวจสอบได้ และอธิบายได้” เช่น คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) และศูนย์บัญชาการเฉพาะกิจด้านน้ำ จะช่วยให้การแก้ไขปัญหาคอขวดเกิดขึ้นจริงในพื้นที่ การรายงานผลต่อสาธารณะอย่างสม่ำเสมอยังสร้างวัฒนธรรมความโปร่งใสและส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสถาบัน (Institutional Learning) เพื่อปรับปรุงนโยบายและมาตรการให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน การจัดการเชิงพฤติกรรมและจิตวิทยาสังคม การสังเคราะห์ข้อมูลชี้ว่า การบริหารจัดการน้ำ ที่ยั่งยืนต้องผสมผสานมิติทางสังคมและจิตวิทยา โดยใช้ แนวคิด Behavioral Insights เพื่อกระตุ้นให้ผู้ใช้น้ำปฏิบัติตามกติกาด้วยความเข้าใจ ไม่ใช่ด้วยการบังคับ เช่น การสื่อสารที่เน้นผลกระทบโดยตรง (framing) การใช้แรงจูงใจเชิงบวก (incentives) และการสร้างบรรทัดฐานทางสังคม (social norms) ผ่านองค์กรผู้ใช้น้ำ แนวทางนี้ช่วยลดข้อพิพาท ลดต้นทุนในการบังคับใช้กฎหมาย และสร้างการกำกับดูแลกันเองในชุมชน ทำให้กติกาการใช้น้ำกลายเป็น “ค่านิยมร่วม” มากกว่าข้อบังคับทางราชการ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของความยั่งยืนในระยะยาว

นโยบายและกฎหมายเพื่อความยั่งยืน ผลการสังเคราะห์ชี้ว่า แม้พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 จะเป็นกรอบหลักของประเทศ แต่การบริหารจัดการน้ำให้ยั่งยืนจำเป็นต้อง “แปลกฎหมายให้เป็นกติกาพื้นที่ที่วัดผลได้” โดยเชื่อมโยงนโยบายระดับชาติสู่ระดับตำบล เช่น การผูกสิทธิการใช้น้ำกับตัวชี้วัดคุณภาพน้ำ การกำหนดผังน้ำควบคู่กับการใช้ที่ดิน และการใช้บทลงโทษตามระดับความเสี่ยง (risk-based penalties) การติดตามและประเมินผล (Monitoring & Evaluation) ต้องเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการนโยบาย เพื่อทบทวนกติกาให้ทันสมัยตามสถานการณ์ และเปิดเผยข้อมูลผลการประเมินต่อสาธารณะ เพื่อสร้างความโปร่งใสและความยอมรับร่วมจากทุกภาคส่วน การสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดได้พัฒนาเป็น วงจรการจัดการน้ำแบบ I–P–O–F (Input–Process–Output–Feedback) ที่เชื่อมโยงทุกองค์ประกอบเข้าด้วยกัน ได้แก่ 1) Input: ข้อมูล วิสัยทัศน์ กฎหมาย และโครงสร้างสถาบันที่พร้อมสนับสนุน 2) Process: การวางแผน การมีส่วนร่วม การใช้เทคโนโลยี และการกำกับข้ามหน่วยงาน 3) Output: แผนและกติกาที่ใช้ได้จริง ข้อตกลงร่วม และผลลัพธ์ที่ตรวจสอบได้ และ 4) Feedback: การประเมินผล การปรับปรุงต่อเนื่องและการรายงานต่อสาธารณะ การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังเป็นผลลัพธ์ของการผสาน “ความรู้เชิงเทคนิค” กับ “ความเข้าใจทางสังคม” เพื่อสร้างระบบการจัดการน้ำที่โปร่งใส ยืดหยุ่นมีส่วนร่วม และยั่งยืนอย่างแท้จริง สามารถใช้เป็นต้นแบบเชิงนโยบายสำหรับลุ่มน้ำอื่น ๆ ของประเทศไทยในอนาคต

Citation : Jaeikaew, K., & Jaroenjitt, R. (2026). Sustainable Water Resource Management in the Pak Phanang River Basin Affected by Irrigation Encroachment. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296774. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296774

การบริหารจัดการที่พึงประสงค์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง/ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในลุ่มน้ำปากพนังในอนาคต คือ 1) การวางแผนเชิงกลยุทธ์และการบริหารเชิงระบบ 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง 3) การจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ 4) การบริหารจัดการตามบริบทพื้นที่ 5) การใช้เทคโนโลยีและข้อมูลวิทยาศาสตร์ 6) ภาวะผู้นำเชิงรุกและการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ 7) การจัดการเชิงพฤติกรรมและจิตวิทยาสังคม 8) การกำหนดนโยบายและกฎหมายที่สนับสนุนความยั่งยืน มีค่ามัธยฐาน (Mdn) ตั้งแต่ 4.00 - 5.00 ซึ่งอยู่ในระดับนำไปปฏิบัติมากถึงมากที่สุด และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IR) มีค่าตั้งแต่ 0.00 - 1.00 ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ ได้นำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดโครงร่างของรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังที่ได้รับผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทานเพื่อความยั่งยืน

3. การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังที่พัฒนาขึ้นไปใช้อย่างยั่งยืน

ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังที่พัฒนาขึ้นไปใช้อย่างยั่งยืน การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยผลการประเมินจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน พบว่า ภาพรวมของความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังอยู่ในระดับ “มากที่สุด” (ค่าเฉลี่ย 4.45, S.D. 0.61) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบดังกล่าวมีความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่และสามารถตอบโจทย์การจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนได้ในหลายมิติ โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้ 1) ด้านประสิทธิภาพของระบบชลประทานได้คะแนนสูงสุด (เฉลี่ย 4.48) แสดงถึงการออกแบบและการบริหารน้ำที่มีประสิทธิภาพ ครอบคลุมการกักเก็บ การระบายน้ำ และการเชื่อมโยงระบบต้นน้ำ–กลางน้ำ–ปลายน้ำ 2) ด้านกฎหมายและการกำกับดูแล และ 3) การมีส่วนร่วมของชุมชน (เฉลี่ย 4.46) ชี้ให้เห็นถึงความเข้าใจสิทธิ หน้าที่ และบทบาทของประชาชนในการร่วมกำหนดมาตรการใช้น้ำ รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายอย่างโปร่งใส 4) ด้านสิ่งแวดล้อม (เฉลี่ย 4.52) แสดงให้เห็นว่ารูปแบบนี้ช่วยลดผลกระทบต่อระบบนิเวศ และสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ดิน และป่าต้นน้ำ 5) ด้านเทคโนโลยี (เฉลี่ย 4.42) อยู่ในระดับมาก โดยมีการนำ GIS, Dashboard และระบบ Early Warning มาใช้บริหารจัดการน้ำอย่างแม่นยำ 6) และ 7) ด้านเศรษฐกิจและสังคม อยู่ในระดับมาก (เฉลี่ย 4.35–4.44) แสดงถึงประโยชน์ต่อรายได้ชุมชน ความสามัคคี และการลดต้นทุนการผลิต และ 8) ด้านการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (เฉลี่ย 4.49) อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนถึงความพร้อมของชุมชนในการรับมือกับภัยแล้ง น้ำท่วม และความเค็มของน้ำ ดังนั้นรูปแบบการบริหารจัดการน้ำดังกล่าวมีความเหมาะสมรอบด้าน ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม สามารถขับเคลื่อนไปสู่การบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืนและเป็นธรรมได้จริง

สำหรับการประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้ในทางปฏิบัติ โดยผลการประเมินความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบไปปฏิบัติจริง พบว่า อยู่ในระดับ “มากถึงมากที่สุด” (ค่าเฉลี่ยรวม 4.48, S.D. 0.58) สะท้อนถึงความพร้อมของทั้งภาคประชาชนและหน่วยงานรัฐ โดยมีสาระสำคัญดังนี้ 1) ด้านเทคโนโลยี (เฉลี่ย 4.56) มีความพร้อมสูงสุด โดยระบบ GIS, Dashboard, และฐานข้อมูลลุ่มน้ำสามารถนำมาใช้จริงในการบริหารจัดการน้ำแบบเรียลไทม์ 2) และ 3) ด้านเศรษฐกิจและสังคม (เฉลี่ย 4.40–4.42) มีความเป็นไปได้ในการจัดสรรงบประมาณ สนับสนุนการเพิ่มผลผลิตและรายได้ รวมถึงความร่วมมือของประชาชนในเวทีประชาคม 4) ด้านกฎหมาย (เฉลี่ย 4.45) มีกรอบกฎหมายที่สามารถบังคับใช้ได้จริงในระดับพื้นที่ และกำหนดสิทธิหน้าที่ของผู้ใช้น้ำอย่างเป็นธรรม 5) ด้านสิ่งแวดล้อม (เฉลี่ย 4.36) สามารถลดผลกระทบและส่งเสริมการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน 6) ด้านการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (เฉลี่ย 4.50) 7) การ

Citation : ก่อพงศ์ เจ้ยแก้ว, และ รุ่งรัตนา เจริญจิตต์. (2569). การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังที่ได้รับผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทานเพื่อความยั่งยืน. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296774.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296774

บริหารระบบชลประทาน (เฉลี่ย 4.83) อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนความพร้อมของระบบโครงสร้างพื้นฐานและการจัดการน้ำแบบบูรณาการทั้งลุ่มน้ำ และ 8) ด้านการเสริมสร้างฐานข้อมูล (เฉลี่ย 4.49) มีศักยภาพในการรวบรวมและใช้ข้อมูลเพื่อการวางแผนระยะยาว ดังนั้น การนำรูปแบบนี้ไปใช้จริงมีความเป็นไปได้สูง ทั้งด้านเทคนิค กฎหมาย สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนา “ระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการของลุ่ม

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การศึกษาวิจัยการจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการกับความท้าทายจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทาน: บทเรียนจากลุ่มน้ำปากพนังสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อความยั่งยืน ได้อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ลุ่มน้ำปากพนังเป็นระบบนิเวศที่สำคัญทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม แต่ประสบปัญหาการบุกรุกพื้นที่ชลประทาน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการใช้ที่ดินไม่เหมาะสม ซึ่งทำให้เกิดปัญหาน้ำเค็มรุก น้ำท่วมและภัยแล้งซ้ำซาก
ควรมีการบังคับใช้กฎหมายที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นที่ และการสร้างระบบข้อมูลกลาง รวมทั้งกำหนดนโยบายการจัดการน้ำของไทยอย่างเหมาะสม โดยสามารถเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน จะช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน โดยมีรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังให้เกิดความยั่งยืน จำเป็นต้องมีกฎหมายและนโยบายที่ “ทำงานได้จริง” โดยเชื่อมโยงแผน ใบอนุญาต ข้อมูลเปิด บทลงโทษและการมีส่วนร่วมของชุมชน เข้าด้วยกันเป็นระบบเดียว จุดเน้นของแนวทางคือการใช้ “กฎหมายเชิงปฏิบัติการ” ที่ให้ความสำคัญกับการบังคับใช้ในพื้นที่จริง ความโปร่งใสของข้อมูล และความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ เมื่อกลไกทางกฎหมายเดินหน้าอย่างเป็นเอกภาพ จะช่วยให้การบุกรุกพื้นที่ชลประทานลดลง ระบบระบายน้ำมีประสิทธิภาพมากขึ้น ความขัดแย้งในการใช้น้ำลดลง และความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการจัดการน้ำของรัฐเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้ลุ่มน้ำปากพนังสามารถพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งในมิติสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคมได้อย่างแท้จริง

3. รูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนได้ในหลายมิติ โดยมี 8 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) การวางแผนเชิงกลยุทธ์และระบบลุ่มน้ำเดียว (2) การมีส่วนร่วมของชุมชน (3) การจัดการน้ำแบบบูรณาการ (4) การบริหารตามบริบทพื้นที่ (5) การใช้เทคโนโลยีและข้อมูลวิทยาศาสตร์ (6) ภาวะผู้นำเชิงรุก (7) การจัดการเชิงพฤติกรรมและจิตวิทยาสังคม (8) นโยบายและกฎหมายเพื่อความยั่งยืน รูปแบบนี้เน้นการใช้ข้อมูลจริง การมีส่วนร่วมและการประเมินผลแบบต่อเนื่อง เพื่อสร้างระบบบริหารจัดการน้ำที่โปร่งใส ยืดหยุ่นและตรวจสอบได้ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังควรขับเคลื่อนด้วยการบูรณาการระหว่างภาครัฐ เอกชนและชุมชน บนฐานข้อมูลเดียวกันโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อคาดการณ์และบริหารจัดการเชิงรุกและเสริมสร้าง “ธรรมาภิบาลน้ำ” ให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน ซึ่งการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังที่พัฒนาขึ้นไปใช้อย่างยั่งยืนรูปแบบการบริหารจัดการน้ำดังกล่าวมีความเหมาะสมรอบด้าน ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน สังคม เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม สามารถขับเคลื่อนไปสู่การบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืนและเป็นธรรมได้จริง

Citation : Jaeikaew, K., & Jaroenjitt, R. (2026). Sustainable Water Resource Management in the Pak Phanang River Basin Affected by Irrigation Encroachment. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296774. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296774

ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย เรื่อง “การจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการกับความท้าทายจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทาน: บทเรียนจากลุ่มน้ำปากพนังสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อความยั่งยืน”ดังนี้

1. ช่องว่างการบังคับใช้กฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายทรัพยากรน้ำยังไม่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่จริง แม้พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 จะกำหนดหลักการคุ้มครองและจัดสรรน้ำอย่างชัดเจน แต่ระดับพื้นที่ยังขาดกลไกติดตามและควบคุมการใช้ที่ดินในเขตชลประทาน ส่งผลให้เกิดการขยายพื้นที่เกษตรล้ำเข้าเขตระบบน้ำในหลายตำบล และลดทอนความสามารถของระบบกระจายน้ำตามฤดูกาล

2. ความไม่สอดคล้องระหว่างการใช้ที่ดิน–ระบบน้ำ หลักฐานในเอกสารรัฐและข้อมูลจากแผนที่การใช้ที่ดินชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินต้นน้ำ เช่น การขยายสวนยางและปาล์มน้ำมัน ทำให้พื้นที่กักเก็บน้ำลดลงและเพิ่มความเสี่ยงต่อภาวะน้ำแล้งซ้ำซาก ขณะเดียวกัน การตั้งฟาร์ม น้ำเค็มและบ่อเลี้ยงสัตว์น้ำในเขตชลประทานปลายน้ำยิ่งทำให้เกิดความขัดแย้งการใช้น้ำระหว่างกลุ่มเกษตรกร–ผู้เลี้ยงกุ้ง–อปท ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรที่ไม่สอดคล้องกับโครงสร้างน้ำตามธรรมชาติ

3. การทำงานแบบแยกส่วนของสถาบันกำกับดูแล โครงสร้างสถาบันด้านน้ำในลุ่มน้ำปากพนังยังทำงานแบบแยกส่วนอย่างชัดเจน กรมชลประทาน อปท. และคณะกรรมการลุ่มน้ำอาศัยฐานข้อมูลคนละชุด ส่งผลให้แผนพัฒนาและแผนป้องกันน้ำท่วม–น้ำแล้งไม่สามารถเชื่อมประสานกันได้ การไม่มีข้อมูลน้ำ–คุณภาพน้ำ–ปริมาณน้ำฝนที่เป็นระบบเดียวกัน ทำให้การตัดสินใจเชิงนโยบายขาดความแม่นยำและเกิดความล่าช้าในการบริหารจัดการสถานการณ์วิกฤต

4. ความเสี่ยงจากสภาพอากาศ – Hydrology ยุคใหม่ ข้อมูลเชิงพื้นที่สะท้อนว่า ความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทำให้ความรุนแรงของภัยน้ำท่วมและภัยแล้งเพิ่มขึ้น ภาวะน้ำเค็มรุกล้ำในฤดูแล้งเกิดบ่อยขึ้นเมื่อระดับน้ำจืดในลุ่มน้ำลดต่ำลง และน้ำท่วมฉับพลันเกิดถี่ขึ้นจากความสามารถระบายน้ำปลายน้ำที่จำกัด ความเสี่ยงเหล่านี้ถูกขยายให้รุนแรงยิ่งขึ้นจากการไม่มีระบบติดตามแบบเรียลไทม์และมาตรการเตือนภัยล่วงหน้าที่ครอบคลุม

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ปฏิรูประบบธรรมาภิบาลลุ่มน้ำและโครงสร้างสถาบันกำกับดูแล การจัดการลุ่มน้ำปากพนังสะท้อนช่องว่างด้านสถาบันและการบังคับใช้กฎหมายที่ยังไม่เชื่อมประสานกัน การปฏิรูปจำเป็นต้องทำในระดับโครงสร้าง โดยประกอบด้วยมาตรการดังนี้ 1) ยกระดับคณะกรรมการลุ่มน้ำให้มีอำนาจตัดสินใจจริง ให้คณะกรรมการลุ่มน้ำทำหน้าที่เป็น “ศูนย์กลางการตัดสินใจ” แทนระบบรวมศูนย์เดิม เพื่อให้การจัดการน้ำสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ปฏิรูปกฎหมายเพื่อรองรับลักษณะลุ่มน้ำแบบพลวัต ใช้หลักการ Adaptive Water Law ที่เน้นความยืดหยุ่น การป้องกันล่วงหน้า และการปรับมาตรการตามสถานการณ์ เช่น น้ำเค็มรุก–น้ำท่วมฉับพลัน และ3) สร้างกลไกตรวจสอบและติดตามผลในระดับพื้นที่ จัดตั้งหน่วยกำกับลุ่มน้ำย่อย (Sub-basin Monitoring Units) เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงที่ดิน การใช้น้ำ และความเสี่ยงเชิงอุทกวิทยาแบบรายเดือน

1.2 ทำให้กฎหมายที่ดิน–ผังเมือง–ชลประทานสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ การบุกรุกพื้นที่ชลประทานเป็นผลจากการใช้ที่ดินที่ไม่สอดคล้องโครงสร้างน้ำ นโยบายจึงต้องมุ่งทำ “การจัดระเบียบพื้นที่” ดังต่อไปนี้ 1) จัดทำผังน้ำ–ผังที่ดิน (Hydro–Land Use Zoning) รวมข้อมูลชลประทาน, GIS, ปริมาณน้ำ

Citation : ก่อพงศ์ เจ้ยแก้ว, และ รุ่งรัตนา เจริญจิตต์. (2569). การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังที่ได้รับผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทานเพื่อความยั่งยืน. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296774.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296774

และการใช้ที่ดินเพื่อทำ zoning ที่สะท้อนความเสี่ยงจริง 2) กำหนดเขตป้องกัน (Buffer Zone) และพื้นที่ควบคุมพิเศษ สำหรับพื้นที่หากเสี่ยงน้ำเค็มรุก น้ำท่วม หรือการสูญเสียพื้นที่ต้นน้ำ โดยประกาศเป็น “เขตควบคุมทรัพยากรน้ำพิเศษ” และ 3) ระบบใบอนุญาตใช้น้ำ–ใช้ที่ดินแบบบูรณาการให้ใบอนุญาตการใช้น้ำ (Water Allocation) ต้องสอดคล้องกับใบอนุญาตใช้ที่ดิน (Land Use Permit) เพื่อลดการขยายสวนยาง/ปาล์มล้ำเข้าเขตชลประทาน

1.3 เสริมสร้างองค์กรผู้ใช้น้ำให้เป็น “ผู้กำหนดกติกา” ร่วมกับรัฐ ข้อมูลจากเอกสารรัฐชี้ว่ากลไกผู้ใช้น้ำในพื้นที่ยังไม่มีบทบาทการตัดสินใจเชิงนโยบาย จึงต้องยกระดับดังนี้ 1) จัดตั้ง Water User Councils ระดับตำบล–ลุ่มน้ำย่อย ให้มีอำนาจร่วมตัดสินใจเรื่องจัดสรรน้ำ การเฝ้าระวังน้ำเค็มรุก และการบริหารความขัดแย้ง 2) สร้างระบบ “Social Contract for Water Use” เป็นสัญญาทางสังคมเพื่อกำหนดกติกาใช้น้ำร่วมกันระหว่างเกษตรกร–ผู้เลี้ยงกุ้ง–อปท.–รัฐ และ 3) จัดงบประมาณให้ผู้ใช้น้ำสามารถทำ Monitoring เองได้ เช่น โดรนวัดระดับน้ำ, อุปกรณ์คุณภาพน้ำ, แอปพลิเคชันรายงานข้อมูล

1.4 สร้างโครงสร้างพื้นฐานน้ำอัจฉริยะเพื่อป้องกันความเสี่ยง การขาดข้อมูลกลางเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่สำคัญ การพัฒนาดิจิทัลจึงเป็นหัวใจสำคัญของลุ่มน้ำยุคใหม่ เช่น 1) พัฒนาระบบ Digital Twin ของลุ่มน้ำปากพนัง จำลองน้ำฝน–น้ำท่า–ความเค็ม–การระบายน้ำแบบเรียลไทม์ เพื่อช่วยรัฐประเมินความเสี่ยงและวางแผนเชิงคาดการณ์ 2) ติดตั้ง IoT Sensor Networks สำหรับน้ำจืด–น้ำเค็ม ติดตั้งเซ็นเซอร์ในคลองหลัก–อาคารชลประทาน เพื่อตรวจวัดคุณภาพน้ำและการรุกล้ำของน้ำเค็มแบบวันต่อวัน 3) ระบบ Early Warning ชุมชน ประกาศเตือนภัยน้ำท่วม–ภัยแล้งผ่านแอปมือถือ สถานีเสียง และจุดเฝ้าระวังในตำบล โดยข้อมูลเชื่อมกับ สทนช. และ RID และ 4) เปิดฐานข้อมูลน้ำกลางต่อสาธารณะ (Open Water Data Portal) เพื่อสร้างความโปร่งใส ลดข้อขัดแย้ง และให้ผู้ใช้น้ำทุกกลุ่มเข้าถึงข้อมูลเดียวกัน

2. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยกฎหมายเชิงปฏิบัติการ “ใบอนุญาตแบบมุ่งผลลัพธ์” และศูนย์บังคับใช้ภาคสนามออกแบบทดลอง (pilot) กรอบอนุบัญญัติสำหรับใบอนุญาตใช้น้ำที่ผูกกับตัวชี้วัดผลลัพธ์ (เช่น เวลาระบายน้ำ, วันความเค็มเกินเกณฑ์, อัตราการปฏิบัติตามคิวสูบ) ควบคู่การตั้ง “ศูนย์บังคับใช้ภาคสนามระดับอำเภอ/คลอง” ในบางพื้นที่ แล้วประเมินผลเชิงสาเหตุ ต่อการลดสิ่งล่วงล้ำ เพิ่มวินัยกติกา เปรียบเทียบกับพื้นที่ควบคุม เพื่อสรุปโมเดลกฎหมายเชิงปฏิบัติการที่ “ทำงานได้จริง” ในระดับลุ่มน้ำ

2.2 ควรศึกษาวิจัยสถาปัตยกรรมกฎหมายทุติยภูมิและ “ผังน้ำและโซนนิ่ง” เชื่อม One Map พัฒนาชุดแบบร่าง (template) ข้อบัญญัติ/ระเบียบลุ่มน้ำสำหรับ “ผังน้ำและโซนนิ่งน้ำ” ที่ผูกแนวเขตคลอง คันคลอง พื้นที่กันชนเข้ากับข้อมูล One Map/ทะเบียนที่ดิน และทดสอบความเป็นไปได้ในการบังคับใช้ (legal feasibility) กับหน่วยงานหลายฝ่าย (กรมชลประทาน/กรมเจ้าท่า/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) พร้อมศึกษากระบวนการจดแจ้งสิทธิการใช้น้ำรายแปลง และเงื่อนไขการเพิกถอนเมื่อฝ่าฝืน เพื่อแก้ “ช่องว่างกฎหมายและการปฏิบัติ”

Citation : Jaeikaew, K., & Jaroenjitt, R. (2026). Sustainable Water Resource Management in the Pak Phanang River Basin Affected by Irrigation Encroachment. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296774. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296774

เอกสารอ้างอิง (References)

กนก เกษตรศิลป์. (2563). การบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำปากพนัง: การบุกรุกพื้นที่ชลประทานและผลกระทบต่อการเกษตร. *วารสารวิจัยการพัฒนาและทรัพยากรธรรมชาติ, 17*(2), 88.

กรมชลประทาน. (2562). *รายงานสถานการณ์น้ำลุ่มน้ำปากพนัง.* กรมชลประทาน.

กรมทรัพยากรน้ำ. (2563). *รายงานสถานการณ์ทรัพยากรน้ำประเทศไทย พ.ศ. 2563*. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

เกรียงศักดิ์ เกิดมงคล. (2563). ความท้าทายของการบังคับใช้พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ในระดับพื้นที่. *วารสารการปกครองท้องถิ่น, 9*(2), 45–60.

เกียรติศักดิ์ ศิริสมบัติ. (2564). การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของไทยภายใต้กฎหมายใหม่: บทวิเคราะห์เชิงนโยบาย. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 50*(3), 35–52.

ธรรมชาติไทย. (2565). *ระบบนิเวศชุ่มน้ำป่าพรุควนเคร็ง.* มูลนิธิธรรมชาติไทย.

ธีระพล พุ่มพวง. (2564). *บทบาทองค์กรผู้ใช้น้ำและการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการลุ่มน้ำ.* สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.

นภัสสร ทิพวัลย์. (2562). การจัดการน้ำโดยองค์กรผู้ใช้น้ำในพื้นที่ชนบท: บทเรียนจากภาคใต้ของประเทศไทย. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 10*(2), 45–60.

มูลนิธิโครงการหลวง. (2561). *รายงานสถานการณ์ระบบนิเวศและคุณภาพน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้.* มูลนิธิโครงการหลวง.

วรรณา จิตตะเมธี. (2561). *การจัดการพื้นที่เสี่ยงด้านทรัพยากรน้ำ.* สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรวุฒิ รุจิวงศ์. (2563). *การบุกรุกพื้นที่ชลประทานและผลกระทบต่อระบบน้ำ.* สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศรีสวัสดิ์ ใจความ. (2561). การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และการรับรู้ระยะไกลเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 11*(2), 85–98.

สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ. (2564). *รายงานสถานการณ์ทรัพยากรน้ำและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ.* สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน).

สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ. (2563). *รายงานสถานการณ์ทรัพยากรน้ำประเทศไทย พ.ศ. 2563*. สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ.

สำนักราชเลขาธิการ. (2542). *โครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.* กรุงเทพฯ: สำนักราชเลขาธิการ.

สุทธิกานต์ เจริญสุข. (2562). *การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่เกษตรกรรม.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, หน้า 59.

สุภาวดี เจริญสุข. (2562). *การบังคับใช้กฎหมายทรัพยากรน้ำของไทย.* สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อานนท์ ศรีบุญมาก. (2560). *ปัญหาและความท้าทายด้านการจัดการทรัพยากรน้ำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.* กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.

Falkenmark, M., & Rockström, J. (2004). Balancing water for humans and nature: The new approach in ecohydrology. Earthscan.

Gleick, P. H. (1993). Water in crisis: A guide to the world's freshwater resources. Oxford University Press.

Hadi, S., Mahmud, M., & Rahman, A. (2019). Smart water management using GIS and remote sensing. Journal of Water and Climate Change, 10(4), 745–758.

Interpol. (2025). Environmental crime. 24 may 2025. https://www.interpol.int/Crimes/Environmental-crime

Citation : ก่อพงศ์ เจ้ยแก้ว, และ รุ่งรัตนา เจริญจิตต์. (2569). การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำปากพนังที่ได้รับผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ชลประทานเพื่อความยั่งยืน. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296774.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296774

ศักยภาพการวางแผนการจัดการไฟป่าของอาสาสมัครในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง: กรณีศึกษาบ้านแม่ลานคำ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

Planning Capacity for Wildfire Management of Volunteers in Highland Agricultural Communities: A Case Study of Ban Mae Lan Kham, Samoeng Tai Subdistrict, Samoeng District, Chiang Mai Province

ปภพ จี้รัตน์[1], พงศกร กาวิชัย[2*], เกศสุดา สิทธิสันติ[3], จริยา โกเมนต์[4], พิชญ์ จิตต์ภักดี[5], สิทธิชัย ธรรมขัน[6], กริช สุริยะชัยพันธ์[7], และ สมคิด แก้วทิพย์[8]

Papob Jeerat[1], Pongsakorn Kawichai[2*], Katesuda Sitthisuntikul[3], Jariya Koment[4], Pit Jitpakdee[5], Sittichai Thummakun[6], Krit Suriyachaipun[7], and Somkid Kaewthip[8]

[1]คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้; Faculty of Agricultural Production, Maejo University, Thailand.

[2,4,5,8]วิทยาลัยบริหารศาสตร์มหาวิทยาลัยแม่โจ้; School of Administrative Studies, Maejo University, Thailand.

[3]คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้; Faculty of Economics, Maejo University, Thailand.

[6]คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงราย; Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala Rajamangala University of Technology Lanna Chiangrai, Thailand.

[7]มูลนิธิเอคโค่เอเชีย; ECHO Asia Impact Center, Thailand.

*Corresponding Author; e-mail : foon27@hotmail.com

DOI : 10.65205/jlgisrru.2026.e297184

Received : January 7, 2026; **Revised :** March 28, 2026; **Accepted :** April 12, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

การเกิดฝุ่นละออง PM2.5 มีความเชื่อมโยงกับไฟป่าและวิถีการดำรงชีพของชุมชนพื้นที่สูงที่มีเกษตรเป็นฐาน การวางแผนของชุมชนจึงเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพการจัดการกับปัญหาให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และสถานการณ์จริง การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทการวางแผนการจัดการไฟป่าในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง และประเมินศักยภาพของอาสาสมัครในการวางแผนการจัดการไฟป่า โดยใช้บ้านแม่ลานคำ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นกรณีศึกษา ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มและแบบสอบถามจากอาสาสมัครควบคุมไฟป่าจำนวน 14 คน วิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์แก่นสาระ และวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

Citation : Jeerat, P., Kawichai, P., Sitthisuntikul, S., Koment, J., Jitpakdee, P., Thummakun, P., Suriyachaipun, K., & Kaewthip, S. (2026). Planning Capacity for Wildfire Management of Volunteers in Highland Agricultural Communities: A Case Study of Ban Mae Lan Kham, Samoeng Tai Subdistrict, Samoeng District, Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297184. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297184

ผลการศึกษาพบว่า (1) บริบทการวางแผนการจัดการไฟป่าด้านการจัดทำแผนเพื่อการเชื่อมโยงการทำงานประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่ การจัดทำแผนปฏิบัติการที่เชื่อมโยงการดำเนินงานระหว่างระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ การกำหนดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการและอาสาสมัครอย่างชัดเจน การบังคับใช้กฎหรือข้อตกลงที่ชุมชนยอมรับร่วมกัน และการทบทวนผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ด้านการวางแผนการจัดการ ฯ เพื่อสร้างความยั่งยืนในการดำเนินงานครอบคลุม 3 ประเด็น ได้แก่ การสืบทอดบทบาทแกนนำ การพัฒนาคนรุ่นใหม่เป็นแกนนำ และการจัดทำระบบติดตามและรายงานผลในระยะยาว (2) ผลการประเมินศักยภาพโดยรวมพบว่า อาสาสมัครมีศักยภาพในการวางแผนการจัดการไฟป่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย=3.98) โดยมีศักยภาพด้านการจัดทำแผนเพื่อเชื่อมโยงการทำงานสูงกว่าด้านการสร้างความยั่งยืนในการดำเนินงาน ทั้งนี้ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นกรอบเชิงปฏิบัติในการยกระดับการวางแผนการจัดการไฟป่าโดยชุมชนให้มีความเชื่อมโยงเชิงระบบระหว่างภาครัฐและประชาชน ควบคู่กับการเสริมสร้างกลไกการสืบทอดบทบาทแกนนำและระบบติดตามผลเพื่อรองรับการดำเนินงานในระยะยาวอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ (Keywords) : การจัดการไฟป่า, การวางแผนโดยชุมชน, อาสาสมัครชุมชน, ชุมชนเกษตร, พื้นที่สูง

Abstract

The occurrence of PM2.5 pollution is closely associated with forest fires and the livelihood systems of agriculture-based highland communities. Community-based planning is therefore a key mechanism for enhancing the effectiveness of wildfire management in alignment with local contexts and actual conditions. This study aimed to examine the planning context of wildfire management in a highland agricultural community and to assess the planning capacity of community volunteers. Mae Lan Kham Village, Samoeng Tai Subdistrict, Samoeng District, Chiang Mai Province, was selected as the case study area. Data were collected through focus group discussions and questionnaire surveys administered to 14 wildfire control volunteers. Qualitative data were analyzed using thematic analysis, while quantitative data were analyzed using descriptive statistics, including mean and standard deviation.

The results revealed that (1) the planning context for policy-linked wildfire management consists of four key components: the development of action plans linking operations across village, subdistrict, and district levels; the establishment of clear organizational structures and roles for committees and volunteers; the enforcement of community-accepted rules or agreements; and the continuous review of operational

Citation : ปภพ จี้รัตน์, พงศกร กาวิชัย, เกศสุดา สิทธิสันติ, จริยา โกเมนต์, พิชญ์ จิตต์ภักดี, สิทธิชัย ธรรมขัน, กริช สุริยะชัยพันธ์, และ สมคิด แก้วทิพย์. (2569). ศักยภาพการวางแผนการจัดการไฟป่าของอาสาสมัครในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง: กรณีศึกษาบ้านแม่ลานคำ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297184.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297184

outcomes, while (2) planning for continuity of operations comprises three components: leadership succession planning, the development of younger generations as future leaders, and the establishment of long-term monitoring and reporting systems. The overall assessment indicates that volunteers demonstrate a high level of planning capacity (Mean=3.98), with stronger capacity in policy-linked planning than in continuity-oriented planning. These findings suggest that the proposed framework can serve as a practical guideline for strengthening community-based wildfire management planning by enhancing systematic linkages between state agencies and local communities, alongside reinforcing leadership succession mechanisms and monitoring systems to support effective and continuous operations.

Keywords : Wildfire management, Community-based planning, Community volunteers, Agricultural communities, Highlands

บทนำ (Introduction)

ปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM2.5) เป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน (พัชรพล เปลี่ยนดี และคณะ, 2567; พรสัคค์ ปัญญาลิขิต, 2567) ตลอดจนความสมดุลของระบบนิเวศทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค (Gajendiran et al., 2024) โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่สูงสลับซับซ้อน มีแอ่งกระทะและหุบเขาจำนวนมาก เมื่อประกอบกับสภาพภูมิอากาศที่มีการไหลเวียนของอากาศค่อนข้างจำกัดในช่วงฤดูแล้ง ส่งผลให้มลพิษทางอากาศมีแนวโน้มสะสมตัวและระบายออกจากพื้นที่ได้ยาก ปัจจัยดังกล่าวจึงเอื้อต่อการเกิดและการคงอยู่ของปัญหาฝุ่นละออง PM2.5 ในระดับที่รุนแรงและยืดเยื้อ ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างมากกว่าพื้นที่ราบทั่วไป (กรมควบคุมมลพิษ, 2562) แหล่งกำเนิดสำคัญของฝุ่นละออง PM2.5 ในพื้นที่สูงภาคเหนือมักเกี่ยวข้องกับการเกิดไฟป่าและการเผาในพื้นที่เกษตร ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างกับรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน ระบบการผลิตทางการเกษตร วิถีการดำรงชีพและบริบททางสังคมของชุมชนบนพื้นที่สูง (นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ, 2567) การจัดการไฟป่าจึงมิใช่เพียงปัญหาเชิงสิ่งแวดล้อม หากแต่เป็นประเด็นเชิงโครงสร้างที่ต้องอาศัยการบูรณาการทั้งด้านนโยบาย เทคโนโลยีการจัดการทรัพยากร และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นที่ (Kala, 2023)

แม้ว่าภาครัฐได้กำหนดนโยบาย มาตรการ ตลอดจนแผนปฏิบัติการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าอันเป็นสาเหตุสำคัญของหมอกควันมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการบังคับใช้กฎหมาย การควบคุมการเผา การจัดตั้งหน่วยปฏิบัติการเฉพาะกิจ รวมถึงการสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรในระดับพื้นที่ (มัทนา

Citation : Jeerat, P., Kawichai, P., Sitthisuntikul, S., Koment, J., Jitpakdee, P., Thummakun, P., Suriyachaipun, K., & Kaewthip, S. (2026). Planning Capacity for Wildfire Management of Volunteers in Highland Agricultural Communities: A Case Study of Ban Mae Lan Kham, Samoeng Tai Subdistrict, Samoeng District, Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297184. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297184

ปัญญาคำและพิชญ์ พงษ์สวัสดิ์, 2564) อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานในหลายพื้นที่ยังคงมีข้อจำกัดในการบรรเทาความรุนแรงของปัญหาในระยะยาว โดยเฉพาะในเขตพื้นที่สูงซึ่งมีข้อจำกัดด้านการเข้าถึง ทรัพยากร โครงสร้างพื้นฐาน และมีความซับซ้อนของบริบทภูมิสังคม (นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ, 2566) ชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูงจำนวนมากยังคงมีความจำเป็นต้องใช้ไฟเป็นเครื่องมือในการจัดการพื้นที่ทำกินตามฤดูกาล อาทิ การเตรียมพื้นที่เพาะปลูกหรือการจัดการเศษวัสดุทางการเกษตร (วิลาวรรณ น้อยภา และวาสิฐี ภักดีลุน, 2564) ส่งผลให้เกิดความเสี่ยงต่อการลุกลามของไฟป่าและการปล่อยฝุ่นละออง PM2.5 ภายใต้บริบทดังกล่าว อาสาสมัครในชุมชนจึงมีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุม และฟื้นฟูพื้นที่จากผลกระทบของไฟป่า อาสาสมัครจึงมีบทบาทเชิงยุทธศาสตร์ในการสนับสนุนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และเป็นฐานสำคัญของการลดปัญหา PM2.5 ในระดับพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม (สุธาสินี นุกูลกิจ, 2566) แม้กระนั้นก็ตาม ศักยภาพของอาสาสมัครยังมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะด้านความสามารถในการกำหนดแนวทางและการดำเนินงานในการจัดการไฟป่าให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และมาตรการของภาครัฐ (นิชนันท์ ตันฑพงศ์ และรัตน์กวี บุญเมฆ., 2567) ความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนถึงข้อจำกัดด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ไฟป่า การใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ การกำหนดบทบาทหน้าที่ และการประสานการดำเนินงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (จำเนียร บุญเข็ม และปิยากร หวังมหาพร, 2563; พิษณุ ใบเข็ม และกฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์, 2566) อาสาสมัครบางส่วนยังขาดความพร้อมในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่สอดคล้องกับรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน ประกอบกับการขาดข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สะท้อนศักยภาพของอาสาสมัครในด้านดังกล่าวอย่างเป็นระบบ (สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน), 2563) ส่งผลให้การสนับสนุนจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการและศักยภาพของพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

หมู่บ้านแม่ลานคำมีบริบทเป็นชุมชนบนพื้นที่สูง และตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้ในตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยโครงสร้างการปกครองของหมู่บ้านประกอบด้วยย่อมบ้านย่อยจำนวน 5 ย่อมบ้าน (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2567) จากการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน พ.ศ. 2567 โดยความร่วมมือของสมาชิกในชุมชน พบว่า มีประชากรจำนวน 542 คน ขณะที่ขอบเขตหมู่บ้านครอบคลุมพื้นที่ป่าไม้เป็นบริเวณกว้างถึง 42,984.7 ไร่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของหมู่บ้านที่มีภาระความรับผิดชอบด้านการดูแลและจัดการทรัพยากรป่าไม้ในสัดส่วนที่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชากร ลักษณะเชิงพื้นที่ดังกล่าวก่อให้เกิดความท้าทายอย่างมีนัยสำคัญต่อการบริหารจัดการและการดูแลรักษาพื้นที่ป่า โดยเฉพาะในมิติของการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมไฟป่าในช่วงฤดูแล้ง (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร ,2561) ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่มีความจำเป็นต้องให้ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดในการดำเนินมาตรการจัดการและป้องกันไฟป่าตามนโยบายของภาครัฐ อาทิ นโยบายการควบคุมและจำกัดการเผาในที่โล่ง

Citation : ปภพ จี้รัตน์, พงศกร กาวิชัย, เกศสุดา สิทธิสันติ, จริยา โกเมนต์, พิชญ์ จิตต์ภักดี, สิทธิชัย ธรรมขัน, กริช สุริยะชัยพันธ์, และ สมคิด แก้วทิพย์. (2569). ศักยภาพการวางแผนการจัดการไฟป่าของอาสาสมัครในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง: กรณีศึกษาบ้านแม่ลานคำ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297184.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297184

มาตรการเฝ้าระวังและป้องกันไฟป่าเชิงพื้นที่ การจัดทำแนวกันไฟและการบริหารจัดการเชื้อเพลิง การจัดตั้งชุดปฏิบัติการเฝ้าระวังไฟป่าในระดับชุมชน ตลอดจนการบูรณาการความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานด้านป่าไม้ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2568) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่ว่าหมู่บ้านแม่ลานคำมีจำนวนประชากรค่อนข้างจำกัดเมื่อเทียบกับขนาดพื้นที่ป่าที่ต้องร่วมกันดูแล ย่อมสะท้อนถึงภาระและความรับผิดชอบด้านการจัดการไฟป่าที่ตกอยู่กับประชาชนและอาสาสมัครในชุมชนในสัดส่วนที่สูง สถานการณ์ดังกล่าวถือเป็นเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่ท้าทายต่อประสิทธิภาพของการจัดการไฟป่าในระดับพื้นที่ จึงมีความจำเป็นในการเสริมสร้างศักยภาพของอาสาสมัครให้มีความพร้อมด้านการวางแผน การประสานงาน และการปฏิบัติการที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ เพื่อสนับสนุนการจัดการไฟป่าให้เกิดประสิทธิผล อันเป็นที่มาของการศึกษา “ศักยภาพการวางแผนการจัดการไฟป่าของอาสาสมัครในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง: กรณีศึกษาบ้านแม่ลานคำ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่” ที่มุ่งศึกษาบริบทการจัดการไฟป่าในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง เพื่อเป็นพื้นฐานสู่การวิเคราะห์ศักยภาพของอาสาสมัครในการจัดการไฟป่า อันเป็นข้อมูลสำคัญในการเสนอแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการไฟป่าของอาสาสมัครให้เหมาะสมกับบริบทภูมิสังคมของพื้นที่ อีกทั้งยังสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนากลไกการจัดการไฟป่าอย่างมีส่วนร่วม เสริมสร้างประสิทธิภาพการดำเนินงานในระดับชุมชน ตลอดจนสนับสนุนการลดปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM2.5) อย่างเป็นระบบในระยะยาวต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาบริบทการวางแผนการจัดการไฟป่าในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง บ้านแม่ลานคำ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อประเมินศักยภาพของอาสาสมัครในการวางแผนการจัดการไฟป่าบ้านแม่ลานคำ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

การวิจัยนี้ดำเนินการโดยผสาน 3 แนวคิดเพื่อใช้ในการอธิยายถึงศักยภาพการจัดการไฟป่าของอาสาสมัครในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง โดยใช้กรณีศึกษา บ้านแม่ลานคำ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. แนวคิดศักยภาพการจัดการไฟป่าและฝุ่นละออง PM2.5 โดยชุมชน

เกศสุดา สิทธิสันติกุลและคณะ (2568) ได้นำเสนอแนวคิดการจัดการไฟป่าและฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM2.5) โดยชุมชน จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทาง

Citation : Jeerat, P., Kawichai, P., Sitthisuntikul, S., Koment, J., Jitpakdee, P., Thummakun, P., Suriyachaipun, K., & Kaewthip, S. (2026). Planning Capacity for Wildfire Management of Volunteers in Highland Agricultural Communities: A Case Study of Ban Mae Lan Kham, Samoeng Tai Subdistrict, Samoeng District, Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297184.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297184

สังคมท้องถิ่นเพื่อการบริหารจัดการฝุ่น PM2.5 จากหมอกควันไฟป่าในพื้นที่นำร่องของจังหวัดเชียงใหม่” โดยกำหนดกรอบการดำเนินงานออกเป็น 7 มิติสำคัญ ดังนี้ (1) การจัดการข้อมูลเพื่อการเฝ้าระวัง ประกอบด้วยการจัดเก็บ วิเคราะห์ และเผยแพร่ข้อมูลฝุ่น PM2.5 เหตุไฟป่า ตลอดจนจุดความร้อนอย่างถูกต้องและต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจและการเตรียมความพร้อมของชุมชน (2) การผสานความร่วมมือ ครอบคลุมการประสานงานระหว่างประชาชน อาสาสมัคร หน่วยงานภาครัฐ และภาคีเครือข่าย เพื่อขับเคลื่อนการจัดการไฟป่าและฝุ่น PM2.5 อย่างบูรณาการ (3) การวางแผนและการเชื่อมโยงนโยบาย เป็นการจัดทำแผนปฏิบัติการที่มีความชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายทุกระดับ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันและนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง (4) การบริหารทรัพยากรเพื่อการพัฒนา มุ่งเน้นการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอย่างเหมาะสม ควบคู่กับการส่งเสริมกิจกรรมหรืออาชีพทางเลือกเพื่อลดการพึ่งพาการเผา (5) ความพร้อมในการปฏิบัติการ แสดงถึงความพร้อมด้านบุคลากร เครื่องมือ อุปกรณ์ และงบประมาณ เพื่อรองรับการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมไฟป่าในช่วงที่มีความเสี่ยงสูง (6) การจัดการความเสี่ยงในพื้นที่รอยต่อ เกี่ยวข้องกับการกำหนดข้อตกลงร่วมและการแบ่งเขตรับผิดชอบอย่างชัดเจนระหว่างพื้นที่หรือหน่วยงาน เพื่อป้องกันและลดความเสี่ยงจากการลุกลามของไฟป่า และ (7) การสร้างความยั่งยืนในการดำเนินงาน มุ่งพัฒนาการสืบทอดบทบาทแกนนำ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ และติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การจัดการไฟป่าและฝุ่น PM2.5 ดำเนินไปได้ในระยะยาว

2. แนวคิดการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน

ปุณฑิตา ตันวัฒนา (2563) ได้อธิบายแนวคิดการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Disaster Risk Management: CBDRM) ว่าเป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญกับบทบาทของชุมชนในการรับรู้ ประเมิน และจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติภายใต้บริบทพื้นที่ของตนเอง โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน การเรียนรู้ร่วมกัน และการบูรณาการศักยภาพของชุมชนในการกำหนดแนวทางการจัดการความเสี่ยงอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยกระบวนการดำเนินงานของ CBDRM สามารถจำแนกออกเป็น 7 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ (1) การเตรียมงานและข้อมูลพื้นฐาน รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลด้านกายภาพ สังคม ทรัพยากร และประวัติภัยพิบัติของพื้นที่ เพื่อใช้เป็นฐานในการวางแผนการจัดการความเสี่ยง (2) การคัดเลือกชุมชนโดยประเมินจากระดับความเสี่ยงภัย คัดเลือกพื้นที่เป้าหมายจากระดับความเสี่ยง ความเปราะบาง และผลกระทบจากภัยพิบัติ (3) การประสานงานและสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชน สร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านการสื่อสารและการเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วม (4) การประเมินและจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติร่วมกับชุมชน วิเคราะห์ภัย ความเปราะบาง และศักยภาพของชุมชนแบบมีส่วนร่วม (5) การวางแผนการจัดการความเสี่ยงโดยชุมชนเป็นฐาน จัดทำแผนการจัดการความเสี่ยงโดยชุมชนและเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (6) การนำแผน CBDRM ไปสู่การปฏิบัติ ดำเนินกิจกรรม

Citation : ปภพ จี้รัตน์, พงศกร กาวิชัย, เกศสุดา สิทธิสันติ, จริยา โกเมนต์, พิชญ์ จิตต์ภักดี, สิทธิชัย ธรรมขัน, กริช สุริยะชัยพันธ์, และ สมคิด แก้วทิพย์. (2569). ศักยภาพการวางแผนการจัดการไฟป่าของอาสาสมัครในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง: กรณีศึกษาบ้านแม่ลานคำ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297184.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297184

ตามแผนเพื่อพัฒนาศักยภาพและลดปัจจัยเสี่ยงในพื้นที่ และ (7) การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลแบบมีส่วนร่วม ติดตามและประเมินผลร่วมกับชุมชนเพื่อนำไปปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

การบูรณาการแนวคิดการจัดการไฟป่าและฝุ่นละออง PM2.5 โดยชุมชนเข้ากับแนวคิดการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Disaster Risk Management: CBDRM) สะท้อนความเชื่อมโยงที่ชัดเจนในมิติด้านการวางแผน โดยสอดคล้องกับกรอบแนวคิด CBDRM โดยเฉพาะขั้นตอนที่ 5 การวางแผนการจัดการความเสี่ยงโดยชุมชนเป็นฐาน ซึ่งให้ความสำคัญกับการนำผลการประเมินความเสี่ยง ศักยภาพ และทรัพยากรของชุมชนมาสังเคราะห์เป็นแผนปฏิบัติการที่ชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดทิศทาง เป้าหมาย และมาตรการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม เมื่อพิจารณาศักยภาพการจัดการไฟป่าและฝุ่นละออง PM2.5 โดยชุมชน พบว่ามีความสอดคล้องอย่างเด่นชัดใน 2 มิติสำคัญ ได้แก่ มิติที่ 3 การวางแผนและการเชื่อมโยงนโยบาย ซึ่งสะท้อนบทบาทของอาสาสมัครและชุมชนในการจัดทำแผนปฏิบัติการที่เชื่อมโยงการดำเนินงานระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงการกำหนดโครงสร้างการทำงาน กติกา และข้อตกลงที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และมิติที่ 7 การสร้างความยั่งยืนในการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด CBDRM ในประเด็นการติดตามและปรับปรุงแผนอย่างต่อเนื่อง การสืบทอดบทบาทแกนนำ และการรองรับการเปลี่ยนแปลงของบริบทพื้นที่ โดยความเชื่อมโยงดังกล่าวแสดงไว้ในตารางที่ 1 ดังนั้น การศึกษานี้จึงนำแนวคิดการจัดการไฟป่าและฝุ่นละออง PM2.5 โดยชุมชนในมิติที่ 3 และมิติที่ 7 มาใช้เป็นฐานในการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อศึกษาศักยภาพการวางแผนการจัดการไฟป่าของอาสาสมัครในระดับชุมชนอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่จริง ดังแสดงในกรอบแนวคิดการวิจัยในตารางที่ 1

Citation : Jeerat, P., Kawichai, P., Sitthisuntikul, S., Koment, J., Jitpakdee, P., Thummakun, P., Suriyachaipun, K., & Kaewthip, S. (2026). Planning Capacity for Wildfire Management of Volunteers in Highland Agricultural Communities: A Case Study of Ban Mae Lan Kham, Samoeng Tai Subdistrict, Samoeng District, Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297184.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297184

ตารางที่ 1 การเชื่อมโยงแนวคิดศักยภาพการจัดการไฟป่าและฝุ่น PM2.5 โดยชุมชนกับแนวคิดการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน

แนวคิดศักยภาพการจัดการไฟป่าและฝุ่น PM2.5 โดยชุมชน	**แนวคิดการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน**
มิติที่ 1 การจัดการข้อมูลเพื่อการเฝ้าระวัง	-ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมงานและข้อมูลพื้นฐาน -ขั้นตอนที่ 4 การประเมินและจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติร่วมกับชุมชน
มิติที่ 2 การผสานความร่วมมือ	-ขั้นตอนที่ 3 การประสานงานและสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชน
มิติที่ 3 การจัดทำแผนเพื่อเชื่อมโยงการทำงาน	-ขั้นตอนที่ 5 การวางแผนการจัดการความเสี่ยงโดยชุมชนเป็นฐาน
มิติที่ 4 การบริหารทรัพยากรเพื่อการพัฒนา	-ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมงานและข้อมูลพื้นฐาน -ขั้นตอนที่ 6 การนำแผน CBDRM ไปสู่การปฏิบัติ
มิติที่ 5 ความพร้อมในการปฏิบัติการ	-ขั้นตอนที่ 6 การนำแผน CBDRM ไปสู่การปฏิบัติ
มิติที่ 6 การจัดการความเสี่ยงในพื้นที่รอยต่อ	-ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกชุมชนโดยประเมินจากระดับความเสี่ยงภัย -ขั้นตอนที่ 4 การประเมินและจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติร่วมกับชุมชน
มิติที่ 7 สร้างความยั่งยืนในการดำเนินงาน	-ขั้นตอนที่ 7 การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลแบบมีส่วนร่วม -ขั้นตอนที่ 5 การวางแผนการจัดการความเสี่ยงโดยชุมชนเป็นฐาน

Citation : ปภพ จี้รัตน์, พงศกร กาวิชัย, เกศสุดา สิทธิสันติ, จริยา โกเมนต์, พิชญ์ จิตต์ภักดี, สิทธิชัย ธรรมขัน, กริช สุริยะชัยพันธ์, และ สมคิด แก้วทิพย์. (2569). ศักยภาพการวางแผนการจัดการไฟป่าของอาสาสมัครในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง: กรณีศึกษาบ้านแม่ลานคำ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297184.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297184

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณโดยมีรายระเอียด ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายและประชากร การวิจัยนี้ใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม โดยให้ความสำคัญกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการวางแผนการจัดการไฟป่า เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่สะท้อนสภาพจริงและบริบทการดำเนินงานอย่างรอบด้าน ทั้งนี้ การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นอาสาสมัครได้กำหนดเกณฑ์ดังนี้ ดังนี้ (1) อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแม่ลานคำ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่อย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 1 ปี (2) มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป และ (3) มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับกิจกรรมด้านการจัดการไฟป่าของชุมชนในรอบปี 2567/2568 เช่น เข้าร่วมประชุม/กิจกรรมชุมชนด้านไฟป่า เฝ้าระวังแจ้งเหตุ ทำแนวกันไฟ หรือสนับสนุนภารกิจเกี่ยวกับไฟป่า โดยมีกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมการสนทนากลุ่มจำนวนทั้งสิ้น 14 คน ทั้งนี้เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพ จึงกำหนดให้อาสาสมัครกลุ่มดังกล่าวเป็นประชากรในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณสำหรับใช้ยืนยันและสนับสนุนผลการศึกษาศักยภาพการวางแผนการจัดการไฟป่า

Citation : Jeerat, P., Kawichai, P., Sitthisuntikul, S., Koment, J., Jitpakdee, P., Thummakun, P., Suriyachaipun, K., & Kaewthip, S. (2026). Planning Capacity for Wildfire Management of Volunteers in Highland Agricultural Communities: A Case Study of Ban Mae Lan Kham, Samoeng Tai Subdistrict, Samoeng District, Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297184.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297184

2. เครื่องมือการวิจัยและการรวบรวมข้อมูล การวิจัยนี้แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 3 ตอน โดยมีรายละเอียดเครื่องมือการวิจัยและการรวบรวมข้อมูลตามแต่ละตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาบริบทการวางแผนการจัดการไฟป่าในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูงบ้านแม่ลานคำ รวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ภายใต้กรอบประเด็นการสนทนาที่ออกแบบเพื่อศึกษารายละเอียดการจัดการไฟป่าในระดับชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยแบ่งประเด็นการศึกษาออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ (1) การจัดทำแผนเพื่อเชื่อมโยงการทำงาน และ (2) ความยั่งยืนของการดำเนินงาน

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ศักยภาพของอาสาสมัครในการจัดการไฟป่า ดำเนินการโดยนำข้อมูลเชิงคุณภาพจากการศึกษาในตอนที่ 1 มาพัฒนาเป็นแบบประเมินศักยภาพของอาสาสมัครในการจัดการไฟป่า โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยการสอบถามอาสาสมัครที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มในตอนที่ 1 เพื่อประเมินศักยภาพของตนเองตามประเด็นที่กำหนด ผ่านแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่าแบบตัวเลข (Rating Scale) จำนวน 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้ 5= มีศักยภาพในระดับมากที่สุด 4= มีศักยภาพในระดับมาก 3= มีศักยภาพในระดับปานกลาง 2= มีศักยภาพในระดับน้อย และ 1= มีศักยภาพในระดับน้อยที่สุด เนื่องจากเป็นข้อคำถามที่วัดเชิงทัศนคติ จึงได้นำไปทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อพิจารณาความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้การคำนวณดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการป่าไม้ การจัดการไฟป่า และการพัฒนาพื้นที่สูง จำนวน 3 คน ผลการตรวจสอบพบว่า ข้อคำถามทั้งหมดมีค่าดัชนี IOC ไม่ต่ำกว่า 0.50 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การพิจารณาของภัทราพร เกษสังข์ (2559) จากนั้นได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชากรจำนวน 30 คน ในพื้นที่ที่มีบริบทคล้ายคลึงกับพื้นที่วิจัย เพื่อทดสอบความเชื่อมั่นของของข้อคำถามในแต่ละด้านด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s alpha) ผลการทดสอบพบว่าข้อคำถามด้านการจัดทำแผนเพื่อเชื่อมโยงการทำงานมีค่าเท่ากับ 0.865 และข้อคำถามด้านการสร้างความต่อเนื่องของการดำเนินงานมีค่าเท่ากับ 0.901 ซึ่งทั้งสองด้านมีค่าสูงกว่า 0.70 แสดงถึงระดับความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้ตามการเสนอของ Tavakol and Dennick (2011)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มภายใต้กรอบประเด็นการจัดการไฟป่าในชุมชนจำนวน 2 ด้าน มาดำเนินการกำหนดคำสำคัญ การให้รหัสข้อมูล และการจัดกลุ่มรหัส เพื่อสังเคราะห์เป็นแก่นสาระ อันเป็นฐานสำหรับการตีความหมาย (จำเนียร จวงตระกูล และคณะ, 2567) และการพัฒนากรอบการวิเคราะห์บริบทการจัดการไฟป่าในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูงบ้านแม่ลานคำ

Citation : ปภพ จี้รัตน์, พงศกร กาวิชัย, เกศสุดา สิทธิสันติ, จริยา โกเมนต์, พิชญ์ จิตต์ภักดี, สิทธิชัย ธรรมขัน, กริช สุริยะชัยพันธ์, และ สมคิด แก้วทิพย์. (2569). ศักยภาพการวางแผนการจัดการไฟป่าของอาสาสมัครในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง: กรณีศึกษาบ้านแม่ลานคำ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297184.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297184

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ นำข้อมูลการประเมินศักยภาพของอาสาสมัครในการจัดการไฟป่ามาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อใช้พิจารณาการจัดระดับศักยภาพของอาสาสมัครจำนวน 5 ระดับ ดังนี้ 4.51-5.00=ศักยภาพมากที่สุด 3.51-4.50=ศักยภาพมาก 2.51-3.50=ศักยภาพปานกลาง 1.51-2.50=ศักยภาพน้อย และ 1.00-1.50=ศักยภาพน้อยที่สุด

4. การพิทักษ์ของกลุ่มเป้าหมาย การพิทักษ์สิทธิ์ของเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ (MJUIRB No. HS029/68)

ผลการวิจัย (Research Results)

1. บริบทการวางแผนการจัดการไฟป่าในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง บ้านแม่ลานคำ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ การรายงานผลการศึกษาสามารถจำแนกออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ (1) การวางแผนและการเชื่อมโยงนโยบาย และ (2) การสร้างความยั่งยืนในการดำเนินงาน ทั้งนี้ ในแต่ละด้านปรากฏประเด็นสำคัญ (Themes) ที่สะท้อนลักษณะและกระบวนการวางแผนการจัดการไฟป่าของอาสาสมัครในหมู่บ้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ด้านที่ 1 การจัดทำแผนเพื่อเชื่อมโยงการทำงาน

จากการศึกษาพบว่า การจัดทำแผนเพื่อเชื่อมโยงการทำงานของอาสาสมัครสามารถจำแนกออกเป็น 4 ประเด็นหลัก (Themes) ได้แก่ (1) การจัดทำแผนปฏิบัติการที่เชื่อมโยงการดำเนินงานระหว่างระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ (2) การกำหนดโครงสร้างการทำงานและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการและอาสาสมัครอย่างชัดเจน (3) การบังคับใช้กฎ ระเบียบ หรือข้อตกลงที่ชุมชนให้การยอมรับร่วมกัน และ (4) การทบทวนและปรับปรุงผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(1) การจัดทำแผนปฏิบัติการที่เชื่อมโยงการดำเนินงานระหว่างระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ จากการศึกษาพบว่า คณะกรรมการป่าไม้ของหมู่บ้านมีการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านการจัดการไฟป่าที่เชื่อมโยงการดำเนินงานในหลายระดับ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านซึ่งมีชุมชนเกษตรเป็นฐาน ตำบล และอำเภอ โดยแผนดังกล่าวบูรณาการบริบทการใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร วิถีการผลิตของชุมชน และมาตรการป้องกันไฟป่าเข้าไว้ด้วยกัน ใช้เป็นกรอบในการกำหนดบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัคร การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ และการขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณและทรัพยากร การเชื่อมโยงแผนในแนวดิ่งดังกล่าวช่วยให้การดำเนินงานในระดับพื้นที่มีความสอดคล้องกับนโยบายและมาตรการของภาครัฐ ขณะเดียวกันยังเอื้อต่อการนำไปปฏิบัติจริงภายใต้บริบทของชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูงในสถานการณ์ไฟป่า ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล ต่อไปนี้

Citation : Jeerat, P., Kawichai, P., Sitthisuntikul, S., Koment, J., Jitpakdee, P., Thummakun, P., Suriyachaipun, K., & Kaewthip, S. (2026). Planning Capacity for Wildfire Management of Volunteers in Highland Agricultural Communities: A Case Study of Ban Mae Lan Kham, Samoeng Tai Subdistrict, Samoeng District, Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297184.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297184

“ชุมชนเราต้องวางแผนให้สอดคล้องกันตั้งแต่ในหมู่บ้าน เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตร ถ้าไม่เอาวิถีการทำกินมาคิดร่วมกับการป้องกันไฟป่า แผนก็ใช้จริงไม่ได้ พอเชื่อมกับตำบลและอำเภอ ก็ทำให้ขอการสนับสนุนได้ตรงจุดมากขึ้น” (อาสาสมัครคนที่ 3)

“แผนที่ทำไม่ได้ดูแค่เรื่องไฟป่าอย่างเดียว แต่ดูการใช้ที่ดิน การทำไร่ และช่วงเวลาการผลิตของชาวบ้านด้วย เพื่อให้การป้องกันไฟไม่กระทบการทำกิน และสอดคล้องกับมาตรการของอำเภอ” (อาสาสมัครคนที่ 5)

“ถ้าแผนอยู่แค่ในหมู่บ้าน เวลาเกิดไฟจริงจะทำงานยาก แต่พอเราวางแผนเชื่อมกับตำบลและอำเภอไว้ก่อน การประสานงานกับหน่วยงานรัฐและการขอเครื่องมือหรือกำลังคนก็ทำได้เร็วขึ้น” (อาสาสมัครคนที่ 11)

(2) การกำหนดโครงสร้างการทำงานและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการและอาสาสมัครอย่างชัดเจน จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ชุมชนมีการกำหนดโครงสร้างการทำงานของคณะกรรมการป่าไม้ชุมชนและทีมอาสาสมัครควบคุมไฟป่าอย่างเป็นระบบ โดยแบ่งบทบาทหน้าที่ตามภารกิจหลัก ได้แก่ การวางแผน การเฝ้าระวังและลาดตระเวน การควบคุมและดับไฟป่า และการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้เกษตรกรที่มีพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรในแนวรอยต่อกับพื้นที่ป่าเข้ามามีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังไฟป่าในช่วงฤดูแล้ง เพื่อเพิ่มความครอบคลุมของระบบแจ้งเตือน ลดภาระการลาดตระเวนของอาสาสมัคร และเสริมความคล่องตัวในการปฏิบัติการภาคสนาม อันนำไปสู่การเสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกันของคนในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล ต่อไปนี้

“พอแบ่งหน้าที่ชัด ใครรับผิดชอบเฝ้าระวัง ใครออกลาดตระเวน ใครประสานกับหน่วยงาน เวลามีไฟก็ไม่สับสน ทุกคนรู้หน้าที่ของตัวเองและทำงานได้เร็วขึ้น” (อาสาสมัครคนที่ 3)

“โครงสร้างที่ตั้งไว้ทำให้การทำงานไม่ซ้ำกัน บางคนถนัดลงพื้นที่ บางคนถนัดประสานงานกับอำเภอ พอแยกบทบาทชัด การควบคุมไฟป่าก็เป็นระบบมากขึ้น” (อาสาสมัครคนที่ 7)

“อาสาสมัครอย่างเดียวดูไม่ทั่ว เพราะพื้นที่กว้าง แต่ถ้าเกษตรกรที่อยู่ติดป่าช่วยเฝ้า ช่วยสอดส่อง มันช่วยกันได้เยอะ ลดไฟตั้งแต่ต้นทาง” (อาสาสมัครคนที่ 9)

(3) การบังคับใช้กฎ ระเบียบ หรือข้อตกลงที่ชุมชนให้การยอมรับร่วมกัน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมีการกำหนดกฎ ระเบียบ และข้อตกลงเกี่ยวกับการจัดการไฟป่าอย่างชัดเจน อาทิ การห้ามเผาในช่วงเวลาที่กำหนด การแจ้งล่วงหน้าก่อนการใช้ไฟในพื้นที่เกษตร และการใช้บทลงโทษทางสังคมต่อผู้ฝ่าฝืน โดยเฉพาะการสื่อสารและถ่ายทอดช่วงเวลาหยุดเผาตามประกาศของภาครัฐไปสู่ระดับชุมชนผ่าน

Citation : ปภพ จี้รัตน์, พงศกร กาวิชัย, เกศสุดา สิทธิสันติ, จริยา โกเมนต์, พิชญ์ จิตต์ภักดี, สิทธิชัย ธรรมขัน, กริช สุริยะชัยพันธ์, และ สมคิด แก้วทิพย์. (2569). ศักยภาพการวางแผนการจัดการไฟป่าของอาสาสมัครในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง: กรณีศึกษาบ้านแม่ลานคำ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297184.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297184

ช่องทางต่าง ๆ เช่น การประชุมหมู่บ้าน การประกาศเสียงตามสาย และการแจ้งผ่านแกนนำหรืออาสาสมัครในพื้นที่ ข้อตกลงดังกล่าวเกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทำให้กติกามีความชอบธรรมและได้รับการยอมรับในระดับสูง ส่งผลให้การปฏิบัติตามเป็นไปโดยสมัครใจมากกว่าการบังคับจากภายนอก การบังคับใช้กฎในลักษณะนี้ช่วยลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลไกการจัดการไฟป่าในระดับชุมชน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล ต่อไปนี้

“ช่วงหยุดเผาที่อำเภอประกาศ เราจะเอามาแจ้งในหมู่บ้านอีกที ผ่านเสียงตามสายและประชุม ทุกคนรู้ตรงกันว่าจะเริ่มและสิ้นสุดเมื่อไหร่” (อาสาสมัครคนที่ 4)

“ถ้ามีประกาศจากรัฐ อาสาจะเป็นคนเดินบอกตามย่อมบ้าน โดยเฉพาะคนที่ทำไร่ ให้เข้าใจตรงกัน จะได้ไม่เผาผิดช่วงเวลา” (อาสาสมัครคนที่ 8)

“พอมีการสื่อสารชัดเรื่องช่วงห้ามเผา ชาวบ้านก็ระวังมากขึ้น เพราะรู้ว่าเป็นกติกาที่ทั้งรัฐและชุมชนตกลงร่วมกัน” (อาสาสมัครคนที่ 12)

(4) การทบทวนและปรับปรุงผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ผลการศึกษาระบุว่า หลังสิ้นสุดฤดูไฟป่า ชุมชนมีการจัดประชุมร่วมกันระหว่างคณะกรรมการป่าไม้ชุมชนและอาสาสมัครควบคุมไฟป่า เพื่อทบทวนผลการดำเนินงานที่ผ่านมา โดยเน้นการสะท้อนปัญหา อุปสรรค และบทเรียนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานภาคสนาม ข้อมูลจากกระบวนการดังกล่าวถูกนำไปใช้ในการปรับปรุงแผนปฏิบัติการ มาตรการป้องกัน และแนวทางการทำงานในฤดูไฟป่าของปีถัดไป แม้ว่าการติดตามและประเมินผลจะยังไม่ดำเนินการในรูปแบบที่เป็นระบบหรือเป็นทางการทุกปี แต่การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันภายในชุมชนถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวและพัฒนาการจัดการไฟป่าอย่างต่อเนื่องภายใต้บริบทของชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล ต่อไปนี้

“พอหมดฤดูไฟ เราจะมานั่งคุยกันว่า ปีนี้ตรงไหนทำได้ดี ตรงไหนพลาด ปีหน้าจะได้แก้ ไม่ให้เกิดซ้ำ” (อาสาสมัครคนที่ 5)

“อาจจะไม่ได้มีรายงานเป็นทางการทุกปี แต่เราจะเอาประสบการณ์ที่เจอจริง ๆ มาปรับแผนกันใหม่ก่อนเข้าฤดูไฟรอบหน้า” (อาสาสมัครคนที่ 10)

“ไฟป่าแต่ละปีไม่เหมือนกัน ต้องเอาบทเรียนปีที่แล้วมาปรับ ถ้าไม่ทบทวนก็จะเจอปัญหาเดิม” (อาสาสมัครคนที่ 13)

ด้านที่ 2 ความยั่งยืนของการดำเนินงาน

ผลการศึกษาพบว่า การวางแผนสร้างความยั่งยืนในการดำเนินงานในการจัดการไฟป่าของอาสาสมัครในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูงบ้านแม่ลานคำ ประกอบด้วย 3 ประเด็นสำคัญ (Themes) ได้แก่ การวางแผนสืบทอดบทบาทแกนนำ การพัฒนาคนรุ่นใหม่เป็นแกนนำ และการจัดทำระบบติดตามและรายงานผลในระยะยาว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

Citation : Jeerat, P., Kawichai, P., Sitthisuntikul, S., Koment, J., Jitpakdee, P., Thummakun, P., Suriyachaipun, K., & Kaewthip, S. (2026). Planning Capacity for Wildfire Management of Volunteers in Highland Agricultural Communities: A Case Study of Ban Mae Lan Kham, Samoeng Tai Subdistrict, Samoeng District, Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297184. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297184

(1) การวางแผนสืบทอดบทบาทแกนนำ พบว่า ชุมชนมีความตระหนักถึงความสำคัญของการถ่ายทอดบทบาท หน้าที่ และประสบการณ์จากแกนนำรุ่นเดิมไปสู่สมาชิกคนอื่นในชุมชน โดยเฉพาะในกลุ่มอาสาสมัครควบคุมไฟป่า มีการเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานภาคสนามควบคู่กับแกนนำหลัก ผ่านการมอบหมายหน้าที่ การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง และการทำงานเป็นทีม อย่างไรก็ตาม กระบวนการสืบทอดบทบาทดังกล่าวยังคงอาศัยความสมัครใจ ความใกล้ชิด และความสัมพันธ์ส่วนบุคคลเป็นสำคัญ โดยยังขาดการกำหนดแผนหรือกลไกการสืบทอดบทบาทที่เป็นระบบและชัดเจนในระดับชุมชน ส่งผลให้การเตรียมความพร้อมของแกนนำรุ่นใหม่ยังมีข้อจำกัดในเชิงโครงสร้าง ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล ต่อไปนี้

“ส่วนใหญ่จะเป็นการพาไปทำงานด้วยกัน ใครสนใจก็เข้ามาเรียนรู้ ยังไม่ได้มีแผนว่าจะให้ใครขึ้นมาแทนใครแบบชัด ๆ” (อาสาสมัครคนที่ 4)

“แกนนำหลักยังเป็นคนเดิม ๆ ถ้าใครอยากช่วยก็ช่วย แต่ยังไม่ได้เตรียมตัวคนรุ่นใหม่เป็นทางการ” (อาสาสมัครคนที่ 8)

“เรารู้ว่าต้องมีคนต่อ แต่ตอนนี้ก็ยังอาศัยความสมัครใจ ใครพร้อมก็ช่วย ใครไม่พร้อมก็ยังไม่ได้บังคับ” (อาสาสมัครคนที่ 12)

(2) การพัฒนาคนรุ่นใหม่เป็นแกนนำ พบว่า ชุมชนมีความพยายามส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการจัดการไฟป่า เช่น การเข้าร่วมทำแนวกันไฟ การลาดตระเวนเฝ้าระวัง และการสนับสนุนการปฏิบัติงานภาคสนามร่วมกับอาสาสมัคร อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ยังมีข้อจำกัดด้านเวลาและความต่อเนื่อง เนื่องจากภาระด้านการศึกษาและการประกอบอาชีพนอกพื้นที่ ส่งผลให้การพัฒนาให้คนรุ่นใหม่ก้าวขึ้นมาเป็นแกนนำด้านการจัดการไฟป่ายังคงอยู่ในระดับเริ่มต้น และยังไม่สามารถสร้างกลไกการสืบทอดบทบาทได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล ต่อไปนี้

“เด็ก ๆ รุ่นใหม่ก็อยากช่วยนะ แต่ส่วนใหญ่เรียนหรือไปทำงานข้างนอก กลับมาก็แค่บางช่วง” (อาสาสมัครคนที่ 5)

“เวลามีกิจกรรมแนวกันไฟหรือเฝ้าระวัง คนรุ่นใหม่จะมาช่วยเป็นบางครั้ง ยังไม่ต่อเนื่องเหมือนอาสารุ่นเก่า” (อาสาสมัครคนที่10)

“เราพยายามดึงคนรุ่นใหม่เข้ามา แต่เขามีภาระเรื่องงาน เรื่องเรียน ทำให้ยังขึ้นมาเป็นแกนนำไม่ได้” (อาสาสมัครคนที่ 13)

(3) ติดตามและรายงานผลระยะยาว ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีการติดตามผลการดำเนินงานด้านการจัดการไฟป่าในลักษณะไม่เป็นทางการ โดยอาศัยการประชุมสรุปผลหลังสิ้นสุดฤดูไฟป่า การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างอาสาสมัคร ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการป่าไม้ชุมชน เพื่อสะท้อนปัญหาอุปสรรค และบทเรียนจากการปฏิบัติงานจริง อย่างไรก็ตาม ยังขาดระบบการบันทึกข้อมูล การจัดทำรายงานผล และการติดตามผลในระยะยาวอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ข้อมูลที่ได้ไม่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์

Citation : ปภพ จี้รัตน์, พงศกร กาวิชัย, เกศสุดา สิทธิสันติ, จริยา โกเมนต์, พิชญ์ จิตต์ภักดี, สิทธิชัย ธรรมขัน, กริช สุริยะชัยพันธ์, และ สมคิด แก้วทิพย์. (2569). ศักยภาพการวางแผนการจัดการไฟป่าของอาสาสมัครในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง: กรณีศึกษาบ้านแม่ลานคำ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297184.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297184

แนวโน้ม วางแผนเชิงป้องกัน หรือปรับปรุงมาตรการจัดการไฟป่าในรอบถัดไปได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล ต่อไปนี้

“ส่วนใหญ่พอหมดฤดูไฟก็จะมาคุยกันว่าเกิดอะไรขึ้นบ้าง แต่ไม่ได้จดเป็นระบบหรือทำรายงานไว้” (อาสาสมัครคนที่ 4)

“ข้อมูลมีอยู่ในคน มากกว่าอยู่ในเอกสาร ปีต่อไปก็ต้องอาศัยความจำจากประสบการณ์เดิม” (อาสาสมัครคนที่ 8)

“ถ้ามีระบบเก็บข้อมูลจริง ๆ ก็น่าจะช่วยวางแผนได้ดีขึ้น ไม่ต้องเริ่มคิดใหม่ทุกปี” (อาสาสมัครคนที่ 12)

2. การประเมินศักยภาพของอาสาสมัครในการวางแผนการจัดการไฟป่าบ้านแม่ลานคำ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ อาศัยกรอบประเด็นสำคัญ (Themes) ที่ได้จากการศึกษาบริบทการวางแผนการจัดการไฟป่า ซึ่งจำแนกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ (1) การวางแผนและการเชื่อมโยงนโยบาย และ (2) การสร้างความยั่งยืนในการดำเนินงาน โดยนำมาใช้เป็นกรอบในการประเมินศักยภาพเชิงปริมาณของอาสาสมัครจำนวน 14 คน ผลการประเมินพบว่า อาสาสมัครมีศักยภาพในการวางแผนการจัดการไฟป่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.98) ทั้งนี้ สามารถแสดงผลการประเมินรายด้านได้ดังตารางที่ 2

(1) ด้านการวางแผนและการเชื่อมโยงนโยบาย ผลการศึกษาพบว่า อาสาสมัครมีศักยภาพในการวางแผนการจัดการไฟป่าในด้านการวางแผนและการเชื่อมโยงนโยบายอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 เมื่อพิจารณาในรายประเด็น พบว่า การจัดทำแผนปฏิบัติการที่เชื่อมโยงการดำเนินงานตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 4.71) รองลงมา ได้แก่ การบังคับใช้กฎหรือข้อตกลงที่ชุมชนให้การยอมรับ (ค่าเฉลี่ย 4.36) การกำหนดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานอย่างชัดเจน (ค่าเฉลี่ย 4.07) และการทบทวนผลการดำเนินงานเพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 3.93) ตามลำดับ

(2) ด้านการสร้างความยั่งยืนในการดำเนินงาน ผลการศึกษาพบว่า อาสาสมัครมีศักยภาพในการวางแผนการจัดการไฟป่าเพื่อสร้างความยั่งยืนในการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 เมื่อพิจารณาในรายประเด็น พบว่า การวางแผนสืบทอดบทบาทแกนนำ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 3.93) รองลงมา ได้แก่ การพัฒนาคนรุ่นใหม่เป็นแกนนำ (ค่าเฉลี่ย 3.86) และการมีติดตามและรายงานผลระยะยาว (ค่าเฉลี่ย 3.29) ตามลำดับ

Citation : Jeerat, P., Kawichai, P., Sitthisuntikul, S., Koment, J., Jitpakdee, P., Thummakun, P., Suriyachaipun, K., & Kaewthip, S. (2026). Planning Capacity for Wildfire Management of Volunteers in Highland Agricultural Communities: A Case Study of Ban Mae Lan Kham, Samoeng Tai Subdistrict, Samoeng District, Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297184. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297184

ตารางที่ 2 ผลการประเมินศักยภาพของอาสาสมัครในการวางแผนการจัดการไฟป่า

(N=14)

ด้านของศักยภาพการวางแผนการจัดการไฟป่า	ประเด็นสำคัญรายด้าน	Mean±SD	ระดับศักยภาพ
1. การจัดทำแผนเพื่อเชื่อมโยงการทำงาน	1.1 จัดทำแผนปฏิบัติการเชื่อมโยงทุกระดับ	4.71±0.74	มากที่สุด
	1.2 บังคับใช้กฎหรือข้อตกลงที่ชุมชนยอมรับ	4.36±0.73	มาก
	1.3 กำหนดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ชัดเจน	4.07±0.63	มาก
	1.4 ทบทวนงานเพื่อนำผลไปปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง	3.93±0.47	มาก
	รวม	4.27±0.23	มาก
2. การสร้างความต่อเนื่องในการดำเนินงาน	2.1 วางแผนสืบทอดบทบาทแกนนำ	3.93±0.61	มาก
	2.2 พัฒนาคนรุ่นใหม่เป็นแกนนำ	3.86±0.98	มาก
	2.3 ติดตามและรายงานผลระยะยาว	3.29±0.62	มาก
	รวม	3.69±0.58	มาก
	ภาพรวม	**3.98±0.33**	**มาก**

หมายเหตุ: 4.51-5.00=ศักยภาพมากที่สุด 3.51-4.50=ศักยภาพมาก 2.51-3.50=ศักยภาพปานกลาง 1.51-2.50=ศักยภาพน้อย และ 1.00-1.50=ศักยภาพน้อยที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การศึกษาบริบทการวางแผนการจัดการไฟป่าในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง บ้านแม่ลานคำ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ สะท้อนว่ากระบวนการวางแผนของอาสาสมัครมีลักษณะเป็นการจัดการเชิงระบบที่เชื่อมโยงมิติด้านนโยบาย โครงสร้างการดำเนินงาน และกลไกความต่อเนื่องของการจัดการในระดับชุมชน ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 2 ด้านสำคัญ ได้แก่ การวางแผนและการเชื่อมโยงนโยบาย และการสร้างความยั่งยืนในการดำเนินงาน โดยมีความสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน (CBDRM) ที่เน้นบทบาทของชุมชนในการกำหนดทิศทางและกลไกการจัดการในระดับพื้นที่ (ปุณฑิตา ตันวัฒนา, 2563) เมื่อพิจารณาผลการประเมินศักยภาพของอาสาสมัครร่วมกับบริบทดังกล่าว พบว่า อาสาสมัครมีศักยภาพในการวางแผนการจัดการไฟป่าอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการ

Citation : ปภพ จี้รัตน์, พงศกร กาวิชัย, เกศสุดา สิทธิสันติ, จริยา โกเมนต์, พิชญ์ จิตต์ภักดี, สิทธิชัย ธรรมขัน, กริช สุริยะชัยพันธ์, และ สมคิด แก้วทิพย์. (2569). ศักยภาพการวางแผนการจัดการไฟป่าของอาสาสมัครในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง: กรณีศึกษาบ้านแม่ลานคำ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297184.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297184

วางแผนและการเชื่อมโยงนโยบาย ซึ่งสะท้อนถึงความเข้มแข็งของชุมชนในการเชื่อมโยงการดำเนินงานระหว่างระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ ตลอดจนความสามารถในการแปลงนโยบายสาธารณะไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับข้อเสนอของจำเนียร บุญเข็ม และปิยากร หวังมหาพร (2563) ที่ชี้ว่าการจัดการไฟป่าในพื้นที่สูงจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการแผนงานจากหลายระดับการปกครองเพื่อให้เกิดความสอดคล้องของทิศทางและมาตรการ อย่างไรก็ตาม แม้ศักยภาพด้านการวางแผนจะอยู่ในระดับสูง แต่ความเข้มแข็งในมิติการติดตามและประเมินผลกลับยังไม่ปรากฏในระดับเดียวกัน สะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างการกำหนดแผนกับการกำกับติดตามผลอย่างเป็นระบบ (กองบริหารกองทุนสิ่งแวดล้อม, 2564) นอกจากนี้ การกำหนดโครงสร้างการทำงานและบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน รวมถึงการบังคับใช้กฎหรือข้อตกลงที่ชุมชนยอมรับร่วมกัน ยังสะท้อนศักยภาพเชิงสถาบันของอาสาสมัครและชุมชนในการกำกับดูแลทรัพยากร ลดความซ้ำซ้อนของภารกิจ (อดิศร ภู่สาระ และสุมาลินี สาดส่าง, 2567) และเอื้อต่อการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนที่ยึดกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นฐานของการกำกับดูแล (ประจักษ์ สุวรรณเดช และคณะ, 2567) ทั้งนี้ ความเข้มแข็งดังกล่าวมีแนวโน้มเชื่อมโยงกับทุนทางสังคมของชุมชน (อนุชา ม่วงใหม่, 2559) ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความร่วมมือและการยอมรับกติกาส่วนรวม อันส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการทรัพยากรในระดับพื้นที่ อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาในอีกมิติหนึ่ง ทั้งผลการศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณสะท้อนตรงกันว่า การทบทวนและปรับปรุงผลการดำเนินงาน รวมถึงการจัดทำระบบติดตามและรายงานผล ยังคงเป็นข้อจำกัดสำคัญของการจัดการไฟป่าในระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับรายงานของ World Bank (2025) ที่ระบุว่าการจัดการไฟป่าของไทยยังประสบปัญหาการบูรณาการข้อมูล ขาดข้อมูลภาคสนามและข้อมูลสภาพอากาศที่เพียงพอ รวมทั้งขาดมาตรฐานการจัดเก็บข้อมูล ส่งผลให้การจัดทำแผนเชิงนโยบายขาดความแม่นยำ สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของปัจจัยเชิงโครงสร้างของภาครัฐที่ยังไม่สามารถสนับสนุนระบบข้อมูลและกลไกติดตามผลในระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน แม้ศักยภาพด้านการสร้างความต่อเนื่องของการดำเนินงานจะอยู่ในระดับมาก แต่ยังต่ำกว่าด้านการวางแผนและการเชื่อมโยงนโยบาย โดยเฉพาะในประเด็นการพัฒนาคนรุ่นใหม่และการจัดทำระบบติดตามผล ซึ่งสะท้อนข้อจำกัดเชิงโครงสร้างด้านประชากรและการย้ายถิ่นในพื้นที่สูง สอดคล้องกับข้อเสนอของ Regional Community Forestry Training Center for Asia and the Pacific (2023) ที่เน้นว่าการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนควรดำเนินการผ่านการฝึกอบรมและการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีการจัดการไฟป่าแก่อาสาสมัครรุ่นเยาว์ เพื่อลดการพึ่งพากลุ่มผู้นำเดิม และยังสอดคล้องกับงานของโอฬาร อ่องพะ และวัชรพล พุทธรักษา (2563) ที่ชี้ให้เห็นบทบาทของคนรุ่นใหม่ในฐานะพลังทางสังคมในการสร้างการรับรู้และความตระหนักต่อปัญหาไฟป่าและหมอกควัน ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการเปลี่ยนแปลงแนวทางการจัดการทรัพยากรในระดับชุมชน ภายใต้กรอบแนวคิดการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน (CBDRM) ความ

Citation : Jeerat, P., Kawichai, P., Sitthisuntikul, S., Koment, J., Jitpakdee, P., Thummakun, P., Suriyachaipun, K., & Kaewthip, S. (2026). Planning Capacity for Wildfire Management of Volunteers in Highland Agricultural Communities: A Case Study of Ban Mae Lan Kham, Samoeng Tai Subdistrict, Samoeng District, Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297184.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297184

ต่อเนื่องของการจัดการไฟป่าจึงจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการศักยภาพภายในชุมชนควบคู่กับการสนับสนุนเชิงโครงสร้างจากภายนอก (ปุณฑิตา ตันวัฒนา, 2563) ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนากลไกเชิงนโยบายและระบบสนับสนุนที่สามารถเชื่อมโยงการวางแผน การปฏิบัติ และการติดตามประเมินผลให้เป็นระบบเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ

ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

การวิจัยนี้นำไปสู่การพัฒนา “รูปแบบศักยภาพการวางแผนการจัดการไฟป่าโดยชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง” ในฐานะกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการเพื่ออธิบายศักยภาพของอาสาสมัครในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง (ภาพที่ 2) โดยรูปแบบดังกล่าวประกอบด้วย 2 ด้านหลัก ได้แก่ (1) ศักยภาพเชิงโครงสร้าง ซึ่งครอบคลุมความสามารถในการกำหนดทิศทางเชิงระบบ การออกแบบกลไกการดำเนินงาน และการเชื่อมโยงเชิงนโยบายระหว่างระดับพื้นที่กับระดับบริหาร อันได้แก่ การจัดทำแผนปฏิบัติการแบบบูรณาการตั้งแต่ระดับหมู่บ้านถึงระดับอำเภอ การกำหนดโครงสร้างองค์กรและบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน การพัฒนาและบังคับใช้กติกาชุมชน และการทบทวนปรับปรุงแผนอย่างเป็นระบบ ซึ่งสะท้อนความสามารถในการกำหนดทิศทางและจัดวางระบบการจัดการไฟป่าเชิงพื้นที่ และ (2) ศักยภาพเชิงความยั่งยืน ซึ่งครอบคลุมความสามารถในการรักษาและต่อยอดการดำเนินงานในระยะยาว ได้แก่ การวางแผนสืบทอดบทบาทผู้นำและแกนนำ การพัฒนาศักยภาพแกนนำคนรุ่นใหม่และการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างรุ่น และการพัฒนาระบบติดตามประเมินผล และรายงานผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนความสามารถในการคงอยู่ของระบบและเสริมสร้างความยืดหยุ่นของการจัดการไฟป่า โดยทั้งสองด้านดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชิงเกื้อหนุนและทำงานร่วมกันในการยกระดับประสิทธิภาพการจัดการไฟป่าในบริบทชุมชนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 2 รูปแบบศักยภาพการวางแผนการจัดการไฟป่าโดยชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง

Citation : ปภพ จี้รัตน์, พงศกร กาวิชัย, เกศสุดา สิทธิสันติ, จริยา โกเมนต์, พิชญ์ จิตต์ภักดี, สิทธิชัย ธรรมขัน, กริช สุริยะชัยพันธ์, และ สมคิด แก้วทิพย์. (2569). ศักยภาพการวางแผนการจัดการไฟป่าของอาสาสมัครในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง: กรณีศึกษาบ้านแม่ลานคำ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297184. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297184

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

จากผลการศึกษาที่สะท้อนถึงบริบทและศักยภาพการวางแผนการจัดการไฟป่าของอาสาสมัคร สามารถเสนอแนะเชิงปฏิบัติและเชิงวิชาการ เพื่อสนับสนุนการนำผลการวิจัยไปใช้และการพัฒนางานวิจัยในอนาคต ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ที่ว่าการอำเภอสะเมิง องค์การบริหารส่วนตำบลสะเมิงใต้ กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเชียงใหม่ และสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 (เชียงใหม่) ควรนำกรอบการวางแผนและการเชื่อมโยงนโยบายไปใช้สนับสนุนการจัดทำแผนปฏิบัติการจัดการไฟป่าในระดับพื้นที่ เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องระหว่างระดับนโยบายและการปฏิบัติในพื้นที่

2) ควรเสริมสร้างศักยภาพด้านการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงาน ซึ่งยังเป็นจุดอ่อนสำคัญ โดยสนับสนุนระบบข้อมูล เครื่องมือ และองค์ความรู้ที่เอื้อต่อการปรับปรุงแผนอย่างเป็นระบบ

3) ควรส่งเสริมการวางแผนสืบทอดบทบาทแกนนำและการพัฒนาคนรุ่นใหม่ เพื่อเสริมความต่อเนื่องของการจัดการไฟป่าให้สอดคล้องกับบริบทโครงสร้างประชากรของชุมชนพื้นที่สูง

4) การสนับสนุนการจัดการไฟป่าในระดับพื้นที่ควรดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน (CBDRM) โดยบูรณาการศักยภาพชุมชนร่วมกับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกอย่างเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาขยายพื้นที่วิจัยไปยังชุมชนพื้นที่สูงในบริบทอื่น เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบและระดับศักยภาพการวางแผนการจัดการไฟป่า

2) ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อศักยภาพการวางแผนของอาสาสมัครในเชิงลึก เช่น ภาวะผู้นำ ทุนทางสังคม และการสนับสนุนเชิงโครงสร้าง

3) ควรส่งเสริมการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาแนวทางเสริมสร้างศักยภาพด้านการติดตามและประเมินผล การสืบทอดบทบาทแกนนำ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

เอกสารอ้างอิง (References)

กรมควบคุมมลพิษ. (2562). *แนวทางการดำเนินงานและปฏิบัติการในการรับมือสถานการณ์หมอกควันภาคเหนือ.* กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

Citation : Jeerat, P., Kawichai, P., Sitthisuntikul, S., Koment, J., Jitpakdee, P., Thummakun, P., Suriyachaipun, K., & Kaewthip, S. (2026). Planning Capacity for Wildfire Management of Volunteers in Highland Agricultural Communities: A Case Study of Ban Mae Lan Kham, Samoeng Tai Subdistrict, Samoeng District, Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297184. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297184

กองบริหารกองทุนสิ่งแวดล้อม. (2564). *รายงานถอดบทเรียนการจัดการไฟในพื้นที่ไร่หมุนเวียน ตำบลสบโขงและตำบลนาเกียน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่.* กรุงเทพฯ: กองบริหารกองทุนสิ่งแวดล้อม.

เกศสุดา สิทธิสันติกุล, พงศกร กาวิชัย, พิชญ์ จิตต์ภักดี, จริยา โกเมนต์, ปภพ จี้รัตน์, สิทธิชัย ธรรมขัน, และ กริช สุริยะชัยพันธ์. (2568). *การพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมท้องถิ่นเพื่อการบริหารจัดการฝุ่น PM2.5 จากหมอกควันไฟป่าในพื้นที่นำร่องของจังหวัดเชียงใหม่* [รายงานการวิจัย]. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

จำเนียร จวงตระกูล, อรพินท์ บุญสิน, จารุกัญญา อุดานนท์ และ ลัดดาวัลย์ สำราญ. (2567). การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพแบบการวิเคราะห์แก่นสาร: แนวทางปฏิบัติสำหรับนักวิจัยใหม่. *วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย, 6*(2), 15–29.

จำเนียร บุญเข็ม, และปิยากร หวังมหาพร. (2563). รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการไฟป่าในพื้นที่อนุรักษ์เขตอุทยานแห่งชาติ จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารศรีปทุมปริทัศน์ ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 20*(1), 92–104.

นิชนันท์ ตันฑพงศ์, และรัตน์กวี บุญเมฆ. (2567). *เตรียมพร้อมรับมือฤดูไฟป่า: โครงการจัดการไฟโดยชุมชนเป็นฐานในจังหวัดน่าน ประเทศไทย*. ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า. https://www.recoftc.org/stories/preparing-for-fire-season-community-based-fire-management-in-nan-province-thailand

นิพนธ์ พัวพงศกร, กัมพล ปั้นตะกั่ว, และสุทธิภัทร ราชคม. (2566). *ฝุ่น PM2.5 ของไทย: ทางออกอยู่ตรงไหน*. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. https://tdri.or.th/2023/03/pm2-5-thailands-solutions/

นิพนธ์ พัวพงศกร, สุทธิภัทร ราชคม, และกำพล ปั้นตะกั่ว. (2567). *ภาคเหนือฝุ่นหนัก: เปิด 6 ข้อเสนอแก้ปัญหา PM2.5 ให้มีอากาศสะอาดได้หายใจ.* สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. https://tdri.or.th/2024/04/pm2-5-solution-northern/.

ประจักษ์ สุวรรณเดช, โชติ บดีรัฐ, และภาสกร ดอกจันทร์. (2567). แนวทางการป้องกันและควบคุมไฟป่าของชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ: กรณีศึกษาเครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่าตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก. *วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์, 7*(2), 110–124. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JPR/article/view/275903

ปุณฑิตา ตันวัฒนา. (2563). *การ รู้–รับ–ปรับ–ฟื้น ของชุมชนจากภัยพิบัติ: แนวทางการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Disaster Risk Management: CBDRM).* สถาบันวิจัยสิ่งแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Citation : ปภพ จี้รัตน์, พงศกร กาวิชัย, เกศสุดา สิทธิสันติ, จริยา โกเมนต์, พิชญ์ จิตต์ภักดี, สิทธิชัย ธรรมขัน, กริช สุริยะชัยพันธ์, และ สมคิด แก้วทิพย์. (2569). ศักยภาพการวางแผนการจัดการไฟป่าของอาสาสมัครในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง: กรณีศึกษาบ้านแม่ลานคำ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297184. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297184

พรสัคค์ ปัญญาลิขิต. (2567, 12 มีนาคม). *สาเหตุและผลกระทบของการเกิดไฟป่า.* มูลนิธิสืบนาคะเสถียร. https://www.seub.or.th/bloging/event/2023-319/

พัชรพล เปลี่ยนดี, ณรงค์ ใจดี, รัชพล เฉยปัญญา, ผลชัย กิ่งพวง และ โชติ บดีรัฐ. (2024). ผลกระทบจากฝุ่นควัน PM 2.5: แนวทางการจัดการ. *วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์, 7*(3), 434–448.

พิษณุ ใบเข็ม, และกฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์. (2566). เครือข่ายการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 10*(3), 393–407.

ภัทราพร เกษสังข์. (2559) *การวิจัยปฏิบัติการ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มัทนา ปัญญาคำ, และพิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (2564). พัฒนาการนโยบายไฟป่าและหมอกควัน: กรณีศึกษานโยบายไฟป่าและหมอกควัน จ.เชียงใหม่. *วารสารการบริหารปกครอง, 10*(1), 407–446.

มูลนิธิสืบนาคะเสถียร. (2561). *รู้รักษ์ป่า–ไฟป่า.* มูลนิธิสืบนาคะเสถียร. https://www.seub.or.th/bloging/knowledge/รู้รักษ์ป่า/รู้รักษ์ป่า-ไฟป่า/.

วิลาวรรณ น้อยภา, และวาสิฐี ภักดีลุน. (2564). *การจัดการและลดการเผาในพื้นที่เกษตรของประเทศไทย.* สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (2567). *บ้านแม่ลานคำ.* ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน). Wikicommunity. https://wikicommunity.sac.or.th/community/2184.

สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน). (2563). *บทบาทสำคัญของข้อมูลภูมิสารสนเทศในการจัดการภัยพิบัติ.* สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน).https://gistda.or.th/news_view.php?n_id=2883&lang=TH.

สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2568). *“รองนายกฯ สุชาติ” ประชุม กก.วล. เห็นชอบมาตรการรับมือฝุ่น PM2.5 ปี 69 พร้อมเห็นชอบ EIA 5 โครงการ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับประชาชน.* รัฐบาลไทย. https://www.thaigov.go.th/th/news/101225.

สุธาสินี นุกูลกิจ. (2566). *จิตอาสาเพิ่มแหล่งอาหารและการจัดการไฟป่า ที่ป่าชุมชนเขาแหลม–คลองห้วยหวาย.* มูลนิธิสืบนาคะเสถียร. https://www.seub.or.th/bloging/event/2023-319/

อดิศร ภู่สาระ, และสุมาลินี สาดส่าง. (2567). การระดมทรัพยากร: การจัดการไฟป่าพื้นที่ดอยผาหม่น อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย. *วารสารพัฒนศาสตร์, 7*(1), 1–17. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/gvc-tu/article/view/268946

อนุชา ม่วงใหม่. (2559). แนวทางการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างศักยภาพชุมชนและท้องถิ่น “ในศตวรรษที่ 21”. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 6*(3). 12-26. https://so01.tci-thaijo.org/index.php/EAUHJSocSci/article/view/70878

Citation : Jeerat, P., Kawichai, P., Sitthisuntikul, S., Koment, J., Jitpakdee, P., Thummakun, P., Suriyachaipun, K., & Kaewthip, S. (2026). Planning Capacity for Wildfire Management of Volunteers in Highland Agricultural Communities: A Case Study of Ban Mae Lan Kham, Samoeng Tai Subdistrict, Samoeng District, Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297184. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297184

โอฬาร อ่องพะ, และวัชรพล พุทธรักษา. (2563). แม่แจ่มโมเดล: ปฏิบัติการและการเคลื่อนไหวช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 16*(1), 21–46. https://doi.org/10.14456/jssnu.2020.2

Gajendiran, K., Kandasamy, S., & Narayanan, M. (2024). Influences of wildfire on the forest ecosystem and climate change: A comprehensive study. *Environmental Research, 240*(2), 117537. https://doi.org/10.1016/j.envres.2023.117537

Kala, C. P. (2023). Environmental and socioeconomic impacts of forest fires: A call for multilateral cooperation and management interventions. *Natural Hazards Research, 3*(2), 286–294. https://doi.org/10.1016/j.nhres.2023.04.003

Regional Community Forestry Training Center for Asia and the Pacific. (2023). Community-based fire management (CBFiM) in Thailand (Factsheet). RECOFTC–The Center for People and Forests. https://www.recoftc.org/projects/cbfim

Tavakol, M., & Dennick, R. (2011). Making Sense of Cronbach's Alpha. International Journal of Medical Education, 2, 53-55. http://dx.doi.org/10.5116/ijme.4dfb.8dfd

World Bank. (2025). Innovative approaches to forest fire management and agricultural transformation in Northern Thailand: Developing fire risk mapping and management systems – Integrating disruptive technologies for impact monitoring. World Bank Group. http://documents.worldbank.org/curated/en/099063025174012581

Citation : ปภพ จี้รัตน์, พงศกร กาวิชัย, เกศสุดา สิทธิสันติ, จริยา โกเมนต์, พิชญ์ จิตต์ภักดี, สิทธิชัย ธรรมขัน, กริช สุริยะชัยพันธ์, และ สมคิด แก้วทิพย์. (2569). ศักยภาพการวางแผนการจัดการไฟป่าของอาสาสมัครในชุมชนเกษตรบนพื้นที่สูง: กรณีศึกษาบ้านแม่ลานคำ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297184. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297184

การจัดการอัตลักษณ์ชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมพื้นที่ศึกษาทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี

Community Identity Management Based on Participatory Processes for Creating Environmentally Friendly Community-Based Tourism: A Case Study of the Red Lotus Sea, Kumphawapi District, Udon Thani Province

สุรพงษ์ แสงเรณู[1*], ณัฏฐนันธ์ สุวรรณวงก์[2], ปานฤทัย พุทธทองศรี[3], วิศิษฐ์ศิริ ชูสกุล[4], และ อรวรรณ เจริญรัตน์[5]

Surapong Sangranoo[1*], Natthaanant Suwanwong[2], Panruethai Putthongsri[3], Wisitsiri Chusakul[4], and Orawan Charoenrut[5]

[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด; Roi Et Rajabhat University, Thailand.
[2]มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี; Udon Thani Rajabhat University, Thailand.
[3-4]มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย; Loei Rajabhat University, Thailand.
[5]มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม; Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand.
*Corresponding Author; e-mail : tamnakhab101@gmail.com
DOI : 10.65205/jlgisrru.2026.e297381

Received : January 14, 2026; **Revised :** April 12, 2026; **Accepted :** April 13, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการจัดการอัตลักษณ์ชุมชนสู่ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พื้นที่ศึกษาทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี มีโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 55 คน จาก 5 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มผู้นำและแกนนำชุมชน กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว กลุ่มผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ตัวแทนนักท่องเที่ยวและเครือข่ายภาคส่วนอื่น ๆ โดยใช้การเลือกแบบเจาะจงบนเกณฑ์ 3 ประการ คือ มีบทบาทโดยตรงต่อการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ทะเลบัวแดง (2) มีความรู้และประสบการณ์ในประเด็นที่ศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี และ (3) ยินยอมเข้าร่วมกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และเวทีปฏิบัติการร่วมกันหลายรอบ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพและการวิเคราะห์เชิงประเด็น และตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยเทคนิคสามเส้าใน 3 มิติ

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนทะเลบัวแดงมีอัตลักษณ์ชุมชนใน 3 มิติที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่ มิติทรัพยากรธรรมชาติหนองหาน มิติทุนวัฒนธรรมและความเชื่อตำนานผาแดง - นางไอ่ และมิติภูมิปัญญาวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน ชุมชนสามารถแปลงอัตลักษณ์ดังกล่าวสู่ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมได้ 4 ประเภท ได้แก่ เส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กิจกรรมเชิงวัฒนธรรม ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาและโฮมสเตย์มาตรฐานชุมชน โดยไม่มีไม่การลดทอนคุณค่าดั้งเดิมของท้องถิ่น นอกจากนี้ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนพัฒนาขึ้นจากระดับการรับรู้สู่ระดับการตัดสินใจและการประเมินผลร่วมกันครบทั้ง 4 มิติของการมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการรับ

Citation : Sangranoo, S., Suwanwong, N., Putthongsri, P., Chusakul, W., & Charoenrut, O. (2026). Community Identity Management Based on Participatory Processes for Creating Environmentally Friendly Community-Based Tourism: A Case Study of the Red Lotus Sea, Kumphawapi District, Udon Thani Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297381. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297381

ผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยมีหลักฐานรูปธรรมจากการจัดตั้งคณะทำงานการท่องเที่ยวชุมชน การร่างกติกาชุมชนบนฐานความเชื่อดั้งเดิม และการพัฒนาระบบการแบ่งปันผลประโยชน์ที่โปร่งใส พร้อมกันนี้เกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันการศึกษา โดยผลิตภัณฑ์และกลไกการจัดการที่พัฒนาขึ้นได้รับการบรรจุเข้าสู่แผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม งานวิจัยจึงเสนอให้ยกระดับกลไกการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาท้องถิ่นและนโยบายระดับจังหวัดอย่างชัดเจน โดยใช้ทุนวัฒนธรรมและความเชื่อเป็นฐานในการออกแบบกติกาชุมชนร่วมสมัย และส่งเสริมบทบาทของมหาวิทยาลัยในฐานะคู่ร่วมพัฒนาทั้งในมิติองค์ความรู้และกระบวนการ

คำสำคัญ (Keywords) : การจัดการอัตลักษณ์ชุมชน, ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม, มีส่วนร่วม, ทะเลบัวแดง

Abstract

This study examined community identity management based on participatory processes for creating environmentally friendly community-based tourism at the Red Lotus Sea, Kumphawapi District, Udon Thani Province. A qualitative methodology was employed in conjunction with Participatory Action Research (PAR). Key informants comprised 55 individuals selected through purposive sampling across five target groups: community leaders and core members, tourism entrepreneurs and community enterprises, local government leaders and public sector officials, tourist representatives, and academic and network sector representatives. Data were collected through in-depth interviews, focus group discussions, participant observation, and multiple rounds of participatory action workshops, and were subsequently analyzed using qualitative content analysis and thematic analysis.

The findings revealed that the Red Lotus Sea community possesses three interrelated dimensions of community identity: the Nong Han natural resource capital dimension, the cultural and belief capital dimension centered on the legend of Phadaeng - Nang Ai, and the livelihood and indigenous knowledge dimension rooted in traditional freshwater fishing practices. Through the participatory action research process, the community was able to transform these identity dimensions into four types of creative, environmentally friendly tourism products: eco-tourism routes, cultural activity programs, indigenous knowledge-based products, and community-standard homestays - all without diminishing the authentic cultural values of the locality. Furthermore, the level of community participation advanced from passive awareness toward active co-decision-making and co-evaluation, achieving all four dimensions of participation: participation in decision-making, participation in implementation, participation in benefit-sharing, and participation in evaluation. Concrete evidence of this progression was observed in the establishment of a community-based

Citation : สุรพงษ์ แสงเรณู, ณัฏฐนันธ์ สุวรรณวงก์, ปานฤทัย พุทธทองศรี, วิศิษฐ์ศิริ ชูสกุล, และ อรวรรณ เจริญรัตน์. (2569). การจัดการอัตลักษณ์ชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมพื้นที่ศึกษาทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297381. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297381

tourism working committee, the drafting of community regulations grounded in traditional beliefs, and the development of a transparent benefit-sharing system. Concurrently, a collaborative network was formed among the community, local government organizations, and academic institutions, with the resulting tourism products and management mechanisms formally incorporated into the local development plan. The study therefore recommends strengthening community-based tourism management mechanisms through explicit integration with local development plans and provincial policies, utilizing cultural and belief capital as a foundation for designing contemporary community regulations, and reinforcing the role of universities as co-developers across both knowledge generation and process facilitation dimensions.

Keywords : Community Identity Management, Community-Based Tourism, Participatory Processes, Environmentally Friendly Tourism, Red Lotus Sea

บทนำ (Introduction)

บทบาทของการท่องเที่ยวในฐานะกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจและการพัฒนาท้องถิ่นมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นในบริบทการบริหารภาครัฐสมัยใหม่ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่มีทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมโดดเด่น ซึ่งสามารถต่อยอดเป็นทุนทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนได้อย่างมีนัยสำคัญ (นที กาญจนวัฒน์, 2562) การท่องเที่ยวโดยชุมชนและการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมถูกยอมรับว่าเป็นแนวทางสำคัญในการบรรเทาผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงมวลชน สร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ การอนุรักษ์ทรัพยากร และการคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของชุมชน (ศิริพร ดำรงธรรม, 2563) แนวโน้มดังกล่าวเชื่อมโยงโดยตรงกับการออกแบบนโยบายสาธารณะ การบริหารจัดการภาครัฐเชิงบูรณาการ และการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของการพัฒนาอย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

พื้นที่ทะเลบัวแดง หนองหาน อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี เป็นตัวอย่างสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับประเทศและนานาชาติ อาศัยเอกลักษณ์ของระบบนิเวศบัวแดง แหล่งน้ำชุมชน และวิถีชีวิตท้องถิ่นเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมากในแต่ละปี (กรมการท่องเที่ยว, 2564) การเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยวสร้างโอกาสด้านรายได้ การจ้างงาน และการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ แต่ขณะเดียวกันก็สร้างแรงกดดันต่อสิ่งแวดล้อม ความสามารถในการรองรับของพื้นที่ (carrying capacity) และโครงสร้างการบริหารจัดการท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ (จันทรา พิชิตกุล, 2564) ปัญหาขยะมูลฝอย มลภาวะทางน้ำ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มข้น รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชน สะท้อนให้เห็นข้อจำกัดของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ยังขาดมุมมองเชิงบูรณาการและการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง (สมหมาย มงคลศรี, 2563)

หากพิจารณาถึงหัวใจสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนในพื้นที่ทะเลบัวแดง คือ การจัดการอัตลักษณ์ชุมชนให้สามารถเชื่อมโยงทุนทางสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติเข้ากับกระบวนการออกแบบประสบการณ์ท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม (ประวิทย์ ชัยมงคล, 2561) อัตลักษณ์ดังกล่าวครอบคลุมองค์ประกอบหลากหลาย ทั้งความเชื่อ ประเพณี วิถีการประมง

Citation : Sangranoo, S., Suwanwong, N., Putthongsri, P., Chusakul, W., & Charoenrut, O. (2026). Community Identity Management Based on Participatory Processes for Creating Environmentally Friendly Community-Based Tourism: A Case Study of the Red Lotus Sea, Kumphawapi District, Udon Thani Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297381. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297381

พื้นบ้าน การใช้ประโยชน์จากหนองน้ำอย่างรู้คุณค่า ตลอดจนรูปแบบการรวมกลุ่มและการจัดองค์กรทางสังคมของคนในพื้นที่ (วนิดา อ่อนละมัย, 2562) การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนโดยมุมมองผลประโยชน์เชิงพาณิชย์เพียงด้านเดียว อาจนำไปสู่การทำให้วัฒนธรรมกลายเป็นสินค้า (commodification) และทำให้ชุมชนสูญเสียอำนาจต่อรองและความหมายดั้งเดิมของตนเอง (ธนกร ภู่วัฒนา, 2560) ด้วยเหตุนี้การจัดการอัตลักษณ์ชุมชนจึงต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้กำหนด เลือกสรร และถ่ายทอดสิ่งที่เป็นตัวตนของตนเองอย่างมีศักดิ์ศรีและมีอำนาจร่วม (พรพิมล จิตประเสริฐ, 2563)

ดังนั้นการจัดการอัตลักษณ์ชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมจึงเชื่อมโยงโดยตรงกับแนวคิดธรรมาภิบาล การมีส่วนร่วมของประชาชน และการบริหารจัดการเชิงเครือข่าย (network governance) ระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และชุมชน (Kooiman, 2003; Frederickson, 1997) กระบวนการดังกล่าวไม่เพียงเป็นการรับฟังความคิดเห็น หากแต่เป็นการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมตรวจสอบในทุกช่วงของการพัฒนาการท่องเที่ยว ตั้งแต่การวิเคราะห์ศักยภาพ การออกแบบผลิตภัณฑ์และเส้นทางท่องเที่ยว การกำหนดกติกาชุมชน ไปจนถึงการติดตามประเมินผล (Arnstein, 1969; ณัฐกานต์ วิสุทธิ์กาญจน์, 2564) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมองค์ความรู้เชิงวิชาการกับภูมิปัญญาชาวบ้าน เปิดพื้นที่ให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างความเปลี่ยนแปลง และสะท้อนกลับต่อโครงสร้างการบริหารภาครัฐและการออกแบบนโยบายสาธารณะ (Reason & Bradbury, 2008; ศุภชัย ภาคีพร, 2562)

บนฐานแนวคิดและบริบทดังกล่าว บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาการจัดการอัตลักษณ์ชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ทะเลบัวแดง หนองหาน อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี โดยมุ่งตอบคำถามสำคัญว่า ชุมชนและภาคีเครือข่ายในพื้นที่สามารถบริหารจัดการอัตลักษณ์ของตนอย่างไรให้สอดคล้องกับเป้าหมายการอนุรักษ์และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในขณะเดียวกันก็สามารถเพิ่มอำนาจต่อรองและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน (จันทรา พิชิตกุล, 2564) ผลการศึกษาไม่เพียงมีนัยต่อการออกแบบกลไกการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่เท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นประเด็นเชิงทฤษฎีร่วมสมัยเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมของประชาชน และการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับชุมชนในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา (Frederickson, 1997; Osborne, 2010) ซึ่งสามารถนำไปต่อยอดเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวปฏิบัติสำหรับพื้นที่ท่องเที่ยวอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อจัดการอัตลักษณ์ชุมชนสู่ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พื้นที่ศึกษาทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี

Citation : สุรพงษ์ แสงเรณู, ณัฏฐนันธ์ สุวรรณวงก์, ปานฤทัย พุทธทองศรี, วิศิษฐ์ศิริ ชูสกุล, และ อรวรรณ เจริญรัตน์. (2569). การจัดการอัตลักษณ์ชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมพื้นที่ศึกษาทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297381. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297381

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

แนวคิดการจัดการอัตลักษณ์ชุมชน ในเชิงสังคมมองว่า “อัตลักษณ์” ไม่ใช่สิ่งตายตัว หากเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้าง (constructed) ผ่านกระบวนการทางสังคม การสื่อสาร และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Hall & du Gay, 1996) แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่เรียกว่า “ตัวตนของชุมชน” ไม่ได้เกิดจากความเป็นธรรมชาติ หากเกิดจากการเลือกหยิบ คัดสรรและตีความองค์ประกอบต่าง ๆ ของชีวิตชุมชน เช่น ประวัติศาสตร์ ตำนาน ความเชื่อ วิถีชีวิต และทรัพยากรธรรมชาติ มาประกอบเข้าด้วยกันเป็นเรื่องเล่าร่วม (Littlejohn & Foss, 2008) ในบริบทของชุมชนท่องเที่ยว นักวิชาการไทยจำนวนหนึ่งชี้ว่าการจัดการอัตลักษณ์ชุมชนเกี่ยวพันโดยตรงกับการต่อรองระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และอำนาจ เพราะเมื่ออัตลักษณ์ถูกใช้เป็นสินค้าหรือจุดขายทางการท่องเที่ยว ชุมชนต้องตัดสินใจว่าจะนำเสนอภาพแบบใด และจะรักษาความหมายดั้งเดิมแค่ไหน (ธนกร ภู่วัฒนา, 2560; ประวิทย์ ชัยมงคล, 2561)

แนวคิดการมีส่วนร่วมในการจัดการอัตลักษณ์ชุมชน ถือเป็นกระบวนการทางสังคมและการเมืองที่ซับซ้อน ซึ่งไม่อาจมองเป็นเพียงการเข้าร่วมกิจกรรมในเชิงสัญลักษณ์ Cohen and Uphoff (1981) ได้เสนอกรอบการมีส่วนร่วมที่ครอบคลุม 4 มิติสำคัญ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยมองว่าการมีส่วนร่วมที่แท้จริงต้องเกิดขึ้นในทุกมิติอย่างบูรณาการ มิใช่เพียงการเข้าร่วมกิจกรรมในเชิงสัญลักษณ์ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ Arnstein (1969) ที่เสนอบันไดการมีส่วนร่วมของพลเมือง ซึ่งจำแนกระดับการมีส่วนร่วมตั้งแต่การไม่มีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมในเชิงสัญลักษณ์ ไปจนถึงการมีอำนาจของพลเมือง อย่างไรก็ตาม Pretty (1995) ได้พัฒนากรอบดังกล่าวให้ทันสมัยยิ่งขึ้น โดยเสนอบันไดการมีส่วนร่วม 7 ระดับในบริบทการพัฒนาชนบทและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เน้นความแตกต่างระหว่างการมีส่วนร่วมเชิงรับ กับการมีส่วนร่วมในฐานะหุ้นส่วน ที่ชุมชนมีอำนาจร่วมตัดสินใจและควบคุมกระบวนการพัฒนาด้วยตนเอง ในบริบทการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน Tosun (2000) ได้เสนอกรอบการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยจำแนกระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ การมีส่วนร่วมระดับบังคับ การมีส่วนร่วมระดับชักนำ และการมีส่วนร่วมระดับโดยสมัครใจ ซึ่งช่วยให้สามารถวิเคราะห์พลวัตของการมีส่วนร่วมในพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนได้อย่างละเอียดและเป็นระบบ อีกทั้งณัฐกานต์ วิสุทธิ์กาญจน์ (2564) และพรพิมล จิตประเสริฐ (2563) ยืนยันว่าการมีส่วนร่วมระดับการตัดสินใจในพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนมักถูกจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มแกนนำ ในขณะที่ประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมเพียงระดับการรับรู้และการดำเนินการ สะท้อนให้เห็นความจำเป็นในการออกแบบกลไกการมีส่วนร่วมที่เปิดพื้นที่ให้ทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงกระบวนการตัดสินใจได้อย่างเท่าเทียม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) มีสถานะเป็นวิธีวิทยาการวิจัยที่มุ่งสร้างความรู้ร่วมกันระหว่างนักวิจัยกับชุมชนผ่านการปฏิบัติจริงและการสะท้อนผลอย่างต่อเนื่อง โดย Reason and Bradbury (2008) นิยาม PAR ว่าเป็นกระบวนการที่ผสมผสานการสืบเสาะหาความรู้เข้ากับการดำเนินการเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม Kemmis and McTaggart (2005) ได้พัฒนาวงรอบ PAR ที่ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนที่วนซ้ำต่อเนื่อง ได้แก่ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกตการณ์ (Observe) และการสะท้อนผล (Reflect) โดยแต่ละวงรอบนำไปสู่การเรียนรู้และการปรับปรุงในวงรอบถัดไป จุดเน้นสำคัญของ PAR คือชุมชนมีสถานะเป็นผู้ร่วมวิจัยที่มีอำนาจในการกำหนดคำถามวิจัย ออกแบบกระบวนการ และเป็นเจ้าของผลลัพธ์ร่วมกับนักวิจัย มิใช่เพียงผู้

Citation : Sangranoo, S., Suwanwong, N., Putthongsri, P., Chusakul, W., & Charoenrut, O. (2026). Community Identity Management Based on Participatory Processes for Creating Environmentally Friendly Community-Based Tourism: A Case Study of the Red Lotus Sea, Kumphawapi District, Udon Thani Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297381. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297381

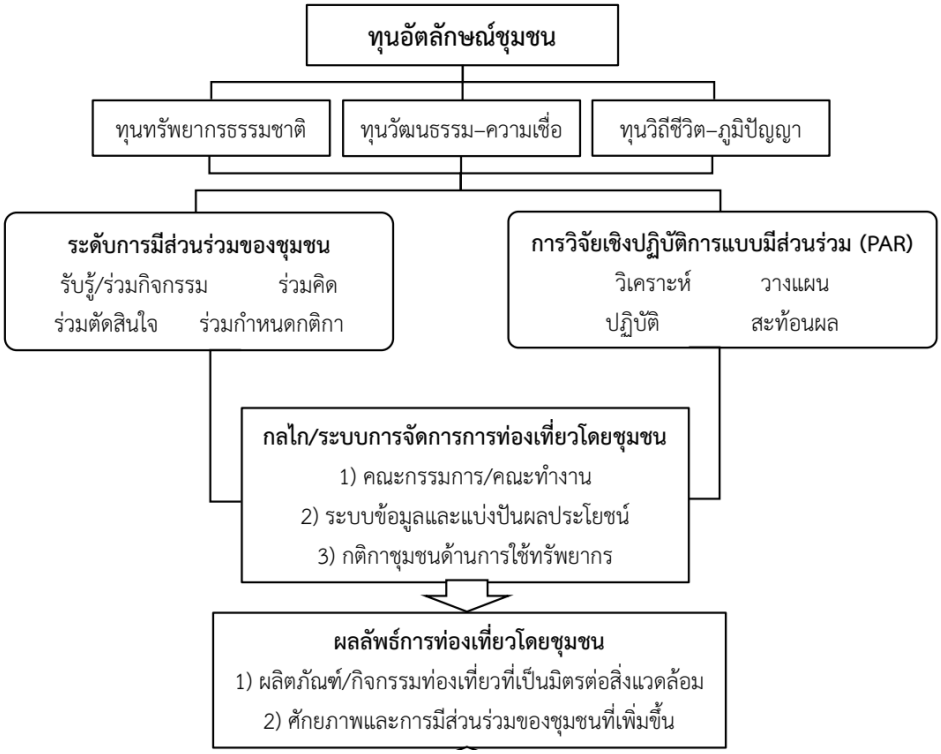
ถูกศึกษา (Cornwall & Jewkes, 1995) ในขณะที่นักวิจัยทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยกระบวนการมากกว่าผู้กำหนดคำตอบ ด้วยเหตุนี้ PAR จึงเป็นวิธีวิทยาที่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการจัดการอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ต้องการให้ชุมชนวิเคราะห์ทุนอัตลักษณ์ ออกแบบกิจกรรม และสะท้อนผลเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วยตนเอง

แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism: CBT) เน้นให้ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้กำหนดทิศทางการใช้ทรัพยากรและอัตลักษณ์ของตน เพื่อสร้างรายได้ควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและรักษาทุนทางสังคม (นที กาญจนวัฒน์, 2562) ขณะที่แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ระบบนิเวศ การเรียนรู้สิ่งแวดล้อม และการจำกัดจำนวนกิจกรรมให้สอดคล้องกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ (ศิริพร ดำรงธรรม, 2563) รายงานของกรมการท่องเที่ยว (2564) ระบุว่าแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหลายแห่งในไทย รวมถึงพื้นที่ชุ่มน้ำสำคัญ กำลังเผชิญปัญหาคล้ายคลึงกัน คือจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเร็วกว่าความสามารถของระบบจัดการท้องถิ่น ในขณะที่การกระจายรายได้และการจัดการผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมยังไม่ชัดเจน (กรมการท่องเที่ยว, 2564; จันทรา พิชิตกุล, 2564)

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่องการจัดการอัตลักษณ์ชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมพื้นที่ศึกษาทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี โดยมุ่งตอบวัตถุประสงค์การจัดการอัตลักษณ์ชุมชนสู่ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ทะเลบัวแดง ผ่านการบูรณาการแนวคิดหลัก 3 ชุดที่ดำเนินไปอย่างสัมพันธ์กัน โดยมีแนวคิดการจัดการอัตลักษณ์ชุมชน (Hall & du Gay, 1996) เป็นจุดเริ่มต้น ซึ่งกำหนดให้อัตลักษณ์ชุมชนทั้ง 3 มิติ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติหนองหาน ทุนวัฒนธรรมความเชื่อตำนานผาแดง–นางไอ่ และภูมิปัญญาวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน ทำหน้าที่เป็นวัตถุดิบหลักในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว จากนั้นกระบวนการมีส่วนร่วมตามกรอบของ Cohen and Uphoff (1981) ครอบคลุม 4 มิติ คือ การตัดสินใจ การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล ทำหน้าที่เป็นกลไกกลางที่ทำให้ชุมชนสามารถแปลงอัตลักษณ์เป็นผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวได้อย่างมีเจ้าของร่วมและมีความชอบธรรม โดยมีแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Tosun, 2000; ศิริพร ดำรงธรรม, 2563) เป็นกรอบเป้าหมายปลายทางที่กำหนดให้ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นต้องสร้างสมดุลระหว่างการสร้างรายได้ การอนุรักษ์ระบบนิเวศ และการคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตชุมชน ทั้งนี้ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ทำหน้าที่เป็นวิธีวิทยาที่ขับเคลื่อนการเชื่อมโยงระหว่างทุนอัตลักษณ์ กระบวนการมีส่วนร่วม และเป้าหมายการท่องเที่ยวสีเขียว ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมผ่านวงรอบ PAOR 2 วงรอบ (Kemmis & McTaggart, 2005) จนนำไปสู่ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น สามารถบูรณาการเข้าสู่แผนพัฒนาท้องถิ่น และรองรับการขยายผลในพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนอื่นได้อย่างเป็นระบบ

Citation : สุรพงษ์ แสงเรณู, ณัฏฐนันธ์ สุวรรณวงก์, ปานฤทัย พุทธทองศรี, วิศิษฐ์ศิริ ชูสกุล, และ อรวรรณ เจริญรัตน์. (2569). การจัดการอัตลักษณ์ชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมพื้นที่ศึกษาทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297381. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297381

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย เรื่องการจัดการอัตลักษณ์ชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมพื้นที่ศึกษาทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) มุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างนักวิจัย ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จนได้ข้อสรุปแนวทางและข้อเสนอเชิงนโยบายที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยครั้งนี้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 55 คน จาก 5 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มผู้นำและแกนนำชุมชน กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวและวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ กลุ่มตัวแทนนักท่องเที่ยว และกลุ่มเครือข่ายภาคส่วนอื่นและนักวิชาการ โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้ ประสบการณ์ และบทบาทที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นการวิจัย (Creswell, 2014) บนเกณฑ์การคัดเลือก 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก ผู้ให้ข้อมูลต้องมีบทบาทโดยตรงต่อการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ทะเลบัวแดง ไม่ว่าจะในระดับนโยบาย การวางแผน หรือการปฏิบัติการ เช่น การบริหารจัดการท่าเรือ โฮมสเตย์ กิจกรรมท่องเที่ยว หรือการกำกับดูแลทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่หนองหาน เกณฑ์ดังกล่าวมุ่งให้ได้ผู้ให้ข้อมูลที่สามารถสะท้อนข้อเท็จจริงจากประสบการณ์ตรงและมีความสามารถในการให้ข้อมูลเชิงลึกที่เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์

Citation : Sangranoo, S., Suwanwong, N., Putthongsri, P., Chusakul, W., & Charoenrut, O. (2026). Community Identity Management Based on Participatory Processes for Creating Environmentally Friendly Community-Based Tourism: A Case Study of the Red Lotus Sea, Kumphawapi District, Udon Thani Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297381. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297381

ประการที่สอง ผู้ให้ข้อมูลต้องมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนและอัตลักษณ์ท้องถิ่นในพื้นที่ศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี เพื่อให้มั่นใจว่าผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจในพลวัตของชุมชนและการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อย่างลึกซึ้ง สามารถให้ข้อมูลที่สะท้อนบริบทและมิติทางประวัติศาสตร์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้อย่างรอบด้าน

ประการที่สาม ผู้ให้ข้อมูลต้องแสดงความยินยอมและมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องตลอดทุกวงรอบของการวิจัย ครอบคลุมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การปฏิบัติการร่วม และการสะท้อนผล เกณฑ์นี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของ PAR เนื่องจากความต่อเนื่องและความลึกของการมีส่วนร่วมส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของข้อมูลและความเป็นเจ้าของร่วมในผลการวิจัย

การกำหนดเกณฑ์ดังกล่าวครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนในลักษณะสหวิชาการ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายมิติทั้งในเชิงนโยบาย เชิงปฏิบัติการ และเชิงวัฒนธรรม อันจะช่วยให้สามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยวิธีสามเส้า (Triangulation) ทั้งในมิติของแหล่งข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวม และช่วงเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับมาตรฐานความน่าเชื่อถือ (Trustworthiness) ของการวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวทางของ Lincoln and Guba (1985)

2. เครื่องมือการวิจัย เครื่องมือหลักที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพและ PAR ประกอบด้วย

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เพื่อสำรวจมุมมองเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชุมชน การจัดการการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ

2) การสนทนากลุ่ม (focus group) สำหรับใช้ในเวทีประชุมหารือและเวทีระดมความคิดเห็นชุมชน เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา ศักยภาพ และออกแบบแนวทางการจัดการอัตลักษณ์ชุมชน

3) แบบบันทึกการสังเกต (observation record form) สำหรับสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วม รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกิจกรรมจริง

4) แผนการจัดกระบวนการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในแต่ละรอบ (PAR action plan) ระบุวัตถุประสงค์ กิจกรรม ผู้รับผิดชอบ ระยะเวลา และวิธีติดตามผลในแต่ละกระบวนการ

ความตรงของเครื่องมือ (content validity) ตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านรัฐประศาสนศาสตร์ การพัฒนาชุมชน และการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างน้อย 3 คน พร้อมปรับปรุงถ้อยคำให้ชัดเจนและเหมาะสมกับบริบทชุมชน ก่อนนำไปใช้จริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในงานวิจัยนี้ออกแบบให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัยที่บูรณาการการจัดการอัตลักษณ์ชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วม และการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เป็นวิธีวิทยาหลักที่ขับเคลื่อนกระบวนการเก็บข้อมูลผ่าน 2 วงรอบ ดังนี้

วงรอบที่ 1 การสำรวจทุนอัตลักษณ์และร่วมออกแบบกลไก เริ่มจากการศึกษาเอกสารและจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ชุมชนทั้ง 3 มิติ จากนั้นดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก 55 คน จาก 5 กลุ่มเป้าหมาย และจัดสนทนากลุ่มเพื่อร่วมออกแบบกลไกการจัดการและร่างกติกาชุมชนในการใช้ทรัพยากรหนองหาน พร้อมบันทึกพฤติกรรมการมีส่วนร่วมด้วยแบบบันทึกการสังเกต โดยวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมตามกรอบของ Cohen and Uphoff (1981) และสรุปผลด้วยการประชุมสะท้อนผล (Reflection Meeting) เพื่อนำไปวางแผนในวงรอบถัดไป

Citation : สุรพงษ์ แสงเรณู, ณัฏฐนันธ์ สุวรรณวงก์, ปานฤทัย พุทธทองศรี, วิศิษฐ์ศิริ ชูสกุล, และ อรวรรณ เจริญรัตน์. (2569). การจัดการอัตลักษณ์ชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมพื้นที่ศึกษาทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297381. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297381

วงรอบที่ 2 การทดลองผลิตภัณฑ์และยกระดับกลไกสู่นโยบาย นำผลการสะท้อนจากวงรอบที่ 1 มาออกแบบผลิตภัณฑ์และเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ชุมชน จากนั้นดำเนินกิจกรรม Open House ทะเลบัวแดง เพื่อทดลองใช้กติกาชุมชนและเก็บข้อมูลจากตัวแทนนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการรับรู้อัตลักษณ์และความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวในสภาพการณ์จริง พร้อมสังเกตประสิทธิภาพของระบบแบ่งปันผลประโยชน์และการปฏิบัติตามกติกาด้านสิ่งแวดล้อม และสรุปบทเรียนร่วมกันเพื่อเสนอแนวทางบรรจุเข้าสู่แผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยเทคนิคสามเส้า (Triangulation) ใน 3 มิติ ได้แก่ ด้านแหล่งข้อมูล ด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และด้านช่วงเวลา สอดคล้องกับมาตรฐานความน่าเชื่อถือของการวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวทางของ Lincoln and Guba (1985)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (Qualitative Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงประเด็น (Thematic Analysis) ตามแนวทางของ Braun and Clarke (2006) โดยเริ่มจากการถอดความการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และบันทึกการสังเกตภาคสนามอย่างครบถ้วนในทุกวงรอบของการดำเนินการ PAR จากนั้นอ่านทวนหลายรอบเพื่อทำความเข้าใจภาพรวม แล้วกำหนดรหัส (Coding) ให้แก่หน่วยข้อมูลตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ชุมชน 3 มิติ ระดับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รหัสที่ได้จะถูกจัดกลุ่มเป็นหมวดหมู่และประเด็นหลักที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัย เช่น มิติของอัตลักษณ์ รูปแบบและระดับการมีส่วนร่วมตามกรอบของ Cohen and Uphoff (1981) กลไกการจัดการ และปัจจัยเกื้อหนุนหรืออุปสรรคในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยว นอกจากนี้ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ในแต่ละวงรอบไปสู่กระบวนการสะท้อนผลร่วมกับชุมชนและภาคีเครือข่าย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อค้นพบก่อนนำไปสู่ข้อสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สอดคล้องกับหลักความน่าเชื่อถือของการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการวิจัยเรื่องการจัดการอัตลักษณ์ชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พื้นที่ศึกษาทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ดำเนินการผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) จำนวน 2 วงรอบ ซึ่งสามารถสรุปผลที่ได้รับได้เป็น 4 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. การค้นพบและจัดระบบอัตลักษณ์ชุมชนทะเลบัวแดงใน 3 มิติ

ผลจากกระบวนการ PAR วงรอบที่ 1 ในขั้นวางแผนและขั้นปฏิบัติ ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 55 คน จาก 5 กลุ่มเป้าหมาย การสนทนากลุ่ม และเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชน พบว่าชุมชนรอบหนองหานมีอัตลักษณ์สำคัญที่สามารถนำมาจัดระบบและแปลงสู่ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวได้ใน 3 มิติที่เชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออก ได้แก่ มิติที่หนึ่ง ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงระบบนิเวศหนองหานและปรากฏการณ์บัวแดงบาน แหล่งประมงน้ำจืดที่หล่อเลี้ยงวิถีชีวิตชุมชนมาหลายชั่วอายุคน และภูมิทัศน์พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความหลากหลายทางชีวภาพของนกนานาพันธุ์ มิติที่สอง ทุนวัฒนธรรมและความเชื่อ ซึ่งประกอบด้วยตำนานผาแดง - นางไอ่ที่ผูกพันกับสายน้ำหนองหาน ศาลพญาขอม วัดพระธาตุบ้านเดียม และ

Citation : Sangranoo, S., Suwanwong, N., Putthongsri, P., Chusakul, W., & Charoenrut, O. (2026). Community Identity Management Based on Participatory Processes for Creating Environmentally Friendly Community-Based Tourism: A Case Study of the Red Lotus Sea, Kumphawapi District, Udon Thani Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297381. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297381

พิธีกรรมชุมชนที่สะท้อนให้เห็นหนองหานในฐานะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ต้องการการดูแลรักษา และมิติที่สาม ภูมิปัญญาวิถีชีวิต ซึ่งได้แก่ การประมงพื้นบ้าน การแปรรูปปลาและผลิตภัณฑ์ชุมชน การผลิตตาลโตนด และอาหารพื้นถิ่นที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างคนกับผืนน้ำหนองหานอย่างลึกซึ้ง กระบวนการค้นพบและจัดระบบอัตลักษณ์เหล่านี้เกิดขึ้นผ่านการร่วมคิดและร่วมตีความของคนในชุมชนเอง โดยไม่ได้ถูกกำหนดจากภายนอก

2. กระบวนการแปลงอัตลักษณ์สู่ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ผลจากวงรอบที่ 2 ในขั้นวางแผนและขั้นปฏิบัติ ชุมชนสามารถแปลงอัตลักษณ์ทั้ง 3 มิติสู่ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นและสอดคล้องกับหลักการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยครอบคลุมผลิตภัณฑ์ 4 ประเภทหลัก ประเภทแรกคือเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การล่องเรือชมบัวแดงยามเช้า การเรียนรู้ระบบนิเวศหนองหานกับปราชญ์ชาวบ้าน และการสังเกตนกตามฤดูกาล โดยกำหนดจำนวนเรือและนักท่องเที่ยวต่อรอบให้สอดคล้องกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อป้องกันการรบกวนระบบนิเวศ ประเภทที่สองคือกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ การเล่าเรื่องตำนานผาแดง - นางไอ่ประกอบการแสดงพื้นบ้าน การไหว้ศาลพญาขอม และการเรียนรู้พิธีกรรมชุมชนที่ยังมีชีวิต ซึ่งสร้างการรับรู้และความเข้าใจในคุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่นให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างมีความหมาย ประเภทที่สามคือผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญา ได้แก่ การสาธิตการทำประมงพื้นบ้าน การแปรรูปปลาและผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด และการจัดชุดอาหารพื้นถิ่นจากวัตถุดิบหนองหาน ซึ่งสร้างรายได้กระจายสู่ครัวเรือนในชุมชนอย่างทั่วถึง และประเภทที่สี่คือโฮมสเตย์มาตรฐานชุมชน ที่ผ่านการประเมินและกำหนดเกณฑ์ร่วมกันโดยคณะทำงานการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อสร้างประสบการณ์การพักที่แท้จริงในวิถีชีวิตท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์ทั้งหมดผ่านการทดลองในกิจกรรม Open House ทะเลบัวแดง ซึ่งพบว่านักท่องเที่ยวมีการรับรู้อัตลักษณ์ชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และให้ความพึงพอใจในระดับสูงต่อผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น

3. พัฒนาการของระดับการมีส่วนร่วมและกลไกการจัดการ

กระบวนการ PAR ทั้ง 2 วงรอบทำให้ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนพัฒนาขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยขยับจากเดิมที่หยุดอยู่เพียงระดับการรับรู้และการดำเนินการตามที่ได้รับมอบหมาย ไปสู่ระดับการตัดสินใจร่วม การรับผลประโยชน์ร่วม และการประเมินผลร่วมกัน ซึ่งครบทั้ง 4 มิติของการมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยมีหลักฐานเชิงรูปธรรมที่สำคัญ ได้แก่ การจัดตั้งคณะทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีตัวแทนจากทุกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วมอย่างเท่าเทียม การร่างและประกาศใช้กติกาชุมชนในการใช้ทรัพยากรหนองหานที่อิงฐานความเชื่อดั้งเดิมเพื่อสร้างสำนึกการอนุรักษ์ การพัฒนาระบบข้อมูลนักท่องเที่ยวและการจัดคิวเรืออย่างเป็นระบบ และการกำหนดกลไกการแบ่งปันผลประโยชน์ที่โปร่งใสและเป็นธรรมระหว่างกลุ่มผู้ประกอบการและชุมชน กลไกเหล่านี้สะท้อนการเปลี่ยนผ่านจากระบบที่ไม่เป็นทางการซึ่งอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างเจ้าของเรือและผู้ประกอบการ ไปสู่โครงสร้างการบริหารจัดการที่มีความเป็นสถาบัน มีกติกาที่เป็นลายลักษณ์อักษร และมีกระบวนการตรวจสอบร่วมกัน

4. การบูรณาการเครือข่ายและการเชื่อมโยงสู่นโยบายท้องถิ่น

ผลจากการสะท้อนผลในวงรอบที่ 2 พบว่ากระบวนการ PAR ที่ดำเนินมาตลอดการวิจัยได้สร้างเครือข่ายความร่วมมือที่มีความเข้มแข็งระหว่างชุมชนทะเลบัวแดง เทศบาลตำบลเชียงแหว หน่วยงานภาครัฐ

Citation : สุรพงษ์ แสงเรณู, ณัฏฐนันธ์ สุวรรณวงก์, ปานฤทัย พุทธทองศรี, วิศิษฐ์ศิริ ชูสกุล, และ อรวรรณ เจริญรัตน์. (2569). การจัดการอัตลักษณ์ชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมพื้นที่ศึกษาทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297381. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297381

ที่เกี่ยวข้อง และสถาบันการศึกษา โดยมหาวิทยาลัยทำหน้าที่เป็นคู่ร่วมพัฒนา ทั้งในมิติการถ่ายทอดองค์ความรู้และการอำนวยกระบวนการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับแนวคิดพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับสังคม ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและกลไกการจัดการที่พัฒนาขึ้นได้รับการเสนอบรรจุเข้าสู่แผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเชียงแหว และสอดคล้องกับนโยบายการท่องเที่ยวสีเขียวระดับจังหวัดอุดรธานี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจัดการอัตลักษณ์ชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการ PAR สามารถทำหน้าที่เป็นทั้งเป้าหมายและกลไกในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน เมื่อได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายภาคส่วนต่าง ๆ อย่างบูรณาการและต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

ผลการวิจัยเรื่องการจัดการอัตลักษณ์ชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พื้นที่ศึกษาทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี สามารถนำมาอภิปรายได้ใน 4 ประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

อัตลักษณ์ชุมชนในฐานะทุนตั้งต้นของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว พบว่าชุมชนทะเลบัวแดงมีอัตลักษณ์สำคัญใน 3 มิติที่เชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออก ทั้งมิติทรัพยากรธรรมชาติ มิติทุนวัฒนธรรมและความเชื่อ และมิติภูมิปัญญาวิถีชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Hall and du Gay (1996) ที่มองว่าอัตลักษณ์ชุมชนเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างผ่านกระบวนการทางสังคมและการตีความร่วมกัน มิใช่สิ่งที่ตายตัวหรือกำหนดจากภายนอก ข้อค้นพบดังกล่าวเป็นสิ่งที่น่าสนใจในเชิงทฤษฎีตรงที่กระบวนการจัดระบบอัตลักษณ์ในงานวิจัยนี้เกิดขึ้นผ่านการร่วมคิดและร่วมตีความของคนในชุมชนเอง โดยเฉพาะการเชื่อมโยงระหว่างตำนานผาแดง - นางไอ่กับกติกาการใช้ทรัพยากรหนองหาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าทุนทางวัฒนธรรมและความเชื่อสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกการกำกับดูแลทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ Ostrom (1990) เรื่องการจัดการทรัพยากรส่วนรวมโดยชุมชนที่ชี้ว่าชุมชนสามารถออกแบบกติกาการใช้ทรัพยากรร่วมกันได้อย่างยั่งยืนโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพารัฐหรือตลาดแต่เพียงอย่างเดียว และสิ่งที่แตกต่างจากงานวิจัยก่อนหน้าในพื้นที่ใกล้เคียง คือกระบวนการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้หยุดอยู่เพียงการสำรวจและจัดหมวดหมู่อัตลักษณ์ แต่นำอัตลักษณ์ที่ค้นพบไปสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ชุมชนเป็นเจ้าของร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งช่วยป้องกันปัญหาการทำให้วัฒนธรรมกลายเป็นสินค้าตามที่ธนกร ภู่วัฒนา (2560) และประวิทย์ ชัยมงคล (2561) เตือนไว้ว่าการนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนโดยมุมมองเชิงพาณิชย์เพียงด้านเดียวอาจนำไปสู่การสูญเสียความหมายดั้งเดิมและอำนาจต่อรองของชุมชน

การมีส่วนร่วมที่พัฒนาขึ้นสู่ระดับหุ้นส่วน ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการ PAR ทั้ง 2 วงรอบสามารถยกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนจากระดับการรับรู้และการดำเนินการตามที่ได้รับมอบหมาย ไปสู่ระดับการตัดสินใจร่วม การรับผลประโยชน์ร่วม และการประเมินผลร่วมกัน ซึ่งครบถ้วนตาม 4 มิติของกรอบ Cohen and Uphoff (1981) การค้นพบนี้มีนัยสำคัญในเชิงทฤษฎีเพราะยืนยันข้อเสนอของ Cohen and Uphoff ที่ว่าการมีส่วนร่วมที่แท้จริงต้องเกิดขึ้นในทุกมิติพร้อมกันอย่างบูรณาการ มิใช่เพียงการเปิดโอกาสให้เข้าร่วมกิจกรรมในเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งแตกต่างจากข้อค้นพบของณัฐกานต์ วิสุทธิ์กาญจน์ (2564) และพรพิมล จิตประเสริฐ (2563) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมในพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนส่วนใหญ่ในประเทศไทยยังคงกระจุกตัวอยู่เพียงระดับการรับรู้และการดำเนินการ โดยการตัดสินใจจริงยังจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มแกนนำหรือผู้นำท้องถิ่น และเมื่อพิจารณาผ่านกรอบของ Pretty (1995) พบว่าชุมชนทะเลบัวแดงสามารถพัฒนาระดับการมีส่วนร่วม

Citation : Sangranoo, S., Suwanwong, N., Putthongsri, P., Chusakul, W., & Charoenrut, O. (2026). Community Identity Management Based on Participatory Processes for Creating Environmentally Friendly Community-Based Tourism: A Case Study of the Red Lotus Sea, Kumphawapi District, Udon Thani Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297381. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297381

ขึ้นมาถึงระดับ Interactive Participation ที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ การวางแผน และการออกแบบกติกาชุมชนร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่ความรู้สึกเป็นเจ้าของที่แท้จริง ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การมีส่วนร่วมพัฒนาขึ้นได้ในระดับนี้ คือการที่กระบวนการ PAR สร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมทั้งผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และสมาชิกชุมชนทั่วไป โดยนักวิจัยทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยกระบวนการ (Facilitator) มากกว่าผู้กำหนดคำตอบ สอดคล้องกับหลักการของ Reason and Bradbury (2008) และ Cornwall and Jewkes (1995) แต่อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้พบข้อจำกัดที่น่าสนใจ คือการมีส่วนร่วมของกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุและเยาวชน ยังต้องการการออกแบบกระบวนการที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น เพื่อให้สามารถเข้าถึงระดับการตัดสินใจได้อย่างเท่าเทียมกับกลุ่มแกนนำ ซึ่งสอดคล้องกับข้อสังเกตของ Tosun (2000) ที่ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยเชิงโครงสร้างทางสังคมยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในระดับที่แท้จริง

ผลการวิจัยยืนยันประสิทธิภาพของ PAR ในฐานะวิธีวิทยาที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรมในพื้นที่ชุมชนท่องเที่ยว สอดคล้องกับข้อเสนอของ Kemmis and McTaggart (2005) ที่ว่าวงรอบ PAOR ที่วนซ้ำต่อเนื่องสร้างการเรียนรู้สะสมและการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ดีกว่าการวิจัยเชิงพรรณนาทั่วไป โดยเฉพาะในวงรอบที่ 1 ที่ขั้นสะท้อนผลนำไปสู่การปรับแผนในวงรอบที่ 2 อย่างมีระบบ ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับบริบทชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวมากกว่าที่จะถูกออกแบบจากมุมมองของนักวิจัยแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยประเด็นที่น่าอภิปรายคือบทบาทของการเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับกติกาชุมชนสมัยใหม่ในกระบวนการ PAR งานวิจัยนี้พบว่าการนำตำนานผาแดง - นางไอ่และความเชื่อเกี่ยวกับหนองหานในฐานะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์มาเป็นฐานในการออกแบบกติกาการใช้ทรัพยากร ช่วยสร้างความชอบธรรมและการยอมรับจากสมาชิกชุมชนได้ดีกว่าการออกกติกาในเชิงกฎหมายหรือระเบียบราชการ ซึ่งเป็นการค้นพบที่มีนัยสำคัญต่อการออกแบบกระบวนการ PAR ในบริบทชุมชนชนบทไทยที่วัฒนธรรมและความเชื่อยังมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Fals-Borda and Rahman (1991) ที่เน้นการเคารพและสร้างบนฐานความรู้ท้องถิ่นและวัฒนธรรมของชุมชนในกระบวนการ PAR และเมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าผลการวิจัยในพื้นที่ทะเลบัวแดงสอดคล้องกับแนวโน้มจากงานในพื้นที่ชุ่มน้ำและแหล่งท่องเที่ยวชุมชนอื่นที่ชี้ว่า การยกระดับผลิตภัณฑ์และกิจกรรมท่องเที่ยวต้องตั้งอยู่บนทุนเดิมของชุมชน ไม่ใช่การนำรูปแบบจากภายนอกมาครอบ (จันทรา พิชิตกุล, 2564; ประวิทย์ ชัยมงคล, 2561) การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากบัวแดงทั้งด้านอาหาร เครื่องสำอาง ผ้าย้อมสีธรรมชาติ และงานหัตถกรรมในกรณีนี้ สอดคล้องกับแนวทาง creative tourism และ local experience ที่มุ่งให้ผู้มาเยือนมีส่วนร่วมเรียนรู้วิถีชีวิตจริงของคนท้องถิ่น มากกว่าการบริโภคเพียงภาพสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว (นที กาญจนวัฒน์, 2562; กรมการท่องเที่ยว, 2564) เช่นเดียวกับงานของหน่วยงานที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในไทยที่พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่ประสบความสำเร็จมักมีรากฐานจากภูมิปัญญาเดิมและการดึงคนในชุมชนเข้ามามีบทบาทตลอดห่วงโซ่คุณค่า (กรมการท่องเที่ยว, 2564)

การบริหารจัดการเชิงเครือข่ายและการเชื่อมโยงสู่นโยบาย ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ากระบวนการมีส่วนร่วมบนฐาน PAR ไม่เพียงสร้างการเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชน หากแต่ยังสามารถขยายผลสู่การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการเชิงเครือข่าย ของ Kooiman (2003) ที่เน้นการกำกับดูแลร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ และแนวคิดของ Frederickson (1997) และ Osborne (2010) เกี่ยวกับการ

Citation : สุรพงษ์ แสงเรณู, ณัฏฐนันธ์ สุวรรณวงก์, ปานฤทัย พุทธทองศรี, วิศิษฐ์ศิริ ชูสกุล, และ อรวรรณ เจริญรัตน์. (2569). การจัดการอัตลักษณ์ชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมพื้นที่ศึกษาทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297381. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297381

ประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับชุมชนในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา และสิ่งที่งานวิจัยนี้ค้นพบเพิ่มเติมจากกรอบทฤษฎีที่มีอยู่ คือบทบาทของมหาวิทยาลัยในฐานะตัวเชื่อมเครือข่าย (Network Broker) ที่ทำหน้าที่ประสานระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐระดับต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมหาวิทยาลัยมีความน่าเชื่อถือและไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง การค้นพบนี้สนับสนุนแนวคิดพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับสังคม และชี้ให้เห็นว่าสถาบันการศึกษาในพื้นที่สามารถมีบทบาทเชิงรุกในการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีนัยสำคัญ หากออกแบบกระบวนการทำงานร่วมกันบนหลักการของ PAR ที่เคารพความเป็นเจ้าของของชุมชน และนอกจากนี้การที่ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและกลไกการจัดการที่พัฒนาขึ้นได้รับการเสนอบรรจุเข้าสู่แผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเชียงแหว สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการมีส่วนร่วมในระดับชุมชนสามารถเชื่อมต่อกับกระบวนการนโยบายสาธารณะในระดับที่สูงขึ้นได้ เมื่อมีการออกแบบกระบวนการที่เปิดพื้นที่ให้ทุกภาคส่วนร่วมเป็นเจ้าของผลลัพธ์ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ Arnstein (1969) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมระดับ Citizen Power ที่ประชาชนมีอำนาจในการกำหนดทิศทางนโยบายสาธารณะได้อย่างแท้จริง และถือเป็นนัยเชิงนโยบายสำคัญที่สามารถนำไปเป็นต้นแบบสำหรับพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทยต่อไป

ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยเรื่องการจัดการอัตลักษณ์ชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สามารถสรุปเป็นกรอบคิดเชิงบูรณาการที่เชื่อมอัตลักษณ์ การมีส่วนร่วม กลไกการจัดการ และข้อเสนอนโยบายเข้าด้วยกันในบริบทพื้นที่ แสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ชุมชนมิใช่เพียงชุดเรื่องเล่า วัฒนธรรม หรือทรัพยากรที่มีอยู่เดิม หากแต่เป็นทุนเชิงยุทธศาสตร์ที่ต้องถูกจัดการอย่างมีระบบ ผ่านขั้นตอนการค้นหา คัดเลือก ออกแบบ และนำเสนอในรูปแบบกิจกรรมและผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวที่คงคุณค่าแท้ของชุมชน ลดการทำให้วัฒนธรรมกลายเป็นสินค้าเกินจำเป็น และเพิ่มอำนาจต่อรองของชุมชนในการกำหนดตัวตนของตนเอง กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทำให้ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนขยับจากการรับรู้และการเข้าร่วมกิจกรรม ไปสู่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมกำหนดกติกาชุมชน เป็นการยืนยันว่าหากออกแบบเวทีร่วมวิเคราะห์ ร่วมออกแบบ และร่วมสะท้อนผลอย่างต่อเนื่อง ชุมชนจะพัฒนาสมรรถนะการจัดการตนเองในฐานะหุ้นส่วนการบริหารจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวได้จริง

องค์ความรู้นี้ยังชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อและพิธีกรรมดั้งเดิมกับการออกแบบกติกาชุมชนร่วมสมัย เช่น การใช้ความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของหนองหานและตำนานผาแดง - นางไอ่ มาเป็นฐานทางวัฒนธรรมในการกำหนดข้อห้ามและมาตรการใช้ทรัพยากรสำหรับการท่องเที่ยว ทำให้กติกามีน้ำหนักทั้งทางสังคมและทางนโยบาย พร้อมกันนี้รูปแบบการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐและมหาวิทยาลัย สะท้อนรูปธรรมของแนวคิดการบริหารจัดการเชิงเครือข่ายและพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยราชภัฏกับการพัฒนาท้องถิ่น โดยมหาวิทยาลัยไม่ได้ทำหน้าที่เพียงผู้วิจัยแต่ยังเป็นผู้ออกแบบกระบวนการร่วม สร้างทีมวิจัยชุมชนและนักสื่อสารชุมชนที่สามารถสานต่อการจัดการอัตลักษณ์และการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ภายหลังโครงการสิ้นสุด องค์ความรู้ใหม่ทั้งหมดนี้จึงประกอบกันเป็นกรอบแนวคิดการจัดการอัตลักษณ์ชุมชนเชิงมีส่วนร่วมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกันได้

Citation : Sangranoo, S., Suwanwong, N., Putthongsri, P., Chusakul, W., & Charoenrut, O. (2026). Community Identity Management Based on Participatory Processes for Creating Environmentally Friendly Community-Based Tourism: A Case Study of the Red Lotus Sea, Kumphawapi District, Udon Thani Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297381. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297381

ภาพที่ 2 ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ควรจัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชนทะเลบัวแดงที่มีตัวแทนทุกกลุ่ม (ชุมชน อปท. ภาครัฐ เอกชน มหาวิทยาลัย) เพื่อกำหนดทิศทาง วางกติกาชุมชน และติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

2) ควรพัฒนากติกาชุมชนเรื่องการใช้ทรัพยากรหนองหาน เช่น การจำกัดจำนวนเรือ - นักท่องเที่ยวต่อวัน พื้นที่/ช่วงเวลาห้ามใช้ และมาตรการขยะ - น้ำเสีย โดยเชื่อมโยงกับความเชื่อและพิธีกรรมเดิมให้คนในพื้นที่ยอมรับได้ง่าย

3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและจังหวัดควรบรรจุการท่องเที่ยวโดยชุมชนทะเลบัวแดงในแผนพัฒนาท้องถิ่นและแผนจังหวัดอย่างชัดเจน พร้อมจัดงบสนับสนุนระบบข้อมูลท่องเที่ยว การพัฒนาศักยภาพโฮมสเตย์ และการตลาดที่เน้นอัตลักษณ์ชุมชน

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาผลกระทบเชิงปริมาณของการท่องเที่ยวต่อระบบนิเวศหนองหาน (คุณภาพน้ำ ความหลากหลายชีวภาพ) ควบคู่กับการศึกษามิติทางสังคม - วัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง

2) ควรเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการอัตลักษณ์และการมีส่วนร่วมในพื้นที่ชุ่มน้ำ/ทะเลบัวอื่นๆ เพื่อพัฒนารูปแบบเชิงเปรียบเทียบที่สามารถถอดบทเรียนและขยายผลได้

3) ควรศึกษาเชิงลึกเรื่องการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจภายในชุมชน เพื่อออกแบบกลไกการแบ่งปันรายได้ที่เป็นธรรมและลดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

Citation : สุรพงษ์ แสงเรณู, ณัฏฐนันธ์ สุวรรณวงก์, ปานฤทัย พุทธทองศรี, วิศิษฐ์ศิริ ชูสกุล, และ อรวรรณ เจริญรัตน์. (2569). การจัดการอัตลักษณ์ชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมพื้นที่ศึกษาทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297381. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297381

เอกสารอ้างอิง (References)

กรมการท่องเที่ยว. (2564). *รายงานสถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทย.* กรุงเทพฯ: กรมการท่องเที่ยว.

จันทรา พิชิตกุล. (2564). การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุ่มน้ำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารการพัฒนาท้องถิ่น, 15*(2), 45–68.

ณัฐกานต์ วิสุทธิ์กาญจน์. (2564). รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชุมชน. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ร่วมสมัย, 22*(1), 89–112.

ธนกร ภู่วัฒนา. (2560). วัฒนธรรมเชิงพาณิชย์กับการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ชุมชนท่องเที่ยว. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, 9*(1), 33–52.

นที กาญจนวัฒน์. (2562). *การท่องเที่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น: มุมมองทางรัฐประศาสนศาสตร์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรัฐศาสตร์.

ประวิทย์ ชัยมงคล. (2561). อัตลักษณ์ชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน. *วารสารสังคมและการพัฒนา, 20*(3), 101–125.

พรพิมล จิตประเสริฐ. (2563). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทุนวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 11*(4), 55–78.

วนิดา อ่อนละมัย. (2562). *รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านศรีฐาน จังหวัดขอนแก่น* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น]

ศิริพร ดำรงธรรม. (2563). การท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย: แนวโน้มและความท้าทาย. *วารสารสิ่งแวดล้อมและนโยบายสาธารณะ, 9*(1), 23–40.

ศุภชัย ภาคีพร. (2562). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชน.* เชียงใหม่: ศูนย์วิจัยและพัฒนาท้องถิ่น.

สมหมาย มงคลศรี. (2563). ผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงมวลชนต่อชุมชนชนบท. *วารสารบริหารรัฐกิจ, 18*(2), 67–90.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สุรพงษ์ แสงเรณู และคณะ. (2569). *การจัดการอัตลักษณ์ชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พื้นที่ศึกษาทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์.* สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.).

Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners, 35*(4), 216–224.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology, 3*(2), 77–101.

Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1981). Rural development participation: Concepts and measures for project design, implementation, and evaluation. Cornell University.

Citation : Sangranoo, S., Suwanwong, N., Putthongsri, P., Chusakul, W., & Charoenrut, O. (2026). Community Identity Management Based on Participatory Processes for Creating Environmentally Friendly Community-Based Tourism: A Case Study of the Red Lotus Sea, Kumphawapi District, Udon Thani Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297381. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297381

Cornwall, A., & Jewkes, R. (1995). What is participatory research? *Social Science & Medicine, 41*(12), 1667–1676.

Creswell, J. W. (2014). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (4th ed.). SAGE Publications.

Fals-Borda, O., & Rahman, M. A. (Eds.). (1991). Action and knowledge: Breaking the monopoly with participatory action research. Intermediate Technology Publications.

Frederickson, H. G. (1997). The spirit of public administration. Jossey-Bass.

Hall, S., & du Gay, P. (Eds.). (1996). Questions of cultural identity. SAGE Publications.

Kemmis, S., & McTaggart, R. (2005). Participatory action research: Communicative action and the public sphere. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), The SAGE handbook of qualitative research (3rd ed., pp. 559–603). SAGE Publications.

Kooiman, J. (2003). Governing as governance. SAGE Publications.

Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). Naturalistic inquiry. SAGE Publications.

Littlejohn, S. W., & Foss, K. A. (2008). Theories of human communication (9th ed.). Thomson Wadsworth.

Osborne, S. P. (2010). The new public governance? Emerging perspectives on the theory and practice of public governance. Routledge.

Ostrom, E. (1990). Governing the commons: The evolution of institutions for collective action. Cambridge University Press.

Pretty, J. N. (1995). Participatory learning for sustainable agriculture. *World Development, 23*(8), 1247–1263.

Reason, P., & Bradbury, H. (Eds.). (2008). The SAGE handbook of action research: Participative inquiry and practice (2nd ed.). SAGE Publications.

Tosun, C. (2000). Limits to community participation in the tourism development process in developing countries. *Tourism Management, 21*(6), 613–633.

Citation : สุรพงษ์ แสงเรณู, ณัฏฐนันธ์ สุวรรณวงก์, ปานฤทัย พุทธทองศรี, วิศิษฐ์ศิริ ชูสกุล, และ อรวรรณ เจริญรัตน์. (2569). การจัดการอัตลักษณ์ชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมพื้นที่ศึกษาทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297381. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297381

ยุทธศาสตร์การพัฒนาสมรรถนะองค์กรสำหรับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
Organizational Competency Development Strategy for the National Office of Buddhism

พระมหาวชิรวิทย์ ยางไชย[1*], และ ฉลอง พันธุ์จันทร์[2]
Phramaha Vachirawit Yangchai[1*], and Chalong Phanchan[2]
[1-2]คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม; Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University, Thailand.
*Corresponding Author; e-mail : 65010165002@msu.ac.th
DOI : 10.65205/jlgisrru.2026.e297658

Received : January 25, 2026; **Revised :** March 10, 2026; **Accepted :** March 12, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาสมรรถนะองค์กรและพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาสมรรถนะองค์กรสำหรับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสม ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 80 รูป/คน การพัฒนาเครื่องมือวัดจากผู้เชี่ยวชาญ 31 คน และดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบวัดสมรรถนะองค์กร เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างบุคลากร พศ. 418 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและสถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมสมรรถนะองค์กรอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$= 4.05, S.D. = 0.62) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า องค์กรยังเผชิญความท้าทายและช่องว่างสมรรถนะใน 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ ความเปราะบางเชิงจริยธรรม ช่องว่างทักษะวิชาชีพเฉพาะทาง และภาวะผู้นำเชิงรับ ผู้วิจัยได้พัฒนายุทธศาสตร์ BUILD ประกอบด้วย 5 มิติ ดังนี้ 1) B–Becoming: การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 2) U–Uplifting: การยกระดับวัฒนธรรมองค์กร 3) I–Improving: การพัฒนาสมรรถนะบุคคล 4) L–Leading: การเสริมสร้างผู้นำเชิงรุก และ 5) D–Developing: การพัฒนาศักยภาพองค์กร ยุทธศาสตร์นี้เป็นกลไกเชิงระบบในการปิดช่องว่างสมรรถนะ เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของหน่วยงาน และสนับสนุนการบริหารจัดการกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน

คำสำคัญ (Keywords) : ยุทธศาสตร์การพัฒนา, ยุทธศาสตร์ BUILD, สมรรถนะองค์กร, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

Abstract

This research aimed to analyze organizational competency issues and formulate a development strategy for the National Office of Buddhism (NOB). Using a mixed-methods research design, qualitative data were collected through in-depth interviews with 80 key informants. The research instruments were validated by 31 experts, while quantitative data were gathered from a nationwide sample of 418 NOB personnel. The data were analyzed using content analysis and descriptive statistics.

Citation : Yangchai, P., & Phanchan, C. (2026). Organizational Competency Development Strategy for the National Office of Buddhism. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297658. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297658

The findings indicated that overall organizational competency was high ($\bar{X}$= 4.05, S.D. = 0.62). However, detailed analysis revealed significant competency gaps in three core areas: ethical fragility, specialized skill deficits, and passive leadership. Consequently, the BUILD Strategy was developed, comprising five dimensions: 1) B–Becoming a Learning Organization; 2) U–Uplifting Organizational Culture; 3) I–Improving Personnel Competencies; 4) L–Leading with Maturity; and 5) D–Developing Organizational Capacities. These dimensions serve as a strategic mechanism to bridge performance gaps, enhance operational efficiency, and provide a professional framework for the sustainable administration of Buddhist affairs.
Keywords : Development Strategy, BUILD Strategy, Organizational Competency, National Office of Buddhism

บทนำ (Introduction)

กระบวนทัศน์การบริหารสมัยใหม่ สมรรถนะ (Competency) คือคุณลักษณะเชิงลึกของบุคคลทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ขับเคลื่อนให้การทำงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ (ปริญญา จิตอร่าม, 2563) ท่ามกลางการแข่งขันยุคโลกาภิวัตน์ องค์กรภาครัฐและเอกชนต่างเร่งปฏิรูปสมรรถนะให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง แต่การกำหนดสมรรถนะให้สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของแต่ละองค์กรมีความซับซ้อน จึงจำเป็นต้องอาศัยการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ที่ตอบโจทย์ความต้องการอย่างแท้จริง (สุชีรา มะหิเมือง, 2548) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) ในฐานะหน่วยงานหลักด้านการสนองงานคณะสงฆ์ กำลังเผชิญกับปัญหาสมรรถนะองค์กรที่มีรากฐานมาจากความลักลั่นเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนพันธกิจภายใต้ระบบคุณธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดขนาดเล็กที่มีบุคลากรจำกัดที่ต้องรับผิดชอบภาระงานที่หลากหลายและซับซ้อนจากหลายสายบังคับบัญชาทั้งจากสำนักงานส่วนกลาง ผู้ว่าราชการจังหวัด และคณะสงฆ์ในพื้นที่

ภาวะดังกล่าวถูกซ้ำเติมด้วยช่องว่างทางทักษะ (Skills Gap) ที่สำคัญคือการขาดความชำนาญเฉพาะด้านทางพระพุทธศาสนา (วิทยา ดวงจันทร์, 2559; ลัดดาวรรณ พูลเดช, 2559) ซึ่งเป็นผลมาจากการที่บุคลากรส่วนหนึ่งถูกโอนย้ายมาจากหน่วยงานอื่น ทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมองค์กร และภารกิจที่เป็นเอกลักษณ์ของคณะสงฆ์ เช่น ความเชี่ยวชาญด้านศาสนพิธีหรือแนวทางการจัดการปัญหาที่ซับซ้อนของคณะสงฆ์ ช่องว่างด้านทักษะนี้ยังขยายไปถึงการขาดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่และการมีเวลาลงพื้นที่อย่างจำกัด (นพภา บุญมาแย้ม, 2559) เนื่องจากภาระงานประจำที่มากมาย ส่งผลให้การวางแผนและดำเนินนโยบายร่วมกับคณะสงฆ์ขาดประสิทธิภาพ นอกจากนี้ วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการรักษาระยะห่างและความเคารพ ทำให้บุคลากรไม่กล้าที่จะนำเสนอปัญหาหรือข้อเสนอแนะเชิงวิพากษ์แก่คณะสงฆ์โดยตรง เนื่องจากสถานะทางสังคมที่สูงและเป็นที่เคารพศรัทธาของพระสงฆ์ ทำให้เกิดภาวะที่บุคลากรต้องระมัดระวังตัวและมุ่งรักษาภาพลักษณ์มากกว่าการแก้ไขปัญหาที่ต้นตอ

นอกจากนี้ การขาดขีดความสามารถในการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อตอบสนองต่อพลวัตของปัญหาสังคมที่ซับซ้อน ยังสะท้อนให้เห็นถึงการขาดวิสัยทัศน์ร่วมที่ทำให้บทบาทขององค์กรถูกลดทอนสถานะลงเหลือเพียงหน่วยงานบริหารจัดการงบประมาณเชิงปริมาณ มากกว่าการเป็นองค์กรยุทธศาสตร์ที่สร้างผลสัมฤทธิ์เชิงคุณภาพ ความย้อนแย้งระหว่างโครงสร้างการบริหารที่เป็นทางการกับแนวปฏิบัติที่ยึดโยงกับระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบจารีตนี้เอง จึงเป็นประเด็นปัญหาสำคัญที่ขัดขวางการพัฒนาสมรรถนะ

Citation : พระมหาวชิรวิทย์ ยางไชย, และ ฉลอง พันธุ์จันทร์. (2569). ยุทธศาสตร์การพัฒนาสมรรถนะองค์กรสำหรับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297658.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297658

องค์กรให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคมและเทคโนโลยีในปัจจุบัน (ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560)

นอกจากปัจจัยภายใน พศ. ยังเผชิญแรงกดดันจากกระแสวิพากษ์วิจารณ์และข้อสงสัยของสังคมต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของคณะสงฆ์บางกลุ่ม ซึ่งถูกขยายผลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สะท้อนถึงขีดจำกัดในการกำกับดูแลและการบังคับใช้กฎระเบียบของ พศ. (Dubus, 2019) สถานการณ์นี้ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นที่มีต่อองค์กร แม้ที่ผ่านมาองค์กรจะมีการปรับตัวตามยุทธศาสตร์ชาติ แต่มาตรการส่วนใหญ่มักเป็นเพียงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าหรือการปรับเปลี่ยนเชิงกระบวนการเพียงผิวเผิน ซึ่งก่อให้เกิดช่องว่างเชิงการปฏิบัติงาน (Practice Gap) ที่ขาดกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาที่บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ การขาดความเชื่อมั่นดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า สมรรถนะในรูปแบบเดิมไม่สามารถตอบโจทย์ความซับซ้อนของปัญหาได้อีกต่อไป การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาสมรรถนะองค์กรในครั้งนี้ จึงไม่ได้เป็นเพียงการเพิ่มประสิทธิภาพตามมาตรฐานราชการทั่วไป แต่เปรียบเสมือนจุดเปลี่ยนเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญ เพื่อแก้ไขปัญหาการพัฒนาบุคลากรที่ผ่านมา ซึ่งมีลักษณะกระจัดกระจายและขาดความต่อเนื่อง จนนำไปสู่ความลักลั่นในการบริหารจัดการระหว่างข้อกฎหมายและจารีตประเพณีทางคณะสงฆ์ อันเป็นสาเหตุของภาวะสุญญากาศทางการกำกับดูแล

ดังนั้น การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาสมรรถนะองค์กร จึงเป็นเครื่องมือเชิงระบบที่จะเข้ามาปิดช่องว่างดังกล่าว ด้วยการหลอมรวมสมรรถนะเชิงวิชาชีพเข้ากับอุดมการณ์ในการทำนุบำรุงศาสนา เพื่อเปลี่ยนผ่าน พศ. จากหน่วยงานที่ตั้งรับต่อปัญหาสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงรุกที่มีความยืดหยุ่นในสายตาประชาคม เพื่อนำเสนอทางออกที่เป็นรูปธรรมต่อความท้าทายข้างต้น การวิจัยนี้ได้สังเคราะห์และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ผ่านกรอบแนวคิดสมรรถนะองค์กรสำหรับ พศ. ซึ่งถือเป็นนวัตกรรมเชิงบริหารที่ออกแบบมาเพื่อสร้างตัวตนและคุณค่าร่วม (Shared Values) ของบุคลากร กรอบแนวคิดนี้ได้ถูกต่อยอดสู่ยุทธศาสตร์การพัฒนาสมรรถนะองค์กร ซึ่งเป็นการบูรณาการข้อค้นพบเชิงคุณภาพจากสภาพปัญหาจริงเข้ากับข้อมูลเชิงปริมาณจากการวัดระดับสมรรถนะที่ครอบคลุมทุกมิติ รวมถึงการสะท้อนความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อองค์กรอย่างแท้จริง ตั้งแต่การเสริมสร้างศักยภาพรายบุคคลไปจนถึงการยกระดับวัฒนธรรมองค์กรและภาวะผู้นำ ยุทธศาสตร์ที่นำเสนอนี้จึงไม่ใช่เพียงแผนปฏิบัติการทั่วไป แต่เป็นพิมพ์เขียวเชิงกลยุทธ์ (Strategic Blueprint) ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้ พศ. เป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง สามารถรักษาพระพุทธศาสนาและตอบสนองต่อความคาดหวังของสังคมได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาสมรรถนะองค์กรของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
2. เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาสมรรถนะองค์กรสำหรับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

กรอบสมรรถนะและยุทธศาสตร์การพัฒนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมุ่งยกระดับสู่การเป็นองค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูง (High Performance Organization) ผ่านแนวทางการพัฒนา 3 มิติหลัก ได้แก่ การปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานด้วยนวัตกรรมเทคโนโลยี การพัฒนาบุคลากรสู่ความเชี่ยวชาญ และการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาลและจิตสำนึกการให้บริการ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2564) เพื่อ

Citation : Yangchai, P., & Phanchan, C. (2026). Organizational Competency Development Strategy for the National Office of Buddhism. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297658.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297658

ขับเคลื่อนพันธกิจดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้บูรณาการแนวคิดมาตรฐานสมรรถนะภาครัฐเข้ากับบริบทเฉพาะด้านพระพุทธศาสนา โดยสังเคราะห์ออกเป็นกรอบสมรรถนะองค์กร 3 องค์ประกอบหลัก 13 ตัวชี้วัด ดังนี้

1. สมรรถนะหลัก (Core Competencies) เป็นกลุ่มพฤติกรรมพื้นฐานที่บุคลากรทุกคนต้องมีร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนกลยุทธ์องค์กรอย่างมีทิศทาง (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2553; ภัทรชนก คุณธร, 2561; Wong et al., 2023) มี 4 ตัวชี้วัดสำคัญ ได้แก่ (1) ความเข้าใจองค์กร เพื่อบูรณาการการทำงานให้สอดรับกับความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและคณะสงฆ์ (2) จริยธรรมองค์กร ที่เน้นความโปร่งใสและผลประโยชน์ส่วนรวม (3) การมุ่งหวังผลสำเร็จ ผ่านการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ และ (4) การทำงานเป็นทีม ที่สร้างเครือข่ายความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ทั้งภายในและภายนอกอย่างยั่งยืน

2. สมรรถนะเชี่ยวชาญ (Expert Competencies) องค์ความรู้และทักษะเฉพาะทางที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในบทบาทหน้าที่ให้บรรลุความเป็นเลิศ (ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560; Hashemian et al., 2021) จำแนกเป็น 5 ตัวชี้วัดสำคัญ ได้แก่ (1) องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาในการสนองงานคณะสงฆ์ด้านต่าง ๆ เช่น หลักธรรมวินัย หลักกฎหมายคณะสงฆ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงานและศาสนพิธีที่ถูกต้องตามจารีต (2) ทักษะภาษาและการสื่อสาร เพื่อการประสานงานกับคณะสงฆ์ทั้งในไทยและระดับสากล (3) ทักษะการแก้ไขปัญหาองค์กร ผ่านนวัตกรรมกระบวนการดำเนินงานแบบคล่องตัว (4) ทักษะการวางแผนที่สำคัญ ในการบริหารจัดการทรัพยากรเชิงยุทธศาสตร์ และ(5) ทักษะทางเทคโนโลยีดิจิทัล ที่มุ่งเน้นการใช้ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) และเทคโนโลยีอุบัติใหม่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการตัดสินใจเชิงนโยบายและลดข้อจำกัดด้านบุคลากรในอนาคต

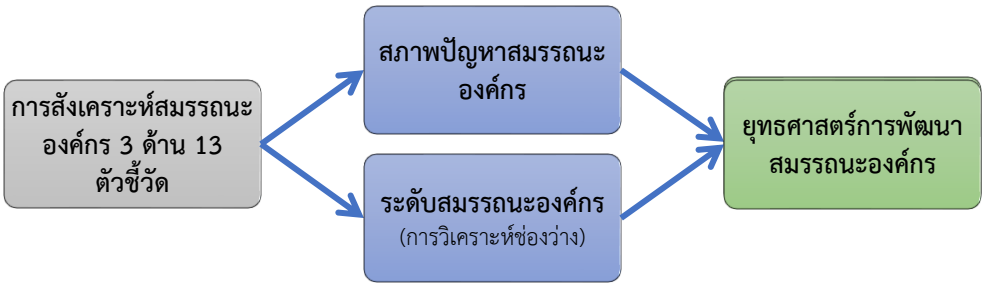
3. สมรรถนะทางสังคมและอารมณ์ (Social and Emotional Competencies) สมรรถนะในมิตินี้คือคุณลักษณะเชิงลึกและทักษะทางสังคมที่ทำหน้าที่เป็นกลไกเกื้อหนุนให้สมรรถนะด้านอื่น ๆ แสดงประสิทธิผลออกมาได้อย่างเต็มพิกัด (ภัทรชนก คุณาธร, 2561; Santos et al., 2023; Nubsaen et al., 2025) ครอบคลุม 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ (1) ภาวะผู้นำองค์กร ที่เป็นต้นแบบด้านธรรมาภิบาลและความโปร่งใส (2) ความอดทนต่อปัญหา ในการบริหารจัดการภายใต้สภาวะกดดันและแรงคาดหวังจากพุทธบริษัท (3) มนุษยสัมพันธ์ เพื่อสร้างสัมพันธภาพเชิงบวกกับสถาบันคณะสงฆ์และภาคีเครือข่าย และ (4) การตระหนักรู้ตนเอง ที่มุ่งสร้างอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจในวิชาชีพสนองงานพระศาสนา

การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาสมรรถนะองค์กรของ พศ. มุ่งเน้นการสร้างจุดเชื่อมโยงระหว่างจารีตพุทธจักรและการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่ โดยใช้วิธีบูรณาการสมรรถนะหลัก สมรรถนะเชี่ยวชาญ และสมรรถนะเชิงพฤติกรรมเข้าด้วยกัน สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับระบบราชการ 4.0 ของ ภัทรชนก คุณธร (2561) ที่เน้นการเปลี่ยนผ่านสู่องค์กรที่เปิดกว้าง เชื่อมโยง และยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Open, Connected and Citizen-Centric Government) ภายใต้บริบทของยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ความจำเป็นเร่งด่วนคือการปฏิรูประบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงรุก ที่มุ่งเน้นการยกระดับทักษะดิจิทัล และสร้างวัฒนธรรมการทำงานด้วยฐานข้อมูลที่ทันสมัย เพื่อขับเคลื่อนองค์กรสู่ความเป็นมืออาชีพที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นศรัทธา และคุ้มครองพระพุทธศาสนาให้มั่นคงท่ามกลางพลวัตของสังคมโลก

Citation : พระมหาวชิรวิทย์ ยางไชย, และ ฉลอง พันธุ์จันทร์. (2569). ยุทธศาสตร์การพัฒนาสมรรถนะองค์กรสำหรับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297658.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297658

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาสมรรถนะองค์กรสำหรับ พศ. โดยบูรณาการข้อมูล 2 ส่วนเข้าด้วยกัน ได้แก่ สภาพปัญหาสมรรถนะองค์กรและข้อมูลระดับสมรรถนะองค์กร ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ระยะแรกมุ่งศึกษาสภาพปัญหาและพัฒนาเครื่องมือวัดสมรรถนะ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 80 รูป/คน ประกอบด้วยผู้บริหาร ข้าราชการ คณะสงฆ์ ประชาชน และนักวิชาการ จากนั้นจึงตรวจสอบความตรงของเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 31 คน ซึ่งเป็นผู้บริหารระดับสูงในสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดยุทธศาสตร์และนโยบาย ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่มีความต่างด้านขนาดและวัฒนธรรมทางศาสนาเฉพาะถิ่น ร่วมกับนักวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้เครื่องมือมีความเที่ยงตรงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในทุกพื้นที่

ระยะที่สองเพื่อประเมินระดับสมรรถนะองค์กร ดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณกับประชากรข้าราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2564) จำนวน 1,008 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ของ Cohen et al. (2017) ซึ่งคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำได้ 287 คน ผู้วิจัยได้ขยายขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็น 500 คน เพื่อชดเชยอัตราการไม่ตอบกลับ และลดความคลาดเคลื่อนจากการสุ่ม อันเป็นการเพิ่มอำนาจการทดสอบทางสถิติ (Statistical Power) ให้ผลการวิเคราะห์มีความแม่นยำและน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ได้รับแบบวัดสมรรถนะฉบับสมบูรณ์กลับคืนมา 418 ชุด (ร้อยละ 83.6) กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง ร้อยละ 61.20 มีการศึกษาระดับปริญญาตรีร้อยละ 51.90 มีอายุราชการไม่เกิน 10 ปี ร้อยละ 53.80 และมีตำแหน่งในระดับชำนาญการ ร้อยละ 45.20

การพัฒนาเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพ

เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบวัดสมรรถนะองค์กร 13 ด้าน (5-Scale) จำนวน 65 ข้อ ผ่านการรับรองจริยธรรมจากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (เลขที่ 254-135/2568) การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ใช้การวิเคราะห์ค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)

Citation : Yangchai, P., & Phanchan, C. (2026). Organizational Competency Development Strategy for the National Office of Buddhism. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297658.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297658

เพื่อประเมินฉันทามติของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญแทนการใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ทั่วไป เนื่องจากแบบวัดนี้ต้องการการกลั่นกรองเชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการระดับสูง ผลการประเมินพบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่ามัธยฐานระหว่าง 4.00-5.00 และมีค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ระหว่าง 0.00-1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนด (Median>3.50, IQR≤1.50) สะท้อนให้เห็นถึงความเห็นพ้องของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในระดับสูงต่อความเหมาะสมของเครื่องมือ (von der Gracht, 2012)

ด้านคุณภาพเครื่องมือจากการทดลองใช้ (n=50) พบค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (α) และค่าแมคโดนัลด์โอเมก้า (ω) ของเครื่องมือทั้งฉบับเท่ากับ 0.990 รายด้านมีค่าอยู่ระหว่าง 0.886–0.964 และค่าอำนาจจำแนก (CITC) ระหว่าง 0.555–0.843 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ 0.20 ข้อคำถามบ่งชี้ว่าแบบวัดมีประสิทธิภาพในการจำแนกอย่างแม่นยำและมีความคงเส้นคงวาในการวัด นอกจากนั้น ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) พบว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (χ^2 = 60.676, df = 47, p = .087, CFI = .998, RMSEA = .026) จึงถือได้ว่าเครื่องมือวัดชุดนี้มีความสมบูรณ์พร้อมสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ระยะคือ ระยะแรก สัมภาษณ์เชิงลึกทั้งรูปแบบเผชิญหน้าและออนไลน์ครอบคลุม 10 จังหวัดในทุกภูมิภาค ระยะที่สอง ดำเนินการสำรวจโดยประสาน พศ. กระจายแบบวัดออนไลน์ (Google Forms) ไปยังข้าราชการทั่วประเทศ กระบวนการนี้ช่วยให้กลุ่มเป้าหมายเข้าถึงแบบวัดได้อย่างทั่วถึงตามหลักความน่าจะเป็น และรับประกันความสมบูรณ์ของข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามกรอบสมรรถนะ 13 ด้าน ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณใช้โปรแกรม Jamovi วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยแปลผลตามเกณฑ์ของกัลยา โอภาสเสถียร (2561) แบ่งเป็น 5 ระดับ โดยค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50-5.00 คะแนนหมายถึง ระดับสมรรถนะดีที่สุด, 3.50- 4.49 อยู่ในระดับดี, 2.50 -3.49 อยู่ในระดับปานกลาง, 1.50-2.49 อยู่ในระดับน้อย และ 1.00-1.49 อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการวิจัยตอนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพปัญหาสมรรถนะองค์กรของ พศ. จากข้อมูลเชิงปริมาณพบว่าภาพรวมสมรรถนะองค์กรอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$=4.05) โดยมีจุดแข็งในด้านการตระหนักรู้ตนเอง ($\bar{X}$=4.32) และมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{X}$=4.25) เมื่อพิจารณาในมิติที่ควรพัฒนา พบว่าด้านความเข้าใจองค์กร ($\bar{X}$=3.90) และจริยธรรมองค์กร ($\bar{X}$=3.91) มีผลประเมินต่ำกว่าด้านอื่น ดังตารางที่ 1 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า แม้บุคลากรจะมีต้นทุนทักษะทางสังคมและอารมณ์สูง แต่ยังเผชิญความท้าทายเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กร

Citation : พระมหาวชิรวิทย์ ยางไชย, และ ฉลอง พันธุ์จันทร์. (2569). ยุทธศาสตร์การพัฒนาสมรรถนะองค์กรสำหรับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297658.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297658

ตารางที่ 1 ระดับสมรรถนะองค์กรในแต่ละตัวชี้วัด

ตัวชี้วัด	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	ตัวชี้วัด	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ความเข้าใจองค์กร	3.90	0.67	ดี	8. ทักษะการวางแผนงานที่สำคัญ	3.97	0.76	ดี
2. จริยธรรมองค์กร	3.91	0.80	ดี	9. ทักษะทางเทคโนโลยีดิจิทัล	4.03	0.78	ดี
3. ด้านการมุ่งหวังความสำเร็จ	4.07	0.74	ดี	10. ภาวะผู้นำองค์กร	4.02	0.67	ดี
4. การทำงานเป็นทีม	4.07	0.77	ดี	11. ความอดทนต่อปัญหา	4.06	0.72	ดี
5. องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา	4.04	0.75	ดี	12. มนุษยสัมพันธ์	4.25	0.66	ดี
6. ทักษะภาษาและการสื่อสาร	4.09	0.63	ดี	13. การตระหนักรู้ตนเอง	4.32	0.65	ดี
7. ทักษะการแก้ไขปัญหาองค์กร	3.94	0.76	ดี	**ภาพรวมสมรรถนะ**	4.05	0.62	ดี

จากตารางที่ 1 แม้ผลลัพธ์ในเชิงปริมาณจะแสดงค่าคะแนนสมรรถนะองค์กรในระดับดี แต่ข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ให้เห็นถึงปัญหาแฝงที่ซ่อนอยู่ภายใต้ตัวเลขเหล่านั้น การสังเคราะห์สภาพปัญหาของ พศ. ชี้ให้เห็นช่องว่างสำคัญระหว่างขีดความสามารถของบุคลากรกับอุปสรรคเชิงระบบ ซึ่งนำไปสู่การสรุปจุดที่ควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม โดยอาศัยการประมวลผลข้อมูลเชิงคุณภาพร่วมกับเชิงปริมาณในแต่ละตัวชี้วัด ดังนี้

1. สภาพปัญหาสมรรถนะหลัก จุดอ่อนของสมรรถนะนี้คือ การขาดความเป็นอิสระเชิงโครงสร้าง อันเกิดจากอำนาจทับซ้อนระหว่างคณะสงฆ์และภาครัฐ ทำให้องค์กรตกอยู่ในสภาวะตั้งรับ (Reactive) ขาดบทบาทเชิงรุกในการกำหนดนโยบาย ในมิติจริยธรรม พบวัฒนธรรมอุปถัมภ์ที่ให้ความสำคัญกับสายสัมพันธ์มากกว่าความรู้ความสามารถ ส่งผลให้การประเมินผลงานขาดความโปร่งใส นอกจากนี้ ยังพบปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเพศและการจัดสรรงาน โดยบุคลากรหญิงมักถูกจำกัดในงานสนับสนุน ขณะที่บุคลากรชายแบกรับภาระงานพิธีกรรมและภาคสนามเกินตัว อีกทั้งองค์กรยังติดกับดักภาระงานประจำ (Routine Trap) ที่มุ่งเน้นงานพิธีการจนขาดการพัฒนานวัตกรรมเชิงนโยบาย

2. สภาพปัญหาสมรรถนะเชี่ยวชาญ ผลการวิเคราะห์บ่งชี้ว่า จุดอ่อนด้านทักษะการสื่อสารและองค์ความรู้พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะความเข้าใจในพระธรรมวินัยและจารีตปฏิบัติ ส่งผลให้บุคลากรขาดความมั่นใจและวางตัวไม่เหมาะสมในฐานะผู้สนองงาน ประกอบกับปัญหาการทำงานแบบแยกส่วนและการขาดระบบจัดการความรู้ เพื่อถอดบทเรียนทำให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปในลักษณะตั้งรับและขาดมาตรฐาน เมื่อมีการหมุนเวียนบุคลากร ในมิติการบริหาร องค์กรติดกับดักการวางแผนแบบรวมศูนย์ที่ขาดความยืดหยุ่นต่อบริบทเชิงพื้นที่ เน้นตัวชี้วัดเชิงปริมาณและงานพิธีกรรมมากเกิน ปัญหาดังกล่าวถูกซ้ำเติมด้วยความไม่ต่อเนื่องเชิงนโยบายดิจิทัล อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารบ่อยครั้ง และวัฒนธรรมการทำงานตามคำสั่งที่ปิดกั้นความคิดสร้างสรรค์ ส่งผลให้ระบบสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์เชิงรุกหยุดนิ่ง

Citation : Yangchai, P., & Phanchan, C. (2026). Organizational Competency Development Strategy for the National Office of Buddhism. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297658.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297658

3. สภาพปัญหาสมรรถนะทางสังคมและอารมณ์ เกิดจากปัญหาเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมการสั่งการแบบบนลงล่าง ส่งผลให้บุคลากรขาดทักษะการตัดสินใจริเริ่มสร้างสรรค์ ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายกับพระสงฆ์ที่พระพฤติผิดพระธรรมวินัย เนื่องจากข้อจำกัดด้านอำนาจ ทำให้การแก้ปัญหาล่าช้าจนองค์กรตกเป็นจำเลยของสังคม ก่อให้เกิดแรงกดดันทางอารมณ์ต่อผู้ปฏิบัติงาน นอกจากนี้ ภาระงานพิธีกรรมในวันหยุดยังส่งผลกระทบต่อความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน โดยเฉพาะบุคลากรหญิงที่ต้องแบกรับภาระครอบครัว ความตึงเครียดสะสมจากแรงกดดันรอบด้าน ภายใต้สวัสดิการและความก้าวหน้าที่ไม่สอดคล้องกับความทุ่มเท อาจเป็นปัจจัยเร่งให้เกิดภาวะสมองไหลและการสูญเสียบุคลากรที่มีศักยภาพออกจากองค์กร

จากการผสมผสานข้อมูลทั้งสองส่วน ชี้ให้เห็นว่า พศ. จำเป็นต้องปฏิรูปสมรรถนะหลักด้วยการสร้างระบบบริหารจัดการที่ยึดถือหลักคุณธรรมและระเบียบวาระเชิงยุทธศาสตร์มากกว่าตัวบุคคล โดยต้องเร่งปิดช่องว่างความรู้เฉพาะทางพระพุทธศาสนาและทักษะสื่อสารกับคณะสงฆ์ โดยเฉพาะในระดับสากล ควบคู่ไปกับการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้น องค์กรต้องปรับวัฒนธรรมการทำงานจากการสั่งการเชิงรับเป็นการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงรุกในทุกระดับ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการตัดสินใจและสร้างแรงจูงใจในการรักษาบุคลากรที่มีศักยภาพให้ขับเคลื่อนภารกิจของพระพุทธศาสนาได้อย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยตอนที่ 2 กรอบยุทธศาสตร์ถูกสังเคราะห์ขึ้นจากการบูรณาการสภาพปัญหาและระดับสมรรถนะเพื่อกำหนดเป็นกลยุทธ์การพัฒนา ดังนี้ 1) สภาพปัญหาด้านสมรรถนะหลักนำไปสู่ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพองค์กร 2) ปัญหาด้านสมรรถนะเชี่ยวชาญนำไปสู่ยุทธศาสตร์การพัฒนาสมรรถนะรายบุคคล 3) ปัญหาด้านสมรรถนะทางสังคมและอารมณ์นำไปสู่ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างวุฒิภาวะผู้นำ นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์บริบทองค์กรในภาพรวมยังนำไปสู่การกำหนดอีก 2 ยุทธศาสตร์เสริม ได้แก่ การยกระดับวัฒนธรรมองค์กร และการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้การขับเคลื่อนครอบคลุมทุกมิติ ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาสมรรถนะองค์กรสำหรับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ยุทธศาสตร์ 1 การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (B: Becoming) ยกระดับการทำงานสู่ฐานความรู้ผ่านระบบพี่เลี้ยงและถอดบทเรียน เพื่อสืบทอดความรู้สู่บุคลากรรุ่นใหม่
กลยุทธ์ที่ 1 การสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ แนวทางปฏิบัติ 1. ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทุกระดับ 2. ใช้ระบบพี่เลี้ยงพัฒนาบุคลากรใหม่ 3. จัดตั้งศูนย์เรียนรู้และฐานข้อมูลที่ทันสมัย
กลยุทธ์ที่ 2 การสร้างวัฒนธรรมที่กล้าเรียนรู้จากปัญหา แนวทางปฏิบัติ 1. วิเคราะห์ปัญหาจริงเพื่อวางแนวทางป้องกันเชิงรุก 2. ปลูกฝังการคิดเชิงวิพากษ์ 3. เปลี่ยนความผิดพลาดให้เป็นองค์ความรู้
กลยุทธ์ที่ 3 การสร้างสภาพแวดล้อมที่นำโดยผู้นำต้นแบบ แนวทางปฏิบัติ 1. ผู้บริหารเปิดใจเรียนรู้และรับฟังความเห็นเสรี 2. สร้างระบบแรงจูงใจให้บุคลากรกล้าเสนอแนวคิดใหม่ 3. ยกย่องชมเชยการริเริ่มสร้างสรรค์ในงาน
กลยุทธ์ที่ 4 การจัดการคลังความรู้เพื่อขับเคลื่อนองค์กร แนวทางปฏิบัติ 1. จัดทำคลังความรู้ดิจิทัล 2. ใช้ AI และเทคโนโลยีช่วยสืบค้นข้อมูลรวดเร็ว 3. จัดลำดับและรวบรวมความรู้ที่จำเป็นต่อภารกิจขององค์กร
กลยุทธ์ที่ 5 การขับเคลื่อนองค์กรด้วยการวิจัยและนวัตกรรม แนวทางปฏิบัติ 1. จัดตั้งหน่วยวิจัยและพัฒนาอย่างเป็นระบบ 2. สนับสนุนทุนและพัฒนาสมรรถนะนักวิจัยในองค์กร 3. นำผลวิจัยมาเพิ่มประสิทธิภาพการบริการองค์กร
ยุทธศาสตร์ 2 การยกระดับวัฒนธรรมองค์กร (U: Uplifting) สร้างอัตลักษณ์ 5E ลดทอนการทำงานแบบแยกส่วนและระบบอุปถัมภ์ เพื่อภาพลักษณ์องค์กรยุคใหม่
กลยุทธ์ที่ 1 การเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวก แนวทางปฏิบัติ 1. ตั้งทีมข้ามสายงานเพื่อลดทอนการทำงานแบบแยกส่วน 2. สร้างระบบสื่อสารสองทางสะท้อนปัญหาจากพื้นที่สู่ส่วนกลาง 3. จัดกิจกรรมกระชับความสัมพันธ์ลดช่องว่างระหว่างระดับบริหารกับปฏิบัติการ

Citation : พระมหาวชิรวิทย์ ยางไชย, และ ฉลอง พันธุ์จันทร์. (2569). ยุทธศาสตร์การพัฒนาสมรรถนะองค์กรสำหรับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297658.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297658

กลยุทธ์ที่ 2 การปรับโครงสร้างองค์กรเพื่อความคล่องตัว แนวทางปฏิบัติ 1.กระจายอำนาจการตัดสินใจสู่ระดับพื้นที่ 2. ใช้ระบบดิจิทัลและคลาวด์แทนการทำงานแบบเน้นกระดาษ 3. วางระบบหมุนเวียนงานอย่างเป็นธรรม
กลยุทธ์ที่ 3 การสร้างความผูกพันและขวัญกำลังใจ แนวทางปฏิบัติ 1.ปรับใช้หลัก 5E ประเมินผลงานและเลื่อนขั้น 2. จัดสรรงบสนับสนุนภาระงานจริงในพื้นที่อย่างครอบคลุม 3. เชิดชูเกียรติผู้มีผลงานนวัตกรรมและจริยธรรมดีเด่น

ยุทธศาสตร์ 3 การพัฒนาสมรรถนะบุคลากร (I: Improving)

ยกระดับทักษะพุทธศาสตร์และดิจิทัลเพื่อการสื่อสารสงฆ์มืออาชีพ ปิดช่องว่างความรู้และเพิ่มประสิทธิภาพงานยุค 4.
กลยุทธ์ที่ 1 การสร้างองค์ความรู้เชิงพุทธ์ แนวทางปฏิบัติ 1. จัดอบรมกฎมหาเถรสมาคมและจารีตสงฆ์แก่บุคลากรใหม่ 2. ทดสอบความเชี่ยวชาญก่อนพิจารณาเข้าตำแหน่งประสานงานสงฆ์ 3. ส่งเสริมการศึกษาหลักธรรม บาลีเพิ่มเติม
กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ แนวทางปฏิบัติ 1. จัดอบรมการใช้ศัพท์เฉพาะทางศาสนา รวมถึงกิริยามารยาทในการเข้าหาพระสงฆ์ เพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ข้าราชการที่เป็นมืออาชีพ 2. พัฒนาการชี้แจงประเด็นอ่อนไหวและสถานการณ์เร่งด่วนผ่านสื่อออนไลน์ 3. จัดทำคู่มือมาตรฐานการสื่อสารและประสานงาน (Protocol)
กลยุทธ์ที่ 3 การวางแผนเชิงกลยุทธ์ แนวทางปฏิบัติ 1. ฝึกการวิเคราะห์ SWOT เพื่อออกแบบแผนงานรายพื้นที่ 2. ใช้เครื่องมือสมัยใหม่ ติดตามผลสัมฤทธิ์แทนเชิงปริมาณ 3. เปิดพื้นที่ให้ระดับปฏิบัติการร่วมจัดทำแผนปฏิบัติราชการปี
กลยุทธ์ที่ 4 การรับมือและแก้ไขปัญหาเชิงรุก แนวทางปฏิบัติ 1. ตั้งทีมจัดการวิกฤตระดับจังหวัดแก้ปัญหาเร่งด่วน 2. สร้างระบบคลังกรณีศึกษาเพื่อฝึกทักษะการตัดสินใจ 3. พัฒนาทักษะเจรจาไกล่เกลี่ยและจัดการอารมณ์
กลยุทธ์ที่ 5 การเปลี่ยนผ่านสู่องค์กรดิจิทัลยุคใหม่ แนวทางปฏิบัติ 1. ยกระดับทักษะดิจิทัล/AI ช่วยสืบค้นกฎหมายและข้อมูลวัด 2. เปลี่ยนระบบงานสู่ e-Workflow เพื่อความรวดเร็วและโปร่งใส 3. ใช้ Big Data วิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก

ยุทธศาสตร์ 4 การเสริมสร้างวุฒิภาวะผู้นำ (L: Leading)

พัฒนาผู้นำเชิงรุกด้วย EQ และการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ เพื่อสร้างแรงจูงใจและขจัดการบริหารแบบตั้งรับ
กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาภาวะผู้นำทุกระดับ แนวทางปฏิบัติ 1. จัดโปรแกรมพัฒนาภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับบุคลากรแต่ละระดับ 2. สร้างระบบผู้นำต้นแบบ ตามหลัก 5E 3. ใช้ระบบพี่เลี้ยงเพื่อสร้างทายาทผู้นำทดแทนผู้เกษียณ
กลยุทธ์ที่ 2 การเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ แนวทางปฏิบัติ 1. ฝึกทักษะการฟังเชิงรุกและการสื่อสารอย่างเห็นอกเห็นใจ 2. พัฒนาเทคนิคการเจรจาไกล่เกลี่ยแทนการใช้อำนาจสั่งการ 3. สร้างพื้นที่ปลอดภัยทางจิตใจในที่ทำงาน
กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาการตระหนักรู้ตนเอง แนวทางปฏิบัติ 1. ใช้ระบบประเมิน 360 องศาเพื่อรับข้อมูลสะท้อนกลับรอบด้าน 2. ส่งเสริมการฝึกสติและเจริญสมาธิเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการตัดสินใจ 3. สนับสนุนการทำแผนพัฒนาตนเอง

ยุทธศาสตร์ 5 การพัฒนาศักยภาพองค์กร (D: Developing)

ปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการและยกระดับธรรมาภิบาลองค์กรสู่ความเป็นเลิศในงานบริการ
กลยุทธ์ที่ 1 การสร้างรากฐานความเข้าใจและวัฒนธรรมการเรียนรู้ แนวทางปฏิบัติ 1. จัดทำคู่มือองค์กรดิจิทัลระบุวิสัยทัศน์และบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจน 2. ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างส่วนกลางและภูมิภาคอย่างสม่ำเสมอ 3. พัฒนาระบบประเมินความเข้าใจและช่องทางสื่อสารสองทางเพื่อรับผลป้อนกลับ
กลยุทธ์ที่ 2 การเสริมสร้างธรรมาภิบาลและความโปร่งใส แนวทางปฏิบัติ 1. จัดตั้งคณะกรรมการจริยธรรมและระบบควบคุมภายในเพื่อเปิดเผยข้อมูลเชิงประจักษ์ 2. ปลูกฝังจิตสำนึกผ่านกรณีศึกษาเพื่อลดปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนและระบบอุปถัมภ์ 3. สร้างกลไกรับเรื่องร้องเรียนและระบบคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสที่มีประสิทธิภาพ
กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาการคิดเชิงกลยุทธ์และการตัดสินใจด้วยข้อมูลแนวทางปฏิบัติ 1. พัฒนาทักษะการวิเคราะห์ SWOT เพื่อแก้ปัญหาภาพลักษณ์และกฎหมายคณะสงฆ์ 2. จัดตั้งทีมวิเคราะห์ข้ามสายงานและใช้เทคโนโลยีจัดการฐานข้อมูลสารสนเทศที่สำคัญ 3. ผลักดันการใช้ผลวิเคราะห์มาประกอบการวางแผนและตัดสินใจของผู้บริหาร
กลยุทธ์ที่ 4 การส่งเสริมการทำงานเป็นทีมเชิงบูรณาการ แนวทางปฏิบัติ 1. สร้างเป้าหมายร่วมและระบบพี่เลี้ยงเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้สู่บุคลากรใหม่ 2. ขจัดอุปสรรคการทำงานแบบแยกส่วนโดยคำนึงถึงศักยภาพและความเชี่ยวชาญรายบุคคล 3. จัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์และพื้นที่ปลอดภัยทางความคิดเพื่อสร้างความภูมิใจร่วมกัน
กลยุทธ์ที่ 5 การยกระดับความเป็นเลิศในการบริการ แนวทางปฏิบัติ 1. พัฒนาทักษะการปฏิบัติต่อคณะสงฆ์ตามหลักกิริยามารยาทและคำศัพท์ที่ถูกต้อง 2. ปลูกฝังจิตสำนึกบริการด้วยใจ (Service Mind) โดยเฉพาะพระสงฆ์ชราภาพและประชาชน 3. นำระบบ E-Service และแอปพลิเคชันมาใช้ลดขั้นตอนและติดตามผลการบริการรวดเร็ว

Citation : Yangchai, P., & Phanchan, C. (2026). Organizational Competency Development Strategy for the National Office of Buddhism. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297658.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297658

หมายเหตุ: 5E คืออัตลักษณ์องค์กรของ พศ. 5 ด้าน 1. Enlightened (รู้ลึกพุทธศาสตร์) 2. Eloquent (สื่อสารเก่ง บริการดี) 3. Elaborate (รอบคอบในแผนงานและแก้ปัญหา) 4. (Empowering) ก้าวรุดหน้าด้วยการเรียนรู้สิ่งใหม่ 5. (Ethical) ยึดหลักยุติธรรมและความโปร่งใส

ผลการศึกษาในตารางที่ 2 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) กำลังเผชิญความท้าทายสำคัญ ทั้งในด้านจริยธรรมเชิงโครงสร้าง ช่องว่างความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง และภาวะบีบคั้นทางอารมณ์จากการขาดภาวะผู้นำเชิงรุก ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์ยุทธศาสตร์การพัฒนาภายใต้โมเดล BUILD เพื่อยกระดับองค์กรสู่มาตรฐานภาครัฐสมัยใหม่ โดยเริ่มจากการวางรากฐานการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Becoming) เพื่อแก้ปัญหาภาวะสมองไหลและการสูญเสียภูมิปัญญาเมื่อผู้เชี่ยวชาญเกษียณอายุ ผ่านการเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานจากระบบตามสั่งสู่การใช้ระบบพี่เลี้ยงและการถอดบทเรียนจากสถานการณ์จริงมาสกัดเป็นองค์ความรู้ฝังลึก พร้อมทั้งจัดตั้งคลังสมองดิจิทัลที่ช่วยให้บุคลากรเข้าถึงแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องได้ตลอดเวลา กระบวนการดังกล่าวต้องดำเนินไปพร้อมกับการยกระดับวัฒนธรรมองค์กร (Uplifting) เพื่อขจัดระบบอุปถัมภ์และการทำงานแบบแยกส่วน โดยการปลูกฝังอัตลักษณ์ 5E และสร้างทีมทำงานข้ามสายงานที่บูรณาการทั้งข้อมูลและทรัพยากร พร้อมปรับปรุงระบบประเมินผลงานและค่าตอบแทนให้ยึดหลักคุณธรรมและความเท่าเทียมทางเพศ เพื่อสร้างพื้นที่แห่งความไว้วางใจและรักษาคนเก่งไว้กับองค์กร ควบคู่กับการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร (Improving) เพื่อปิดช่องว่างความรู้ที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของคณะสงฆ์ โดยเน้นการสร้างผู้สนับสนุนกิจการพระพุทธศาสนามืออาชีพที่มีความเชี่ยวชาญทั้งด้านพุทธศาสตร์เชิงลึกและกฎหมายสงฆ์ ทักษะการสื่อสารที่ถูกกาลเทศะ และการวางแผนงานที่ยึดโยงกับบริบทเชิงพื้นที่มากกว่าเพียงการมุ่งเน้นตัวชี้วัดเชิงปริมาณ

นอกจากนี้ การขับเคลื่อนองค์กรจะสัมฤทธิ์ผลได้ต้องอาศัยการเสริมสร้างวุฒิภาวะผู้นำ (Leading) เพื่อปรับเปลี่ยนจากภาวะผู้นำเชิงรับสู่นักบริหารเชิงรุกที่มีความฉลาดทางอารมณ์และกล้าตัดสินใจในสถานการณ์ที่คับขัน โดยมุ่งสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยทางจิตใจเพื่อเปิดรับนวัตกรรมเชิงบริหารและแนวคิดนอกกรอบ โดยมีผู้บริหารระดับสูงเป็นต้นแบบด้านจริยธรรม และการรับฟังความคิดเห็นจากบุคลากรหน้างานอย่างจริงจัง และท้ายที่สุดคือการพัฒนาศักยภาพองค์กร (Developing) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการและยกระดับธรรมาภิบาลองค์กรสู่ความเป็นเลิศในงานบริการ ผ่านกลยุทธ์การสร้างความเข้าใจองค์กรดิจิทัล การเพิ่มความโปร่งใสด้วยระบบควบคุมภายใน การใช้ฐานข้อมูลเชิงยุทธศาสตร์เพื่อการตัดสินใจ และการสลายความขัดแย้งด้วยการทำงานเป็นทีม ซึ่งกลไกทั้งหมดนี้จะเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่เปลี่ยนผ่าน พศ. จากหน่วยงานที่เน้นภาระงานประจำ สู่การเป็นองค์กรสมัยใหม่ที่มีธรรมาภิบาลเข้มแข็ง และได้รับความเชื่อมั่นสูงสุดจากคณะสงฆ์และภาคประชาสังคมอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเผชิญสภาพปัญหาสมรรถนะองค์กร ดังนี้

ผลการวิจัยเชิงปริมาณระบุว่า ภาพรวมสมรรถนะองค์กรของ พศ. อยู่ในระดับดี ซึ่งสอดคล้องกับทิศทางงานวิจัยในหน่วยงานรัฐอื่น เช่น จำนงค์ สายวงศ์ปัญญา (2550) ที่ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะข้าราชการ และ นนทยา สร้อยพะยอม (2554) ที่พัฒนาสมรรถนะหลักการปฏิบัติงานของปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต่างพบว่าภาพรวมสมรรถนะข้าราชการไทยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายมิติกลับพบความย้อนแย้งเชิงการเปรียบเทียบที่น่าสนใจและเป็นข้อบ่งชี้สำคัญถึงปัญหาเชิงโครงสร้างของ พศ. ประการแรกคือประเด็นด้านจริยธรรมองค์กร จำนงค์ สายวงศ์ปัญญา (2550) พบว่าข้าราชการมีสมรรถนะด้านนี้สูงสุด ความแตกต่างนี้สะท้อนว่า แม้ พศ. จะขับเคลื่อนงานทางด้านพระพุทธศาสนา แต่

Citation : พระมหาวชิรวิทย์ ยางไชย, และ ฉลอง พันธุ์จันทร์. (2569). ยุทธศาสตร์การพัฒนาสมรรถนะองค์กรสำหรับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297658.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297658

กลับมีปัญหาจริยธรรมองค์กรที่ซับซ้อนกว่าหน่วยงานภาครัฐอื่น โดยเฉพาะปัญหาวัฒนธรรมอุปถัมภ์ที่ให้ความสำคัญกับสายสัมพันธ์เชิงอำนาจมากกว่าหลักคุณธรรม ปัญหาอคติทางเพศในการจัดสรรงาน กับดักภาระงานประจำเชิงพิธีการเป็นต้น จนขาดพื้นที่ในการสร้างสรรค์นวัตกรรมเชิงนโยบาย

ประการต่อมา จุดอ่อนร่วมเรื่องการสั่งสมความเชี่ยวชาญ ผลการวิจัยพบความสอดคล้องกันระหว่าง พศ. และงานของ จำนงค์ สายวงศ์ปัญญา (2550) รวมถึง นนทยา สร้อยพะยอม (2554) สมรรถนะด้านการสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพมักปรากฏในอันดับต่ำสุดหรือเป็นจุดที่ควรพัฒนาที่สุด สภาวการณ์นี้บ่งชี้ว่าข้าราชการไทยในหลายสังกัดยังมีข้อจำกัดในการพัฒนาทักษะเชิงลึก การคาดการณ์เชิงกลยุทธ์ และการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ โดยมักติดกับดักการทำงานตามตัวชี้วัดเชิงปริมาณรายวันมากกว่าการพัฒนาสมรรถนะหลักที่สร้างความเข้มแข็งให้องค์กรในระยะยาว (ฉัตราภรณ์ อักษร และจตุภูมิ เขตจัตุรัส, 2562) ปัญหาเชิงโครงสร้างดังกล่าวได้ขยายตัวสู่มิติสมรรถนะเชี่ยวชาญ โดยปรากฏช่องว่างทางองค์ความรู้ด้านพุทธศาสตร์เชิงลึกและการสื่อสารสากล ซึ่งถือเป็นสินทรัพย์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Asset) ในการสร้างความเชื่อมั่นต่อคณะสงฆ์ การที่องค์กรขาดระบบจัดการองค์ความรู้และการตัดสินใจที่อิงหลักฐานเชิงประจักษ์ ทำให้การดำเนินงานติดอยู่ในวงจรการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ขณะเดียวกัน การวางแผนแบบรวมศูนย์และการหมุนเวียนงานที่ขาดความต่อเนื่องได้ขัดขวางการสะสมความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ปัญหานี้ยังถูกซ้ำเติมด้วยความล่าช้าในการปรับตัวสู่ดิจิทัล ซึ่งนอกจากจะลดทอนประสิทธิภาพการแข่งขันแล้ว ยังสร้างภาวะความเครียดจากการใช้เทคโนโลยี (Technostress) แก่บุคลากรในระยะยาว (Tarafdar et al., 2007)

ในท้ายที่สุด ข้อจำกัดทั้งเชิงโครงสร้างและองค์ความรู้ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อมิติสมรรถนะทางสังคมและอารมณ์ ผ่านรูปแบบการใช้อำนาจสั่งการแบบบนลงล่าง และบรรยากาศการทำงานที่มุ่งจับผิด ซึ่ง Frazier et al. (2017) ชี้ว่าเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำลายความไว้วางใจและปิดกั้นนวัตกรรมในองค์กร สภาพแวดล้อมที่เป็นพิษ และภาระงานที่เกินสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน นำไปสู่ภาวะสมองไหลและการสูญเสียบุคลากรศักยภาพสูงอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของ Duckworth et al. (2007) ที่อธิบายว่า การขาดแรงสนับสนุนที่ยุติธรรมจะลดทอนความอดทนและประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ผลการศึกษานี้จึงชี้ให้เห็นว่า การยกระดับสมรรถนะองค์กรของ พศ. มิใช่เพียงการพัฒนาทักษะรายบุคคล แต่คือการปฏิรูปวัฒนธรรมองค์กรและระบบผู้นำ เพื่อสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางจิตใจและธรรมาภิบาลที่แท้จริง

ดังนั้น เพื่อแก้ปัญหาสมรรถนะเชิงโครงสร้างวิชาชีพและอารมณ์อย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยได้นำเสนอยุทธศาสตร์ BUILD ซึ่งมุ่งสร้างขีดความสามารถเชิงพลวัต โดยเริ่มจากการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้และการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล โดยใช้คลังสมองดิจิทัลและระบบพี่เลี้ยงเพื่อป้องกันการสูญเสียองค์ความรู้ ซึ่ง Areed et al. (2021) ยืนยันว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างนวัตกรรมและลดการสูญเสียองค์ความรู้เมื่อผู้เชี่ยวชาญเกษียณอายุ ซึ่งสอดคล้องกับ ภัทรชนก คุณธร (2561) ที่ระบุว่าสมรรถนะด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและความคิดสร้างสรรค์เป็นช่องว่างสำคัญ (Competency Gap) ที่บุคลากรภาครัฐต้องการการพัฒนาในระดับสูงสุดเพื่อรองรับระบบราชการ 4.0 ควบคู่ไปกับการยกระดับวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งเน้นแก้ไขการทำงานแบบแยกส่วน โดยใช้โครงสร้างที่คล่องตัวและระบบประเมินผลที่ยึดหลักคุณธรรม ซึ่ง Tadesse and Debela (2024) ชี้ว่าวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งและเป็นธรรมจะส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพและความภักดีของบุคลากร ในมิติการพัฒนาบุคลากร ยุทธศาสตร์นี้มุ่งสร้างผู้สนับสนุนกิจการคณะสงฆ์มืออาชีพที่บูรณาการพุทธศาสตร์เชิงลึกเข้ากับสมรรถนะทางสังคมและอารมณ์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นเชิงวิชาชีพ และเพิ่มความผูกพันต่อองค์กร (Santos et al., 2023) โดยมีหัวใจสำคัญคือการเสริมสร้างวุฒิภาวะผู้นำที่เน้นภาวะผู้นำที่แท้จริงและความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางจิตใจและแรงบันดาลใจในการ

Citation : Yangchai, P., & Phanchan, C. (2026). Organizational Competency Development Strategy for the National Office of Buddhism. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297658.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297658

ทำงาน (Antonopoulou, 2024) ยุทธศาสตร์ BUILD จึงเป็นการปฏิรูปเชิงโครงสร้างที่ผสานเทคโนโลยี หลักธรรมาภิบาลและการบริหารทุนมนุษย์เข้าด้วยกัน เพื่อพลิกโฉมสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติสู่องค์กรสมัยใหม่ที่ได้รับความไว้วางใจจากสังคม

ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

งานวิจัยนี้ได้สังเคราะห์ BUILD Model ในฐานะนวัตกรรมการบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ที่ออกแบบมาเพื่อ พศ. โดยเฉพาะ โดยมุ่งเน้นการบูรณาการ 5 มิติที่เกื้อหนุนกันเชิงโครงสร้าง ได้แก่ การสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ผ่านคลังสมองดิจิทัล (Becoming) การยกระดับวัฒนธรรมองค์กรด้วยระบบคุณธรรมและลดการทำงานแบบแยกส่วน (Uplifting) การพัฒนาบุคลากรสู่ความเป็นมืออาชีพด้านกิจการคณะสงฆ์ (Improving) การเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงรุกที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ (Leading) และการพัฒนาขีดความสามารถเชิงโครงสร้างตามแนวคิดรัฐบาลดิจิทัลที่มีความคล่องตัวและการกระจายอำนาจ (Developing) เพื่อปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการและยกระดับธรรมาภิบาลองค์กรสู่ความเป็นเลิศในงานบริการ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาสมรรถนะองค์กรสำหรับ พศ. (BUILD STRATIGY)

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรนำยุทธศาสตร์ BUILD ไปกำหนดเป็นแผนปฏิบัติราชการประจำปี โดยเปลี่ยนจากการประเมินผลเชิงปริมาณสู่การสร้างตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์เชิงคุณภาพ

2. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรนำอัตลักษณ์ 5E มาเป็นเกณฑ์หลักในการสรรหาและแต่งตั้งบุคลากรเพื่อขจัดระบบอุปถัมภ์ ควบคู่กับการลงทุนในเทคโนโลยีคลาวด์ AI และ Big Data เพื่อเชื่อมโยงฐานข้อมูลศาสนกิจทั่วประเทศและต้องให้ความสำคัญกับมาตรการความปลอดภัยของข้อมูล ระบบนี้ไม่เพียงแต่จะลดข้อผิดพลาดในการปฏิบัติงาน แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความโปร่งใสและสื่อสารภาพลักษณ์ใหม่ขององค์กรต่อสังคม

3. การพัฒนาองค์กรในมิติบุคลากรและกระบวนการทำงานเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ เนื่องจาก พศ. ยังมีข้อจำกัดด้านอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่ต้องตอบสนองต่อภารกิจของคณะสงฆ์และ

Citation : พระมหาวชิรวิทย์ ยางไชย, และ ฉลอง พันธุ์จันทร์. (2569). ยุทธศาสตร์การพัฒนาสมรรถนะองค์กรสำหรับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297658.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297658

นโยบายรัฐบาล ภาวะการเกื้อกูลเชิงโครงสร้างนี้ทำให้องค์กรขาดอำนาจต่อรองและมีความเป็นอิสระจำกัดในการปรับปรุงระบบบริหารงานภายในด้วยตนเอง ซึ่งเป็นประเด็นเชิงระบบที่ควรมีการศึกษาเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการในระดับสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนำร่อง เพื่อทดสอบและปรับปรุงยุทธศาสตร์ BUILD ให้สอดคล้องกับบริบทและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาค ควบคู่ไปกับการวิจัยเชิงประเมินผลในระยะ 1-3 ปี เพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลงของสมรรถนะองค์กรและภาพลักษณ์ความเชื่อมั่นของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. งานวิจัยในอนาคตควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก โดยเฉพาะคณะสงฆ์และพุทธบริษัท เพื่อประเมินความคาดหวังและระดับความศรัทธาอย่างรอบด้าน ร่วมกับการใช้เครื่องมือวัดที่เป็นปรนัยและการประเมินแบบรอบทิศทาง (360-degree Feedback) เพื่อลดความคลาดเคลื่อนจากการประเมินตนเองและสะท้อนสมรรถนะที่แท้จริงขององค์กร

3. ควรมุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลที่เฉพาะเจาะจงต่อภารกิจศาสนกิจ เช่น ระบบผู้ช่วยอัจฉริยะ (AI Assistant) หรือแพลตฟอร์มบริหารจัดการฐานข้อมูลพระสงฆ์เชิงรุก เพื่อเป็นเครื่องมือสนับสนุนการปฏิบัติงานและปิดช่องว่างด้านความเชี่ยวชาญเฉพาะทางของบุคลากรในยุคดิจิทัล
ช่องว่างด้านความเชี่ยวชาญเฉพาะทางของบุคลากรในยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง (References)

กัลยา โอภาสเสถียร. (2561). *การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมของอาจารย์หลักสูตรนานาชาติ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].

จำนงค์ สายวงค์ปัญญา. (2550). *แนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะของข้าราชการสำนักบริหารพื้นที่ อนุรักษ์ที่ 12 นครสวรรค์* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ฉัตราภรณ์ อักษร และจตุภูมิ เขตจัตุรัส. (2562). โมเดลการวัดสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนตำแหน่งนักวิชาการศึกษา. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ฉบับบัณฑิตศึกษา) สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7*(3), 12–25.

นนทยา สร้อยพะยอม. (2554). *แนวทางพัฒนาสมรรถนะหลักการปฏิบัติงานของปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดกำแพงเพชร* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

นพภา บุญมาแย้ม. (2559). *แนวทางการพัฒนาสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่สู่การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปริญญา จิตอร่าม. (2563). การพัฒนาตัวชี้วัดสมรรถนะการแก้ปัญหาและการพัฒนาสาธารณสุขชุมชนของนักสาธารณสุขชุมชน. *วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน, 6*(1), 84–99. https://he02.tci-thaijo.org/index.php/ajcph/article/view/247336

ภัทรชนก คุณธร. (2561). *การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรเพื่อรองรับระบบราชการ 4.0* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ลัดดาวรรณ พุดเดช. (2559). *วัฒนธรรมองค์การกับผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงานของบุคลากร สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติส่วนกลาง* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.

Citation : Yangchai, P., & Phanchan, C. (2026). Organizational Competency Development Strategy for the National Office of Buddhism. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297658.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297658

วิทยา ดวงจันทร์. (2559). *การบริหารงานของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบของจังหวัดชายแดนภาคใต้ : กรณีศึกษาจังหวัดปัตตานี* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2560). *โครงการจัดทำแผนยุทธศาสตร์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ 20 ปี: ระยะที่ 1 พ.ศ. 2560–2564*. https://www.onab.go.th

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2553). *คู่มือการกำหนดสมรรถนะในราชการพลเรือน: คู่มือสมรรถนะหลัก.* นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2564). *รายงานประจำปี 2564 Annual Report 2021.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สุชีรา มะหิเมือง. (2548). *การศึกษาสมรรถนะการบริหารจัดการของผู้บริหารระดับสูงในองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา].

Antonopoulou, H. (2024). The Value of Emotional Intelligence: Self-Awareness, Self-Regulation, Motivation, and Empathy as Key Components. *Technium Education and Humanities, 8*, 78–92. https://doi.org/10.47577/teh.v8i.9719

Areed, S., Salloum, S. A., & Shaalan, K. (2021). The Role of Knowledge Management Processes for Enhancing and Supporting Innovative Organizations: A Systematic Review. In M. Al-Emran, K. Shaalan, & A. E. Hassanien (Eds.), Recent Advances in Intelligent Systems and Smart Applications, 143–161. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-47411-9_8

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2017). Research Methods in Education (8th ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315456539

Dubus, A. (2019). Buddhism and Politics in Thailand. Bangkok: Research Institute on Contemporary Southeast Asia. https://doi.org/10.4000/books.irasec.2951

Duckworth, A. L., Peterson, C., Matthews, M. D., & Kelly, D. R. (2007). Grit: Perseverance and Passion for Long-Term Goals. Journal of Personality and Social Psychology, 92(6), 1087–1101. https://doi.org/10.1037/0022-3514.92.6.1087

Frazier, M. L., Fainshmidt, S., Klinger, R. L., Pezeshkan, A., & Vracheva, V. (2017). Psychological Safety: A Meta-Analytic Review and Extension. Personnel Psychology, 70(1), 113–165. http://dx.doi.org/10.1111/peps.12183

Hashemian, M., Zare-Farashbandi, F., Yamani, N., Rahimi, A., & Adibi, P. (2021). A core competency model for clinical informationists. Journal of the Medical Library Association, 109(1), 33–43. https://doi.org/10.5195/jmla.2021.1065

Nubsaen, C., Visaetsilapanonta, P., Jiawiwatkul, U., & Chianchana, C. (2025). Soft skills development among vocational students in courses related to medical and comprehensive healthcare industry. Kasetsart Journal of Social Sciences, 46(1), Article 460129. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/kjss/article/view/279078

Santos, A. C., Simões, C., Melo, M. H. S., Santos, M. F., Freitas, I., Branquinho, C., Cefai, C., & Arriaga, P. (2023). A systematic review of the association between social and emotional

Citation : พระมหาวชิรวิทย์ ยางไชย, และ ฉลอง พันธุ์จันทร์. (2569). ยุทธศาสตร์การพัฒนาสมรรถนะองค์กรสำหรับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297658. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297658

competencies and student engagement in youth. Educational Research Review, 39, Article 100535. https://doi.org/10.1016/j.edurev.2023.100535

Tadesse, B. A., & Debela, K. L. (2024). Organizational Culture: A Systematic Review. Cogent Business & Management, 11(1), 1-23. https://doi.org/10.1080/23311975.2024.2340129

Tarafdar, M., Tu, Q., Ragu-Nathan, T. S., & Ragu-Nathan, B. S. (2007). The Impact of Technostress on Role Stress and Productivity. Journal of Management Information Systems, 24(1), 301–328. https://doi.org/10.2753/MIS0742-1222240109

von der Gracht, H. A. (2012). Consensus measurement in Delphi studies: Review and implications for future quality assurance. Technological Forecasting and Social Change, 79(8), 1525–1536. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2012.04.013

Wong, E., Yau, J., Sze, L., Kanagawa, H., Leung, D., Liu, T., & Lum, T. (2023). A core competency framework for mental health peer supporters of older adults in a Chinese community: Cross-culturally informed Delphi study. BJPsych Bulletin, 1 – 8. https://doi.org/10.1192/bjb.2023.45

Citation : Yangchai, P., & Phanchan, C. (2026). Organizational Competency Development Strategy for the National Office of Buddhism. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297658. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297658

Citation : พระมหาวชิรวิทย์ ยางไชย, และ ฉลอง พันธุ์จันทร์. (2569). ยุทธศาสตร์การพัฒนาสมรรถนะองค์กรสำหรับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297658.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297658

ปัญหาและแนวทางการออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน
Problems and Guidelines for Issuing Land Title Deeds in Land Reform Areas

นพฉัต สุดเกษม[1*], และ สืบพงศ์ สุขสม[2]
Nopachat Sudkasem[1*], and Suebpong Suksom[2]

[1-2] บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น; Graduate School, Western University, Thailand.
*Corresponding Author; e-mail : nopachatsudkasem@gmail.com
DOI : 10.65205/jlgisrru.2026.e298432

Received : February 16, 2026; **Revised :** March 24, 2026; **Accepted :** March 25, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยเรื่อง “ปัญหาและแนวทางการออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์และสภาพปัญหาการออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่นำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาการออกโฉนดที่ดิน และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับหลักนิติธรรม หลักความเป็นธรรม และหลักธรรมาภิบาล การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเชิงเอกสารและการวิจัยเชิงกฎหมายร่วมกับการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 30 คน ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย และเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการสังเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ โดยดำเนินการในช่วงระยะเวลา 6 เดือน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2568 ถึงเดือนธันวาคม 2568

ผลการวิจัยพบว่า การออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินยังประสบปัญหาเชิงโครงสร้าง อันเกิดจากข้อจำกัดด้านกฎหมายและระเบียบที่ขาดความชัดเจน ความล่าช้าและความซ้ำซ้อนของกระบวนการดำเนินงาน การขาดการบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงานของรัฐ และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ยังไม่ทั่วถึง ส่งผลให้เกษตรกรขาดความมั่นคงในสิทธิการถือครองที่ดินและเกิดความไม่เป็นธรรมในเชิงการบริหารจัดการ ปัจจัยสำคัญในการแก้ไขปัญหาประกอบด้วยการปรับปรุงกฎหมายและนโยบายให้มีความสอดคล้องและชัดเจน การพัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดินแบบบูรณาการโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการเสริมสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม แนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมควรมุ่งยกระดับประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความเป็นธรรมของกระบวนการออกโฉนดที่ดิน เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านสิทธิในที่ดินและสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ (Keywords) : การออกโฉนดที่ดิน, เขตปฏิรูปที่ดิน, สิทธิในที่ดิน, การบริหารจัดการที่ดิน, นโยบายสาธารณะ

Citation : Sudkasem, N., & Suksom, S. (2026). Problems and Guidelines for Issuing Land Title Deeds in Land Reform Areas. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e298432. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e298432

Abstract

This research, entitled “Problems and Guidelines for Land Title Deed Issuance in Land Reform Areas,” aims to: (1) examine the current situation and problems related to land title deed issuance in land reform areas; (2) analyze the factors contributing to potential solutions for these issues; and (3) propose guidelines for improving and developing the land title deed issuance process to enhance its efficiency in accordance with the principles of the rule of law, fairness, and good governance. This study employs a qualitative research approach, integrating documentary research and legal research with field data collection through in-depth interviews and focus group discussions. The key informants consisted of 30 participants, including government administrators and officials, community leaders, representatives of local administrative organizations, legal experts, and farmers in land reform areas. Data were analyzed using content analysis and comparative synthesis. The research was conducted over a six-month period, from June 2025 to December 2025.

The findings reveal that land title deed issuance in land reform areas continues to face structural challenges. These challenges stem from limitations in legal frameworks and regulations that lack clarity, delays and redundancies in administrative procedures, insufficient integration of data among government agencies, and limited public participation. As a result, farmers experience insecurity in land tenure rights and inequities in administrative management. Key factors contributing to problem resolution include the revision and harmonization of laws and policies to ensure clarity and consistency, the development of an integrated land administration system supported by digital technologies, and the strengthening of effective mechanisms for public participation. Appropriate development guidelines should focus on enhancing the efficiency, transparency, and fairness of the land title deed issuance process in order to promote land tenure security and support sustainable development in the long term.

Keywords: land title deed issuance, land reform areas, land tenure rights, land administration, public policy

บทนำ (Introduction)

ที่ดินมิได้เป็นเพียงทรัพยากรทางกายภาพ หากแต่เป็นโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจที่กำหนดความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐ ประชาชน และตลาด การเข้าถึงและการรับรองสิทธิในที่ดินจึงมิใช่เพียงประเด็นทางกฎหมาย หากแต่เป็นประเด็นเชิงนโยบายที่มีผลโดยตรงต่อความมั่นคงในชีวิต ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และโอกาสในการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประชาชน โดยเฉพาะในสังคมเกษตรกรรมที่ที่ดินยังคงเป็นปัจจัยการผลิตหลัก งานวิจัยระหว่างประเทศจำนวนมากชี้ให้เห็นว่า การมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินอย่างมั่นคงช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการลงทุน ลดความยากจน และเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในระยะยาว (Deininger & Feder, 2009) ในทางตรงกันข้าม การขาดเอกสารสิทธิหรือการมีสิทธิที่ไม่ชัดเจนกลับทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุน ไม่กล้าลงทุนในกิจกรรมทาง

Citation : นพฉัต สุดเกษม, และ สืบพงศ์ สุขสม. (2569). ปัญหาและแนวทางการออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e298432. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e298432

เศรษฐกิจ และมีความเสี่ยงต่อการถูกละเมิดสิทธิ ซึ่งส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมอย่างเป็นระบบ (World Bank, 2019)

ในบริบทของประเทศไทย รัฐได้ดำเนินนโยบายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายสำคัญในการกระจายการถือครองที่ดิน ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรมทางสังคม อย่างไรก็ตาม แม้นโยบายดังกล่าวจะมีเจตนารมณ์ที่ชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่ากระบวนการออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินยังคงเผชิญกับปัญหาหลายประการ ทั้งในด้านกฎหมาย การบริหารจัดการ และกลไกการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ปัญหาเหล่านี้มิได้เกิดขึ้นในลักษณะเฉพาะราย หากแต่สะท้อนถึงข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของระบบการบริหารจัดการที่ดินของรัฐ งานศึกษาที่ผ่านมาในประเทศไทยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์เชิงกฎหมายหรือผลกระทบทางเศรษฐกิจของการมีเอกสารสิทธิในที่ดินเป็นรายประเด็น ขณะที่การอธิบายปัญหาในภาพรวมเชิงโครงสร้าง โดยเชื่อมโยงกฎหมาย นโยบาย และการบริหารจัดการภาครัฐเข้าด้วยกัน ยังมีอยู่อย่างจำกัด บทความวิจัยนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยวิเคราะห์ปัญหาการออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินผ่านกรอบรัฐประศาสนศาสตร์ เพื่อเสนอแนวทางเชิงนโยบายที่สามารถนำไปใช้ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการที่ดินของรัฐให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

งานวิจัย เรื่อง “ปัญหาและแนวทางการออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน” จึงมีความจำเป็นเพื่อทำความเข้าใจปัญหาอย่างเป็นระบบ และเสนอแนวทางปรับปรุงเชิงนโยบายและการบริหารจัดการที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในการสร้างความมั่นคงด้านสิทธิในที่ดินและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตปฏิรูปที่ดินอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมายหลักในการศึกษาปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ ความจำเป็นในการออกเอกสารสิทธิที่ดินนั้นมิได้เป็นเพียงแค่การรับรองสิทธิในที่ดินของประชาชนเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงการบริหารจัดการทรัพยากรในเชิงโครงสร้าง กฎหมาย และนโยบายที่สามารถส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีนัยสำคัญ (Deininger & Feder, 2009) เพื่อลดปัญหาดังกล่าว งานวิจัยได้นำเสนอแนวทางแก้ไขที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยเน้นการบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และภาควิชาการ การพัฒนาโครงสร้างการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วยเป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญที่จะทำให้กระบวนการมีความรวดเร็ว โปร่งใส และตรวจสอบได้ นอกจากนี้ การปรับปรุงกฎหมายให้เป็นไปตามมาตรฐานเดียวกัน การปรับปรุงนโยบายให้มีความชัดเจนและมีการประเมินผลกระทบอย่างรอบคอบ รวมถึงการสร้างระบบการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนอย่างแท้จริง จะช่วยให้การออกเอกสารสิทธิที่ดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนซึ่งการศึกษานี้ไม่เพียงแต่สร้างความเข้าใจในเชิงลึกถึงอุปสรรคและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการออกโฉนดที่ดิน แต่ยังเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนานโยบายและการบริหารจัดการที่ดินให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทย การนำแนวทางที่เสนอไปปฏิบัติจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว อีกทั้งยังสามารถนำผลการศึกษามาใช้เป็นต้นแบบในการปรับปรุงระบบการออกเอกสารสิทธิที่ดินในพื้นที่อื่น ๆ ที่ประสบปัญหาในลักษณะเดียวกัน

Citation : Sudkasem, N., & Suksom, S. (2026). Problems and Guidelines for Issuing Land Title Deeds in Land Reform Areas. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e298432. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e298432

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ สภาพปัญหาแนวทางการออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่นำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาการออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดี
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการออกโฉนดที่ดินต่อในเขตปฏิรูปที่ดินให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

การวิจัยเรื่อง “ปัญหาและแนวทางการออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับที่ดิน

(Feder & Nishio, 1999) กล่าวว่าสามารถพิจารณาได้ในมิติของนโยบายสาธารณะและการบริหารจัดการที่ดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการกระจายสิทธิ์ในที่ดินให้แก่เกษตรกร การสร้างความมั่นคงในสิทธิการถือครอง และการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม และ การบริหารจัดการสิทธิ์ในที่ดินเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน เนื่องจากการถือครองที่ดินที่มั่นคงสามารถสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนลงทุนในการพัฒนาอาชีพและเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การมีสิทธิในที่ดินยังช่วยสร้างความมั่นคงในชีวิตของเกษตรกรและประชาชนในชนบท ช่วยลดความเสี่ยงจากการสูญเสียที่ดินให้กับนายทุนหรือการเวนคืนจากภาครัฐ

2) แนวคิดด้านสิทธิและกฎหมาย

แนวคิดด้านสิทธิ์และกฎหมายเป็นฐานสำคัญในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล รัฐ และสังคมต่อที่ดิน โดยมีทฤษฎีสำคัญ 3 ประการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

2.1) ทฤษฎีสิทธิ์ในทรัพย์สิน (Property Rights Theory) ทฤษฎีนี้อธิบายว่าที่ดินเป็นทรัพย์สินที่บุคคลมีสิทธิครอบครอง ใช้ประโยชน์ และโอนสิทธิได้ตามกฎหมาย ซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทำให้เกิดความมั่นใจในการลงทุนและการพัฒนาทรัพยากรที่ดิน อีกทั้งยังเป็นกลไกสำคัญในการคุ้มครองเจ้าของที่ดินจากการละเมิดสิทธิ อย่างไรก็ตาม สิทธิในที่ดินไม่ได้เป็นสิทธิสัมบูรณ์ แต่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายและผลประโยชน์ส่วนรวม

2.2) แนวคิดสัญญาสังคม (Social Contract Theory) แนวคิดนี้มีรากฐานจากนักปรัชญาการเมืองสำคัญ เช่น Thomas Hobbes, John Locke และ JeanJacques Rousseau ซึ่งมองว่าการที่บุคคลยอมสละเสรีภาพบางส่วนให้แก่รัฐเพื่อแลกกับความสงบสุขและความมั่นคงของสังคม ทำให้รัฐมีอำนาจในการตรากฎหมายและจัดการทรัพยากรที่ดินเพื่อประโยชน์ร่วมกัน ดังนั้น สิทธิในที่ดินของเอกชนจึงถูกกำกับโดยกรอบของกฎหมายและสัญญาสังคมที่ยอมรับร่วมกัน

2.3) ทฤษฎีสาธารณสมบัติ (Theory of Commons / Public Property Theory) ทฤษฎีนี้อธิบายว่าที่ดินบางประเภทควรเป็นสมบัติสาธารณะ เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ หรือพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมและการดำรงชีวิตของสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ร่วมกันได้อย่างเป็นธรรม โดยรัฐหรือชุมชนจะทำหน้าที่กำกับดูแลเพื่อป้องกันการใช้ทรัพยากรเกินขอบเขตและสร้างสมดุลระหว่างสิทธิส่วนบุคคลและประโยชน์สาธารณะ

3) แนวคิดด้านการพัฒนาสังคม

(สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, 2568) ได้ระบุว่าจากหลายพื้นที่ทั่วประเทศชี้ให้เห็นถึงปัญหาที่แตกต่างกันไปตามสภาพภูมิศาสตร์และลักษณะการใช้ที่ดิน ซึ่งทำให้ไม่สามารถนำแนวทางแก้ไขเดียวกันไปใช้ได้ทุกพื้นที่ และมีประชาชนจำนวนมากที่ครอบครองที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินแต่ยังไม่มีโฉนด แม้ว่าพวกเขาจะทำกินในที่ดินดังกล่าวมาเป็นเวลานาน ปัญหานี้สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เสถียรภาพในระบบการบริหารจัดการที่ดินที่ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเพียงพอ และยังพบว่ามีคดีพิพาทเกี่ยวกับที่ดินจำนวนมากต่อปี ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้างในระบบการจัดการที่ดิน ที่ยังคงประสบปัญหาในด้านกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ และการบังคับใช้ที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในพื้นที่ นอกจากนี้การขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และการขาดการบูรณาการในระดับท้องถิ่น ยังเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การดำเนินการล่าช้าและขาดประสิทธิภาพ ส่งผลให้ประชาชนในหลายพื้นที่ต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนและความเสี่ยงในการสูญเสียสิทธิในที่ดินอย่างต่อเนื่อง

4) แนวคิดด้านเศรษฐศาสตร์กับการปฏิรูปที่ดิน

4.1) มิติแรก คือ ทฤษฎีการเช่าที่ดิน (Land Rent Theory) ซึ่งอธิบายว่ามูลค่าของที่ดินขึ้นอยู่กับความแตกต่างด้านคุณภาพ ความอุดมสมบูรณ์ และทำเลที่ตั้ง ที่ดินที่ตั้งอยู่ใกล้ตลาดหรือมีความอุดมสมบูรณ์สูง ย่อมสร้างผลตอบแทนได้มากกว่าที่ดินที่ห่างไกลหรือด้อยคุณภาพความแตกต่างดังกล่าวนำไปสู่สิ่งที่เรียกว่า ค่าเช่าทางเศรษฐกิจ (economic rent)

4.2) มิติที่สอง คือ ทฤษฎีความขาดแคลน (Scarcity Theory) ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดของทรัพยากรที่ดินที่มีอยู่อย่างจำกัด ขณะที่ความต้องการของมนุษย์และระบบเศรษฐกิจกลับเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและไม่มีที่สิ้นสุด ภาวะนี้ทำให้ที่ดินกลายเป็นทรัพยากรที่หายาก ส่งผลให้ราคาที่ดินสูงขึ้นเรื่อย ๆ กลุ่มทุนหรือผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจสามารถกว้านซื้อและผูกขาดการถือครองที่ดินได้ ขณะที่เกษตรกรรายย่อยหรือผู้มีรายได้น้อยกลับถูกจำกัดโอกาสในการเข้าถึงที่ดินอย่างเป็นธรรม

4.3) มิติที่สาม คือ ทฤษฎีความเป็นทุน (Capital Theory of Land) ที่มองว่าที่ดินมิได้เป็นเพียงทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด หากแต่เป็น “ทุน” ที่สามารถสร้างมูลค่าและคุณค่าเพิ่มได้ผ่านการลงทุนและการพัฒนาที่เหมาะสม การพิจารณาที่ดินในมิตินี้ทำให้เห็นศักยภาพเชิงเศรษฐกิจและสังคมที่มากกว่าการใช้เพื่อการอยู่อาศัยหรือทำกินขั้นพื้นฐาน แต่สามารถกลายเป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

สรุปได้แนวคิดทั้งสี่ด้านสะท้อนให้เห็นว่าที่ดินเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญทั้งในเชิงกฎหมาย เศรษฐกิจ และสังคม การบริหารจัดการที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างนโยบาย กฎหมาย ระบบบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

Citation : Sudkasem, N., & Suksom, S. (2026). Problems and Guidelines for Issuing Land Title Deeds in Land Reform Areas. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e298432. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e298432

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเชิงเอกสารและการวิจัยเชิงกฎหมาย ร่วมกับการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. ขอบเขตพื้นที่การศึกษา

การศึกษานี้มุ่งเน้นการสำรวจข้อมูลในพื้นที่ที่อยู่ภายใต้การดำเนินงานของ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) และพื้นที่ที่มีปัญหาการออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน โดยเลือกศึกษาพื้นที่ที่มีข้อพิพาทหรือปัญหาด้านสิทธิที่ดิน ซึ่งอาจรวมถึงจังหวัดที่มีปริมาณการร้องเรียนเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ที่ดินสูง หรือมีคดีความที่เกี่ยวข้องกับการออกโฉนดที่ดิน

2. ขอบเขตเนื้อหาที่ศึกษา

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน รวมถึงการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการออกโฉนดที่ดิน เช่น ข้อจำกัดทางกฎหมาย นโยบายของรัฐ กระบวนการ

Citation : นพฉัต สุดเกษม, และ สืบพงศ์ สุขสม. (2569). ปัญหาและแนวทางการออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e298432. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e298432

ดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผลกระทบต่อประชาชน นอกจากนี้ ยังศึกษากรณีตัวอย่างและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงระบบการออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินให้มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมมากขึ้น

3. ประชากร และกลุ่มเป้าหมาย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 30 คน คัดเลือกโดยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย (1) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการที่ดินและการปฏิรูปที่ดิน โดยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดินไม่น้อยกว่า 10 ปี (2) ผู้นำชุมชนและผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ปฏิรูปที่ดิน โดยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดินไม่น้อยกว่า 10 ปี (3) ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายและนโยบายที่ดิน และ (4) เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินที่ได้รับและยังไม่ได้รับเอกสารสิทธิ

4. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกและแนวทางการสนทนากลุ่ม ซึ่งพัฒนาขึ้นจากกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์การวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการสังเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative Synthesis) เพื่อค้นหารูปแบบร่วม ประเด็นหลัก และความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของปัญหา ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของผลการวิจัย

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพในงานวิจัยครั้งนี้ มีการใช้เทคนิคการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม

การเก็บรวบรวมข้อมูลมีการดำเนินการในช่วงระยะเวลา 6 เดือน ตั้งแต่เดือน มิถุนายน 2568 ถึงเดือน ธันวาคม 2568 โดยเน้นการเก็บข้อมูลทั้งจากการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มอย่างครบถ้วน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและครอบคลุมในทุกมิติ

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

6.1 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ โดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ดังนี้

6.1.1 เปรียบเทียบจากแหล่งข้อมูล (Sources Data)

6.1.2 เปรียบเทียบจากวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methods)

6.1.3 เปรียบเทียบจากหลักการ แนวคิด และทฤษฎี (Theory)

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

6.2.1 การจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Coding)

6.2.2 การนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มมาจับประเด็นสำคัญ และระบุรหัส (Code) ให้กับแต่ละหัวข้อ

6.2.3 การสร้างประเด็นหลัก (Theme Generation) นำข้อมูลที่มีความสอดคล้องกันมารวมเป็นหมวดหมู่ เพื่อสังเคราะห์เป็นแนวคิดหลักในการวิเคราะห์ เช่น ปัจจัยด้านกฎหมายและระเบียบราชการ อุปสรรคในการดำเนินการออกโฉนดที่ดินบทบาทของหน่วยงานรัฐและท้องถิ่น และแนวทางการปรับปรุงกระบวนการออกโฉนด

CC BY NC ND

6.2.4 การวิเคราะห์ความเชื่อมโยง (Connecting Patterns) การวิเคราะห์เพื่อหา ความสัมพันธ์ และ ความเชื่อมโยง ของข้อมูลในแต่ละประเด็น โดยนำเสนอในลักษณะการวิเคราะห์เชิงลึก (In-depth Analysis) เพื่อสะท้อนภาพรวมของปัญหา

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินของประเทศไทยมีลักษณะเป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 4 ประเด็นหลักที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ดังนี้

ประการแรก คือ ปัญหาความไม่สอดคล้องและความซ้ำซ้อนของกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการที่ดินและการปฏิรูปที่ดิน โดยผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่ากฎหมายที่ดิน กฎหมายปฏิรูปที่ดิน และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน ถูกกำหนดขึ้นภายใต้บริบทและวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดความคลุมเครือในการตีความและการบังคับใช้ในทางปฏิบัติ ความไม่ชัดเจนดังกล่าวทำให้เจ้าหน้าที่รัฐมีแนวทางการดำเนินงานที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ และเป็นอุปสรรคต่อการออกโฉนดที่ดินอย่างเป็นธรรมและมีมาตรฐานเดียวกัน

ประการที่สอง คือ ความล่าช้าและความซับซ้อนของกระบวนการบริหารจัดการ กระบวนการออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินต้องผ่านหลายขั้นตอนและหลายหน่วยงาน ซึ่งขาดกลไกการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดความล่าช้าและเพิ่มต้นทุนทั้งด้านเวลาและค่าใช้จ่ายแก่ประชาชน ผู้ให้ข้อมูลจำนวนมากสะท้อนว่าความล่าช้าเหล่านี้บั่นทอนความเชื่อมั่นของประชาชนต่อรัฐและกระบวนการบริหารจัดการที่ดิน

ประการที่สาม คือ การขาดระบบข้อมูลที่ดินแบบบูรณาการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการที่ดินยังคงใช้ฐานข้อมูลที่แยกส่วนและไม่สามารถเชื่อมโยงกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดปัญหาข้อมูลไม่ตรงกัน ข้อมูลซ้ำซ้อน และความขัดแย้งด้านแนวเขตที่ดิน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการออกเอกสารสิทธิที่ถูกต้องและเป็นธรรม

ประการที่สี่ คือ ข้อจำกัดของกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน แม้ในเชิงนโยบายจะให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่าประชาชนมีบทบาทจำกัดในกระบวนการตัดสินใจและการกำหนดแนวทางการจัดการที่ดิน ส่งผลให้กระบวนการออกโฉนดที่ดินไม่สามารถสะท้อนความต้องการและสภาพปัญหาที่แท้จริงของพื้นที่ได้อย่างเต็มที่

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินยังประสบปัญหาเชิงโครงสร้าง อันเกิดจากข้อจำกัดด้านกฎหมายและระเบียบที่ขาดความชัดเจน ความล่าช้าและความซ้ำซ้อนของกระบวนการดำเนินงาน การขาดการบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงานของรัฐ และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ยังไม่ทั่วถึง ส่งผลให้เกษตรกรขาดความมั่นคงในสิทธิการถือครองที่ดินและเกิดความไม่เป็นธรรมในเชิงการบริหารจัดการทั้งนี้อาจเป็นเพราะ โครงสร้างการบริหารจัดการที่ดินของรัฐยังคงยึดติดกับระบบรวมศูนย์อำนาจ (centralized administration) ซึ่งจำกัดความยืดหยุ่นในการตัดสินใจและการปรับใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ อีกทั้ง กรอบกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปที่ดินยังมีลักษณะกระจัดกระจาย ขาดเอกภาพ และไม่สอดรับกันในทางปฏิบัติ ส่งผลให้หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องดำเนินงานภายใต้ข้อจำกัดด้านอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบที่ทับซ้อน นอกจากนี้ การขาดกลไกการมี

ส่วนร่วมของเกษตรกรและชุมชนในกระบวนการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจ ยังทำให้การออกเอกสารสิทธิไม่สามารถสะท้อนสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้ได้รับผลกระทบ จึงก่อให้เกิดความล่าช้า ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรและรับรองสิทธิในที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ (อเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2549) ระบุว่า ระบบราชการไทยมีลักษณะรวมศูนย์สูง ส่งผลให้การดำเนินนโยบายในระดับพื้นที่ขาดความคล่องตัวและไม่สามารถตอบสนองต่อบริบทของชุมชนได้อย่างแท้จริง ขณะเดียวกัน (ธีรยุทธ บุญมี, 2551) ชี้ให้เห็นว่าความไม่ชัดเจนของนโยบายและกฎหมายด้านที่ดินเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความล่าช้าและความไม่เป็นธรรมในการจัดการทรัพยากรของรัฐ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สุภางค์ จันทวานิช, 2561) ที่ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการกำหนดนโยบายที่ดินยังอยู่ในระดับจำกัด ส่งผลให้การออกเอกสารสิทธิในเขตปฏิรูปที่ดินไม่สามารถสะท้อนสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาครั้งนี้ที่พบว่าความไม่ทั่วถึงของการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในการบริหารจัดการที่ดิน

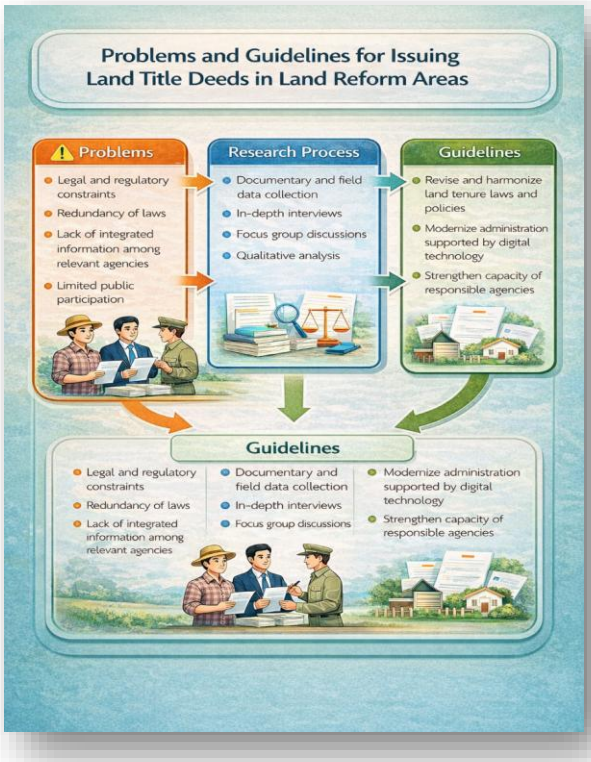
ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ปัจจัยสำคัญในการแก้ไขปัญหาประกอบด้วยการปรับปรุงกฎหมายและนโยบายให้มีความสอดคล้องและชัดเจน การพัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดินแบบบูรณาการโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ฉัตรณพัฒน์ แก้วเลิศตระกูล, 2568) ที่ว่าตามนโยบาย Thailand Digital Government และแนวทางการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารราชการแผ่นดินของไทย มีการดำเนินงานในหลายมิติที่เป็นรูปธรรม เช่น การพัฒนาแพลตฟอร์มกลางสำหรับภาครัฐ การผลักดันการเชื่อมโยงฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงาน และการเปิดเผยข้อมูลสาธารณะ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัญหาการจัดการที่ดินมีลักษณะซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน การขาดกรอบกฎหมายและนโยบายที่เป็นเอกภาพจึงก่อให้เกิดความซ้ำซ้อน ล่าช้า และไม่เชื่อมโยงกันในทางปฏิบัติ ขณะเดียวกัน การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการข้อมูลที่ดินสามารถช่วยเพิ่มความโปร่งใส ลดขั้นตอน และยกระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานของภาครัฐได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยชี้ให้เห็นว่าการมีระบบเอกสารสิทธิและฐานข้อมูลทรัพย์สินที่ชัดเจน เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความมั่นคงด้านสิทธิในทรัพย์สินและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พัชรินทร์ ทิพย์ประชา, 2567) ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาระบบฐานข้อมูลภาครัฐแบบเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงาน เป็นปัจจัยสำคัญในการลดปัญหาความซ้ำซ้อนของงานและเพิ่มความรวดเร็วในการให้บริการประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้ที่เสนอให้มีการพัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดินแบบบูรณาการโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือหลักในการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การเสริมสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม แนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมควรมุ่งยกระดับประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความเป็นธรรมของกระบวนการออกโฉนดที่ดิน เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านสิทธิในที่ดินและสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Suksom, S. 2024) ที่ว่าการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนและความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการอนุรักษ์ทรัพยากร ในส่วนของ ข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยได้แนะนำแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การพัฒนาความรู้ผ่านกิจกรรมฝึกอบรม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการพัฒนานโยบายที่สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ประชาชนและเกษตรกรในพื้นที่เป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงและมีความรู้เชิงบริบทเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน สภาพข้อพิพาท และประวัติการถือครองที่ดินในพื้นที่ การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมใน

กระบวนการตัดสินใจ การตรวจสอบ และการติดตามผล จึงช่วยลดปัญหาความคลาดเคลื่อนของข้อมูล เพิ่มความถูกต้องของการดำเนินงาน และสร้างความยอมรับต่อผลลัพธ์ของนโยบายได้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนของ (Arnstein, 1969) ที่เสนอว่า การมีส่วนร่วมในระดับที่สูงกว่าการรับฟังความคิดเห็นเพียงเชิงสัญลักษณ์ จะช่วยเสริมอำนาจให้ประชาชนสามารถร่วมกำหนดทิศทางนโยบายและลดความไม่เป็นธรรมเชิงโครงสร้าง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนของ (UNDP , 2022) ซึ่งระบุว่าการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วน

ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

ปัญหาการออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินของประเทศไทยเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เกิดจากความไม่สอดคล้องของกฎหมาย ความซ้ำซ้อนของการบริหารจัดการ การขาดระบบข้อมูลที่ดินแบบบูรณาการ และข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมของประชาชน การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการปฏิรูปเชิงนโยบายและเชิงสถาบันอย่างเป็นระบบ ข้อเสนอเชิงนโยบายจากการวิจัยนี้ ได้แก่ (1) การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการออกเอกสารสิทธิในเขตปฏิรูปที่ดินให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกัน (2) การพัฒนาระบบข้อมูลที่ดินแบบบูรณาการโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นฐาน เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและลดความซ้ำซ้อนของข้อมูล และ (3) การเสริมสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดการที่ดิน เพื่อเพิ่มความชอบธรรม ความเป็นธรรม และความยั่งยืนของนโยบาย

ภาพที่ 2 แผนผังองค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยปัญหาและแนวทางการออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน

Citation : นพฉัต สุดเกษม, และ สืบพงศ์ สุขสม. (2569). ปัญหาและแนวทางการออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e298432. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e298432

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและกฎหมาย หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการ ทบทวนและปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ และนโยบายด้านการจัดการที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน ให้มีความสอดคล้อง ชัดเจน และลดความซ้ำซ้อนระหว่างหน่วยงาน เพื่อให้กระบวนการออกโฉนดที่ดินมีความเป็นเอกภาพ โปร่งใส และสามารถตอบสนองต่อบริบทปัญหาของประชาชนได้อย่างแท้จริง

1.2 ข้อเสนอแนะเชิงการบริหารจัดการและการปฏิบัติ หน่วยงานผู้ปฏิบัติควรนำแนวทางจากผลการวิจัยไปใช้ในการ พัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดินแบบบูรณาการ โดยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบฐานข้อมูลที่ดิน การเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ลดขั้นตอน และลดความล่าช้าในกระบวนการออกโฉนดที่ดิน

1.3 ข้อเสนอแนะเชิงสังคมและการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการออกแบบ กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม ตั้งแต่ขั้นตอนการให้ข้อมูล การรับฟังความคิดเห็น ไปจนถึงการตรวจสอบกระบวนการออกโฉนดที่ดิน เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ ความเชื่อมั่น และความร่วมมือระหว่างภาครัฐและประชาชน อันจะนำไปสู่ความมั่นคงด้านสิทธิในที่ดินและการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายขอบเขตและกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย

การวิจัยครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตพื้นที่ศึกษาไปยังเขตปฏิรูปที่ดินในหลายภูมิภาค รวมทั้งเพิ่มความหลากหลายของกลุ่มตัวอย่าง เช่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ผู้นำชุมชน และเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมิติทางกฎหมาย การบริหารจัดการ และบริบททางสังคมที่แตกต่างกัน ซึ่งจะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและความสามารถในการอ้างอิงผลการวิจัยในภาพรวมของประเทศ

2.2 ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) การศึกษาครั้งต่อไปควรนำระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณควบคู่กับการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ทั้งเชิงสถิติและเชิงอธิบายได้อย่างรอบด้าน ช่วยเสริมความสมบูรณ์ของข้อค้นพบ และเพิ่มความชัดเจนในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการออกโฉนดที่ดิน

2.3 ควรศึกษาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและผลกระทบเชิงนโยบายการวิจัยในอนาคตควรมุ่งศึกษาการนำเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ฐานข้อมูลที่ดินดิจิทัล หรือระบบบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงาน มาใช้ในกระบวนการออกโฉนดที่ดิน พร้อมทั้งวิเคราะห์ผลกระทบเชิงนโยบายและผลลัพธ์ต่อความโปร่งใส ประสิทธิภาพ และความเป็นธรรม เพื่อเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ในการกำหนดแนวทางพัฒนาระบบการจัดการที่ดินในระยะยาว

Citation : Sudkasem, N., & Suksom, S. (2026). Problems and Guidelines for Issuing Land Title Deeds in Land Reform Areas. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e298432. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e298432

เอกสารอ้างอิง (References)

ฉัตรณพัฒน์ แก้วเลิศตระกูล. (2568). การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารราชการแผ่นดินของไทย : กรณีศึกษานโยบาย THAILAND DIGITAL GOVERNMENT. *วารสารสังคมพัฒนศาสตร์, 8*(10), 223–232.

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. (2568). *รายงานผลการดำเนินงานปีงบประมาณ 2568*. กรุงเทพฯ: ส.ป.ก.

พัชรินทร์ ทิพย์ประชา. (2567). การพัฒนาระบบจัดการฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน ในการเลือกบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. *วารสารวิชาการคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 3*(1), 103–127.

สุภางค์ จันทวานิช. (2561). *วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธีรยุทธ บุญมี. 2551. *มิเชล ฟูโกต์ Michel Foucault.* กรุงเทพฯ: วิภาษา.

อเนก เหล่าธรรมทัศน์. (2549). *ทักษิณา-ประชานิยม: ความหมาย ปัญหา และทางออก: งานวิจัย.*กรุงเทพฯ: สิ่งพิมพ์สถาบันพระปกเกล้า.

Suksom, S. (2024). *Economic cooperation, investment trade connectivity in the Mekong and particle countries in the special economic zone project.* Multidisciplinary Science Journal, 6, 2024ss0429. https://doi.org/10.31893/multiscience.2024ss0429

UNDP. (2022). *Human Development Report.* New York: United Nations Development Programme.

World Bank. (2019). *Land Governance Assessment Framework.* Washington, DC: World.

Deininger, K., & Feder, G. (2009). Land registration, governance, and development: Evidence and implications for policy. *The World Bank Research Observer, 24*(2), 233–266.

Feder, G., & Nishio, A. (1999). The benefits of land registration and titling: Economic and social perspectives. *Land Use Policy, 15*(1), 25–43.

Arnstein, S. (1969). A Ladder of Community Participation. *Journal of the American Institute of Planners, 35*, 216-224.

Citation : นพฉัต สุดเกษม, และ สืบพงศ์ สุขสม. (2569). ปัญหาและแนวทางการออกโฉนดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e298432. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e298432

Journal of Local Governance and Innovation : Vol. 10 No. 1 (2026) : January-April : Article ID: e300020
วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น : ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (2569) : มกราคม-เมษายน ISSN 3027-8120 (Print) ISSN 2673-0405 (Online)

แนวทางพัฒนาบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในเขตภาคเหนือของประเทศไทย

Guidelines for Effective Administrative Management Development of Provincial Farmers Councils in Northern Thailand

ธันวา ไวยบท[1*], กฤษณะ ดาราเรือง[2], และ รุ่งรดิศ คงยั่งยืน[3]

Thunwa Wiyabot[1*], Kritsana Dararuang[2], and Rungradit Kongyoungyune[3]

[1]นักศึกษาปริญญาเอก คณะบริหารและการจัดการ, มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา; PhD student, Faculty of Administration and Management, Chaopraya University, Thailand.

[2-3]สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาองค์การ คณะบริหารและการจัดการ, มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา; Program in Organization Development Administration, Faculty of Administration and Management, Chaopraya University, Thailand.

*Corresponding Author; e-mail : Thunwa.thun8@gmail.com

DOI : 10.65205/jlgisrru.2026.e300020

Received : April 14, 2026; **Revised :** April 24, 2026; **Accepted :** April 24, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับ ความสัมพันธ์ อำนาจการพยากรณ์ และนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในเขตภาคเหนือของประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างคือ สมาชิกสภาเกษตรกรจังหวัด และบุคลากรสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดในภาคเหนือของประเทศไทย จำนวน 300 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามมีค่าความตรง ระหว่าง 0.60-1.00 และค่าความเที่ยง เท่ากับ 0.983 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สหสัมพันธ์เพียร์สัน การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน และทำการประเมินความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในเขตภาคเหนือของประเทศไทย โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 13 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารจัดการตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของสภาเกษตรกรจังหวัดในภาคเหนือของประเทศไทย โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) ประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในเขตภาคเหนือของประเทศไทย โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน 3) การบริหารจัดการตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในระดับสูงถึงสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (r = .834–.936) 4) การบริหารจัดการตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐประกอบด้วย ด้านการมุ่งเน้นระบบปฏิบัติการ, ด้านการมุ่งเน้นบุคคล, ด้านผลลัพธ์การดำเนินการ, ด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย, ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์, และด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลได้ร้อยละ 96.20 และ 5) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วย 7 แนวทางสำคัญ ได้แก่ (1) การสื่อสารและการ

Citation : Wiyabot, T., Dararuang., D., & Kongyoungyune, R. (2026). Guidelines for Effective Administrative Management Development of Provincial Farmers Councils in Northern Thailand. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e300020. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300020

ขับเคลื่อนนโยบายเกษตรระดับพื้นที่ (2) การบูรณาการยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคเกษตรระดับจังหวัด (3) การสร้างกลไกรับฟังความคิดเห็น การมีส่วนร่วม และระบบสื่อสารสองทาง (4) พัฒนาระบบข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเชิงนโยบาย (5) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเครือข่ายการทำงานภาคเกษตร (6) การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานและตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ และ (7) ระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเชิงยุทธศาสตร์

คำสำคัญ (Keywords) : การบริหารจัดการภาครัฐ, เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ, ประสิทธิผลขององค์การ, สภาเกษตรกรจังหวัด, ภาคเหนือของประเทศไทย

Abstract

This research aimed to examine the relationships and predictive power of key factors and to propose guidelines for the effective management of provincial farmers' councils in Northern Thailand. The sample consisted of 300 members and personnel from provincial farmers' council offices in the region. The research instrument was a questionnaire with content validity (IOC) ranging from 0.60 to 1.00 and a reliability coefficient of 0.983. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's correlation, and stepwise multiple regression. Thirteen experts evaluated the suitability of the proposed guidelines for effective management of provincial farmers' councils in the lower northern region of Thailand.

The research findings revealed that: 1) The overall management of provincial farmers' councils in Northern Thailand, based on quality management criteria, was at a high level across all dimensions. 2) The overall effectiveness of these councils was also found to be at a high level in all aspects. 3) The quality management criteria showed a high to very high positive correlation with effectiveness, which was statistically significant at the .01 level (r = .834–.936). 4) The quality management criteria—comprising operational focus, personnel focus, performance outcomes, focus on service recipients and stakeholders, strategic planning, and measurement, analysis, and knowledge management—collectively predicted 96.20% of the effectiveness. 5) The guidelines for effective management consisted of seven key components: (1) communicating and driving local agricultural policies; (2) integrating provincial-level agricultural development strategies; (3) establishing mechanisms for public hearing, participation, and two-way communication systems; (4) developing information systems and technology for policy decision-making; (5) developing human resources and agricultural networks; (6) establishing operational standards and performance indicators; and (7) implementing a system for monitoring and evaluating strategic operations.

Citation : ธันวา ไวยบท, กฤษณะ ดาราเรือง, และ รุ่งรดิศ คงยั่งยืน. (2569). แนวทางพัฒนาบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในเขตภาคเหนือของประเทศไทย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e300020. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300020

Keywords: Public administration, Criteria for the quality of public sector management, Organizational effectiveness, Provincial Farmers' Council, Northern Region of Thailand.

บทนำ (Introduction)

การพัฒนาประเทศไทยภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) มุ่งเน้นการสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างสมดุลในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการภาครัฐให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ภาคการเกษตรซึ่งเป็นฐานรากสำคัญของประเทศยังคงมีบทบาทในการสร้างความมั่นคงทางอาหารและเป็นแหล่งรายได้หลักของประชากรส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม ภาคการเกษตรไทยยังเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะด้านขีดความสามารถในการแข่งขัน การผลิตที่มีมูลค่าเพิ่มต่ำ และความไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดโลก แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาไปสู่เกษตรมูลค่าสูง โดยเน้นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม และแนวคิดเศรษฐกิจ BCG เพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างความยั่งยืนของทรัพยากร (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560; สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2563) อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยมีแนวโน้มความต้องการสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพและความปลอดภัยเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญกับสุขภาพและสิ่งแวดล้อม รวมถึงประเด็นความมั่นคงทางอาหารที่ครอบคลุมทั้งการเข้าถึง คุณภาพ และความปลอดภัยของอาหาร (Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2023; World Bank, 2023) ในบริบทดังกล่าว การเสริมสร้างศักยภาพของเกษตรกรและองค์กรเกษตรกรจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

สภาเกษตรกรแห่งชาติและสภาเกษตรกรจังหวัดถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นกลไกหลักในการส่งเสริม สนับสนุน และเป็นตัวแทนสะท้อนความต้องการของเกษตรกรสู่ภาครัฐ รวมถึงการประสานความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ (อนันต์ ศรีพันธุ์, 2564) อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานขององค์กรดังกล่าวยังประสบข้อจำกัด เช่น โครงสร้างองค์กรที่ซับซ้อน การขาดทักษะด้านการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่ยังไม่เพียงพอ และข้อจำกัดด้านงบประมาณและระบบข้อมูล (พัชรินทร์ พงศ์เกษม, 2561; อนันต์ ศรีพันธุ์, 2564) สำหรับการนำแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐตามเกณฑ์มาประยุกต์ใช้ จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพขององค์กร โดยมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างเป็นระบบประกอบด้วย 7 ปัจจัยคือ 1) ด้านการนำองค์กร 2) ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ 3) ด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4) ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ 5) ด้านการมุ่งเน้นบุคคล 6) ด้านการมุ่งเน้นระบบปฏิบัติการ 7) ด้านผลลัพธ์การดำเนินการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2567) (สรวิชญ์ เปรมชื่น, 2559) มีงานวิจัยสนับสนุนว่า ปัจจัยด้านการบริหาร การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การมุ่งเน้นผู้รับบริการ และการวัดผลการดำเนินงาน สามารถเพิ่ม

Citation : Wiyabot, T., Dararuang., D., & Kongyoungyune, R. (2026). Guidelines for Effective Administrative Management Development of Provincial Farmers Councils in Northern Thailand. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e300020. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300020

ประสิทธิผลขององค์กรได้อย่างเป็นรูปธรรม (อนันต์ ศรีพันธุ์, 2564; Kozhevina et al., 2015) บริบทของสภาเกษตรกรซึ่งมีบทบาทเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรกับภาครัฐ ยังมีความซับซ้อนทั้งด้านโครงสร้าง การมีส่วนร่วม และข้อจำกัดเชิงทรัพยากร ส่งผลให้การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมยังไม่ชัดเจน ดังนั้น การศึกษานี้จึงมีความจำเป็นในการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐที่สัมพันธ์และส่งผลต่อประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัด เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ และสนับสนุนการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการภาครัฐในระดับพื้นที่อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐและประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในเขตภาคเหนือของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการบริหารจัดการตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐกับประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในเขตภาคเหนือของประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในเขตภาคเหนือของประเทศไทย
4. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในเขตภาคเหนือของประเทศไทย

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้กรอบการบริหารจัดการภาครัฐตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ โดยแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐตามเกณฑ์ PMQA มีรากฐานจาก Malcolm Baldrige National Quality Award (MBNQA) ของสหรัฐอเมริกา และถูกปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2558) PMQA เป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับมาตรฐานการบริหารจัดการภาครัฐ โดยมุ่งเน้นความโปร่งใส ประสิทธิภาพ และการตอบสนองต่อประชาชน (สมศักดิ์ วาณิชวศิน, 2562) ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ การนำองค์กร การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ การมุ่งเน้นผู้รับบริการ การวัดและจัดการความรู้ การมุ่งเน้นบุคคล การมุ่งเน้นกระบวนการ และผลลัพธ์การดำเนินงาน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2567) การนำ PMQA ไปใช้ช่วยให้หน่วยงานภาครัฐสามารถประเมินตนเอง เห็นจุดแข็งและโอกาสในการปรับปรุง และพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยสรุป PMQA เป็นกรอบมาตรฐานที่ยึดโยงกับพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 และเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐไทยให้ทัดเทียมมาตรฐานสากล

Citation : ธันวา ไวยบท, กฤษณะ ดาราเรือง, และ รุ่งรดิศ คงยั่งยืน. (2569). แนวทางพัฒนาบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในเขตภาคเหนือของประเทศไทย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e300020. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300020

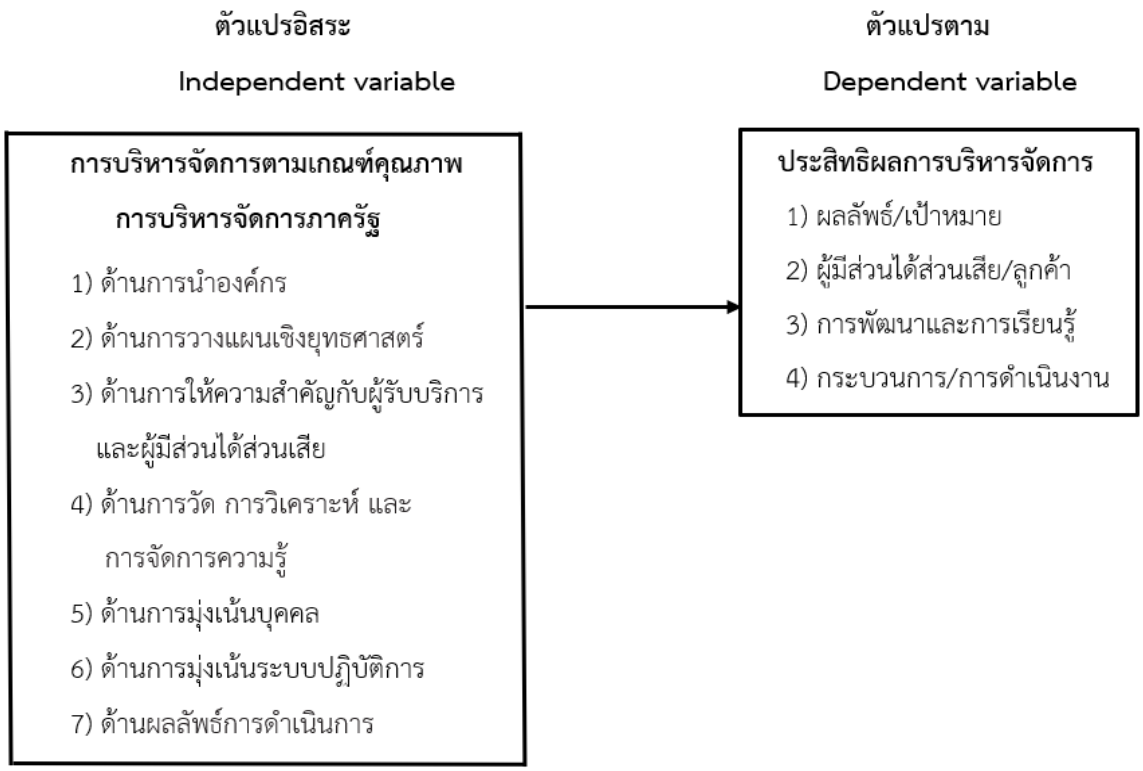
สภาเกษตรกรแห่งชาติจัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นตัวแทนของเกษตรกรในการคุ้มครองผลประโยชน์ด้านการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรมีบทบาทสำคัญในการเสนอแนะนโยบาย แผนพัฒนาและแนวทางแก้ไขปัญหาภาคเกษตรต่อรัฐบาลให้สอดคล้องกับสภาพจริงของพื้นที่ทำหน้าที่ส่งเสริมความเข้มแข็ง การรวมกลุ่ม และการมีส่วนร่วมของเกษตรกรและองค์กรเกษตรกรในทุกระดับเป็นศูนย์กลางในการประสานงาน บูรณาการข้อมูล และเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชนมีความสำคัญต่อการพัฒนาภาคเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตของเกษตรกร (สภาเกษตรกรแห่งชาติ, 2559).

แนวคิดประสิทธิผลขององค์การ เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารที่เหมาะสมกับบริบทของสภาเกษตรกรจังหวัด โดยถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับการบริหารจัดการภาครัฐ มุ่งเน้นการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดทิศทาง การดำเนินงาน และการประเมินผล เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2567) องค์ประกอบของ การบริหารจัดการภาครัฐตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าแนวคิดการบริหารแบบองค์รวมและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และยังช่วยเสริมสร้างความโปร่งใสประสิทธิภาพ และความสามารถในการตรวจสอบได้ โดยเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ กระบวนการ และผลลัพธ์เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ รวมถึงส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทของสภาเกษตรกรจังหวัดในการเป็นตัวกลางระหว่างเกษตรกรกับภาครัฐ ในด้านประสิทธิผลขององค์การ เป็นแนวคิดเชิงพหุมิติที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดย Martin and Kettner (1996) เน้นการวัดทั้งผลผลิต ผลลัพธ์และคุณภาพบริการ ขณะที่ Kaplan and Norton (1992) เสนอแนวคิด Balanced Scorecard เพื่อเชื่อมโยงยุทธศาสตร์กับการวัดผล Hoy and Miskel (2001) พบองค์กรเป็นระบบเปิดที่ต้องปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม ส่วน Robbins and Barnwell (1998) และ Cameron (1981) ได้ให้ความสำคัญกับการบรรลุเป้าหมายและความสามารถในการปรับตัว ขณะที่ Yuchtman and Seashore (1967) มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ Zhou and Wu (2022) พบว่า บทบาทของนวัตกรรมในการเพิ่มขีดความสามารถขององค์กร และ พสุ เดชะรินทร์ (2551) เน้นการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน จากการสังเคราะห์แนวคิดดังกล่าวสามารถสรุปองค์ประกอบของประสิทธิผลการบริหารจัดการได้ 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านผลลัพธ์และเป้าหมาย (2) ด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (3) ด้านการพัฒนาและการเรียนรู้ และ (4) ด้านกระบวนการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Steers (1977) ที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ การบูรณาการ การบริหารจัดการภาครัฐตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ กับแนวคิดประสิทธิผลขององค์การจึงช่วยสร้างกรอบการบริหารที่ครอบคลุมและเหมาะสมต่อการยกระดับการดำเนินงานของสภาเกษตรกรจังหวัดให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และมุ่งผลลัพธ์อย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2567)

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

โดยผู้วิจัยได้นำมาพัฒนากรอบแนวคิดในการวิจัยดังภาพที่ 1

Citation : Wiyabot, T., Dararuang., D., & Kongyoungyune, R. (2026). Guidelines for Effective Administrative Management Development of Provincial Farmers Councils in Northern Thailand. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e300020. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300020

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยบูรณาการการวิจัยประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้ วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การดำเนินการวิจัยสามารถอธิบายเป็นลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

ประชากร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย สมาชิกสภาเกษตรกรจังหวัด และบุคลากรสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดในภาคเหนือของประเทศไทยจำนวนทั้งสิ้น 475 คน โดยแบ่งเป็นสมาชิกสภาเกษตรกรจังหวัด จำนวน 357 คน และบุคลากรสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัด จำนวน 118 คน ครอบคลุมพื้นที่ 17 จังหวัดในภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งเป็นการครอบคลุมครบทุกจังหวัดในภาคเหนือ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของ เครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และการสุ่มหลายขั้นตอน (Multistage Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบสอบถามลักษะแบบตรวจรายการ (Check List) ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐสภาเกษตรกรจังหวัดในภาคเหนือของประเทศไทย และตอนที่ 3

Citation : ธันวา ไวยบท, กฤษณะ ดาราเรือง, และ รุ่งรดิศ คงยั่งยืน. (2569). แนวทางพัฒนาบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในเขตภาคเหนือของประเทศไทย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e300020.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300020

แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในภาคเหนือของประเทศไทย เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของลิเคิร์ท (Likert's 5 Rating Scale)

การตรวจสอบและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย โดยการตรวจสอบความตรง (Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objectives Congruence: IOC) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60-1.00 และ การทดสอบความเที่ยง (Reliability) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช้กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงแบบอัลฟ่า (Alpha-reliability Coefficient) เท่ากับ 0.983

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ในเดือน ตุลาคม – ธันวาคม พ.ศ. 2568

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงปริมาณที่เก็บจากแบบสอบถามใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์ข้อมูล ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 คน ซึ่งเป็นบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับสภาเกษตรกรจังหวัด โดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้มีประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการองค์กรภาครัฐ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้ในการประเมินแนวทาง จำนวน 13 คน ได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติ ได้แก่ (1) มีประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการภาครัฐหรือองค์กรเกษตรไม่น้อยกว่า 5 ปี (2) ดำรงตำแหน่งระดับผู้บริหาร นักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาองค์การ (3) มีความรู้ด้านการบริหารเชิงยุทธศาสตร์หรือการพัฒนานโยบาย ทั้งนี้เพื่อให้การประเมินแนวทางมีความน่าเชื่อถือและสอดคล้องกับบริบทการใช้งาน

การใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และ 2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) คือ 2.1) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และ 2.2) การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณแบบมีขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย (Research Results)

1. การบริหารจัดการตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของสภาเกษตรกรจังหวัดในภาคเหนือของประเทศไทย ในภาพรวมและทุกรายการอยู่ในระดับมาก โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ด้านการนำองค์การ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สภาเกษตรกรส่งเสริมความโปร่งใสและตรวจสอบได้ในการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ

Citation : Wiyabot, T., Dararuang., D., & Kongyoungyune, R. (2026). Guidelines for Effective Administrative Management Development of Provincial Farmers Councils in Northern Thailand. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e300020. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300020

1.2 ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สภาเกษตรกรมีความสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาด้านการเกษตรเพื่อความยั่งยืน

1.3 ด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณา พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สภาเกษตรกรบริหารงานโดยมุ่งตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของเกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สภาเกษตรกรมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลด้านการเกษตร

1.5 ด้านการมุ่งเน้นบุคคล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สภาเกษตรกรมีความทุ่มเทและมุ่งมั่นที่จะบรรลุเป้าหมายในการยกระดับการดำเนินงาน

1.6 ด้านการมุ่งเน้นระบบปฏิบัติการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สภาเกษตรกรมีความสามารถในการบูรณาการกับหน่วยงานอื่นเพื่อพัฒนาสภาเกษตรกร และสภาเกษตรกรมีการดำเนินงานเชิงรุกด้านการช่วยเหลือเกษตรกรเพื่อลดและการแก้ปัญหาแก่เกษตรกร

1.7 ด้านผลลัพธ์การดำเนินการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สภาเกษตรกรให้ความสำคัญกับการดำเนินงานที่มุ่งสู่ความยั่งยืนในการทำการเกษตรของเกษตรกร

2. ประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในภาคเหนือของประเทศไทย ในภาพรวมและทุกรายการอยู่ในระดับมาก โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ด้านผลลัพธ์/เป้าหมาย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ บุคลากรของสภาเกษตรกรมีความเข้าใจเป้าหมายของสภาเกษตรกร

2.2 ด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย/ลูกค้า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สภาเกษตรกรคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยเฉพาะผลที่เกิดจากการวางนโยบายหรือการดำเนินงาน

2.3 ด้านการพัฒนาและการเรียนรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สภาเกษตรกรสามารถยกระดับความรู้ความสามารถแก่เกษตรกรให้เรียนรู้เทคโนโลยีการเกษตรและทักษะใหม่ ๆ ตลอดเวลาอย่างสม่ำเสมอ

2.4 ด้านกระบวนการ/การดำเนินงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สภาเกษตรกรดำเนินงานด้วยหลักความเป็นธรรม และการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างเสมอภาค

3. การบริหารจัดการสภาเกษตรกรจังหวัดในภาคเหนือของประเทศไทย ทุกรายด้านซึ่งประกอบด้วย ด้านการนำองค์กร ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วน

Citation : ธันวา ไวยบท, กฤษณะ ดาราเรือง, และ รุ่งรดิศ คงยั่งยืน. (2569). แนวทางพัฒนาบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในเขตภาคเหนือของประเทศไทย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e300020. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300020

เสีย ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ด้านการมุ่งเน้นบุคคล ด้านการมุ่งเน้นระบบปฏิบัติการ และด้านผลลัพธ์การดำเนินการ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในภาคเหนือของประเทศไทย ในภาพรวม อยู่ในระดับสูงถึงระดับสูงมาก (r = .834 – .936) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. การบริหารจัดการตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ มี 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการมุ่งเน้นระบบปฏิบัติการ ด้านการมุ่งเน้นบุคคล ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ด้านผลลัพธ์การดำเนินการ ด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ สามารถร่วมกันทำนายประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดเขตภาคเหนือของประเทศไทย ในภาพรวม โดยมีค่าอำนาจในการพยากรณ์เท่ากับร้อยละ 96.20 (R square = .925) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่า Tolerance อยู่ระหว่าง .092-.105 ค่า VIF อยู่ระหว่าง 10.82– 9.565 และค่า Durbin Watson 2.069

5. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดเขตภาคเหนือของประเทศไทย ประกอบด้วย 1) การสื่อสารและการขับเคลื่อนนโยบายเกษตรระดับพื้นที่ 2) การบูรณาการยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคเกษตรระดับจังหวัด 3) การสร้างกลไกรับฟังความคิดเห็น การมีส่วนร่วม และระบบสื่อสารสองทาง 4) พัฒนาระบบข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเชิงนโยบาย 5) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเครือข่ายการทำงานภาคเกษตร 6) การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานและตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ และ 7) ระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเชิงยุทธศาสตร์ ดังภาพที่ 2

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

1 การบริหารจัดการตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐและประสิทธิผล ของสภาเกษตรกรจังหวัดในเขตภาคเหนือของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการนำองค์การ รองลงมา คือ ด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านผลลัพธ์การดำเนินการตามลำดับ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นจากบริบทของกลุ่มบุคลากรภาครัฐและผู้ปฏิบัติงานในสภาเกษตรกรจังหวัด (ร้อยละ 71.3) และมีประสบการณ์ทำงานระดับปานกลางถึงสูง (11–15 ปี มากที่สุด) จึงมีความเข้าใจในระบบงาน ขั้นตอน และนโยบายขององค์กรเป็นอย่างดี ส่งผลให้การประเมินภาพรวมมีแนวโน้มอยู่ในระดับสูง นอกจากนี้ ด้านการนำองค์การที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนว่าผู้บริหารของสภาเกษตรกรมีบทบาทชัดเจนในการกำหนดวิสัยทัศน์ การสื่อสาร และการส่งเสริมความโปร่งใส ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคลากรเกิดความเชื่อมั่นต่อองค์กร ขณะที่ด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอยู่ในระดับสูง รองรับบทบาทของสภาเกษตรกรที่ต้องทำงานเชิงประสานและตอบสนองความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่โดยตรง อย่างไรก็ตาม ด้านผลลัพธ์การดำเนินการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อาจ

เกิดจากข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและการดำเนินงาน เช่น การกำหนดตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ที่ยังไม่ชัดเจน การติดตามและประเมินผลที่ยังไม่เป็นระบบ หรือผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมยังไม่สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ปฏิบัติงาน แม้ว่ากระบวนการบริหารจัดการจะอยู่ในระดับดีก็ตาม

การศึกษานี้มีความสอดคล้องกับทั้งแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในประเด็นที่องค์กรภาครัฐมักมีความโดดเด่นในด้านกระบวนการบริหารจัดการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอมอร ตรีพิชพันธุ์ (2553) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำเกณฑ์คุณภาพไปใช้ พบว่า ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ การสนับสนุนจากผู้บริหาร โครงสร้างองค์กร และทรัพยากร มีอิทธิพลสำคัญต่อความสำเร็จในการนำเกณฑ์ไปปฏิบัติ โดยปัจจัยดังกล่าวช่วยส่งเสริมให้การดำเนินงานเป็นระบบและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูงเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษานี้ที่พบว่า ด้านการนำองค์การมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงถึงบทบาทของผู้นำสภาเกษตรกรจังหวัดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริรัตน์ เอื้อมพร (2566) ศึกษาความเป็นองค์กร พบว่า ความเป็นองค์กรมีอิทธิพลในการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยเฉพาะในด้านความผูกพันต่อองค์กร บรรยากาศการทำงาน และการมีส่วนร่วม ซึ่งส่งผลให้บุคลากรมีความตั้งใจในการทำงานและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานส่งผลต่อการดำเนินงานของบุคลากรอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนว่าปัจจัยภายในองค์กร โดยเฉพาะด้านบุคลากรและการบริหาร สามารถส่งผลต่อประสิทธิผลโดยรวม นอกจากนี้พบว่า งานวิจัยของ Zhou and Wu (2022) ได้ศึกษาความสามารถด้านนวัตกรรมกับประสิทธิผลขององค์กร โดยพบว่าประสิทธิผลสะท้อนผ่านผลการดำเนินงานในหลายมิติ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ สุพจน์ ทรายแก้ว (2545) ที่อธิบายว่าประสิทธิผลขององค์กรต้องพิจารณาจากผลผลิตและผลลัพธ์เทียบกับเป้าหมาย ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าการที่ด้านผลลัพธ์การดำเนินการมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด แสดงถึงความแตกต่างระหว่างกระบวนการกับผลลัพธ์

2 ความสัมพันธ์ของการบริหารจัดการตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐกับประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในเขตภาคเหนือของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ทุกรายด้านในระดับสูง ซึ่งประกอบด้วย ด้านการนำองค์กร ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ด้านการมุ่งเน้นบุคคล การมุ่งเน้นระบบปฏิบัติการ และผลลัพธ์การดำเนินการ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในภาคเหนือของประเทศไทย ในภาพรวมทางบวกอยู่ในระดับสูงถึงระดับสูงมาก ($r = .834 – .936$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเป็นบุคลากรในสภาเกษตรกรจังหวัดที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในระดับปานกลางถึงสูง จึงมีความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงาน และสามารถมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างการดำเนินงานในแต่ละด้านกับผลลัพธ์ขององค์กรได้อย่างชัดเจน อีกทั้งลักษณะของเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ เป็นกรอบการ

Citation : ธันวา ไวยบท, กฤษณะ ดาราเรือง, และ รุ่งรดิศ คงยั่งยืน. (2569). แนวทางพัฒนาบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในเขตภาคเหนือของประเทศไทย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e300020. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300020

บริหารที่มีความเป็นระบบและบูรณาการ โดยแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นห่วงโซ่การบริหาร เมื่อองค์กรมีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพในด้านหนึ่ง ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาในด้านอื่น ๆ และนำไปสู่ประสิทธิผลขององค์กรในภาพรวม นอกจากนี้ บทบาทของสภาเกษตรกรจังหวัดซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกในการประสานงานระหว่างภาครัฐ เกษตรกร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้การบริหารจัดการในทุกมิติมีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กล่าวคือ หากมีการวางแผนที่ดี มีระบบการบริหารจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพ และมีการมุ่งเน้นบุคลากรและกระบวนการทำงานอย่างเหมาะสม ย่อมส่งผลให้การดำเนินงานสามารถตอบสนองต่อความต้องการของเกษตรกรและบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิผล ขณะเดียวกัน ความสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับสูงมากอาจสะท้อนถึงลักษณะของการรับรู้ของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีความสอดคล้องกันในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น

ผลการศึกษานี้ยืนยันได้ว่าการบริหารจัดการตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐในทุกมิติเป็นปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกและส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์กรภาครัฐอย่างมีนัยสำคัญ. สอดคล้องกับแนวคิดของ สุพจน์ ทรายแก้ว (2545) และ รุ่ง แก้วแดง (2546) พบว่า การบริหารจัดการทุกด้านมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลอย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Zhou and Wu (2022) ที่ศึกษาความสามารถด้านนวัตกรรมและพบว่ามีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลขององค์กรในหลายมิติ ซึ่งสนับสนุนข้อค้นพบว่า ปัจจัยด้านการบริหารสามารถเชื่อมโยงไปสู่ผลลัพธ์ขององค์กรได้อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริรัตน์ เอื้อมพร (2566) ที่พบว่าปัจจัยองค์กรสามารถพยากรณ์ผลลัพธ์ด้านแรงจูงใจและความสัมพันธ์การดำเนินงานของบุคลากรได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างระบบการบริหารกับผลลัพธ์ขององค์กร ที่มีความสัมพันธ์กัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอมอร ตรีพิชพันธุ์ (2553) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำเกณฑ์ ไปใช้ในองค์กรภาครัฐ โดยพบว่าการสนับสนุนจากผู้บริหาร การมีส่วนร่วมของบุคลากร และปัจจัยด้านองค์กรมีความสัมพันธ์จึงมีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงาน

3 การบริหารจัดการตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในเขตภาคเหนือของประเทศไทย ประกอบด้วย ด้านการมุ่งเน้นระบบปฏิบัติการ, ด้านการมุ่งเน้นบุคคล, ด้านผลลัพธ์การดำเนินการ, ด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย, ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์, และ ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลได้ร้อยละ 96.20 เนื่องจากชี้ให้เห็นว่าตัวแปรทั้ง 6 ด้านสามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลได้ถึงร้อยละ 96.20 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารจัดการที่ครอบคลุมทั้งมิติของกระบวนการ บุคลากร ผลลัพธ์ และการจัดการความรู้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับความสามารถของสภาเกษตรกรจังหวัดในการตอบสนองต่อความต้องการของเกษตรกรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างมีประสิทธิผล

สำหรับแนวคิดและงานวิจัยพบว่า สอดคล้องกับ Martin and Kettner (1996) ที่เน้นการวัดผลผลิต ผลลัพธ์ และคุณภาพบริการ และ Kaplan and Norton (1992) ที่เสนอ Balanced Scorecard เพื่อเชื่อมโยงยุทธศาสตร์กับการวัดผล เช่นเดียวกับ Hoy and Miskel (2001) ที่มององค์กรเป็นระบบเปิดที่ต้อง

Citation : Wiyabot, T., Dararuang., D., & Kongyoungyune, R. (2026). Guidelines for Effective Administrative Management Development of Provincial Farmers Councils in Northern Thailand. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e300020. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300020

ปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม ส่วน Robbins and Barnwell (1998) และ Cameron (1981) ได้ให้ความสำคัญกับการบรรลุเป้าหมายและความสามารถในการปรับตัว, รวมถึง Yuchtman and Seashore (1967) ที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และ Zhou and Wu (2022) ที่ชี้ให้เห็นบทบาทของนวัตกรรมในการเพิ่มขีดความสามารถขององค์กร นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ พสุ เดชะรินทร์ (2551) ที่เน้นการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน และงานวิจัยของ อนันต์ ศรีพันธุ์ (2564) ที่ยืนยัน การวางแผนเชิงกลยุทธ์และการมุ่งเน้นผู้รับบริการสามารถเพิ่มประสิทธิผลขององค์กรได้อย่างเป็นรูปธรรม ในทำนองเดียวกัน Hoy and Miskel (2001) มององค์กรเป็นระบบเปิดที่ต้องปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าการมุ่งเน้นบุคคลและการบูรณาการระบบปฏิบัติการช่วยให้สภาเกษตรกรสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิผล ขณะที่ Robbins and Barnwell (1998) และ Cameron (1981) เน้นการบรรลุเป้าหมายและความสามารถในการปรับตัว ซึ่งตรงกับการที่สภาเกษตรกรจังหวัดมีผลลัพธ์การดำเนินงานที่ชัดเจนและตรวจสอบได้

4 แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในเขตภาคเหนือของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย 1) การสื่อสารและการขับเคลื่อนนโยบายเกษตรระดับพื้นที่ 2) การบูรณาการยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคเกษตรระดับจังหวัด 3) การสร้างกลไกรับฟังความคิดเห็น การมีส่วนร่วม และระบบสื่อสารสองทาง 4) พัฒนาระบบข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเชิงนโยบาย 5) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเครือข่ายการทำงานภาคเกษตร 6) การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานและตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ และ 7) ระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเชิงยุทธศาสตร์ ส่วนใหญ่เกิดจากประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติงาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนนโยบายเกษตรในระดับพื้นที่ และการประสานงานระหว่างหน่วยงานหลายภาคส่วน ทำให้ตระหนักถึงความจำเป็นของ การสื่อสารนโยบาย และ การบูรณาการยุทธศาสตร์ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันและลดความซ้ำซ้อนของภารกิจ นอกจากนี้ บทบาทของสภาเกษตรกรที่ต้องเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐกับเกษตรกร ยังส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับการสร้างกลไกรับฟังความคิดเห็นและระบบสื่อสารสองทาง ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการสะท้อนปัญหาและความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ ขณะเดียวกัน การที่แนวทางด้านระบบข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเครือข่ายการทำงาน ได้รับการประเมินในระดับมาก อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างเล็งเห็นถึงความสำคัญของข้อมูลเชิงประจักษ์และศักยภาพของบุคลากรในการสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย

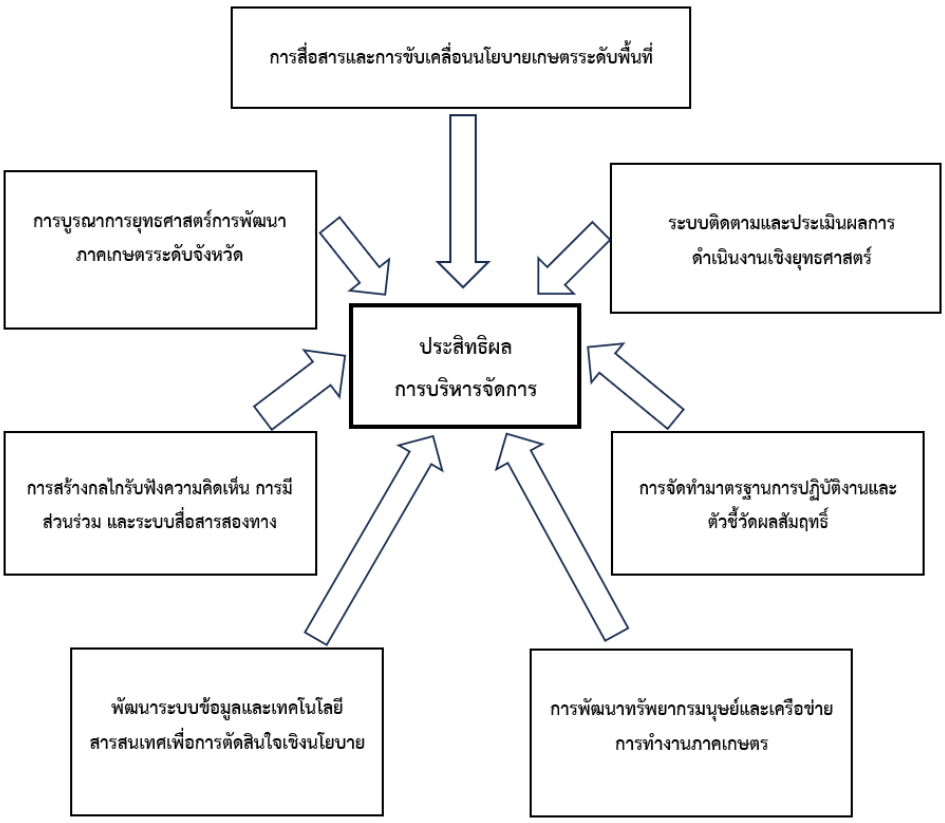
แนวทางการพัฒนาทั้ง 7 ด้าน เห็นได้ว่าแนวทางการพัฒนาทั้ง 7 ด้านในงานวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยและแนวคิดสอดคล้องกับแนวคิดของ Senge (1990) และ Kaplan และ Norton (1996) ที่เสนอเรื่อง การพัฒนาศักยภาพบุคลากรและการเรียนรู้ร่วมกันในองค์กร ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการเรียนรู้ในองค์กร เกี่ยวกับ Balanced Scorecard ที่เน้นการกำหนดตัวชี้วัดและการติดตามประเมินผลเชิงยุทธศาสตร์ การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงาน ตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ และระบบติดตามประเมินผล สอดคล้องกับแนวคิดของ Davenport และ Prusak (1998) ที่เน้นความสำคัญของการจัดการความรู้และการใช้ข้อมูล

Citation : ธันวา ไวยบท, กฤษณะ ดาราเรือง, และ รุ่งรดิศ คงยั่งยืน. (2569). แนวทางพัฒนาบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในเขตภาคเหนือของประเทศไทย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e300020. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300020

ในการตัดสินใจ ในด้านระบบข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเชิงนโยบาย สำหรับ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของ สุเมธ ตันติเวชกุล (2546) ที่เน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยอาศัยการบูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางด้านการบูรณาการยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคเกษตรในระดับจังหวัดสอดคล้องกับการศึกษาของ ประเวศ วะสี (2543) ที่เสนอแนวคิดเรื่องการพัฒนาระบบสุขภาวะชุมชนโดยเน้นการมีส่วนร่วมและการสื่อสารในระดับพื้นที่ โดยเน้นการสื่อสารและการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมแบบสองทาง

ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

การวิจัยนี้สร้างองค์ความรู้ใหม่จากการบูรณาการกรอบ การบริหารจัดการตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐกับแนวคิดประสิทธิผล มีองค์ประกอบที่สามารถเชื่อมโยงเชิงระบบและสัมพันธ์สูงกับประสิทธิผล โดยมีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนผลลัพธ์ทั้งระบบ การบูรณาการเทคโนโลยี การจัดการความรู้ และการมีส่วนร่วมองค์ความรู้ที่จะช่วยขยายกรอบ การบริหารจัดการตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐจะช่วยให้อธิบายและพัฒนาการบริหารภาครัฐระดับพื้นที่สู่ความยั่งยืนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงโมเดลแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในเขตภาคเหนือของไทย

Citation : Wiyabot, T., Dararuang., D., & Kongyoungyune, R. (2026). Guidelines for Effective Administrative Management Development of Provincial Farmers Councils in Northern Thailand. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e300020. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300020

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ควรขยายการศึกษาไปยังสภาเกษตรกรในภูมิภาคอื่น เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างเชิงบริบทและพัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายระดับประเทศ

2. ควรศึกษาปัจจัยภายนอก เช่น นโยบายภาครัฐ งบประมาณ และเครือข่ายความร่วมมือ โดยใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) เพื่อเพิ่มความแม่นยำเชิงสาเหตุ

3. ควรดำเนินการวิจัยแบบระยะยาว เพื่อประเมินผลของการนำแนวทางการบริหารจัดการไปใช้จริงต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกร

เอกสารอ้างอิง (References)

กฤช แรงสูงเนิน. (2554). *การบริหารเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ซีเอ็ดยูเคชั่น.

ประเวศ วะสี. (2543). *การพัฒนาระบบสุขภาวะชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

พสุ เดชะรินทร์. (2551). *การบริหารเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รุ่ง แก้วแดง. (2546). *การปฏิรูปการศึกษา: แนวคิดและการปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช.

สรวิชญ์ เปรมชื่น. (2559). *การประยุกต์ใช้ PMQA ในองค์กรภาครัฐ*. กรุงเทพฯ: [ม.ป.พ.].

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580)*. กรุงเทพฯ: [ม.ป.พ.].

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2568). *แนวทางการประเมินผลการปฏิบัติราชการ*. กรุงเทพฯ: [ม.ป.พ.].

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2563). *แนวคิดเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy)*. กรุงเทพฯ: [ม.ป.พ.].

สุพจน์ ทรายแก้ว. (2545). *ประสิทธิผลขององค์การ: แนวคิดและการประเมินผล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุเมธ ตันติเวชกุล. (2546). *เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิชัยพัฒนา.

อนันต์ ศรีพันธุ์. (2564). *การพัฒนาประสิทธิผลขององค์กรภาครัฐ*. กรุงเทพฯ: [ม.ป.พ.].

เอมอร ตรีพิชพันธุ์. (2553). *ปัจจัยที่มีผลต่อการนำเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) มาใช้ในกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ* (เลขทะเบียน 122445) [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]

Citation : ธันวา ไวยบท, กฤษณะ ดาราเรือง, และ รุ่งรดิศ คงยั่งยืน. (2569). แนวทางพัฒนาบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในเขตภาคเหนือของประเทศไทย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e300020. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300020

Al-Hawari, M. A. (2021). The influence of artificial intelligence service quality on customer trust and loyalty: The mediating role of customer satisfaction. International Journal of Quality and Service Sciences. 13(3): 415–431.

Best, J. W. (1977). Education research (3rd ed.). Prentice-Hall.

Cameron, K. S. (1981). Domains of organizational effectiveness in colleges and universities. Academy of Management Journal. 24(1): 25–47.

Davenport, T. H., and Prusak, L. (1998). Working knowledge: How organizations manage what they know. Boston: Harvard Business School Press.

Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2023). The state of food and agriculture 2023. Rome: FAO.

Hair, J. F. (2021). Multivariate data analysis (8th ed.). Cengage Learning.

Hoy, W. K., and Miskel, C. G. (2001). Educational administration: Theory, research, and practice (6th ed.). New York: McGraw-Hill.

Kaplan, R. S., and Norton, D. P. (1992). The balanced scorecard: Measures that drive performance. Harvard Business Review. 70(1): 71–79.

Kozhevina, O., (2015). Organizational performance improvement using quality management frameworks. International Journal of Productivity and Performance Management. 64(5): 678–695.

Krejcie, R. V., and Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement. 30(3): 607–610.

Martin, L. L., and Kettner, P. M. (1996). Measuring the performance of human services programs. Thousand Oaks, CA: Sage.

Matsuda, Y. (2023). Knowledge management and organizational effectiveness. Journal of Knowledge Management. 27(1): 88–102.

Mergel, I., Edelmann, N., and Haug, N. (2021). Defining digital transformation: Results from expert interviews. Government Information Quarterly. 38(1): 101–109.

OECD. (2021). Government at a glance 2021. Paris: OECD Publishing.

Citation : Wiyabot, T., Dararuang., D., & Kongyoungyune, R. (2026). Guidelines for Effective Administrative Management Development of Provincial Farmers Councils in Northern Thailand. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e300020. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300020

Pee, L. G., and Kankanhalli, A. (2020). Interactions among knowledge management processes. MIS Quarterly. 44(1): 1–25.

Richard, P. J., Devinney, T. M., Yip, G. S., and Johnson, G. (2020). Measuring organizational performance: Towards methodological best practice. Journal of Management. 46(6): 1–28.

Senge, P. M. (1990). The Fifth Discipline: The Art and Practice of Learning Organization. New York: Doubleday.

Robbins, S. P. and Barnwell, N. (1998). Organisation theory: Concepts and cases. Sydney: Prentice Hall.

Soltani, E. and Liao, Y. Y. (2021). Quality management and organizational performance. Total Quality Management & Business Excellence. 32(5–6): 1–15.

Steers, R. M. (1977). Organizational effectiveness: A behavioral view. Santa Monica, CA: Goodyear.

Shi, S. (2023). The Reform of Human Resource System in the Public Sector under the New Public Management System. SHS Web of Conferences, 154, 01007.

World Bank. (2023). World Development Report 2023. Washington, DC: World Bank.

Yamaguchi, S. (2022). Quality management and innovation in organizations. Asian Business Review. 12(2): 45–60.

Yuchtman, E., and Seashore, S. E. (1967). A system resource approach to organizational effectiveness. American Sociological Review. 32(6): 891–903.

Yukl, G. (2020). Leadership in organizations. Journal of Leadership Studies. 14(2): 6–20.

Zhang, Y., and Guo, X. (2020). Baldrige framework and organizational performance. International Journal of Quality & Reliability Management. 7(3): 1–18.

Zhou, K. Z., and Wu, F. (2022). Technological innovation and organizational performance. Journal of Business Research. 140: 1–10.

Citation : ธันวา ไวยบท, กฤษณะ ดาราเรือง, และ รุ่งรดิศ คงยั่งยืน. (2569). แนวทางพัฒนาบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของสภาเกษตรกรจังหวัดในเขตภาคเหนือของประเทศไทย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e300020. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300020

ปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ที่มีผลกระทบต่อการสร้างคุณค่าและความยั่งยืนในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

Factors in Strategic Management of Modern Public Sector Organization to Impact on Creating Value and Sustainability in Local Government Organizations in Mueang District, Chiang Rai Province

นวลนภา จุลสุทธิ[1*], สิปราง เจริญผล[2], และ กัสมา กาซ้อน[3]
Nualnapa Chullasutti[1*], Siprang Charoenphol[2], and Kasama Kasorn[3]
[1-3]มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, Chiang Rai Rajabhat University, Thailand.
*Corresponding Author; e-mail : nualnapa.chull@gmail.com
DOI : 10.65205/jlgisrru.2026.e297724

Received : January 26, 2026; **Revised :** April 25, 2026; **Accepted :** April 26, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ1)วิเคราะห์ปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ที่มีผลกระทบต่อการสร้างคุณค่าและความยั่งยืนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย และ2)เสนอแนวทางปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ที่มีผลกระทบต่อการสร้างคุณค่าและความยั่งยืนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย การดำเนินการวิจัยโดยการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดกึ่งมีโครงสร้างแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ การเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสอบถามทั้งทางตรงและแบบออนไลน์ ด้วย Google From การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้ และความโด่ง รวมทั้ง ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ของตัวแปร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ ทั้งการวางแผนเชิงกลยุทธ์, การจัดการทรัพยากรบุคคล, การสร้างความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน, การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลและนวัตกรรม, และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่ง มีความสัมพันธ์เชิงบวกที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) ระหว่าง การสร้างมูลค่าและความยั่งยืน ซึ่งผลกระทบที่เป็นประโยชน์จากการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจที่ชัดเจน และสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ต่อการสร้างคุณค่าและความยั่งยืน

คำสำคัญ (Keywords) : ปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์, องค์กรภาครัฐยุคใหม่, การสร้างคุณค่าและความยั่งยืน, องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

Citation : Chullasutti, N., Charoenphol., S., & Kasorn, K. (2026). Factors in Strategic Management of Modern Public Sector Organization to Impact on Creating Value and Sustainability in Local Government Organizations in Mueang District, Chiang Rai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297724. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297724

Abstract

This research aims to1) Analyze factors in the strategic management of modern public sector organizations that contribute to creating value and sustainability in local government organizations.2) Propose strategic management guidelines for modern public sector organizations that contribute to creating value and sustainability in local government organizations. The research was conducted by surveying a sample of 400 individuals, working in Local government Organizations in Mueang District, Chiang Rai Province. The research instrument was a semi-structured questionnaire with a 5-point rating scale. Data was collected through both direct and online surveys using Google Forms. Data analysis was performed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, standard deviation, skewness, kurtosis, and correlation coefficient (r) of the variables. The research findings revealed that factors of strategic management in modern public sector organizations include strategic planning, human resource management, operational excellence, digital transformation and innovation, and building a strong organizational culture. There is a statistically significant positive correlation ($p<0.01$) between value creation and sustainability. The beneficial impacts of setting a clear vision, mission, and creating a learning organizational culture on creating value and sustainability.

Keywords: Factors in strategic management, Modern public sector organizations, Creating value and sustainability, Local government organizations.

บทนำ (Introduction)

การบริหารภาครัฐแนวใหม่มุ่งเน้นประสิทธิภาพ โปร่งใส และตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยใช้หลักการบริหารจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ การกระจายอำนาจ ความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ และการมีส่วนร่วมของประชาชน (Dunleavy, P. et al.,2006) ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ได้ส่งผลกระทบอย่างยิ่งต่อองค์กรภาครัฐ ซึ่งผู้นำองค์กรจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนทิศทางวิธีการคิดและการบริหารแบบใหม่ที่สอดคล้องทันต่อการเปลี่ยนแปลงในการวางแผนกลยุทธ์อย่างสมบูรณ์และการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ โดยเฉพาะด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะหรือความเชี่ยวชาญ ระบบการทำงานที่มีความสะดวกและรวดเร็ว รวมถึงการพัฒนาองค์การภายใต้ธรรมาภิบาลอย่างจริงจังเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและสร้างศรัทธาให้กับผู้มาขอรับบริการได้เกิดความประทับใจ (เสกสรรค์ สนวา และคณะ, 2561) รวมถึง การจัดโครงสร้างองค์กร วัฒนธรรมองค์กร เทคโนโลยีสารสนเทศ ทรัพยากรมนุษย์ การควบคุมและประเมินผลกลยุทธ์เข้ามาบูรณาการร่วมกัน (ธนาชัย ธีรพัฒนวงศ์ และคณะ, 2561) ที่สะท้อนถึงความท้าทายที่องค์กรภาครัฐต้องเผชิญ เช่น การปฏิวัติดิจิทัล (Digital Transformation) ที่เปลี่ยนรูปแบบการให้บริการสาธารณะอย่างสิ้นเชิง ความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ที่กดดันให้หน่วยงานรัฐต้องรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ที่ทุกประเทศต้องนำมาปรับใช้ในเชิงนโยบาย (United Nations, 2015) ปัจจัยเหล่านี้ ผลักดันให้องค์กรภาครัฐต้องปรับโครงสร้าง บริหารจัดการทรัพยากร และสร้างนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง

Citation : นวลนภา จุลสุทธิ, สิปราง เจริญผล, และ กัสมา กาซ้อน. (2569). ปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ที่มีผลกระทบต่อการสร้างคุณค่า และความยั่งยืนในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297724. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297724

สำหรับประเทศไทย รัฐบาลได้กำหนดทิศทางการพัฒนาโดยเน้นการปรับปรุงระบบราชการให้ทันสมัยและตอบโจทย์ยุคดิจิทัล เช่น นโยบาย Thailand 4.0 และการขับเคลื่อน ระบบราชการ 4.0 ที่มุ่งพัฒนาหน่วยงานรัฐให้มีความโปร่งใส คล่องตัว และยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Office of the Civil Service Commission [OCSC], 2017) และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ได้กำหนดเป้าหมายให้ภาครัฐพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการที่มีคุณภาพและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน (Office of the National Economic and Social Development Council [NESDC], 2018) ขณะที่ การขับเคลื่อนเศรษฐกิจชีวภาพ–หมุนเวียน–สีเขียว (Bio-Circular-Green Economy: BCG) ยังสะท้อนการมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (World Bank, 2022) กลยุทธ์ คือ การกำหนดภาพทางความคิด (Strategy is a perspective) จากการมององค์กรร่วมกันของมวลสมาชิก ในด้านค่านิยม วัฒนธรรม และปรัชญาต่างๆ เพื่อสมาชิกจะได้ยึดถือปฏิบัติเป็นหลักและเป็นแนวทางเดียวกัน

ทั้งนี้ อุปสรรคสำคัญขององค์กรภาครัฐไทย โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาล) คือโครงสร้างการบริหารที่ยังคงรวมศูนย์ ขาดความยืดหยุ่น และประสบข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ และความสามารถในการปรับใช้กลยุทธ์สมัยใหม่ได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทำได้ช้า ขาดการบูรณาการ และไม่สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชนในเชิงคุณค่าและความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง (Panyasiri, 2021; Praditsilp, 2020) นอกจากนั้น ความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่นยังเป็นประเด็นที่ท้าทาย ซึ่งหากขาดการบริหารเชิงกลยุทธ์อย่างเป็นระบบ ก็อาจกระทบต่อความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจที่ประชาชนมีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง

ขณะเดียวกัน สภาพปัญหาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ได้ประสบปัญหาหลากหลายประการ อาทิเช่น การได้รับงบประมาณและเงินอุดหนุนที่ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการกระจายอำนาจ ซึ่งส่งผลต่อการจัดบริการสาธารณะในพื้นที่ พื้นที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย ทับซ้อนกับพื้นที่ของเทศบาลทำให้เกิดความสับสนในขอบเขตการปฏิบัติงานและการบริหารจัดการในบางกรณี ประสิทธิภาพในการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นบางแห่งยังไม่ตอบโจทย์ความต้องการของคนในพื้นที่เท่าที่ควร ยังคงเป็นประเด็นสำคัญที่ขัดขวางการพัฒนาท้องถิ่น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนยังคงมีข้อจำกัดในการดึงประชาชนเข้ามาตรวจสอบการทำงานและการวางแผนพัฒนาอย่างแท้จริง เป็นต้น ซึ่งประเด็นต่างๆ เหล่านี้ เป็นอุปสรรค์ต่อการบริหารจัดการต่อการสร้างคุณค่า และความยั่งยืนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ที่เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนั้น กระบวนการของผู้บริหารที่ใช้ในการตัดสินใจภายใต้สภาวการณ์ที่ประสบอยู่ในขณะนั้น โดยการพิจารณากลยุทธ์นั้นสามารถทำให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยดำเนินการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อก่อให้เกิดโอกาสและขจัดอุปสรรคทั้งในปัจจุบันและอนาคต (ณัฐพงษ์ คันธรส และคณะ, 2564) การบริหารเชิงกลยุทธ์ เป็นการตัดสินใจและปฏิบัติตามการตัดสินใจนั้นเพื่อหนทางนำไปสู่กลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพของการวางแผนหรือเรื่องสำคัญที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ นโยบาย กลยุทธ์ และหลักการต่าง ๆ ที่เป็นแนวทางหรือเป้าหมายการดำเนินงาน ซึ่งต้องอาศัยวิสัยทัศน์ของผู้นำที่จะต้องมีการวางแผน

Citation : Chullasutti, N., Charoenphol., S., & Kasorn, K. (2026). Factors in Strategic Management of Modern Public Sector Organization to Impact on Creating Value and Sustainability in Local Government Organizations in Mueang District, Chiang Rai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297724. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297724

อย่างเป็นขั้นเป็นตอนและมีการวิเคราะห์อย่างมีหลักเกณฑ์ที่มุ่งพิจารณาถึงทิศทางระยะยาวที่มีคุณภาพ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

ดังนั้น การศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ที่มีผลกระทบต่อการสร้างคุณค่าและความยั่งยืนในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เพื่อที่จะให้การบริหารก้าวหน้าและประสบผลสำเร็จในพันธกิจนั้นด้วยการใช้ความสามารถภายในขององค์กรให้สอดคล้องกับเงื่อนไขสภาพแวดล้อมภายนอกที่เผชิญอยู่ นำไปสู่การแก้ไขและปรับปรุงและการพัฒนาการบริหารงานเชิงกลยุทธ์ ซึ่งจะทำให้เกิดการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1.เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ที่มีผลกระทบต่อการสร้างคุณค่าและความยั่งยืนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

2. เพื่อเสนอแนวทางปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ที่มีผลกระทบต่อการสร้างคุณค่าและความยั่งยืนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

การบริหารองค์กรภาครัฐยุคใหม่

การบริหารภาครัฐแนวใหม่มุ่งเน้นประสิทธิภาพ โปร่งใส และตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยใช้หลักการบริหารจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ การกระจายอำนาจ ความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ และการมีส่วนร่วมของประชาชน อีกทั้งยังนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการและการตัดสินใจ (Dunleavy, P. et al.,2006) เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและโปร่งใสเป็นแนวทางที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นและเสริมสร้างธรรมาภิบาลในภาครัฐอย่างยั่งยืน (Pollitt, C. & Bouckaert, G.,2011) การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) เน้นการปรับปรุงประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และการตอบสนองต่อประชาชน โดยการมุ่งเน้นผลลัพธ์ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การมีส่วนร่วมของประชาชน การกระจายอำนาจ การบริหารจัดการที่ดี (สัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง, 2567) ลักษณะที่สำคัญคือ การมุ่งเน้นผลลัพธ์ โดยไม่เน้นกระบวนการแบบเติม ปรับมาใช้การประเมินตามตัวชี้วัด รวมถึงการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานภาครัฐมากขึ้น ขณะเดียวกัน การกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นให้ท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้อย่างรวดเร็ว รวมไปถึงการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของรัฐให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงาน (Pollitt & Bouckaert, 2004) และ Dunleavy et al. (2006) การนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการบริหารงานของรัฐ ผ่านระบบออนไลน์ เพิ่มความสะดวกสบาย รวดเร็ว และแม่นยำ รวมถึงการสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ เอกชนและประชาชน ดังนั้น การจะบรรลุเป้าหมายของการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่จึงจำเป็นต้องใช้กลยุทธ์ในการบริหารอย่างมีหลักการ จำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับความท้าทายใหม่ๆ โดยอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการและการสื่อสารกับประชาชน (สมคิด ดวงจักร์ และชัชวาล แอร่มหล้า, 2566) นอกจากนี้ การบริหารภาครัฐแนวใหม่ยังเน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและภาคเอกชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้ ซึ่งการปรับโครงสร้างองค์กรให้มีความยืดหยุ่นช่วยให้หน่วยงานภาครัฐสามารถดำเนินงานได้อย่างคล่องตัว พร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงในระยะยาว (ศศิวิมล ครุฑพงษ์, 2566) การทำงานแบบบูรณาการ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มขีด

Citation : นวลนภา จุลสุทธิ, สิปราง เจริญผล, และ กัสมา กาซ้อน. (2569). ปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ที่มีผลกระทบต่อการสร้างคุณค่า และความยั่งยืนในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297724. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297724

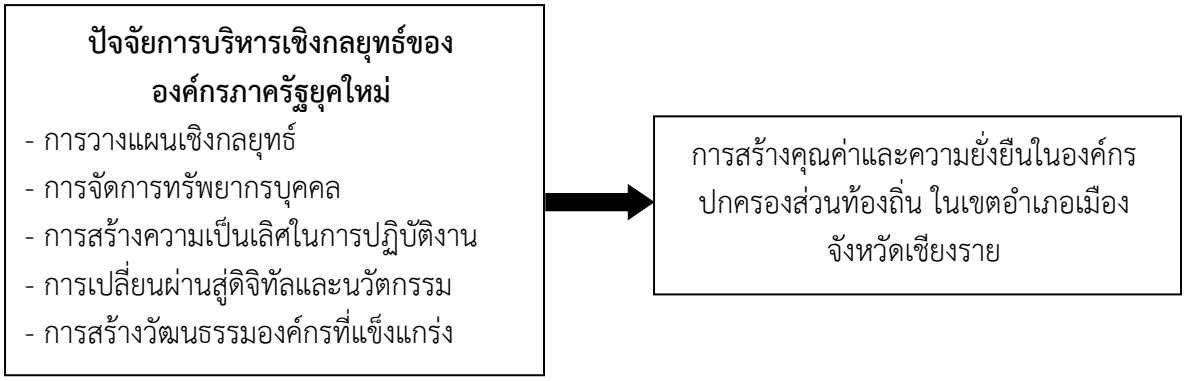
ความสามารถขององค์กร และการตัดสินใจเชิงนโยบายเพื่อให้เกิดความโปร่งใส มีประสิทธิผล และสามารถตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

การบริหารเชิงกลยุทธ์ต่อการสร้างคุณค่าและความยั่งยืน

การบริหารเชิงกลยุทธ์ เป็นการวางแผนที่มุ่งพิจารณาถึงทิศทางระยะยาวที่มีคุณภาพเพื่อให้บรรลุภารกิจ โดยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจและกำหนดนโยบายเชิงกลยุทธ์การบริหารภาครัฐแนวใหม่ เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และคล่องตัวมากขึ้น (Dunleavy, P. et al., 2006) การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของภาครัฐและยกระดับการให้บริการประชาชน และเกิดความคุ้มค่า (ณัฐพงษ์ คันธรส และคณะ, 2564) ซึ่งจะช่วยพัฒนาองค์กรภาครัฐยุคใหม่ให้เกิดพัฒนาการเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารงานให้สูงขึ้น (Cheung, Anthony B.L. & Scott, Ian., 2003) และ Andhika, Lesmana, R. (2025) การวางแผนเชิงกลยุทธ์ จากการการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร เพื่อเข้าใจจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค กำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) และพันธกิจ (Mission) เพื่อกำหนดกรอบการดำเนินงานในระยะยาวที่ชัดเจน การนำกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ไปปฏิบัติให้เกิดผลจริง โดยการจัดสรรทรัพยากร ปรับโครงสร้าง และพัฒนาระบบงาน และการจัดการทรัพยากรบุคคลในการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ เน้นการตอบสนองความต้องการของประชาชนและคำนึงถึงความพึงพอใจของผู้รับบริการ การทำงานที่มีคุณภาพ มีมาตรฐานวัดผลได้ และคำนึงถึงความคุ้มค่า การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ และสามารถขับเคลื่อนภารกิจขององค์กรได้ ดังนั้น การบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ในการสร้างความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน ที่มุ่งเน้นผลลัพธ์และผู้รับบริการจากการให้บริการที่ตรงกับความต้องการของประชาชน รวดเร็ว และสะดวกสบาย ยกระดับการให้บริการแบบ "ครบวงจร" เช่น ศูนย์บริการร่วม (One Stop Service) พัฒนาระบบ e-Service และ m-Government เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการได้ง่ายขึ้น รวมทั้ง การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลและนวัตกรรมที่บูรณาการและเชื่อมโยงข้อมูลที่ทำให้ประชาชนมีภาพข้อมูลครบถ้วนจากการเชื่อมโยงข้อมูล (Charity, Latanza, Indahsari, and Sam'un, Jaja, Raharja, 2020) ขณะที่ Clarke, C., and Nelson, C. (2021) การสร้างวัฒนธรรมองค์กร จากการมีภาวะผู้นำและการเป็นแบบอย่างที่แสดงพฤติกรรมและยึดมั่นในค่านิยมและเป้าหมายขององค์กร สร้างความเชื่อมั่นและแรงบันดาลใจให้บุคลากร ริเริ่มและผลักดันการเปลี่ยนแปลงให้องค์กรพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป และส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นทีม สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกต่างทีม และสร้างสภาพแวดล้อมที่ทุกคนรู้สึกมีส่วนร่วม ซึ่งจะช่วยพัฒนาองค์กรภาครัฐยุคใหม่ให้เกิดพัฒนาการเพิ่มประสิทธิภาพให้สูงขึ้น

Citation : Chullasutti, N., Charoenphol., S., & Kasorn, K. (2026). Factors in Strategic Management of Modern Public Sector Organization to Impact on Creating Value and Sustainability in Local Government Organizations in Mueang District, Chiang Rai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297724. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297724

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจที่มุ่งศึกษาวิเคราะห์และเสนอแนวทางปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ที่มีผลกระทบต่อการสร้างคุณค่าและความยั่งยืนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

1. ประชากรคือเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงรายอันได้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล รวมมีประชากรประมาณ 1,723 คน (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น,2567)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจความคิดเห็น ได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ที่ปฏิบัติงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ได้จากการใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน5% จำนวน 400 คน

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ที่มีผลกระทบต่อการสร้างคุณค่าและความยั่งยืน จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หลักการสร้างแบบสอบถามที่ดี สู่การสร้างแบบสอบถาม ชนิดกึ่งมีโครงสร้าง (Semi- structure Questionnaire) มีลักษณะเป็นข้อคำถาม ที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าระดับ 5 ขั้น (5-Ratting Scales) โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ ใน 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) การวางแผนเชิงกลยุทธ์ 2) การจัดการทรัพยากรบุคคล 3) การสร้างความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน 4) การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลและนวัตกรรม และ 5) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่ง และ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมแบบปลายเปิด ที่มีค่าความสอดคล้องในคุณภาพของเครื่องมือเท่ากับ 0.80 - 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.85

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสำรวจความคิดเห็นด้วยแบบสอบถาม จำนวน 400คน กลุ่มตัวอย่างคือเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน จากการสอบถามทั้งทางตรงโดยผู้วิจัย และการสอบถามแบบออนไลน์

Citation : นวลนภา จุลสุทธิ, สิปราง เจริญผล, และ กัสมา กาซ้อน. (2569). ปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ที่มีผลกระทบต่อการสร้างคุณค่า และความยั่งยืนในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297724. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297724

ด้วย Google Form เก็บรวบรวมให้ครบตามจำนวน 400 ชุด โดยใช้เวลาในการเก็บข้อมูลประมาณ 2 เดือน นำไปวิเคราะห์ผลปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ที่มีผลกระทบต่อการสร้างคุณค่าและความยั่งยืน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของการศึกษานี้ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ค่าความถี่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การวิเคราะห์ค่าความเบ้ และความโด่ง รวมทั้ง ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ของตัวแปร โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป

ผลการวิจัย (Research Results)

ข้อมูลพื้นฐาน

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 400 คน พบว่า ด้านเพศ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 288 คน คิดเป็นร้อยละ 72.00 และเพศชาย จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 28.00 ขณะที่ด้านอายุ มากที่สุด มีอายุระหว่าง 46-60 ปี จำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 41.25 รองลงมา อายุระหว่าง 31-45 ปี จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 37.00 อายุระหว่าง 61 ปีขึ้นไป จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 15.50 ส่วนน้อยที่สุด มีอายุระหว่าง 18-30 ปี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25 ตามลำดับ

ปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ที่มีผลกระทบต่อการสร้างคุณค่าและความยั่งยืน

ปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ที่มีผลกระทบต่อการสร้างคุณค่าและความยั่งยืน มีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับ ดังนี้

1. ระดับ ค่าความเบ้ ค่าความโด่งของปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ที่มีผลกระทบต่อการสร้างคุณค่าและความยั่งยืน ใน 5 ตัวแปร ได้แก่ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การจัดการทรัพยากรบุคคล การสร้างความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลและนวัตกรรม และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่ง ในภาพรวม ดังตารางที่ 1

Citation : Chullasutti, N., Charoenphol., S., & Kasorn, K. (2026). Factors in Strategic Management of Modern Public Sector Organization to Impact on Creating Value and Sustainability in Local Government Organizations in Mueang District, Chiang Rai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297724. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297724

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้ ค่าความโด่ง และค่ารวมของ 5 ตัวแปร

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ค่าความเบ้ (Sk)	ค่าความโด่ง (Kur)	ค่ารวม (VR)
การวางแผนเชิงกลยุทธ์	4.45	.491	-.989	1.024	.242
การจัดการทรัพยากรบุคคล	4.44	.442	-.888	1.081	.196
การสร้างความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน	4.40	.458	-.804	.634	.211
การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลและนวัตกรรม	4.39	.435	-.515	.013	.190
การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่ง	4.43	.383	-.606	.074	.147
รวมเฉลี่ย	**4.42**	**.345**	**-.835**	**1.223**	**.119**

จากตารางที่ 1 ปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ที่มีผลกระทบต่อการสร้างคุณค่าและความยั่งยืน ใน 5 ตัวแปร ได้แก่ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การจัดการทรัพยากรบุคคล การสร้างความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลและนวัตกรรม และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่ง พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\overline{X}$ = 4.42, S.D.= 0.345) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย โดยการวางแผนเชิงกลยุทธ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.45, S.D.= 0.491) รองลงมา ได้แก่ การจัดการทรัพยากรบุคคล ($\overline{X}$ = 4.44, S.D.= 0.442) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่ง ($\overline{X}$ = 4.43, S.D.= 0.383) การสร้างความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน ($\overline{X}$ = 4.40, S.D.= 0.458) ส่วนปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลและนวัตกรรม ($\overline{X}$ = 4.39, S.D.= 0.435) ซึ่งอยู่ในระดับสูงเช่นกัน ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาค่าความเบ้ พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง -0.515 – 0.989 และค่าความโด่ง อยู่ระหว่าง 0.013 – 1.081 ที่อยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้ บ่งชี้ว่าการกระจายของข้อมูลมีความสอดคล้องกับการกระจายแบบปกติ ค่าความแปรปรวนอยู่ในระดับเหมาะสม แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของคำตอบที่เพียงพอต่อการวิเคราะห์เชิงสถิติ ขณะที่ค่าเฉลี่ยรวมของตัวแปรสะท้อนถึงความสม่ำเสมอและความผันแปรในระดับต่ำ ผลลัพธ์ดังกล่าวสนับสนุนความเชื่อมั่นในคุณภาพของตัวชี้วัด และชี้ให้เห็นว่าข้อมูลมีความพร้อมและเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ในขั้นต่อไป

2. ความสัมพันธ์ของปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ที่มีผลกระทบต่อการสร้างคุณค่าและความยั่งยืน ใน 5 ตัวแปร ได้แก่ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การจัดการทรัพยากรบุคคล การสร้างความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลและนวัตกรรม และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่ง ดังตารางที่ 2

Citation : นวลนภา จุลสุทธิ, สิปราง เจริญผล, และ กัสมา กาซ้อน. (2569). ปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ที่มีผลกระทบต่อการสร้างคุณค่า และความยั่งยืนในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297724. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297724

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่สังเกตได้ ทั้ง 5 ตัวแปร

ตัวแปรที่สังเกตุได้	ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	การวางแผนเชิงกลยุทธ์	การจัดการทรัพยากรบุคคล	การสร้างความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน	การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลและนวัตกรรม	การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่ง
การวางแผนเชิงกลยุทธ์	4.45	.491	1				
การจัดการทรัพยากรบุคคล	4.44	.442	.512**	1			
การสร้างความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน	4.40	.458	.559**	.522**	1		
การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลและนวัตกรรม	4.39	.435	.509**	.480**	.583**	1	
การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่ง	4.43	.383	.421**	.429**	.528**	.556**	1

** ระดับนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01.

จากตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ของปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ที่มีผลกระทบต่อการสร้างคุณค่าและความยั่งยืน พบว่า ตัวแปรทุกคู่มีความสัมพันธ์ทางบวกเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยค่าสหสัมพันธ์ที่อยู่ระหว่าง .421 ถึง .583 บ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ในระดับปานกลางระหว่าง การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การจัดการทรัพยากรบุคคล การสร้างความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลและนวัตกรรม และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่ง ผลลัพธ์เหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า เมื่อมิติด้านการจัดการใดมิติหนึ่งพัฒนาเพิ่มขึ้น มิติเชิงการจัดการอื่น ๆ ก็มีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นสอดคล้องกัน อีกทั้งระดับความสัมพันธ์ที่พบยังอยู่ในช่วงที่เหมาะสม โดยไม่บ่งชี้ถึงปัญหาความสัมพันธ์เชิงซ้อน (Multicollinearity)

Citation : Chullasutti, N., Charoenphol., S., & Kasorn, K. (2026). Factors in Strategic Management of Modern Public Sector Organization to Impact on Creating Value and Sustainability in Local Government Organizations in Mueang District, Chiang Rai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297724. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297724

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

ปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ทั้ง การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การจัดการทรัพยากรบุคคล การสร้างความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลและนวัตกรรม และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่ง มีความสัมพันธ์ทางบวกเป็นไปในทิศทางเดียวกันต่อการสร้างคุณค่าและความยั่งยืน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ในการวางแผนเชิงกลยุทธ์จากการกำหนดวิสัยทัศน์ และพันธกิจ เพื่อกำหนดกรอบการดำเนินงานในระยะยาวที่ชัดเจน ที่มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร เพื่อเข้าใจจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค การพัฒนากลยุทธ์ที่สอดคล้องกับทิศทางและผลการวิเคราะห์ โดยมีเป้าประสงค์เพื่อการพัฒนา (Goal) ที่ชัดเจนและวัดผลได้ การนำกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ไปปฏิบัติให้เกิดผลจริง โดยการจัดสรรทรัพยากร ปรับโครงสร้าง และพัฒนาระบบงาน การติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงแผนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง

ในส่วนการจัดการทรัพยากรบุคคล ในการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ เน้นการตอบสนองความต้องการของประชาชนและคำนึงถึงความพึงพอใจของผู้รับบริการ (Charity, Latanza, Indahsari, and Sam'un, Jaja, Raharja., 2020) การทำงานที่มีคุณภาพ มีมาตรฐานวัดผลได้ และคำนึงถึงความคุ้มค่า การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ และสามารถขับเคลื่อนภารกิจขององค์กรได้ สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรที่มีศักยภาพได้พัฒนาตนเองและเติบโตไปพร้อมกับองค์กร ส่งเสริมสภาพแวดล้อมการทำงานที่สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรและคุณภาพชีวิตที่ดี มีการบริหารจัดการตามระบบคุณธรรม เน้นการสรรหาคัดเลือก และบรรจุบุคคลที่มีสมรรถนะและความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งงาน ส่งเสริมความเสมอภาคทางโอกาสในการทำงาน สร้างความมั่นคงในอาชีพให้กับบุคลากร

ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมการสร้างความเป็นเลิศในการปฏิบัติงานด้วยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ทั้งบุคลากรและประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและรับฟังความคิดเห็น สนับสนุนการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้สามารถขับเคลื่อนองค์กรในยุคใหม่ได้ ส่งเสริมการใช้ระบบเทคโนโลยีในการบริหารจัดการข้อมูลบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ และใช้ข้อมูลเพื่อวิเคราะห์และประเมินผลการทำงานของบุคลากรอย่างเป็นระบบสู่การสร้างความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน ที่มีผลกระทบต่อการสร้างคุณค่าและความยั่งยืน โดยสอดคล้องกับ ศศิวิมล ครุฑพงษ์ (2566) ได้กล่าวว่า การปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการภาครัฐ โดยนำหลักการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบราชการและการแสวงหาประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ โดยการนำเอาแนวทางหรือวิธีการบริหารงานของภาคเอกชนมาปรับใช้ กับการบริหารงานภาครัฐ เช่น การบริหารงานแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์การบริหารงานแบบมืออาชีพ การคำนึงถึงหลักความคุ้มค่า การจัดการโครงสร้างที่กะทัดรัดและแนวราบ การเปิดโอกาสให้เอกชน เข้ามาแข่งขันการให้บริการสาธารณะ การให้ความสำคัญต่อค่านิยม จรรยาบรรณวิชาชีพ ตลอดทั้ง การมุ่งเน้นการให้บริการแก่ประชาชนโดยคำนึงถึงคุณภาพเป็นสำคัญ ที่สอดคล้องกับ Andhika, Lesmana, R. (2025) การมุ่งเน้นผลลัพธ์และผู้รับบริการจากการให้บริการที่ตรงกับความต้องการของประชาชน รวดเร็ว และสะดวกสบาย ยกระดับการให้บริการแบบ "ครบวงจร" เช่น One Stop Service พัฒนาระบบ e-Service และ m-Government เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่าจากการมีวิสัยทัศน์ชัดเจน คิดเชิงรุก และมุ่งผลสัมฤทธิ์ บริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ ที่สอดคล้องกับ สมคิด ดวงจักร์ และชัชวาล แอร่มหล้า (2566) การพัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถนะสูง มีความคล่องตัว และมีทักษะ

Citation : นวลนภา จุลสุทธิ, สิปราง เจริญผล, และ กัสมา กาซ้อน. (2569). ปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ที่มีผลกระทบต่อการสร้างคุณค่า และความยั่งยืนในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297724. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297724

ที่หลากหลาย จัดโครงสร้างองค์กรให้กะทัดรัด คล่องตัว และปรับเปลี่ยนได้รวดเร็ว ยึดหลักธรรมาภิบาลจากการสร้างความโปร่งใสและตรวจสอบได้ในการเปิดเผยข้อมูล แผนงาน และผลการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน มีความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงาน ส่งเสริมให้ประชาชนและภาคส่วนอื่น ๆ มีส่วนร่วมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

นอกจากนี้ การยกระดับการปฏิบัติงานของการนำเทคโนโลยีและอุปกรณ์ดิจิทัลมาสนับสนุนการปฏิบัติงาน ใช้ระบบการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่และเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก (Analytics) ปรับปรุงกระบวนการทำงานให้รวดเร็วในการบริการที่เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางในการยกระดับงานบริการให้ตรงกับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สร้างสมดุลระหว่างการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยของข้อมูลประชาชน(Organization for Economic Co-operation and Development, 2020) การบริหารจัดการและพัฒนาทักษะดิจิทัลให้บุคลากรภาครัฐอย่างต่อเนื่อง

ส่วนการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่งโดยส่งเสริมการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ การทำงานร่วมกันและการเปิดรับความคิดเห็น การบริหารการเปลี่ยนแปลงจากผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสื่อสารให้ทุกระดับเข้าใจถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลง (Christine, C., and Carol, N.,2021) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่งในค่านิยม สร้างความเชื่อมั่นและแรงบันดาลใจให้บุคลากร ริเริ่มและผลักดันการเปลี่ยนแปลงให้องค์กรพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป (Clarke, C., and Nelson, C.,2021) ส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นทีม สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกต่างทีม และสร้างสภาพแวดล้อมที่ทุกคนรู้สึกมีส่วนร่วมในการสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการสร้างสรรค์ และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่สนับสนุนให้บุคลากรหมั่นเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล จะช่วยให้การบริหารเชิงกลยุทธ์ขององคกรภาครัฐยุคใหม่ สามารถรับมือกับความท้าทายที่เปลี่ยนแปลงไปของการขับเคลื่อนการพัฒนาต่อการสร้างคุณค่าและความยั่งยืน

Citation : Chullasutti, N., Charoenphol., S., & Kasorn, K. (2026). Factors in Strategic Management of Modern Public Sector Organization to Impact on Creating Value and Sustainability in Local Government Organizations in Mueang District, Chiang Rai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297724. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297724

องค์ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่ “เสาหลักการบริหารเชิงกลยุทธ์ภาครัฐยุคใหม่”

จากภาพที่ 2 “เสาหลักการบริหารเชิงกลยุทธ์ภาครัฐยุคใหม่” แบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลักที่เป็นแนวทางการขับเคลื่อนให้เกิดความเป็นเลิศและนวัตกรรมในการบริหารงานภาครัฐ

1. รากฐานเชิงกลยุทธ์และเป้าหมาย เป็นพื้นฐานที่เน้นการกำหนดทิศทางและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนขององค์กร

1.1 กำหนดทิศทางที่ชัดเจน สร้างวิสัยทัศน์ (Vision) และพันธกิจ (Mission) เพื่อเป็นกรอบการทำงานระยะยาว ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนเชิงกลยุทธ์ที่ต้องวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กรด้วย

1.2 มุ่งเน้นผลลัพธ์เพื่อประชาชน บริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยเน้นการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการเป็นหลัก และคำนึงถึงความพึงพอใจของประชาชนเป็นสำคัญ เน้นการทำงานที่มีคุณภาพ มีมาตรฐานวัดผลได้ และคำนึงถึงความคุ้มค่า

2. พลังขับเคลื่อนสู่ความเป็นเลิศ เป็นกลไกสำคัญที่ใช้ในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติและสร้างความสามารถในการแข่งขันขององค์กร:

2.1 พัฒนาคนและสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่ง ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิก สร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ ที่สนับสนุนให้บุคลากรหมั่นเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ และสามารถขับเคลื่อนภารกิจขององค์กรได้

2.2 เปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลและนวัตกรรม บูรณาการเทคโนโลยี เพื่อให้บริการภาครัฐแบบครบวงจรและมีประสิทธิภาพ การนำเทคโนโลยีและอุปกรณ์ดิจิทัลมาสนับสนุนการปฏิบัติงาน และเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน

Citation : นวลนภา จุลสุทธิ, สิปราง เจริญผล, และ กัสมา กาซ้อน. (2569). ปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ที่มีผลกระทบต่อการสร้างคุณค่า และความยั่งยืนในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297724. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297724

องค์ประกอบทั้ง 2 ส่วนนี้ เป็นแนวทางสำคัญต่อการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ครบวงจร เพื่อขับเคลื่อนให้องค์กรภาครัฐ โดยเฉพาะองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถสร้างคุณค่าและความยั่งยืน ในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะต่อการนำไปปรับใช้

1.1 การบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาล ในจังหวัดเชียงราย ควรมีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ในการกำหนดวิสัยทัศน์ และพันธกิจ เพื่อกำหนดกรอบการดำเนินงานในระยะยาวที่ชัดเจน ดังนั้น การเปลี่ยนจากการวัดแค่จำนวนกิจกรรม (Output) เป็นการวัดผลลัพธ์ที่สร้างความเปลี่ยนแปลง (Outcome/Impact) โดยกำหนดค่าเป้าหมายที่เชื่อมโยงกับอัตราการเข้าถึงสวัสดิการเพิ่มขึ้น เพื่อให้บุคลากรทุกส่วนฝ่ายเห็นเป้าหมายเดียวกันในการดำเนินการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อประชาชน

1.2 การดำเนินกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ในองค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาล รวมถึงองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ควรวางแผนดำเนินงานในรายละเอียดที่เฉพาะเจาะจง เพื่อการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ หัวใจสำคัญของการดำเนินกลยุทธ์คือความสอดคล้องระหว่างกลยุทธ์ โครงสร้าง และวัฒนธรรมองค์กร การเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการประเมินการดำเนินงาน และเปิดโอกาสให้บุคลากรผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ ได้มีส่วนร่วมในการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารและพัฒนาขององค์กรภาครัฐ และการศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานระหว่างองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกและกว้างมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

จุลนี เทียนไทย กุลกนิษฐ์ สุธรรมชัย เจษฎา มิ่งวิไล อภิชญา โอภาส และพิชญาวี ธีรานุวรรตน์. (2563). *การสังเคราะห์ผลการวิจัยสู่การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย*. (รายงานฉบับพิเศษ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐพงษ์ คันธรส อัมฤตา สารธิวงค์ อัญธิชา รุ่งแสง และฐาปนี ชุมพลวงศ์. (2564). การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม: จากแนวคิดสู่การพัฒนาภาครัฐในยุคประเทศไทย 4.0. *วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, *7*(2), 130-144.

ธนาชัย ธีรพัฒนวงศ์ พรนภา เตียสุธิกุล และบุญทัน ดอกไธสง. (2561). ปัญหายุทธศาสตร์เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหารภาครัฐ. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 8*(1), 91-102.

Citation : Chullasutti, N., Charoenphol., S., & Kasorn, K. (2026). Factors in Strategic Management of Modern Public Sector Organization to Impact on Creating Value and Sustainability in Local Government Organizations in Mueang District, Chiang Rai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e297724. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297724

ศศิวิมล ครุฑพงษ์. (2566). การประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ภายใต้ระบบราชการ 4.0 ที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลนายาง จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, *6*(5), 248-266.

สมคิด ดวงจักร์ และชัชวาล แอร่มหล้า. (2566). แนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ*, *5*(2), 1-11.

สัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง. (2567). การจัดการภาครัฐแนวใหม่: มุ่งสู่ผลลัพธ์ที่ประชาชนสัมผัสได้. *Journal of Administration Management and Sustainable Development*, *2*(3), 746-756.

เสกสรรค์ สนวา, ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี และวิไลลักษณ์ ขาวสอาด. (2561). คุณลักษณะของผู้นำองค์การภาครัฐสมัยใหม่. *วารสารมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์. 20*(พิเศษ). 399 -411.

Andhika, Lesmana, R. (2025). Public Service Management: An Emerging Research Trend. *Journal Borneo Administrator*, *21*(1), 61-74. https://doi.org/10.24258/jba.v21i1.1581

Casady, B.C., Eriksson, K., Levitt, E.R., and Scott, R.W. (2020). (Re)defining public-private partnerships (PPPs) in the new public governance (NPG) paradigm: an institutional maturity perspective. *Public Management Review*, *22*(2), 161-183. https://doi: 10.1080/14719037.2019.1577909.

Charity, Latanza, Indahsari, and Sam'un, Jaja, Raharja. (2020). New Public Management (NPM) as an Effort in Governance. *Jurnal Manajemen Pelayanan Publik*, *3*(2), 73-81. https://doi:10.24198/JMPP.V3I2.25342.

Cheung, Anthony B.L. & Scott, Ian. (2003). *Governance and Public Sector Reform in Asia: Paradigm Shifts or Business as Usual?.* London: Routledge. https://doi.org/10.4324/ 9780203221693

Christine, C., and Carol, N. (2021). New Governance Paradigms. *Research Papers in Economics*, 131-151. https://doi: 10.1007/978-3-030-59204-2_5.

Clarke, C., and Nelson, C. (2021). *New Governance Paradigms. In: Jamaica's Evolving Relationship with the IMF*. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-59204-2_5.

Dunleavy, P. et al. (2006). *Digital Era Governance: IT Corporations, the State, and E-Government.* Oxford: Oxford University Press.

Organization for Economic Co-operation and Development (OECD). (2020). *Building Capacity for Evidence-Informed Policy Making.* Paris: Organization for Economic Co-operation and Development (OECD).

Pollitt, C. & Bouckaert, G. (2011). *Public Management Reform: A Comparative Analysis of New Public Management, Governance, and the Neo-Weberian State* (3rd ed.). Oxford University Press.

Citation : นวลนภา จุลสุทธิ, สิปราง เจริญผล, และ กัสมา กาซ้อน. (2569). ปัจจัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กรภาครัฐยุคใหม่ที่มีผลกระทบต่อการสร้างคุณค่า และความยั่งยืนในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e297724. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e297724

Journal of Local Governance and Innovation : Vol. 10 No. 1 (2026) : January-April : Article ID: e299199
วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น : ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (2569) : มกราคม-เมษายน ISSN 3027-8120 (Print) ISSN 2673-0405 (Online)

การพัฒนาภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง
Developing Buddhist Administrative Leadership to Reduce Political Inequality

บุญมี แก่นนาคำ[1*], พระครูกิตติวราทร[2], และ จำรัส บุดดาพงษ์[3]
Boonmee Khannakham[1*], Phra Khru Kittiwarathorn[2], and Chamrat Buddaphong[3]
[1-3]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย; Mahamakut Buddhist University, Thailand.
*Corresponding Author; e-mail : boonmeekhanna1973@gmail.com
DOI : 10.65205/jlgisrru.2026.e299199

Received : March 29, 2026; **Revised :** April 23, 2026; **Accepted :** April 25, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

ดุษฎีนิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ (1) เพื่อศึกษาสภาพการณ์ภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง (2) เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง และ (3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งในจังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี จำนวน 398 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 22 รูป/คน การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสานวิธี โดยออกแบบการวิจัยเชิงอธิบายเป็นลำดับ (Explanatory Sequential Design) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.60–1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89 รวมทั้งแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการณ์ภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง โดยรวมและรายด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง รองลงมาคือ ด้านความสามารถในการเป็นผู้นำ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการครองคน การพัฒนาภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อมุ่งลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง อาศัยการสังเคราะห์องค์ประกอบสำคัญ 2 ด้าน ได้แก่ คุณลักษณะของผู้นำที่มีประสิทธิภาพ อันประกอบด้วยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความสามารถในการพัฒนาคน และการคิดเชิงกลยุทธ์ และภาวะผู้นำเชิงพุทธที่อธิบายผ่านกรอบการครองตน ครองคน และครองงาน โดยบูรณาการหลักพุทธธรรมสำคัญ แนวทางดังกล่าวช่วยส่งเสริมการใช้อำนาจรัฐให้เป็นไปอย่างโปร่งใส เป็นธรรม และตรวจสอบได้ ลดการเลือกปฏิบัติและความไม่เสมอภาคในการเข้าถึงทรัพยากรและกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง พร้อมทั้งเสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนและความชอบธรรมของอำนาจรัฐในระยะยาว ทั้งนี้ การพัฒนาเน้นการเสริมสร้างคุณธรรมและจิตสำนึกของผู้นำ การบริหารความสัมพันธ์กับประชาชนอย่างเสมอภาค และการบริหารภาครัฐอย่างมีประสิทธิผลและตรวจสอบได้ อันจะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำทางการเมืองอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ (Keywords) : การพัฒนา, ภาวะผู้นำ, การปกครองเชิงพุทธ, ลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง

Citation : Khannakham, B., Phra Khru Kittiwarathorn., K., & Buddaphong, C. (2026). Developing Buddhist Administrative Leadership to Reduce Political Inequality. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299199. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299199

Abstract

This dissertation, entitled "The Development of Buddhist-Based Governance Leadership to Reduce Political Inequality," aims to: (1) examine the current conditions of Buddhist-based governance leadership in reducing political inequality; (2) develop Buddhist-based governance leadership to reduce political inequality; and (3) propose guidelines for the development of Buddhist-based governance leadership to reduce political inequality. The sample consisted of 398 eligible voters aged 18 and over in Kalasin Province, and 22 key informants, including monks and laypersons. This study employed a mixed-methods research approach using an explanatory sequential design. Data collection instruments included a five-point Likert-scale questionnaire, with content validity indices ranging from 0.60 to 1.00 and a reliability coefficient of 0.89, as well as semi-structured interviews. The statistical methods used for data analysis included percentage, mean, and standard deviation.

The research findings indicate that the overall condition of Buddhist governance leadership for reducing political inequality is at a high level, both overall and across individual dimensions. When considering each dimension in descending order of mean scores, transformational leadership ranks highest, followed by leadership competency, while people governance records the lowest mean score. The development of Buddhist governance leadership aimed at reducing political inequality is grounded in the synthesis of two key components: effective leadership characteristics, including transformational leadership, human development, and strategic thinking, and Buddhist leadership conceptualized through the framework of self-governance, people governance, and task governance, integrated with core Buddhist principles. This approach promotes the exercise of state power in a transparent, equitable, and accountable manner, reduces discrimination and inequality in access to resources and political decision-making processes, and enhances public trust and the long-term legitimacy of state authority. The development emphasizes moral and ethical cultivation of leaders, equitable engagement with citizens, and effective and accountable public administration, ultimately contributing to the sustainable reduction of political inequality.

Keywords : development, leadership, Buddhist-based governance, reduction of political inequality

บทนำ (Introduction)

ความเหลื่อมล้ำทางการเมืองเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพของระบอบประชาธิปไตยและการเข้าถึงทรัพยากรสาธารณะของประชาชน โดยมีรากฐานจากการกระจุกตัวของอำนาจ ความไม่ทั่วถึงของการมีส่วนร่วมทางการเมือง และความไม่สมดุลในการใช้อำนาจรัฐ ส่งผลให้ประชาชนบางกลุ่มขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนเอง ในบริบทของจังหวัดกาฬสินธุ์ซึ่งมีความหลากหลายทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ยังคงเผชิญปัญหาความเหลื่อมล้ำในหลายมิติ โดยเฉพาะด้านการเมือง อาทิ ความไม่เท่าเทียมในการมีส่วนร่วมและการเข้าถึงข้อมูลภาครัฐ (คณะกรรมาธิการการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม วุฒิสภา, 2565)

Citation : บุญมี แก่นนาคำ, พระครูกิตติวราทร, และ จำรัส บุดดาพงษ์. (2569). การพัฒนาภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299199.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299199

ภายใต้บริบทดังกล่าว ภาวะผู้นำของผู้บริหารท้องถิ่นจึงนับเป็นกลไกเชิงโครงสร้างที่มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการทรัพยากร และการเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชน หากผู้นำมีคุณธรรม วิสัยทัศน์ และยึดหลักความเป็นธรรม ย่อมเอื้อต่อการลดความเหลื่อมล้ำอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ในทางตรงกันข้าม หากขาดหลักการดังกล่าว อาจนำไปสู่การตอกย้ำความเหลื่อมล้ำให้รุนแรงยิ่งขึ้น ขณะเดียวกัน แนวคิดภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธ ซึ่งตั้งอยู่บนหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ได้แก่ สัปปุริสธรรม 7 พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 และสังคหวัตถุ 4 สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารภาครัฐและท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมความโปร่งใส ความไว้วางใจ และการบริหารที่ยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2560) อันเป็นแนวทางสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง และเสริมสร้างการพัฒนาสังคมที่เป็นธรรมและยั่งยืน

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษา ภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมืองในจังหวัดกาฬสินธุ์ เนื่องจากยังไม่พบการศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์บทบาทและกลไกของภาวะผู้นำลักษณะดังกล่าวต่อการลดความเหลื่อมล้ำทางการเมืองในบริบทพื้นที่อย่างชัดเจน การศึกษานี้จึงมีความสำคัญทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ เพื่อเติมเต็มองค์ความรู้และเป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายการบริหารท้องถิ่นที่ตอบสนองต่อประชาชนอย่างเท่าเทียม โดยศึกษาทั้งบริบทเชิงพื้นที่ องค์ประกอบภาวะผู้นำ และกลไกการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ได้แก่ การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความสามารถในการเป็นผู้นำการพัฒนาคน และการคิดเชิงกลยุทธ์ ร่วมกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ การครองตนบูรณาการกับพรหมวิหาร 4 และ สัปปุริสธรรม 7 การครองคนบูรณาการกับ สังคหวัตถุ 4 และการครองงานบูรณาการกับอิทธิบาท 4 เพื่อสร้างแนวทางการบริหารที่ส่งเสริมความเป็นธรรมทางการเมืองในระดับชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง
2. เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

1. สมรรถนะองค์กรด้านภาวะผู้นำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นเลิศ

ภาวะผู้นำ มีองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ (1) ความสามารถในการตัดสินใจเพื่อสร้างสิ่งที่ดี (Ability to Judge Goodness) (2) ความสามารถในการทำความเข้าใจสาระสำคัญ (Ability to Grasp the Essence) (3) ความสามารถในการสร้างพื้นที่และความร่วมมือที่เอื้อให้ทุกคนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ (Ability to Create Share Context) (4) ความสามารถในการสื่อสารสาระสำคัญ (Ability to Communicate the Essence) (5) ความสามารถในการบริหารจัดการอำนาจเพื่อขับเคลื่อนให้ทุกคนสามารถทำงานร่วมกันได้ (Ability to Exercise Political Power) (6) ความสามารถในการสร้างความเป็นผู้นำรุ่นใหม่ที่มีปัญญาเชิงปฏิบัติ (องค์ความรู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง) (Ability to Foster Practical Wisdom in Others) (สถาบันพระปกเกล้า, 2564)

Citation : Khannakham, B., Phra Khru Kittiwarathorn., K., & Buddaphong, C. (2026). Developing Buddhist Administrative Leadership to Reduce Political Inequality. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299199. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299199

สมรรถนะประจำผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สมรรถนะประจำผู้บริหารเป็นสมรรถนะเชิงพฤติกรรมที่ข้าราชการส่วนท้องถิ่นตำแหน่งประเภทบริหารท้องถิ่น และประเภทอำนวยการท้องถิ่น จำเป็นต้องมีในฐานะผู้นำหรือผู้บังคับบัญชา (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2562) สมรรถนะเหล่านี้จำเป็นสำหรับผู้บริหารในการนำทีมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

เพื่อให้ผู้ที่ปฏิบัติงานด้านการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้องได้ศึกษาทำความเข้าใจ และใช้ประกอบการกำหนดสมรรถนะประจำผู้บริหาร กำหนดพฤติกรรมบ่งชี้ และกำหนดระดับสมรรถนะให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามคำจำกัดความของสมรรถนะที่จะได้มีการนำมาใช้ในระบบจำแนกตำแหน่งใหม่ของข้าราชการส่วนท้องถิ่นให้เป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นมาตรฐานเดียวกัน

ประการที่ 1 การเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง (Change Leadership- CL) ความตั้งใจและความสามารถในการกระตุ้นผลักดันบุคลากร กลุ่มคน องค์กร หรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้เกิดความต้องการในการปรับเปลี่ยน หรือเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางที่เป็นประโยชน์แก่หน่วยงาน องค์กร ประชาชน สังคม หรือประเทศชาติ รวมถึงความสามารถในการดำเนินการถ่ายทอด ชี้แจง และสื่อสารให้ผู้อื่นรับรู้ เข้าใจ ยอมรับ และดำเนินการให้การปรับเปลี่ยนหรือการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ เกิดขึ้นจริง

ประการที่ 2 ความสามารถในการเป็นผู้นำ (Leadership- LEAD) ความตั้งใจหรือความสามารถในการเป็นผู้นำของกลุ่มคน หรือทีมงาน ตลอดจนสามารถปกครอง ดูแล และให้ความช่วยเหลือ รวมถึงสามารถกำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ แผนงาน เป้าหมาย และวิธีการทำงานต่างๆ ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือทีมงานปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่น เต็มประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

ประการที่ 3 ความสามารถในการพัฒนาคน (Developing and Coaching- DC) ความตั้งใจหรือความสามารถในการส่งเสริม สนับสนุน และการพัฒนาความรู้ความสามารถผู้อื่น โดยมีเจตนามุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ทั้งเพื่อประโยชน์ของหน่วยงาน องค์กร หรือประโยชน์ในงานของบุคคลเหล่านั้น

ประการที่ 4 การคิดเชิงกลยุทธ์ (Strategic Thinking- ST) ความสามารถในการคิด การทำความเข้าใจในเชิงสังเคราะห์ รวมถึงการมองภาพในเชิงกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์และการเชื่อมโยงวิสัยทัศน์ในระยะยาวรวมถึงทฤษฎีและแนวคิดต่างๆ ให้เข้ากับการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวัน หรือให้ได้มาซึ่งกรอบความคิดหรือแนวความคิดใหม่ๆ อันเป็นผลมาจากการสรุปรูปแบบ ประยุกต์แนวทางต่างๆ จากสถานการณ์หรือข้อมูลหลากหลาย และนานาทัศนะ ในระดับสูงยังรวมถึงความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงผลกระทบของปัจจัยภายนอกที่มีต่อกลยุทธ์และนโยบายขององค์กร

Citation : บุญมี แก่นนาคำ, พระครูกิตติวราทร, และ จำรัส บุดดาพงษ์. (2569). การพัฒนาภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299199.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299199

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะที่ดีที่ส่งผลกับการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ

แนวคิด/ทฤษฎี/นักวิชาการ / คุณลักษณะของผู้นำ	Sutamdee and Sonwa	Stogdill (1978)	DuBrin (2013)	รัตติกรณ์ จงวิศาล (2559)	Sonwa (2018)	Patrick M. Wright, Raymond A.Noe	Bass & Avolio (1994)	Prasertsri (2008)	กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น	Thamwichukorn and Chamaram	ไชยา ภาวะบุตร (2565)	สถาบันพระปกเกล้า (2564)	ปิยณัฐ วงศ์เครือศร (2562)	กิตติศักดิ์ บุณรังศรี (2559)	ความถี่
มีบุคลิกภาพที่ดี	✓	✓	✓	✓											4
มีวิสัยทัศน์	✓				✓	✓	✓		✓	✓				✓	7
ซื่อสัตย์และมีคุณธรรม	✓			✓			✓		✓	✓					5
มีความรับผิดชอบ	✓	✓							✓		✓				4
การตัดสินใจที่เด็ดขาดและรอบคอบ	✓	✓		✓					✓	✓		✓			6
ทักษะการสื่อสาร	✓	✓	✓				✓		✓			✓			6
ความสามารถในการปรับตัว		✓							✓			✓			3
เป็นผู้ที่มีศักยภาพ	✓	✓	✓						✓			✓			5
การเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	13
ความสามารถในการเป็นผู้นำ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	14
ความสามารถในการพัฒนาคน	✓	✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓		✓			9
การคิดเชิงกลยุทธ์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	14

จากตารางที่ 1 ผู้วิจัยได้การสังเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะที่ดีที่ส่งผลกับการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพของนักวิชาการ ผลการสังเคราะห์สรุปได้ว่า องค์ประกอบคุณลักษณะที่ดีที่ส่งผลกับการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วย 1) การเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง 2)ความสามารถในการเป็นผู้นำ 3) ความสามารถในการพัฒนาคน และ 4) การคิดเชิงกลยุทธ์ อันจะส่งผลต่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และได้ลุล่วงตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย แผนงาน และโครงการต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. ผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธ

ในการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องในเรื่องผู้นำตามหลักพุทธธรรมนี้ พระพุทธศาสนาสอนผู้นำให้เข้าใจความจริง (truth) ถึงภาวะผู้นำที่ดีต้องมีคุณสมบัติเหนือกว่าผู้ตามในด้านความดี ความรู้และความสามารถ โดยยึดหลักธรรมแห่งการครองตน ครองคน ครองงาน เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติงาน ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและหลักการความสำคัญของผู้นำตามหลักพุทธธรรม ผู้วิจัยได้รวบรวมจากตำรา บทความ เอกสารต่างๆ ตามลำดับดังต่อไปนี้

คุณสมบัติของภาวะผู้นำทางพระพุทธศาสนาในการครองตน

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2558, น. 3-7) ทรงวางหลักการบริหารตนเอง การบริหารคน และการบริหารงาน โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งทรงเป็นแบบอย่างในการดำรงพระองค์ (ครองตน) โดยเฉพาะด้านการปฏิรูปการศึกษาและคณะสงฆ์ให้ก้าวหน้าตามยุคสมัย กล่าวคือ การ

Citation : Khannakham, B., Phra Khru Kittiwarathorn., K., & Buddaphong, C. (2026). Developing Buddhist Administrative Leadership to Reduce Political Inequality. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299199. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299199

ครองตน หมายถึง การบริหารตนเองให้เป็นคนดี มีศีลธรรม จิตใจดีงาม มีความขยันหมั่นเพียร อดทน เสียสละ และมีความรับผิดชอบ โดยทรงใช้พระองค์เป็นแบบอย่างในด้านการดำเนินชีวิต การบำเพ็ญพระองค์ในสมณวิสัย และการอุทิศพระองค์เพื่อพระศาสนาและประเทศชาติ

ภาวะผู้นำไม่ใช่แต่เพียงเป็นคนมีความรู้ คนเก่ง ยังไม่เพียงพอจะต้องมีคุณสมบัติมากว่านั้น ดังที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2547, น. 124) ได้ให้ความหมายของพรหมวิหาร 4 ไว้ใน “พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม” ว่า พรหมวิหาร 4 คือ หลักธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ หรือธรรมสำหรับทุกคนที่ช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า พรหมวิหาร 4 เป็นธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ และหลักสัปปุริสธรรม 7 หลักธรรมที่ทำให้คนเป็นสัตบุรุษ หรือ เป็นคนดี มีคุณธรรม เป็นคนเก่ง หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า สัปปุริสธรรม 7 เป็นธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี หรือธรรมของผู้ดี

คุณสมบัติของภาวะผู้นำทางพระพุทธศาสนาในการครองคน

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2558, น. 4) ทรงวางหลักการบริหารตนเอง การบริหารคน และการบริหารงาน โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งทรงเป็นแบบอย่างในการปกครองและบำรุงคณะสงฆ์ (ครองคน) โดยเฉพาะด้านการปฏิรูปการศึกษาและคณะสงฆ์ให้ก้าวหน้าตามยุคสมัย กล่าวคือ ครองคน หมายถึงการบริหารคนอื่น โดยใช้หลักการพรหมวิหาร 4 เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เพื่อให้เกิดความสงบสุขในหมู่คณะ โดยทรงเป็นประมุขแห่งคณะสงฆ์ที่วางระบบการปกครองใหม่, จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กับการศึกษาแผนใหม่, และทรงเป็นพระอุปัชฌาย์ให้แก่พระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2559, น. 143) หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมสำหรับที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า สังคหวัตถุ 4 เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือ ยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี

คุณสมบัติของภาวะผู้นำทางพระพุทธศาสนาในการครองงาน

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2558, น. 4) ทรงวางหลักการบริหารตนเอง การบริหารคน และการบริหารงาน โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งทรงเป็นแบบอย่างในการบริหารจัดการกิจการต่างๆ เพื่อพระศาสนาและประเทศชาติ (ครองงาน) โดยเฉพาะด้านการปฏิรูปการศึกษาและคณะสงฆ์ให้ก้าวหน้าตามยุคสมัย กล่าวคือ ครองงาน: หมายถึงการบริหารงานให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในงาน) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความเอาใจใส่) และวิมังสา (การไตร่ตรอง) โดยทรงริเริ่มและพัฒนางานต่างๆ ที่มีคุณูปการต่อพระศาสนาและประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง เช่น การก่อตั้งมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, การวางระบบหลักสูตรการศึกษา, และการขยายการศึกษาไปยังหัวเมืองต่างๆ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2559, น. 160) หลักอิทธิบาท 4 หลักธรรมที่เป็นเครื่องมือที่ส่งผลให้บรรลุความสำเร็จตามที่ตนได้ประสงค์ไว้ หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง เครื่องมือที่ทำให้ถึงความสำเร็จคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธประกอบด้วย 3 ด้านหลัก คือ การครองตน การครองคน และการครองงาน โดยมุ่งพัฒนาผู้นำให้มีคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความรู้ ความเสียสละ และการบริหารอย่างมีหลักธรรม แนวทางนี้เน้นการนำหลักคำสอนทางพุทธศาสนา ได้แก่ พรหมวิหาร 4 สัปปุริสธรรม 7

Citation : บุญมี แก่นนาคำ, พระครูกิตติวราทร, และ จำรัส บุดดาพงษ์. (2569). การพัฒนาภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299199.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299199

สังคหวัตถุ 4 และอิทธิบาท 4 มาใช้เป็นกรอบในการบริหารคนและงาน รวมถึงการคิดอย่างมีเหตุผล เพื่อสร้างความเป็นธรรม ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมความสงบสุขในสังคม เป้าหมายสำคัญคือ การพัฒนาผู้นำทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และปัญญา เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันอย่างสันติ และแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการเมืองได้อย่างเป็นรูปธรรม

ตารางที่ 2 การสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธ

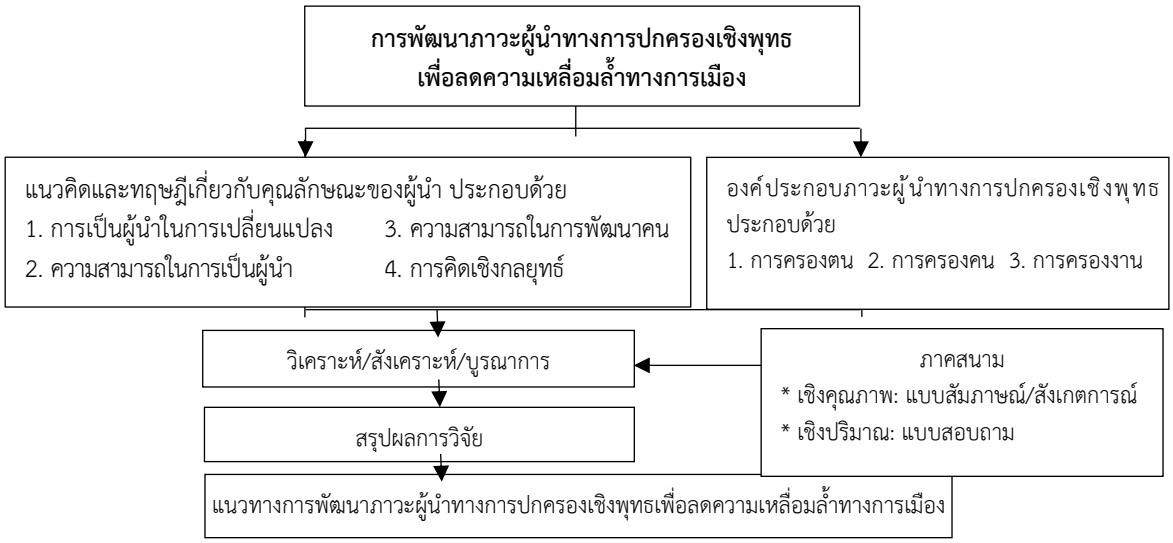
แนวคิด/ทฤษฎี/นักวิชาการ / หลักธรรม	สมเด็จพระมหาธีราจารย์ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2558)	พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต)	เอกวิทย์ มณีธร (2559)	พระมหาธนัญกรณ์ จนทวณโณ (วรต้นติ)	วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2559)	Chester Irving Barnard (2020)	อนิวัช แก้วจำนงค์ (2559)	Douglas Mc.Gregor (1960)	วิเชียร วิทยอุดม (2559)	Elton Mayo (2013)	ความถี่
ครองตน บูรณาการกับหลักพรหมวิหาร 4	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓	7
1. เมตตา: ความรักที่ไม่เจือปนด้วยกาม											
2. กรุณา: ความรู้สึกสงสาร											
3. มุทิตา: ความรู้สึกชื่นชมยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดีมีความสุข											
4. อุเบกขา: ความรู้สึกวางเฉย เป็นกลาง ไม่เอนเอียง											
และหลักสัปปุริสธรรม 7											
1. ธัมมัญญุตา: ความเป็นผู้รู้จักเหตุ											
2. อัตถัญญุตา: ความเป็นผู้รู้จักผล											
3. อัตตัญญุตา: ความเป็นผู้รู้จักตน											
4. มัตตัญญุตา: ความเป็นผู้รู้จักประมาณ											
5. กาลัญญุตา: ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา											
6. ปริสัญญุตา: ความเป็นผู้รู้จักชุมชน											
7. ปุคคลัญญุตา: เป็นผู้รู้จักเลือกบุคคล											
ครองคน บูรณาการกับหลักสังคหวัตถุ 4	✓	✓			✓	✓	✓			✓	6
1. ทาน: การให้											
2. ปิยวาจา: วาจาไพเราะ											
3. อัตถจริยา: การประพฤติประโยชน์											
4. สมานัตตตา: ความมีตนเสมอต้นเสมอปลาย											
ครองงาน บูรณาการกับหลักอิทธิบาท 4	✓	✓			✓			✓	✓	✓	6
1. ฉันทะ: ความพอใจรัก											
2. วิริยะ: ความเพียร											
3. จิตตะ: ความคิด											
4. วิมังสา: ความไตร่ตรอง											

Citation : Khannakham, B., Phra Khru Kittiwarathorn., K., & Buddaphong, C. (2026). Developing Buddhist Administrative Leadership to Reduce Political Inequality. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299199. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299199

จากตารางที่ 2 ผู้วิจัยได้การสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธ ของนักวิชาการ ผลการสังเคราะห์สรุปได้ว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธ ประกอบด้วย 1) การครองตน 2) การครองคน และ 3) การครองงาน การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง คือ การนำหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนามาปรับใช้เป็นกรอบในการพัฒนาผู้นำทางการปกครอง ให้มีคุณสมบัติ เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความรอบรู้ ความเสียสละ และการบริหารจัดการด้วยหลักธรรม เพื่อสร้างความเป็นธรรม ลดความขัดแย้ง และสร้างความสงบสุขในสังคม โดยอาศัยหลักธรรมสำคัญอย่างพรหมวิหาร 4, สัปปุริสธรรม 7, หลักสังคหวัตถุ 4, และหลักอิทธิบาท 4 เพื่อใช้ในการปกครองคน การบริหารงาน และการคิดอย่างมีเหตุผล โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทั้งด้านกายภาพ จิตใจ และปัญญา เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างสันติสุขและแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำได้จริง

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

จากการศึกษาดุษฎีนิพนธ์เรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง ผู้วิจัยใช้กรอบโดยการสังเคราะห์ 2 องค์ประกอบ คือ 1) คุณลักษณะที่ดีที่ส่งผลกับการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ และ 2) ภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธ ตามทัศนะและผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการแหล่งต่างๆ ดังกล่าวมาข้างต้น โดยสรุปกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งในจังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี จำนวน 101,139 คน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประกอบด้วย เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จำนวน 47,371 คน เทศบาลเมืองกุฉินารายณ์ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 17,820 คน เทศบาลตำบลท่าคันโท อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 14,462 คน และเทศบาลตำบลบัวบาน อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 21,486 คน

Citation : บุญมี แก่นนาคำ, พระครูกิตติวราทร, และ จำรัส บุดดาพงษ์. (2569). การพัฒนาภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299199.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299199

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งในจังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี จำนวน 398 คน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการคำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane)

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการณ์ภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง ดังนี้

ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับ การพัฒนาภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จากเอกสาร ตำรา บทความ ฐานข้อมูล การสืบค้นจากอินเตอร์เน็ตและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ สังเคราะห์เป็น 2 องค์ประกอบ คือ 1) คุณลักษณะที่ดีที่ส่งผลกับการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ และ 2) ภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธ นำมาสรุปได้องค์ประกอบในการศึกษาวิจัย

ระยะที่ 2 ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง ดังนี้

1. พัฒนาแบบสอบถามโดยอาศัยกรอบแนวคิดด้านคุณลักษณะของผู้นำที่มีประสิทธิภาพ และภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธ

2. ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยประเมินความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item-Objective Congruence) ผ่านการพิจารณาของอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ

3. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบความเหมาะสมของเครื่องมือ

4. ปรับปรุงและแก้ไขแบบสอบถามตามผลการทดลองใช้ ก่อนจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์

5. เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 398 คน

6. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและนำข้อมูลไปวิเคราะห์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ระยะที่ 3 ศึกษากระบวนการและนำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง ดังนี้

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 22 รูป/คน เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งกำหนดแนวคำถามล่วงหน้าตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ศึกษา พร้อมเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมข้อมูลเชิงลึกได้ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยสังเคราะห์สาระสำคัญและเรียบเรียงผลในรูปแบบพรรณนา เพื่อนำไปพัฒนาเป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง

Citation : Khannakham, B., Phra Khru Kittiwarathorn., K., & Buddaphong, C. (2026). Developing Buddhist Administrative Leadership to Reduce Political Inequality. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299199. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299199

ผลการวิจัย (Research Results)

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพการณ์ภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง โดยรวมและรายด้าน

การบริหารการปกครองเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่ความเป็นเลิศ	ระดับความคิดเห็น $\overline{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
องค์ประกอบที่ 1 คุณลักษณะที่ดีที่ส่งผลกับการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ				
1. ด้านการเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง	4.49	0.64	มาก	1
2. ด้านความสามารถในการเป็นผู้นำ	4.45	0.62	มาก	2
3. ด้านความสามารถในการพัฒนาคน	4.43	0.65	มาก	3
4. ด้านการคิดเชิงกลยุทธ์	4.42	0.69	มาก	4
องค์ประกอบที่ 2 ภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธ				
1. ด้านการครองตน	4.41	0.62	มาก	5
2. ด้านการครองคน	4.25	0.72	มาก	7
3. ด้านการครองงาน	4.29	0.78	มาก	6
โดยรวม	**4.37**	**0.71**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับสภาพการณ์ภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง โดยรวมและรายด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ คือ อันดับที่ 1 ด้านการเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง อันดับที่ 2 ด้านความสามารถในการเป็นผู้นำ อันดับที่ 3 ด้านความสามารถในการพัฒนาคน อันดับที่ 4 ด้านการคิดเชิงกลยุทธ์ อันดับที่ 5 ด้านการครองตน อันดับที่ 6 ด้านการครองงาน และอันดับที่ 7 ด้านการครองคน

สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงวิจัย (Qualitative Summary) ได้ดังนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกกลุ่มเห็นพ้องว่า การพัฒนาภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง มิอาจดำเนินการในลักษณะการพัฒนาทักษะหรือคุณลักษณะใดเพียงมิติเดียว หากแต่ต้องเป็นกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีที่ส่งผลกับการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพอย่างเป็นองค์รวม โดยเน้นการบูรณาการการครองตน การครองคน และการครองงานอย่างสมดุล เป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้การบริหารการปกครองมีความเป็นธรรม โปร่งใส และมีความชอบธรรมในสายตาของประชาชน อันนำไปสู่การสร้างความไว้วางใจ ภายใต้กรอบหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและหลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่มีประสิทธิภาพ การลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง และการพัฒนาระบบการปกครองที่มีเสถียรภาพ

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการณ์ภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่า ผู้นำส่วนใหญ่มีคุณลักษณะและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาในระดับที่น่าพอใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการเพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคมได้ในระดับหนึ่ง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

Citation : บุญมี แก่นนาคำ, พระครูกิตติวราทร, และ จำรัส บุดดาพงษ์. (2569). การพัฒนาภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299199.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299199

แสดงให้เห็นว่าผู้นำมีศักยภาพในการปรับตัวและผลักดันการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการนำแนวคิดหรือหลักธรรมมาใช้แก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบทสังคมที่ต้องการผู้นำเชิงรุก รองลงมาคือ ด้านความสามารถในการเป็นผู้นำ และด้านความสามารถในการพัฒนาคน ซึ่งบ่งชี้ว่าผู้นำมีทักษะในการบริหารจัดการและให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของบุคคล อันเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเสมอภาคและลดช่องว่างทางสังคม ส่วนด้านการคิดเชิงกลยุทธ์ อยู่ในระดับถัดมา สะท้อนว่าผู้นำมีความสามารถในการวางแผนและกำหนดทิศทาง แต่ยังอาจต้องพัฒนาเพิ่มเติมเพื่อให้สามารถรับมือกับความซับซ้อนของปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการเมืองได้ดียิ่งขึ้น ในขณะที่ ด้านการครองตน การครองงาน และการครองคน มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่า โดยเฉพาะด้านการครองคนที่อยู่ในอันดับสุดท้าย อาจสะท้อนถึงข้อจำกัดในการประยุกต์ใช้หลักธรรมด้านมนุษยสัมพันธ์ เช่น ความเมตตา ความเป็นธรรม และการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง ดังนั้น แม้ว่าภาพรวมจะอยู่ในระดับมาก แต่ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าควรให้ความสำคัญกับการพัฒนา มิติด้านการครองคนและการครองงาน ควบคู่กับการเสริมสร้างคุณธรรมภายใน (การครองตน) เพื่อให้ภาวะผู้นำเชิงพุทธสามารถนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำทางการเมืองได้อย่างยั่งยืนและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุวรรณจันทรังษี (คำมุ โคตรโนนกอก) (2566, น. ก-ข) ได้ศึกษาเรื่อง การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านคุณลักษณะ และด้านพฤติกรรมด้านตามสถานการณ์ ด้านการเปลี่ยนแปลง อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

Citation : Khannakham, B., Phra Khru Kittiwarathorn., K., & Buddaphong, C. (2026). Developing Buddhist Administrative Leadership to Reduce Political Inequality. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299199. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299199

ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

ภาพที่ 2 ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนด นโยบายการพัฒนาผู้นำเชิงพุทธบูรณาการ โดยบูรณาการหลักพรหมวิหาร 4 หลักสัปปุริสธรรม 7 หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักอิทธิบาท 4 เป็นกรอบแนวคิดในการบริหารและการตัดสินใจเชิงนโยบาย เพื่อส่งเสริมความเป็นธรรม ความโปร่งใส และความเสมอภาคทางการเมือง

Citation : บุญมี แก่นนาคำ, พระครูกิตติวราทร, และ จำรัส บุดดาพงษ์. (2569). การพัฒนาภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299199.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299199

2. ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยัง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่หรือบริบทที่หลากหลาย เพื่อเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธและผลต่อการลดความเหลื่อมล้ำทางการเมืองในแต่ละพื้นที่

3. ควรศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่าง ภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธกับผลลัพธ์ด้านความเป็นธรรม ความไว้วางใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อยืนยันความชัดเจนของผลการวิจัยในเชิงนโยบาย

4. อาจพัฒนา โมเดลหรือกรอบแนวคิดเชิงโครงสร้าง ของภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธ เพื่อนำไปทดสอบด้วยการวิเคราะห์เชิงสถิติขั้นสูง และใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นในอนาคต

เอกสารอ้างอิง (References)

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2562). *คู่มือ การกำหนดสมรรถนะข้าราชการส่วนท้องถิ่น “คู่มือสมรรถนะประจำผู้บริหาร”*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น.

คณะกรรมาธิการการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม วุฒิสภา. (2565). *ความเหลื่อมล้ำทางสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

พระครูสุวรรณจันทรังษี (คำมุ โคตรโนนกอก). (2566). *การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการปกครอง ของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย].

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2560). ธรรมะกับการบริหาร. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

_____. (2547). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมมิก จำกัด.

_____. (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 34). กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพพระธรรมปิฎก.

สถาบันพระปกเกล้า. (2564). *บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า “สมรรถนะองค์กร” ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นเลิศ*. กรุงเทพฯ: กู๊ดเฮด พริ้นท์ติ้ง แอนด์ แพคเกจจิ้ง กรุ๊ป.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2558). *นวโกวาท (ฉบับประชาชน)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

Citation : Khannakham, B., Phra Khru Kittiwarathorn., K., & Buddaphong, C. (2026). Developing Buddhist Administrative Leadership to Reduce Political Inequality. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299199. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299199

Citation : บุญมี แก่นนาคำ, พระครูกิตติวราทร, และ จำรัส บุดดาพงษ์. (2569). การพัฒนาภาวะผู้นำทางการปกครองเชิงพุทธเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299199. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299199

การพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่
Development of Design Thinking Skills among Young Farmers in Chiang Mai Province

ณัฐพล อมรชัยยาพิทักษ์[1*], สนิท สิทธิ[2], ภาวิณี อารีศรีสม[3], และ พุฒิสรรค์ เครือคำ[4]
Nuttapol Amornchaiyapituk[1*], Snit Sitti[2], Pawinee Areesrisom[3], and Phutthisun Kruekum[4]

[1,3,4]สาขาการจัดการและพัฒนาทรัพยากร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้; Department of Resources Management and Development, Faculty of Agricultural Production, Maejo University ,Thailand.
[2]คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้; Faculty of Science, Maejo University ,Thailand.
*Corresponding Author; e-mail : mju6401735003@mju.ac.th
DOI : 10.65205/jlgisrru.2026.e296665

Received : December 19, 2025; **Revised :** April 29, 2026; **Accepted :** April 29, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความต้องการพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ และ (2) พัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบผ่านโปรแกรมฝึกอบรมทักษะการคิดเชิงออกแบบ โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณดำเนินการกับเกษตรกรรุ่นใหม่จำนวน 161 คน ด้วยแบบสอบถามความต้องการพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบ และนำผลที่ได้มาใช้ในการออกแบบโปรแกรมฝึกอบรม จากนั้นดำเนินการพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบกับกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ที่สมัครใจเข้าร่วม จำนวน 30 คน เป็นระยะเวลา 3 วัน ส่วนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การสังเกตพฤติกรรมระหว่างกิจกรรม การอภิปรายกลุ่ม และการสะท้อนผลการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมโปรแกรม ผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรรุ่นใหม่มีความต้องการพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบในระดับมาก โดยด้านการระดมความคิด มีระดับความต้องการสูงที่สุด ขณะที่ด้านการสร้างและพัฒนาต้นแบบและการทดสอบต้นแบบอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนถึงข้อจำกัดด้านทักษะเชิงปฏิบัติจริง นอกจากนี้ ผลการเปรียบเทียบคะแนนการคิดเชิงออกแบบก่อนและหลังการอบรมพบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการทำความเข้าใจบริบทและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และด้านการทดสอบต้นแบบ ซึ่งมีการพัฒนาอย่างเด่นชัด แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นสามารถเสริมสร้างความรู้ทักษะเชิงปฏิบัติ และความสามารถในการสร้างนวัตกรรมของเกษตรกรรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ (Keywords) : การคิดเชิงออกแบบ, เกษตรกรรุ่นใหม่, การพัฒนาทักษะ, โปรแกรมฝึกอบรม, จังหวัดเชียงใหม่

Citation : Amornchaiyapituk, N., Sitti., S., Areesrisom, P., & Kruekum, P. (2026). Development of Design Thinking Skills among Young Farmers in Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296665. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296665

Abstract

This study aimed to (1) investigate the needs for developing design thinking skills among young farmers in Chiang Mai Province, and (2) enhance their design thinking skills through a design thinking skills training program. A mixed-methods research design was employed. Quantitative data were collected from 161 young farmers using a questionnaire on design thinking skill development needs, and the results were used to design the training program. Subsequently, the program was implemented with a voluntary group of 30 young farmers over a three-day period. Qualitative data were gathered through behavioral observations during activities, group discussions, and participants' reflections on their learning experiences. The findings revealed that young farmers demonstrated a high level of need for developing design thinking skills, with the highest demand in the ideation stage. In contrast, the prototype development and testing stages were rated at a moderate level, reflecting limitations in practical, hands-on skills. Furthermore, a comparison of design thinking scores before and after the training indicated that the post-training mean scores were significantly higher than the pre-training scores across all dimensions. Notably, substantial improvements were observed in the empathize stage, which focuses on understanding contexts and stakeholders, and in the testing stage. These results demonstrated that the training program effectively enhanced participants' knowledge, practical skills, and capacity for innovation among young farmers.

Keywords : design thinking, young farmers, skill development, training program, Chiang Mai Province

บทนำ (Introduction)

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ภาคเกษตรกรรมไทยเผชิญความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสภาพภูมิอากาศ ส่งผลให้เกษตรกรจำเป็นต้องพัฒนาสมรรถนะจากการผลิตแบบดั้งเดิมสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตรที่มีทักษะการคิดวิเคราะห์ การเข้าใจผู้บริโภค การสร้างนวัตกรรม และการบริหารจัดการฟาร์มอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ที่มุ่งเน้นการเข้าใจปัญหา การสร้างสรรค์แนวคิด และการพัฒนาแนวทางแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพ (Brown, 2009; IDEO, 2015) แนวคิดการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) จึงมีบทบาทสำคัญในฐานะเครื่องมือที่ช่วยให้เกษตรกรสามารถเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้ง (Empathy) สร้างแนวคิดที่หลากหลาย (Ideation) และพัฒนาต้นแบบเพื่อทดสอบในบริบทจริง (Prototyping And Testing) ซึ่งแตกต่างจากแนวทางการบริหารจัดการทั่วไปที่มักเน้นประสิทธิภาพภายในฟาร์มเป็นหลัก โดย Design Thinking มุ่งเน้นการสร้างคุณค่าให้กับผู้ใช้และตลาดควบคู่ไปกับการแก้ปัญหาเชิงระบบ ส่งผลให้เกษตรกรสามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลง สร้างผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ตอบโจทย์ผู้บริโภค และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจยุคใหม่ได้

แม้การคิดเชิงออกแบบจะได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในภาคธุรกิจ การศึกษา และนวัตกรรม แต่การประยุกต์ใช้ในภาคเกษตรกรรมยังอยู่ในระดับเริ่มต้น งานวิจัยต่างประเทศจำนวนมากชี้ว่ากระบวนการ

Citation : ณัฐพล อมรชัยยาพิทักษ์, สนิท สิทธิ, ภาวิณี อารีศรีสม, และ พุฒิสรรค์ เครือคำ. (2569). การพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296665. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296665

นี้สามารถเสริมสร้างการคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และการพัฒนานวัตกรรมของเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Liedtka, 2015; Kenny et al., 2021; Campos et al., 2025แต่ในบริบทประเทศไทย ยังพบช่องว่างทางวิชาการที่สำคัญ กล่าวคือ งานวิจัยและการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงเน้นการถ่ายทอดความรู้เชิงเทคนิคหรือการบริหารจัดการการผลิต มากกว่าการพัฒนากระบวนการคิดเชิงออกแบบในลักษณะการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง (ณัฐธิดา จุมปา และคณะ, 2567; ไตรมาศ พูลผล และคณะ, 2566) ส่งผลให้เกษตรกรรุ่นใหม่ยังขาดความสามารถในการวิเคราะห์ความต้องการของผู้ใช้ การสร้างแนวคิดเชิงสร้างสรรค์ ไปจนถึงการพัฒนาต้นแบบที่สามารถนำไปใช้ได้จริง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในยุคเกษตรสมัยใหม่ (ณัฏฐพร ผาแก้ว และสุรีย์พร สว่างเมฆ, 2566)

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาภายใต้กรอบทฤษฎีความต้องการ (Needs Theory) เช่น แนวคิดลำดับขั้นความต้องการของ Maslow และแนวคิดความต้องการเพื่อความสำเร็จ (Need for Achievement) ของ McClelland จะพบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ไม่ได้มีเพียงความต้องการด้านปัจจัยพื้นฐานหรือความมั่นคงทางรายได้เท่านั้น แต่ยังมีความต้องการในระดับสูง ได้แก่ ความต้องการความสำเร็จ การยอมรับ และการพัฒนาศักยภาพของตนเอง (Self-Actualization) ซึ่งสามารถตอบสนองได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้คิด สร้างสรรค์ และลงมือปฏิบัติจริง ดังนั้น การพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบจึงไม่เพียงเป็นการเพิ่มทักษะเชิงวิชาชีพ แต่ยังเป็นการตอบสนองต่อความต้องการภายในของเกษตรกรในการพัฒนาตนเองสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่

จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญด้านการเกษตรของภาคเหนือ มีจำนวนเกษตรกรรุ่นใหม่ภายใต้โครงการ Young Smart Farmer เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่รายงานของหน่วยงานภาครัฐสะท้อนปัญหาที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ ข้อจำกัดด้านทักษะนวัตกรรม การวิเคราะห์ปัญหาเชิงระบบ การออกแบบผลิตภัณฑ์และการใช้ข้อมูลผู้บริโภคในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เกษตร (นภัสสร ชัยโย และคะนึงรัตน์ คำมณี, 2562) บริบทดังกล่าวสร้างความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ด้วยเครื่องมือที่ช่วยเชื่อมโยงความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหาเชิงระบบ และกระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง

เพื่อตอบสนองต่อช่องว่างดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงมุ่งสำรวจระดับความต้องการพัฒนาทักษะด้านการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่อย่างเป็นระบบ ควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพการคิดเชิงออกแบบผ่านโปรแกรมฝึกอบรมทักษะการคิดเชิงออกแบบที่ออกแบบให้สอดคล้องกับบริบททางการเกษตร การทำงานจริงของเกษตรกร และความท้าทายเฉพาะพื้นที่ อีกทั้งยังมุ่งทดสอบประสิทธิผลของโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นผ่านการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและการประเมินก่อนและหลังการฝึกอบรม เพื่อพิสูจน์ว่ากระบวนการเรียนรู้เชิงออกแบบสามารถเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงระบบ ความคิดสร้างสรรค์ ความเข้าใจผู้ใช้ และสามารถแปลงแนวคิดสู่การปฏิบัติจริงของเกษตรกรรุ่นใหม่ได้อย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาความคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ผ่านโปรแกรมฝึกอบรมทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่

Citation : Amornchaiyapituk, N., Sitti., S., Areesrisom, P., & Kruekum, P. (2026). Development of Design Thinking Skills among Young Farmers in Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296665. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296665

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

1. แนวคิดและกรอบกระบวนการคิดเชิงออกแบบ

การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เป็นแนวทางการแก้ปัญหาเชิงระบบที่เน้นการทำความเข้าใจผู้ใช้ (user-centered) การสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ และการทดลองผ่านการสร้างต้นแบบ (Brown, 2009) มาตรฐานที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การทำความเข้าใจบริบทและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Empathize) การนิยามและระบุปัญหา (Define) การระดมความคิด (Ideate) การสร้างและพัฒนาต้นแบบ (Prototype) และการทดสอบต้นแบบ (Test) (IDEO, 2015) กระบวนการดังกล่าวเป็นลักษณะวนรอบ (Iterative) โดยผู้เรียนจะสลับระหว่างการสำรวจปัญหา การสร้างแนวคิด และการทดสอบต้นแบบซ้ำหลายครั้งเพื่อค้นหาคำตอบที่ดีที่สุด (Liedtka, 2015) งานของ Razzouk & Shute (2012) ชี้ว่า Design Thinking เป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะด้านการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสร้างนวัตกรรม ซึ่งสามารถพัฒนาได้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง

2. การคิดเชิงออกแบบกับการพัฒนานวัตกรรม

การคิดเชิงออกแบบ ถูกนำไปประยุกต์ใช้ในหลายสาขา เช่น ธุรกิจ การศึกษา การบริการสุขภาพ และภาคเกษตรกรรม เนื่องจากสามารถช่วยให้ผู้ประกอบการเข้าใจความต้องการที่แท้จริงของผู้ใช้ และสร้างนวัตกรรมที่มีความเหมาะสมกับบริบทจริง (Carlgren et al., 2016) งานวิจัยหลายชิ้นระบุว่าการระดมความคิด (Ideate) และการทดสอบต้นแบบ (Test) เป็นสองขั้นตอนที่มีผลต่อความสำเร็จของนวัตกรรมมากที่สุด เนื่องจากช่วยให้ผู้พัฒนาเห็นข้อจำกัดและโอกาสของแนวคิดก่อนนำไปสู่การผลิตจริง (Beckman & Barry, 2007) งานของ ไตรมาศ พูลผล และคณะ (2566) พบว่าการทำความเข้าใจบริบทและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Empathize) และการนิยามและระบุปัญหา (Define) อย่างเป็นระบบช่วยให้เกษตรกรสามารถค้นหาปัญหาเชิงลึก (Pain point) ของผู้บริโภค เช่น ความต้องการสินค้าอินทรีย์ ปริมาณสารเคมีต่ำ หรือบรรจุภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ ก่อให้เกิดการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ McGrath et al. (2024) ระบุว่าการสร้างต้นแบบฟาร์มทดลองและการทดสอบจริงในพื้นที่ช่วยให้เกษตรกรปรับแนวคิดใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมจริง เช่น สภาพดิน ภูมิอากาศ และระบบน้ำ การพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบ จึงไม่ใช่เพียงกระบวนการสร้างนวัตกรรมทางความคิด แต่เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้เกษตรกรสามารถเชื่อมโยงข้อมูลเชิงเทคนิค ความต้องการของผู้ใช้ และทรัพยากรในพื้นที่

3. ทฤษฎีความต้องการ

ทฤษฎีความต้องการอธิบายแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองของบุคคล โดย Abraham Maslow เสนอว่ามนุษย์มีความต้องการเป็นลำดับขั้นจากพื้นฐานสู่การบรรลุศักยภาพสูงสุด (Maslow, 1943) ขณะที่ David McClelland เน้นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ซึ่งผลักดันให้บุคคลแสวงหาความสำเร็จและพัฒนาตนเอง (McClelland, 1961) ในบริบทเกษตรกรรุ่นใหม่ ความต้องการจึงครอบคลุมทั้งความมั่นคงทางอาชีพและการสร้างนวัตกรรม การพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบสามารถตอบสนองความต้องการระดับสูง เช่น ความสำเร็จและการพัฒนาศักยภาพ ดังนั้น การวิเคราะห์ความต้องการจึงเป็นฐานสำคัญในการออกแบบโปรแกรมฝึกอบรมให้สอดคล้องกับบริบท

4. งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรุ่นใหม่

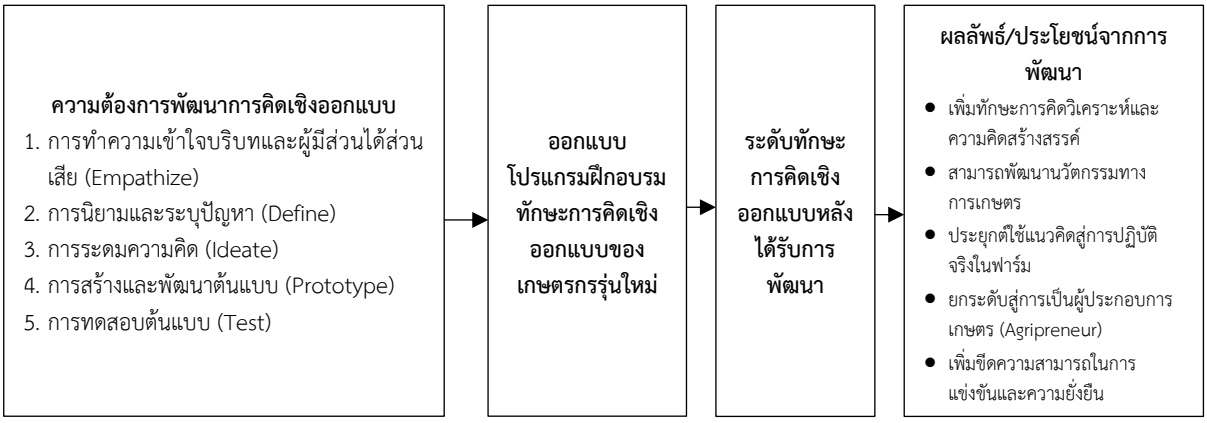
เกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) เป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในยุทธศาสตร์เกษตรสมัยใหม่ งานวิจัยหลายฉบับระบุว่ากลุ่มนี้มีความสนใจด้านการสร้างมูลค่าเพิ่ม การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการพัฒนา

Citation : ณัฐพล อมรชัยยาพิทักษ์, สนิท สิทธิ, ภาวิณี อารีศรีสม, และ พุฒิสรรค์ เครือคำ. (2569). การพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296665. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296665

นวัตกรรมมากกว่าเกษตรกรรุ่นก่อน (พิเชษฐ์ บุญญาลัย และคณะ, 2565) อย่างไรก็ตาม เกษตรกรรุ่นใหม่ยังมีข้อจำกัดด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ การออกแบบผลิตภัณฑ์ และความรู้เชิงธุรกิจ ซึ่งเป็นปัจจัยทำให้ไม่สามารถต่อยอดการผลิตไปสู่ตลาดเชิงมูลค่าได้เต็มที่ งานของ ณัฐธิดา จุมปา และคณะ (2567) พบว่าการใช้กิจกรรมระดมความคิด เช่น Brainstorming และ Mind Mapping สามารถเพิ่มความคิดสร้างสรรค์ของเกษตรกรและช่วยให้เห็นทางเลือกใหม่ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ส่วนงานของ Thongsrikate (2024) ชี้ว่าการมีส่วนร่วมในกระบวนการออกแบบช่วยเพิ่มแรงจูงใจ ความเป็นเจ้าของ และความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงซับซ้อน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นที่ทักษะรายด้าน เช่น เทคนิคการผลิต หรือการทำตลาดมากกว่าการพัฒนากระบวนการคิดเชิงนวัตกรรมทั้งระบบ ซึ่งเป็นช่องว่างสำคัญที่ยังไม่ถูกเติมเต็ม

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

กรอบแนวคิดในการวิจัยตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดสำคัญของ กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การทำความเข้าใจบริบทและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Empathize) การนิยามและระบุปัญหา (Define) การระดมความคิด (Ideate) การสร้างและพัฒนาต้นแบบ (Prototype) และการทดสอบต้นแบบ (Test) จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า Design Thinking เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เกษตรกรคิดเชิงระบบ ค้นหาปัญหาเชิงลึก และสร้างนวัตกรรมได้จริง อย่างไรก็ตาม เกษตรกรรุ่นใหม่ยังขาดทักษะเชิงปฏิบัติ โดยเฉพาะในขั้น Prototype และ Test ซึ่งต้องใช้ทรัพยากรและประสบการณ์จริงในการทดลองผลิตภัณฑ์หรือวิธีการใหม่ ๆ กรอบแนวคิดการวิจัยจึงมุ่งเน้น การเชื่อมโยงระหว่างความต้องการพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบกับการพัฒนาศักยภาพผ่านโปรแกรมฝึกอบรมทักษะการคิดเชิงออกแบบ โดยมีสมมติฐานว่า หากเกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับการฝึกอบรมที่ครอบคลุมทั้ง 5 ขั้นตอนของกระบวนการคิดเชิงออกแบบ จะสามารถยกระดับทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และการทดลองนวัตกรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น กรอบแนวคิดของการวิจัยนี้จึงแบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความต้องการพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ โปรแกรมฝึกอบรมทักษะการคิดเชิงออกแบบ และระดับทักษะการคิดเชิงออกแบบหลังได้รับการพัฒนาดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

Citation : Amornchaiyapituk, N., Sitti., S., Areesrisom, P., & Kruekum, P. (2026). Development of Design Thinking Skills among Young Farmers in Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296665. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296665

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพื่อให้เข้าใจความต้องการทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ และเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบผ่านการประเมินประสิทธิผล การดำเนินงานประกอบด้วย 3 ระยะ ได้แก่ (1) การสำรวจความต้องการพัฒนาความคิดเชิงออกแบบ (2) การออกแบบและพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมทักษะการคิดเชิงออกแบบ และ (3) การประเมินผลโปรแกรมฝึกอบรมทักษะการคิดเชิงออกแบบ ดังรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

1.1 ประชากรในการวิจัย ได้แก่ เกษตรกรรุ่นใหม่ที่ขึ้นทะเบียนกับโครงการ Young Smart Farmer จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การสนับสนุนของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวน 268 คน (สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่, 2567)

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ดังนี้

1) ใช้เกษตรกรรุ่นใหม่ จำนวน 161 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Taro Yamane (1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05 จากประชากร 268 คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 161 คน ดังสมการ

$$n = \frac{268}{1 + 268(0.05)^2} = 160.48$$

ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในการคัดเลือกผู้เข้าร่วมวิจัย โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก (Inclusion Criteria) ดังนี้

(1) เป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ขึ้นทะเบียนในโครงการ Young Smart Farmer จังหวัดเชียงใหม่
(2) มีอายุระหว่าง 20–45 ปี
(3) มีประสบการณ์ทำการเกษตรไม่น้อยกว่า 1 ปี
(4) สามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้
(5) ยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

2) กลุ่มตัวอย่างสำหรับการพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ผ่านโปรแกรมฝึกอบรม เป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ จำนวน 30 คน เลือกแบบสมัครใจ เนื่องจากกิจกรรมต้องใช้ผู้เข้าร่วมที่พร้อมเรียนรู้เชิงปฏิบัติและมีเวลาเข้าร่วมอย่างต่อเนื่อง 3 วัน ทั้งนี้ ขนาดตัวอย่างเหมาะสมกับการวิจัยเชิงกึ่งทดลอง (Quasi-experimental) ที่เน้นการเปรียบเทียบก่อน–หลังในกลุ่มเดียว ตามแนวคิดของ Fraenkel et al. (2012) ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การทำงานกลุ่มย่อย และการปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถามความต้องการพัฒนาความคิดเชิงออกแบบ พัฒนาตามองค์ประกอบของกระบวนการคิดเชิงออกแบบตามแนวคิดของ IDEO และสถาบันออกแบบแห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Brown, 2009; Plattner et al., 2010) ได้แก่ การทำความเข้าใจบริบทและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Empathize) การนิยามและระบุปัญหา (Define) การระดมความคิด (Ideate) การสร้างและพัฒนาต้นแบบ (Prototype) และการทดสอบต้นแบบ (Test) ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ

Citation : ณัฐพล อมรชัยยาพิทักษ์, สนิท สิทธิ, ภาวิณี อารีศรีสม, และ พุฒิสรรค์ เครือคำ. (2569). การพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296665. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296665

CC BY NC ND

3 คน โดยข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67-1.00 สำหรับความเชื่อมั่น (Reliability) ทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างนำร่อง (try-out) 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha รวม = 0.89 ถือว่ามีความเชื่อมั่นสูง

2.2 แบบทดสอบวัดความรู้ด้านการคิดเชิงออกแบบ (Pre-Post Test) ใช้วัดความรู้ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมทักษะการคิดเชิงออกแบบ จำนวน 50 ข้อ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ และคำนวณค่าความยาก ง่าย และอำนาจจำแนกก่อนนำไปใช้จริง ค่าความเชื่อมั่น Cronbach's Alpha = 0.82

2.3 โปรแกรมฝึกอบรมทักษะการคิดเชิงออกแบบ ถูกออกแบบโดยอิงตามกรอบแนวคิดการคิดเชิงออกแบบและแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Nadler, 1984) โดยโปรแกรมฝึกอบรมทักษะการคิดเชิงออกแบบผ่านการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของโปรแกรม (Content validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เป็นผู้ประเมิน โดยโปรแกรมประกอบด้วย 6 กิจกรรมหลัก กิจกรรมละ 4 ชั่วโมง รวม 24 ชั่วโมง ใช้เวลา 3 วัน ดังแสดงในตารางที่ 1

Citation : Amornchaiyapituk, N., Sitti., S., Areesrisom, P., & Kruekum, P. (2026). Development of Design Thinking Skills among Young Farmers in Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296665. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296665

ตารางที่ 1 โปรแกรมฝึกอบรมทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์	การดำเนินกิจกรรม	เทคนิค/ทักษะหลัก
วันที่ 1 ปฐมนิเทศและการสร้างสัมพันธภาพ (Orientation & Relationship Building)		
ช่วงเช้า: กิจกรรมที่ 1 เริ่มต้นการเดินทางแห่งการออกแบบ : เปิดใจ เชื่อมโยง สร้างแรงบันดาลใจ		
- เพื่อสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้วิจัยกับผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม - เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการ ข้อตกลง ระยะเวลาในการฝึกอบรม วันเวลา ในการฝึกอบรม	- กล่าวต้อนรับ แนะนำตัว แนะนำภาพรวมของโปรแกรมการฝึกอบรม - ทำแบบทดสอบวัดความรู้ทักษะการคิดเชิงออกแบบ (pre-test) - กิจกรรมเสริมสร้างสัมพันธภาพ	- การบรรยาย - เกมหรือกิจกรรม - การให้ข้อมูล - ทักษะการตั้งคำถาม - ทักษะการสรุปความ
ช่วงบ่าย: กิจกรรมที่ 2 เข้าใจเขา เข้าใจเรา : ฟังเสียงจากหัวใจของผู้ใช้ (Empathy)		
- เพื่อให้ผู้เข้าร่วมเข้าใจปัญหา ความต้องการ และข้อจำกัดในบริบทจริง	- สังเคราะห์การประยุกต์ใช้ทักษะการคิดเชิงออกแบบของฟาร์มหรือเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ (ใบงาน) - การเขียน Empathy Map	- การระดมสมอง - การอภิปรายกลุ่ม - การตั้งคำถาม,สรุปความ
วันที่ 2 การนิยามและจัดกรอบปัญหาและการสร้างแนวคิดเชิงสร้างสรรค์		
ช่วงเช้า: กิจกรรมที่ 3 มองให้ชัด คิดให้ตรง : สกัดแก่นของปัญหาเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง (Define)		
- เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลและกำหนดปัญหาที่แท้จริงและสำคัญที่สุด	- การระดมปัญหาที่พบในการทำเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ - การวิเคราะห์สาเหตุรากของปัญหาด้วย Fishbone Diagram - การเขียน Problem Statement/POV	- การระดมสมอง - การจำลองสถานการณ์ - การตั้งคำถาม,สรุปความ
ช่วงบ่าย: กิจกรรมที่ 4 ระดมคิด พลิกมุมมอง : จุดประกายนวัตกรรมเกษตร (Ideate)		
- เพื่อสร้างแนวคิดที่หลากหลายและตอบโจทย์บริบทของเกษตรกร - เพื่อคัดเลือกแนวคิดที่มีศักยภาพและเป็นไปได้สูงสุด	- การระดมสมอง (Brainstorming) - เทคนิค SCAMPER และ What if...? - การเขียน/สเก็ตช์แนวทางแก้ไข - การนำเสนอแนวคิดแต่ละกลุ่ม - การโหวตและประเมินด้วยเกณฑ์ New, Useful, Feasible - การเลือกแนวคิดนำเสนอสำหรับสร้างต้นแบบ	- การบรรยาย - การระดมสมอง - การอภิปรายกลุ่ม - การฝึกแก้ไขปัญหา - การจำลองสถานการณ์
วันที่ 3 การสร้างและทดสอบต้นแบบและปัจฉิมนิเทศ		
ช่วงเช้า: กิจกรรมที่ 5 ลงมือทำ ทดลองเรียนรู้ : จากแนวคิดสู่ต้นแบบนวัตกรรม (Prototype & Test)		
- เพื่อเปลี่ยนแนวคิดเป็นสิ่งที่จับต้องได้ สามารถทดลองและรับข้อเสนอแนะ - เพื่อประเมินความเหมาะสมและปรับปรุงต้นแบบให้มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้จริงได้	- การออกแบบต้นแบบง่าย ๆ เพื่อการจัดการทรัพยากรการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ - การนำเสนอต้นแบบฟาร์ม (prototype) - การปรับปรุงต้นแบบและสรุปผลการเรียนรู้	- การระดมสมอง - การอภิปรายกลุ่ม - ทักษะการตั้งคำถาม - ทักษะการทวนสาระ - ทักษะการสรุปความ
ช่วงบ่าย: กิจกรรมที่ 6 ย้อนมอง เสริมพลัง สร้างเกษตรกรนักออกแบบรุ่นใหม่ และการสะท้อนผลการเรียนรู้		
- เปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสะท้อนประสบการณ์ความรู้ ความเข้าใจ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น - ประเมินความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการคิดเชิงออกแบบ พร้อมทั้งรวบรวมข้อเสนอแนะ	- ทบทวนภาพรวมทั้งหมดของโปรแกรมการฝึกอบรม - การสะท้อนคิดหลังจากเข้าร่วมกิจกรรม (ขอบคุณ ชื่นชม) - แบบทดสอบวัดความรู้ทักษะการคิดเชิงออกแบบ (post-test)	- การอภิปรายกลุ่ม - การระดมสมอง - ทักษะการตั้งคำถาม - ทักษะการสรุปความ

3. ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การสำรวจความต้องการพัฒนาความคิดเชิงออกแบบ เป็นการศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของการคิดเชิงออกแบบ โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามความต้องการพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบ และผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ จากนั้น นำมาเก็บข้อมูล

Citation : ณัฐพล อมรชัยยาพิทักษ์, สนิท สิทธิ, ภาวิณี อารีศรีสม, และ พุฒิสรรค์ เครือคำ. (2569). การพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296665. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296665

จากเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 161 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ การหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 การออกแบบและพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมทักษะการคิดเชิงออกแบบ ได้แก่ วิเคราะห์ข้อมูลจากระยะที่ 1 เพื่อระบุประเด็นทักษะที่จำเป็น ออกแบบโครงสร้างกิจกรรมฝึกอบรมให้สอดคล้องกับบริบทของเกษตรกรมืออาชีพ สร้างชุดกิจกรรมตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ 5 ด้าน ได้แก่ การทำความเข้าใจบริบทและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Empathize) การนิยามและระบุปัญหา (Define) การระดมความคิด (Ideate) การสร้างและพัฒนาต้นแบบ (Prototype) และการทดสอบต้นแบบ (Test) ตรวจสอบและปรับปรุงโปรแกรมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเกษตรกรและการคิดเชิงออกแบบ

ระยะที่ 3 การพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบผ่านโปรแกรมฝึกอบรม นำโปรแกรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากระยะที่ 2 มาดำเนินการฝึกอบรมเป็นเวลา 3 วัน เก็บข้อมูลผลการเรียนรู้ก่อนและหลังอบรมด้วยแบบทดสอบมาตรฐาน จากนั้นวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนทักษะการคิดเชิงออกแบบก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ t-test (Paired Sample t-test) เพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของโปรแกรม และสรุปผลการประเมินและข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมฝึกอบรมเพื่อใช้ปรับปรุงโปรแกรม

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วนตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ (1) ผลการศึกษาข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลและความต้องการพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ และ(2) ผลการประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมฝึกอบรมทักษะการคิดเชิงออกแบบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคลและความต้องการพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่

1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล

เกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 55.1 รองลงมาคือเพศหญิง 70 คน (ร้อยละ 41.9) และเพศทางเลือก 5 คน (ร้อยละ 3.0) โดยมีอายุเฉลี่ย 32.6 ปี ซึ่งกลุ่มอายุที่พบมากที่สุดคือ 25-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.7 และช่วงอายุ 31-35 ปี ร้อยละ 24.0 ด้านการศึกษา พบว่าเกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 34.7) รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 21.0) และระดับอนุปริญญา/ปวส. (ร้อยละ 16.8) ขณะที่ระดับปริญญาโทและเอกมีจำนวนน้อยรวมกันเพียงร้อยละ 8.3 ในส่วนของประสบการณ์ทำการเกษตร พบว่ามีค่าเฉลี่ย 7.2 ปี โดยส่วนใหญ่มีประสบการณ์ 6-10 ปี (ร้อยละ 31.1) และมากกว่า 10 ปี (ร้อยละ 24.0) ขณะที่ผู้ที่มีประสบการณ์น้อยกว่า 3 ปีมีเพียงร้อยละ 18.0 เท่านั้น

สำหรับกิจกรรมทางการเกษตรที่ดำเนินการ พบว่ากิจกรรมที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือการปลูกพืชผัก (ร้อยละ 46.7) รองลงมาคือไม้ผล (ร้อยละ 35.9) และการทำนา (ร้อยละ 25.1) ขณะที่กิจกรรมเฉพาะเช่น การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ (ร้อยละ 12.0) การปลูกสมุนไพร/เครื่องเทศ (ร้อยละ 9.0) และการเลี้ยงแมลงเศรษฐกิจ (ร้อยละ 7.2) มีสัดส่วนน้อยกว่า ด้านรูปแบบการทำเกษตร พบว่ารูปแบบเกษตรอินทรีย์เป็นที่นิยมมากที่สุด (ร้อยละ 25.1) รองลงมาคือเกษตรปลอดภัย (ร้อยละ 24.0) และ GAP (ร้อยละ 19.2) ส่วนรูปแบบอื่น ๆ เช่น เกษตรผสมผสาน (ร้อยละ 7.2) และเกษตรทฤษฎีใหม่ (ร้อยละ 6.0) มีการปฏิบัติในระดับต่ำกว่า

Citation : Amornchaiyapituk, N., Sitti., S., Areesrisom, P., & Kruekum, P. (2026). Development of Design Thinking Skills among Young Farmers in Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296665. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296665

1.2 ความต้องการพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่

ความต้องการพัฒนาความคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า มีความต้องการสูงในช่วงต้นถึงกลางของกระบวนการคิดเชิงออกแบบ โดยเฉพาะด้านการระดมความคิด (Ideate) ซึ่งเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\overline{X}$ = 4.51, S.D. = 0.53 ระดับมากที่สุด) รองลงมาคือ การนิยามและระบุปัญหา (Define) ($\overline{X}$ = 4.18, S.D. = 0.58 ระดับมาก) และการทำความเข้าใจบริบทและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Empathize) ($\overline{X}$ = 3.85, S.D. = 0.60 ระดับมาก) ขณะที่ ด้านการสร้างและพัฒนาต้นแบบ (Prototype) ระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.33, S.D. = 0.61) และด้านการทดสอบต้นแบบ (Test) ระดับปานกลางเช่นกัน ($\overline{X}$ = 3.19, S.D. = 0.61) เมื่อพิจารณาภาพรวมทั้ง 5 ด้าน พบว่าเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่มีความต้องการพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.81, S.D. = 0.59) ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการพัฒนาความคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ ตามทักษะการคิดเชิงออกแบบทั้ง 5 ด้าน

ความต้องการพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความต้องการ
1. การทำความเข้าใจบริบทและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Empathize)	3.85	0.60	มาก
2. การนิยามและระบุปัญหา (Define)	4.18	0.58	มาก
3. การระดมความคิด (Ideate)	4.51	0.53	มากที่สุด
4. การสร้างและพัฒนาต้นแบบ (Prototype)	3.33	0.61	ปานกลาง
5. การทดสอบต้นแบบ (Test)	3.19	0.61	ปานกลาง
ความต้องการพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบ	**3.81**	**0.59**	**มาก**

เพื่อให้เห็นความแตกต่างของระดับความต้องการในแต่ละด้านอย่างชัดเจน ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลในรูปแบบแผนภูมิ ดังแสดงในภาพที่ 1 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าด้านการระดมความคิด (Ideate) มีระดับความต้องการสูงที่สุด ขณะที่ด้านการสร้างต้นแบบ (Prototype) และการทดสอบต้นแบบ (Test) มีระดับความต้องการต่ำกว่าอย่างชัดเจน

ภาพที่ 2 ระดับความต้องการพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ในแต่ละด้าน

Citation : ณัฐพล อมรชัยยาพิทักษ์, สนิท สิทธิ, ภาวิณี อารีศรีสม, และ พุฒิสรรค์ เครือคำ. (2569). การพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296665. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296665

2. การพัฒนาศักยภาพการคิดเชิงออกแบบผ่านโปรแกรมฝึกอบรมทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่

2.1 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยรายด้านของการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลอง พบว่า คะแนนเฉลี่ยของการคิดเชิงออกแบบหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมทักษะการคิดเชิงออกแบบ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมในทุกด้าน โดยมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ .05 และ .01 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า (1) ด้านการทำความเข้าใจบริบทและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Empathize) มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน (2) ด้านการนิยามและระบุปัญหา (Define) มีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นหลังการฝึกอบรม (3) ด้านการระดมความคิด (Ideate) มีการพัฒนาในระดับที่มีนัยสำคัญ (4) ด้านการสร้างและพัฒนาต้นแบบ (Prototype) มีคะแนนเพิ่มขึ้นอย่างเด่นชัด และ (5) ด้านการทดสอบต้นแบบ (Test) เป็นด้านที่มีการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญสูง โดยเฉพาะด้านการทำความเข้าใจผู้ใช้และการทดสอบต้นแบบ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมฝึกอบรมสามารถพัฒนาทักษะทั้งเชิงความคิดและเชิงปฏิบัติของเกษตรกรรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยรายด้านของการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมทักษะการคิดเชิงออกแบบ

ทักษะการคิดเชิงออกแบบ	N	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		t
		$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	
1. ด้านการทำความเข้าใจบริบทและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	30	5.52	0.65	7.21	0.68	4.82**
2. ด้านการนิยามและระบุปัญหา	30	5.07	0.83	7.04	0.75	3.96*
3. ด้านการระดมความคิด	30	8.26	0.96	9.18	0.86	2.41*
4. ด้านการสร้างและพัฒนาต้นแบบ	30	4.91	0.91	6.92	0.84	4.25**
5. ด้านการทดสอบต้นแบบ	30	2.68	0.84	5.74	0.80	5.13**

*p ≤ .05, **p ≤ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า คะแนนเฉลี่ยรายด้านของการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่หลังการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมมีค่าสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมทุกด้าน ซึ่งมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับต่าง ๆ ได้แก่ (1) ด้านการทำความเข้าใจบริบทและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Empathize) ก่อนการทดลอง ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 5.52 (SD = 0.65) และหลังการทดลองเพิ่มขึ้นเป็น 7.21 (SD = 0.68) โดยมีค่าทดสอบ $t(29) = 4.82$, $p < .01$ (2) ด้านการนิยามและระบุปัญหา (Define) ก่อนการทดลองเกษตรกรรุ่นใหม่มีคะแนนเฉลี่ย 5.07 (SD = 0.83) และหลังการทดลองเพิ่มขึ้นเป็น 7.04 (SD = 0.75) โดยมีค่า $t(29) = 3.96$, $p < .05$ (3) ด้านการระดมความคิด (Ideate) คะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลองเท่ากับ 8.26 (SD = 0.96) และหลังการทดลองเท่ากับ 9.18 (SD = 0.86) โดยมีค่า $t(29) = 2.41$, $p < .05$ (4) ด้านการสร้างและพัฒนาต้นแบบ (Prototype) ก่อนการทดลองมีคะแนนเฉลี่ย 4.91 (SD = 0.91) และหลังการ

Citation : Amornchaiyapituk, N., Sitti., S., Areesrisom, P., & Kruekum, P. (2026). Development of Design Thinking Skills among Young Farmers in Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296665. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296665

ทดลองเพิ่มขึ้นเป็น 6.92 (SD = 0.84) โดยมีค่า t(29) = 4.25, p < .01 และ (5) ด้านการทดสอบต้นแบบ (Test) ก่อนการทดลองมีคะแนนเฉลี่ย 2.68 (SD = 0.84) และหลังการทดลองเพิ่มขึ้นเป็น 5.74 (SD = 0.80) โดยมีค่า t(29) = 5.13, p < .01

ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยของการคิดเชิงออกแบบเพิ่มขึ้นในทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะด้านการทำความเข้าใจผู้ใช้และการทดสอบต้นแบบ ที่มีค่า t สูงที่สุด ซึ่งแสดงว่ากิจกรรมหรือโปรแกรมการเรียนรู้ที่ใช้ในการทดลองมีประสิทธิผลสูงในการพัฒนาทักษะทั้งเชิงความคิดและปฏิบัติของผู้เรียนตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking Process)

2.2 ผลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนรวมด้านการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่

ผลการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบคะแนนการคิดเชิงออกแบบของผู้เรียนก่อนและหลังการทดลอง พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการทดลอง ($\bar{X}$ = 36.09, SD = 2.21) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลอง ($\bar{X}$ = 26.44, SD = 1.87) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (t(29) = 11.47, p < .01) เมื่อพิจารณาค่าผลต่างเฉลี่ยระหว่างคะแนนก่อนและหลังการทดลอง ($\bar{X}$ = 9.65, SD = 4.80) พบว่ามีขนาดความแตกต่างสูงมาก (ตารางที่ 4) และเมื่อนำไปคำนวณขนาดอิทธิพล (Cohen's d) ได้ค่าเท่ากับ 2.01 ซึ่งถือเป็นระดับสูงมากตามเกณฑ์ของ Cohen (1988) แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่นำมาใช้ในงานวิจัยนี้มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการพัฒนาการคิดเชิงออกแบบของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญทั้งในเชิงสถิติและเชิงปฏิบัติ

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนรวมด้านการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมทักษะการคิดเชิงออกแบบ

คะแนน	N	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		ผลต่าง		t
		$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	
ทักษะการคิดเชิงออกแบบ	30	26.44	1.87	36.09	2.21	9.65	4.80	11.47 **

**p ≤ .01

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

1. ความต้องการพัฒนาการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่มีความต้องการพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.81, S.D. = 0.59) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรตระหนักถึงความสำคัญของการคิดเชิงออกแบบในการพัฒนานวัตกรรมการเกษตรและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Brown (2009) ที่ระบุว่าการคิดเชิงออกแบบช่วยเปิดมุมมองใหม่ในการแก้ปัญหา และสอดคล้องกับ Liedtka (2015) ที่ชี้ว่ากระบวนการนี้ช่วยพัฒนาความสามารถในการคิดเชิงระบบอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อพิจารณาเป็นรายขั้นตอน พบว่าเกษตรกรรุ่นใหม่มีความต้องการสูงที่สุดในขั้นการระดมความคิด (Ideate) รองลงมาคือขั้นการนิยามและระบุปัญหา (Define) และขั้นการทำความเข้าใจบริบทและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Empathize) แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรรุ่นใหม่มีศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์และต้องการทักษะในการพัฒนาความคิดใหม่เพื่อนำไปใช้เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร ผลนี้สอดคล้องกับ

Citation : ณัฐพล อมรชัยยาพิทักษ์, สนิท สิทธิ, ภาวิณี อารีศรีสม, และ พุฒิสรรค์ เครือคำ. (2569). การพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296665.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296665

Thongsrikate (2024) ที่พบว่าการระดมความคิดร่วมกันสามารถช่วยให้เกษตรกรสร้างนวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งงานของ ณัฐธิดา จุมปา และคณะ (2567) ยังชี้ว่าการใช้ Brainstorming และ Mind Mapping ในกลุ่มเกษตรกรช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และสร้างแนวคิดใหม่ได้อย่างเป็นระบบ

ขณะเดียวกัน ความต้องการในขั้นการนิยามและระบุปัญหา (Define) ที่อยู่ในระดับมากสะท้อนว่าเกษตรกรรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ปัญหาเชิงลึกและการกำหนดโจทย์ที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญของการพัฒนานวัตกรรม โดยสอดคล้องกับงานของ Kenny et al. (2021) และ Berntzen & Florea (2022) ที่อธิบายว่าการนิยามปัญหาที่ชัดเจนช่วยกำหนดทิศทางของต้นแบบและการทดสอบให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่วนด้านการทำความเข้าใจบริบทและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Empathize) เกษตรกรมีความต้องการพัฒนาทักษะการทำความเข้าใจผู้บริโภค เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต และการวิเคราะห์แรงจูงใจของผู้ใช้ ซึ่งสอดคล้องกับ พิเชษฐ์ บุญญาลัย และคณะ (2565) ที่ชี้ว่าการเข้าใจผู้ใช้เป็นปัจจัยสำคัญในการออกแบบผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ที่ตอบโจทย์ตลาด และยังสอดคล้องกับ Hurst & Spiegel (2023) ที่ระบุว่า Empathize เป็นรากฐานของนวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จ เพราะช่วยให้ผู้ประกอบการเข้าใจความต้องการที่แท้จริงของตลาดได้ลึกซึ้งกว่าเดิม

อย่างไรก็ตาม ขั้นตอนการสร้างและพัฒนาต้นแบบ (Prototype) และการทดสอบต้นแบบ (Test) มีความต้องการในระดับปานกลาง สะท้อนข้อจำกัดด้านทรัพยากร ความมั่นใจ และประสบการณ์ในการทดลองจริง เกษตรกรจำนวนหนึ่งยังขาดเครื่องมือหรือพื้นที่สนับสนุน เช่น ห้องปฏิบัติการนวัตกรรม (AgriLab) หรือ Maker Space ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่พิเชษฐ์ บุญญาลัย และคณะ (2565) ระบุว่ามีผลต่อความสำเร็จของการสร้างนวัตกรรมในชุมชน นอกจากนี้ งานของ McGrath et al. (2024) ยังชี้ว่าการทดสอบต้นแบบมีความสำคัญอย่างยิ่งในภาคเกษตรยุคดิจิทัล แต่ต้องอาศัยโครงสร้างสนับสนุนที่เหมาะสม เช่น แปลงทดลองและระบบติดตามผลจริง

นอกจากนี้ ระดับความต้องการที่อยู่ในระดับปานกลางในขั้น Prototype และ Test อาจสะท้อนถึงข้อจำกัดและอุปสรรคเชิงปฏิบัติของเกษตรกรรุ่นใหม่ เช่น ข้อจำกัดด้านต้นทุนในการทดลอง ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์หรือแหล่งสนับสนุนในการสร้างต้นแบบ รวมถึงความกังวลต่อความล้มเหลวจากการทดลองจริง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกรยังไม่กล้าลงมือปฏิบัติอย่างเต็มที่ ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Brown (2009) ที่ระบุว่าการสร้างต้นแบบและการทดสอบต้องอาศัยการเรียนรู้จากความล้มเหลว (fail fast, learn fast) ซึ่งผู้เรียนจำเป็นต้องมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทดลองและยอมรับความผิดพลาด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ McGrath et al. (2024) ที่ชี้ว่าการพัฒนานวัตกรรมในภาคเกษตรจำเป็นต้องมีทรัพยากรสนับสนุน เช่น พื้นที่ทดลอง เครื่องมือ และระบบติดตามผล มิฉะนั้นจะเป็นอุปสรรคต่อการนำแนวคิดไปสู่การปฏิบัติจริง

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรรุ่นใหม่มีความพร้อมเชิงแนวคิด มีทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์และสามารถวิเคราะห์ปัญหาได้เป็นอย่างดี แต่ยังต้องการการสนับสนุนเชิงระบบและทรัพยากรเพิ่มเติมในขั้นตอน Prototype และ Test เพื่อให้สามารถแปลงแนวคิดสู่การปฏิบัติจริงและต่อยอดเป็นนวัตกรรมเกษตรได้อย่างยั่งยืน การพัฒนาทักษะ Design Thinking จึงควรดำเนินควบคู่ทั้งเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ พร้อมทั้งสร้างระบบนิเวศนวัตกรรมในพื้นที่ เพื่อสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเป็น “ผู้สร้างนวัตกรรมเกษตร”

Citation : Amornchaiyapituk, N., Sitti., S., Areesrisom, P., & Kruekum, P. (2026). Development of Design Thinking Skills among Young Farmers in Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296665. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296665

2. การพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบผ่านโปรแกรมฝึกอบรมทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่

เกษตรกรรุ่นใหม่มีคะแนนเฉลี่ยของการคิดเชิงออกแบบหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมในทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเฉพาะด้านการทำความเข้าใจผู้ใช้และการทดสอบต้นแบบ ซึ่งแสดงถึงประสิทธิผลของกระบวนการฝึกอบรมที่ออกแบบตามแนวคิด Design Thinking ที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงและการลงมือปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการออกแบบ

การที่คะแนนหลังการเข้าร่วมสูงขึ้นมีสาเหตุสำคัญจากลักษณะของกิจกรรมในโปรแกรมซึ่งถูกออกแบบอย่างมีระบบตามขั้นตอนของ Design Thinking ตั้งแต่การทำความเข้าใจบริบทและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Empathize) การนิยามและระบุปัญหา (Define) การระดมความคิด (Ideate) การสร้างและพัฒนาต้นแบบ (Prototype) และการทดสอบต้นแบบ (Test) แต่ละกิจกรรมได้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมเชิงรุก เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ผู้บริโภค การระดมสมองเพื่อหาทางออกเชิงสร้างสรรค์ และการทดลองสร้างต้นแบบจริงในบริบทของตนเอง ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้เชิงลึกและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ดังเห็นได้จาก กิจกรรม “เข้าใจเขา เข้าใจเรา” มุ่งพัฒนาทักษะ Empathize ผ่าน Empathy Map และการตั้งคำถามเชิงลึก ช่วยให้เกษตรกรเข้าใจผู้บริโภคมากขึ้น เห็นมุมมองใหม่จากการสัมภาษณ์ ส่งผลให้คะแนนด้านการทำความเข้าใจบริบทและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของ Brown (2009) และ Razzouk & Shute (2012) ที่ย้ำความสำคัญของ Empathy ต่อการสร้างนวัตกรรม

กิจกรรม “มองให้ชัด คิดให้ตรง” มุ่งเน้นการนิยามและระบุปัญหา (Define) ช่วยให้ผู้เข้าร่วมวิเคราะห์ข้อมูลจาก Empathy Map และนิยามปัญหาที่แท้จริงด้วยเทคนิค 5 Whys และ Fishbone Diagram ทำให้ตั้งโจทย์ได้แม่นยำขึ้น สอดคล้องกับงานของ กวิน ประตูมณีชัย และคณะ (2566) ที่ชี้ว่า Design Thinking ช่วยให้เห็นสาเหตุเชิงระบบและกำหนดโจทย์ได้ตรงความต้องการ

กิจกรรม “ร่วมคิด ร่วมสร้าง นวัตกรรมเกษตร” ส่งเสริมการระดมความคิด (Ideate) และการสร้างต้นแบบเบื้องต้นผ่าน Brainstorming, SCAMPER และ What if...? พร้อมการทำงานกลุ่มที่ช่วยแลกเปลี่ยนมุมมอง ผู้เข้าร่วมตระหนักปัญหาที่แท้จริงและเห็นแนวทางปรับปรุงต้นแบบทันที สอดคล้องกับงานของ พิเชษฐ์ บุญญาลัย และคณะ (2565) และ Baumont de Oliveira et al. (2023) ที่ยืนยันว่าการสร้างต้นแบบร่วมกันกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และลดความกลัวการล้มเหลว

กิจกรรมสร้างและทดสอบต้นแบบจริง (Prototype & Test) เช่น แบบจำลองฟาร์มหรือระบบจัดการน้ำ ช่วยให้ผู้เข้าร่วมเรียนรู้จากการลงมือทำ เห็นปัญหาที่ซ่อนอยู่และปรับปรุงต้นแบบจากฟีดแบ็กของเพื่อนและวิทยากร สอดคล้องกับงานของ อนุพงศ์ อวิรุทธา (2560) ที่ชี้ว่าการสร้างต้นแบบช่วยเพิ่มทักษะนวัตกรรมและความมั่นใจ

นอกจากนี้ กิจกรรม “ย้อนมอง เสริมพลัง สร้างเกษตรกรนักออกแบบรุ่นใหม่” ที่ใช้กระบวนการสะท้อนคิด (Kolb, 1984) และ Transformative Learning (Mezirow, 1991) ช่วยให้ผู้เข้าร่วมเชื่อมโยงประสบการณ์จากการฝึกอบรมเข้ากับบริบทจริงของตนเอง ผ่านการอภิปรายกลุ่มและการสรุปบทเรียน ผู้เข้าร่วมหลายคนแสดงออกถึงการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความคิดและทัศนคติ ซึ่งเป็นหัวใจของการเรียนรู้เชิงเปลี่ยนแปลง

ผลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังสะท้อนผ่านความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและการเปลี่ยนแปลงทางความคิดอย่างชัดเจน เช่น

Citation : ณัฐพล อมรชัยยาพิทักษ์, สนิท สิทธิ, ภาวิณี อารีศรีสม, และ พุฒิสรรค์ เครือคำ. (2569). การพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296665. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296665

“เมื่อก่อนผมคิดแค่ว่าปลูกให้ได้ผลผลิตเยอะ ๆ แต่หลังจากเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้ผมเริ่มมองว่าลูกค้าต้องการอะไร และลองออกแบบวิธีปลูกหรือปรับรูปแบบสินค้าให้ตรงกับความต้องการมากขึ้น ไม่ได้คิดแค่เรื่องปริมาณเหมือนเดิม” (ผู้เข้าร่วมรหัส P1)

“การได้ลองทำต้นแบบจริง ทำให้ผมเห็นภาพชัดขึ้นว่าปัญหามันอยู่ตรงไหน และบางอย่างที่คิดว่าดีพอลองทำจริงกลับใช้ไม่ได้ ทำให้ผมกล้าลองผิดลองถูกมากขึ้น และไม่กลัวความล้มเหลวเหมือนเมื่อก่อน” (ผู้เข้าร่วมรหัส P5)

“พอได้ฟังความคิดเห็นจากเพื่อนในกลุ่มและลองปรับแนวคิดหลาย ๆ รอบ ทำให้ผมเข้าใจว่าการพัฒนานวัตกรรมไม่ใช่ทำครั้งเดียวจบ แต่ต้องทดลอง ปรับปรุง และรับฟังความคิดเห็นอยู่ตลอด ซึ่งช่วยให้แนวคิดที่ได้มีความเป็นไปได้มากขึ้น” (ผู้เข้าร่วมรหัส P12)

สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางความคิด (Mindset Shift) ของเกษตรกรจากการมุ่งเน้นเพียงการผลิต ไปสู่การเป็นผู้คิดเชิงออกแบบที่ให้ความสำคัญกับผู้ใช้ การทดลอง และการพัฒนานวัตกรรมอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และกระบวนการคิดเชิงออกแบบที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม

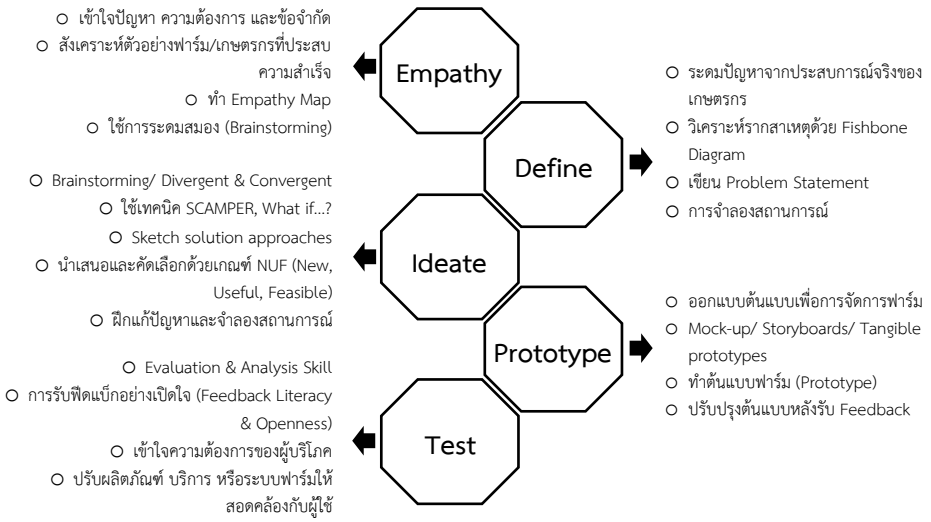
ผลการพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญสามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb (1984) ซึ่งระบุว่าการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเกิดจากวงจรการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การมีประสบการณ์ตรง (Concrete Experience) การสะท้อนคิด (Reflective Observation) การสร้างแนวคิด (Abstract Conceptualization) และการทดลองปฏิบัติ (Active Experimentation) โดยโปรแกรมฝึกอบรมในงานวิจัยนี้ได้ออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับวงจรดังกล่าวอย่างครบถ้วน เช่น การลงมือสร้างต้นแบบ (Prototype) การทดลองและรับข้อเสนอแนะ (Test) และการสะท้อนผลการเรียนรู้ (Reflection) ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมสามารถเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกัน แนวคิดของ IDEO (2015) ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ (Learning by Doing) และการทดลองแบบวนรอบ (Iterative Process) ก็ช่วยอธิบายผลลัพธ์ของการวิจัยนี้ได้อย่างชัดเจน โดยกิจกรรมในโปรแกรมเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้ทดลองแนวคิด ปรับปรุงต้นแบบ และเรียนรู้จากข้อผิดพลาดอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมและการยกระดับทักษะการคิดเชิงออกแบบอย่างเป็นรูปธรรม

จากผลการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่การทำความเข้าใจบริบทและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Empathize) จนถึงการสะท้อนคิด (Reflect) พบว่า โปรแกรมฝึกอบรมทักษะการคิดเชิงออกแบบ ได้พัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีทักษะการคิดเชิงออกแบบครบทุกมิติ ตั้งแต่การเข้าใจผู้ใช้ การวิเคราะห์ปัญหา การคิดเชิงสร้างสรรค์ การสร้างและทดสอบต้นแบบ จนถึงการสะท้อนผลการเรียนรู้ ผลคะแนนหลังอบรมที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญยืนยันว่า แนวทางการฝึกอบรมที่เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง การทำงานร่วมกัน และการสะท้อนคิดสามารถยกระดับสมรรถนะด้านการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Brown (2009) และ Razzouk & Shute (2012) ที่ยืนยันว่ากระบวนการคิดเชิงออกแบบช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ และการสร้างนวัตกรรมอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะเมื่อประยุกต์ใช้ในบริบทเกษตรกรรมซึ่งต้องอาศัยความเข้าใจผู้ใช้และการเรียนรู้จากการลงมือทำ

Citation : Amornchaiyapituk, N., Sitti., S., Areesrisom, P., & Kruekum, P. (2026). Development of Design Thinking Skills among Young Farmers in Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296665. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296665

ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

การวิจัยครั้งนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้สำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบในบริบทเกษตรกรรมสมัยใหม่ของไทย โดยพบว่าเกษตรกรรุ่นใหม่มีความต้องการทักษะด้าน Empathize, Define และ Ideate ในระดับสูง ซึ่งสะท้อนถึงความพร้อมเชิงความคิดและศักยภาพด้านการสร้างสรรค์ แต่ยังขาดทักษะเชิงปฏิบัติในขั้น Prototype และ Test อันเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านทรัพยากร ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์จริง ทำให้เกิดความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “ช่องว่างทักษะเชิงปฏิบัติ” ในกลุ่มเกษตรกรยุคใหม่ นอกจากนี้ การออกแบบโปรแกรมฝึกอบรมโดยใช้กระบวนการ Design Thinking แบบครบวงจรและเชื่อมโยงกับสภาพจริงของฟาร์ม ได้แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง เช่น การสัมภาษณ์ผู้ใช้ การวิเคราะห์ปัญหาเชิงระบบ และการสร้างต้นแบบอย่างง่าย มีประสิทธิผลสูงกว่าการฝึกอบรมเชิงบรรยายแบบเดิม ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมมีพัฒนาการในทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญ ความรู้นี้ยืนยันบทบาทสำคัญของการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Experiential Learning) และการพัฒนานวัตกรรมผ่านการทำงานร่วมกันแบบวนรอบ (Iterative Learning) ในการเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ อีกทั้งยังชี้ให้เห็นความจำเป็นของระบบนิเวศสนับสนุนนวัตกรรมในชุมชนเกษตร เช่น พื้นที่ทดลอง แหล่งความรู้ และเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญ เพื่อช่วยให้เกษตรกรสามารถแปลงความคิดสร้างสรรค์สู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ท้ายที่สุด องค์ความรู้นี้ยังเผยให้เห็นกระบวนการพัฒนาบทบาทของเกษตรกรรุ่นใหม่จากผู้ผลิตสู่ผู้ประกอบการเกษตร (Agripreneur) ที่สามารถออกแบบและพัฒนานวัตกรรมเพื่อตอบโจทย์ความต้องการของตลาดสมัยใหม่ได้อย่างยั่งยืน ดังแสดงในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ทักษะการคิดเชิงออกแบบในบริบทของผู้ประกอบการเกษตรสมัยใหม่

Citation : ณัฐพล อมรชัยยาพิทักษ์, สนิท สิทธิ, ภาวิณี อารีศรีสม, และ พุฒิสรรค์ เครือคำ. (2569). การพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296665. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296665

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังเกษตรกรในจังหวัดหรือภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบความต้องการและผลของการพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบในบริบทที่แตกต่างกัน ซึ่งจะช่วยเพิ่มความครอบคลุมและความสามารถในการอ้างอิงผลการวิจัยในระดับประเทศ

2. ควรศึกษาผลกระทบระยะยาวของโปรแกรมฝึกอบรม เช่น การติดตามผลหลังการอบรม 3–6 เดือน หรือ 1 ปี เพื่อประเมินว่าเกษตรกรสามารถนำทักษะการคิดเชิงออกแบบไปประยุกต์ใช้จริงในฟาร์มหรือธุรกิจเกษตรของตนเองได้มากน้อยเพียงใด และเกิดนวัตกรรมหรือการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมอย่างยั่งยืนหรือไม่

3. การออกแบบการทดลองโดยมีกลุ่มควบคุม (Control Group) หรือเปรียบเทียบรูปแบบการฝึกอบรมที่แตกต่างกัน เช่น การฝึกอบรมแบบออนไลน์ แบบผสมผสาน (Hybrid) หรือการเรียนรู้ผ่านโค้ช (Coaching-based Learning) เพื่อศึกษารูปแบบที่มีประสิทธิผลสูงสุดในการพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกร

4. ควรเพิ่มการวิจัยเชิงคุณภาพเชิงลึก เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการศึกษากรณีตัวอย่าง (Case Study) เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงทางความคิด และปัจจัยเอื้อต่อหรือเป็นอุปสรรคต่อการนำการคิดเชิงออกแบบไปใช้จริงในบริบทชีวิตและการทำงานของเกษตรกรรุ่นใหม่

5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกรมส่งเสริมการเกษตร ควรบูรณาการหลักสูตรการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เข้าไปในโครงการ Young Smart Farmer อย่างเป็นระบบ โดยออกแบบกิจกรรมให้ครอบคลุมทั้ง 5 ขั้นตอน และเน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง

6. ควรพัฒนาพื้นที่สนับสนุนนวัตกรรม เช่น ศูนย์เรียนรู้หรือพื้นที่ทดลอง (AgriLab) เพื่อให้เกษตรกรสามารถสร้างและทดสอบต้นแบบได้จริง ลดข้อจำกัดในขั้น Prototype และ Test

7. ควรสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรที่จำเป็น เช่น วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยี และแปลงทดลอง เพื่อเพิ่มโอกาสในการพัฒนานวัตกรรมทางการเกษตร

8. ควรส่งเสริมระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) และเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้เกษตรกรสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง (References)

กวิน ประตูมณีชัย, ประชม ทางทอง, จิระศักดิ์ พุกดำ, สุคนธรส คงเจริญ. (2566). การบูรณาการองค์ความรู้ด้านหลักกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (DESIGN THINKING) กับผู้ประกอบการ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเกาะลัดอีแท่น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. *วารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม, 17*(4), 137-149.

ณัฏฐพร ผาแก้ว และสุรีย์พร สว่างเมฆ. (2566). ผลการจัดการเรียนรู้เรื่องเทคโนโลยีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมและแรงจูงใจต่อการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม, 15*(1), 125-136.

ณัฐธิดา จุมปา, วรรัตน์ ขยันการ, ยุทธศิลป์ ชูมณี, สุภัทณี เปี่ยมสุวรรณกิจ และกฤติณา นิวรัตน์. (2024). การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มผลไม้และสมุนไพรของเกษตรกรอำเภอพานจังหวัดเชียงราย. *วารสารการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 16*(3), 36-53.

Citation : Amornchaiyapituk, N., Sitti., S., Areesrisom, P., & Kruekum, P. (2026). Development of Design Thinking Skills among Young Farmers in Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296665. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296665

ไตรมาศ พูลผล, ปิยะพงษ์ ยงเพชร, และ ภิญญาพัชญ์ นาคภิบาล. (2566). การคิดเชิงออกแบบเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 18*(1), 256–275.

นภัสสร ชัยโย และคะนึงรัตน์ คำมณี. (2562). พฤติกรรมและความพึงพอใจของเกษตรกรรุ่นใหม่ต่อการรับบริการความรู้และข่าวสารด้านการเกษตรทางเฟซบุ๊กประชาสัมพันธ์ของกรมส่งเสริมการเกษตร. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 16 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน* (หน้า 2057–2066).

พิเชษฐ์ บุญญาลัย, ประกอบ ชาติภุกต์, สถาพร วันนาพ่อ และทรงวุฒิ มงคลเลิศมณี. (2565). การออกแบบนวตักรรมที่เหมาะสมกับชุมชนด้วยกระบวนการออกแบบแนวคิด : กรณีศึกษา ตำบลบางขนุไทร จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารการจัดการสมัยใหม่, 20*(2), 75-88.

สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่. (2567). Young Smart Farmer จังหวัดเชียงใหม่. สืบค้นจาก https://chiangmai.doae.go.th/?utm_source=chatgpt.com.

อนุพงศ์ อวิรุทธา, ศุภลักษณ์ ไชยสิทธิ์, รังสีจันทร์ สุวรรณสทิศกร, มณฑล ทองพนัง, จำปี เพชรชุม, วรกัญญา สิริพิเดช, ชลธิดา รักยุทธ์ และวิรัตน์ ใจสา. (2560). ความพร้อมและความต้องการในการพัฒนาทักษะของเกษตรกรในการปรับตัวสู่นโยบายประเทศไทย 4.0. *วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 12*(2), 313-320.

Baumont de Oliveira, F., Fernandez, A., Hernandez, J. E. & Del, P. M. (2023). Design thinking and compliance as drivers for decision support system adoption in agriculture. *International Journal of Decision Support System Technology, 15*(2), 1–16.

Beckman, S. L., & Barry, M. (2007). Innovation as a learning process: Embedding design thinking. *California Management Review, 50*(1), 25–56.

Berntzen, L. and Florea, A. (2022). Design Thinking Applied to the Internet of Things: A Project on Technological Innovation in Agriculture and Food Processing. *The Sixteenth International Conference on Digital Society*, 44-49.

Brown, T. (2009). *Change by Design: How Design Thinking Transforms Organizations and Inspires Innovation.* HarperBusiness.

Campos, S., Oliveira, R., Correia, R. J. V., & Ferreira-Oliveira, A. T. (2025). How can Design Thinking improve food sustainability in the Minho Region? A multi-actor perspective. *Journal of Regional Studies, 72,* 45-57.

Carlgren, L., Rauth, I., & Elmquist, M. (2016). Framing design thinking: The concept in idea and enactment. *Creativity and Innovation Management, 25*(1), 38–57.

Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8th ed.). McGraw-Hill.

Hurst, Z. M., & Spiegal, S. A. (2023). Design thinking for responsible Agriculture 4.0 innovations in rangelands. *Rangelands, 45*(4), 68-78.

IDEO. (2015). *The Field Guide to Human-Centered Design*. IDEO.org.

Citation : ณัฐพล อมรชัยยาพิทักษ์, สนิท สิทธิ, ภาวิณี อารีศรีสม, และ พุฒิสรรค์ เครือคำ. (2569). การพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296665. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296665

Kenny, U., Regan, Á., Hearne, D., & O'Meara, C. (2021). Empathising, defining and ideating with the farming community to develop a geotagged photo app for smart devices: A design thinking approach. *Agricultural Systems, 194*, 103248.

Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood: Prentice Hall.

Liedtka, J. (2015). Perspective: Linking design thinking with innovation outcomes through cognitive bias reduction. *Journal of Product Innovation Management, 32*(6), 925–938.

Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review, 50*(4), 370–396.

McClelland, D. C. (1961). *The achieving society*. Princeton, NJ: Van Nostrand.

McGrath, K., Regan, Á., & Russell, T. (2024). A user-centred future for agricultural digital innovation: demonstrating the value of design thinking in an animal health context. *The Journal of Agricultural Education and Extension, 31*(3), 417–435.

Mezirow, J. (1991). *Transformative dimensions of adult learning*. Jossey-Bass.

Nadler, L. (1984). *The handbook of human resource development*. John Wiley & Sons.

Plattner, H., Meinel, C., & Leifer, L. (Eds.). (2010). *Design thinking: Understand – improve – apply*. Springer.

Razzouk, R., & Shute, V. (2012). What is Design Thinking and why is it important?. *Review of Educational Research, 82*(3), 330-348.

Thongsrikate, T. (2024). The Model of Creative Agriculture Among Farmers in Chiang Mai City. *AgBioForum, 26*(3), 128-137.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper & Row.

Citation : Amornchaiyapituk, N., Sitti., S., Areesrisom, P., & Kruekum, P. (2026). Development of Design Thinking Skills among Young Farmers in Chiang Mai Province. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296665. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296665

Citation : ณัฐพล อมรชัยยาพิทักษ์, สนิท สิทธิ, ภาวิณี อารีศรีสม, และ พุฒิสรรค์ เครือคำ. (2569). การพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบของเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296665. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296665

Journal of Local Governance and Innovation : Vol. 10 No. 1 (2026) : January-April : Article ID: e299834
วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น : ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (2569) : มกราคม-เมษายน ISSN 3027-8120 (Print) ISSN 2673-0405 (Online)

การพัฒนาตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อเพิ่มมูลค่าและยกระดับรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไหล บ้านคำไหล ตำบลโพนเมือง อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี

Development of Lygodium Woven Baskets to Add Value and Sustainably Enhance Community Income: A Case Study of Ban Kham Lai, Phon Mueang Subdistrict, Lao Suea Kok District, Ubon Ratchathani Province, Thailand

กุลวดี ละม้ายจีน[1], และ วัชราภรณ์ จันทนุกูล[2*]

Kulvadee Lamaijeen[1], and Watcharaporn Jantanukul[2*]

[1-2]คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี; Faculty of Humanities and Social Science Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

*Corresponding Author; e-mail : watcharaporn.j27@gmail.com

DOI : 10.65205/jlgisrru.2026.e299834

Received : March 23, 2026; **Revised :** April 26, 2026; **Accepted :** April 29, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพทั่วไปของการผลิตตะกร้าสานจากต้นไหล (2) ศึกษากระบวนการและผลการดำเนินงานการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากไหล และ (3) เสนอแนวทางส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าเพื่อยกระดับรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืน ดำเนินการวิจัยโดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) กับกลุ่มผู้ร่วมวิจัยจำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต และกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ตะกร้าสานจากต้นไหลมีจุดเด่นด้านการใช้วัสดุธรรมชาติ สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความแข็งแรง ทนทาน และต้นทุนต่ำ แต่ยังมีข้อจำกัดด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ การตลาด และการสร้างแบรนด์ กระบวนการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ประกอบด้วย 10 ขั้นตอน ได้แก่ (1) วิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพชุมชน (2) กำหนดวัตถุประสงค์ (3) วิเคราะห์ตลาดและกลุ่มเป้าหมาย (4) วางแผนพัฒนาผลิตภัณฑ์ (5) ออกแบบกิจกรรมอบรม (6) ถ่ายทอดความรู้ (7) ปฏิบัติการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (8) สร้างแบรนด์และเรื่องเล่าสินค้า (9) ออกแบบฉลากและบรรจุภัณฑ์ และ (10) จัดทำช่องทางจำหน่าย ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีความหลากหลายและทันสมัยมากขึ้น สามารถเพิ่มมูลค่าและราคาจำหน่าย รวมทั้งพัฒนาทักษะและการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม แนวทางส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อความยั่งยืนประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ (1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (2) การพัฒนาศักยภาพและองค์ความรู้ของกลุ่ม (3) การส่งเสริมการตลาดและสร้างเครือข่าย (4) การพัฒนาระบบบริหารจัดการกลุ่ม และ (5) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ซึ่งแนวทางดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเพิ่มรายได้และสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ (Keywords) : การเพิ่มมูลค่า, ตะกร้าสาน, ต้นไหล, รายได้ชุมชน

Citation : Lamaijeen, L., & Jantanukul, W. (2026). Development of Lygodium Woven Baskets to Add Value and Sustainably Enhance Community Income: A Case Study of Ban Kham Lai, Phon Mueang Subdistrict, Lao Suea Kok District, Ubon Ratchathani Province, Thailand. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299834. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299834

Abstract

This study aimed to (1) evaluate the overall conditions of Lygodium woven basket production, (2) analyze the processes and outcomes of value-added development, and (3) provide solutions to enhance product value for sustainable community income. The study employed Participatory Action Research (PAR) with 30 participants. Data were collected through interviews, focus group discussions, observations, and workshop activities, and evaluated using content analysis. The investigations demonstrated that Lygodium woven baskets possess benefits in leveraging local natural resources, reflecting indigenous knowledge, durability, and low production costs. However, shortcomings were recognized in product design diversity, marketing expertise, branding, and production capability. The value-added development process consists of ten critical steps: (1) problem and potential analysis, (2) objective formulation, (3) market and target analysis, (4) product development planning, (5) training design, (6) knowledge transfer, (7) product development execution, (8) branding and narrative construction, (9) packaging and label design, and (10) distribution channel development. As a result, the things were increasingly diverse and contemporary, leading to augmented product value, higher selling prices, and expanded abilities and participation among group members. The study outlined five key recommendations for sustainable value-added development: (1) product development, (2) capacity enhancement, (3) marketing and networking, (4) group administration, and (5) environmental sustainability. These ideas can be employed to strengthen community-based products, enhance revenue, and foster sustainable development.

Keywords: Value addition, Woven baskets, Lygodium, Community income

บทนำ (Introduction)

นโยบายการพัฒนาชุมชนของประเทศไทยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานราก การพึ่งพาตนเอง และการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น โดยมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนใช้ทรัพยากร ภูมิปัญญา และทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่มาพัฒนาเป็นอาชีพและผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สามารถสร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ชุมชน ซึ่งเป็นฐานคิดสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน (วุฒิสาร ตันไชย, 2561) อีกทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนยังช่วยลดการพึ่งพาภายนอก กระจายรายได้สู่ครัวเรือน และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในระดับพื้นที่ ขณะเดียวกัน นักวิชาการต่างประเทศเห็นว่าเศรษฐกิจท้องถิ่นมีศักยภาพในการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืน เนื่องจากสามารถตอบสนองต่อบริบทเฉพาะของแต่ละชุมชนได้ดีกว่าระบบเศรษฐกิจมหภาค (Shuman, 2015) ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากทรัพยากรท้องถิ่นจึงเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับรายได้ สร้างความเข้มแข็ง และส่งเสริมการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นแนวทางสำคัญในการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรในท้องถิ่น โดยการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาผสมผสานกับการออกแบบ การแปรรูป การสร้างแบรนด์ บรรจุภัณฑ์ และการตลาด

Citation : กุลวดี ละม้ายจีน, และ วัชราภรณ์ จันทนุกูล. (2569). การพัฒนาตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อเพิ่มมูลค่าและยกระดับรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไหล บ้านคำไหล ตำบลโพนเมือง อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299834. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299834

สมัยใหม่ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีคุณค่าและสามารถแข่งขันในตลาดได้มากขึ้น การพัฒนาผลิตภัณฑ์จึงมิได้เป็นเพียงการผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมให้แก่ชุมชน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2564) โดยเฉพาะในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ให้ความสำคัญกับการใช้ความคิดสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ท้องถิ่นเป็นทุนในการพัฒนา การนำทรัพยากรในชุมชน เช่น ต้นไหล มาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์จักสาน จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับวัตถุดิบพื้นถิ่นจากสินค้าที่มีมูลค่าต่ำไปสู่ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่มีเอกลักษณ์และตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้มากขึ้น ทั้งนี้ การสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนและผู้ประกอบการรายย่อยให้สามารถพัฒนาแบรนด์และช่องทางการตลาดของตนเอง ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นและลดการพึ่งพาตลาดภายนอกหรือบริษัทขนาดใหญ่ (UNCTAD, 2018)

ชุมชนบ้านคำไหลเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะ “ต้นไหล”หรือ “ต้นกกกลม”กลุ่มอาชีพบ้านคำไหล ตำบลโพนเมือง อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี เป็นกลุ่มชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการรวมตัวกันพัฒนาด้านอาชีพ ภายใต้กลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไหล บ้านคำไหล ตำบลโพนเมือง อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี และได้ดำเนินการทำตะกร้าสานจากต้นไหลซึ่งถือเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับรายได้ของชุมชน เนื่องจากผลิตภัณฑ์จากต้นไหลเป็นสินค้าพื้นถิ่นที่มีต้นทุนต่ำและใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นแต่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นสินค้าหัตถกรรมคุณภาพสูง หากมีการออกแบบที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผลิตภัณฑ์ตะกร้าสานจากต้นไหลของกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไหล บ้านคำไหล ต.โพนเมือง อ.เหล่าเสือโก้ก จ.อุบลราชธานี เป็นงานหัตถกรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมายาวนาน แม้จะมีความชำนาญและฝีมือดี แต่รายได้จากการจำหน่ายสินค้าดั้งเดิมยังค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับต้นทุนแรงงานและเวลา ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับตะกร้าสาน เช่น การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความร่วมสมัย การเพิ่มคุณภาพการผลิต การบรรจุภัณฑ์ที่น่าสนใจ และการเล่าเรื่องราวของชุมชนควบคู่กับสินค้า สิ่งเหล่านี้จะช่วยดึงดูดตลาดใหม่ ทั้งในระดับจังหวัด ประเทศ และแม้แต่ตลาดต่างประเทศ ซึ่งจะส่งผลต่อการยกระดับรายได้และความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในชุมชน นอกจากประโยชน์ด้านรายได้แล้ว การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน เพราะเป็นการสร้างมูลค่าจากทรัพยากรที่มีอยู่เดิมโดยไม่ต้องพึ่งพาการใช้ที่ดินหรือทุนมากขึ้น อีกทั้งยังสามารถสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับทุกเพศทุกวัย รวมถึงเยาวชนอาจกลับเข้ามามีบทบาทในการสืบสานและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในอนาคต

จากสถานการณ์ดังกล่าว แม้ว่าชุมชนบ้านคำไหลจะมีทรัพยากรท้องถิ่นที่สำคัญและมีทักษะด้านการจักสานที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน แต่ยังประสบปัญหาด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่หลากหลาย ขาดการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ การสร้างแบรนด์ และช่องทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ยังไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้อย่างเต็มศักยภาพ และรายได้ที่เกิดขึ้นยังไม่กระจายสู่สมาชิกในชุมชนอย่างทั่วถึง อีกทั้งการผลิตยังอาศัยแรงงานรายบุคคลและขาดการจัดการเชิงระบบ ทำให้ไม่สามารถรองรับความต้องการของตลาดและพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาแนวทางการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ตะกร้าสานจากต้นไหล โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวิเคราะห์ปัญหา พัฒนาผลิตภัณฑ์ สร้างแบรนด์ และขยายช่องทางการตลาด เพื่อให้เกิดการยกระดับรายได้และการกระจายรายได้ภายในชุมชนอย่างเป็นธรรมและต่อเนื่อง การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษากระบวนการและผลของ

Citation : Lamaijeen, L., & Jantanukul, W. (2026). Development of Lygodium Woven Baskets to Add Value and Sustainably Enhance Community Income: A Case Study of Ban Kham Lai, Phon Mueang Subdistrict, Lao Suea Kok District, Ubon Ratchathani Province, Thailand. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299834. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299834

การเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหล รวมทั้งเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อให้สามารถสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปการทำตะกร้าสานจากต้นไหลของกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไหล บ้านคำไหล ตำบลโพนเมือง อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษากระบวนและผลการดำเนินงานการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อยกระดับรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืน
3. เพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อยกระดับรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืน

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

1. หลักการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development)

การพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นกระบวนการสำคัญในการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการปรับปรุงคุณภาพ รูปแบบ และคุณลักษณะของสินค้าให้ตอบสนองความต้องการของตลาดและผู้บริโภค การเพิ่มมูลค่า (value addition) เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการนำวัตถุดิบหรือผลิตภัณฑ์เดิมมาพัฒนาให้มีคุณค่าเพิ่มขึ้นทั้งในด้านประโยชน์ใช้สอย ความสวยงาม และความหมายเชิงวัฒนธรรม (Kotler & Keller, 2016) โดยเฉพาะในบริบทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การใช้ความคิดสร้างสรรค์และอัตลักษณ์ท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความแตกต่างและสามารถแข่งขันได้ในตลาด (UNCTAD, 2018)

นอกจากนี้ แนวคิด “ทุนทางวัฒนธรรม” (cultural capital) ชี้ให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ทั้งในเชิงเศรษฐกิจและจิตใจของผู้บริโภค (Throsby, 2001) ดังนั้น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจึงควรผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับนวัตกรรมด้านการออกแบบ บรรจุภัณฑ์ และการเล่าเรื่อง (storytelling) เพื่อสร้างเอกลักษณ์และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันในตลาด

2. แนวคิดการพัฒนาชุมชน (Community Development)

การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพของคนในชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนเป็นสำคัญ แนวคิดนี้เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม และการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม (Shuman, 2015) การพัฒนาชุมชนในปัจจุบันยังให้ความสำคัญกับแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งครอบคลุมมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมควบคู่กัน

แนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (participatory development) เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนมีบทบาทในการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมพัฒนา ส่งผลให้เกิดความเป็นเจ้าของและความยั่งยืนของโครงการ (Korten, 1984) ในบริบทของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกระบวนการผลิต การวางแผน และการตลาด จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานและเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มในระยะยาว

Citation : กุลวดี ละม้ายจีน, และ วัชราภรณ์ จันทนุกูล. (2569). การพัฒนาตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อเพิ่มมูลค่าและยกระดับรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไหล บ้านคำไหล ตำบลโพนเมือง อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299834. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299834

3. ทรัพยากรท้องถิ่นและคุณสมบัติของต้นไหล

ต้นไหล (Lygodium spp.) เป็นพืชพื้นถิ่นที่พบได้ในพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย มีลักษณะเด่นคือ ลำต้นยาว เหนียว และมีความยืดหยุ่นสูง ทำให้สามารถนำมาแปรรูปเป็นเส้นสำหรับงานจักสานได้ดี พืชในสกุล Lygodium เป็นเฟิร์นเถาที่สามารถเจริญเติบโตได้รวดเร็วในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และมีความทนทานต่อการใช้งาน (Piggott, 1988) คุณสมบัติเหล่านี้ทำให้ต้นไหลเป็นวัตถุดิบที่เหมาะสมต่อการผลิตงานหัตถกรรม เช่น ตะกร้าสาน เสื่อ และของใช้ในชีวิตประจำวัน

การใช้ต้นไหลเป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตยังมีข้อได้เปรียบในด้านต้นทุน เนื่องจากเป็นทรัพยากรที่หาได้ในท้องถิ่น และสอดคล้องกับแนวคิดการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ผลิตภัณฑ์จากต้นไหลยังสะท้อนอัตลักษณ์และภูมิปัญญาของชุมชน ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มได้เมื่อผสมผสานกับการออกแบบและการตลาดที่เหมาะสม

4. แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น

การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Addition) ให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทยที่มีชุมชนจำนวนมากอาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบท การนำทรัพยากรท้องถิ่นมาแปรรูปและพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นจะช่วยสร้างรายได้ กระจายโอกาส และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในระดับพื้นที่ (เก็ตถวา บุญปราการ และคณะ, 2566)

การออกแบบ การสร้างแบรนด์ บรรจุภัณฑ์ร่วมสมัย และการเล่าเรื่องของชุมชนที่ผสานผลิตภัณฑ์เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างลงตัว ล้วนเป็นตัวอย่างของการเพิ่มมูลค่า ซึ่งไม่ใช่แค่การเปลี่ยนวัตถุดิบให้กลายเป็นสินค้าสำเร็จรูป (Kotler & Keller, 2016) ในตลาดที่มีความผันผวนอย่างมาก แนวคิดนี้จะกระตุ้นให้ชุมชนแข่งขันและสร้างความแตกต่างจากสินค้าคู่แข่ง

ตามแนวคิดการพัฒนาแบบองค์รวมที่เน้นการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น การเพิ่มมูลค่าในระดับชุมชนควรดำเนินการภายใต้กระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีบทบาทในการวางแผน การดำเนินงาน และการตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มและความเป็นเจ้าของในกิจกรรมพัฒนา นอกจากนี้ การรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์หรือวิสาหกิจชุมชนยังช่วยเพิ่มอำนาจการต่อรอง ลดต้นทุนการผลิต และพัฒนาระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ อันนำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชนในระยะยาว (Korten, 1984; Shuman, 2015)

การเชื่อมต่อกับตลาดก็มีความสำคัญเช่นกัน โดยเฉพาะตลาดที่แสวงหาสินค้าที่ผลิตในท้องถิ่นซึ่งมีประวัติศาสตร์อันโดดเด่น เช่น สินค้าโอทอป ตลาดสีเขียว และตลาดอินเทอร์เน็ต ซึ่งให้พื้นที่แก่ชุมชนในการจัดแสดงสินค้าของตน การตลาดดิจิทัลและเทคโนโลยีได้กลายมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มในยุคใหม่ (UNCTAD, 2018)

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ กระบวนการที่ปราศจากสารเคมี และบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ควรได้รับการพิจารณาขณะสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่ม แนวคิดเหล่านี้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) และเศรษฐกิจหมุนเวียน ซึ่งทั้งสองอย่างนี้มีความสำคัญในระดับโลก (Ellen MacArthur Foundation, 2013)

Citation : Lamaijeen, L., & Jantanukul, W. (2026). Development of Lygodium Woven Baskets to Add Value and Sustainably Enhance Community Income: A Case Study of Ban Kham Lai, Phon Mueang Subdistrict, Lao Suea Kok District, Ubon Ratchathani Province, Thailand. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299834. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299834

นอกจากนี้ ควรคำนึงถึง “ทุนทางวัฒนธรรม” และ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่สำคัญของชุมชนในกระบวนการเพิ่มมูลค่า ตัวอย่างเช่น รูปแบบผ้าทอ เทคนิคการทอผ้า หรือสูตรอาหารประจำภูมิภาค ที่สามารถพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์นวัตกรรมที่มีคุณค่าทั้งทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม (Throsby, 2001) อย่างไรก็ตาม ภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาต้องให้ความช่วยเหลือในด้านความรู้ การออกแบบผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการ การเข้าถึงเงินทุน และการจัดตั้งเครือข่ายการตลาด เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนได้สำเร็จ ซึ่งจะช่วยเพิ่มศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างเป็นระบบ (กรมพัฒนาชุมชน, 2564)

โดยสรุปแล้ว แนวคิดในการส่งเสริมสินค้าที่ผลิตในท้องถิ่นถือเป็นกลยุทธ์สำคัญสำหรับการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับรากหญ้าในระยะยาว ซึ่งส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง การอนุรักษ์วัฒนธรรม และความมั่นคงของชุมชน นอกเหนือจากการสร้างรายได้ เพื่อให้เกิดผลที่เห็นได้ชัด สมาชิกในชุมชนต้องทำงานร่วมกันและได้รับความช่วยเหลือจากหลากหลายภาคส่วน

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหลโดยอาศัยแนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนร่วมกับกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เพื่อยกระดับรายได้และสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชน โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยให้ประกอบด้วยตัวแปรสำคัญดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables)

1. การพัฒนาผลิตภัณฑ์
2. การพัฒนาการตลาด
3. การมีส่วนร่วมของชุมชน
4. การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

1. การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์
2. รายได้ของชุมชนที่เพิ่มขึ้น
3. ความเข้มแข็งของกลุ่มและชุมชน
4. ความยั่งยืนของการพัฒนา

Citation : กุลวดี ละม้ายจีน, และ วัชราภรณ์ จันทนุกูล. (2569). การพัฒนาตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อเพิ่มมูลค่าและยกระดับรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไหล บ้านคำไหล ตำบลโพนเมือง อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299834. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299834

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยมุ่งเน้นให้กลุ่มชาวบ้านมีส่วนร่วมในการวางแผน ปฏิบัติ ตรวจสอบ และปรับปรุงกระบวนการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อสร้างรายได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ยังใช้วิธีการเชิงคุณภาพและปริมาณควบคู่กัน

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไหล บ้านคำไหล ตำบลโพนเมือง อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี จำนวนทั้งหมด 30 คน (ข้อมูล ณ ปี 2566) ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็น ประธานกลุ่ม 1 คน สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตหลัก 14 คน สมาชิกกลุ่มทั่วไปที่ร่วมผลิตตะกร้า 13 คน และตัวแทนผู้นำชุมชน/หน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง 2 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ผู้วิจัยกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ การศึกษาสภาพทั่วไปของกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไหล ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การศึกษากระบวนการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากไหล เป็นรูปแบบของการจัดกิจกรรมอบรมการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหล และการเสนอแนวทางส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหล ใช้แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) แบบบันทึกการสังเกต และกล้องบันทึกภาพในการเก็บข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองภายใต้กรอบวัตถุประสงค์และขอบข่ายเนื้อหาที่กำหนดไว้เป็นหลัก

Citation : Lamaijeen, L., & Jantanukul, W. (2026). Development of Lygodium Woven Baskets to Add Value and Sustainably Enhance Community Income: A Case Study of Ban Kham Lai, Phon Mueang Subdistrict, Lao Suea Kok District, Ubon Ratchathani Province, Thailand. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299834. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299834

3. การสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารหลักฐานโดยทบทวนวรรณกรรม และแนวคิดทฤษฎี ค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม กำหนดประเด็นขอบเขตการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัย สร้างแบบสัมภาษณ์และแบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Guide) ให้ครอบคลุมเนื้อหาตามกรอบแนวคิดการวิจัย นำแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มให้ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็น ตรวจสอบแก้ไข และปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

4. การเก็บรวบรวม

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเก็บข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และวรรณกรรมต่าง ๆ จากห้องสมุด สื่ออิเล็กทรอนิก และแหล่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) จัดเวทีกิจกรรมการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหล และจัดประชุมกลุ่ม Focus Group รวมทั้งสังเกตจากบริบทพื้นที่ เช่น วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าจากเอกสารหลักฐาน (Document) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก(Key Informant)และข้อมูลที่ได้จากการสังเกต มารวบรวมข้อมูลให้เป็นเรื่องเดียวกันแล้วสรุปเป็นผลการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดกลุ่มประเด็นข้อความ (Word Grouping) ทำการอธิบายขยายความ (Explanation) โดยเรียบเรียงถ้อยคำขึ้นใหม่จากข้อมูลที่ได้มาทำการตีความ (Interpretation) บางประโยคหรือบางถ้อยคำที่ได้มาจำเป็นต้องตีความ หรือแปลความหมายแฝง ผู้วิจัยก็จะทำการตีความถ้อยคำ ดังกล่าวโดยอาศัยบริบทมาสนับสนุนการตีความ ทำการพรรณนาความ (Description) เป็นการร้อยเรียงถ้อยคำ โดยการจัดระบบการ เกิดขึ้นก่อน - หลังของเนื้อหาสาระจากการวิเคราะห์ พร้อมกับการพรรณนาเชื่อมโยงแต่ละเนื้อหา / เหตุการณ์ให้เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ศึกษาสภาพทั่วไปการทำตะกร้าสานจากต้นไหลของกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไหลบ้านคำไหล ตำบลโพนเมือง อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี

1.1 ความเป็นมาของกลุ่ม จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม พบว่า ชุมชนบ้านคำไหลเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะ “ต้นไหล”หรือ “ต้นกกกลม” ซึ่งเป็นพืชพื้นถิ่นที่เจริญเติบโตได้ดีตามลำห้วยและพื้นที่ชุ่มน้ำ ด้วยความรู้พื้นฐานและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านที่มีมาแต่เดิม กลุ่มสมาชิกในชุมชนจึงเริ่มนำต้นไหลมาใช้ประโยชน์โดยการสานเป็นกระติบข้าวและเสื่อ ซึ่งได้รับความนิยมจากผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดรายได้เสริมจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เหล่านี้ ทั้งภายในชุมชนและในตลาดใกล้เคียง ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไหลของชาวบ้านคำไหล

ต่อมาสมาชิกกลุ่มฯ สังเกตเห็นว่าตลาดเสื่อและกระติบข้าวเริ่มอิ่มตัว จึงเกิดแนวคิดในการขยายความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันโดยสร้างรูปทรงผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่หลากหลายและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในยุคปัจจุบันได้ดีขึ้น ทำให้เกิดแนวคิดในการใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่นมาผลิต “ตะกร้าสานจากต้นไหล” ซึ่งจะช่วยประหยัดต้นทุนการผลิตและทำให้ผู้คนสามารถใช้ทักษะที่มีอยู่เดิมได้ทันที นอกจากนี้ได้รับ

Citation : กุลวดี ละม้ายจีน, และ วัชราภรณ์ จันทนุกูล. (2569). การพัฒนาตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อเพิ่มมูลค่าและยกระดับรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไหล บ้านคำไหล ตำบลโพนเมือง อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299834. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299834

การสนับสนุนจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ในปี 2567 ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของกลุ่มฯ โดยทางคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีได้จัดอบรมให้ความรู้ด้านการสาน การออกแบบ และการเพิ่มมูลค่าของสินค้าตะกร้าสานอย่างเป็นระบบ

ปัจจุบันกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไหล บ้านคำไหล มีสมาชิกจำนวน 15 คน สมาชิกแต่ละคนมีทักษะการสานที่ดีและมีความตั้งใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนได้อย่างงดงาม ตะกร้าสานจากต้นไหลที่ผลิตออกมามีเอกลักษณ์เฉพาะทั้งในด้านรูปทรง การตกแต่งด้วยพู่คำไหล และการมีป้ายแท็กที่แสดงชื่อแบรนด์ของกลุ่ม ซึ่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มถูกนำไปจำหน่ายในงานประชุม หรืองานแสดงสินค้าระดับอำเภอและจังหวัด โดยมีราคาจำหน่ายเฉลี่ยระหว่าง 250 – 300 บาทต่อใบทำให้ได้รับความสนใจจากลูกค้าเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม กลุ่มยังคงเผชิญกับข้อจำกัดบางประการโดยเฉพาะเรื่องเวลาในการผลิตเนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่มีอาชีพหลักอยู่แล้ว และการสานตะกร้า 1 ใบต้องใช้เวลาเฉลี่ยประมาณ 3 – 4 วัน จึงทำให้ไม่สามารถผลิตได้ต่อเนื่องและไม่สามารถตอบสนองต่อคำสั่งซื้อในปริมาณมากได้ รวมทั้งยังขาดตลาดรองรับที่ชัดเจนทำให้สมาชิกบางส่วนขาดแรงจูงใจในการผลิตอย่างจริงจัง

1.2 วิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยของตะกร้าสานจากไหล

1.2.1 จุดเด่นของตะกร้าสานจากต้นไหล

1) วัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น ตะกร้าสานของกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไหลผลิตจาก “ต้นไหล” ซึ่งเป็นพืชท้องถิ่นที่พบได้ทั่วไปบริเวณลุ่มน้ำ ลำห้วย ต้นไหลมีลำต้นเรียวยาว ยืดหยุ่น และสามารถนำมาแปรรูปเป็นเส้นสำหรับงานจักสานได้ง่าย วัสดุนี้จึงถือเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่หาได้ง่ายในชุมชน ไม่ต้องพึ่งพาวัสดุจากภายนอก อีกทั้งยังเป็นวัสดุที่ย่อยสลายได้ตามธรรมชาติ ไม่ก่อให้เกิดมลพิษในกระบวนการผลิต ทำให้ตะกร้าสานจากต้นไหลมีความโดดเด่นด้านความเป็น “ผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ” ที่ตอบโจทย์กลุ่มผู้บริโภคในปัจจุบัน

2) สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่น ตะกร้าสานจากต้นไหลสะท้อนภูมิปัญญาชาวบ้านคำไหลที่สั่งสมมานาน ทั้งในด้านเทคนิคการเตรียมวัตถุดิบ การผึ่งแห้งให้ได้ความยืดหยุ่นพอดี และการสานลวดลายที่เรียบง่ายแต่สวยงาม ซึ่งล้วนเกิดจากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง รวมทั้งกระบวนการเรียนรู้ผ่านการฝึกปฏิบัติ ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำตะกร้านสานจากไหลนี้ยังเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ใช้ตะกร้าในการหาบของ ขายของ หรือเก็บเกี่ยวผลผลิต ทำให้ผลิตภัณฑ์ไม่ได้เป็นเพียงของใช้ในวิถีชีวิตดั้งเดิมเท่านั้น แต่เป็นตัวแทนของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ทรงคุณค่าถูกปรับและพัฒนาให้เข้ากับยุคสมัยได้ รวมทั้งสามารถใช้เล่าเรื่องราวของชุมชนได้อย่างมีความหมาย

3) ความแข็งแรง ทนทาน ตะกร้าสานจากต้นไหลมีคุณสมบัติโดดเด่นด้านความแข็งแรง เนื่องจากเส้นไหลที่ผ่านการเตรียมอย่างเหมาะสมจะมีความเหนียวแน่น ไม่แตกหักง่าย เมื่อนำมาสานด้วยเทคนิคที่ชาวบ้านพัฒนาขึ้น และการเรียนรู้เทคนิคการทำที่ทันสมัยจึงได้ตะกร้าที่มีความแข็งแรงแน่นกระชับ ไม่บิดเบี้ยว รูปทรงสวยงามร่วมสมัยรองรับน้ำหนักได้มาก สามารถใช้งานจริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งคุณสมบัติของความแข็งแรง ทนทานนี้ทำให้ผลิตภัณฑ์มีความน่าเชื่อถือในฐานะงานฝีมือที่ใช้ได้จริง

4) ต้นทุนการผลิตต่ำ จุดเด่นด้านต้นทุนเป็นข้อได้เปรียบสำคัญของตะกร้าสานจากต้นไหล เนื่องจากวัสดุคือพืชพื้นถิ่นที่หาได้ฟรีหรือมีราคาถูก และกระบวนการผลิตไม่ต้องใช้เครื่องจักร ใช้แรงงานคนในชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุหรือแม่บ้านที่มีเวลาว่าง จึงทำให้ไม่ต้องจ้างงานภายนอก ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับ

Citation : Lamaijeen, L., & Jantanukul, W. (2026). Development of Lygodium Woven Baskets to Add Value and Sustainably Enhance Community Income: A Case Study of Ban Kham Lai, Phon Mueang Subdistrict, Lao Suea Kok District, Ubon Ratchathani Province, Thailand. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299834. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299834

ผลิตภัณฑ์จักสานจากวัสดุอื่นที่ต้องซื้อไม้ไผ่หรือหวายหรือพลาสติกจากแหล่งอื่น ดังนั้นตะกร้าจากต้นไหลจึงมีต้นทุนที่ต่ำกว่า แต่ยังคงคุณภาพในระดับที่สวยงาม แข็งแรง ทนทาน เป็นที่น่าพอใจของผู้ซื้อส่งผลให้สามารถตั้งราคาขายได้อย่างเหมาะสม

5) มีศักยภาพพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ ตะกร้าสานจากต้นไหลมีศักยภาพสูงในการต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ ไม่ว่าจะเป็นการปรับรูปแบบให้ร่วมสมัย เช่น การทำเป็นกระเป๋าแฟชั่น กระเช้าของขวัญ หรือกล่องใส่ของตกแต่งบ้าน อีกทั้งยังสามารถเพิ่มมูลค่าผ่านการตกแต่งด้วยผ้าพื้นเมือง พู่ ห้อย หรือบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม เพื่อเจาะตลาดของฝากหรือกลุ่มผู้รักสินค้าทำมือ การที่ผลิตภัณฑ์นี้ใช้วัตถุดิบท้องถิ่น ทำด้วยมือ และมีเรื่องราวที่เล่าได้ (storytelling) ยิ่งเพิ่มความน่าสนใจต่อผู้บริโภคยุคใหม่ในตลาดออนไลน์ได้

1.2.2 จุดด้อยของตะกร้าสานจากต้นไหล

1) รูปแบบผลิตภัณฑ์ยังไม่หลากหลาย ปัจจุบันตะกร้าที่ผลิตในชุมชนยังคงมีรูปแบบดั้งเดิม คือทรงเหลี่ยมพื้นฐาน ขาดการ ปรับดีไซน์ให้ทันสมัยหรือแตกต่างจากผลิตภัณฑ์ของชุมชนอื่น ๆ ทำให้ไม่สามารถแข่งขันในตลาดที่มีตัวเลือกหลากหลายได้ อีกทั้งผู้บริโภคในยุคใหม่มักมองหาสินค้าที่มีดีไซน์สวยงามหรือใช้งานได้หลายรูปแบบ จึงทำให้ผลิตภัณฑ์ในรูปแบบเดิมยังไม่ตอบโจทย์ตลาดมากนัก

2) การตลาดยังไม่เข้มแข็ง กลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไหลยังขาดทักษะด้านการตลาด เช่น การวางแผนการขาย การตั้งราคาที่เหมาะสม หรือการประชาสัมพันธ์สินค้าให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย บางกลุ่มยังพึ่งพาตลาดนัดหรือรอคำสั่งซื้อจากคนรู้จักโดยไม่มีช่องทางออนไลน์ ทำให้ไม่สามารถขยายฐานลูกค้าได้ และรายได้ก็ไม่แน่นอนในระยะยาว

3) ขาดการสร้างแบรนด์และเรื่องราวสินค้า ตะกร้าสานจากไหลของกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไหลยังไม่มีชื่อแบรนด์ ไม่มีฉลากหรือบรรจุภัณฑ์ที่ชัดเจน และขาดการเล่าเรื่อง (Storytelling) ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตหรือเอกลักษณ์ของชุมชน การขาดแบรนด์ทำให้สินค้าขาดความโดดเด่นในตลาด และไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นในกลุ่มลูกค้าได้

4) ปริมาณการผลิตจำกัด เนื่องจากการผลิตตะกร้าสานจากไหลอาศัยแรงงานคนเป็นหลัก และสมาชิกในกลุ่มมีจำนวนจำกัด จึงไม่สามารถผลิตสินค้าในปริมาณมากได้ในเวลาสั้น ๆ การผลิตตะกร้าสานจากไหลของกลุ่มใช้ระยะเวลานานโดยตะกร้า 1 ใบ ใช้เวลาผลิต 3 วัน ทำให้ไม่สามารถรองรับคำสั่งซื้อจำนวนมากหรือสั่งผลิตตามเทศกาลได้ทัน ส่งผลให้พลาดโอกาสในการขยายตลาดและสร้างรายได้เพิ่มขึ้น

5) การพัฒนายังไม่ต่อเนื่อง กระบวนการถ่ายทอดความรู้ยังอาศัยการเรียนรู้แบบไม่เป็นระบบ ขาดการบันทึกองค์ความรู้ และไม่มีการวางแผนส่งเสริมให้เยาวชนหรือคนรุ่นใหม่เข้ามารับช่วงต่อในอนาคต ซึ่งอาจส่งผลให้ทักษะการสานตะกร้าสูญหายหรือลดลงเมื่อคนรุ่นปัจจุบันเลิกทำหรือมีอายุมากขึ้น นอกจากนี้ยังขาดความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายภายนอกในการสนับสนุนการพัฒนาในระยะยาว

2. กระบวนและผลการดำเนินงานของการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อยกระดับรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืน

2.1 กระบวนการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อยกระดับรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืน ผลการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

กระบวนการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหลของกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไหล บ้านคำไหล เป็นกระบวนการที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบภายใต้แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ซึ่งเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่

Citation : กุลวดี ละม้ายจีน, และ วัชราภรณ์ จันทนุกูล. (2569). การพัฒนาตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อเพิ่มมูลค่าและยกระดับรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไหล บ้านคำไหล ตำบลโพนเมือง อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299834. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299834

การวิเคราะห์ปัญหาไปจนถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด โดยกระบวนการดังกล่าวประกอบด้วย 10 ขั้นตอนสำคัญ ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีบทบาทในการขับเคลื่อนมิติการพัฒนาที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) การวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของชุมชน

เป็นขั้นตอนเริ่มต้นที่สำคัญ โดยผู้วิจัยร่วมกับสมาชิกในชุมชนได้ทำการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการผลิตตะกร้าสานจากต้นไหล เช่น ความพร้อมของวัตถุดิบ ทักษะของแรงงาน และข้อจำกัดด้านการตลาด ชุมชนมีความต้องการในการเพิ่มมูลค่าให้กับตะกร้าสานจากต้นไหล เนื่องจากเดิมใช้เพียงการสานพื้นฐานแล้วขึ้นรูปตามแบบซึ่งขาดองค์ประกอบด้านความสวยงาม จึงเสนอแนวคิดการพัฒนา “ผ้าซับใน” และการตกแต่งเพิ่มเติมเพื่อทำให้ผลิตภัณฑ์ดูดี น่าซื้อ และใช้งานได้หลากหลายขึ้น

2) การกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรม

สมาชิกในกลุ่มได้ร่วมกันกำหนดเป้าหมายของการพัฒนา เช่น การเพิ่มมูลค่าสินค้า การขยายตลาด และการเพิ่มรายได้ของสมาชิก การกำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกันช่วยสร้างความชัดเจนในการดำเนินงาน และเสริมสร้างความเป็นเจ้าของร่วมของสมาชิก ซึ่งเป็นพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชน และ การบริหารจัดการกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ

3) การวิเคราะห์ตลาดและกลุ่มเป้าหมาย

ในขั้นตอนนี้มีการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค แนวโน้มตลาด และความต้องการของลูกค้า เช่น ความนิยมในสินค้าทำมือ การใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อเป็นของขวัญหรือของตกแต่งบ้าน ข้อมูลดังกล่าวช่วยให้กลุ่มสามารถออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของตลาด และกำหนดกลยุทธ์การขายได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นการพัฒนาในมิติของการตลาดและเครือข่าย

4) การวางแผนพัฒนาผลิตภัณฑ์

เป็นการนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ตลาดมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ เช่น การปรับรูปทรง เพิ่มสีสัน การใช้ผ้าซับใน และการตกแต่งด้วยพู่ห้อย เพื่อให้สินค้ามีความทันสมัยและแตกต่าง การวางแผนนี้ช่วยยกระดับคุณภาพและความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาผลิตภัณฑ์

5) การออกแบบกิจกรรมอบรม

ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมอบรมให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่ม โดยเน้นการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (Hands-on Learning) เพื่อให้สมาชิกสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง เช่น การฝึกตัดเย็บผ้าซับใน และการตกแต่งผลิตภัณฑ์ ขั้นตอนนี้ช่วยเสริมสร้างศักยภาพและทักษะของสมาชิก

6) การถ่ายทอดความรู้และจัดกิจกรรมอบรม

เป็นขั้นตอนที่มีการเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาถ่ายทอดความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ทำให้สมาชิกได้เรียนรู้เทคนิคใหม่ ๆ และสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่ม ซึ่งช่วยเพิ่มศักยภาพของกลุ่มและการมีส่วนร่วมของชุมชน

7) การปฏิบัติการพัฒนาผลิตภัณฑ์

หลังจากได้รับการอบรม สมาชิกในกลุ่มได้ลงมือพัฒนาผลิตภัณฑ์จริง โดยนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ เช่น การปรับปรุงลวดลาย การเพิ่มความแข็งแรง และการตกแต่งสินค้า ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีความสวยงามและมีคุณภาพมากขึ้น ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์

Citation : Lamaijeen, L., & Jantanukul, W. (2026). Development of Lygodium Woven Baskets to Add Value and Sustainably Enhance Community Income: A Case Study of Ban Kham Lai, Phon Mueang Subdistrict, Lao Suea Kok District, Ubon Ratchathani Province, Thailand. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299834. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299834

8) การสร้างแบรนด์และเรื่องเล่าสินค้า

สมาชิกกลุ่มได้ร่วมกันตั้งชื่อแบรนด์ให้สะท้อนถึงวัตถุดิบท้องถิ่น (ต้นไหล) และความเป็นอัตลักษณ์ของบ้านคำไหล พร้อมทั้งสร้างเรื่องเล่าสินค้าเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรมแก่ผลิตภัณฑ์

9) การออกแบบฉลากและบรรจุภัณฑ์

วิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบได้มีการบรรยายและออกแบบป้ายแท็กระบุชื่อแบรนด์ โลโก้ และคำบรรยายสั้น ๆ ของผลิตภัณฑ์คือ “ตะกร้าไหล” กลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไหล เพื่อสร้างความน่าสนใจและความน่าเชื่อถือให้แก่ลูกค้า รวมถึงวางแนวคิดเรื่องการใช้วัสดุบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น ถุงกระดาษคราฟต์ หรือกล่องจากเยื่อธรรมชาติ เป็นต้น

10) การจัดทำช่องทางจำหน่าย

เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่มุ่งเน้นการนำผลิตภัณฑ์เข้าสู่ตลาด โดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญได้อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการขายสินค้าออนไลน์ เช่น การถ่ายภาพสินค้า การเขียนคำโปรโมท การตั้งราคาขาย และการใช้แพลตฟอร์มพื้นฐานอย่าง Facebook ขายสินค้า การทำสื่อโฆษณาในรูปแบบต่างๆ ทำให้สมาชิกมีความสนใจและเริ่มมีความมั่นใจในการเข้าถึงตลาดที่กว้างขึ้น

กระบวนการทั้ง 10 ขั้นตอนดังกล่าวเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยแต่ละขั้นตอนมีบทบาทในการสนับสนุนแนวทางการพัฒนาใน 5 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม การตลาดและเครือข่าย การบริหารจัดการกลุ่ม และการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเชื่อมโยงกันอย่างเป็นองค์รวม ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีมูลค่าเพิ่มขึ้น รายได้ของชุมชนสูงขึ้น และเกิดความเข้มแข็งของกลุ่ม นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

ภาพที่ 2 กระบวนการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหล

Citation : กุลวดี ละม้ายจีน, และ วัชราภรณ์ จันทนุกูล. (2569). การพัฒนาตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อเพิ่มมูลค่าและยกระดับรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไหล บ้านคำไหล ตำบลโพนเมือง อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299834. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299834

2.2 ผลการดำเนินงานของกิจกรรมอบรมการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหล โดยจำแนกตามประเด็นที่ศึกษา ดังนี้

ผลการดำเนินงานของกิจกรรมอบรมการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหลสามารถสะท้อนความสำเร็จของกระบวนการพัฒนาได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นสอดคล้องและเชื่อมโยงกับแนวทางการพัฒนาใน 5 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม การตลาดและเครือข่าย การบริหารจัดการกลุ่ม และการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development)

ผลการดำเนินงานแสดงให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์ตะกร้าสานจากต้นไหลได้รับการพัฒนาอย่างชัดเจน ทั้งในด้านรูปแบบ ขนาด และการออกแบบที่มีความหลากหลายมากขึ้น โดยมีการเพิ่มองค์ประกอบใหม่ เช่น ผ้าซับใน และพู่ห้อย ซึ่งช่วยเพิ่มความสวยงามและความทันสมัยให้กับสินค้า นอกจากนี้ ยังมีการปรับปรุงคุณภาพการสานให้มีความแน่นและแข็งแรงมากขึ้น ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีภาพลักษณ์ที่ดีขึ้น สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้หลากหลายกลุ่ม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างเป็นรูปธรรม

2) ด้านการพัฒนาศักยภาพและองค์ความรู้ของกลุ่ม (Capacity Building)

จากการดำเนินกิจกรรมอบรม พบว่าสมาชิกในกลุ่มมีความรู้และทักษะเพิ่มขึ้นทั้งในด้านการผลิต การออกแบบ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสินค้าได้จริง อีกทั้งยังเกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของแนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม

3) ด้านการตลาดและเครือข่าย (Marketing & Networking)

ภายหลังการอบรม สมาชิกในกลุ่มเริ่มมีความรู้และความเข้าใจในการทำการตลาดมากขึ้น เช่น การตั้งราคาสินค้า การถ่ายภาพสินค้า และการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางออนไลน์ โดยเฉพาะการใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางในการจำหน่ายสินค้า ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้กว้างขึ้น นอกจากนี้ยังมีการนำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายในงานแสดงสินค้าชุมชน ซึ่งช่วยสร้างโอกาสทางการตลาดและขยายเครือข่ายทางธุรกิจ

4) ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม (Group Management)

ผลการดำเนินงานสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา ทั้งในด้านการวางแผน การปฏิบัติ และการตัดสินใจร่วมกัน ส่งผลให้เกิดความร่วมมือและความสามัคคีภายในกลุ่มมากขึ้น อีกทั้งยังเริ่มมีการกำหนดบทบาทหน้าที่และการแบ่งงานอย่างชัดเจน ซึ่งช่วยให้การดำเนินงานของกลุ่มมีความเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

5) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability)

การดำเนินกิจกรรมทำให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน โดยมีการส่งเสริมการใช้ต้นไหลอย่างเหมาะสม และเลือกใช้วัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในการผลิตและบรรจุภัณฑ์ นอกจากนี้ ยังมีแนวโน้มในการส่งเสริมการปลูกทดแทนต้นไหลในชุมชน เพื่อให้มีวัตถุดิบใช้ในระยะยาว ซึ่งสะท้อนถึงการพัฒนาในมิติของความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวสามารถสะท้อนความสำเร็จของแนวทางการพัฒนาในทั้ง 5 ด้านได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ส่งผลให้สินค้ามีมูลค่าเพิ่มและมีความหลากหลาย

Citation : Lamaijeen, L., & Jantanukul, W. (2026). Development of Lygodium Woven Baskets to Add Value and Sustainably Enhance Community Income: A Case Study of Ban Kham Lai, Phon Mueang Subdistrict, Lao Suea Kok District, Ubon Ratchathani Province, Thailand. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299834. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299834

มากขึ้น การพัฒนาศักยภาพของกลุ่มช่วยให้สมาชิกมีความรู้และทักษะเพิ่มขึ้น การพัฒนาการตลาดและเครือข่ายทำให้เกิดช่องทางจำหน่ายใหม่และขยายฐานลูกค้า การบริหารจัดการกลุ่มส่งเสริมให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ และการอนุรักษ์ทรัพยากรช่วยให้เกิดความยั่งยืนในการใช้วัตถุดิบ ดังนั้น ผลการดำเนินงานจึงไม่เพียงเป็นผลลัพธ์ของกิจกรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ยืนยันถึงความเหมาะสมและประสิทธิภาพของแนวทางการพัฒนาในการยกระดับรายได้และสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชน

จากผลการศึกษาพบว่า กระบวนการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหลจำนวน 10 ขั้นตอน (แผนภาพที่ 2) ทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงปฏิบัติที่สำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาผลิตภัณฑ์และศักยภาพของชุมชน โดยกระบวนการดังกล่าวส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านผลิตภัณฑ์ ทักษะของสมาชิก การตลาด และการบริหารจัดการกลุ่ม ซึ่งสามารถเชื่อมโยงไปสู่แนวทางการพัฒนาใน 5 ด้าน (แผนภาพที่ 3) ได้แก่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม การตลาดและเครือข่าย การบริหารจัดการกลุ่ม และการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการทั้ง 10 ขั้นตอนและแนวทางการพัฒนา 5 ด้านมีลักษณะเป็นระบบและต่อเนื่อง กล่าวคือ “กระบวนการเชิงปฏิบัติ” เป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิด “ผลลัพธ์เชิงพัฒนา” ในแต่ละมิติ ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนผ่านการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ การเพิ่มรายได้ของชุมชน การเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม และการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ดังนั้น การดำเนินงานตามกระบวนการดังกล่าวจึงไม่เพียงนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ในระยะสั้นเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชนในระยะยาว

3. แนวทางส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อยกระดับรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืน

3.1 ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้ตะกร้าสานจากไหลมีมูลค่าเพิ่มขึ้น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ถือเป็นกุญแจสำคัญในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ในแง่ของเศรษฐกิจ ความยั่งยืนของชุมชน และเอกลักษณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสินค้าเหล่านั้นต้องแข่งขันในตลาดที่มีความหลากหลายและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผลิตภัณฑ์ต้องมีส่วนร่วม สามารถกำหนดราคาขายที่สูงขึ้นและสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มลูกค้าที่แตกต่างกันได้ ดังนั้นข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์ประกอบด้วย

3.1.1 การออกแบบตะกร้าสานที่ทันสมัยและหลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค รวมถึงตะกร้าแฟชั่น กระเป๋า ของขวัญ บรรจุภัณฑ์ของที่ระลึก และของตกแต่งบ้าน

3.1.2 การเพิ่มมูลค่าด้วยการใช้วัสดุที่หลากหลาย เช่น องค์ประกอบประดับตกแต่งจากธรรมชาติ หนังสังเคราะห์ หรือสิ่งทอในท้องถิ่น จะทำให้ผลิตภัณฑ์มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่น

3.1.3 การสร้างบรรจุภัณฑ์ที่ดึงดูดสายตาและถูกสุขอนามัยด้วยฉลากผลิตภัณฑ์ที่บอกเล่าเรื่องราวและแบรนด์ของชุมชน (การสร้างแบรนด์) จะช่วยดึงดูดลูกค้ากลุ่มเป้าหมายได้

3.1.4 การจัดทำชุดผลิตภัณฑ์สำหรับเทศกาลต่างๆ รวมถึงชุดของขวัญสำหรับปีใหม่ ชุดต้อนรับนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ ชุดฉลองเกษียณอายุ หรือของขวัญในโอกาสอื่นๆ

3.2 ด้านการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ของกลุ่ม (Capacity Building) การพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ของกลุ่ม หรือที่เรียกว่า “การพัฒนาศักยภาพ” (Capacity Building) ถือเป็นรากฐานสำคัญของการยกระดับผลิตภัณฑ์ เพิ่มรายได้ และสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหล สมาชิกในกลุ่มจะต้องมีความรู้และทักษะที่หลากหลาย ครอบคลุมตั้งแต่การผลิต การออกแบบ การตลาด การบริหารจัดการ ไปจนถึงการใช้เทคโนโลยี ดังนั้นแนวทางส่งเสริมด้านการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ของกลุ่ม ประกอบด้วย

Citation : กุลวดี ละม้ายจีน, และ วัชราภรณ์ จันทนุกูล. (2569). การพัฒนาตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อเพิ่มมูลค่าและยกระดับรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไหล บ้านคำไหล ตำบลโพนเมือง อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299834. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299834

3.2.1 จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ (workshop) โดยเชิญนักออกแบบผลิตภัณฑ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดหรือครูศิลป์พื้นบ้านมาถ่ายทอดองค์ความรู้เพิ่มเติมให้กับสมาชิกในกลุ่ม

3.2.2 ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ (Learning by Doing) อย่างต่อเนื่อง เช่น ให้สมาชิกในกลุ่มได้ทดลองออกแบบสินค้าและพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายด้วยแนวคิดของสมาชิกกลุ่ม

3.2.3 ส่งเสริมให้เยาวชนมีความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นและนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ เช่น สอนให้เยาวชนทำตะกร้าจากไหล และส่งเสริมให้เยาวชนใช้เทคโนโลยีในการตลาดหรือสร้างช่องทางการขายสินค้าของกลุ่มผ่านระบบออนไลน์บันทึกองค์ความรู้ในรูปแบบคู่มือ วิดีโอ เพื่อถ่ายทอดต่อให้คนรุ่นใหม่หรือสมาชิกใหม่ในกลุ่มได้เรียนรู้ผ่านคู่มือวีดีโอของกลุ่มได้

3.3 ด้านการส่งเสริมการตลาดและสร้างเครือข่าย (Marketing & Networking) แนวทางการส่งเสริมการตลาดและการสร้างเครือข่ายถือเป็นแนวทางที่มีความสำคัญเป็นการยกระดับตะกร้าสานจากต้นไหลให้กลายเป็นสินค้าวัฒนธรรมที่คนรู้จักและสามารถเข้าถึงได้อย่างกว้างขวาง เป็นสินค้าวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงคนในชุมชนกับลูกค้าทั่วประเทศ และต่างประเทศ ผ่านช่องทางสื่อสารที่ทันสมัย เครือข่ายที่หลากหลาย ดังนั้น แนวทางส่งเสริมด้านการส่งเสริมการตลาดและสร้างเครือข่าย ประกอบด้วย

3.3.1 การสร้างช่องทางการตลาดใหม่ๆ ผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น Facebook Page, TikTok, Shopee, Lazada และช่องทางออนไซต์ เช่น เข้าร่วมงาน OTOP หรือตลาดนัดสินค้าชุมชนทุกระดับ

3.3.2 การสร้างเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ (Product Storytelling) เช่น การเล่าเรื่องที่มาของต้นไหล ภูมิปัญญาการสาน หรือชีวิตของผู้ผลิตเพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีความน่าสนใจมากขึ้น

3.3.3 การพัฒนาตราสินค้า (Brand) ของกลุ่ม เช่น “ตะกร้าไหล” พร้อมโลโก้และสโลแกนที่จดจำง่ายและเป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์

3.3.4 การจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือกับภาคี เช่น มหาวิทยาลัย หน่วยงานพัฒนาชุมชน หรือภาคเอกชน เพื่อส่งเสริมองค์ความรู้ สนับสนุนมาตรฐานผลิตชุมชนและการตลาด

3.4 ด้านการพัฒนาระบบบริหารจัดการกลุ่ม (Group/Co-op Management) การพัฒนาระบบบริหารจัดการกลุ่ม (Group/Co-op Management) มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหล เนื่องจากกลุ่มผู้ผลิตในระดับชุมชนมักมีพื้นฐานการทำงานร่วมกันแบบไม่เป็นทางการและขาดระบบการบริหารจัดการที่ชัดเจน ระบบบริหารจัดการกลุ่มยังเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิก และการจัดการรายได้อย่างเป็นธรรม โดยไม่กระจุกตัวอยู่ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งรวมทั้งต่อยอดไปสู่การเป็นวิสาหกิจชุมชนที่มั่นคงในอนาคต ดังนั้น แนวทางส่งเสริมด้านการพัฒนาระบบบริหารจัดการกลุ่ม ประกอบด้วย

3.4.1 การจัดตั้งกลุ่มให้เป็นวิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มอาชีพที่มีระบบบัญชี ตรวจสอบได้ ซึ่งการจัดตั้งกลุ่มจะทำให้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น และทำให้หน่วยงานภายนอกสามารถเข้ามาสนับสนุนส่งเสริมได้ดีกว่าผลิตภัณฑ์ที่เป็นเจ้าของรายเดียว

3.4.2 การกำหนดกติกาการแบ่งงาน-รายได้อย่างเป็นธรรม มีระบบการบริหารจัดการอย่างชัดเจนโปร่งใส ตรวจสอบได้ เช่น การคิดค่าจ้างตามงาน การเก็บรายได้ไว้กองกลางเพื่อพัฒนากลุ่ม

3.4.3 การพัฒนาแกนนำรุ่นใหม่เพื่อสืบทอดงานบริหารงานและฝึกทักษะความเป็นผู้นำกลุ่มโดยการถ่ายทอดให้กับลูกหลานได้เป็นผู้สานต่อในอนาคต

Citation : Lamaijeen, L., & Jantanukul, W. (2026). Development of Lygodium Woven Baskets to Add Value and Sustainably Enhance Community Income: A Case Study of Ban Kham Lai, Phon Mueang Subdistrict, Lao Suea Kok District, Ubon Ratchathani Province, Thailand. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299834. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299834

3.4.4 การสร้างระบบจองออเดอร์ล่วงหน้าและวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับตลาด โดยการใช้
เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการพัฒนาระบบการจองออเดอร์

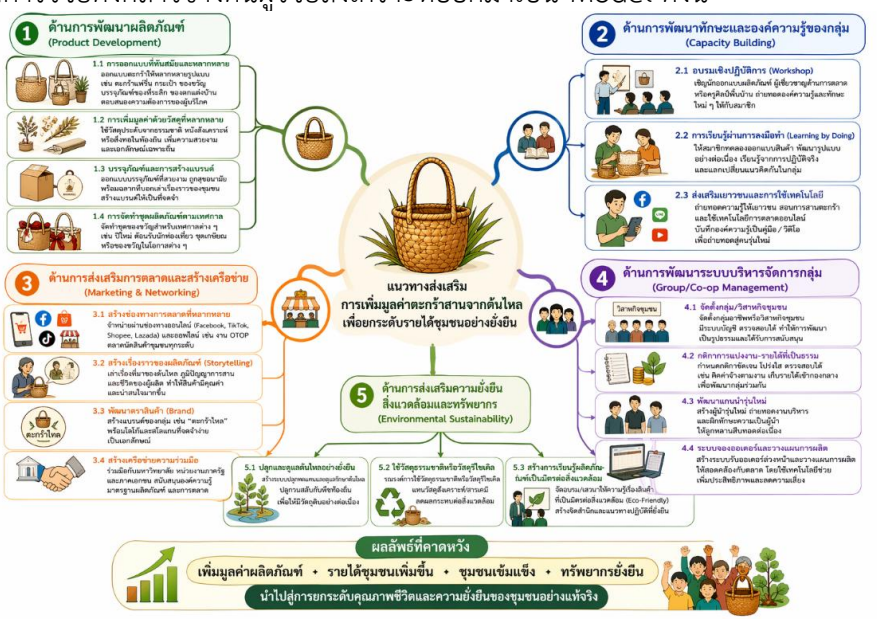
3.5 ด้านการส่งเสริมความยั่งยืนสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร (Environmental Sustainability) ในกระบวนการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหล มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการรักษาสมดุลของการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เพราะต้นไหลเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่หากมีการใช้โดยขาดการวางแผน อาจส่งผลให้เกิดการตัดเก็บเกินขนาด ทำลายระบบนิเวศริมฝั่งน้ำ หรือนำไปสู่การขาดแคลนวัตถุดิบในอนาคต ในปัจจุบันผู้บริโภคยุคใหม่ให้ความสำคัญกับที่มาของสินค้าและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หากตะกร้าสานจากต้นไหลได้รับการพัฒนาในแนวทางนี้จะไม่เพียงแต่ช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติ แต่ยังสร้างคุณค่าใหม่ทางการตลาด และเสริมภาพลักษณ์ของชุมชนว่าเป็นผู้ผลิตที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นฐานรากสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืนในทุกมิติ ดังนั้น แนวทางส่งเสริมด้านการส่งเสริมความยั่งยืนสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ประกอบด้วย

3.5.1 การสร้างระบบปลูกและดูแลต้นไหลอย่างยั่งยืน เช่น ปลูกวนสลับกับพืชท้องถิ่น

3.5.2 การรณรงค์การใช้วัสดุธรรมชาติหรือวัสดุรีไซเคิล แทนการใช้สีสังเคราะห์หรือวัสดุที่ทำลายสิ่งแวดล้อม

3.5.3 การสร้างการเรียนรู้เรื่องผลิตภัณฑ์เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Eco-Friendly Products) ให้กับสมาชิกกลุ่ม โดยการเชิญผู้ที่มีความรู้มาถ่ายทอดให้กับสมาชิกในกลุ่ม

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยสังเคราะห์ออกมาเป็น Model ดังนี้

ภาพที่ 3 แนวทางส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อยกระดับรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืน

จากโมเดลข้างต้นแนวทางส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อยกระดับรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นกระบวนการสำคัญในการยกระดับรายได้ของคนในชุมชนให้สามารถแข่งขันในตลาดยุคใหม่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณค่าทางเศรษฐกิจควบคู่กับคุณค่าทางวัฒนธรรมและ

Citation : กุลวดี ละม้ายจีน, และ วัชราภรณ์ จันทนุกูล. (2569). การพัฒนาตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อเพิ่มมูลค่าและยกระดับรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไหล บ้านคำไหล ตำบลโพนเมือง อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299834. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299834

สิ่งแวดล้อมนั้น จำเป็นต้องอาศัยการวางแผนเป็นระบบให้ครอบคลุมในหลากหลายด้าน โดยสามารถจำแนกแนวทางในการส่งเสริมออกเป็น 5 ด้านหลัก ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ถือเป็นหัวใจหลักในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตะกร้าสาน โดยชุมชนควรให้ความสำคัญกับการออกแบบตะกร้าให้มีความหลากหลายทั้งรูปทรงและขนาด เพื่อตอบโจทย์ผู้บริโภคที่มีรสนิยมแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังสามารถเพิ่มลูกเล่นด้วยการประยุกต์ใช้วัสดุท้องถิ่น เช่น ผ้าพื้นเมือง หรือพู่ห้อยมาประดับตะกร้าเพื่อความสวยงาม การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ดูดี สะอาด มีฉลากสินค้าและแบรนด์ที่บ่งบอกถึงชุมชนอย่างชัดเจน ก็เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่ช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ รวมถึงการจัดทำ “ชุดของขวัญ” สำหรับตลาดเฉพาะ เช่น ของฝากเทศกาล ก็สามารถสร้างยอดขายที่ดีได้ในช่วงเวลาพิเศษ

2. ด้านการพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม (Capacity Building) เพื่อให้การผลิตตะกร้าสานสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง สมาชิกในกลุ่มควรได้รับการเสริมสร้างความรู้และทักษะอย่างรอบด้าน โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เช่น การออกแบบผลิตภัณฑ์ การตลาด หรือเทคนิคงานฝีมือ เป็นแนวทางที่ช่วยยกระดับศักยภาพของกลุ่มได้อย่างดี อีกทั้งควรส่งเสริมการเรียนรู้จากการลงมือทำจริง และเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ได้เข้ามาเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งบันทึกองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้เป็นระบบเพื่อใช้ถ่ายทอดในระยะยาว

3. ด้านการตลาดและการสร้างเครือข่าย (Marketing & Networking) การขยายตลาดและสร้างเครือข่ายเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มรายได้ของชุมชน โดยเฉพาะในยุคดิจิทัล กลุ่มผู้ผลิตควรเรียนรู้และใช้งานช่องทางออนไลน์อย่าง Facebook, TikTok, Shopee หรือแพลตฟอร์มอื่น ๆ เพื่อเข้าถึงลูกค้าในวงกว้าง นอกจากนี้ การสร้างเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ (Product Storytelling) ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความตั้งใจในการผลิตจะช่วยเพิ่มคุณค่าในสายตาผู้บริโภคได้อย่างมีนัยสำคัญ ควบคู่กับการพัฒนาแบรนด์ โลโก้ และเอกลักษณ์ของกลุ่มให้เป็นที่จดจำ รวมถึงควรสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น มหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษา หรือภาคเอกชน เพื่อสนับสนุนการขยายตลาดและพัฒนากลุ่มอย่างต่อเนื่อง

4. ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม (Group Management) การบริหารจัดการกลุ่มเป็นความสามารถในการเติบโตอย่างยั่งยืนของกลุ่มการผลิตตะกร้านั้นขึ้นอยู่กับโครงสร้างการจัดการเป็นส่วนใหญ่ องค์กรควรได้รับการจัดตั้งเป็นธุรกิจชุมชนหรือสมาคมวิชาชีพที่มีสถานะที่ชัดเจน มีระบบบัญชี บันทึกการประชุม และการบริหารจัดการแบบเปิดกว้าง เพื่อกระตุ้นให้สมาชิกทำงาน ควรกำหนดกฎเกณฑ์ในการจัดสรรงานและรายได้อย่างยุติธรรม การสร้างผู้นำใหม่ การจัดการคำสั่งซื้อ และการวางแผนการผลิตเป็นองค์ประกอบสำคัญอื่นๆ ที่จะช่วยให้บริษัทคงความเสถียรและยืดหยุ่นเมื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง

5. ด้านความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability) เนื่องจากต้นไหลเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญต่อการผลิตตะกร้าสาน การใช้ต้นไหลควรคำนึงถึงการอนุรักษ์ด้วย เช่นกัน เนื่องจากต้นไหลเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อการผลิตตะกร้าสาน การปลูกต้นไหลและเก็บเกี่ยวควรทำโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งรวมถึงการปลูกซ้ำหลังจากตัดและหลีกเลี่ยงการตัดรากหรือตัดมากเกินความจำเป็น นอกจากนี้ ควรเลือกบรรจุภัณฑ์และวัสดุตกแต่งที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมหรือย่อยสลายได้ทางชีวภาพ และควรแจ้งผู้บริโภคเกี่ยวกับ "ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม" เพื่อให้ตระหนักถึงการบริโภคอย่างยั่งยืนและให้คุณค่าทางจริยธรรมแก่ผลิตภัณฑ์

Citation : Lamaijeen, L., & Jantanukul, W. (2026). Development of Lygodium Woven Baskets to Add Value and Sustainably Enhance Community Income: A Case Study of Ban Kham Lai, Phon Mueang Subdistrict, Lao Suea Kok District, Ubon Ratchathani Province, Thailand. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299834. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299834

ดังนั้น การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตะกร้าสานชุมชนไม่ใช่เพียงแค่การปรับแต่งรูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์เท่านั้น แต่เป็นกระบวนการพัฒนาแบบองค์รวมที่เชื่อมโยงกับทักษะของคนในชุมชน ทุนวัฒนธรรม ระบบการบริหารจัดการ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเมื่อดำเนินการครบทั้ง 5 ด้าน จะช่วยให้ผลิตภัณฑ์ตะกร้าสานไม่เพียงมีมูลค่าสูงขึ้นในเชิงเศรษฐกิจ แต่ยังมีความหมาย มีเรื่องเล่า และสามารถเติบโตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

1. สภาพทั่วไปการทำตะกร้าสานจากต้นไหลของกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไหล บ้านคำไหล ตำบลโพนเมือง อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า จุดเด่นของผลิตภัณฑ์ตะกร้าสานจากต้นไหลอยู่ที่ความแข็งแรง ทนทาน และสะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างชัดเจน ลักษณะเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิด “ทุนทางวัฒนธรรม” ของ Throsby (2001) ที่ระบุว่า การใช้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นต้นทุนในการสร้างผลิตภัณฑ์สามารถเพิ่มคุณค่าทางเศรษฐกิจและจิตใจให้กับผู้บริโภคได้พร้อมกัน

2. กระบวนและผลการดำเนินงานการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อยกระดับรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า การอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัยยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการตกแต่ง การติดผ้าซับใน และการใช้พู่ห้อยซึ่งแสดงถึงอัตลักษณ์ของบ้านคำไหล นี่คือการปรับตัวของชุมชนตามแนวคิดของ UNCTAD (2018) ที่ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการรายย่อยใช้ความคิดสร้างสรรค์และวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการแข่งขัน

3. แนวทางส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อยกระดับรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืน ได้แก่ แนวทางด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ถือเป็นหัวใจหลักในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตะกร้าสาน โดยชุมชนควรให้ความสำคัญกับการออกแบบตะกร้าให้มีความหลากหลายทั้งรูปทรงและขนาด สอดคล้องกับ วรสุดา ขวัญสุวรรณ มนัสสวาส กุลวงศ์ และกมลภัทร์ รักสวน (2565) ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตกรรมจากเตยปาหนันของชุมชนลุ่มน้ำ คลองอู่ตะเภาสู่ผลิตภัณฑ์สากล พบว่า แนวคิดการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัย คัดเลือกลายเอกลักษณ์ที่เป็นลายขัด มาสร้างสรรค์บนผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบ ผสานกับแนวคิดหลักการ ออกแบบผลิตภัณฑ์นวัตกรรมเป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและลวดลายเดิม ๆ ให้เป็นงาน ที่แปลกใหม่ แนวทางด้านการพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม (Capacity Building) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการผลิตตะกร้าสานสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง สมาชิกในกลุ่มควรได้รับการเสริมสร้างความรู้และทักษะอย่างรอบด้าน โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ สอดคล้องกับ ณัฐชยา ศรีจอมขวัญ และ ธนัสถา โรจนตระกูล (2566) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสาน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า หน่วยงานภาครัฐควรจะเข้ามามีบทบาทด้านส่งเสริมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานสู่การได้รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ต่างๆ เป็นตัวกลางระหว่างวิสาหกิจชุมชนกับผู้บริโภค เพิ่มโอกาสทางการตลาด วิสาหกิจชุมชนควร พัฒนาโดยเริ่มจากการรวมกลุ่มให้ปรับปรุงกฎระเบียบข้อบังคับให้เหมาะสมและมีการนำไปบังคับใช้กับสมาชิกทุกคน แนวทางด้านการตลาดและการสร้างเครือข่าย (Marketing & Networking) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การขยายตลาดและสร้างเครือข่ายเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มรายได้ของชุมชน โดยเฉพาะในยุคดิจิทัล กลุ่มผู้ผลิตควรเรียนรู้และใช้งานช่องทางออนไลน์อย่าง Facebook, TikTok, Shopee หรือแพลตฟอร์มอื่น ๆ เพื่อเข้าถึงลูกค้าในวงกว้าง สอดคล้องกับ เบญริสา ตันเจริญ (2567) การพัฒนาช่อง

Citation : กุลวดี ละม้ายจีน, และ วัชราภรณ์ จันทนุกูล. (2569). การพัฒนาตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อเพิ่มมูลค่าและยกระดับรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไหล บ้านคำไหล ตำบลโพนเมือง อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299834. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299834

ทางการตลอดดิจิทัลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรสวนเก้าแสน ตำบลบางปลา อำเภอบาลพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า มีความต้องการการพัฒนาช่องทางการขายทางดิจิทัล การพัฒนาเนื้อหาและการทำโฆษณา แนวทางด้านการบริหารจัดการกลุ่ม (Group Management) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การบริหารจัดการกลุ่มเป็นความสามารถในการเติบโตอย่างยั่งยืนของกลุ่มการผลิตตะกร้านั้นขึ้นอยู่กับโครงสร้างการจัดการเป็นส่วนใหญ่ องค์กรควรได้รับการจัดตั้งเป็นธุรกิจชุมชนหรือสมาคมวิชาชีพที่มีสถานะที่ชัดเจน มีระบบบัญชี บันทึกการประชุม และการบริหารจัดการแบบเปิดกว้าง เพื่อกระตุ้นให้สมาชิกทำงานโดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาให้ความรู้ในการจัดการกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ วินัยธร วิชัยดิษฐ์ (2560) การจัดการความรู้กระบวนการผลิตและการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนต้นแบบเขตธนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วม พบว่า การจัดการความรู้โดยผู้เชี่ยวชาญพบว่าภาพรวมนวัตกรรมการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นมีระดับความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้และเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด พิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านองค์ประกอบสารสนเทศ และด้านเนื้อหาสาระมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด และด้านรูปแบบของสารสนเทศ ทางกายภาพมีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด และแนวทางด้านความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร (Environmental Sustainability) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ต้นไหลเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญต่อการผลิตตะกร้าสาน การใช้ต้นไหลควรคำนึงถึงการอนุรักษ์ด้วย การปลูกต้นไหลและเก็บเกี่ยวควรทำโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งรวมถึงการปลูกซ้ำหลังจากตัดและหลีกเลี่ยงการตัดรากหรือตัดมากเกินความจำเป็น นอกจากนี้ ควรเลือกบรรจุภัณฑ์และวัสดุตกแต่งที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมหรือย่อยสลายได้ทางชีวภาพ สอดคล้องกับ Chamberlain, Small & Baumflek (2019) งานวิจัยในวารสาร *Sustainability* พูดถึงแนวทางการบริหารจัดการ NTFPs (Non-Timber Forest Products) อย่างยั่งยืน ซึ่งรวมถึงการรักษาชีวิตพืช การเก็บเกี่ยวตามหลัก Silviculture และการบูรณาการวัสดุเหล่านี้ในการจัดการป่าอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ จากผลการศึกษายังพบข้อจำกัดสำคัญของการผลิตตะกร้าสานจากต้นไหล คือ ระยะเวลาในการผลิตต่อหน่วยค่อนข้างสูง โดยการสานตะกร้า 1 ใบใช้เวลาประมาณ 3–4 วัน ซึ่งส่งผลต่อกำลังการผลิตและความสามารถในการตอบสนองความต้องการของตลาดในระยะสั้น ประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดด้านแรงงานและประสิทธิภาพการผลิตของกลุ่มชุมชน แม้ว่าผลิตภัณฑ์จะมีมูลค่าเพิ่มขึ้นและสามารถจำหน่ายในราคาที่สูงขึ้นก็ตาม

อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดดังกล่าวสามารถพัฒนาและบริหารจัดการได้ในระยะยาว โดยการจัดระบบการผลิตให้มีการแบ่งงานตามความถนัดของสมาชิก เช่น การแยกขั้นตอนการเตรียมวัสดุ การสาน และการตกแต่งผลิตภัณฑ์ รวมถึงการวางแผนการผลิตล่วงหน้าให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด นอกจากนี้ การพัฒนาทักษะของสมาชิกให้มีความชำนาญมากขึ้น และการนำเทคโนโลยีหรือเครื่องมือบางส่วนมาช่วยในกระบวนการผลิต อาจช่วยลดระยะเวลาในการผลิตและเพิ่มประสิทธิภาพได้ในอนาคต ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะช่วยให้การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สามารถดำเนินไปควบคู่กับการเพิ่มศักยภาพการผลิต และนำไปสู่ความยั่งยืนของกลุ่มและชุมชนได้อย่างแท้จริง

Citation : Lamaijeen, L., & Jantanukul, W. (2026). Development of Lygodium Woven Baskets to Add Value and Sustainably Enhance Community Income: A Case Study of Ban Kham Lai, Phon Mueang Subdistrict, Lao Suea Kok District, Ubon Ratchathani Province, Thailand. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299834. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299834

ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

งานวิจัยนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบของแบบจำลองเชิงบูรณาการที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า กระบวนการพัฒนา และผลลัพธ์ของการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งสามารถเรียกว่า “Kham Lai Model” โดยเป็นแบบจำลองที่พัฒนาขึ้นจากบริบทจริงของชุมชนบ้านคำไหล และสะท้อนกระบวนการเพิ่มมูลค่าตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อยกระดับรายได้และความยั่งยืนของชุมชนอย่างเป็นระบบ

แบบจำลองดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ (1) ตัวแปรต้น ซึ่งครอบคลุมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาการตลาด การมีส่วนร่วมของชุมชน และการอนุรักษ์ทรัพยากร (2) กระบวนการเพิ่มมูลค่า 10 ขั้นตอน ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงปฏิบัติในการพัฒนาอย่างเป็นลำดับขั้น และ (3) ตัวแปรตาม ซึ่งประกอบด้วยการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ รายได้ของชุมชนที่เพิ่มขึ้น ความเข้มแข็งของกลุ่ม และความยั่งยืนของการพัฒนา โดยทั้งสามส่วนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล

นอกจากนี้ แบบจำลองยังเชื่อมโยงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเข้ากับแนวทางการพัฒนา 5 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม การตลาดและเครือข่าย การบริหารจัดการกลุ่ม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งทำหน้าที่เป็นกรอบเชิงกลยุทธ์ในการต่อยอดการพัฒนาในระยะยาว องค์ความรู้ใหม่นี้แสดงให้เห็นว่า การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนมิได้เกิดจากการปรับปรุงสินค้าเพียงมิติเดียว แต่เป็นผลจากการบูรณาการกระบวนการทำงาน การมีส่วนร่วมของชุมชน และการจัดการทรัพยากรอย่างสมดุล

ดังนั้น “Kham Lai Model” จึงเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่มีลักษณะเป็นแบบจำลองเชิงพื้นที่ (area-based model) ที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง “กระบวนการเพิ่มมูลค่า” และ “ความยั่งยืนของชุมชน” ได้อย่างชัดเจน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนอื่น ๆ เพื่อยกระดับรายได้และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

ภาพที่ 4 การเพิ่มมูลค่าตะกล้าสานจากต้นไหล “Kham Lai Model”

Citation : กุลวดี ละม้ายจีน, และ วัชราภรณ์ จันทนุกูล. (2569). การพัฒนาตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อเพิ่มมูลค่าและยกระดับรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไหล บ้านคำไหล ตำบลโพนเมือง อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299834. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299834

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

จากผลการวิจัย การพัฒนาตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อเพิ่มมูลค่าและยกระดับรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไหล บ้านคำไหล ตำบลโพนเมือง อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี สามารถสังเคราะห์ข้อเสนอแนะได้ใน 3 ด้าน ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการพัฒนาตะกร้าสานจากต้นไหลให้เป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรมที่มีมูลค่าเพิ่ม โดยเฉพาะการผลักดันให้ผลิตภัณฑ์ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็น สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) ในกรณีที่ต้นไหลในพื้นที่มีคุณสมบัติเฉพาะถิ่น เช่น ความเหนียว ความยืดหยุ่น หรือเทคนิคการสานที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน การได้รับสถานะ GI จะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือเพิ่มมูลค่าเชิงตลาด และคุ้มครองอัตลักษณ์ท้องถิ่นไม่ให้ถูกลอกเลียนแบบ

นอกจากนี้ ควรสนับสนุนการพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (เช่น มผช./OTOP) ควบคู่กับการสร้างแบรนด์ระดับพื้นที่ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และการเชื่อมโยงตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ มหาวิทยาลัย และภาคเอกชน เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และยกระดับศักยภาพของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

ในระดับกลุ่มหรือชุมชน ควรมีการจัดโครงสร้างการบริหารจัดการภายในให้ชัดเจน เช่น แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายออกแบบ ฝ่ายการตลาด และฝ่ายผลิต พร้อมกำหนดแผนการผลิตรายเดือน และมีระบบจองล่วงหน้าเพื่อรองรับออเดอร์ขนาดใหญ่

ด้านการตลาด ควรจัดอบรมให้สมาชิกในกลุ่มมีความรู้ด้าน การถ่ายภาพสินค้า การเขียนคำบรรยาย และการสร้างเรื่องราวสินค้า (Storytelling) เพื่อใช้ในการโปรโมตผ่านสื่อออนไลน์ นอกจากนี้ควรทำความร่วมมือกับหน่วยงานอุดมศึกษา ในการร่วมออกแบบผลิตภัณฑ์ ใหม่ ๆ และแนะนำแนวทางการบริหารจัดการธุรกิจชุมชนในระยะยาว

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยในครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยัง กลุ่มผู้บริโภค เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมและความต้องการที่แท้จริงของลูกค้าในกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มคนเมือง หรือกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ เพื่อให้สามารถออกแบบผลิตภัณฑ์ได้สอดคล้องกับตลาดเป้าหมายมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

กรมการพัฒนาชุมชน. (2564). *แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่ตลาดสากล*. กระทรวงมหาดไทย. https://plan.cdd.go.th/file/get/file/102.202506258dac3fa69dd0430d770001dfc0fd3cbf133002.pdf?utm_source=chatgpt.com

เก็ตถวา บุญปราการ, เจตน์สฤษฎิ์ สังขพันธ์, ชุติมา ทัศโร, และคณะ. (2566). *การสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากให้เป็นชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนของชาวอีสานข้ามแดนในพื้นที่ชายแดนใต้* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่].

Citation : Lamaijeen, L., & Jantanukul, W. (2026). Development of Lygodium Woven Baskets to Add Value and Sustainably Enhance Community Income: A Case Study of Ban Kham Lai, Phon Mueang Subdistrict, Lao Suea Kok District, Ubon Ratchathani Province, Thailand. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299834. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299834

ณัฐชยา ศรีจอมขวัญ, และ ธนัสถา โรจนตระกูล. (2567). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสาน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. *Journal of Modern Learning Development, 9*(5), 235–256.

เบญริสา ตันเจริญ. (2567). การพัฒนาช่องทางการตลาดดิจิทัลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรสวนเก้าแสน. *วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ, 15*(1), 1–18.

วรสุดา ขวัญสุวรรณ, มนัสสวาส กุลวงศ์, และ กมลภัทร์ รักสวน. (2565). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากเตยปาหนันของชุมชนลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภาสู่ผลิตภัณฑ์สากล* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย].

วินัยธร วิชัยดิษฐ์. (2560). การจัดการความรู้กระบวนการผลิตและการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนต้นแบบเขตธนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วม. *วารสารจันทรเกษมสาร, 23*(45), 17–32.

วุฒิสาร ตันไชย. (2561). *เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืน*. สถาบันพระปกเกล้า. https://kpi.ac.th/wp-content/uploads/2024/10/bm4BAf5tCehQPqVT5C3N58YQ89GMqsHxTpNHej80.pdf

Chamberlain, J., Small, C., & Baumflek, M. (2019). Sustainable forest management for non-timber products. *Sustainability, 11*(9), 2670.

Ellen MacArthur Foundation. (2013). *Towards the circular economy Vol. 1: An economic and business rationale for an accelerated transition*. https://www.ellenmacarthurfoundation.org/towards-the-circular-economy-vol-1-an-economic-and-business-rationale-for-an

Korten, D. C. (1984). People-centered development. *Public Administration Review, 44*(4), 341–352. https://doi.org/10.2307/976017

Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing management* (15th ed.). Pearson.

Piggott, A. G. (1988). *Ferns of Malaysia in colour*. Tropical Press.

Shuman, M. H. (2015). *Local dollars, local sense: How to shift your money from Wall Street to Main Street*. Chelsea Green Publishing.

Throsby, D. (2001). *Economics and culture*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511492273

United Nations Conference on Trade and Development. (2018). *Creative economy outlook: Trends in international trade in creative industries*. United Nations. https://unctad.org/publication/creative-economy-outlook-trends-international-trade-creative-industries

Citation : กุลวดี ละม้ายจีน, และ วัชราภรณ์ จันทนุกูล. (2569). การพัฒนาตะกร้าสานจากต้นไหลเพื่อเพิ่มมูลค่าและยกระดับรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานไหล บ้านคำไหล ตำบลโพนเมือง อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299834. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299834

Journal of Local Governance and Innovation Vol. 10 No. 1 (2026) January-April Article ID e300229
วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (2569) มกราคม-เมษายน ISSN 3027-8120 (Print) ISSN 2673-0405 (Online)

การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร
Developing the Competencies of Personnel in the Yasothon Provincial Administrative Organization

อรัญญา ยุบลพันธุ์[1*], และ เสกสรรค์ สนวา[2]
Aranya Yubonphan[1*], and Seksan Sonwa[2]
[1-2] สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด; Master of Public Administration, Faculty of Law and Politics, Roi Et Rajabhat University, Thailand.
*Corresponding Author; e-mail : prawaranya@gmail.com
DOI : 10.65205/jasrru.2026.e300229

Received : March 31, 2026; **Revised :** April 27, 2026; **Accepted :** April 29, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยเชิงปริมาณนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับสมรรถนะหลักของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร 2) เปรียบเทียบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง และอายุงานในองค์กร และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร กลุ่มตัวอย่างการวิจัย ได้แก่ บุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร จำนวน 176 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับสมรรถนะหลักของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.48, S.D. = 0.318) 2) เปรียบเทียบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง และอายุงานในองค์กร พบว่าบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธรที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร พบว่า แนวทางการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.38, S.D. = 0.512)
คำสำคัญ (Keywords) : การพัฒนาสมรรถนะ, บุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร

Abstract

This quantitative research aimed to: 1) examine the level of core competencies among personnel in the Yasothon Provincial Administrative Organization; 2) compare competency development among personnel classified by personal factors, including gender, age, educational level, position level, and years of service in the organization; and 3) propose guidelines for competency development of personnel in the Yasothon Provincial Administrative Organization. The research sample consisted of 176 personnel of the Yasothon Provincial Administrative Organization. A questionnaire was employed as the

Citation : Yubonphan, A., & Sonwa, S. (2026). Developing the Competencies of Personnel in the Yasothon Provincial Administrative Organization. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e300229. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300229

instrument for data collection. Data were analyzed using descriptive statistics, including mean, percentage, and standard deviation, as well as Multiple Regression Analysis.

The findings revealed that: 1) the overall level of core competencies among personnel in the Yasothon Provincial Administrative Organization was at the highest level ($\bar{X}$ = 4.48, S.D. = 0.318); 2) the comparison of competency development classified by personal factors, including gender, age, educational level, position level, and years of service, indicated that personnel with different personal factors did not significantly differ in their overall opinions toward competency development at the 0.05 level of significance; and 3) the overall guidelines for competency development of personnel in the Yasothon Provincial Administrative Organization were rated at the highest level ($\bar{X}$ = 4.38, S.D. = 0.512).

Keywords : Competency Development, Personnel, Provincial Administrative Organization

บทนำ (Introduction)

การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารงานภาครัฐที่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการให้บริการสาธารณะ โดยเฉพาะในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการจัดบริการและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างใกล้ชิดอย่างไรก็ตาม ในยุคโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนผ่านสู่ภาครัฐดิจิทัล (Digital Government) สมรรถนะของบุคลากรภาครัฐจำเป็นต้องขยายขอบเขตไปสู่ทักษะใหม่ๆ เช่น ความรู้ด้านดิจิทัล (Digital Literacy) การคิดเชิงนวัตกรรม (Innovative Thinking) และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจเชิงนโยบาย (Data Analytics Competency) ซึ่งเป็นแนวทางที่ได้รับการส่งเสริมจากองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD, 2020) การศึกษาระดับสมรรถนะของบุคลากรและช่องว่างของทักษะ (Competency Gap) จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการวางแผนพัฒนาทรัพยากรบุคคลในอนาคตโดยเฉพาะการพัฒนาทักษะใหม่ (Reskilling) และการเสริมทักษะ (Up skilling) เพื่อยกระดับศักยภาพของบุคลากรให้พร้อมต่อการเปลี่ยนผ่านสู่การบริหารราชการยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ในมิติของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาสมรรถนะถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน ลดความซ้ำซ้อนของภารกิจ และยกระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อบริการภาครัฐ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ และตำแหน่งหน้าที่กับระดับสมรรถนะของบุคลากร จะช่วยให้ผู้บริหารหน่วยงานสามารถกำหนดแนวทางการบริหารทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวจะส่งเสริมให้ระบบบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรมีความยืดหยุ่นมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การบริหารภาครัฐแนวใหม่การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรอย่างมีประสิทธิผล จึงไม่อาจจำกัดเพียงการจัดอบรมทั่วไปเท่านั้น แต่ต้องอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ในการวิเคราะห์สมรรถนะที่เป็นอยู่และสมรรถนะที่คาดหวัง (Swanson and Holton (2001)

องค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร เป็นองค์กรหลักในระดับจังหวัดที่มีภารกิจครอบคลุมด้านการศึกษา การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การส่งเสริมอาชีพ การดูแลสิ่งแวดล้อม และการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัด การปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธรจึงมีความสำคัญต่อความสำเร็จของยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและต้องอาศัย “สมรรถนะของบุคลากร”

Citation : อรัญญา ยุบลพันธุ์, และ เสกสรรค์ สนวา. (2569). การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e300229. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300229

ที่เหมาะสมกับภารกิจและยุคสมัย จากการวิเคราะห์สภาพการทำงานของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร พบว่า มีปัญหาที่สะท้อนถึงความไม่สมดุลของสมรรถนะในหลายมิติ ได้แก่ 1.ด้านความรู้และทักษะ (Knowledge & Skills) บุคลากรส่วนใหญ่มีความรู้ตามสายงานแต่ขาดความเข้าใจเชิงยุทธศาสตร์และการบูรณาการข้ามฝ่ายทำให้การปฏิบัติงานยังอยู่ในลักษณะต่างคนต่างทำ 2.ด้านพฤติกรรมและทัศนคติ (Attitude & Behavior) พบว่ามีช่องว่างของการทำงานแบบทีม การสื่อสารภายในองค์กรและการบริการเชิงรุกซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานโดยรวม 3. ด้านการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Development) ระบบการพัฒนาบุคลากรยังคงเน้นการฝึกอบรมแบบทฤษฎีไม่มีการประเมินผลหลังอบรมหรือการติดตามการนำความรู้ไปใช้จริงส่งผลให้การพัฒนาไม่เกิดความต่อเนื่องและไม่เชื่อมโยงกับผลสัมฤทธิ์ของงาน ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แม้องค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธรจะมีบุคลากรที่มีศักยภาพและประสบการณ์สูง แต่ยังขาดระบบการพัฒนาและบริหารจัดการสมรรถนะที่เป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์องค์กรให้บรรลุเป้าหมาย

จากที่กล่าวมาให้ข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร เพื่อนำผลการวิจัยไปพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรให้มีศักยภาพที่สูงขึ้น รวมถึงพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรให้สามารถทำงานให้บรรลุตามเป้าประสงค์ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธรและเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธรต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะหลักของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร
2. เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง อายุงานในองค์กร
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสมรรถนะ

ความหมายของสมรรถนะ

McClelland, D.C. (1973) สมรรถนะ เป็นคุณลักษณะภายในที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานที่มีประสิทธิผลสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่สัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผลในงานใดงานหนึ่ง โดยประกอบด้วยความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และแรงจูงใจ (Motives) (Boyatzis, R.E.,1982) และคุณลักษณะของสมรรถนะก็ยังแฝงไว้ในส่วนลึกของคน เช่น ค่านิยม แรงจูงใจ และบุคลิกลักษณะส่วนที่อยู่ลึกเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของบุคคล (Spencer, L.M. & Spencer, S.M.,1993) ซึ่งมีผลต่อการปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามมาตรฐานของตำแหน่ง (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2552)

สรุป สมรรถนะ (Competency) สมรรถนะ หมายถึง “คุณลักษณะภายในของบุคคล”ที่สะท้อนผ่านความรู้ ทักษะ แรงจูงใจ ค่านิยมและบุคลิกลักษณะซึ่งมีผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลทั้งในระดับบุคคลและองค์การ

Citation : Yubonphan, A., & Sonwa, S. (2026). Developing the Competencies of Personnel in the Yasothon Provincial Administrative Organization. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e300229. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300229

องค์ประกอบสมรรถนะ

Boyatzis, R.E. (1982) สมรรถนะ มีองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และแรงจูงใจ (Motives) ซึ่งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล ในขณะที่ Spencer, L.M. & Spencer, S.M. (1993) มองว่าสมรรถนะมีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ ความรู้ (Knowledge), ทักษะ (Skills), บทบาททางสังคมและภาพลักษณ์ตนเอง (Social Role and Self-Concept),บุคลิกลักษณะ (Traits), และแรงจูงใจ (Motives) ส่วน Dubois, D.D.,1998) มองว่าสมรรถนะมีองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยม ซึ่งสะท้อนถึงพฤติกรรมที่นำไปสู่ผลงานที่ดี

สรุปองค์ประกอบของสมรรถนะ (Competency) มีองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ คุณลักษณะส่วนบุคคล และแรงจูงใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

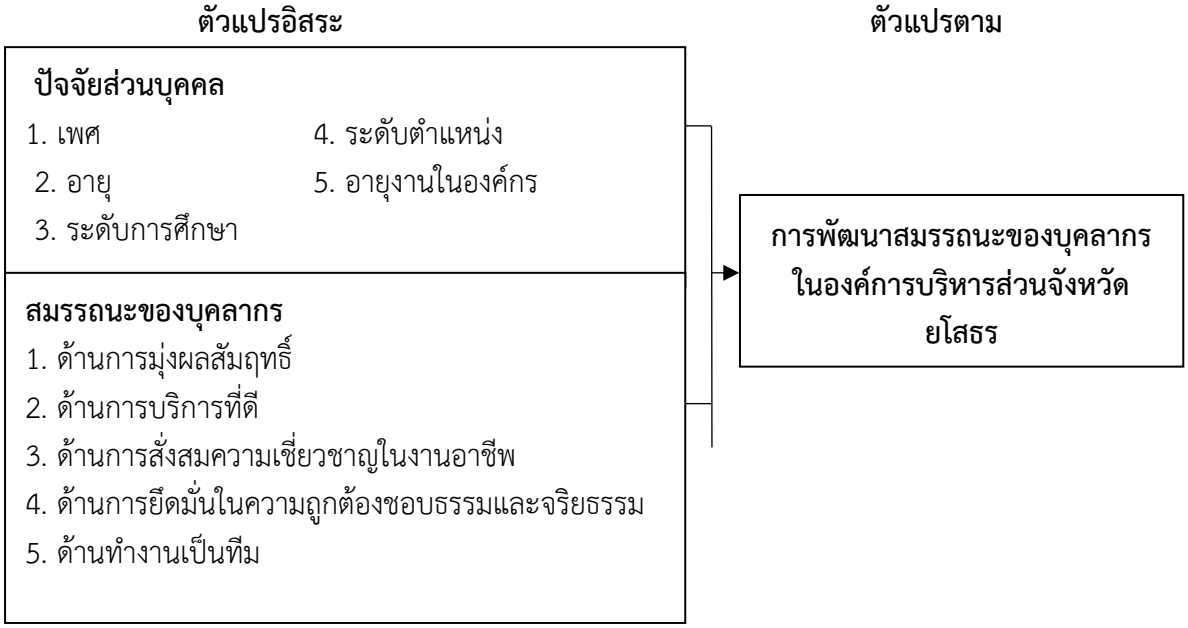
การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development HRD) เป็นกระบวนการสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรในองค์กร โดย Nadler (1984) และ Swanson และ Holton (2001) อธิบายว่า HRD เป็นกระบวนการที่มีลักษณะสำคัญ ได้แก่ การเป็นกระบวนการต่อเนื่อง (Continuous Process) การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered Learning) การมุ่งเน้นผลลัพธ์ทั้งในระดับบุคคลและองค์การ (Dual Focus) และการเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ขององค์การ (Strategic Linkage) ผ่านการศึกษา การอบรม และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บุคลากรมีสมรรถนะที่พร้อมในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลส่งผลให้องค์การมีความมั่นคงและแข่งขันได้ (เสกสรรค์ สนวา, 2568) นอกจากนี้ Armstrong, M., & Taylor, S. (2014) มองว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์คือหัวใจของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ยุคใหม่ ซึ่งต้องเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์องค์กรและการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์การด้วยความเต็มใจ (เสกสรรค์ สนวา, 2560)

สรุป การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญต่อการยกระดับประสิทธิภาพของบุคลากร โดยสามารถพัฒนาบุคลากรผ่านการศึกษา การอบรม และการพัฒนาย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยังสะท้อนถึงการสร้างขวัญกำลังใจ และการปรับตัวขององค์การต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรในภาครัฐ

Citation : อรัญญา ยุบลพันธุ์, และ เสกสรรค์ สนวา. (2569). การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e300229. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300229

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

กรอบแนวคิดการวิจัยประกอบด้วยตัวแปรอิสระสำหรับการศึกษา โดยใช้หลักเกณฑ์การสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการ ซึ่งกำหนดเป็นองค์ประกอบของการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ประการ ได้แก่ เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะหลักของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร เพื่อการเปรียบเทียบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง อายุงานในองค์กร และเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร รายละเอียด ดังนี้

ประชากรการวิจัย

ได้แก่ บุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร จำนวนทั้งสิ้น 324 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับสูง หัวหน้าส่วนราชการ หัวหน้าฝ่ายงาน และข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และพนักงานจ้างตามภารกิจ (แหล่งอ้างอิง)

กลุ่มตัวอย่างการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร จำนวนทั้งสิ้น176 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับสูง หัวหน้าส่วนราชการ หัวหน้าฝ่ายงาน และข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และพนักงานจ้างตามภารกิจ โดยใช้สูตรของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan ,1970) ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากร และกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% และผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ

Citation : Yubonphan, A., & Sonwa, S. (2026). Developing the Competencies of Personnel in the Yasothon Provincial Administrative Organization. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e300229. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300229

(Stratified Random Sampling) จากบัญชีรายชื่อบุคลากรในแต่ละกลุ่มตำแหน่งงานเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่กำหนด

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 สมรรถนะเพื่อวัดระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อสมรรถนะหลัก 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ 2. ด้านการบริการที่ดี 3. ด้านการสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ 4. ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม และ 5. ด้านการทำงานเป็นทีม และ ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะของบุคลากรภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2. กำหนดกรอบเนื้อหาและตัวแปรสำคัญของการวิจัยเพื่อสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์3. จัดทำแบบสอบถามฉบับร่างให้สอดคล้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษา4. นำแบบสอบถามฉบับร่างเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาและภาษาที่ใช้ และ 5. ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อจัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ 1. ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านรัฐประศาสนศาสตร์และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยยอมรับค่าดัชนีตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ดำเนินการขอหนังสือขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามไปยังองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธรเพื่อขอความร่วมมือในการดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคลากร

2. ดำเนินการส่งหนังสือพร้อมทั้งแจกและติดตามแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง โดยประสานงานผ่านหัวหน้าส่วนราชการภายในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร พร้อมกำหนดระยะเวลาในการตอบแบบสอบถามประมาณ 3–7 วัน

3. การตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล เมื่อได้รับแบบสอบถามคืน ผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนของคำตอบ หากพบว่าขาดข้อมูลสำคัญจะไม่นำมาวิเคราะห์ และจะคัดเลือกเฉพาะแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาทำการประมวลผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี่ นักวิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

Citation : อรัญญา ยุบลพันธุ์, และ เสกสรรค์ สนวา. (2569). การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e300229. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300229

ผลการวิจัย (Research Results)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ พบว่า เป็นเพศหญิง จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 59.1 มีอายุ 41–50 ปี จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 45.5 มีสถานภาพสมรส จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 57.4 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 57.4 เป็นข้าราชการ จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 89.8 ปฏิบัติงานในระดับปฏิบัติการ/ชำนาญการ/ชำนาญการพิเศษ จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 47.2 และมีประสบการณ์ในการทำงานในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร 6–10 ปี จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 42.6

1) ระดับสมรรถนะหลักของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับสมรรถนะหลักของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร

สมรรถนะหลักของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์	4.45	0.395	มากที่สุด
ด้านการบริการที่ดี	4.47	0.378	มากที่สุด
ด้านการสั่งสมความเชี่ยวชาญในอาชีพ	4.38	0.421	มากที่สุด
ด้านความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม	4.61	0.378	มากที่สุด
ด้านการทำงานเป็นทีม	4.50	0.389	มากที่สุด
รวม	4.48	0.318	มากที่สุด

จากตาราง 1 พบว่า ระดับสมรรถนะหลักของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.48, S.D. = 0.318) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม ($\bar{x}$ = 4.61, S.D. = 0.378) รองลงมา คือ ด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{x}$ = 4.50, S.D. = 0.389) และด้านการบริการที่ดี ($\bar{x}$ = 4.47, S.D. = 0.378) ตามลำดับ

2) เปรียบเทียบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง อายุงานในองค์กร

บุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธรที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

บุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธรที่มีอายุแตกต่างกัน มีแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

Citation : Yubonphan, A., & Sonwa, S. (2026). Developing the Competencies of Personnel in the Yasothon Provincial Administrative Organization. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e300229. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300229

บุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธรที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

บุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธรที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

บุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธรที่มีประเภทบุคลากรแตกต่างกัน มีแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

บุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธรที่มีระดับตำแหน่งแตกต่างกัน มีแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

บุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธรที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน มีแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) เสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร

แนวทางการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร	$\overline{x}$	S.D.	ระดับ
ควรส่งเสริมการพัฒนาความรู้และทักษะที่สอดคล้องกับภารกิจของตำแหน่ง	4.26	0.568	มากที่สุด
ควรจัดฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มความเป็นมืออาชีพ	4.43	0.637	มากที่สุด
ควรพัฒนาทักษะดิจิทัลให้บุคลากรทุกระดับตำแหน่ง	4.37	0.655	มากที่สุด
ควรมีระบบประเมินสมรรถนะที่โปร่งใส และตรวจสอบได้	4.35	0.687	มากที่สุด
ควรติดตามผลหลังฝึกอบรมและนำมาปรับในการปฏิบัติงาน	4.30	0.700	มากที่สุด
ควรพัฒนาระบบและวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม	4.34	0.667	มากที่สุด
ควรจัดสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้	4.40	0.652	มากที่สุด
ควรส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในการทำงาน	4.38	0.666	มากที่สุด
ควรกำหนดเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพที่ชัดเจน	4.44	0.639	มากที่สุด
ควรสนับสนุนเครื่องมือและเทคโนโลยีที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน	4.48	0.623	มากที่สุด
รวม	4.38	0.512	มากที่สุด

จากตาราง 2 พบว่า แนวทางการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{x}$ = 4.38, S.D. = 0.512) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่ระดับความคิดเห็นมากที่สุด คือ ควรสนับสนุนเครื่องมือและเทคโนโลยีที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ($\overline{x}$ = 4.48, S.D. = 0.623) รองลงมาคือ ควรกำหนดเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพที่ชัดเจน ($\overline{x}$ =

Citation : อรัญญา ยุบลพันธุ์, และ เสกสรรค์ สนวา. (2569). การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e300229. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300229

4.44, S.D. = 0.639) ควรจัดฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มความเป็นมืออาชีพ ($\overline{x}$ = 4.43, S.D. = 0.637) และควรจัดสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ($\overline{x}$ = 4.40, S.D. = 0.652) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

ผลการวิจัยเรื่องสมรรถนะหลักของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร สามารถอภิปราย ได้ดังนี้

1) ระดับสมรรถนะหลักของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร

โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม ด้านการทำงานเป็นทีม และด้านการบริการที่ดี ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า หากบุคลากรได้รับการปฏิบัติงานด้วยความชอบธรรมและคำนึงถึงความถูกต้อง การทำงานภายในองค์การก็จะเกิดความราบรื่น บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ก็จะทำหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มศักยภาพ สามารถทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ กำลังสติปัญญาในการยกระดับคุณภาพการบริหารและการบริการภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องกับงานวิจัยของพลัฏฐ์ อารีวงศ์ศิลป์ (2567) วิจัยเรื่องการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานีตามหลักพุทธธรรม พบว่า การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรประกอบด้วย การมุ่งผลสัมฤทธิ์งานบรรลุเป้าหมายในระยะเวลาที่กำหนด การยึดมั่นในความถูกต้อง บุคลากรยึดมั่นในหลักจริยธรรม การสร้างความเข้าใจในระบบองค์กรและระบบงาน การมีการสร้างบรรยายกาศที่เหมาะกับการพัฒนาความเชี่ยวชาญในงานขององค์กร การบริการเป็นเลิศมีการบริการวิชาการให้ความรู้แก่ประชาชน การทำงานเป็นทีม และการอำนวยความสะดวกแก่ทุกฝ่ายอย่างสร้างสรรค์ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของดวงรัตน์ ธรรมสโรช กฤษณวัต สมหวัง และมูฮัมมัดอัยมัน หะยีมะมิง (2564) วิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสระบุรี พบว่า การยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม และการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวรนันท์ ประทุมวัน (2562) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น พบว่า 1) ระดับสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.44) พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริการเป็นเลิศ ด้านการยึดมันในความถูกต้องและจริยธรรม ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ และด้านความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน

2) เปรียบเทียบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง อายุงานในองค์กร

โดยภาพรวมของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธรที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง และอายุงานในองค์กร สามารถช่วยให้การพัฒนาบุคลากรในองค์การมีสมรรถนะการทำงานที่หลากหลาย สะท้อนถึงความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลตามตำแหน่ง บทบาทหน้าที่ และระดับความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับ วรนันท์ ประทุมวัน (2562) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น พบว่า การศึกษาทำให้คนเป็นคนฉลาด มีเหตุผล รู้จักคิดวิเคราะห์ คิดเป็นแก้ไขปัญหาเป็นและรู้จักวิธีแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ บุคคลที่มีการศึกษาสูงจะมีการพิจารณาสิ่งต่างๆ อยู่ช่างมีเหตุผลและมีความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้

Citation : Yubonphan, A., & Sonwa, S. (2026). Developing the Competencies of Personnel in the Yasothon Provincial Administrative Organization. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e300229. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300229

ถูกต้อง และยังสอดคล้องกับรุจิรา แสงผา (2559) วิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานส่วนตำบลองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานส่วนตำบลองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตออำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ อายุ ประสบการณ์ในการทำงาน ความสุขในการทำงาน เพศ ระดับการศึกษา และขวัญและกาลังใจในการปฏิบัติงาน

3) แนวทางการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร

โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า แนวทางการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธรนั้น ควรสนับสนุนเครื่องมือและเทคโนโลยีที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ควรกำหนดเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพที่ชัดเจน ควรจัดฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มความเป็นมืออาชีพ และและควรจัดสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การพัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถนะที่สูงขึ้นจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากผู้บริหารระดับองค์การโดยเฉพาะงบประมาณ ระยะเวลาการทำงานที่ยืดหยุ่น การทำงานที่ใช้เทคโนโลยีที่มีความทันสมัย ตลอดจนการสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติให้กับบุคลากรได้เห็นถึงความสำคัญและจำเป็นในอาชีพ โดยเฉพาะความก้าวหน้าในอาชีพของตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของสิริวดี ชูเชิด (2565) ที่กล่าวว่า สมรรถนะจึงเป็นที่สิ่งสำคัญ และความรู้เกี่ยวกับสมรรถนะก็เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องมีการเรียนรู้อยู่เสมอ เพราะหากไม่มีความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวจะทำให้ส่งผลกระทบต่อองค์การโดยตรง และส่งผลกระทบต่อโอกาสในการเลื่อนตำแหน่งหรืออาจทำให้การปฏิบัติงานไม่มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของธีระพล เจริญสุข (2564) วิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกรมสรรพสามิตในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ควรมีการมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน ด้านการพัฒนาองค์กร ควรมรการกำหนดแนวทางการ ยกระดับมาตรฐานการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการให้เป็นไปตามกรอบการบริหารจัดการ มุ่งเน้นการส่งเสริมและสนับสนุนแนวทางการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการกรมสรรพามิตใหม่คุณภาพเทียบเท่ามาตรฐานสากล และด้านการคิดวิเคราะห์ควรมีการการวางแผนการจัดการอย่างเป็นระบบ และการแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับ สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงให้เกิดความพร้อมตามสมรรถนะบุคลากรกรมสรรสามิต และยังสอดคล้องกับเมริสา กาหลงรัตน์, เสกสรรค์ สนวา, และ วรฉัตร วริวรรณ.(2568) วิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า แนวทางการลดความเครียดของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี 4 แนวทาง ได้แก่ 1) ส่งเสริมการตระหนักรู้และให้ความรู้ 2) ปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการทำงาน 3) พัฒนาทักษะการจัดการความเครียด และ 4)ให้ความสำคัญกับสุขภาพของเจ้าหน้าที่ หากดำเนินการครบตามแนวทางทั้ง 4 ข้อ ก็จะช่วยให้ลดความเครียดทำให้ปัญหาสุขภาพกายและสุขภาพใจของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีขึ้น และช่วยให้บุคลากรทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

Citation : อรัญญา ยุบลพันธุ์, และ เสกสรรค์ สนวา. (2569). การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e300229. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300229

ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะเชิงบูรณาการ ดังนี้

ตารางที่ 3 ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

การบูรณาการสมรรถนะหลักกับแนวทางการพัฒนา	การพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทตำแหน่งและช่วงวัย	บทบาทของเทคโนโลยีในการพัฒนาสมรรถนะ
สมรรถนะบางด้าน เช่น การสั่งสมความเชี่ยวชาญในอาชีพ และการทำงานเป็นทีม มีอิทธิพลโดยตรงต่อแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาบุคลากรควรมุ่งเน้นสมรรถนะที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานจริง มากกว่าการพัฒนาแบบทั่วไป	ความแตกต่างของอายุ ประเภทบุคลากร และระดับตำแหน่งส่งผลต่อแนวทางการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาสมรรถนะควรออกแบบให้เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของแต่ละกลุ่ม เช่น การพัฒนาแบบเฉพาะกลุ่ม หรือการพัฒนาแบบยืดหยุ่นตามเส้นทางอาชีพ	การสนับสนุนเครื่องมือและเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและการพัฒนาบุคลากร แสดงให้เห็นว่าองค์กรควรนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 องค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร ควรกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาสมรรถนะบุคลากรอย่างเป็นระบบ โดยจัดทำแผนพัฒนารายบุคคลเชื่อมโยงกับการประเมินผลการปฏิบัติงาน การเลื่อนตำแหน่ง และความก้าวหน้าในสายอาชีพ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

1.2 องค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร ควรเร่งดำเนินการสนับสนุนเครื่องมือ เทคโนโลยี และระบบดิจิทัลในการปฏิบัติงานเป็นลำดับแรก เนื่องจากเป็นข้อเสนอที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยอาจพัฒนาระบบฐานข้อมูลบุคลากร ระบบเรียนรู้ออนไลน์ (e-Learning) โปรแกรมบริหารงาน และอุปกรณ์ที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน

1.3 องค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร ควรกำหนดกรอบสมรรถนะหลักขององค์กรให้ชัดเจน และมุ่งพัฒนาสมรรถนะที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์กรอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ด้านการสั่งสมความเชี่ยวชาญในอาชีพ และด้านการทำงานเป็นทีม โดยจัดหลักสูตรเฉพาะทาง การอบรมเชิงปฏิบัติการ ระบบพี่เลี้ยง และกิจกรรมเสริมสร้างทีมงานอย่างต่อเนื่อง

1.4 องค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร ควรออกแบบแนวทางการพัฒนาสมรรถนะให้เหมาะสมกับความแตกต่างของบุคลากรแต่ละกลุ่ม เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า อายุ ประเภทบุคลากร และระดับตำแหน่งแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาแตกต่างกัน ดังนั้น กลุ่มวัยเริ่มต้นควรเน้นทักษะดิจิทัลและการเรียนรู้เชิงรุก กลุ่มวัยทำงานหลักควรเน้นภาวะผู้นำและการบริหารงาน ส่วนบุคลากรอาวุโสควรส่งเสริมบทบาทการถ่ายทอดองค์ความรู้

Citation : Yubonphan, A., & Sonwa, S. (2026). Developing the Competencies of Personnel in the Yasothon Provincial Administrative Organization. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e300229. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300229

1.5 องค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร ควรกำหนดเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพ (Career Path) ให้ชัดเจนในทุกตำแหน่ง พร้อมกำหนดสมรรถนะที่จำเป็นในแต่ละระดับ เพื่อให้บุคลากรมองเห็นเป้าหมายการเติบโต และสามารถวางแผนพัฒนาตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม

1.6 องค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร ควรพัฒนาระบบประเมินสมรรถนะที่โปร่งใส เป็นธรรม และตรวจสอบได้ โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานเดียวกันทั้งองค์กร พร้อมสะท้อนผลประเมินกลับไปสู่การวางแผนพัฒนาและการบริหารทรัพยากรบุคคล

1.7 องค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร ควรสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ชุมชนนักปฏิบัติ และการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างหน่วยงาน เพื่อให้การพัฒนาสมรรถนะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยอื่นที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาสมรรถนะ เช่น วัฒนธรรมองค์การ ภาวะผู้นำ และแรงจูงใจในการทำงาน

2.2 ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น เพื่อเปรียบเทียบและสรุปผลในภาพรวม

2.3 ควรใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพร่วมด้วย เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

ดวงรัตน์ ธรรมสโรช กฤษณวัต สมหวัง และมูฮัมมัดอัยมัน หะยีมะมิง. (2564). การพัฒนาสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสระบุรี. *วารสารรัชภาคย์, 15*(43), 326 -337.

ธีระพล เจริญสุข .(2564). *การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกรมสรรพสามิตในเขตกรุงเทพมหานคร* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา].

เมริสา กาหลงรัตน์, เสกสรรค์ สนวา, และ วรฉัตร วริวรรณ.(2568). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น.9(3),* 353-366.

รุจิรา แสงผา. (2559). *ปัจจัยที่มีผลต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม].

วรนันท์ ประทุมวัน. (2562). *ปัจจัยที่มีผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครอง ส่วนในเขตอำเภอหนองเรือ จังขอนแก่น* [วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม].

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2552). *คู่มือการกำหนดสมรรถนะในราชการพลเรือน: คู่มือสมรรถนะหลัก.* นนทบุรี: ประชุมช่าง.

สิริวดี ชูเชิด. (2565). การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 12*(1), 223 -238.

เสกสรรค์ สนวา. (2560). *หลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์: ว่าด้วยมิติเชิงพุทธ มิติเศรษฐกิจ มิติสังคม มิติสุขภาพ มิติการศึกษา และมิติทางการเมือง.* มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.

Citation : อรัญญา ยุบลพันธุ์, และ เสกสรรค์ สนวา. (2569). การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e300229. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300229

เสกสรรค์ สนวา. (2560). *เอกสารหลักฐานที่ใช้สำหรับในการประเมินผลการสอนรายวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รหัสวิชา PAD3202.* ร้อยเอ็ด: อัดสำเนา.

Armstrong, M., & Taylor, S. (2014). Armstrong's Handbook of Human Resource Management Practice (13th ed.). London: Kogan Page.

Boyatzis, R. (1982). The competent manager: A model for effective performance. New York: Wiley Interscience.

Dubois, D. D. (1998). The Competency Casebook: Twelve Studies in Competency-Based Performance Improvement. Amherst, MA: HRD Press.

McClelland, D. C. (1973). Testing for competence rather than for "intelligence." American Psychologist, 28(1), 1–14.

Nadler, L. (1984). *The handbook of human resource development*. John Wiley & Sons

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2020). *The OECD digital government policy framework Six dimensions of a digital government*. OECD Publishing

Spencer, L. M., & Spencer, S. M. (1993). *Competence at work Models for superior performance*. John Wiley & Sons

Swanson, R. A., & Holton, E. F. (2001). *Foundations of human resource development*. Berrett-Koehler Publishers.

Citation : Yubonphan, A., & Sonwa, S. (2026). Developing the Competencies of Personnel in the Yasothon Provincial Administrative Organization. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e300229. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300229

Citation : อรัญญา ยุบลพันธุ์, และ เสกสรรค์ สนวา. (2569). การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e300229. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e300229

Journal of Local Governance and Innovation : Vol. 10 No. 1 (2026) : January-April : Article ID: e299907
วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น : ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (2569) : มกราคม-เมษายน ISSN 3027-8120 (Print) ISSN 2673-0405 (Online)

ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมขององค์กรกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบในการพัฒนาบริการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบางคูวัด

The Relationship Between Organizational Readiness and the Application of Design thinking in elderly service Development in Local Administrative Organizations: A case study of Bangkhuwat Town Municipality

ปิยากร หวังมหาพร[1*]

Piyakorn Whangmahaporn[1*]

[1]หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม; Master of Public Administration Programme, Graduate College of Management Sripatum University, Thailand.

*Corresponding Author; e-mail : piyakorn.wh@spu.ac.th

DOI : 10.65205/jlgisrru.2026.e299907

Received : March 25, 2026; **Revised :** April 30, 2026; **Accepted :** April 30, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

งานวิจัยแบบผสานวิธีนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ระดับความพร้อม 2) วิเคราะห์ระดับการประยุกต์ใช้ 3) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความพร้อมกับการประยุกต์ใช้ และ 4) ศึกษาโอกาส อุปสรรคและปัจจัยสนับสนุนต่อการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบเพื่อพัฒนาบริการผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองบางคูวัด กลุ่มตัวอย่างคือบุคลากร 56 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมขององค์กรกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบ โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 คน ได้แก่ หัวหน้าและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานด้านผู้สูงอายุจากกองสวัสดิการสังคมและกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เครื่องมือที่ใช้วิจัยคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความพร้อมขององค์กรโดยรวมอยู่ในระดับมาก (μ= 3.75, σ = 0.78) โดยด้านภาวะผู้นำมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (μ= 4.25, σ = 0.91) 2) การประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบโดยรวมอยู่ในระดับมาก(μ = 3.68, σ = 0.92) โดยขั้นตอนการสร้างแนวคิดใหม่มากที่สุด (μ = 3.76, σ = 0.96) ในขณะที่ขั้นตอนการสร้างต้นแบบน้อยที่สุด (μ= 3.56, σ = 0.95) 3) ความพร้อมขององค์กรมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงมากกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบ (Sig.<.01) และ 4) ผลการศึกษาโอกาสและอุปสรรค โดยค้นพบรูปแบบความสำเร็จแบบผสมผสานที่ต้องใช้วิสัยทัศน์ผู้นำควบคู่กับความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพในการเข้าถึงผู้สูงอายุ แต่พบอุปสรรคของนวัตกรรมในขั้นตอนการสร้างต้นแบบและการทดสอบ สาเหตุหลักเกิดจากภาระงานที่ทับซ้อนและระเบียบงบประมาณทำให้ขาดความยืดหยุ่นในการทดลองนวัตกรรม

คำสำคัญ (Keywords) : ความพร้อมขององค์กร, แนวคิดเชิงออกแบบ, บริการผู้สูงอายุ, นวัตกรรมภาครัฐ, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Citation : Whangmahaporn, P. (2026). The Relationship Between Organizational Readiness and the Application of Design thinking in elderly service Development in Local Administrative Organizations: A case study of Bangkhuwat Town Municipality. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299907. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299907

Abstract

This mixed-methods research aimed to: 1) analyze the level of organizational readiness; 2) examine the level of application of design-oriented approaches; 3) investigate the relationship between organizational readiness and the application of design-oriented approaches; and 4) explore the opportunities, constraints, and supporting factors influencing the application of design-oriented approaches in the development of elderly services in Bang Khu Wat Municipality. The quantitative sample consisted of 56 personnel. Research instruments included a structured questionnaire. Descriptive statistics employed for data analysis were frequency, percentage, mean, and standard deviation. The relationship between organizational readiness and the application of design-oriented approaches was analyzed using the Pearson correlation coefficient. For the qualitative component, five key informants were selected, including heads and responsible officers for elderly services from the Social Welfare Division and the Public Health and Environment Division. Data were collected through in-depth interviews and analyzed using interpretive analysis.

The findings revealed that: (1) Overall organizational readiness was at a high level (μ = 3.75, σ = 0.78), with leadership demonstrating the highest mean score (μ = 4.25, σ = 0.91). (2) The overall application of design-oriented approaches was also at a high level (μ = 3.68, σ = 0.92), with the ideation stage showing the highest level (μ = 3.76, σ = 0.96), while the prototyping stage had the lowest level (μ = 3.56, σ = 0.95). (3) Organizational readiness exhibited a very strong positive correlation with the application of design-oriented approaches (Sig. < .01). (4) The analysis of opportunities and constraints identified a hybrid success model requiring both visionary leadership and professional expertise in engaging with the elderly. However, significant barriers were found in the prototyping and testing stages of innovation, primarily due to overlapping workloads and rigid budgetary regulations, which limit flexibility for experimentation.

Keywords : Organizational Readiness, Design Thinking, Elderly Services, Public Sector Innovation, Local Administrative Organization

บทนำ (Introduction)

สถานการณ์ผู้สูงอายุในอาเซียน พบว่า ประเทศไทยมีสัดส่วนผู้สูงอายุสูงที่สุดในอาเซียน คิดเป็นร้อยละ 20.83 รองลงมา ได้แก่ สิงคโปร์ เวียดนามและมาเลเซีย ตามลำดับ ขณะที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีสัดส่วนผู้สูงอายุต่ำที่สุด ร้อยละ 7.49 นอกจากนี้ ไทยและสิงคโปร์เป็นเพียงสองประเทศในอาเซียนที่มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากกว่าประชากรวัยเด็ก ใน พ.ศ. 2567 ประเทศไทยมีประชากรประมาณ 65.9 ล้านคน โดยเป็นผู้สูงอายุหรือประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวนประมาณ 13.7 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 20.83 ของประชากรทั้งหมด ทั้งนี้ จำนวนประชากรผู้สูงอายุมีมากกว่าประชากรวัยเด็กถึง 3.75 ล้านคน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2567)

Citation : ปิยากร หวังมหาพร. (2569). ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมขององค์กรกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบในการพัฒนาบริการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบางคูวัด. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299907. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299907

การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ของประเทศไทยนำมาซึ่งความท้าทายเชิงโครงสร้างที่มีความซับซ้อนและครอบคลุมหลายมิติ ผลกระทบมิได้จำกัดอยู่เพียงต่อผู้สูงอายุเท่านั้น หากยังส่งต่อไปยังครอบครัว ประชากรวัยแรงงาน ตลอดจนภารกิจและขีดความสามารถของระบบบริการภาครัฐในการรองรับสถานการณ์ดังกล่าว (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2567)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือกลไกหลักที่ใกล้ชิดชุมชนที่สุดในการยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักการกระจายอำนาจ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันการดำเนินงานยังคงติดอยู่ในกับดักเชิงสงเคราะห์ที่เน้นเพียงการจ่ายเบี้ยยังชีพเป็นหลัก ส่งผลให้ขาดการส่งเสริมคุณภาพชีวิตในภาพรวมและการขับเคลื่อนนโยบายเมืองน่าอยู่สำหรับผู้สูงอายุที่เป็นรูปธรรม (ปาริชาติ ผิวงาม และ โชติ บดีรัฐ, 2568) ขณะเดียวกัน ในด้านการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังคงยึดติดกับรูปแบบบริการแบบมาตรฐานเดียว (One-size-fits-all) ที่ขาดความยืดหยุ่น (ตระกูล มีชัย, 2564) และขาดกลไกการรับฟังประสบการณ์จริงของผู้ใช้บริการอย่างเป็นระบบ ตลอดจนการบูรณาการภาคีเครือข่ายที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ บริการภาครัฐในระดับท้องถิ่นจึงไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ปาริชาติ ผิวงาม และ โชติ บดีรัฐ, 2568)

สภาพดังกล่าวนำไปสู่การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของการบริหารภาครัฐจากแนวคิดการบริหารแบบดั้งเดิมไปสู่แนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service: NPS) ซึ่งให้ความสำคัญกับประชาชนในฐานะพลเมืองมากกว่าผู้รับบริการ (Denhardt & Denhardt, 2015) โดยเน้นการสร้างคุณค่าสาธารณะ การมีส่วนร่วมของประชาชน และการทำงานแบบเครือข่ายระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ แนวคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาบริการผู้สูงอายุจำเป็นต้องคำนึงถึงประสบการณ์ ความต้องการและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลาง

เครื่องมือสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนแนวคิดดังกล่าวสู่การปฏิบัติ คือ แนวคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking: DT) ซึ่งมีรากฐานจากงานของ Simon (1996) ที่อธิบายว่าการแก้ปัญหาสังคมเป็นกระบวนการออกแบบซึ่งเน้นการแก้ปัญหาโดยยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง การทดลองและการเรียนรู้แบบวนซ้ำ โดยกระบวนการที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย ได้แก่ 5 ขั้นตอนของ Stanford d.school ได้แก่ Empathize, Define, Ideate, Prototype และ Test (The d.school, 2010) กระบวนการดังกล่าวเปิดโอกาสให้ผู้ใช้บริการ โดยเฉพาะผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นน้ำของการออกแบบบริการ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของการบริการสาธารณะแนวใหม่อย่างชัดเจน (ไปรมา อิศรเสนา ณ อยุธยา และ ชูจิต ตรีรัตนพันธ์, 2560)

ปัจจุบัน แนวคิดเชิงออกแบบถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนานวัตกรรมบริการสาธารณะในประเทศไทยอย่างแพร่หลาย โดย สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (2566) ชี้ให้เห็นว่านวัตกรรมเชิงนโยบาย (Policy Innovation) ไม่ใช่เพียงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี แต่คือการนำนวัตกรรมมาใช้ตลอดกระบวนการคิด วางแผน และออกแบบนโยบายเพื่อลดความเสี่ยงผ่านการทดลองและการสร้างต้นแบบที่ใช้งานได้จริง กระบวนการดังกล่าวช่วยสร้างความเข้าใจเชิงลึกต่อประสบการณ์ของผู้ใช้บริการ ผ่านหลักการ Citizen-Centered Design ซึ่งช่วยยกระดับนวัตกรรมบริการสาธารณะให้ตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนได้อย่างแม่นยำยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การสร้างหุ้นส่วนนวัตกรรม (Innovation Partnership) ยังช่วยส่งเสริมความร่วมมือข้ามภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างความยั่งยืนให้กับการให้บริการสาธารณะในยุคดิจิทัล (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2566)

Citation : Whangmahaporn, P. (2026). The Relationship Between Organizational Readiness and the Application of Design thinking in elderly service Development in Local Administrative Organizations: A case study of Bangkhuwat Town Municipality. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299907.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299907

การประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่องในฐานะเครื่องมือสำคัญสำหรับการพัฒนางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ครอบคลุมทั้งมิติการสร้างสรรค์นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ การยกระดับสุขภาวะ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาศักยภาพชุมชน โดยมีหลักฐานเชิงประจักษ์ระบุว่ากระบวนการดังกล่าวช่วยสร้างความเชื่อมั่น ความพึงพอใจและกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุได้อย่างมีนัยสำคัญ (รุ่งนภา เขียวชอุ่ม และคณะ, 2567; ภาวิณี เอี่ยมตระกูล และ สรารัตน์ ฉายพงษ์, 2565; พิชพล เงินเรืองโรจน์ และ ณัฐพงศ์ แย้มเจริญ, 2568) ในมิติของการบริหารจัดการภาครัฐ แนวคิดเชิงออกแบบยังช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก้าวข้ามขีดจำกัดเดิมไปสู่การจัดสวัสดิการและการบริการสาธารณะที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงจุดยิ่งขึ้น (นพวรรณ เลิศผสมสิทธิ์ และคณะ, 2568; โสภณวิชญ์ เสกขุนทด และคณะ, 2568)

อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนแนวคิดเชิงออกแบบให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติภายในหน่วยงานภาครัฐจำเป็นต้องอาศัยรากฐานความพร้อมขององค์กรตามแนวคิดของ Weiner (2009) ซึ่งอธิบายว่าความสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก 2 ประการ คือ ความตั้งใจร่วมของบุคลากรที่จะผลักดันการเปลี่ยนแปลงและความเชื่อมั่นในศักยภาพขององค์กรในการนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ ดังนั้น การนำแนวคิดเชิงออกแบบมาปรับใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงไม่ใช่เพียงเรื่องของการใช้เครื่องมือใหม่ แต่คือการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความพร้อมเชิงโครงสร้างและทัศนคติเพื่อให้หน่วยงานมีความสามารถในการส่งมอบคุณค่าสาธารณะให้แก่ผู้สูงอายุได้อย่างยั่งยืน

เมื่อพิจารณาสถานการณ์ปัจจุบันผ่านงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การนำนวัตกรรมมาใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยยังคงเผชิญกับอุปสรรคเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดติดกับระเบียบราชการดั้งเดิม โดย นพวรรณ เลิศผสมสิทธิ์ และคณะ (2568) ชี้ว่าแม้บุคลากรจะตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาระบบสวัสดิการผู้สูงอายุ แต่ระดับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและแนวคิดใหม่มาใช้จริงกลับถูกจำกัดด้วยทัศนคติและความไม่มั่นใจในศักยภาพขององค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ โสภณวิชญ์ เสกขุนทด และคณะ (2568) ที่ระบุว่าการเปลี่ยนผ่านไปสู่การบริการแนวใหม่ในท้องถิ่นมักติดขัดที่ความพร้อมเชิงกลยุทธ์และการขาดทักษะด้านนวัตกรรมของบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน แม้จะมีการศึกษาการใช้แนวคิดเชิงออกแบบหรือการพัฒนาบริการผู้สูงอายุในหลายบริบท เช่น การออกแบบพื้นที่เพื่อสุขภาวะ (ภาวิณี เอี่ยมตระกูล และ สรารัตน์ ฉายพงษ์, 2565) แต่ยังคงขาดงานวิจัยที่วิเคราะห์อย่างเป็นระบบถึงระดับความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบรวมถึงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างความพร้อมดังกล่าวกับระดับการนำแนวคิดไปใช้จริงในกระบวนการออกแบบบริการผู้สูงอายุ ซึ่งนับเป็นช่องว่างขององค์ความรู้ที่สำคัญต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาขีดความสามารถของท้องถิ่นในสังคมสูงวัย

งานวิจัยนี้เลือกเทศบาลเมืองบางคูวัด จังหวัดปทุมธานี เป็นพื้นที่กรณีศึกษา เนื่องจากเป็นตัวแทนท้องถิ่นลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบทที่ต้องเผชิญกับพลวัตการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว (เทศบาลเมืองบางคูวัด, 2568) แม้องค์กรจะมีการกำหนดนโยบายที่สอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ แต่ในเชิงปฏิบัติยังคงประสบปัญหาสำคัญคือการดำเนินงานที่มีลักษณะเชิงรับมากกว่าเชิงรุกและขาดความต่อเนื่องในการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะนโยบายการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว จากการที่ผู้วิจัยได้มีประสบการณ์ลงพื้นที่ พบว่าข้อจำกัดดังกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบของ ธัญพร หล่อชัยวัฒนา (2561) ที่ระบุว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดปทุมธานียังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากฝ่ายปฏิบัติงานขาดแคลนบุคลากร งบประมาณ และอุปกรณ์ที่จำเป็น ที่สำคัญคือ การขาดระบบฐานข้อมูลที่เป็นปัจจุบันและ

การเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ส่งผลให้การสงเคราะห์และการดูแลผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบาง รวมถึงผู้ป่วยเรื้อรังยังทำได้ในวงจำกัดและไม่ทั่วถึง การศึกษาในพื้นที่บางคูวัดจึงเป็นโอกาสสำคัญในการนำแนวคิดเชิงออกแบบมาใช้เพื่อปรับปรุงข้อจำกัดเชิงระบบเหล่านี้และสร้างนวัตกรรมบริการที่ตอบสนองความต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ระดับความพร้อมขององค์กร 2) วิเคราะห์ระดับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบ 3) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมขององค์กรกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบ และ 4) ศึกษาโอกาส อุปสรรค และปัจจัยสนับสนุน โดยมีคำถามวิจัยคือ ความพร้อมขององค์กรมีความสัมพันธ์กับระดับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบในการพัฒนาบริการผู้สูงอายุหรือไม่ และอย่างไร การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธีเพื่อให้ได้ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่ครอบคลุม ผลการศึกษาคาดว่าจะช่วยเติมเต็มช่องว่างองค์ความรู้และเป็นแนวทางเชิงนโยบายสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาบริการผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับหลักการบริการสาธารณะแนวใหม่ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อวิเคราะห์ระดับความพร้อมในการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบเพื่อพัฒนาบริการผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองบางคูวัด
2. เพื่อวิเคราะห์ระดับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบเพื่อพัฒนาบริการผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองบางคูวัด
3. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความพร้อมกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบเพื่อพัฒนาบริการผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองบางคูวัด
4. เพื่อวิเคราะห์โอกาส อุปสรรคและปัจจัยสนับสนุนต่อการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบเพื่อพัฒนาบริการผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองบางคูวัด

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

1. แนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service: NPS) การบริหารภาครัฐร่วมสมัยได้เปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการมองประชาชนเป็นผู้รับบริการสู่เจ้าของอำนาจรัฐตามแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ของ Denhardt และ Denhardt (2015) ซึ่งเสนอว่ารัฐควรทำหน้าที่รับใช้ (Serving) มากกว่ากำกับทิศทาง (Steering) โดยเน้นคุณค่าสาธารณะและการมีส่วนร่วม แนวคิดนี้ถือเป็นกรอบเชิงคุณค่าที่กำหนดเป้าหมายการพัฒนาบริการผู้สูงอายุให้ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีและความต้องการที่แท้จริงของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

2. แนวคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และการประยุกต์ใช้ในภาครัฐ แนวคิดเชิงออกแบบเป็นกระบวนการแก้ปัญหาที่ยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลางซึ่งมีรากฐานจาก Simon (1996) และได้รับการจัดระบบโดย The d.school (2010) เป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) Empathize (2) Define (3) Ideate (4) Prototype และ (5) Test ในบริบทภาครัฐ แนวคิดนี้ถูกใช้แปลงหลักการ NPS สู่การปฏิบัติจริง ช่วยลดสมมติฐานของผู้กำหนดนโยบายและส่งเสริมการทดลองเชิงนโยบาย ดังเช่นกรณีศึกษา MindLab (Bason, 2014) และช่วยสร้างความร่วมมือข้ามหน่วยงาน (Clarke & Craft, 2019) สำหรับบริบทประเทศไทย งานวิจัยจำนวนมาก

Citation : Whangmahaporn, P. (2026). The Relationship Between Organizational Readiness and the Application of Design thinking in elderly service Development in Local Administrative Organizations: A case study of Bangkhuwat Town Municipality. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299907.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299907

ยืนยันว่าการคิดเชิงออกแบบช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดบริการและสุขภาวะสำหรับผู้สูงอายุได้อย่างมีนัยสำคัญ (รุ่งนภา เขียวชอุ่ม และคณะ, 2024; ภาวิณี เอี่ยมตระกูลและสรารัตน์ ฉายพงษ์, 2565; พิชพล เงินเรืองโรจน์และณัฐพงศ์ แย้มเจริญ, 2568; นพวรรณ เลิศผสมสิทธิ์และคณะ, 2568; โสภณวิชญ์ เสกขุนทดและคณะ, 2568)

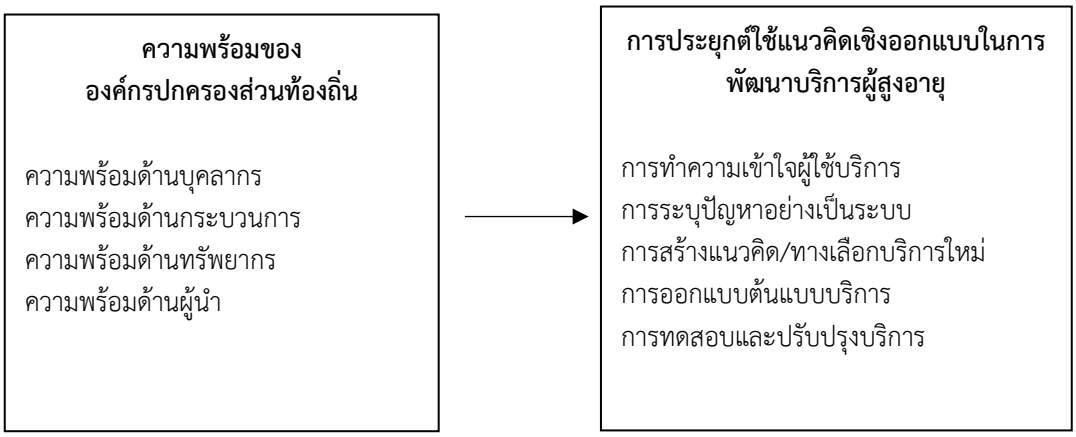
3. แนวคิดความพร้อมขององค์กร (Organizational Readiness) การนำแนวคิดเชิงออกแบบไปใช้ต้องอาศัยความพร้อมขององค์กรเพื่อรองรับวัฒนธรรมการทำงานที่ยืดหยุ่นและการเรียนรู้จากความล้มเหลว ซึ่งท้าทายระบบราชการแบบดั้งเดิม (Simon, 1996; Bason, 2014; Clarke & Craft, 2019) โดย Weiner (2009) อธิบายว่าความพร้อมประกอบด้วยความตั้งใจร่วมและความเชื่อมั่นในศักยภาพ ซึ่งความพร้อมแต่ละด้านมีผลต่อกระบวนการแนวคิดเชิงออกแบบที่แตกต่างกัน เช่น ขั้น Prototype และ Test จำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรและการสนับสนุนจากผู้บริหารในการยอมรับความผิดพลาด

4. นโยบายผู้สูงอายุไทย วิวัฒนาการนโยบายผู้สูงอายุของไทยสะท้อนการเปลี่ยนผ่านจากการสงเคราะห์ตามมนุษยธรรมไปสู่สิทธิสวัสดิการขั้นพื้นฐาน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2562) โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกหลักในการแปลงแผนระดับชาติสู่การปฏิบัติ ตั้งแต่การจ่ายเบี้ยยังชีพไปจนถึงการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุและระบบอาสาสมัครในชุมชน อย่างไรก็ตาม แม้จะมีโครงสร้างนโยบายที่ครอบคลุม แต่ในทางปฏิบัติยังคงมีช่องว่างสำคัญ โดยเฉพาะการดำเนินงานที่มักเป็น เชิงรับ และขาดการเชื่อมโยงฐานข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้สูงอายุในภาวะพึ่งพิงจำนวนมากยังเข้าไม่ถึงระบบดูแลระยะยาว ภารกิจของท้องถิ่นในอนาคตจึงไม่ใช่เพียงการปฏิบัติตามระเบียบ แต่คือการก้าวข้ามขีดจำกัดเดิมสู่การเป็นผู้ออกแบบนวัตกรรมบริการที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพื่อยกระดับความคุ้มครองทางสังคมให้เท่าทันต่อพลวัตของประชากรที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566, 136)

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ภายใต้การเปลี่ยนแปลงสู่สังคมผู้สูงอายุและข้อจำกัดของการจัดบริการสาธารณะรูปแบบเดิมที่มักยึดหน่วยงานเป็นศูนย์กลาง แนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่และแนวคิดเชิงออกแบบได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพบริการให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนแนวคิดดังกล่าวให้เกิดผลในทางปฏิบัติไม่ใช่เพียงการนำเทคนิคหรือกระบวนการใหม่มาใช้เท่านั้น แต่เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบที่ต้องอาศัยความพร้อมขององค์กรเป็นสำคัญ งานวิจัยนี้จึงกำหนดกรอบแนวคิดโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีความพร้อมขององค์กรเพื่อการเปลี่ยนแปลงของ Weiner (2009) โดยกำหนดให้ความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นตัวแปรอิสระ ซึ่งจำแนกองค์ประกอบเป็นความพร้อมด้านบุคลากร ในขณะที่ตัวแปรตามคือการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบในการพัฒนาบริการผู้สูงอายุ ดังภาพที่ 1

Citation : ปิยากร หวังมหาพร. (2569). ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมขององค์กรกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบในการพัฒนาบริการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบางคูวัด. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299907. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299907

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีแบบเชิงอธิบายตามลำดับ (The Explanatory Sequential Design) โดยให้ความสำคัญกับการวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลักเพื่อศึกษาความพร้อมและระดับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบและดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพตามเพื่อนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาช่วยอธิบายขยายความและยืนยันผลการวิจัยเชิงปริมาณให้มีความสมบูรณ์และชัดเจนยิ่งขึ้น

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเพื่อศึกษาระดับความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและระดับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบในการพัฒนาบริการผู้สูงอายุ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่ออธิบายปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคในการนำแนวคิดเชิงออกแบบไปใช้จริงในองค์กร

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ข้าราชการและพนักงานของเทศบาลเมืองบางคูวัดทั้งหมด จำนวน 56 คน การวิจัยเชิงปริมาณใช้วิธีเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด เนื่องจากขนาดประชากรไม่มากและต้องการสะท้อนภาพรวมขององค์กรอย่างครบถ้วน การวิจัยเชิงคุณภาพเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง จำนวน 3 คน ประกอบด้วยหัวหน้าและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานด้านผู้สูงอายุจากกองสวัสดิการสังคม จำนวน 2 และกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมจำนวน 1 คน

3. เครื่องมือวิจัย

3.1 เครื่องมือเชิงปริมาณ

ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ลักษณะแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ 2) แบบวัดความพร้อมขององค์กร 3) แบบวัดระดับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบ แบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากมากที่สุดไปน้อยที่สุด สำหรับเกณฑ์ในการแปลผลข้อมูล ได้แก่ 4.50 – 5.00 ระดับมากที่สุด 3.50 – 4.49 ระดับมาก 2.50 – 3.49 ระดับปานกลาง 1.50 – 2.49 ระดับน้อย 1.00 – 1.49 ระดับน้อยที่สุด (Best, 1977)

Citation : Whangmahaporn, P. (2026). The Relationship Between Organizational Readiness and the Application of Design thinking in elderly service Development in Local Administrative Organizations: A case study of Bangkhuwat Town Municipality. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299907.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299907

3. เครื่องมือเชิงคุณภาพ

ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างครอบคลุมประเด็นความเข้าใจแนวคิดเชิงออกแบบประสบการณ์การพัฒนาบริการผู้สูงอายุ ปัจจัยสนับสนุน โอกาส อุปสรรค และบทบาทของผู้นำองค์กร

4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

4.1 ความตรงเชิงเนื้อหา

แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of Item-Objective Congruence: IOC) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.67–1.00 แสดงว่าแบบสอบถามมีความตรงตามเนื้อหาและเหมาะสมสำหรับการเก็บข้อมูล

4.2 ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

ทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) โดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง ผลการวิเคราะห์พบว่าค่า Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.962 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูงมาก ทั้งนี้ เกณฑ์การพิจารณาความเชื่อมั่นอ้างอิงตาม Cronbach (1951) ซึ่งระบุว่าค่ามากกว่า 0.70 ถือว่ายอมรับได้ ดังนั้น แบบสอบถามฉบับนี้จึงมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณดำเนินการโดยแจกแบบสอบถามแก่ประชากรทั้งหมด และได้รับแบบสอบถามกลับครบถ้วนจำนวน 56 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามที่กำหนดไว้

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมขององค์กรกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบ โดยใช้ สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ทั้งนี้ ก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม โดยตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล การตอบแบบสอบถามที่ผิดปกติและค่าที่ขาดหาย รวมถึงตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติ เช่น การกระจายตัวของข้อมูล เพื่อให้การวิเคราะห์มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษาและทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าร่วมกับการเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน ก่อนนำผลมาประกอบการอธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณ

Citation : ปิยากร หวังมหาพร. (2569). ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมขององค์กรกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบในการพัฒนาบริการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบางคูวัด. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299907. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299907

ผลการวิจัย (Research Results)

ผู้ตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 56 คน เป็นข้าราชการและพนักงานของเทศบาลเมืองบางคูวัด สังกัดหน่วยงานต่าง ๆ ภายในองค์กร โดยส่วนใหญ่สังกัด สำนักปลัดเทศบาล คิดเป็นร้อยละ 25.0 รองลงมาคือ กองคลัง ร้อยละ 14.3 และ กองช่าง ร้อยละ 12.5 ขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามจาก กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม กองยุทธศาสตร์และงบประมาณ กองการศึกษา กองสวัสดิการสังคม และกองการเจ้าหน้าที่ มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน คือหน่วยงานละร้อยละ 8.9 นอกจากนี้ ยังมีผู้ตอบแบบสอบถามจากหน่วยงานอื่น ๆ ภายในเทศบาล คิดเป็นร้อยละ 3.6 สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างครอบคลุมบุคลากรจากหลากหลายส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการให้บริการสาธารณะ

เมื่อพิจารณาประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระยะเวลาการปฏิบัติงาน ต่ำกว่า 1 ปี คิดเป็นร้อยละ 51.8 รองลงมาคือผู้ที่มีประสบการณ์ทำงาน มากกว่า 6 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.0 ส่วนผู้ที่มีประสบการณ์ทำงาน 1–3 ปี และ 4–6 ปี มีสัดส่วนร้อยละ 14.3 และ 8.9 ตามลำดับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยทั้งบุคลากรรุ่นใหม่และบุคลากรที่มีประสบการณ์ทำงานในองค์กรมาเป็นระยะเวลานานสำหรับประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้หรือการมีส่วนร่วมกับแนวคิดเชิงออกแบบ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ไม่เคยมีประสบการณ์ ในการใช้แนวคิดดังกล่าว คิดเป็นร้อยละ 89.3 ขณะที่ผู้ที่เคยมีประสบการณ์ มีเพียงร้อยละ 10.7 เท่านั้น ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แนวคิดเชิงออกแบบยังเป็นแนวคิดใหม่สำหรับบุคลากรส่วนใหญ่ของเทศบาลเมืองบางคูวัด

วัตถุประสงค์ที่ 1 ระดับความพร้อมในการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบเพื่อพัฒนาบริการผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองบางคูวัด

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพร้อมขององค์กร

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย(μ)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)	แปลผล/ระดับ
ความพร้อมด้านบุคลากร	3.48	0.91	มาก
ความพร้อมด้านกระบวนการ	3.59	0.91	มาก
ความพร้อมด้านทรัพยากร	3.70	0.92	มาก
ความพร้อมด้านผู้นำ	4.25	0.91	มาก
ความพร้อมขององค์กรโดยรวม	3.75	0.78	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบโดยรวม มีค่าเฉลี่ย 3.75 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.78 ซึ่งอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าองค์กรมีศักยภาพในภาพรวมในการรองรับการนำแนวคิดเชิงออกแบบไปใช้ในการพัฒนาบริการผู้สูงอายุ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความพร้อมด้านผู้นำมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (μ= 4.25, σ = 0.91) อยู่ในระดับมาก สะท้อนว่าผู้บริหารและผู้นำองค์กรมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและผลักดันการเปลี่ยนแปลง รวมถึงการเปิดรับแนวคิดและนวัตกรรมใหม่ ๆ รองลงมาคือ ความพร้อมด้านทรัพยากร (μ = 3.70, σ =

Citation : Whangmahaporn, P. (2026). The Relationship Between Organizational Readiness and the Application of Design thinking in elderly service Development in Local Administrative Organizations: A case study of Bangkhuwat Town Municipality. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299907.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299907

0.92) และ ความพร้อมด้านกระบวนการ (μ = 3.59, σ = 0.91) ซึ่งอยู่ในระดับมาก แสดงว่าองค์กรมีทรัพยากรและกระบวนการทำงานที่เอื้อต่อการนำแนวคิดเชิงออกแบบไปประยุกต์ใช้ในระดับหนึ่ง แม้อาจยังต้องมีการพัฒนาเพิ่มเติมในบางประเด็น

ส่วนความพร้อมด้านบุคลากร ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (μ = 3.48, σ = 0.91) โดยอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มากที่สุดคือด้านเวลาและบุคลากรเพียงพอต่อการดำเนินโครงการใหม่ มีค่าเฉลี่ย (μ = 3.96, σ = 1.02) รองลงมาด้านหน่วยงานสามารถเข้าถึงผู้เชี่ยวชาญหรือที่ปรึกษาได้ มีค่าเฉลี่ย (μ = 3.75, σ = 1.04) และด้านการมีเทคโนโลยีหรือฐานข้อมูลผู้สูงอายุเพียงพอสำหรับวิเคราะห์มีค่าเฉลี่ย (μ = 3.30, σ = 1.06) แม้ภาพรวมความพร้อมด้านบุคลากรจะอยู่ในระดับปานกลางแต่ค่า S.D. ที่ค่อนข้างสูงในทุกรายการ ชี้ให้เห็นว่าบุคลากรบางส่วนยังขาดความมั่นใจและทักษะที่จำเป็น สะท้อนว่าบุคลากรยังอาจต้องได้รับการเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเชิงออกแบบ เพื่อเพิ่มความมั่นใจและความพร้อมในการนำไปใช้จริงในการพัฒนาบริการผู้สูงอายุ

โดยสรุป ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาชี้ให้เห็นว่า เทศบาลเมืองบางคูวัดมีความพร้อมขององค์กรในระดับที่เอื้อต่อการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบ โดยเฉพาะบทบาทของผู้นำองค์กร ขณะที่มิติด้านบุคลากรยังควรได้รับการพัฒนาเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนนวัตกรรมการบริการสาธารณะ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ระดับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบเพื่อพัฒนาบริการผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองบางคูวัด

ตารางที่ 2 ระดับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบเพื่อพัฒนาบริการผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองบางคูวัด จำแนกตามขั้นตอน

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย (μ)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)	แปลผล/ระดับ
การทำความเข้าใจผู้ใช้	3.75	0.96	มาก
การกำหนดปัญหา	3.67	0.99	มาก
การสร้างแนวคิดใหม่	3.76	0.96	มาก
การออกแบบต้นแบบ	3.56	0.95	มาก
การทดสอบและปรับปรุง	3.68	1.05	มาก
การประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบโดยรวม	3.68	0.92	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบในการดำเนินงานบริการผู้สูงอายุโดยรวม อยู่ในระดับมาก (μ = 3.68, σ = 0.92) เมื่อพิจารณารายขั้นตอน พบว่า ทุกขั้นตอนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ขั้นตอนที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การสร้างแนวคิดใหม่ (μ = 3.76, σ = 0.96) รองลงมา ได้แก่ การทำความเข้าใจผู้ใช้ (μ= 3.75, σ = 0.96) สะท้อนให้เห็นว่าบุคลากรให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจผู้สูงอายุและการคิดแนวทางใหม่ในการพัฒนาบริการ ในขณะที่ขั้นตอน การออกแบบต้นแบบมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (μ= 3.56, σ = 0.95) แม้ยังอยู่ในระดับมาก แต่สะท้อนถึงข้อจำกัดด้านทรัพยากร

Citation : ปิยากร หวังมหาพร. (2569). ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมขององค์กรกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบในการพัฒนาบริการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบางคูวัด. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299907. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299907

เวลา หรือทักษะในการพัฒนาต้นแบบบริการอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ขั้นตอนการทดสอบและปรับปรุงมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงที่สุด (σ = 1.05) แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของการนำขั้นตอนดังกล่าวไปใช้ในทางปฏิบัติระหว่างหน่วยงานหรือบุคลากร

ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า แม้องค์กรจะมีการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบในทุกขั้นตอนในระดับที่ดี แต่ยังมีความจำเป็นต้องเสริมสร้างความพร้อมด้านกระบวนการและทรัพยากร เพื่อสนับสนุนการนำแนวคิดไปใช้ในขั้นตอนการออกแบบต้นแบบและการทดสอบให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 ความสัมพันธ์ของความพร้อมกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบเพื่อพัฒนาบริการผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองบางคูวัด

ก่อนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ผู้วิจัยได้ตรวจสอบสมมติฐานเบื้องต้นเกี่ยวกับการกระจายตัวของข้อมูล โดยใช้การทดสอบ Kolmogorov–Smirnov และ Shapiro–Wilk กับตัวแปรค่าเฉลี่ยรายด้านของความพร้อมขององค์กรและการนำแนวคิดเชิงออกแบบไปใช้จริง ผลการทดสอบพบว่า ตัวแปรส่วนใหญ่มีค่า Kolmogorov–Smirnov Sig. อยู่ในช่วง 0.058–0.200 ซึ่งชี้ว่าข้อมูลมีการกระจายใกล้เคียงปกติ แม้ว่าบางตัวแปรจะมีค่า Sig. ต่ำกว่า 0.05 อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาร่วมกับลักษณะข้อมูลซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยจากหลายข้อคำถามและขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 56 ราย ซึ่งถือว่าเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ ดังนั้นข้อมูลจึงมีความเหมาะสมในการใช้สถิติสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson’s correlation coefficient) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

Citation : Whangmahaporn, P. (2026). The Relationship Between Organizational Readiness and the Application of Design thinking in elderly service Development in Local Administrative Organizations: A case study of Bangkhuwat Town Municipality. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299907.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299907

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างองค์ประกอบความพร้อมขององค์กรรายข้อกับการนำแนวคิดเชิงออกแบบไปใช้

ระดับความสัมพันธ์	ตัวแปร	Pearson's r	Sig.	การแปลผล
สูงมาก	ความชัดเจนของเป้าหมายบริการผู้สูงอายุ (V12)	.883	.000	ความสัมพันธ์เชิงบวกสูงมาก
	การสนับสนุนเชิงนโยบายจากผู้บริหาร (V13)	.831	.000	ความสัมพันธ์เชิงบวกสูงมาก
	ภาวะผู้นำด้านนวัตกรรม (V11)	.807	.000	ความสัมพันธ์เชิงบวกสูงมาก
	การเปิดรับแนวคิดใหม่ขององค์กร (V10)	.804	.000	ความสัมพันธ์เชิงบวกสูงมาก
สูง	การทำงานแบบมีส่วนร่วม (V7)	.795	.000	ความสัมพันธ์เชิงบวกสูง
	ความพร้อมด้านบุคลากร (V18)	.782	.000	ความสัมพันธ์เชิงบวกสูง
	การเรียนรู้และแลกเปลี่ยนภายในองค์กร (V8)	.779	.000	ความสัมพันธ์เชิงบวกสูง
	การใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ (V9)	.744	.000	ความสัมพันธ์เชิงบวกสูง
	ความยืดหยุ่นของกระบวนการทำงาน (V16)	.739	.000	ความสัมพันธ์เชิงบวกสูง
	การจัดสรรทรัพยากร (V15)	.694	.000	ความสัมพันธ์เชิงบวกสูง
	ทักษะการทำงานข้ามฝ่าย (V6)	.657	.000	ความสัมพันธ์เชิงบวกสูง
	โครงสร้างองค์กรเอื้อต่อนวัตกรรม (V5)	.630	.000	ความสัมพันธ์เชิงบวกสูง
	ระบบงานและขั้นตอน (V4)	.619	.000	ความสัมพันธ์เชิงบวกสูง
	เครือข่ายความร่วมมือภายนอก (V21)	.607	.000	ความสัมพันธ์เชิงบวกสูง
	การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (V23)	.608	.000	ความสัมพันธ์เชิงบวกสูง
ปานกลาง	บริบทเชิงนโยบายและกฎระเบียบ (V19)	.594	.000	ความสัมพันธ์เชิงบวกปานกลาง

หมายเหตุ: ค่าสหสัมพันธ์ทุกตัวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เกณฑ์การแปลผลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Cohen,1988)

r ≥ .80 = ความสัมพันธ์ระดับสูงมาก

r = .60–.79 = ความสัมพันธ์ระดับสูง

r = .40–.59 = ความสัมพันธ์ระดับปานกลาง

Citation : ปิยากร หวังมหาพร. (2569). ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมขององค์กรกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบในการพัฒนาบริการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบางคูวัด. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299907. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299907

จากตารางที่ 3 พบว่า องค์ประกอบความพร้อมขององค์กรทุกตัวแปรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการนำแนวคิดเชิงออกแบบไปใช้จริงในการพัฒนาบริการผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สะท้อนให้เห็นว่าความพร้อมขององค์กรเป็นปัจจัยเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1) กลุ่มความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก (r ≥ .80) ประกอบด้วย ความชัดเจนของเป้าหมายบริการผู้สูงอายุ (r = .883) การสนับสนุนเชิงนโยบายจากผู้บริหาร (r = .831) ภาวะผู้นำด้านนวัตกรรม (r = .807) และการเปิดรับแนวคิดใหม่ขององค์กร (r = .804) ซึ่งสะท้อนว่าทิศทางนโยบายและภาวะผู้นำเป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีบทบาทกำหนดการตัดสินใจนำนวัตกรรมไปใช้ในระดับองค์กรอย่างชัดเจน 2) กลุ่มความสัมพันธ์ในระดับสูง (r = .60–.79) ครอบคลุมหลายมิติของการดำเนินงานภายในองค์กร ได้แก่ การทำงานแบบมีส่วนร่วม (r = .795) ความพร้อมด้านบุคลากร (r = .782) การเรียนรู้และแลกเปลี่ยนภายในองค์กร (r = .779) การใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ (r = .744) ความยืดหยุ่นของกระบวนการทำงาน (r = .739) การจัดสรรทรัพยากร (r = .694) ทักษะการทำงานข้ามฝ่าย (r = .657) โครงสร้างองค์กรเอื้อต่อนวัตกรรม (r = .630) ระบบงานและขั้นตอน (r = .619) เครือข่ายความร่วมมือภายนอก (r = .607) และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (r = .608) ผลลัพธ์นี้ชี้ให้เห็นว่าขีดความสามารถเชิงระบบและการบริหารจัดการภายในเป็นกลไกสำคัญในระดับปฏิบัติการที่สนับสนุนการนำนวัตกรรมไปใช้จริง และ 3) กลุ่มความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง (r = .40–.59) มีเพียงตัวแปรเดียว คือ บริบทเชิงนโยบายและกฎระเบียบ (r = .594) ซึ่งแม้จะมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง แต่ยังคงมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนว่าปัจจัยด้านกฎระเบียบและนโยบายภายนอกมีบทบาทในฐานะปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อหรือจำกัดการดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม ประสิทธิผลของการนำแนวคิดเชิงออกแบบไปใช้ยังขึ้นอยู่กับความพร้อมและศักยภาพภายในองค์กรเป็นสำคัญ

วัตถุประสงค์ที่ 4 วิเคราะห์โอกาส อุปสรรคและปัจจัยสนับสนุนต่อการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบเพื่อพัฒนาบริการผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองบางคูวัด

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งประกอบด้วยบุคลากรสายงานสาธารณสุขและสายงานพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางคูวัด สามารถสรุปผลการศึกษาเกี่ยวกับโอกาส อุปสรรค และปัจจัยสนับสนุนในการนำแนวคิดเชิงออกแบบมาปรับใช้ในการพัฒนาบริการผู้สูงอายุ ได้ดังนี้

1. ปัจจัยสนับสนุน จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่าปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการนำแนวคิดใหม่มาใช้ในการบริการผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองบางคูวัด มีดังนี้

1.1 วิสัยทัศน์และภาวะผู้นำของผู้บริหาร สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณที่พบว่าความพร้อมด้านผู้นำมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ระบุชัดเจนว่า นายกเทศมนตรีมีวิสัยทัศน์ในอนคตที่จะนำนวัตกรรมมาใช้ (เช่น แนวคิดการพัฒนาระบบ Health System Fondue และระบบ Telemedicine) ทำให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการริเริ่มโครงการใหม่และมีแนวคิดการลงทุนพัฒนาแพลตฟอร์มด้วยทรัพยากรภายในโดยไม่ต้องพึ่งพาการเช่าระบบจากภายนอกซึ่งช่วยลดข้อจำกัดด้านงบประมาณระยะยาว ดังบทสัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า “ตอนนี้ผู้บริหารมีแนวคิดจะพัฒนาระบบบริการให้ทันสมัยมากขึ้น เช่น การใช้แอปหรือระบบออนไลน์ เพื่อให้ผู้สูงอายุเข้าถึงบริการได้ง่ายขึ้น” (พยาบาลวิชาชีพ, สัมภาษณ์, 12 มกราคม

Citation : Whangmahaporn, P. (2026). The Relationship Between Organizational Readiness and the Application of Design thinking in elderly service Development in Local Administrative Organizations: A case study of Bangkhuwat Town Municipality. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299907.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299907

2569) “ผู้บริหารค่อนข้างเปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ และสนับสนุนให้ลองทำโครงการใหม่ ทำให้เจ้าหน้าที่กล้าคิดและกล้าทดลองมากขึ้น” (นักพัฒนาชุมชน, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569)

1.2 โครงสร้างและนโยบายระดับชาติที่เอื้ออำนวย การมีระบบกองทุนการดูแลระยะยาว (LTC: Long Term Care) และการสนับสนุนจาก สปสช. (เช่น โครงการผ้าอ้อมผู้ใหญ่) เป็นปัจจัยสนับสนุนพื้นฐานที่ทำให้เทศบาลมีกรอบงบประมาณและแนวทางที่ชัดเจนในการดูแลกลุ่มเป้าหมายทั้งกลุ่มติดสังคมและกลุ่มพึ่งพิง ดังบทสัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า “การมี LTC ทำให้เราสามารถดูแลผู้สูงอายุได้เป็นระบบมากขึ้น มีงบประมาณและทีมสนับสนุนชัดเจน” (พยาบาลวิชาชีพ, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569) “โครงการจาก สปสช. เช่น ผ้าอ้อมผู้ใหญ่ ช่วยลดภาระครอบครัว และทำให้เทศบาลสามารถขยายบริการได้มากขึ้น” (นักพัฒนาชุมชน, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569)

1.3 การทำงานเชิงรุกและการสร้างความเชื่อมั่น แม้จะเป็นสังคมเมืองที่เข้าถึงยากแต่บุคลากรใช้กลยุทธ์การลงพื้นที่เชิงรุกโดยใช้วิชาชีพเฉพาะทาง (เช่น พยาบาลวิชาชีพ) เข้าหาชุมชนเพื่อสร้างความเชื่อมั่นซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของขั้นตอน "Empathize" ในกระบวนการคิดเชิงออกแบบ ทำให้สามารถเก็บข้อมูลความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุได้แม่นยำขึ้น “ต้องลงพื้นที่เองบ่อย ๆ โดยเฉพาะในสังคมเมือง ผู้สูงอายุจะเชื่อคนที่มีวิชาชีพ ทำให้เราได้ข้อมูลจริงจากเขา” (พยาบาลวิชาชีพ, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569) “การเข้าไปพูดคุยกับชุมชนโดยตรง ทำให้เขาเปิดใจมากขึ้น และกล้าบอกปัญหาที่แท้จริง” (นักพัฒนาชุมชน, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569)

2. โอกาส ในการพัฒนาบริการผู้สูงอายุด้วยนวัตกรรมของเทศบาลเมืองบางคูวัด เกิดจากบริบทเฉพาะของพื้นที่ ดังนี้

2.1 ศักยภาพของผู้สูงอายุในพื้นที่ เนื่องจากพื้นที่เป็นลักษณะสังคมเมืองและหมู่บ้านจัดสรร ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นข้าราชการเกษียณและกลุ่มผู้มีสถานะทางเศรษฐกิจสังคมดี มีความรู้และศักยภาพในการเรียนรู้เทคโนโลยีได้ หากมีการออกแบบระบบที่เหมาะสม ผู้สูงอายุในพื้นที่ถือเป็นทุนมนุษย์สำคัญที่สามารถพัฒนาให้เป็นแกนนำหรืออาสาสมัครเชี่ยวชาญเฉพาะด้านได้ ดังบทสัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า “ผู้สูงอายุที่นี่ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการเกษียณ มีความรู้และประสบการณ์สูง ถ้าออกแบบกิจกรรมดี ๆ เขาสามารถเป็นแกนนำได้” (พยาบาลวิชาชีพ, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569) “บางคนสามารถช่วยถ่ายทอดความรู้หรือเป็นอาสาสมัครในกิจกรรมของเทศบาลได้ ถือเป็นทุนของพื้นที่” (นักพัฒนาชุมชน, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569)

2.2 เครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ เทศบาลมีโอกาสในการเข้าถึงองค์ความรู้และนวัตกรรมผ่านการทำความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาชั้นนำ (เช่น คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) ซึ่งช่วยเติมเต็มช่องว่างด้านบุคลากรผู้เชี่ยวชาญ และยกระดับบริการจากการดูแลพื้นฐานสู่การดูแลสุขภาพเชิงป้องกันและฟื้นฟูที่มีมาตรฐานสูงขึ้น “การทำงานร่วมกับมหาวิทยาลัยช่วยให้เราได้องค์ความรู้ใหม่ ๆ โดยเฉพาะด้านสุขภาพผู้สูงอายุ” (พยาบาลวิชาชีพ, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569) “นักวิชาการเข้ามาช่วยให้การออกแบบโครงการมีความเป็นระบบและมีหลักวิชาการมากขึ้น” (นักพัฒนาชุมชน, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569)

2.3 ความตื่นตัวด้านสุขภาพและสังคม สถานการณ์สังคมผู้สูงอายุทำให้ประชาชนตื่นตัวและให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมสุขภาพมากขึ้น เป็นโอกาสให้เทศบาลสามารถออกแบบบริการใหม่ ๆ ที่ตอบโจทย์ปัญหาสุขภาพจิต (ภาวะซึมเศร้า/สมองเสื่อม) ซึ่งเป็นความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองในปัจจุบัน “ผู้สูงอายุเริ่มสนใจเรื่องสุขภาพมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องโรคเรื้อรังและสุขภาพจิต” (พยาบาลวิชาชีพ,

Citation : ปิยากร หวังมหาพร. (2569). ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมขององค์กรกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบในการพัฒนาบริการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบางคูวัด. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299907. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299907

สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569) “ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น ทำให้เราสามารถพัฒนาโครงการใหม่ ๆ ได้ง่ายขึ้น” (นักพัฒนาชุมชน, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569)

3. อุปสรรค แม้จะมีปัจจัยสนับสนุนและโอกาส แต่การนำแนวคิดเชิงออกแบบมาใช้ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ยังเผชิญอุปสรรคสำคัญ ดังนี้

3.1 ภาระงานทับซ้อนและข้อจำกัดด้านกำลังคน ข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ให้เห็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่บุคลากรหนึ่งคนรับผิดชอบหลายหน้าที่ ทำให้ขาดเวลาในการสร้างสรรค์นวัตกรรมหรือลงลึกในรายละเอียดของเนื้องาน นอกจากนี้ยังขาดแคลนบุคลากรด้านเทคนิคเฉพาะทาง (เช่น IT Support) ประจำองค์กร ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาระบบเทคโนโลยี ดังบทสัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า “หนึ่งคนต้องทำหลายงาน ทำให้ไม่มีเวลาไปคิดหรือพัฒนางานใหม่ ๆ อย่างเต็มที่” (นักพัฒนาชุมชน, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569) “นอกจากงานประจำแล้ว ยังมีงานโครงการและงานเอกสาร ทำให้ภาระงานค่อนข้างมาก” (พยาบาลวิชาชีพ, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569)

3.2 กระบวนการงบประมาณและระเบียบราชการที่ไม่ยืดหยุ่น เป็นอุปสรรคต่อการทดลองทำต้นแบบที่ต้องอาศัยความรวดเร็วและการปรับเปลี่ยนตามผลตอบรับ การจะริเริ่มโครงการใหม่ต้องรอรอบปีงบประมาณ ทำให้ไม่ทันต่อสถานการณ์ความต้องการ “การทำโครงการใหม่ต้องรอรอบงบประมาณ ทำให้บางครั้งไม่ทันต่อสถานการณ์” (นักพัฒนาชุมชน, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569) “ระเบียบค่อนข้างตายตัว ทำให้การทดลองหรือปรับเปลี่ยนทำได้ยาก” (พยาบาลวิชาชีพ, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569)

3.3 บริบทสังคมเมืองและความเป็นปัจเจก ลักษณะชุมชนหมู่บ้านจัดสรรที่มีความเป็นส่วนตัวสูง ทำให้การรวมกลุ่มทางสังคมทำได้ยากกว่าสังคมชนบท การสื่อสารและการมีส่วนร่วมจึงเป็นความท้าทายที่ต้องใช้วิธีการใหม่ ๆ นอกเหนือจากการเสียงตามสายหรือหอกระจายข่าวแบบเดิม “คนในหมู่บ้านจัดสรรจะไม่ค่อยรวมกลุ่ม ต่างคนต่างอยู่ ทำให้การจัดกิจกรรมยากขึ้น” (นักพัฒนาชุมชน, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569) “ต้องใช้วิธีใหม่ ๆ ในการสื่อสาร เพราะวิธีแบบเดิมอาจไม่ได้ผลในสังคมเมือง” (พยาบาลวิชาชีพ, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569)

3.4 ความเสี่ยงด้านความยั่งยืนของโครงการ การขับเคลื่อนนวัตกรรมในปัจจุบันยังยึดโยงกับตัวบุคคล เช่น วิสัยทัศน์ของนายกเทศมนตรีหรือความทุ่มเทของเจ้าหน้าที่เฉพาะราย หากมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารหรือการโยกย้ายบุคลากร อาจส่งผลให้โครงการนวัตกรรมต่าง ๆ หยุดชะงักได้หากไม่มีการวางระบบโครงสร้างพื้นฐานที่มั่นคงรองรับ “ถ้าโครงการขึ้นอยู่กับคนใดคนหนึ่ง พอเขาไม่อยู่ งานก็อาจสะดุดได้” (พยาบาลวิชาชีพ, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569) “ยังต้องพัฒนาระบบให้เป็นโครงสร้างมากกว่าการพึ่งตัวบุคคลเพื่อให้เกิดความยั่งยืน” (นักพัฒนาชุมชน, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2569)

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยขออภิปรายผลโดยเชื่อมโยงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเข้ากับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องใน 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. ภาวะผู้นำที่เข้มแข็งกับวัฒนธรรมการบริการสาธารณะแนวใหม่ ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่าความพร้อมขององค์กรโดยรวมอยู่ในระดับดี โดยด้านความพร้อมด้านผู้นำมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (μ = 4.25) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ระบุว่า ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ (เช่น แนวคิดการพัฒนาระบบ Health System หรือศูนย์บริการครบวงจร) ทำให้เกิดนโยบายที่เอื้อต่อการ

Citation : Whangmahaporn, P. (2026). The Relationship Between Organizational Readiness and the Application of Design thinking in elderly service Development in Local Administrative Organizations: A case study of Bangkhuwat Town Municipality. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299907.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299907

เปลี่ยนแปลง เหตุผลสำคัญที่ทำให้ภาวะผู้นำมีบทบาทโดดเด่น เนื่องจากในบริบทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำทำหน้าที่เป็นทั้งผู้กำหนดทิศทางเชิงนโยบายและผู้สร้างความชอบธรรมในการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ เมื่อผู้บริหารแสดงวิสัยทัศน์และความมุ่งมั่นอย่างชัดเจน จะช่วยลดความไม่แน่นอนของบุคลากรและสร้างความเชื่อมั่นว่าแนวทางใหม่เป็นสิ่งที่องค์กรให้ความสำคัญจริง ส่งผลให้เกิดการยอมรับและพร้อมปรับตัวในระดับปฏิบัติการผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิด ความพร้อมขององค์กรของ Weiner (2009) ที่อธิบายว่า ความเชื่อมั่นของบุคลากรว่าหน่วยงานจะเปลี่ยนแปลงได้สำเร็จนั้นได้รับอิทธิพลโดยตรงจากภาวะผู้นำและการสนับสนุนเชิงนโยบาย เมื่อผู้นำแสดงออกถึงความมุ่งมั่นย่อมส่งผลให้บุคลากรเกิดความเชื่อมั่นและพร้อมที่จะปรับตัว นอกจากนี้ บทบาทของผู้นำในกรณีศึกษานี้ยังสะท้อนลักษณะของผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการบริหารตามกฎระเบียบ แต่ทำหน้าที่เป็นผู้ผลักดันการเปลี่ยนผ่านองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Denhardt & Denhardt (2015) ที่เน้นการรับใช้ประชาชนมากกว่าการควบคุม โดยในกรณีของเทศบาลเมืองบางคูวัด ผู้บริหารได้แสดงบทบาทเชิงรุกในการผลักดันนวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

2. การประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบ ผลการวิจัยพบว่าระดับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบโดยรวมอยู่ในระดับดี โดยขั้นตอนการสร้างแนวคิดใหม่และการทำความเข้าใจผู้ใช้มีค่าเฉลี่ยสูง ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า บุคลากร (โดยเฉพาะพยาบาลวิชาชีพ) มีการลงพื้นที่เชิงรุกเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและเก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุโดยตรง ทำให้เข้าใจปัญหาที่แท้จริง เช่น ปัญหาความเหงาของผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม ปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นเนื่องจากลักษณะงานด้านสาธารณสุขชุมชนมีความใกล้ชิดกับผู้รับบริการสูง บุคลากรจึงมีโอกาสสัมผัสบริบทชีวิตจริงของผู้สูงอายุโดยตรง ส่งผลให้สามารถพัฒนาความเข้าใจเชิงลึกซึ่งเป็นหัวใจของแนวคิดเชิงออกแบบ อีกทั้งความเป็นวิชาชีพ เช่น พยาบาล ยังช่วยสร้างความไว้วางใจทำให้ผู้สูงอายุเปิดเผยข้อมูลที่แท้จริงมากขึ้น

ประเด็นนี้สนับสนุนแนวคิดของ Simon (1996) และกระบวนการของ The d.school (2010) ที่ยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลางและยังสอดคล้องกับงานวิจัยในบริบทไทยของ รุ่งนภา เขียวชอุ่ม และคณะ (2567) และนพวรรณ เลิศผสมสิทธิ์และคณะ (2568) ที่พบว่าการใช้กระบวนการการทำความเข้าใจผู้ใช้ช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถออกแบบบริการที่ตรงใจผู้สูงอายุมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่าขั้นตอนการออกแบบต้นแบบมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่พบอุปสรรคด้านระบบราชการกล่าวคือ แม้บุคลากรจะสามารถเข้าใจปัญหาและสร้างแนวคิดได้ดี แต่ไม่สามารถก้าวไปสู่การทดลองและปรับปรุงได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ ระเบียบราชการและภาระงานที่สูงทำให้วงจรการเรียนรู้แบบ Iterative ซึ่งเป็นหัวใจของแนวคิดเชิงออกแบบถูกตัดตอนลง ประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Bason (2014) ที่ระบุว่าการออกแบบต้นแบบในภาครัฐจำเป็นต้องอาศัยพื้นที่ปลอดภัยสำหรับความล้มเหลวและการเรียนรู้ซึ่งระบบราชการแบบดั้งเดิมอาจยังไม่เอื้ออำนวยเท่าที่ควร

3. ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าความพร้อมขององค์กรมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงมากกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบ ($r > .80$) โดยเฉพาะด้านเป้าหมายที่ชัดเจนและการสนับสนุนจากผู้บริหาร ผลลัพธ์นี้สะท้อนว่าความพร้อมเชิงยุทธศาสตร์ทำหน้าที่เป็นกลไกต้นน้ำที่กำหนดทิศทางและความเข้มข้นของการนำนวัตกรรมไปใช้ กล่าวคือ เมื่อองค์กรมีเป้าหมายชัดเจนและมีการสนับสนุนจากผู้บริหารอย่างต่อเนื่อง จะทำให้การนำแนวคิดเชิงออกแบบไม่ใช่เพียงกิจกรรมเฉพาะกิจ แต่กลายเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานปกติ ผลดังกล่าวยืนยันแนวคิดของ Holt et al. (2007) และ Shea et al. (2014) ที่ว่าความพร้อมในระดับทัศนคติและโครงสร้างเป็นเงื่อนไขจำเป็นก่อนที่จะเกิดการนำนวัตกรรมไปปฏิบัติจริง อย่างไรก็

Citation : ปิยากร หวังมหาพร. (2569). ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมขององค์กรกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบในการพัฒนาบริการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบางคูวัด. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299907. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299907

ตาม แม้สถิติจะชี้ว่ามีความสัมพันธ์กันสูงแต่ในรายละเอียดเชิงลึกจากการสัมภาษณ์กลับพบช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติ กล่าวคือ แม้ผู้นำจะมีความพร้อมสูง แต่ข้อจำกัดด้านบุคลากรและภาระงานทำให้การขับเคลื่อนในระดับปฏิบัติการไม่สามารถดำเนินไปได้เต็มศักยภาพ สะท้อนลักษณะขององค์กรภาครัฐไทยในระยะเปลี่ยนผ่านที่มีความก้าวหน้าด้านแนวคิดเชิงนโยบาย แต่ยังติดข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและระบบงานแบบดั้งเดิม ประเด็นนี้สอดคล้องกับงานของ Clarke & Craft (2019) ที่ชี้ว่าการนำแนวคิดเชิงออกแบบมาใช้ในภาครัฐจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือข้ามสายงานและการปรับโครงสร้างองค์กรให้ยืดหยุ่น ดังนั้น หากองค์กรยังไม่สามารถลดภาระงานประจำ ปรับระบบสนับสนุนหรือสร้างกลไกเชิงโครงสร้างเพื่อรองรับนวัตกรรมได้ การขับเคลื่อนจะยังคงพึ่งพาตัวบุคคลมากกว่าระบบซึ่งส่งผลต่อความยั่งยืนในระยะยาว

ในภาพรวม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า เทศบาลเมืองบางคูวัดกำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นองค์กรภาครัฐสมัยใหม่ตามแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ โดยใช้แนวคิดเชิงออกแบบเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาบริการผู้สูงอายุผ่านภาวะผู้นำที่เข้มแข็งและการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการ อย่างไรก็ตาม ความสำคัญยังคงอยู่ที่การแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติซึ่งต้องอาศัยการปรับระบบงาน โครงสร้างองค์กร และวัฒนธรรมการทำงานให้เอื้อต่อการทดลอง เรียนรู้ และนวัตกรรม

ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

งานวิจัยนี้ค้นพบว่าความพร้อมของผู้นำและความสามารถในการเข้าใจปัญหาเป็นเงื่อนไขจำเป็นแต่ยังไม่เพียงพอต่อความสำเร็จของนวัตกรรมบริการหากระบบปฏิบัติการขาดความยืดหยุ่นในการทดลอง โดยมีข้อค้นพบ ดังนี้

1. ความสำเร็จแบบผสมผสาน ความสำเร็จในบริบทเทศบาลเมืองมิได้เกิดจากกระบวนการล่างขึ้นบนตามทฤษฎีสากลเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการผสานพลังระหว่างวิสัยทัศน์ที่เข้มแข็งจากบนลงล่างของผู้บริหารกับความไว้วางใจผ่านความเป็นมืออาชีพของผู้ปฏิบัติงานซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการเจาะเข้าถึงกลุ่มผู้สูงอายุในสังคมเมือง ข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่า ในบริบทภาครัฐไทย โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นความไว้วางใจเชิงวิชาชีพทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมระหว่างนโยบายกับประชาชน ซึ่งเป็นมิติที่แนวคิดเชิงออกแบบในตะวันตกยังกล่าวถึงไม่ชัดเจนและอาจถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่มีลักษณะเชิงบริบท

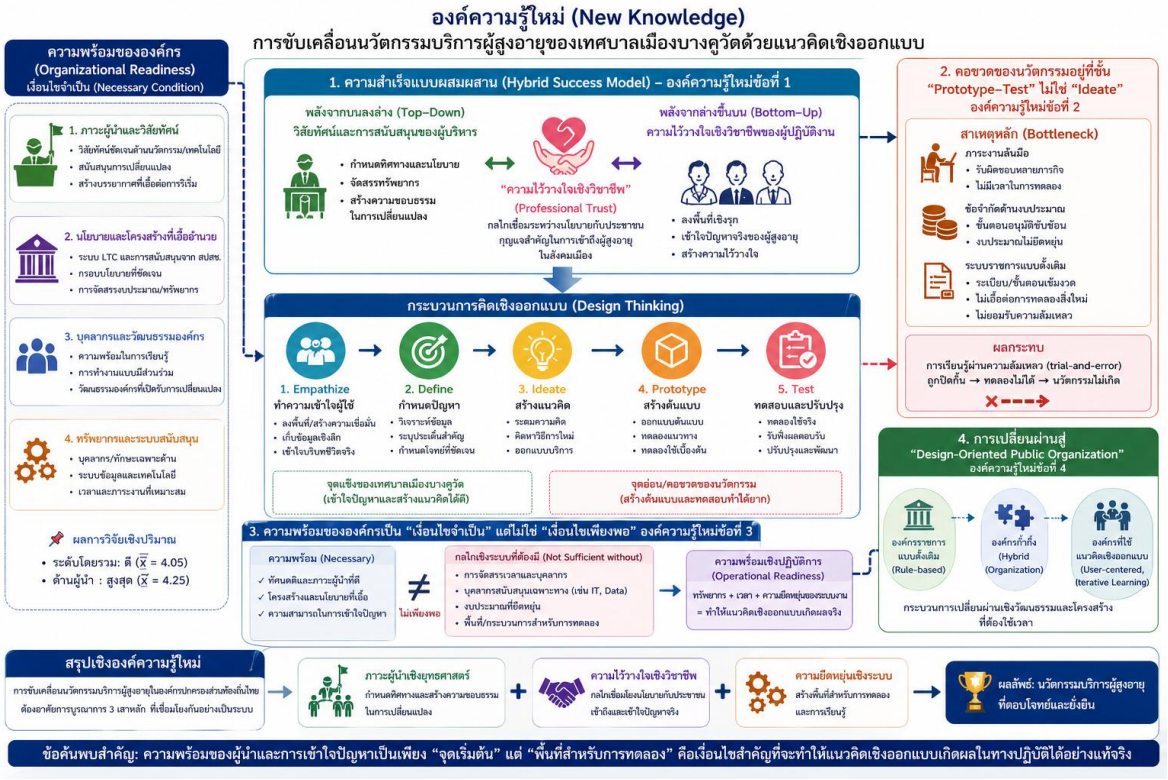
2.อุปสรรคของการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบในราชการส่วนท้องถิ่นมิใช่การขาดแคลนความคิดสร้างสรรค์ แต่คือปัญหาในขั้นตอนการสร้างต้นแบบ และการทดสอบเนื่องด้วยภาระงานและข้อจำกัดด้านงบประมาณ ซึ่งเป็นอุปสรรคที่ปิดกั้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านความล้มเหลว ข้อค้นพบนี้ช่วยปรับมุมมองใหม่ต่อการพัฒนานวัตกรรมภาครัฐ

3. ความพร้อมขององค์กรเป็นเงื่อนไขจำเป็น แม้ผลเชิงปริมาณจะชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ในระดับสูงมากระหว่างความพร้อมขององค์กรกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบ แต่ข้อมูลเชิงคุณภาพกลับสะท้อนว่าความพร้อมดังกล่าวยังไม่สามารถแปลงไปสู่การปฏิบัติได้เต็มที่ หากขาดกลไกเชิงระบบที่รองรับ เช่น การจัดสรรเวลา บุคลากรสนับสนุน หรือพื้นที่ทดลองนวัตกรรม ข้อค้นพบนี้มีนัยสำคัญเชิงทฤษฎี โดยชี้ให้เห็นว่า Organizational Readiness ควรถูกขยายความจากมิติด้านทัศนคติและโครงสร้าง ไปสู่ความพร้อมเชิงปฏิบัติการซึ่งรวมถึงทรัพยากร เวลา และความยืดหยุ่นของระบบงาน

4.การเปลี่ยนผ่านขององค์กรท้องถิ่นสู่ Design-Oriented Public Organization งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าเทศบาลเมืองบางคูวัดกำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านจากองค์กรราชการแบบดั้งเดิม ไปสู่องค์กรที่ใช้แนวคิดเชิง

Citation : Whangmahaporn, P. (2026). The Relationship Between Organizational Readiness and the Application of Design thinking in elderly service Development in Local Administrative Organizations: A case study of Bangkhuwat Town Municipality. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299907.
https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299907

ออกแบบเป็นเครื่องมือในการพัฒนาบริการ โดยมีลักษณะก้ำกึ่งกล่าวคือ มีทั้งองค์ประกอบของระบบราชการแบบเดิมและแนวคิดใหม่อยู่ร่วมกัน ข้อค้นพบนี้ช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ด้านการเปลี่ยนแปลงองค์กรภาครัฐ โดยชี้ให้เห็นว่า การนำแนวคิดเชิงออกแบบมาใช้ไม่ได้เกิดขึ้นแบบทันที แต่เป็นกระบวนการเปลี่ยนผ่านเชิงวัฒนธรรมและโครงสร้างที่ต้องใช้เวลา

ภาพที่ 2 ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ด้านโครงสร้างและระบบงาน ได้แก่ 1) ตั้งคณะทำงานนวัตกรรม โดยจัดตั้งทีมทำงานข้ามกองและลดภาระงานประจำลงชั่วคราว เพื่อให้เจ้าหน้าที่ให้ความสำคัญกับการสร้างต้นแบบและทดสอบได้เต็มที่ ลดการทำงานแบบฝากงาน 2) สร้างความยั่งยืนด้านไอที เปลี่ยนการพึ่งพาตัวบุคคลสู่ระบบองค์กรโดยจ้างบุคลากรไอทีโดยตรงหรือทำสัญญาบำรุงรักษาระยะยาว เพื่อป้องกันระบบหยุดชะงักเมื่อเปลี่ยนผู้บริหาร

2. ด้านกระบวนการ ได้แก่ 1) สร้างพื้นที่ทดลอง กำหนดพื้นที่นำร่องที่ยืดหยุ่นด้านระเบียบและงบประมาณ เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่กล้าทดลองทำต้นแบบโดยไม่ต้องกังวลความผิดพลาดทางระเบียบในระยะแรก 2) บูรณาการบริการออนไซต์และออนไลน์ ขยายผลศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตฯ สำหรับผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคมควบคู่กับระบบรักษาทางไกลสำหรับกลุ่มติดบ้าน/ติดเตียง เพื่อปิดช่องว่างการเข้าถึงบริการในบริบทเมือง

Citation : ปิยากร หวังมหาพร. (2569). ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมขององค์กรกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบในการพัฒนาบริการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบางคูวัด. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299907. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299907

3. ด้านบุคลากร ใช้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (เช่น พยาบาลวิชาชีพ) ในการเข้าหาชุมชนเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแทนการใช้ระบบเครือข่ายความสัมพันธ์แบบดั้งเดิม ซึ่งเหมาะกับบริบทผู้สูงอายุในเมืองที่มีความรู้สูง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. วิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อยกระดับจากการศึกษาความพร้อมสู่การลงมือทำจริง โดยผู้วิจัยเข้าร่วมกระบวนการเพื่อถอดบทเรียนและระบุปัญหาในขั้นตอนการปฏิบัติ

2. ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างบริบทเมืองกับบริบทชนบท เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของสภาพสังคมและวัฒนธรรมต่อความสำเร็จของการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบ

3. ขยายขอบเขตจากการวัดกระบวนการภายในสู่การวัดผลลัพธ์ที่แท้จริงว่า การคิดเชิงออกแบบช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ดีกว่าวิธีการเดิมหรือไม่อย่างไร

เอกสารอ้างอิง (References)

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2562). *มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่อง สังคมสูงอายุ (ฉบับปรับปรุง)* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2567). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2567.* กรุงเทพฯ: กรมกิจการผู้สูงอายุ.

ตระกูล มีชัย. (2564). *การบริหารท้องถิ่นกับความท้าทายในสังคมสูงวัย: จากการสงเคราะห์สู่การออกแบบบริการเชิงรุก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เทศบาลเมืองบางคูวัด. (2568). *แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566–2570) ฉบับทบทวน พ.ศ. 2568*. ปทุมธานี: งานวิเคราะห์นโยบายและแผน เทศบาลเมืองบางคูวัด.

ธัญพร หล่อชัยวัฒนา. (2561). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, *12*(2), 94-104.

นพวรรณ เลิศผสมสิทธิ์, เชาวฤทธิ์ เชาว์แสงรัตน์, และอำนวย บุญรัตนไมตรี. (2568). นวัตกรรมการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อผู้สูงวัยขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารวิชาการการจัดการภาครัฐและเอกชน*, *7*(2), 438–454.

ปาริชาติ ผิวงาม และ โชติ บดีรัฐ. (2568). บทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการขับเคลื่อนนโยบายเมืองน่าอยู่สำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย. *วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, *5*(2), 1-19.

ไปรมา อิศรเสนา ณ อยุธยา และชูจิต ตรีรัตนพันธ์. (2560). *การคิดเชิงออกแบบ: เรียนรู้ด้วยการลงมือทำ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC).

พิชพล เงินเรืองโรจน์ และณัฐพงศ์ แย้มเจริญ. (2568). การคิดเชิงออกแบบเพื่อสร้างสรรค์สื่อกราฟิกเคลื่อนไหวเพื่อใช้ในการเรียนการสอนด้านดิจิทัลสำหรับผู้สูงอายุ. *วารสารนิเทศสยามปริทัศน์*, *24*(1), 205–221.

ภาวิณี เอี่ยมตระกูล และสรารัตน์ ฉายพงษ์. (2565). การประยุกต์ใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, *48*(1), 89–110.

รุ่งนภา เขียวชอุ่ม, ผกามาศ พิมพ์ธารา, อพัชชา ศรีพระคุณ, สุทธิดา ภักดี, ปรีชา น้ำเจริญ, และพรฤดี นิธิรัตน์. (2567). การพัฒนาต้นแบบวอคเกอร์เตือนภัยเหตุฉุกเฉินโดยใช้การเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน

Citation : Whangmahaporn, P. (2026). The Relationship Between Organizational Readiness and the Application of Design thinking in elderly service Development in Local Administrative Organizations: A case study of Bangkhuwat Town Municipality. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e299907. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299907

ร่วมกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบและการเรียนรู้แบบสหสาขาวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมความมั่นใจผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดการเคลื่อนไหวเมื่ออาศัยอยู่บ้านคนเดียวในชุมชน. *วารสารสุขภาพและการศึกษาพยาบาล*, *30*(2), 115–136.

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2566). *นวัตกรรมเชิงนโยบาย (Policy Innovation): การขับเคลื่อนนโยบายด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบและนวัตกรรม*. https://www.nia.or.th/Policy-Innovation-SITE2023

สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570)*. https://www.nesdc.go.th/wordpress/wp-content/uploads/2025/02/article_file_20230307173847.pdf

โสภณวิชญ์ เสกขุนทด, สุกฤษฎิ์ รักษ์ธนอนันต์, วันชัย จึงวิบูลย์สถิตย์, และคณะ. (2568). การออกแบบบริการสาธารณะเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นด้วยกระบวนการคิด เชิงออกแบบ. *วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่*, *3*(2), 1358–1377.

Bason, C. (Ed.). (2014). *Design for policy*. New York, NY: Routledge.

Best, J. W. (1977). *Research in Education* (3rd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Clarke, A., & Craft, J. (2019). The twin faces of public sector design. *Governance, 32*(1), 5-21.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297–334. https://doi.org/10.1007/BF02310555

Denhardt, J. V., & Denhardt, R. B. (2015). *The new public service: Serving, not steering*. New York: Routledge.

Holt, D. T., Armenakis, A. A., Feild, H. S., & Harris, S. G. (2007). Readiness for organizational change: The systematic development of a scale. *Journal of Applied Behavioral Science*, 43(2), 232–255. https://doi.org/10.1177/0021886306295295

Shea, C. M., Jacobs, S. R., Esserman, D. A., Bruce, K., & Weiner, B. J. (2014). Organizational readiness for implementing change (ORIC): Development of a new measure. *Implementation Science*, 9,7. https://doi.org/10.1186/1748-5908-9-7

Simon, H. A. (1996). *The sciences of artificial*. Cambridge: MIT Press.

The d.school. (2010). *Bootcamp bootleg*. Stanford: Hasso Plattner Institute of Design.

Weiner, B. J. (2009). A theory of organizational readiness for change. *Implementation Science*, 4, 67. https://doi.org/10.1186/1748-5908-4-67

Citation : ปิยากร หวังมหาพร. (2569). ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมขององค์กรกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงออกแบบในการพัฒนาบริการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบางคูวัด. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e299907. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e299907

การพัฒนานวัตกรรมดิจิทัลเพื่อการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตเชิงรุกสำหรับบุคลากรในโรงพยาบาล
Developing Digital Innovations for Proactive Mental Well-being Promotion among Hospital Personnel

ยโสธรา แสนเขื่อน[1*], บุษกร วัฒนบุตร[2], และวงศ์วิศว์ หมื่นเทพ [3]
Yasothara Sankhuan[1*], Busakorn Watthanabut[2], and Wongwit Muenthep [3]
[1-3]ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ; Faculty of Liberal Arts, North Bangkok University, Thailand.
*Corresponding Author; e-mail : 681500013@northbkk.ac.th
DOI : 10.65205/jlgisrru.2026.e296217

Received : December 27, 2025; **Revised :** February 19, 2026; **Accepted :** February 19, 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายสุขภาวะทางจิตสำหรับบุคลากรโรงพยาบาลเอกชน และวิเคราะห์สถานการณ์สุขภาวะทางจิตของบุคลากรปฏิบัติงานในโรงพยาบาลซึ่งปฏิบัติงานภายใต้บริบทการทำงานที่มีความกดดันเชิงระบบสูง อันเนื่องมาจากการปฏิบัติงานตามระบบกะการทำงาน (Shift Work) นอกจากนั้นยังต้องประสบกับภาระงานที่ต้องอาศัยความทุ่มเทอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดภาวะหมดไฟและความเครียดเรื้อรังสูงกว่าปกติ

อย่างไรก็ตาม มาตรการดูแลสุขภาพจิตที่มีอยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่ยังคงมุ่งเน้นการดูแลในเชิงรับ และอาจมีข้อจำกัดด้านการเข้าถึง จึงยังไม่สอดคล้องอย่างเต็มที่กับความต้องการในการดูแลและจัดการสุขภาพจิตด้วยตนเองเชิงรุกในบริบทของสังคมดิจิทัล ดังนั้นนวัตกรรมสำหรับองค์กรไทยที่ช่วยส่งเสริมสุขภาวะทางจิตเชิงรุกสำหรับบุคลากรในโรงพยาบาลจำเป็นต้องอาศัยนวัตกรรมรูปแบบ"Micro-intervention" ที่สั้นและใช้ได้ทันที นวัตกรรมนี้แบ่งการทำงานเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ภาวะปัญหา (2) การเริ่มต้นประเมินความเสี่ยงรายวัน (Initiation) (3) การมีส่วนร่วมผ่านโปรแกรมดูแลตนเอง (Engagement) การปรับตัวด้วยปุ่มปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ (Adaptation) และ (5) การบรรลุสุขภาวะที่ยั่งยืน เพื่อเป็นต้นแบบการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืนในอุตสาหกรรมการแพทย์

คำสำคัญ: การพัฒนานวัตกรรมดิจิทัล, สุขภาวะทางจิต, การส่งเสริมสุขภาวะทางจิตเชิงรุก, บุคลากรในโรงพยาบาล

Abstract

Development of a Proactive Digital Micro-intervention for Enhancing Mental Well-being among Private Hospital Personnel

This article aims to examine the mental well-being of private hospital personnel and analyze the psychological challenges faced by healthcare staff operating under high systemic pressure. The study finds that the exigencies of shift work, combined with continuous high-intensity workloads, significantly elevate the risk of burnout and chronic stress compared to other professions. Despite these challenges, current mental health interventions are predominantly reactive and often hindered by accessibility barriers, failing to meet the demand for proactive self-management in the digital era.

Citation : Sankhuan, S., Watthanabut., B., & Muenthep, W. (2026). Developing Digital Innovations for Proactive Mental Well-being Promotion among Hospital Personnel. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296217. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296217

To address this gap, this paper proposes a "Micro-intervention" framework specifically designed for Thai healthcare organizations. This innovation emphasizes brief, immediate-action protocols structured into five stages: (1) Problem Identification, (2) Initiation of daily risk assessment, (3) Engagement through self-care programs, (4) Adaptation via real-time expert consultation, and (5) Achievement of sustainable well-being. This model serves as a strategic prototype for sustainable human resource management, fostering long-term psychological resilience within the medical industry.

Keywords: Digital Innovation Development, Mental Well-being, Proactive Mental Health Promotion, Hospital Personnel

บทนำ (Introduction)

ในระบบระบบบริการสุขภาพสมัยใหม่ บุคลากรในโรงพยาบาลนับเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพและความต่อเนื่องของการให้บริการทางการแพทย์ (World Health Organization [WHO], 2016) ลักษณะงานที่ต้องเผชิญกับความคาดหวังสูง ความเร่งด่วนในการตัดสินใจ และความรับผิดชอบต่อชีวิตและความปลอดภัยของผู้ป่วย ส่งผลให้บุคลากรในโรงพยาบาลต้องปฏิบัติงานภายใต้แรงกดดันทางจิตใจอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในบริบทขององค์กรสุขภาพที่มีการจัดระบบการทำงานเป็นกะและมีภาระงานในระดับสูง (Caruso, 2014; Dall'Ora et al., 2020)

ปัจจุบันอุตสาหกรรมโรงพยาบาลเอกชนของประเทศไทยดำเนินอยู่ภายใต้การยกระดับสู่การเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub) จึงก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนเชิงระบบอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านโครงสร้าง การแข่งขัน และการให้บริการทางการแพทย์ ส่งผลให้โรงพยาบาลต้องเพิ่มขีดความสามารถในการดำเนินงาน ควบคู่กับการรักษามาตรฐานคุณภาพและความปลอดภัยของผู้รับบริการในระดับสากล ดังนั้นบุคลากรทางการแพทย์และสหสาขาวิชาชีพจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกหลักของระบบบริการสุขภาพ โดยต้องปรับตัวต่อรูปแบบการทำงานที่มีความเข้มข้นและซับซ้อนมากขึ้น ทั้งในด้านภาระงาน ความคาดหวังจากผู้รับบริการ และการดำเนินงานภายใต้กรอบมาตรฐานสากลอย่างต่อเนื่อง จึงก่อให้เกิดภาวะความเหนื่อยล้าทางอารมณ์และภาวะหมดไฟ (Burnout) รวมไปจนถึงการเผชิญกับความเสี่ยงต่อสุขภาวะทางจิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งหากไม่ได้รับการจัดการที่เหมาะสมจะนำไปสู่ความบกพร่องในการตัดสินใจทางคลินิก (Clinical Judgment) เพิ่มความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของผู้ป่วย (Patient Safety) และกลายเป็นสาเหตุหลักของอัตราการลาออกของบุคลากร (Staff Turnover) ที่บั่นทอนความยั่งยืนขององค์กร

อย่างไรก็ตาม มาตรการดูแลสุขภาพจิตที่ใช้ในปัจจุบันส่วนใหญ่มักมีลักษณะเป็นการดูแลเชิงตั้งรับ (Reactive Approach) อาทิ บริการให้คำปรึกษาทางโทรศัพท์หรือการจัดพื้นที่ผ่อนคลายภายในองค์กร ซึ่งแม้จะมีบทบาทสำคัญในการให้การช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหาแล้ว แต่ยังมีข้อจำกัดด้านการเข้าถึง อันเนื่องมาจากลักษณะการทำงานเป็นกะ ตารางเวรที่มีความเข้มข้น ความกังวลเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัว ตลอดจนทัศนคติทางสังคมที่ยังคงมีต่อการเข้ารับบริการทางจิตวิทยา (Stigma) ข้อจำกัดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างสำคัญ (Critical Gap) ในการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตเชิงป้องกันและเชิงรุก นวัตกรรมดิจิทัลที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการดูแลตนเอง (Self-management) ผ่านรูปแบบการแทรกแซงขนาดเล็ก (Micro-

Citation : ยโสธรา แสนเชื่อน, บุษกร วัฒนบุตร, และ วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ. (2569). การพัฒนานวัตกรรมดิจิทัลเพื่อการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตเชิงรุกสำหรับบุคลากรในโรงพยาบาล. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296217. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296217

intervention) จึงนับเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในบริบทของยุคดิจิทัล เนื่องจากมีความยืดหยุ่นสูง สามารถปรับให้สอดคล้องกับบริบทการทำงาน และสนับสนุนบุคลากรได้อย่างทันท่วงที (Just-in-Time Support)

บทความวิชาการนี้จึงมุ่งนำเสนอรูปแบบโมเดลนวัตกรรมดิจิทัลเพื่อการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตเชิงรุก โดยกำหนดขอบเขตในกลุ่มพยาบาลวิชาชีพและบุคลากรสายสนับสนุนในบริบทโรงพยาบาลเอกชนเขตกรุงเทพมหานคร การดำเนินการนี้ใช้ ทฤษฎีการเปลี่ยนผ่าน (Transition Theory) ของ Schlossberg เป็นแกนกลางในการวิเคราะห์กระบวนการปรับตัว บูรณาการร่วมกับ กรอบสุขภาวะทางจิต 6 มิติ (Psychological Well-being: PWB) ของ Carol Ryff เพื่อกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการและกิจกรรมในการส่งเสริมพลังใจเชิงบวกอย่างเป็นระบบ

เนื้อหา (Content)

แนวคิดและความหมายของสุขภาวะทางจิต

สุขภาวะทางจิต (Psychological well-being) เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่เอื้อต่อการมีความสุขในชีวิต และได้รับความสนใจจากนักวิชาการและนักจิตวิทยาจำนวนมาก โดยเฉพาะในบริบทการศึกษาของต่างประเทศโดย ริฟฟ์ (Ryff) ได้ให้ความหมายของสุขภาวะทางจิตว่าเป็นการรับรู้ตนเองในเชิงบวกของบุคคล สะท้อนถึงความพึงพอใจต่อชีวิตและความสามารถในการบรรลุความสำเร็จตามช่วงพัฒนาการของชีวิตในแต่ละระยะ สุขภาวะทางจิตประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การยอมรับตนเอง การมีจุดมุ่งหมายในชีวิต ความเป็นตัวของตัวเอง การพัฒนาศักยภาพของตนอย่างต่อเนื่อง การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น และความสามารถในการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม โดยมีองค์ประกอบ 6 มิติ ได้แก่

1. การยอมรับตนเอง (Self - acceptance) เป็นสิ่งที่เป็นองค์ประกอบหลักของการมีสุขภาพจิต เช่นเดียวกับ การรู้แจ้งเห็นจริงในตนเอง (Self – actualization) ในทฤษฎีของมาสโลว์ที่แสดงให้เห็นการมีวุฒิภาวะ (Maturity) ทฤษฎีพัฒนาการตลอดชีวิต (Life Span Theory) นั้นให้ความสำคัญกับการยอมรับตนเองมาก โดยเป็นลักษณะของการมีทัศนคติทางบวกต่อตนเอง การเข้าใจ ยอมรับแง่มุมที่มีความหลากหลายของตนเองและการรู้สึกทางบวกกับชีวิตในอดีตของตนเองดังนั้นการมีทัศนคติทางบวกต่อตนเองจึงเป็นลักษณะที่สำคัญในการทำงานของจิตในทางบวก

2. การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น (Positive relationship with others) มีทฤษฎีอีกจำนวนมากที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีความอบอุ่นและสามารถไว้ใจได้ความสามารถในการรักเข้าใจผู้อื่นถือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการมีสุขภาวะจิตที่ดี ผู้ที่รู้แจ้งเห็นจริงในตนเอง (Self –Actualize) จะเป็นผู้ที่ความรู้สึกร่วมในการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นเป็นห่วงเป็นใยความรู้สึกผู้อื่น มีความไว้วางใจต่อครอบข้าง มีความรักต่อเพื่อมนุษย์ เข้าใจการเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ

3. ความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) เป็นลักษณะของการที่มีความสามารถ ในการตัดสินใจสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเอง มีอิสระ และมีระเบียบแบบแผนในชีวิต จากภายใน เช่น ผู้ที่รู้แจ้งเห็นจริงในตนเอง (Self – Actualize) จะแสดงให้เห็นถึงความอิสระ สามารถทนต่อการขัดเกลาทางสังคม อดทนต่อความกดดัน และสามารถประเมินตัวเองจากภายในด้วยมาตรฐานของตนเอง ต่างจากคนที่อยากให้ผู้อื่นปรับปรุงตัวแต่ไม่ได้ประเมินตนเอง ผู้ที่สามารถพัฒนาตนเองได้ก็จะสามารถหลุดพ้นจากความกลัว ความเชื่อและกฎของคนหมู่มากได้

4. ความสามารถในการจัดการกับสิ่งแวดล้อม (Environmental mastery) เป็นลักษณ ะที่บุคคลมีความสามารถที่จะเลือกหรือสร้างสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมแก่สภาพทางจิตใจของตนเองได้ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญ

Citation : Sankhuan, S., Watthanabut., B., & Muenthep, W. (2026). Developing Digital Innovations for Proactive Mental Well-being Promotion among Hospital Personnel. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296217. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296217

ในการนิยามเรื่องสุขภาวะทางจิต การมีวุฒิภาวะจึงเป็นสิ่งต้องอาศัยการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล การมีความสามารถในการจัดการกับสิ่งแวดล้อมที่มีความซับซ้อน ซึ่งเป็นความสามารถในการที่จะอยู่ให้เท่าทันโลกสามารถเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

5. การมีจุดมุ่งหมายในชีวิต (Purpose in Life) ในทางสุขภาวะทางจิตนั้นได้ให้ ความหมายไว้ว่าเป็นสิ่งที่บุคคลนั้นมีความรู้สึกว่าตนเองมีจุดมุ่งหมายและมีคุณค่า คำจำกัดความในทาง วุฒิภาวะนั้นเห็นว่าบุคคลต้องมีความเข้าใจอย่างชัดเจนในเป้าหมายของตน มีทิศทาง มีความตั้งใจ เข้าใจอย่างเด่นชัดถึงสิ่งมีความมุ่งหมายในชีวิต ทฤษฎีพัฒนาการตลอดช่วงชีวิตได้กล่าวถึงความหลากหลายของการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายต่าง ๆ ของการดำเนินชีวิต เช่น การเป็นคนที่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและมีความคิดสร้างสรรค์หรือการมีความสามารถจัดการทางอารมณ์ของตนในช่วงท้ายชีวิตดังนั้นใครก็ตามที่มีความเป้าหมายที่ชัดเจนมีความตั้งใจมีทิศทางที่ชัดเจนจะนำไปสู่ชีวิตที่มีความหมาย

6. การเจริญ เติบโตของความเป็นบุคคล (Personal Growth) การทำงานทางจิตที่ดีไม่ได้หมายถึงเพียงแค่การบรรลุลักษณะข้างต้นที่กล่าวมา แต่ยังหมายถึงการที่บุคคลยังมีการพัฒนาตนอย่างเต็มที่ เพื่อการเติบโตงอกงามในความเป็นมนุษย์ ความต้องการให้การรู้ตนและพัฒนาตนให้ศักยภาพนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการเติบโตของบุคคล เช่น การเปิดกว้างต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมถือเป็นกุญแจสำคัญในการที่จะทำงานได้เต็มศักยภาพ เปิดกว้างต่อการรับเอาประสบการณ์ใหม่ ๆ ในชีวิต บุคคลที่มีลักษณะด้านนี้จะพัฒนาตนอย่างต่อเนื่อง และท้าทายกับสิ่งใหม่ ๆ หรืองานที่ตนทำในแต่ละช่วงเวลาของชีวิตที่ต่าง ๆ ไป ดังนั้นการมีความเติบโตในตนและการเข้าใจในตนเองอย่างแท้จริง (Self - realization)

ในทำนองเดียวกัน ริฟฟ์และเคเยส (Ryff & Keyes) อธิบายว่าสุขภาวะทางจิตเป็นคุณลักษณะเชิงบวกทางจิตใจที่มีความหลากหลาย ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการเจริญเติบโตและพัฒนาการของบุคคล โดยบุคคลที่มีสุขภาวะทางจิตในระดับที่ดีมักแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางจิตที่ค่อนข้างสมบูรณ์ มีความมั่นใจในตนเอง มีความพึงพอใจต่อประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมา และสามารถมองชีวิตอย่างมีความหมาย ทั้งนี้ การประเมินสุขภาวะทางจิตมิได้พิจารณาเพียงสถานการณ์ที่บุคคลเผชิญอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น หากแต่เป็นการประเมินจากประสบการณ์และเหตุการณ์ตลอดช่วงชีวิตที่ผ่านมาโดยรวม

นอกจากนั้นแล้วนักวิชาการภายในประเทศได้ให้ความหมายของสุขภาวะทางจิตในแนวทางที่สอดคล้องและใกล้เคียงกับแนวคิดของนักวิชาการในต่างประเทศ โดยอธิบายลักษณะของสภาวะอารมณ์ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ อาทิ อุบลทิพย์ ไชยแสง และคณะได้กล่าวว่า สุขภาวะทางจิตเป็นคุณลักษณะเชิงบวกทางจิตใจ ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ต่อตนเอง สิ่งแวดล้อม และแสดงถึงพัฒนาการของบุคคลประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ การยอมรับตนเอง ความเป็นอิสระ กาเจริญเติบโตของบุคคล ความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ความสามารถในการจัดการกับสิ่งแวดล้อมและการมีจุดมุ่งหมายในชีวิต

การพัฒนานิยามและองค์ความรู้ด้านสุขภาวะทางจิตในประเทศไทยมีการวิวัฒนาการโดยอิงกับมิติของ "ความสุข" (Happiness) และ "คุณภาพชีวิต" (Quality of Life) เป็นพื้นฐานและได้มีการบูรณาการปรัชญาตะวันออกและวิถีแบบจารีตไทยเข้าไปอย่างมีนัยสำคัญ ออกมาเป็น 3 มิติหลัก ดังนี้

1. มิติความสุขและคุณภาพชีวิตองค์รวม (Holistic Well-being)ในขณะที่กรอบแนวคิดตะวันตกมักแยกส่วนสุขภาวะทางอารมณ์ (Hedonic) ออกจากสุขภาวะทางศักยภาพ (Eudemonic) แต่งานวิชาการไทยมอง "ความผาสุก" เป็นภาวะองค์รวมที่เชื่อมโยงระหว่าง กาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา (Spiritual/Intellectual) โดยเน้นให้บุคคลสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีคุณค่าตามอัตภาพและสมดุล สอดคล้องกับข้อค้นพบของ กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์ (2552) ที่ชี้ให้เห็นว่าสุขภาวะทางจิตของพยาบาลไทยไม่ได้ขึ้นอยู่

Citation : ยโสธรา แสนเชื่อน, บุษกร วัฒนบุตร, และ วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ. (2569). การพัฒนานวัตกรรมดิจิทัลเพื่อการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตเชิงรุกสำหรับบุคลากรในโรงพยาบาล. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296217. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296217

กับปัจจัยภายในตัวบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่ผันแปรตามปัจจัยด้านถิ่นที่อยู่และสภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญ

2. มิติความเข้มแข็งทางใจและระบบสนับสนุนทางสังคม (Resilience & Social Support)จุดเด่นที่สำคัญของแนวคิดไทยคือการให้ความสำคัญกับ "กลไกทางสังคม" มากกว่าความเป็นอิสระส่วนบุคคล (Autonomy) นิยามจากกรมสุขภาพจิตเน้นย้ำเรื่อง "ความสามารถในการปรับตัวให้มีความสุขอยู่กับสังคมและสิ่งแวดล้อม" (Adaptability) ซึ่งสะท้อนค่านิยมแบบสังคมพึ่งพิง (Collectivism) การยอมรับจากกลุ่มเพื่อนร่วมงานและหัวหน้างานจึงเป็นเกณฑ์ตัดสินสุขภาวะที่สำคัญ ซึ่งปัจจัยนี้เองที่เป็นพลังทวี (Leverage) ช่วยให้บุคลากรฟื้นตัวจากภาวะหมดไฟ (Burnout) ได้รวดเร็วขึ้นผ่านกระบวนการประคับประคองใจในทีม

3. มิติคุณค่าและวุฒิภาวะทางอารมณ์แบบไทย (Reality Perception & Spiritual Value)แนวคิดไทยให้ความสำคัญกับการ "รับรู้ความจริงตามที่เป็นจริง" (Reality Perception) และการรักษาใจให้เป็นปกติท่ามกลางความผันผวน มิตินี้เชื่อมโยงโดยตรงกับความหมายเชิงจิตวิญญาณในวิชาชีพพยาบาล (Vocational Meaning) ที่ต้องเผชิญกับความเจ็บป่วยและความสูญเสียอยู่ตลอดเวลา การมีทัศนคติเชิงบวกแบบไทย (เช่น การปล่อยวาง หรือการมองหาแง่ดีในวิกฤต) จึงเป็นเกณฑ์วัดวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่ช่วยรักษาจุดมุ่งหมายในชีวิต (Purpose in Life) ของบุคลากรไว้ได้

การออกแบบนวัตกรรม (Implications for Innovation Design)

การสังเคราะห์มิติเชิงวัฒนธรรมข้างต้นนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการออกแบบฟังก์ชันนวัตกรรมดิจิทัลที่ "เข้าถึงใจ" บุคลากรโรงพยาบาลเอกชนไทย มากกว่าการใช้เครื่องมือสำเร็จรูปจากต่างประเทศ โดยมีแนวทาง 3 ประการ

3.1 การเสริมสร้างสัมพันธภาพเชิงบวก (Digital Peer Support) พัฒนาโมดูล "เพื่อนช่วยเพื่อน" (Peer Connection) ที่เน้นวัฒนธรรมการให้กำลังใจและการแบ่งปันประสบการณ์ (Social Proof) เพื่อลดความรู้สึกโดดเดี่ยวในการจัดการปัญหาเพียงลำพัง

3.2 การเชื่อมโยงแรงสนับสนุนจากหัวหน้างาน (Leadership Feedback Loop) ออกแบบระบบที่ช่วยให้หัวหน้างานได้รับสัญญาณการขอความช่วยเหลือเบื้องต้นโดยยังคงความเป็นส่วนตัว เพื่อให้เกิดการสนับสนุนทางสังคม (Social Support) ในระดับสายงานบังคับบัญชาอย่างเป็นรูปธรรม

3.3 การลดตราบาปด้วยมิติจิตตปัญญา (Reducing Stigma via Mindfulness): พัฒนาการแทรกแซงขนาดเล็ก (Micro-intervention) ที่ประยุกต์ใช้หลักการเจริญสติ (Mindfulness) หรือการสะท้อนคิด (Reflection) ตามบริบทไทย ซึ่งช่วยให้บุคลากรเข้าถึงเครื่องมือได้ง่ายขึ้นโดยไม่รู้สึกว่ากำลังถูกประเมินว่าเป็น "ผู้ป่วยจิตเวช"

นวัตกรรมสำหรับองค์กรไทยที่ช่วยส่งเสริมสุขภาวะทางจิตเชิงรุกสำหรับบุคลากรในโรงพยาบาลจำเป็นต้องอาศัยนวัตกรรมรูปแบบ"Micro-intervention" ที่สั้นและใช้ได้ทันที นวัตกรรมนี้แบ่งการทำงานเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ภาวะปัญหา (2) การเริ่มต้นประเมินความเสี่ยงรายวัน (Initiation) (3) การมีส่วนร่วมผ่านโปรแกรมดูแลตนเอง (Engagement) การปรับตัวด้วยปุ่มปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ (Adaptation) และ (5) การบรรลุสุขภาวะที่ยั่งยืน โดยแต่ละฟังก์ชันจะสอดคล้องกับมิติของ Ryff เช่น ระบบสะท้อนตนเองเพื่อการยอมรับตนเอง และเครื่องมือจัดการภาระงานเพื่อความเชี่ยวชาญในสิ่งแวดล้อม กรอบแนวคิดสุขภาวะทางจิต (International Definitions and Conceptual Frameworks)

สุขภาวะทางจิตที่ดีเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างองค์กรแห่งความสุขและความปลอดภัยของผู้ป่วย บทความนี้สรุปให้เห็นว่าการบูรณาการทฤษฎีการเปลี่ยนผ่านร่วมกับจิตวิทยาเชิงบวกผ่านนวัตกรรมดิจิทัล

Citation : Sankhuan, S., Watthanabut., B., & Muenthep, W. (2026). Developing Digital Innovations for Proactive Mental Well-being Promotion among Hospital Personnel. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296217. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296217

ขนาดเล็ก (Micro-intervention) สามารถส่งเสริมสุขภาวะทางจิตเชิงรุกสำหรับบุคลากรในโรงพยาบาลได้อย่างมีนัยสำคัญเชิงประจักษ์ ข้อเสนอแนะสำหรับอนาคตคือการออกแบบการใช้งานแบบแยกกลุ่ม (Segmented Training) และการสร้างระบบคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่รัดกุม เพื่อให้การดูแลสุขภาพจิตบุคลากรโรงพยาบาลเอกชนเป็นไปอย่างยั่งยืนและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกสุขภาพดิจิทัล

บทสรุป

จากการสังเคราะห์กรอบแนวคิดสุขภาวะทางจิต 6 มิติของ Ryff ร่วมกับบริบทของอุตสาหกรรมโรงพยาบาลเอกชนในไทย บทความนี้ขอนำเสนอความรู้ใหม่ในลักษณะของ"ตัวแบบเชิงปฏิบัติการ" (Operational Model) ที่เปลี่ยนผ่านจากทฤษฎีสู่การออกแบบนวัตกรรมดิจิทัล โดยมีประเด็นอภิปรายที่สำคัญดังนี้

1. การจัดการตนเองเชิงรุกผ่าน Micro-intervention บทความนี้นำเสนอว่าความรู้ใหม่ในการจัดการสุขภาวะไม่ได้อยู่ที่การทำกิจกรรมขนาดใหญ่ (Macro-events) แต่อยู่ที่การแทรกแซงขนาดเล็ก (Micro-intervention) ที่มีความยาว 3-5 นาที กลไกทางจิตวิทยาการใช้การสนับสนุนแบบทันท่วงที (Just-in-Time Support) ช่วยลด "กำแพงด้านเวลา" ของบุคลากรทางการแพทย์ และสร้าง "ความรู้สึกมีอำนาจเหนือสิ่งแวดล้อม" (Environmental Mastery) ตามแนวคิดของ Ryff เงื่อนไขความสำเร็จนวัตกรรมต้องไม่เพิ่มภาระงาน (Cognitive Overload) แต่ต้องถูกแทรกเข้าไปในจังหวะการทำงาน (Work-flow) อย่างเป็นธรรมชาติ หากนวัตกรรมมีความยุ่งยากเกินไปจะส่งผลให้ระดับความร่วมมือ (Adherence) ลดลงอย่างรวดเร็ว

2. การปรับสมดุลระหว่างความเป็นอิสระและแหล่งสนับสนุนทางสังคมแม้กรอบของ Ryff จะเน้น "ความเป็นอิสระ" (Autonomy) แต่ในบริบทไทย ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสังเคราะห์คือการต้องออกแบบฟังก์ชันนวัตกรรมที่ส่งเสริม "สัมพันธภาพเชิงบวก" (Positive Relations) ควบคู่กันไปกลไกทางสังคมการมีระบบ "เพื่อนช่วยเพื่อน" (Peer Support) ในนวัตกรรมดิจิทัล ช่วยลดความรู้สึกแปลกแยก และใช้กลไกการยอมรับจากกลุ่มเป็นแรงจูงใจในการดูแลสุขภาพจิต ซึ่งเป็นจุดเชื่อมต่อสำคัญระหว่างวัฒนธรรมไทยกับทฤษฎีตะวันตก

3. ข้อจำกัดและความเสี่ยงเชิงระบบ (Constraints and Systemic Risks)เพื่อให้การนำนวัตกรรมไปใช้ไม่เกิดผลกระทบเชิงลบ บทความนี้ขอระบุเงื่อนไขและความเสี่ยงที่ต้องตระหนักถึง ดังนี้

3.1 Notification Fatigue การแจ้งเตือนที่บ่อยเกินไปอาจสร้างความรำคาญและกลายเป็นความเครียดใหม่ องค์กรจึงควรปรับความถี่ให้เหมาะสมกับช่วงเวลาพักหรือหลังจบเวร (Post-shift)

3.2 Privacy and Data Surveillance: ความเสี่ยงในการรั่วไหลของข้อมูลสุขภาพจิตอาจนำไปสู่การตีตรา (Stigma) องค์กรต้องประกาศนโยบายการกำกับดูแลข้อมูล (Data Governance) ที่ชัดเจนว่าข้อมูลรายบุคคลจะไม่ถูกนำไปใช้ในการประเมินผลงาน

3.3 Digital Divide บุคลากรต่างวัยมีทักษะดิจิทัลที่ต่างกัน หากใช้รูปแบบเดียว (One-size-fits-all) อาจทำให้บุคลากรอาวุโสรู้สึกถูกแยกส่วนออกจากระบบสนับสนุน

สุขภาวะทางจิตของบุคลากรในอุตสาหกรรมโรงพยาบาลเอกชนไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกส่วนบุคคล แต่เป็นผลลัพธ์จากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพทางจิตวิทยากับสภาพแวดล้อมที่กดดันสูง การนำ โมเดลสุขภาวะทางจิต 6 มิติของ Ryff มาเป็นแกนกลางในการวิเคราะห์ ช่วยให้องค์กรก้าว

Citation : ยโสธรา แสนเชื่อน, บุษกร วัฒนบุตร, และ วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ. (2569). การพัฒนานวัตกรรมดิจิทัลเพื่อการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตเชิงรุกสำหรับบุคลากรในโรงพยาบาล. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296217. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296217

ข้ามการมองสุขภาวะแบบชั่วคราว (Hedonic) ไปสู่การสร้างสุขภาวะที่ยั่งยืนผ่านการพัฒนาศักยภาพ (Eudaimonic) ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งทางใจ (Resilience) และการธำรงรักษาบุคลากรวิชาชีพท่ามกลางวิกฤตสุขภาพที่ นอกจากนั้นการพัฒนานวัตกรรมดิจิทัลจะเป็นแนวทางการจัดการตนเองเชิงรุกที่สอดคล้องกับวิถีการทำงานจริง สามารถช่วยให้บุคลากรเข้าถึงการปรับสมดุลใจได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตาม ระดับประสิทธิผลในระยะยาวและความสามารถในการลดภาวะหมดไฟอย่างถาวร ยังเป็นประเด็นที่ต้องอาศัยการประเมินผลเชิงประจักษ์ด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงทดลองที่มีกลุ่มควบคุมอย่างเป็นระบบในลำดับถัดไป เพื่อยืนยันความสามารถในการใช้งาน (Usability) และผลกระทบต่อผลลัพธ์ทางคลินิกอย่างแม่นยำในเชิงนโยบายและการจัดการ การขับเคลื่อนโรงพยาบาลเอกชนสู่ความยั่งยืนตามกรอบ ESG (Environmental, Social, and Governance) จำเป็นต้องบูรณาการเทคโนโลยีสุขภาพจิตเข้ากับกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืน โดยมีข้อควรคำนึงสำคัญคือ การออกแบบนโยบายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Data Privacy) ที่รัดกุมเพื่อสร้างความไว้วางใจ และการลดช่องว่างทางดิจิทัลผ่านการฝึกอบรมที่คำนึงถึงความหลากหลายด้านอายุ (Segmented Training) ทิศทางในอนาคตควรมุ่งเน้นไปที่การประเมินผลกระทบเชิงเศรษฐศาสตร์สาธารณสุข และการพัฒนาระบบนิเวศดิจิทัลที่เชื่อมต่อกับแหล่งสนับสนุนทางสังคมในระดับองค์กรอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อยกระดับโรงพยาบาลเอกชนไทยสู่มาตรฐานศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติที่ให้ความสำคัญกับมนุษย์เป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง (References)

นริสา วงศ์พนารักษ์. (2567). ภาวะหมดไฟในการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์: การสร้างพลังใจ. *วารสารวิจัยสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 17*(1), 1–13.

พัชราภรณ์ สิณัตพัฒนะศุข, และ ธนาสิทธิ์ วิจิตราพันธ์. (2565). ปัจจัยเสี่ยงของภาวะหมดไฟในการทำงานของบุคลากรโรงพยาบาลสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการสาธารณสุข, 31*(1), 154–163.

วิลาสินี วงศ์ตระกูลจันทร์, และ สุรีรัตน์ สังข์พึ่ง. (2564). ปัจจัยทำนายภาวะสุขภาพจิตและภาวะหมดไฟของพยาบาลในโรงพยาบาลเอกชน. *วารสารพยาบาลสาร, 48*(2), 1–13.

อุบลทิพย์ ไชยแสง, นิวัติ ไชยแสง และอาบาดี เจะอาแดร์. (2566). สุขภาวะทางจิต : แนวคิด และแนวทางการสร้างเสริมในผู้สูงอายุตามบริบทชายแดนใต้. *วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชนม, 9*(3), 9-18.

Caruso, C. C. (2014). Negative impacts of shiftwork and long work hours. Rehabilitation Nursing, 39(1), 16–25. https://doi.org/10.1002/rnj.107

Mhaske, R., Kulkarni, S., & Bhamare, V. (2020). Digital interventions for mental health promotion: A systematic review. *Asian Journal of Psychiatry*, 54, Article 102434. https://doi.org/10.1016/j.ajp.2020.102434

Ryff, C. D.,& Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(4), 719–727. https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.4.719

Ryff, Carol D. “Happiness is everything, or Is It? Exploration on Meaning of Psychological Well-Being” Journal of Personality and Social Psychology. 57(6): 1069 – 1081. 1989

Citation : Sankhuan, S., Watthanabut., B., & Muenthep, W. (2026). Developing Digital Innovations for Proactive Mental Well-being Promotion among Hospital Personnel. *Journal of Local Governance and Innovation, 10*(1), e296217. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296217

Saks, A. M. (2019). The relationship between job satisfaction and turnover intention: A meta-analysis. *Journal of Applied Psychology*, 104(1), 1–17.

Hall, L. H., Johnson, J., Watt, I., Tsipa, A., & O'Connor, D. B. (2016). Healthcare staff wellbeing, burnout, and patient safety: A systematic review. *PloS One*, 11(7), e0159015. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0159015

Han, Y. G., Lim, J. S., Kim, Y. Y., Kim, J. H., Jo, B., Lee, H., & Moon, S. M. (2021). Mental health of private hospital workers during COVID-19 pandemic in South Korea. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(13), 6775.

Maslach, C., & Leiter, M. P. (2016). Burnout. In S. F. T. M. P. Leiter (Ed.), *Stress: Concepts, cognition, emotion, and behavior* (pp. 351–357). Academic Press.

Maslach, C., Schaufeli, W. B., & Leiter, M. P. (2001). Job burnout. *Annual Review of Psychology*, 52, 397–422. https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.397

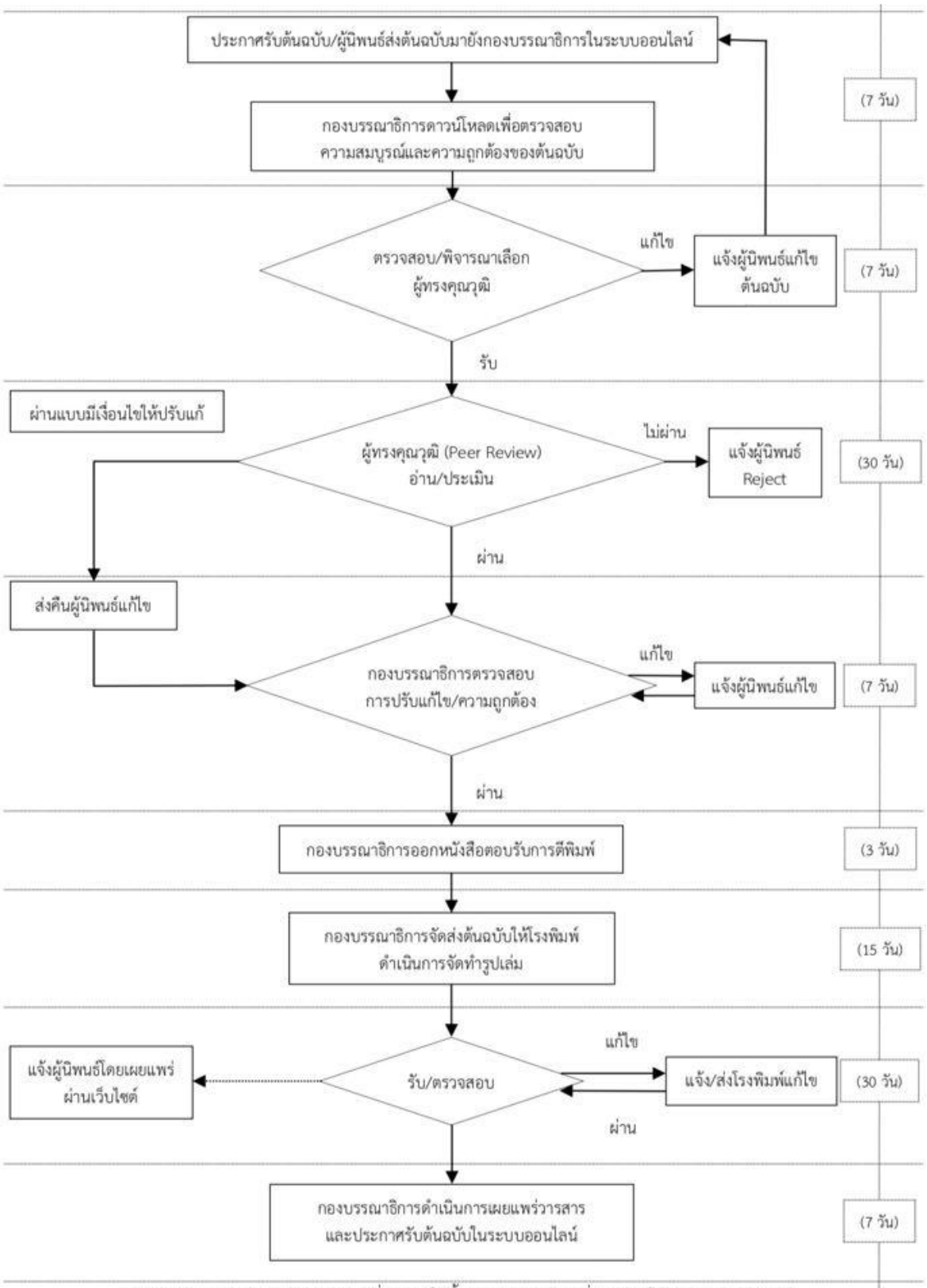
Prasertsri, N., Thonghong, Y., & Sukcharoen, S. (2023). Predictors of burnout among private hospital nurses in Thailand: A cross-sectional study. *Nursing & Health Sciences*, 25(3), 567–575.

Thamissarakul, S., Hongkan, W., & Wannapaschaiyong, P. (2024). Factors associated with burnout syndrome among clinical medical students at Chonburi Hospital, Thailand. *Journal of Health Science and Medical Research*, 42(3), Article e20231020.

World Health Organization. 6(2016). Global strategy on human resources for health: Workforce 2030. World Health Organization.

Citation : ยโสธรา แสนเขื่อน, บุษกร วัฒนบุตร, และ วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ. (2569). การพัฒนานวัตกรรมดิจิทัลเพื่อการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตเชิงรุกสำหรับบุคลากรในโรงพยาบาล. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *10*(1), e296217. https://doi.org/10.65205/jlgisrru.2026.e296217

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น

หมายเหตุ : ระยะเวลา (จำนวนวัน) ที่ปรากฏในขั้นตอนอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

หลักเกณฑ์การเสนอบทความและคำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร

สถานที่ติดต่อ

กองบรรณาธิการวารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น
สาขารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ อาคาร 38 ชั้น 6
186 หมู่ที่ 1 ถนนสุรินทร์ – ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
โทรศัพท์/โทรสาร 044 513 369, 091 835 8558, 088 723 5944
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jlgisrru E-mail : jlgisrru@srru.ac.th
ISSN 3027-8120 (Print) I ISSN 2673-0405 (Online)

นโยบายและขอบเขตการตีพิมพ์เผยแพร่ (Scope and Publication Policies)

วารสารมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การบริหารการจัดการ สหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การศึกษาและบูรณาการศาสตร์เพื่อการพัฒนา โดยมีรูปแบบการตีพิมพ์ฉบับพิมพ์ ISSN 2673-0839 (Print) ตั้งแต่ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2562 ถึง พ.ศ. 2566 และ ISSN 3027-8120 (Print) ซึ่งเริ่มใช้ตั้งแต่ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2567 เป็นต้นไป และได้เริ่มจัดจัดทำในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ISSN 2673-0405 (Online) ตั้งแต่ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2562 โดยมีกำหนดเผยแพร่วารสารฉบับปกติ (Regular Issues) ปีละ 3 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน) และฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม) และฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม) สำหรับวารสารฉบับพิเศษ (Special Issues) นั้น ทางวารสารตีพิมพ์บทความโดยใช้วารสารฉบับปกติตามกำหนดออก แต่มีความพิเศษเนื่องจากเป็นการตีพิมพ์ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ซึ่งเป็นการตีพิมพ์เฉพาะเรื่อง (Themes or Specific Topics) ตามที่มหาวิทยาลัยหรือคณะกำหนด ทั้งนี้ ทางวารสารจะมีการกำหนดเผยแพร่วารสารฉบับเพิ่มเติม (Supplemental Issues) ที่ตีพิมพ์บทความในฉบับที่นอกเหนือจากฉบับปกติตามกำหนดออก เป็นการตีพิมพ์เผยแพร่บทความทางวิชาการตามนโยบายของมหาวิทยาลัยหรือคณะในโอกาสต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ปีละ 1 ฉบับ ซึ่งมีกระบวนการพิจารณาคุณภาพบทความตามหลักเกณฑ์การพิจารณาของวารสารและคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างเข้มข้นเช่นเดียวกันทุกฉบับ

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ (Consideration and selection of articles)

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความ (Peer Reviewer) จากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อยสามท่าน โดยบทความผู้นิพนธ์ภายนอกได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายในและผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกคนละหนึ่งท่าน หรือผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกอย่างน้อยสองท่าน ส่วนบทความผู้นิพนธ์ภายในได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสาร มีความเชี่ยวชาญตรงตามสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องจากหลากหลายสถาบัน และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ

ก่อนตีพิมพ์ ทั้งนี้จะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อผู้นิพนธ์บทความและผู้นิพนธ์บทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความเช่นเดียวกัน (Double-Blind Peer Review) และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร ทั้งนี้ บทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์จะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาเสนอขอตีพิมพ์ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์อื่น ๆ หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้นิพนธ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อกองบรรณาธิการก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์ สำหรับทัศนะและข้อคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้เป็นของผู้นิพนธ์แต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

ตีพิมพ์เผยแพร่บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. บทความวิจัย

รายงานผลวิจัยที่นำเสนอผลลัพธ์จากการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ เป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจทันต่อเหตุการณ์และยุคสมัย ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารใด ๆ มาก่อน ควรมีองค์ประกอบดังนี้

1.1 ชื่อเรื่อง (Title) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยและตามด้วยภาษาอังกฤษ

1.2 ผู้นิพนธ์ (Author) ชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.3 สังกัดผู้นิพนธ์ (Author Affiliation) ให้ระบุสังกัดผู้นิพนธ์ทั้งภาษาไทยและแปลเป็นภาษาอังกฤษ

1.4 ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author) ให้ระบุอีเมลผู้นิพนธ์ที่เป็น “ผู้ประพันธ์บรรณกิจ”

1.5 บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) และคุณค่าหรือการนำไปใช้ประโยชน์ ทั้งนี้ ควรมีความยาวไม่เกิน 750 คำ

1.6 คำสำคัญ (Keywords) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุคำเป็นคำสำคัญของเนื้อหาครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา เหมาะสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นหาข้อมูล โดยคำสำคัญแต่ละคำคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ทั้งนี้ ควรมีคำสำคัญ 3-5 คำ

1.7 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่อธิบายถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา และเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย ทั้งนี้ ควรอ้างอิงเอกสารและงานวิจัยที่มีความทันสมัยและความถูกต้องที่เกี่ยวข้องด้วยเพื่อให้มีน้ำหนักและเกิดความน่าเชื่อถือ โดยเป็นการอ้างอิงแทรกในเนื้อหา (In-text Citation) แบบนามปีที่ใช้ระบบ APA Style version 7th Edition (American Psychological Association

Citation Style) คือ การอ้างอิงเอกสารไว้ส่วนหน้าหรือส่วนหลังของข้อความนั้น ๆ ให้ใช้ได้ทั้งภาษาไทยและหรือภาษาอังกฤษ ทั้งนี้หากการอ้างอิงเอกสารเป็นภาษาอังกฤษให้ระบุเฉพาะนามสกุลผู้นิพนธ์คั่นด้วยจุลภาค (,) ปีที่พิมพ์ (ค.ศ.) ตามรูปแบบดังนี้ Author/(Year of Publication) หรือ (Author,/Year of Publication) หรือ (Author & Author/Year of Publication) เช่น Bunkhrong (2022 หรือ (Bunkhrong, 2022) หรือ (Bunkhrong & Supsin, 2022) เป็นต้น หากผู้นิพนธ์มีมากกว่า 3 คน ให้ใส่ชื่อคนที่ 1 แล้วตามด้วยคำว่า และคณะ หรือ et al. ตามรูปแบบดังนี้ Author/et al.,/(Year of Publication) หรือ (Author/et al.,/Year of Publication) เช่น Bunkhrong et al. (2022) หรือ (Bunkhrong et al., 2022)

1.8 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย

1.9 การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) เป็นการรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่สนใจ จากงานวิจัย บทความ หรือหนังสือที่ตีพิมพ์มาก่อนหน้า เพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำเสนอในมุมมองของผู้นิพนธ์ พร้อมระบุแหล่งที่มาอ้างอิงที่มีความน่าเชื่อถือและถูกต้อง

1.10 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) (ถ้ามี) เป็นการบอกทิศทางในการศึกษาค้นคว้า เป็นโครงสร้างที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด ตัวแปร และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย ช่วยให้มองเห็นภาพรวมของงานวิจัยได้อย่างชัดเจน และเป็นประโยชน์ในการวางแผนการวิจัยและการนิพนธ์บทความ

1.11 วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods) อธิบายถึงกระบวนการดำเนินการวิจัยอย่างละเอียด และชัดเจน กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษา เช่น ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ขอบเขตการศึกษา วิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้และการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์หรือสัตว์ (ถ้ามี) วิธีการเก็บข้อมูลในการวิจัยมีความเหมาะสมและคุณภาพ รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล เป็นต้น

1.12 ผลการวิจัย (Research Results) เสนอผลการวิจัยที่ตรงประเด็นตามลำดับขั้นของการวิจัย ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องหรือแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

1.13 อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion) อภิปรายผลโดยวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการวิจัยให้เข้ากับหลักทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนำข้อค้นพบของงานวิจัยมาอภิปรายเพื่อเชื่อมโยงผลการวิจัยให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาการวิจัย เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

1.14 ความรู้ใหม่ (New Knowledge) (ถ้ามี) นำเสนอข้อค้นพบที่ก่อให้เกิดความรู้ใหม่จากงานวิจัย เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ สำหรับเป็นแนวทางที่มีคุณค่าและสารมารถนำไปประยุกต์ให้เกิด

ประโยชน์ โดยแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยผังความคิด หรือแผนภาพ และมีการบรรยายในเนื้อเรื่อง ตามความเหมาะสม

1.15 ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions) ระบุข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1.16 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารและงานวิจัยที่มีความทันสมัยและความถูกต้องที่เกี่ยวข้องด้วยเพื่อให้มีน้ำหนักและเกิดความน่าเชื่อถือ โดยเป็นการอ้างอิงแบบนามปีที่ใช้ระบบ APA Style version 7th Edition (American Psychological Association Citation Style) ให้ใช้ได้ทั้งภาษาไทยและหรือภาษาอังกฤษ ทั้งนี้ รูปแบบการอ้างอิงให้ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อการเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

2. บทความวิชาการ

หัวข้อและเนื้อหาควรชี้ประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ชัดเจนและมีลำดับเนื้อหาที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ชัดเจน รวมถึงใช้ทฤษฎีวิเคราะห์และเสนอแนะประเด็นอย่างสมบูรณ์ เป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจทันต่อเหตุการณ์และยุคสมัย ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารใด ๆ มาก่อน ควรมีองค์ประกอบดังนี้

2.1 ชื่อเรื่อง (Title) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยและตามด้วยภาษาอังกฤษ

2.2 ผู้นิพนธ์ (Author) ชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.3 สังกัดผู้นิพนธ์ (Author Affiliation) ให้ระบุสังกัดผู้นิพนธ์ทั้งภาษาไทยและแปลเป็นภาษาอังกฤษ

2.4 ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author) ให้ระบุอีเมลผู้นิพนธ์ที่เป็น “ผู้ประพันธ์บรรณกิจ”

2.5 บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) และคุณค่าหรือการนำไปใช้ประโยชน์ ทั้งนี้ ควรมีความยาวไม่เกิน 750 คำ

2.6 คำสำคัญ (Keywords) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุคำเป็นคำสำคัญของเนื้อหาครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา เหมาะสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นหาข้อมูล โดยคำสำคัญแต่ละคำคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ทั้งนี้ ควรมีคำสำคัญ 3-5 คำ

2.7 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่อธิบายถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา และเหตุผลนำไปสู่การศึกษา ทั้งนี้ ควรอ้างอิงเอกสารและงานวิจัยที่มีความทันสมัยและความถูกต้องที่เกี่ยวข้องด้วยเพื่อให้มีน้ำหนักและเกิดความน่าเชื่อถือ โดยเป็นการอ้างอิงแทรกในเนื้อหา (In-text Citation) แบบนามปีที่ใช้ระบบ APA Style version 7th Edition (American Psychological Association

Citation Style) คือ การอ้างอิงเอกสารไว้ส่วนหน้าหรือส่วนหลังของข้อความนั้น ๆ ให้ใช้ได้ทั้งภาษาไทยและหรือภาษาอังกฤษ ทั้งนี้หากการอ้างอิงเอกสารเป็นภาษาอังกฤษให้ระบุเฉพาะนามสกุลผู้นิพนธ์คั่นด้วยจุลภาค (,) ปีที่พิมพ์ (ค.ศ.) ตามรูปแบบดังนี้ Author/(Year of Publication) หรือ (Author,/Year of Publication) หรือ (Author & Author/Year of Publication) เช่น Bunkhrong (2022 หรือ (Bunkhrong, 2022) หรือ (Bunkhrong & Supsin, 2022) เป็นต้น หากผู้นิพนธ์มีมากกว่า 3 คน ให้ใส่ชื่อคนที่ 1 แล้วตามด้วยคำว่า และคณะ หรือ et al. ตามรูปแบบดังนี้ Author/et al.,/(Year of Publication) หรือ (Author/et al.,/Year of Publication) เช่น Bunkhrong et al. (2022) หรือ (Bunkhrong et al., 2022)

2.8 เนื้อหา (Content) เนื้อหาบทความ มีการแบ่งประเด็นเรื่องย่อย ๆ และการจัดเรียงลำดับเป็นไปตามรายละเอียดของเนื้อหา เสนอผลการศึกษาที่ตรงประเด็นตามลำดับขั้นของการศึกษา ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่อง หรือแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม มีนำเสนอข้อค้นพบที่ก่อให้เกิดความรู้ใหม่จากงานวิจัย เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ สำหรับเป็นแนวทางที่มีคุณค่าและสารมารถนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ โดยแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยผังความคิด หรือแผนภาพ และมีการบรรยายในเนื้อเรื่อง ตามความเหมาะสม

2.9 บทสรุป (Conclusion) การสรุปเนื้อหาในบทความทั้งหมดออกมาอย่างชัดเจน กระชับ โดยมีการสรุปปิดท้ายเนื้อหาที่นำเสนอให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษา หากมีข้อเสนอแนะการนำผลการศึกษาไปใช้ และข้อเสนอแนะการศึกษาครั้งต่อไป จะเกิดประโยชน์ต่อผู้ศึกษา

2.10 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารและงานวิจัยที่มีความทันสมัยและความถูกต้องที่เกี่ยวข้องด้วยเพื่อให้มีน้ำหนักและเกิดความน่าเชื่อถือ โดยเป็นการอ้างอิงแบบนามปีที่ใช้ระบบ APA Style version 7th Edition (American Psychological Association Citation Style) ให้ใช้ได้ทั้งภาษาไทยและหรือภาษาอังกฤษ ทั้งนี้ รูปแบบการอ้างอิงให้ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อการเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสาร ต้องส่งบทความผ่านระบบออนไลน์ได้ที่ https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jlgisrru ตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนดเป็นไฟล์เวิร์ด (Word file) เท่านั้น

รูปแบบบทความและการพิมพ์เนื้อหาบทความ

1. การเตรียมต้นฉบับบทความ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ขนาดต้นฉบับ ขนาดหน้ากระดาษ A4 โดยให้ใช้ไฟล์ดาวน์โหลดจากรูปแบบบทความ (Article Format) ที่วารสารกำหนดเท่านั้น

1.2 รูปแบบการพิมพ์ เนื้อหาบทความในทุกส่วนจัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์เท่านั้น

1.3 ใช้รูปแบบตัวอักษร TH SarabunPSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟต์เวิร์ด

1.4 หัวกระดาษ เป็นส่วนของรายละเอียดตามที่วารสารกำหนดเพื่อความชัดเจนของการศึกษาและอ้างอิงสำหรับผู้ที่สนใจ

1.5 ชื่อเรื่อง ทั้งชื่อบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.6 ชื่อผู้นิพนธ์ ทั้งชื่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุเฉพาะชื่อและนามสกุล ไม่ต้องมีคำนำหน้า เว้น 1 เคาะระหว่างชื่อและนามสกุล ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวหนา ชื่อผู้นิพนธ์แต่ละคนคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษใต้ชื่อเรื่อง

1.7 เครื่องหมายเลข[1] เขียนไว้บนนามสกุลผู้นิพนธ์ เพื่อระบุสังกัดคณะ หน่วยงานของผู้นิพนธ์ ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษโดยระบุใต้ชื่อผู้นิพนธ์

1.8 สังกัดผู้นิพนธ์และผู้ประพันธ์บรรณกิจ ให้เขียนไว้ด้านใต้ชื่อผู้นิพนธ์ที่มีเครื่องหมายเลข [1] กำกับไว้บนนามสกุลผู้นิพนธ์ ให้ระบุสังกัดคณะ หน่วยงานของผู้นิพนธ์ ขนาดตัวอักษร 14 ชนิดตัวธรรมดา ทั้งนี้ การระบุสังกัดคณะ หน่วยงานของผู้นิพนธ์นั้น ผู้นิพนธ์ต้องระบุทั้งภาษาไทยและแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย รวมถึงระบุผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author) มีเครื่องหมาย * กำกับไว้บนนามสกุลผู้นิพนธ์ เพื่อระบุอีเมลสำหรับติดต่อประสานงาน ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษโดยระบุใต้ชื่อผู้นิพนธ์

1.9 หัวข้อของบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.10 เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวธรรมดา ให้จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น 7 ตัวอักษรจากขอบกระดาษด้านซ้ายและพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน ส่วนเนื้อหาบทความที่อยู่หน้าที่สองเป็นต้นไปให้จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์เช่นกัน ทั้งนี้ ควรมีความยาวไม่เกิน 750 คำ และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) และคุณค่าหรือการนำไปใช้ประโยชน์

1.11 หัวข้อคำสำคัญภาษาไทยและอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 14 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย ระบุคำสำคัญที่นำไปใช้เป็นคำค้น คำสำคัญแต่ละคำคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ทั้งนี้ ควรมีคำสำคัญ 3-5 คำ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร

1.12 หัวข้อเรื่อง ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.13 หัวข้อย่อย ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวธรรมดา ระบุหมายเลขหน้าหัวข้อย่อยโดยเรียงตามลำดับหมายเลข

1.14 จำนวนต้นฉบับ ควรมีความยาวอยู่ระหว่าง 10-12 หน้า โดยนับรวมตาราง รูปภาพ แผนภูมิ และเอกสารอ้างอิง

1.15 การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา (In-text Citation) และการระบุแหล่งที่มา โดยเป็นการอ้างอิงแบบนามปีที่ใช้ระบบ APA Style version 7th Edition (American Psychological Association Citation Style) คือ การอ้างอิงเอกสารไว้ส่วนหน้าหรือส่วนหลังของข้อความนั้น ๆ ให้ใช้ได้ทั้งภาษาไทยและหรือภาษาอังกฤษ ทั้งนี้หากการอ้างอิงเอกสารเป็นภาษาอังกฤษให้ระบุเฉพาะนามสกุลผู้นิพนธ์คั่นด้วยจุลภาค (,) ปีที่พิมพ์ (ค.ศ.) ตามรูปแบบดังนี้ Author/(Year of Publication) หรือ (Author,/Year of Publication) หรือ (Author & Author/Year of Publication) เช่น Bunkhrong (2022 หรือ (Bunkhrong, 2022) หรือ (Bunkhrong & Supsin, 2022) เป็นต้น หากผู้นิพนธ์มีมากกว่า 3 คน ให้ใส่ชื่อคนที่ 1 แล้วตามด้วยคำว่า และคณะ หรือ et al. ตามรูปแบบดังนี้ Author/et al.,/(Year of Publication) หรือ (Author/et al.,/Year of Publication) เช่น Bunkhrong et al. (2022) หรือ (Bunkhrong et al., 2022)

1.16 ตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ กรณีเป็นตารางให้ชื่อตารางอยู่ด้านบน กรณีที่เป็นรูปภาพหรือแผนภูมิ ให้ระบุชื่อรูปภาพหรือแผนภูมิอยู่ด้านล่าง ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

ตารางที่ 1 รายละเอียดรูปแบบการเตรียมต้นฉบับบทความ

รายละเอียด	ขนาดอักษร	รูปแบบ	ชนิด
ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	18	กึ่งกลาง	ตัวหนา
ชื่อผู้นิพนธ์ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	16	กึ่งกลาง	ตัวหนา
หน่วยงานที่สังกัด (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	14	กึ่งกลาง	ตัวธรรมดา
Corresponding Author	14	กึ่งกลาง	ตัวธรรมดา
บทคัดย่อ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
คำสำคัญ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	14	ชิดซ้าย	ตัวหนา
หัวข้อหลักตามรูปแบบบทความกำหนดไว้	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
หัวข้อย่อย	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
เนื้อหาตามรูปแบบบทความกำหนดไว้	16	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
เอกสารอ้างอิง (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
ตาราง			
ชื่อตาราง (ตารางที่ : จัดไว้บนตาราง)	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
รายละเอียดชื่อตาราง (พิมพ์ต่อจากชื่อตาราง)	16	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
รูปภาพ/แผนภูมิ			
ชื่อรูปภาพ/แผนภูมิ (ภาพ/แผนภูมิที่ : จัดไว้ใต้รูปภาพ/แผนภูมิ)	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
รายละเอียดชื่อรูปภาพ/แผนภูมิ (พิมพ์ต่อจากชื่อรูปภาพ/แผนภูมิ)	16	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา : ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบนามปี โดยใช้ได้ทั้งภาษาไทยและหรือภาษาอังกฤษ ทั้งผู้นิพนธ์ที่เป็นชาวไทยและต่างประเทศ			
เอกสารอ้างอิง : ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA Style version 7th Edition (American Psychological Association Citation Style) โดยการอ้างอิงเอกสารให้ใช้ได้ทั้งภาษาไทยและหรือภาษาอังกฤษ ทั้งนี้ หากการอ้างอิงเอกสารเป็นภาษาอังกฤษให้ระบุเฉพาะนามสกุลผู้นิพนธ์คั่นด้วยจุลภาค (,) ปีที่พิมพ์ (ค.ศ.) ตามรูปแบบ			
จำนวนต้นฉบับ : ควรมีความยาวอยู่ระหว่าง 10-12 หน้า			

2. การเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

2.1 การเขียนเอกสารอ้างอิงให้ใช้ตามรูปแบบของ APA Style version 7th Edition (American Psychological Association Citation Style) โดยการอ้างอิงเอกสารให้ใช้ได้ทั้งภาษาไทยและหรือภาษาอังกฤษ หากผู้นิพนธ์มีมากกว่า 1 คน ให้ใส่ชื่อผู้นิพนธ์ให้ครบทุกคน โดยคั่นด้วยจุลภาค (,) ระหว่างผู้นิพนธ์ แล้วตามด้วยคำว่า “และ” ในภาษาไทย หรือตามด้วยคำว่า “&” ในภาษาอังกฤษ ก่อนผู้นิพนธ์คนสุดท้าย โดยจัดเรียงตามพยัญชนะ สระ ตามรูปแบบการอ้างอิงตามลำดับก่อนหลังให้ถูกต้อง

2.2 การเรียงลำดับเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ (References) ให้เรียงตามลำดับอักษรของชื่อผู้นิพนธ์ โดยไม่ต้องมีตัวเลขกำกับ ให้เริ่มต้นด้วยรายชื่อเอกสารอ้างอิงภาษาไทยก่อน และต่อด้วยรายชื่อ

เอกสารอ้างอิงภาษาต่างประเทศ และชื่อผู้นิพนธ์ให้อ้างนามสกุลก่อน โดยเขียนตามรูปแบบเดียวกันกับการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาอังกฤษ

2.3 ในกรณีที่อ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทย หากต้องการอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษให้แปลเอกสารอ้างอิงนั้นเป็นภาษาอังกฤษเพิ่มเติม และปีพุทธศักราชให้ปรับเป็นปีคริตศักราช โดยนำไปต่อท้ายรายการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทย และชื่อผู้นิพนธ์ให้อ้างนามสกุลก่อน โดยเขียนตามรูปแบบเดียวกันกับการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาอังกฤษ

3. รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

3.1 หนังสือในรูปแบบเล่ม/อิเล็กทรอนิกส์

3.1.1 หนังสือในรูปแบบเล่ม/อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่มีเลข DOI

1) ผู้แต่ง 1 คน

ชื่อ/สกุล./(ปีพิมพ์)./*ชื่อเรื่อง*/(พิมพ์ครั้งที่)./สำนักพิมพ์./(URL) (ถ้ามี)

Surname,/Name./(Year of Publication)./*Title*/(Edition)./Publisher./(URL) (if any)

ตัวอย่าง

ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี. (2560). *การเมืองการปกครองท้องถิ่นเปรียบเทียบ.* บริหารศาสตร์.

Mertens, D. M. (2014). *Research and evaluation in education and psychology: Integrating diversity with quantitative, qualitative, and mixed methods* (4th ed.). Sage.

2) ผู้แต่ง 2 คน

ชื่อ/สกุล,/และ/ชื่อ/สกุล./(ปีพิมพ์)./*ชื่อเรื่อง*/(พิมพ์ครั้งที่)./สำนักพิมพ์./(URL) (ถ้ามี)

Surname,/Name,/&/ Surname,/Name./(Year of Publication)./*Title*/(Edition)./Publisher./(URL) (if any)

ตัวอย่าง

วันชัย สุขตาม, และ เสกสรรค์ สนวา. (2562). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์*. สำนักพิมพ์สถาบันวิชาการเพื่อพัฒนาท้องถิ่น.

ไปรมา อิศรเสนา ณ อยุธยา, และ ชูจิต ตรีรัตนพันธ์. (2560*). การคิดเชิงออกแบบ: เรียนรู้ด้วย การลงมือทำ*. ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC). http://resource.tcdc.or.th/ebook/Design.Thingking.Learning.by.Doing.pdf

Svendsen, S., & Løber, L. (2020). *The big picture/Academic writing: The one hour guide* (3rd digital ed.). Hans Reitzel Forlag. https://hansreitzel.dk/ soeg/the-big-picture-(i-bog)-i-bog-53615-9788741280615

3) ผู้แต่ง 3 คน

ชื่อ/สกุล,/ชื่อ/สกุล,/และ/ชื่อ/สกุล./(ปีพิมพ์)./*ชื่อเรื่อง*/(พิมพ์ครั้งที่)./สำนักพิมพ์./(URL) (ถ้ามี)

Surname,/Name /, Surname,/Name,/&/Surname,/Name./(Year of Publication)./*Title*/(Edition)./Publisher./(URL) (if any)

ตัวอย่าง

วันชัย สุขตาม, จิรายุ ทรัพย์สิน, และ สุรศักดิ์ ชะมารัมย์. (2564). *รัฐศาสตร์ แนวคิดพื้นฐานสู่การปฏิบัติในยุคดิจิทัล*. โฟร์เพซ.

Ary, D., Jacobs, L. C., Irvine, A. K. S., & Walker, D. A. (2018). *Introduction to research in education.* Cengage Learning.

3.1.2 หนังสือในรูปแบบเล่ม/อิเล็กทรอนิกส์ที่มีเลข DOI

ชื่อ/สกุล./(ปีพิมพ์)./*ชื่อเรื่อง*/(พิมพ์ครั้งที่)./สำนักพิมพ์./https://doi.org/เลข DOI

Surname,/Name./(Year of Publication)./*Title*/(Edition)./Publisher./https://doi.org/DOI number

ตัวอย่าง

Jackson, L. M. (2019). *The psychology of prejudice: From attitudes to social action* (2nd ed.). American Psychological Association. https://doi.org/ 10.1037/0000168-000

3.2 วารสาร

1) บทความในวารสารแบบรูปเล่ม/อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่มีเลข DOI

ชื่อ/สกุล./(ปีพิมพ์)./ชื่อบทความ./*ชื่อวารสาร,/เลขของปีที่*(เลขของฉบับที่),/เลขหน้า.

Surname,/Name./(Year of Publication)./Article title./*Journal name,/Year number*(Issue number),/Page number.

ตัวอย่าง

ณัฐวดี บุญครอง, อธิมาตร เพิ่มพูน, และวันชัย สุขตาม. (2565). ปัจจัยสู่ความสำเร็จของการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงบ้านทุ่งโก. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 6*(1), 27–40.

Chawla, L. (1994). Editor's note. Children's Environment, 2(11), 3. Sillick, T. J., & Schutte, N. S. (2006). Emotional intelligence and self-esteem mediate between perceived early parental love and adult happiness. *E-Journal of Applied Psychology, 2*(2), 38–48. http://ojs.lib.swinedu.au/ index.php/ejap

2) บทความในวารสารแบบรูปเล่ม/อิเล็กทรอนิกส์ที่มีเลข DOI

ชื่อ/สกุล./(ปีพิมพ์)./ชื่อบทความ./*ชื่อวารสาร,/เลขของปีที่*(เลขของฉบับที่),/เลขหน้า./https://doi.org/เลข DOI

Surname,/Name./(Year of Publication)./Article title./*Journal name,/Year number*(Issue number),/Page number./https://doi.org/DOI number

ตัวอย่าง

ปรเมษฐ์ สีจันทา, วีรพงษ์ นิทะรัมย์, และ อลิสา สุวรรณัง. (2566). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนหลังจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 บ้านใหม่ ตำบลตระแสง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. *วารสารราชภัฏสุรินทร์วิชาการ, 1*(1), 45–56. https://doi.org/10.14456/jasrru.2023.4

Herbst-Damm, K. L., & Kulik, J. A. (2005). Volunteer support, marital status, and the survival times of terminally ill patients. *Health Psychology, 24*, 225–229. https://doi.org/10.1037/0278-6133.24.2.225

3.3 หนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์

ชื่อ/สกุล./(ปี,/วันที่/เดือน). ชื่อคอลัมน์./*ชื่อหนังสือพิมพ์,*/เลขหน้า./(URL) (ถ้ามี)

Surname,/Name./(Year,/Date/Month). Column name./*Newspaper name*,/Page number./(URL) (if any)

ตัวอย่าง

พงษ์พรรณ บุญเลิศ. (2561, 15 สิงหาคม). เดลินิวส์วาไรตี้: 'สื่อพิพิธภัณฑ์' เชื่อมยุคสมัย เข้าถึงด้วย 'มิติใหม่' อินเทรนด์. *เดลินิวส์*, 4. http://lib.edu.chula.ac.th/ fileroom/cu_formclipping/drawer006/general/data0013/00013005.pdf

Brody, J. E. (2007, December 11). Mental reserves keep brain agile. *The New York Times*. https://www.nytimes.com

3.4 วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิตและวิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต

1) วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิตและวิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตที่ไม่ได้ตีพิมพ์

ชื่อ/สกุล./(ปีที่เผยแพร่)./*ชื่อวิทยานิพนธ์/*[วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์ หรือ วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]./ชื่อมหาวิทยาลัย.

Surname,/Name./(Year published)./*Thesis title/*[Unpublished doctoral dissertation or Unpublished master's thesis]./University name.

ตัวอย่าง

รัฐธรรมนูญ รุ่งเรือง. (2561). *บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

Jung, M. S. (2014). *A structural equation model on core competence of nursing students* [Unpublished doctoral dissertation]. Choong-Ang University.

2) วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิตและวิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตจากเว็บไซต์

ชื่อ/สกุล./(ปีที่เผยแพร่)./*ชื่อวิทยานิพนธ์/*[วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต หรือ วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,/ชื่อมหาวิทยาลัย]./ชื่อเว็บไซต์./URL

Surname,/Name./(Year published)./*Thesis title/*[Doctoral dissertation or Master's thesis,/University name]./Website name./URL

ตัวอย่าง

วราภรณ์ โพธิ์ศรีประเสริฐ. (2545). *การพัฒนาโปรแกรมการปรับปรุงการพูดสำหรับครูปฐมวัยโดยใช้เทคนิคการละคร* [วิทยานิพนธปริญญาดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR). http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/302

Ata, A. (2015). *Factor effecting teacher-child communication skill & self-efficacy beliefs: An investigation on preschool teachers* [Master's thesis, Middle East Technical University]. Middle East Technical University Library. http://etd.lib.metu.edu.tr/upload/12619101/index.pdf

3.5 รายงานการประชุมเชิงวิชาการที่มี Proceedings

ชื่อ/สกุล./(ปี)./ชื่อบทความ./ใน/ชื่อบรรณาธิการ/(บ.ก.),/*ชื่อหัวข้อการประชุม./ชื่อการประชุม*/(น./เลขหน้า)./ฐานข้อมูล./https://doi.org/เลข DOI (ถ้ามี) หรือ (URL) (ถ้ามี)

Surname,/Name./(Year)./Article title./In/Editor's name/(Editor),/*Conference topic title./Conference name*/(Page number)./Database./https://doi.org/DOI number (if any) or (URL) (if any)

ตัวอย่าง

ภัทราภรณ์ แก้วกูล, ณัฐปภัสร์ ฉลาดมาก, และ อภิชากร ดวงแขเพ็ญศิริกุล. (2563). รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาอาหารประเพณีประออกเปรี้ยะแค บ้านจารย์ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์. ใน จิรายุ ทรัพย์สิน (บ.ก.), *New Normal New Life : กระบวนทัศน์ใหม่เพื่อสืบสานอัตลักษณ์ สร้างสรรค์ภูมิปัญญาสู่การพัฒนาท้องถิ่นตามศาสตร์พระราชา. การประชุมวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 3* (น. 815–524). คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

Katz, I., Gabayan, K., & Aghajan, H. (2007). A multi-touch surface using multiple cameras. In J. Blanc-Talon, W. Philips, D. Popescu, & P. Scheunders (Eds.), *Lecture notes in computer science: Vol. 4678. Advanced concepts for intelligent vision systems* (pp. 97–108). Springer-Verlag. https://doi.org/ 10.1007/978-3-540-74607-2_9

3.6 รายงาน

1) รายงานที่จัดทำโดยหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรอื่น

ชื่อหน่วยงาน./(ปีที่เผยแพร่)./*ชื่อเรื่อง*./สำนักพิมพ์./(URL) (ถ้ามี)

Agency name./(Year published)./*Title*./Publisher./(URL) (if any)

ตัวอย่าง

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2561). *รายงานประจำปี 2561*. 21 เซ็นจูรี่. https://www.ocsc.go.th/sites/default/files/document/ocsc_annual_re port_2561.pdf

National Cancer Institute. (2019). *Taking time: Support for people with cancer (NIH Publication No. 18-2059)*. U.S. Department of Health and Human Services, National Institutes of Health. https://www.cancer.gov/publications/ patient-education/takingtime.pdf

2) รายงานที่จัดทำโดยผู้เขียนรายบุคคลสังกัดหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรอื่น

ชื่อ/สกุล./(ปีที่เผยแพร่)./*ชื่อเรื่อง*./สำนักพิมพ์./(URL) (ถ้ามี)

Surname,/Name./(Year published)./*Title*./Publisher./(URL) (if any)

ตัวอย่าง

สุมาลี ตังคณานุรักษ์, อรทัย วิมลโนธ, และ เกรียงไกร นะจร. (2559). *การวิจัยและพัฒนา รูปแบบเพื่อการพัฒนาความรับผิดชอบ การควบคุมและความมีวินัยของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม*. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Lipsey, M. W., Farran, D. C., & Hofer, K. G. (2015). *A randomized control trial of a statewide voluntary prekindergarten program on children's skills and behaviors through third grade*. Vanderbilt University, Peabody Research Institute.

3.7 เว็บไซต์

ชื่อ/สกุล./(ปี,/วัน/เดือนที่เผยแพร่)./*ชื่อบทความ*./ชื่อเว็บไซต์./URL

Surname,/Name./(Year,/Day/Month published)./*Article title*./Website name./URL

ตัวอย่าง

เอมอัชฌา วัฒนบุรานนท์. (2554, 27 เมษายน). *การจัดการเรียนรู้สุขศึกษา*. จุฬาวิทยานุกรม (Chulapedia). http://www.chulapedia.chula.ac.th/index.php?title=การ จัดการเรียนรู้สุขศึกษา

Centers for Disease Control and Prevention. (2018, August 22). *Preventing HPV associated cancers*. https://www.cdc.gov/cancer/hpv/basic_info/ prevention.htm

3.8 ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อกฎหมาย./(ปี,/วัน/เดือน)./*ราชกิจจานุเบกษา*./เล่ม/เลขเล่ม/ตอนที่/เลขตอน./หน้า/เลขหน้า.

Legal name./(Year,/Day/Month)./*Government Gazette*./Volume/Volume number/Section/Section number./Page/Page number.

ตัวอย่าง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1–90.

พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561. (2561, 13 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนที่ 33 ก. หน้า 1–18.

พระราชบัญญัติประถมศึกษา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2505. (2505, 27 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา* (ฉบับพิเศษ). เล่ม 79 ตอนที่ 67. หน้า 24–31.

หมายเหตุ : ที่มาของรูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงและศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่
ศูนย์นวัตกรรมทางการศึกษา สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย. (สิงหาคม 2564). *การอ้างอิงสารสนเทศตาม “Publication Manual of the American Psychological Association” (7th Edition)*. Thaijo. https://so02.tci thaijo.org/index.php/EDUCU/article/view/153329/111738

จริยธรรมของการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน (Publication Ethics)

มาตรฐานทางจริยธรรมของผู้นิพนธ์บทความ

1. ผู้นิพนธ์บทความจะต้องมีความรับผิดชอบและรับรองว่า บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่น

2. ผู้นิพนธ์บทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

3. ผู้นิพนธ์จะต้องปรับแต่ง แก้ไขบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของวารสารในหัวข้อ “หลักเกณฑ์การเสนอบทความและคำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์เพื่อตีพิมพ์ในวารสาร” โดยเฉพาะหัวข้อรูปแบบบทความและการพิมพ์เนื้อหาบทความ ของการจัดเตรียมต้นฉบับ อันจะนำไปสู่บทความที่มีรูปแบบการตีพิมพ์ที่ได้มาตรฐานเดียวกัน

4. ผู้นิพนธ์จะต้องคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัย คือ ต้องไม่ละเมิดหรือคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง ซึ่งทางวารสารได้กำหนดความซ้ำของผลงาน ด้วยโปรแกรม CopyCat เว็บ Thaijo โดยทางวารสารได้กำหนดค่าไว้ในระดับ ไม่เกิน 20% และระบบตรวจสอบการลอกเลียนวรรณกรรมทางวิชาการ อักขราวิสุทธิ์ โดยทางวารสารได้กำหนดค่าไว้ในระดับ ไม่เกิน 20%

5. ผู้นิพนธ์ซึ่งมีชื่อปรากฏอยู่ในบทความจะต้องเป็นผู้มีส่วนในการจัดทำบทความหรือมีส่วนในการดำเนินการวิจัย ซึ่งข้อนี้ขอสงวนสำหรับบุคคลที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำบทความจะไม่อนุญาตให้ใส่ชื่อลงไปเด็ดขาด หากมีการตรวจสอบพบว่า มีบุคคลที่ไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำบทความปรากฏอยู่ ทางวารสารจะถอนบทความนั้นออกทันที ทั้งนี้ ชื่อผู้นิพนธ์ที่ปรากฏอยู่ในบทไม่สามารถเพิ่มชื่อได้หลังจากวารสารตอบรับการเผยแพร่แล้ว

6. ผู้นิพนธ์จะต้องมีความรับผิดชอบในการอ้างอิงเนื้อหาในผลงาน ภาพ หรือตาราง หากมีการนำมาใช้ในบทความของตนเอง โดยให้ระบุ “ที่มา” เพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ (หากมีการฟ้องร้องจะเป็นความรับผิดชอบของผู้นิพนธ์แต่เพียงผู้เดียว ทางวารสารจะไม่รับผิดชอบใด ๆ ทั้งสิ้น) และจะดำเนินการถอนบทความออกจากการเผยแพร่ของวารสารทันที

7. ผู้นิพนธ์จะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการเอกสารอ้างอิง ทั้งในแง่ของรูปแบบและเนื้อหา และไม่ควรนำเอกสารวิชาการที่ไม่ได้อ่านมาอ้างอิง หรือใส่ไว้ในบรรณานุกรม และควรอ้างอิงเอกสารเท่าที่จำเป็นอย่างเหมาะสม ไม่ควรอ้างอิงเอกสารที่มากจนเกินไป รวมทั้งต้องอ้างอิงจากรูปแบบการอ้างอิงของบทความ โดยจะต้องมีการอ้างอิงตรงตามรูปแบบที่วารสารกำหนดไว้

8. ผู้นิพนธ์จะต้องปรับแก้ไขบทความตามผลประเมินจากผู้ประเมินบทความและกองบรรณาธิการ ให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนด หากไม่เป็นตามที่กำหนดจะต้องเลื่อนการตีพิมพ์เผยแพร่ออกไป หรืออาจถูกถอดถอนออกจากวารสาร

9. ผู้นิพนธ์ควรระบุชื่อแหล่งทุนที่ให้การสนับสนุนในการทำวิจัย (ถ้ามี) และควรระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (ถ้ามี) ในบทความผู้นิพนธ์จะต้องไม่รายงานข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างข้อมูลเท็จ หรือการปลอมแปลง บิดเบือน รวมไปถึงการตกแต่ง หรือเลือกแสดงข้อมูลเฉพาะที่สอดคล้องกับข้อสรุป

10. ผู้นิพนธ์ไม่ควรอ้างอิงเอกสารที่ถูกถอดถอนออกไปแล้ว เว้นแต่ข้อความที่ต้องการสนับสนุนนั้น เป็นข้อความที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการถอดถอน และจะต้องระบุไว้ในเอกสารอ้างอิงด้วยว่า เป็นเอกสารที่ได้ถูกถอดถอนออกไปแล้ว

มาตรฐานทางจริยธรรมของบรรณาธิการ

1. บรรณาธิการต้องกำกับติดตามดูแลให้การดำเนินงานของวารสาร เป็นไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ให้ถูกต้องตามจริยธรรมและจรรยายบรรณ ตามประกาศของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) เรื่องการประเมินด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวารสารวิชาการไทยในฐานข้อมูล TCI วันที่ 21 กรกฎาคม 2566 และที่มีการแก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติม

2. บรรณาธิการต้องกำกับติดตามดูแล และดำเนินการอย่างเหมาะสมกับผู้นิพนธ์หรือบทความที่ตรวจพบว่ามีการกระทำผิดด้านจริยธรรม/จรรยาบรรณ เช่น การละเมิดหรือคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง ซึ่งทางวารสารได้กำหนดความซ้ำของผลงาน ด้วยโปรแกรม CopyCat เว็บ Thaijo โดยทางวารสารได้กำหนดค่าไว้ในระดับ ไม่เกิน 20% และระบบตรวจสอบการลอกเลียนวรรณกรรมทางวิชาการ อักขราวิสุทธิ์ โดยทางวารสารได้กำหนดค่าไว้ในระดับ ไม่เกิน 20% เป็นต้น

3. บรรณาธิการต้องกำกับติดตามดูแล เช่น การตีพิมพ์เผยแพร่บทความของตนเอง (บรรณาธิการหรือกองบรรณาธิการ) อย่างมีนัยสำคัญ หรือไม่มีการตรวจสอบคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์เผยแพร่โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับบทความ เป็นต้น

4. บรรณาธิการมีหน้าที่ควบคุมดูแลและพิจารณาคุณภาพของบทความ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร และต้องคัดเลือกบทความมาตีพิมพ์หลังจากผ่านกระบวนการประเมินบทความแล้ว โดยพิจารณาจากความชัดเจน และความสอดคล้องของเนื้อหากับนโยบายของวารสารเป็นสำคัญ และจะต้องมีข้อความรู้ที่สะท้อนมุมมอง แนวคิดเชิงทฤษฎีที่ได้จากประสบการณ์ การสังเคราะห์เอกสารหรืองานวิจัย มุ่งเน้นการนำเสนอแนวคิดทฤษฎีใหม่รวมถึงแบบจำลองเชิงแนวคิด ที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันจะนำไปสู่การวิจัยในหัวข้อวิชาการที่สำคัญ

5. บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้นิพนธ์ และผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงเวลาของการประเมินบทความ ซึ่งวารสารได้กำหนดในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed)

6. บรรณาธิการต้องไม่ตีพิมพ์เผยแพร่บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว โดยต้องมีการตรวจสอบการคัดลอก ผลงานผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจัง และใช้โปรแกรมที่เชื่อถือได้ เช่น โปรแกรม CopyCat

เว็บ Thaijo ในระดับ ไม่เกิน 20% และระบบตรวจสอบการลอกเลียนวรรณกรรมทางวิชาการ อักขราวิสุทธิ์ โดยทางวารสารได้กำหนดค่าไว้ในระดับ ไม่เกิน 20% เพื่อให้แน่ใจว่า บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารไม่มีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น และหากตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่นเกินตามที่กำหนดไว้ จะต้องหยุดกระบวนการประเมิน และติดต่อผู้นิพนธ์บทความหลักทันที เพื่อขอคำชี้แจง เพื่อประกอบการ “ตอบรับ” หรือ “ปฏิเสธ” การตีพิมพ์บทความนั้น ๆ

7. บรรณาธิการจะต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์และผู้ประเมินโดยเด็ดขาด เพื่อรักษาไว้ซึ่งธรรมาภิบาลในการดำเนินงานอย่างเคร่งครัด

8. บรรณาธิการจะต้องไม่นำข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความไปเป็นผลงานของตนเอง

9. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้อง และให้ผลที่น่าเชื่อถือ โดยนำผลของการวิจัยมาเป็นตัวชี้นำว่า สมควรตีพิมพ์เผยแพร่หรือไม่

10. หากบรรณาธิการตรวจพบว่า บทความมีการลอกเลียนบทความอื่นโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูล ซึ่งสมควรถูกถอดถอน แต่ผู้นิพนธ์ปฏิเสธที่จะถอนบทความ บรรณาธิการสามารถดำเนินการถอนบทความได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้นิพนธ์ซึ่งถือเป็นสิทธิและความรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ

11. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาความสามารถของกองบรรณาธิการ และควรมอบหมายงานให้ตรงกับความสามารถของแต่ละท่าน

12. บรรณาธิการต้องกำกับติดตามดูแล ทั้งด้วยตนเองและคณะทำงานในเรื่องจำนวนและคุณภาพ การอ้างอิงของวารสารที่ผิดไปจากสภาพความเป็นจริง เช่น มีการกำกับและร้องขอให้มีการอ้างอิงบทความ ในวารสารทั้งในลักษณะลับหรือเปิดเผย และมีการใช้อ้างอิงที่ไม่ถูกต้องและสอดคล้องกับเนื้อหา

13. บรรณาธิการต้องกำกับติดตามดูแล การเก็บค่า Page Charge หรือ Processing Fee คือต้องมีการดำเนินการอย่างโปรงใส เช่น กำหนดให้มีการประกาศกระบวนการเรียกเก็บอย่างชัดเจน หรือระบุราคาหรือเงื่อนไขของการเรียกเก็บค่า Page Charge ตามที่ระบุได้ประกาศไว้อย่างเคร่งครัด

มาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ประเมินบทความ

1. ผู้ประเมินบทความควรมีจรรยาบรรณ คือ ต้องรับประเมินบทความที่ตนเองนั้นมีความถนัดหรือมีคุณวุฒิหรือมีความเชี่ยวชาญกับเรื่องหรือบทความที่ได้รับการประเมินนั้น ๆ ผู้ประเมินบทความ ควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาความสำคัญของเนื้อหาในบทความที่มีต่อสาขาวิชานั้น ๆ คุณภาพของการวิเคราะห์ และความเข้มข้นของผลงานหรือระบุผลงานวิจัยที่สำคัญ ๆ และสอดคล้องกับบทความที่กำลังประเมิน แต่ผู้นิพนธ์บทความไม่ได้อ้างถึงเข้าไปในการประเมินบทความด้วยผู้ประเมินไม่ควรใช้ความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่มีข้อมูลรองรับมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบทความ และควรปฏิเสธในบทความที่ตนเองนั้นไม่ถนัด

2. ผู้ประเมินบทความควรมีจรรยาบรรณ คือ แนะนำความคิดเห็นทางวิชาการของตนเอง ลงในแบบฟอร์มการประเมินหรือเนื้อหาในบทความด้วยความยุติธรรม ไม่อคติ ตรงไปตรงมา ไม่ลำเอียง รวมทั้งตรงต่อเวลาตามที่วารสารกำหนดในการประเมิน

3. ผู้ประเมินบทความควรมีจรรยาบรรณ คือ ต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาให้แก่บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ รวมถึงหลังจากที่พิจารณาประเมินบทความเสร็จแล้ว

4. หลังจากได้รับบทความจากบรรณาธิการวารสาร และผู้ประเมินบทความ ตระหนักว่าตนเองอาจมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์ที่ทำให้ไม่สามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างอิสระได้ ผู้ประเมินบทความควรแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้น ๆ

5. ผู้ประเมินบทความ ควรคำนึงถึงการพิจารณาในหัวข้อ ชื่อเรื่อง หากเป็นบทความวิชาการสามารถพิจารณาให้แก้ไขชื่อเรื่องได้ แต่หากเป็นบทความวิจัย ควรพิจารณาเฉพาะความผิดพลาดด้านตัวสะกด และไม่ความพิจารณาให้เปลี่ยนชื่อเรื่องบทความวิจัย

6. ผู้ประเมินบทความต้องไม่นำข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความไปเป็นผลงานของตนเอง

7. เมื่อผู้ประเมินบทความพบว่า มีส่วนใดของบทความที่มีความเหมือนกัน หรือซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ พร้อมแสดงหลักฐานให้เห็นเป็นประจักษ์

หมายเหตุ : แปลและปรับปรุงจาก https://publicationethics.org และประกาศของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) เรื่องการประเมินด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวารสารวิชาการไทยในฐานข้อมูล TCI วันที่ 21 กรกฎาคม 2566 และที่มีการแก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติม

นโยบายการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI Policy)

วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น ตระหนักถึงบทบาทของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการผลิตองค์ความรู้ โดยเฉพาะในบริบทของมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ซึ่งให้ความสำคัญต่อเจตจำนงของผู้วิจัย การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ และการสร้างคุณค่าทางวิชาการอย่างมีจริยธรรม วารสารจึงกำหนดนโยบายการใช้ AI เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. การใช้ AI สำหรับผู้นิพนธ์บทความ

1.1 ผู้นิพนธ์สามารถใช้ AI เป็นเครื่องมือสนับสนุนการนิพนธ์บทความในด้านการตรวจสอบไวยากรณ์ การจัดโครงสร้างภาษา หรือการสังเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น แต่ AI ไม่สามารถเป็นผู้นิพนธ์หลักหรือตัวแทนของผู้นิพนธ์ได้ เพื่อคงไว้ซึ่งเจตจำนงของมนุษย์ในการผลิตองค์ความรู้ และให้บทความมีคุณค่าใหม่ทางวิชาการ

1.2 ผู้นิพนธ์ต้องรับผิดชอบต่อเนื้อหาทั้งหมดของบทความ ทั้งในด้านความถูกต้อง ความสมบูรณ์ และจริยธรรมทางวิชาการ หากมีการใช้ AI ช่วยสร้างหรือวิเคราะห์เนื้อหา ผู้นิพนธ์ต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่าเนื้อหานั้นเป็นต้นฉบับ ไม่ละเมิดลิขสิทธิ์หรือจรรยาบรรณ และมีการอ้างอิงอย่างถูกต้อง

1.3 การเปิดเผยการใช้ AI ต้องดำเนินการอย่างชัดเจนโปร่งใส โดยระบุไว้ในส่วนที่เกี่ยวข้องของบทความ เช่น บทคัดย่อ (Abstract) วิธีดำเนินงานวิจัย (Methodology) หากใช้ AI ในการวิเคราะห์ข้อมูล บทความควรระบุคำสั่ง (Prompt) ที่ใช้ในการสร้างเนื้อหา ตาราง หรือภาพ เพื่อความโปร่งใสและตรวจสอบได้ เป็นต้น

1.4 การใช้ AI เพื่อช่วยตรวจสอบไวยากรณ์หรือปรับภาษาสามารถทำได้ โดยไม่จำเป็นต้องแจ้งเป็นพิเศษ หากไม่มีผลต่อเนื้อหาสาระหลักของบทความ

2. การใช้ AI สำหรับผู้ประเมินบทความ

2.1 ผู้ประเมินต้องไม่อัปโหลดต้นฉบับ หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของบทความลงในเครื่องมือ AI เนื่องจากอาจละเมิดความลับและสิทธิส่วนบุคคล

2.2 ผู้ประเมินไม่ควรใช้ AI วิเคราะห์หรือสรุปผลการประเมิน เนื่องจากการประเมินบทความวิชาการต้องใช้วิจารณญาณและความเข้าใจเชิงวิพากษ์ของมนุษย์

2.3 ผู้ประเมินสามารถใช้ AI ตรวจสอบไวยากรณ์ หรือความชัดเจนของภาษาตามความเหมะสม โดยไม่ส่งผลกระทบต่อการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงวิชาการ

3. การใช้ AI สำหรับบรรณาธิการ

3.1 บรรณาธิการต้องไม่อัปโหลดต้นฉบับลงในเครื่องมือ AI เว้นแต่เป็นเครื่องมือสำหรับตรวจสอบการใช้ AI ในบทความ ซึ่งต้องเป็นเครื่องมือที่มีมาตรฐานน่าเชื่อถือ มีประสิทธิภาพ และสามารถปกป้องข้อมูลของผู้นิพนธ์ได้

3.2 บรรณาธิการควรมีเครื่องมือหรือแนวทางสำหรับการตรวจสอบการใช้ AI โดยเฉพาะในกรณีที่เนื้อหามีลักษณะผิดปกติ เช่น การสังเคราะห์เนื้อหาที่ไม่มีแหล่งอ้างอิง การใช้ภาพที่สร้างโดยอัตโนมัติ หรือข้อความที่แสดงลักษณะไม่เป็นธรรมชาติ เป็นต้น

3.3 บรรณาธิการสามารถใช้ AI ในการตรวจสอบไวยากรณ์หรือจัดการเอกสารในเชิงเทคนิค โดยไม่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินทางวิชาการ

4. แนวทางการพิจารณาบทความที่ใช้ AI

4.1 วารสารจะไม่รับพิจารณาหรือตีพิมพ์บทความที่ใช้ AI ในการสร้างเนื้อหาทั้งหมด หรือที่ไม่ได้ควบคุมโดยมนุษย์อย่างเหมาะสม

4.2 วารสารสงวนสิทธิ์ไม่รับพิจารณาบทความที่ผู้นิพนธ์ไม่เปิดเผยข้อมูลการใช้ AI อย่างครบถ้วน หรือไม่รับผิดชอบต่อเนื้อหาที่เผยแพร่

4.3 ผู้นิพนธ์สามารถยื่นคำร้องโต้แย้งผลการพิจารณาเกี่ยวกับการใช้ AI โดยต้องแสดงหลักฐานที่ชัดเจน เพื่อให้บรรณาธิการและกองบรรณาธิการพิจารณา หากเห็นว่าเหตุผลสมเหตุสมผล อาจมีการเปลี่ยนแปลงผลการตัดสินได้ ทั้งนี้ การตัดสินของกองบรรณาธิการถือเป็นที่สิ้นสุด

4.4 หากตรวจพบภายหลังพบว่าบทความที่ได้รับการตีพิมพ์แล้วมีการใช้ AI โดยละเมิดนโยบายนี้ วารสารขอสงวนสิทธิ์ในการเพิกถอนการเผยแพร่ (Retraction) และแจ้งเหตุผลอย่างชัดเจนบนเว็บไซต์ของวารสาร

หมายเหตุ : นโยบายฉบับนี้ดัดแปลงและปรับปรุงจากแนวทางของ COPE Council (https://doi.org/10.24318/cCVRZBms) และ World Association of Medical Editors (https://wame.org/page3.php?id=106) (ปรับปรุงล่าสุดวันที่ 11 เมษายน 2568)

แบบฟอร์ม

การส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ลงวารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ข้าพเจ้า (นาย/นาง/น.ส.).....
2. วุฒิการศึกษาขั้นสูงสุด.....ตำแหน่งวิชาการ (ถ้ามี).....
3. สถานภาพผู้นิพนธ์

○ อาจารย์ในสถาบันการศึกษา (ชื่อสถาบัน) .....
โปรแกรม.....คณะ.....

○ บุคคลทั่วไป (ชื่อหน่วยงาน) .....

4. ขอส่งนิพนธ์ต้นฉบับ (Original Article) ได้แก่

○ บทความวิจัย เรื่อง .....

○ บทความวิชาการ เรื่อง.....

5. ชื่อผู้นิพนธ์ร่วม (ถ้ามี).....
6. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ เลขที่.....ถนน.....
แขวง/ตำบล.....เขต/อำเภอ.....
จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์มือถือ.....โทรศัพท์/โทรสาร.....
E-mail.....
7. สิ่งที่ส่งมาด้วย

○ เอกสารพิมพ์ต้นฉบับทางออนไลน์ https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jlgisrru
ชื่อแฟ้มข้อมูล.....

○ ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อนและไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น

ลงนาม.....ผู้นิพนธ์
(.....)
วันที่...../...../.....